

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ

דוח תקופתי לשנת 2019

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסים בע"מ

דוח תקופתי לשנת 2019

פרק 1	תיאור עסקי החברה
פרק 2	דוח הדירקטוריון
פרק 3	דוחות כספיים
פרק 4	נתונים כספיים מתוך הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה, המיוחסים לחברה
פרק 5	פרטים נוספים על החברה שאלון ממשל תאגידי
פרק 6	דוח בדבר אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי
פרק 7	נספחים

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ

חברי הדירקטוריון

יאיר המבורגר - יו"ר הדירקטוריון

גדעון המבורגר

יואב מנור

בן המבורגר - סגן יו"ר הדירקטוריון

דורון כהן

יוסף צ'חנובר

אלי דפס

פרופ' ישראל גלעד (דירקטור חיצוני)

חוה פרידמן-שפירא (דירקטורית חיצונית)

פרופ' אודי ניסן (דירקטור חיצוני)

מירי לנט שריר (דירקטורית חיצונית)

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ

פרק 1

תיאור עסקי החברה

תיאור עסקי החברה

- הערה לגבי יישום הוראות תקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התשכ"ט-1970 ("תקנות ני"ע") בדוח זה:
- בהתאם לתקנה 8 לתקנות ני"ע, הוראות תקנה 8 לתקנות ני"ע ביחס לדוח התקופתי, אינן חלות על תאגיד שאיחד או איחד באיחוד יחסי מבטח או שהמבטח הוא חברה כלולה שלו.
- החברה היא חברת החזקות, שעיקר החזקותיה הן בחברות מאוחדות שהן חברות ביטוח, חברות המנהלות קופות גמל, חברות המנהלות קרנות פנסיה, חברה מנהלת של קרנות נאמנות וחברות שעיסוקן בתחום הפיננסיים.
- דוח זה, ביחס לעסקי הביטוח, הפנסיה והגמל, ערוך על פי סעיף 42 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981, והוראות הממונה על הביטוח מכוח סמכותו על פי הסעיף האמור לעניין תיאור עסקי החברה בדוח התקופתי של חברות ביטוח, הקובעות, בין היתר, את מבנה הדיווח והמידע שייכלל בדוח התקופתי של חברות ביטוח.
- פרק זה מהווה חלק בלתי נפרד של הדוח התקופתי ויש לקרוא את הדוח התקופתי כולו כמקשה אחת.
- פרק זה בדוח התקופתי, העוסק בתיאור החברה, התפתחותה, עסקיה ותחומי פעילותה, כולל גם מידע צופה פני עתיד, כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968. מידע צופה פני עתיד הינו מידע בלתי וודאי לגבי העתיד, המבוסס על אינפורמציה שקיימת בחברה במועד הדוח וכולל הערכות של החברה או כוונות שלה, נכון למועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות באופן מהותי מן התוצאות המוערכות או המשתמעות ממידע זה. במקרים מסוימים, ניתן לזהות קטעים המכילים מידע צופה פני עתיד על-ידי הופעת מילים כגון: "החברה/הקבוצה מעריכה"; "החברה/הקבוצה סבורה"; "צפוי/ה" וכדו', אך ייתכן, כי הופעת מידע צופה פני עתיד יופיע גם בניסוחים אחרים. מידע צופה פני עתיד המופיע בדוח זה מתייחס אך ורק למועד בו הוא נכתב. החברה אינה מתחייבת לעדכן או לשנות מידע זה ככל שמידע נוסף או שונה בקשר למידע כאמור יגיע לידיעתה.
- להסרת ספק מובהר, כי התיאור המובא בדוח זה לגבי מוצרי הביטוח הינו תיאור תמציתי לצרכי הדוח בלבד, וכי תנאי מוצרי הביטוח המחייבים את המבטחים מקבוצת החברה הם רק אלה המפורטים בחוזי הביטוח (פוליסות) הרלוונטיים שנכרתו על ידיהם. בהתאם לכך, התיאור המובא בדוח זה לא ישמש לצרכי פרשנות חוזי הביטוח ולא יהווה מקור להסתמכות כלשהי לגבי תנאי הביטוח.
- להסרת ספק מובהר, כי התיאור המובא בדוח לגבי תנאי מוצרי הפנסיה והגמל השונים הינו תיאור תמציתי לצרכי הדוח בלבד, וכי תנאיהם המחייבים הם כנקבע בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), תשס"ה-2005 והתקנות שהותקנו על פיו ובתקנוני קרנות הפנסיה וקופות הגמל.
- להסרת ספק מובהר, כי התיאור המובא בדוח לגבי קרנות הנאמנות השונות הינו תיאור תמציתי לצרכי הדוח בלבד וכי התנאים המחייבים הינם אלו שנקבעו בתשקיפי הקרנות ובעדכונים שנמסרו.
- להסרת ספק מובהר, כי התיאור המובא בדוח לגבי תעודות הסל ו/או תעודות הפיקדון השונות הינו תיאור תמציתי לצרכי הדוח בלבד וכי התנאים המחייבים הינם אלו שנקבעו בתשקיפי ו/או עדכוני תשקיפי תעודות הסל ו/או תעודות הפיקדון ובדוחות המיידים שפורסמו על ידי מנפיקי מוצרים אלו.

תוכן עניינים מקוצר

לפרק - תיאור עסקי החברה

<u>עמוד</u>	<u>הנושא</u>
1-1	מבוא
1-4	1. חלק א' - פעילות החברה ותיאור התפתחות עסקיה
1-15	2. חלק ב' - תיאור ומידע על תחומי הפעילות של החברה
1-15	2.1 תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח
1-39	2.2 תחום ביטוח בריאות
1-44	2.3 תחום ביטוח כללי
1-60	2.4 תחום חברות ביטוח בחו"ל
1-66	2.5 תחום השירותים הפיננסיים ופעילות בשוק ההון
1-78	3. חלק ג' - מידע ברמת כלל פעילות הקבוצה
1-114	4. חלק ד' - משטר תאגידי

תוכן עניינים מפורט

לפרק - תיאור עסקי החברה

1	מבוא לפרק 1 לדוח התקופתי	1
4	1. חלק א' - פעילות החברה ותיאור התפתחות עסקיה	1.1
4	1.1 פעילות החברה ותיאור התפתחות עסקיה	1.1
4	1.1.1 תרשים מבנה החזקות	1.1.1
4	1.1.2 השינויים שחלו במבנה ההחזקות בשנת 2019	1.1.2
5	1.1.3 התאגדות החברה וצורת ההתאגדות	1.1.3
5	1.1.4 מבנה השליטה של החברה	1.1.4
5	1.1.5 תיאור תמציתי של מאפייני הפעילות	1.1.5
6	1.1.6 נקודות עיקריות בהתפתחות ההיסטורית של החברה	1.1.6
6	1.1.7 נקודות עיקריות בהתפתחות הקבוצה בשנת 2019	1.1.7
8	1.1.8 שינויים לאחר תקופת הדוח	1.1.8
9	1.1.9 מבנה פעילות הקבוצה	1.1.9
11	1.2 תחומי הפעילות של הקבוצה	1.2
11	1.2.1 תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	1.2.1
11	1.2.2 תחום ביטוח בריאות	1.2.2
12	1.2.3 תחום ביטוח כללי	1.2.3
13	1.2.4 תחום חברות ביטוח בחו"ל	1.2.4
13	1.2.5 תחום שוק ההון והשירותים הפיננסיים	1.2.5
13	1.2.6 פעילות חדשה נוספת של החברה	1.2.6
14	1.3 השקעות בהון החברה ועסקאות במניותיה	1.3
14	1.4 חלוקת דיבידנדים	1.4
15	2. חלק ב' - תיאור ומידע על תחומי הפעילות של החברה	2
15	2.1 תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	2.1
15	2.1.1 מוצרים ושירותים	2.1.1
34	2.1.2 מוצרים תחליפיים	2.1.2
34	2.1.3 תחרות	2.1.3
37	2.1.4 לקוחות	2.1.4
39	2.2 תחום ביטוח בריאות	2.2
39	2.2.1 מוצרים ושירותים	2.2.1
40	2.2.2 מגמות ושינויים בתחום הפעילות	2.2.2
41	2.2.3 תחרות	2.2.3

42	לקוחות	2.2.4
44	תחום ביטוח כללי	2.3
44	מוצרים ושירותים	2.3.1
52	מגמות ושינויים בתחום הפעילות	2.3.2
52	תחרות	2.3.3
56	לקוחות	2.3.4
60	תחום חברות ביטוח בחו"ל	2.4
60	מוצרים ושירותים	2.4.1
63	מגמות ושינויים בתחום הפעילות	2.4.2
64	תחרות	2.4.3
64	לקוחות	2.4.4
66	תחום השירותים הפיננסיים ופעילות בשוק ההון	2.5
66	מידע כספי לגבי תחום שוק ההון ושירותים פיננסיים	2.5.1
66	מידע כללי על תחום הפעילות	2.5.2
66	מבנה תחום הפעילות והשינויים החלים בו	2.5.3
67	מגבלות חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות	2.5.4
67	שינויים בהיקף הפעילות בתחום וברווחיותו	2.5.5
68	התפתחויות בשוקי תחום הפעילות או שינויים במאפייני הלקוחות שלו	2.5.6
68	גורמי ההצלחה הקריטיים בתחום הפעילות והשינויים החלים בהם	2.5.7
69	מוצרים תחליפיים למוצרי תחום הפעילות ושינויים החלים בהם	2.5.8
69	מוצרים ושירותים	2.5.9
71	פילוח הכנסות ממוצרים ושירותים	2.5.10
72	מוצרים חדשים	2.5.11
73	לקוחות	2.5.12
73	שיווק והפצה	2.5.13
74	תחרות	2.5.14
75	עונתיות	2.5.15
75	ספקים	2.5.16
76	מגבלות ופיקוח בתחום הפעילות	2.5.17
77	הסכמים מהותיים	2.5.18
77	הסכמי שיתוף פעולה	2.5.19
78	חלק ג' - מידע ברמת כלל פעילות הקבוצה	3.
78	מגבלות ופיקוח החלים על פעילות חברות הקבוצה	3.1
79	בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	3.1.1

79	בתחום ביטוח בריאות	3.1.2
79	בתחום ביטוח כללי	3.1.3
80	בתחום חברות ביטוח בחו"ל	3.1.4
80	תמצית ההסדרים החוקיים והוראות הדין	3.1.5
84	תחום השירותים הפיננסיים ופעילות בשוק ההון	3.1.6
85	חסמי כניסה ויציאה	3.2
85	חסמי כניסה	3.2.1
86	חסמי היציאה	3.2.2
87	גורמי הצלחה קריטיים	3.3
87	גורמי הצלחה כלליים	3.3.1
87	גורמי הצלחה ספציפיים לזרוע הביטוח והחיסכון ארוך הטווח	3.3.2
88	גורמי הצלחה ספציפיים לתחום ביטוחי בריאות	3.3.3
88	גורמי הצלחה ספציפיים לתחום ביטוח כללי	3.3.4
88	גורמי הצלחה ספציפיים לתחום שוק ההון והשירותים הפיננסיים	3.3.5
89	השקעות	3.4
90	מדיניות ניהול ההשקעות	3.4.1
90	ביטוח משנה	3.5
90	הסבר כללי לגבי סוגי הסכמי ביטוח המשנה	3.5.1
91	ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	3.5.2
92	ביטוח בריאות	3.5.3
92	ביטוח כללי	3.5.4
93	חברות ביטוח בחו"ל	3.5.5
94	שינויים בהסדרי ביטוח משנה	3.5.6
94	שינויים בהסדרי ביטוח משנה לאחר תקופת הדוח	3.5.7
94	מדיניות החשיפה למבטחי משנה	3.5.8
96	ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	3.5.9
96	ביטוח בריאות	3.5.10
96	ביטוח כללי	3.5.11
97	חברות ביטוח בחו"ל	3.5.12
98	חשיפת מבטחי המשנה לרעידת אדמה	3.5.13
98	הסכמי Global Partner	3.5.14
98	פרטים נוספים	3.5.15
99	תוצאות ביטוח המשנה בביטוח כללי במיליוני ש"ח ⁽¹⁾	3.5.16
99	תוצאות ביטוח המשנה במגזר חברות ביטוח בחו"ל	3.5.17

100	הון אנושי	3.6
101	שינויים מהותיים במצבת נושאי המשרה הבכירה	3.6.1
101	תנאי ההתקשרות עם העובדים	3.6.2
102	אופציות לעובדים בכירים	3.6.3
102	מידע אודות דירקטורים ונושאי משרה	3.6.4
102	הדרכות לעובדים	3.6.5
102	קוד אתי לעובדי הקבוצה	3.6.6
103	שיווק והפצה	3.7
103	ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	3.7.1
104	ביטוח בריאות	3.7.2
104	ביטוח כללי	3.7.3
106	חברות ביטוח בחו"ל	3.7.4
106	שינויים מהותיים בדינים המתייחסים לערוצי ההפצה שפורסמו במהלך תקופת הדוח :	3.7.5
106	הסוכנויות העיקריות שבשליטת הקבוצה	3.7.6
106	תלות בגורם שיווק	3.7.7
107	ספקים ונותני שירותים	3.8
107	ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	3.8.1
107	ביטוח בריאות	3.8.2
107	ביטוח כללי	3.8.3
108	שירותי מחשוב ותוכנה	3.8.4
108	תלות בספקים	3.8.5
109	רכוש קבוע	3.9
109	משרדים ונכסי מקרקעין	3.9.1
109	מערכות המיכון וניהול המידע	3.9.2
109	עונתיות	3.10
109	ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	3.10.1
109	ביטוח בריאות	3.10.2
109	ביטוח כללי	3.10.3
111	נכסים בלתי מוחשיים	3.11
112	גורמי סיכון	3.12
112	טבלת גורמי הסיכון	3.12.1
114	הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה	3.13
114	יעדים ואסטרטגיה עסקית	3.14
115	חלק ד' - משטר תאגידי	4.

115	דירקטורים חיצוניים	4.1
115	שינויים בכהונת הדירקטורים החיצוניים בחברה במהלך שנת 2019 ועד למועד פרסום הדוח	4.1.1
115	מבקר פנים	4.2
115	פרטי מבקר הפנים ותאריך תחילת כהונתו	4.2.1
115	תכנית הביקורת	4.2.2
115	התקנים המקצועיים	4.2.3
116	היקף העסקה	4.2.4
116	תגמול	4.2.5
116	גישה למידע	4.2.6
116	דין וחשבון המבקר הפנימי	4.2.7
116	הערכת הדירקטוריון את פעילות המבקר הפנימי	4.2.8
117	רואה חשבון מבקר	4.3
117	פרטי רואה חשבון מבקר	4.3.1
117	גילוי בדבר שכר רואה חשבון מבקר	4.3.2
118	גילוי בדבר שלב היישום וההטמעה של תקן IFRS 17, חוזי ביטוח ("התקן")	4.3.3
118	אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי	4.4
118	פרטים בדבר התקדמות ההיערכות ליישום Solvency II	4.5

מבוא לפרק 1 לדוח התקופתי

פרק 1 זה לדוח התקופתי, כולל את תיאור עסקי החברה ליום 31 בדצמבר 2019 ואת התפתחות עסקיה, כפי שחלו במהלך שנת 2019 ("תקופת הדוח"). הדוח נערך בהתאם לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידיים), התש"ל - 1970 ("תקנות דוחות תקופתיים ומיידיים") ובהתאם להוראות הממונה על הביטוח על-פי סעיף 42 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א - 1981.

לעניין החזקה במניות של חברות הקבוצה הנזכרות בדוח זה, נתוני החזקות בחברה כלשהי כוללים את כל ההחזקות באותה חברה, לרבות באמצעות חברות בנות בבעלות מלאה של החברה המחזיקה. אחוזי ההחזקה מוצגים במספרים מעוגלים לאחוז השלם הקרוב, אלא אם צוין אחרת.

מהותיות המידע הכלול בפרק זה בדוח התקופתי, ובכלל זה תיאור עסקאות מהותיות, נבחנה מנקודת ראותה של החברה, כאשר במקרים מסוימים הורחב התיאור, על מנת ליתן תמונה מקיפה של הנושא.

הגדרות

לנוחות הקורא מובאים להלן המונחים או הקיצורים הבאים, להם בפרק זה המשמעות המובאת לצידם, אלא אם כן נאמר אחרת.

אלפא טק ניהול השקעות בע"מ.	"אלפא טק"
בססח - החברה הישראלית לביטוח אשראי בע"מ.	"בססח"
מבטח או חברה מנהלת.	"גוף מוסדי"
הסכום הכולל של פרמיה ודמים שמשלם מבטח למבטח על-פי חוזה ביטוח (פוליסה) שאינו חוזה השקעה.	"דמי ביטוח"
הסכומים שמפקיד עמית (או שמפקידים עבורו) בקרן פנסיה או בקופת גמל.	"דמי גמולים"
סכומים הכלולים בדמי הביטוח המיועדים לכיסוי הוצאות המבטח (לדוגמא: דמי רישום).	"דמים"
דקלה סוכנות לביטוח בע"מ (לשעבר: דקלה חברה לביטוח בע"מ).	"דקלה"
הממונה על שוק ההון ביטוח וחסכון כמשמעותו בחוק הפיקוח.	"הממונה"
הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ וחברות הבת שלה.	"הקבוצה"
הראל פיננסיים אלטרנטיב בע"מ.	"הראל פיננסיים אלטרנטיב"
הראל חברה לביטוח בע"מ.	"הראל ביטוח"
הראל ביטוח מימון והנפקות בע"מ.	"הראל הנפקות"
הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ.	"הראל השקעות" או "החברה"
הראל קרנות מדד בע"מ (לשעבר - הראל מוצרים פיננסיים בע"מ).	"הראל קרנות מדד"
הראל פיננסיים מסחר מוסדי בע"מ.	"הראל מסחר מוסדי"
הראל פיננסיים ניהול השקעות בע"מ.	"הראל ניהול השקעות"
הראל סל בע"מ.	"הראל סל"
הראל סל מטבעות בע"מ.	"הראל סל מטבעות"

הראל קרנות נאמנות בע"מ (לשעבר - הראל-ג קרנות נאמנות בע"מ).	"הראל קרנות נאמנות"
הראל פיננסיים אחזקות בע"מ.	"הראל פיננסיים"
הראל פיקדון סחיר בע"מ.	"הראל פיקדון סחיר"
הראל מסחר מדדים בע"מ.	"הראל מסחר מדדים"
הראל פנסיה וגמל בע"מ.	"הראל פנסיה וגמל"
חברה שעיסוקה ניהול קופות גמל או קרנות פנסיה ואשר קיבלה רישיון לכך מאת הממונה, בהתאם לסעיף 4 לחוק קופות גמל.	"חברה מנהלת"
חוק החברות, התשנ"ט - 1999.	"חוק החברות"
חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א - 1981.	"חוק הפיקוח"
חוק השקעות משותפות בנאמנות, התשנ"ד - 1994.	"חוק השקעות משותפות בנאמנות"
חוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול תיקי השקעות, התשנ"ה - 1995.	"חוק ייעוץ השקעות"
חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ייעוץ, שיווק ומערכת סליקה פנסיוניים), התשס"ה - 2005.	"חוק ייעוץ ושיווק פנסיוני"
חוק ניירות ערך, התשכ"ח - 1968.	"חוק ניירות ערך"
חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה - 2005.	"חוק קופות גמל"
תהליך אישור הצעת הביטוח וקביעת הפרמיה, בהתאם להנחות אקטואריות, לנתונים המפורטים בהצעת הביטוח ולמידע נוסף שברשות המבטח.	"חיתום"
לעיתיד חברה לניהול קרנות פנסיה בע"מ.	"לעיתיד"
נכסים הכוללים את נכסי קופות הגמל וקרנות הפנסיה, למעט קרנות ותיקות, נכסים המוחזקים על-ידי מבטח לכיסוי התחייבויות תלויות תשואה בביטוח חיים, נכסים המוחזקים על-ידי מבטח לכיסוי התחייבויות לפי תכניות ביטוח חיים המעניקות למבוטח תשואה מובטחת ושהמבטח אינו זכאי בשלהם או בשל חלק מהם לאגרות חוב מיועדות.	"נכסי החיסכון לטווח ארוך"
כמשמעם בהודעת הפיקוח על עסקי ביטוח (ענפי ביטוח), התשמ"ה - 1985.	"ענפי ביטוח"
פקודת מס הכנסה [נוסח חדש].	"פקודת מס הכנסה"
מבוטחים פרטיים יחידים או לקוחות עסקיים קטנים, עימם מתקשרת חברת הביטוח על בסיס פרטני.	"פרט"
דמי ביטוח לרבות דמים.	"פרמיה"
פרמיה המתייחסת לשנת הדוח.	"פרמיה שהורווחה"
הסכומים שנצברו לזכות העמיתים בקופת הגמל, בקרן הפנסיה או בפוליסה לביטוח חיים עם רכיב כלשהו של חיסכון.	"צבירה"

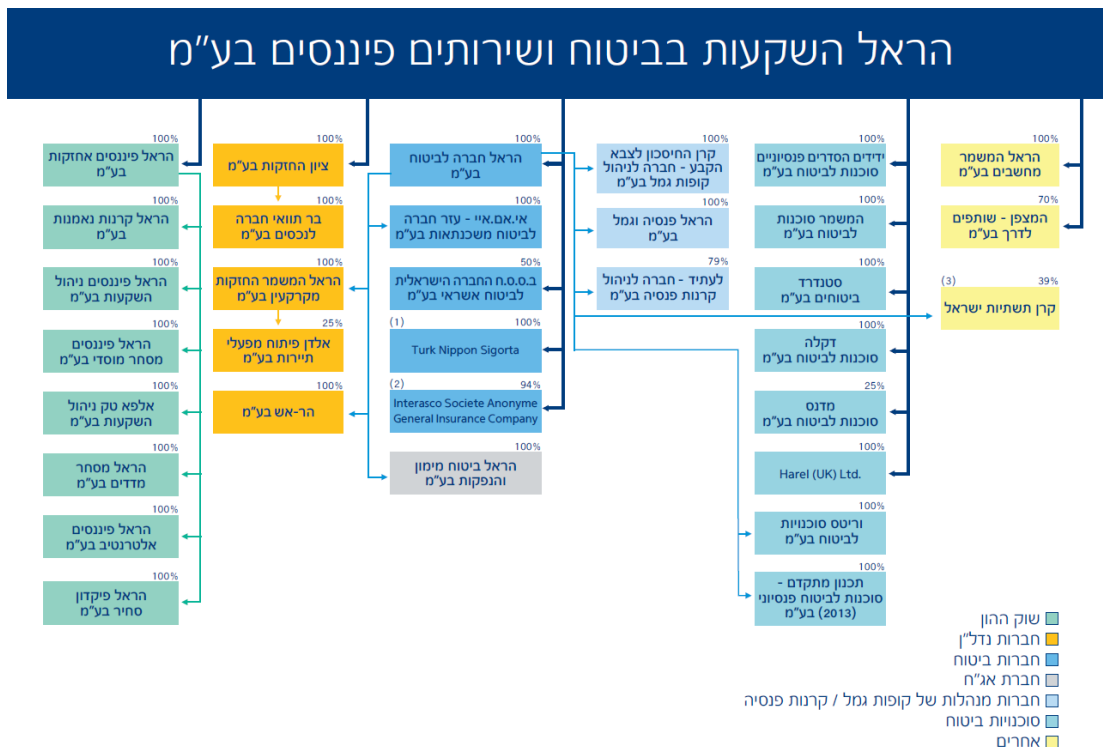
קבוצת אנשים (הקשורים בדרך כלל במקום עבודה משותף, או בהשתייכות לארגון כלשהו או ביחסי ספק-לקוח עם תאגיד או ארגון כלשהו), עימם מתקשרת חברת הביטוח בהסכם אחד על פיו מבוטחים או זכאים להיות מבוטחים, כל המשתייכים לקבוצה (ולא בהתקשרויות פרטניות עם יחידי הקבוצה).	"קולקטיב" או "קבוצה" (על הטייתיהם)
תכנית ביטוח שאושרה כקופת גמל לתגמולים, לפיצויים או לקצבה, הן לפי חוק קופות הגמל והן לפי תקנות קופות הגמל.	"קופת ביטוח"
קופת גמל כמשמעותה בחוק קופות גמל שאינה קרן פנסיה.	"קופת גמל"
קרן החיסכון לצבא הקבע - חברה לניהול קופות גמל בע"מ.	"קחצ"ק"
קרן להשקעות משותפות בנאמנות, כמשמעה בסעיף 3 לחוק השקעות משותפות בנאמנות.	"קרן נאמנות"
קרן פנסיה שאושרה לראשונה לפני 1 בינואר 1995.	"קרן פנסיה ותיקה"
קרן פנסיה שאושרה לראשונה החל מיום 1 בינואר 1995.	"קרן פנסיה חדשה"
קופת גמל לקצבה כמשמעותה בחוק קופות גמל, אשר אינה קופת ביטוח.	"קרן פנסיה"
החלק מתוך עסקת הביטוח שאינו מכוסה בביטוח משנה.	"שייר"
סכומים שיש לשלם בקרות מקרה ביטוח על פי תנאי הפוליסה.	"תגמולי ביטוח"
תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים), התשע"ב - 2012.	"תקנות ההשקעה"
תקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל), התשכ"ד - 1964.	"תקנות קופות הגמל"
Interasco Societe Anonyme General Insurance Company S.A.G.I. - חברה מאוגדת ביוון בעלת רישיון מבטח ביוון.	"Interasco "
Turk Nippon Sigorta A.S - חברה מאוגדת בטורקיה בעלת רישיון מבטח בטורקיה.	"Turk Nippon"
אי.אם.אי - עזר חברה לביטוח משכנתאות בע"מ.	"EMI"

1. חלק א' - פעילות החברה ותיאור התפתחות עסקיה

1.1 פעילות החברה ותיאור התפתחות עסקיה

1.1.1 תרשים מבנה החזקות

להלן תרשים סכמטי של ההחזקות העיקריות של החברה, נכון למועד עריכת הדוח. רשימה מלאה של החברות הבנות והחברות הקשורות של החברה לתאריך הדוח מפורטת בפרק החמישי לדוח התקופתי (פרטים נוספים על החברה), תחת תקנה 11 לתקנות דוחות תקופתיים ומיידיים.

הערות:

(1) חברת ביטוח בטורקיה.

(2) חברת ביטוח ביוון.

(3) שלוש קרנות: בקרן תשתיות לישראל I ובקרן תשתיות לישראל II הראל ביטוח הינה בעלת חלק מהמניות בשותף הכללי, ובקרן תשתיות III החברה הינה בעלת חלק מהמניות בשותף הכללי.

1.1.2 השינויים שחלו במבנה ההחזקות בשנת 2019

1.1.2.1 הוספת המצפן - שותפים לדרך בע"מ. לפרטים נוספים - ראה סעיף 1.2.6.

1.1.2.2 הוספת הראל פיקדון סחיר בע"מ. לפרטים נוספים - ראה סעיף 2.5.

1.1.3 התאגדות החברה וצורת ההתאגדות

הקבוצה פעילה בתחום הביטוח משנת 1933, שבה התאגדה חברת הבת, הראל ביטוח (בשמה הקודם דאז - שלוח חברה לביטוח בע"מ). הראל השקעות התאגדה בישראל בשנת 1982, כחברה פרטית. באותה שנה הנפיקה החברה לציבור 25% ממניותיה והייתה לחברה ציבורית, שמניותיה נסחרות בבורסה לניירות ערך בתל אביב.

1.1.4 מבנה השליטה של החברה

נכון למועד הדוח, יאיר המבורגר, גדעון המבורגר ונורית מנור, (בסעיף זה להלן: "בעלי המניות והשולטים הסופיים בחברה") מחזיקים בחברה בעיקר באמצעות ג.י.י. ייעוץ כלכלי וניהול השקעות 2017 שותפות מוגבלת ("השותפות ג.י.י."), שהינה שותפות בשליטתם ובעלותם המלאה, בה הם מחזיקים כשותפים מוגבלים באמצעות חברות פרטיות בבעלותם המלאה וכן מחזיקים בשותף הכללי בשותפות ג.י.י. בעלי המניות והשולטים הסופיים בחברה מחזיקים בכ- 46.49% מזכויות ההצבעה בחברה ובכ- 46.49% מהון המניות המונפק של החברה. לפרטים נוספים אודות מבנה ההחזקה ראה באור 38(א) לדוחות הכספיים.

1.1.5 תיאור תמציתי של מאפייני הפעילות

נכון למועד הדוח, עיקר פעילותה של החברה הוא בתחומים הבאים:

1.1.5.1 בתחומי הביטוח השונים והחיסכון ארוך הטווח - באמצעות החברות הבנות: הראל ביטוח, Interasco הפועלת ביוון, Turk Nippon הפועלת בטורקיה, בססח ו-EMI.

בתחום החיסכון ארוך הטווח פועלת החברה גם באמצעות החברות הבנות: הראל פנסיה וגמל, שהינה חברה מנהלת של קרנות פנסיה, קופות גמל וקרנות השתלמות, קחצ"ק, שהינה חברה המנהלת קרן השתלמות, ולעתיד, שהינה חברה המנהלת קרן פנסיה ותיקה.

1.1.5.2 בתחום השירותים הפיננסיים ושוק ההון פועלת החברה באמצעות החברה הבת הראל פיננסים אחזקות בע"מ והחברות הבנות העיקריות שלה.

הקבוצה פעילה כ- 80 שנים בתחום הביטוח. בהתאם לדוחות הכספיים לרבעון השלישי של שנת 2019, הקבוצה הינה קבוצת הביטוח הראשונה בגודלה בישראל בהיקף פרמיות, עם נתח שוק של כ- 22.1%. בתחום הבריאות הקבוצה היא הקבוצה הגדולה והמובילה בשוק, עם נתח שוק של כ- 37.3%. בתחום ביטוח כללי הקבוצה הינה קבוצת הביטוח הראשונה בגודלה, עם נתח שוק של כ- 15% ובהיקף הפרמיות בביטוח חיים הקבוצה הינה השנייה בגודלה, עם נתח שוק של כ- 19.7%. בתחום ניהול קרנות פנסיה חדשות, נכון ליום 30 בספטמבר 2019, לקבוצה נתח שוק של כ- 18.1%. בתחום ניהול קופות גמל, נכון ליום 30 בספטמבר 2019, לקבוצה נתח שוק של כ- 8.5%. בתחום ניהול קרנות הנאמנות, נכון ליום 30 בספטמבר 2019, הקבוצה בעלת נתח שוק של כ- 12.2%.

להלן נתונים בדבר היקף הנכסים המנוהלים בקבוצה (במיליארדי ש"ח):

ליום 31 בדצמבר		
2018	2019	
88.2	103.0	ביטוח (כולל התחייבויות תלויות תשואה)
61.6	75.9	קרנות פנסיה
39.2	44.9	קופות גמל
33.7	43.6	קרנות נאמנות
12.7	15.4	ניהול תיקים
235.4	282.8	סה"כ

פעילותה של החברה עצמה הינה בניהול, פיקוח ובקרה על החברות הבנות, תכנון שוטף של פעולות הקבוצה ויזום מהלכים והשקעות, הן במישרין והן באמצעות חברות הקבוצה.

1.1.6 נקודות עיקריות בהתפתחות ההיסטורית של החברה

בשנת 1982 החברה הונפקה בבורסה לניירות ערך בתל אביב. באותה עת החזיקה החברה את מניות הראל חברה לביטוח בע"מ ("הראל הראשונה"). בשנים שלאחר מכן הרחיבה את היקף פעילותה באמצעות מספר רכישות מהותיות, ובהן: בשנת 1984 רכשה את מלוא הבעלות על הראל ביטוח (בשמה דאז שלוח חברה לביטוח בע"מ) ("שלוח"). במועד רכישה זה עסקה שלוח בביטוח בריאות ובביטוח חיים; בשנת 1985 רכשה שלוח 50% מתיק ביטוח החיים של ירדניה חברה לביטוח בע"מ; בשנת 1989 רכשה החברה 82% ממניות סהר חברה ישראלית לביטוח בע"מ ("סהר") ובמהלך השנים רכשה את יתרת מניות סהר; בשנת 1993 רכשה, באמצעות מור-הר השקעות בע"מ את השליטה בדקלה חברה לביטוח בע"מ; בשנת 1999 רכשה החברה את השליטה בציון החזקות בע"מ, שהחזיקה בכל מניות ציון חברה לביטוח בע"מ ("ציון"); במהלך השנים, בעקבות מיזוגים ושינויים מבניים, עסקי הראל הראשונה, סהר וציון רוכזו בשלוח, שלימים שינתה את שמה להראל ביטוח.

בשנת 2006 רכשה הראל קרנות נאמנות את פעילות ניהול קרנות הנאמנות שנוהלו על ידי בנק לאומי לישראל בע"מ ולאומי-פיא חברה לניהול קרנות נאמנות בע"מ; באותה שנה גם רכשה הראל ביטוח מבנק לאומי פעילות של 5 קופות גמל (שהעיקריות בהן היו עצמה ותעוז); בשנת 2006 רכשה החברה ביחד עם ביטוח חקלאי ו-Euler Hermes את השליטה בבססח; בשנת 2010 רכשה הראל ביטוח את מלוא הון המניות של EMI; בנוסף, נעשו במהלך השנים רכישות שונות במועדים שונים של קופות גמל, קרנות נאמנות ופעילות ניהול תיקים. בשנת 2013 הראל ביטוח רכשה את פעילות ביטוח החיים וביטוחי הבריאות של אליהו חברה לביטוח בע"מ והראל פיננסים רכשה את פעילות ניהול התיקים ואת חברת ניהול קרנות הנאמנות של בית ההשקעות כלל פיננסים. ביום 1 בינואר 2016 מוזגה הפעילות הביטוחית של דקלה חברה לביטוח בע"מ לתוך הראל ביטוח, ודקלה קיבלה רישיון סוכנות לביטוח.

1.1.7 נקודות עיקריות בהתפתחות הקבוצה בשנת 2019

1.1.7.1 התפתחויות מהותיות בתחומי הפעילות השונים של הקבוצה

לעניין התפתחויות מהותיות בתחומי הפעילות השונים של הקבוצה, ראו סעיפים 2.1.1.2, 2.2.2, 2.3.1, 2.4.2 ו-2.5.9 להלן.

1.1.7.2 דירוג מעלות

לעניין אשרור דירוג מעלות לחברה הבת - הראל ביטוח - ראה באור 25 בדוחות הכספיים.

לעניין קביעת דירוג מעלות להנפקת אגרות חוב (סדרות טז', יז' ויד') - ראה באור 25'רא' בדוחות הכספיים.

1.1.7.3 הנפקת אגרות חוב (סדרה טז') באמצעות הראל הנפקות
לעניין הנפקה של סדרה חדשה של אגרות חוב (סדרה טז') באמצעות הראל הנפקות בדרך של דוח הצעת מדף - ראה באור 25'ח' בדוחות הכספיים.

1.1.7.4 פדיון מוקדם מלא של אגרות חוב (סדרה ג') של הראל הנפקות
לעניין פדיון מוקדם מלא לאגרות החוב (סדרה ג') שהונפקו על ידי הראל הנפקות - ראה באור 25'ח' בדוחות הכספיים.

1.1.7.5 הנפקה של אגרות חוב (סדרה יז') ואגרות חוב (סדרה יד') באמצעות הראל הנפקות
לעניין הנפקה של סדרה חדשה של אגרות חוב (סדרה יז') והרחבה של סדרה נסחרת (סדרה יד') באמצעות הראל הנפקות בדרך של דוח הצעת מדף - ראה באור 25'ח' בדוחות הכספיים.

1.1.7.6 אסיפה כללית שנתית
ביום 4 ביוני 2019 התקיימה אסיפה כללית שנתית של החברה, שעל סדר יומה היו הנושאים הבאים: (1) דיון בדוח התקופתי לשנת 2018; (2) מינוי רואה חשבון מבקר לשנת 2019 והסמכת דירקטוריון החברה לקבוע את שכרו; (3) מינוי מחדש של הדירקטורים המכהנים בחברה, אשר אינם דירקטורים חיצוניים, להמשך כהונה כדירקטורים בחברה (יאיר המבורגר, גדעון המבורגר, בן המבורגר, יואב מנור, דורון כהן, יוסף צ'חנובר ואלי דפס). האסיפה הכללית אישרה את כל הנושאים שהיו על סדר יומה.

1.1.7.7 חלוקת דיבידנד
לעניין החלטה מיום 29 באפריל 2019 על חלוקת דיבידנד בסך של כ-129 מיליוני ש"ח אשר שולם ביום 20 במאי 2019 - ראה באור 15'ד' בדוחות הכספיים.
לעניין החלטה מיום 14 ביולי 2019 על חלוקת דיבידנד בסך של כ-107 מיליוני ש"ח אשר שולם ביום 30 ביולי 2019 - ראה באור 15'ד' בדוחות הכספיים.

1.1.7.8 פרסום חוזר בעניין עדכון לוחות התמורה
לעניין פרסום חוזר ביטוח שעניינו "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבות - עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ועדכון מודל שיפורי תמורה לחברות ביטוח ולקרנות הפנסיה" והשפעותיו על הדוחות הכספיים של החברה - ראה באור 37'ה' בדוחות הכספיים.

1.1.7.9 פסק דין של בית המשפט העליון ביחס לריבית ההיוון של הפיצויים בשל נזק לגוף בנויקין
לעניין פסק דין של בית המשפט העליון ביחס לריבית ההיוון של הפיצויים בשל נזק לגוף בנויקין - ראה דיווח מיידי של החברה מיום 11 באוגוסט 2019 (אסמכתא: 01-2019-068616) וכן ראה באור 33'ג'ט' בדוחות הכספיים.

1.1.7.10 עדכון מדיניות תגמול גופים מוסדיים
לעניין עדכון מדיניות תגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה - ראה באור 38'ב' בדוחות הכספיים.

- 1.1.7.11 ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה
לעניין הארכת פוליסת ביטוח דירקטורים ונושאי משרה - ראה באור 38ה' בדוחות הכספיים.
- 1.1.7.12 השפעות של ירידת עקום ריבית
לעניין השפעות של ירידת עקום הריבית על התוצאות בתקופת הדוח - ראה באור 38ה' בדוחות הכספיים.
- 1.1.7.13 הטמעת האסטרטגיה ושינוי מבני בהראל ביטוח
לעניין הטמעת אסטרטגיה ושינוי מבני בהראל ביטוח - ראה דיווח מיידי של החברה מיום 30 באוקטובר 2019 (אסמכתא: 2019-01-092178).
- 1.1.7.14 הקמת חברת "המצפן" - שותפים לדרך בע"מ ("המצפן") והתקשרות עם מנכ"ל החברה בעסקה למכירת מניות החברה בהמצפן
לעניין הקמת חברת המצפן והתקשרות למכירת 10% ממניות החברה בהמצפן למנכ"ל החברה - ראה באור 38ה' בדוחות הכספיים.
- 1.1.7.15 שינויים בהחזקות בעלי עניין
לעניין שינויים בהחזקות בעלי עניין - ראה באור 38א' בדוחות הכספיים.
- 1.1.7.16 הארכת התקשרות בהסכם עם אדריכל - התקשרות בעסקה שאינה חריגה
לעניין הארכת תקופת ההתקשרות בהסכם עם מיקי קורנהויזר - ראה באור 38ה' בדוחות הכספיים.
- 1.1.7.17 התקשרות עם נכדו של בעל השליטה בחברה
לעניין התקשרות החברה הבת - הראל פיננסים, בהסכם העסקה עם נכדו של מר יאיר המבורגר, שהינו מבעלי השליטה בקבוצה - ראה באור 38ה' בדוחות הכספיים.
- 1.1.7.18 שינוי מבנה - הראל פנסיה וגמל
לעניין אישור השינוי המבני על ידי דירקטוריון החברה - העברת הזכויות של הראל ביטוח בתיקי הלקוחות והמוניטין של פעילות הגמל, להראל פנסיה וגמל, ומיד לאחר מכן העברת מלוא החזקותיה של הראל ביטוח בהראל פנסיה וגמל לחברה - ראה באור 40ג' בדוחות הכספיים.
- 1.1.8 שינויים לאחר תקופת הדוח
- 1.1.8.1 שינוי מבנה - מיזוג סטנדרד להראל ביטוח
לעניין אישור המיזוג אשר במסגרתו יועברו מלוא החזקותיה של החברה בסטנדרד להראל ביטוח כנגד הקצאת מניות הראל ביטוח לחברה - ראה באור 40ד' בדוחות הכספיים.
- 1.1.8.2 פרסום תסקיף מדף של הראל הנפקות
לעניין פרסום תסקיף מדף של הראל הנפקות בחודש פברואר 2020 - ראה באור 40ה' בדוחות הכספיים.

1.1.8.3 תנודתיות בעקום הריבית

לאחר תקופת הדוח, נרשמה תנודתיות קיצונית בעקום הריבית. לתנודתיות בעקום הריבית עשויה להיות השפעה על התתחייבויות הביטוחיות וכן על שוויים של הנכסים הפיננסיים של החברה. בסמוך למועד פרסום הדוחות הכספיים, עקום הריבית חסרת הסיכון עלה מעבר לרמתו ביום 31 בדצמבר 2019.

1.1.8.4 השפעות התפשטות נגיף הקורונה על פעילותה של החברה

לאחר תקופת הדוח, החלה מגמה של התפשטות של נגיף הקורונה בעולם. לעניין השפעות התפשטות הנגיף על פעילותה של החברה, ראה סעיף 2.3.10 בדוח הדירקטוריון.

1.1.9 מבנה פעילות הקבוצה

עיקר פעילותה של הקבוצה מתבצע באמצעות שתי זרועות: זרוע עסקי הביטוח והחיסכון ארוך הטווח וזרוע הפיננסיים.

זרוע עסקי הביטוח והחיסכון ארוך הטווח מחולקת לחטיבות הבאות:

א. חטיבת חיסכון ארוך טווח, הכוללת את הפעילויות הבאות:

1. אגף ביטוח חיים.

2. הראל פנסיה וגמל.

ב. חטיבת ביטוחי בריאות, הכוללת את האגפים הבאים:

1. אגף ביטוח בריאות ושיניים קיבוצי.

2. אגף ביטוח בריאות פרט, חו"ל וזרים.

3. אגף תביעות בריאות וחו"ל.

ג. חטיבת דקלה, תביעות סיעוד, חיים ותאונות אישיות, הכוללת את האגפים הבאים:

1. אגף תביעות סיעוד חיים ותאונות אישיות.

2. אגף שירות ותפעול.

3. אגף מכירות.

4. אגף ניהול שב"ן של הכללית - הפעלת מכירות תפעול ותביעות שב"ן.

ד. חטיבת ביטוח כללי, הכוללת את הפעילויות הבאות:

1. מטה ופיתוח עסקי.

2. ביטוח כללי פרט.

3. ביטוח כללי עסקי.

4. אקטואריה ביטוח כללי.

5. תעשייה וסיכונים מיוחדים וביטוח ימי.

6. ביטוח משנה בתחום הביטוח הכללי.

7. תביעות רכב חובה ורכוש.

8. תביעות חבויות ורכוש.

ה. חטיבת המטה, הכוללת את הפעילויות הבאות:

1. מטה הנהלה.

2. מחוזות.

3. מכירות בערוצי ההפצה של החברה.

- ו. חטיבת השירות, הכוללת את הפעילויות הבאות:
 1. מוקדי שירות הלקוחות.
 2. שירות לקוחות בכלים דיגיטליים.
 3. פניות הציבור.
 - ז. חטיבת הדיגיטל, הכוללת את הפעילויות הבאות:
 4. ניהול אגף הדאטה.
 5. פרסום ושיווק.
 6. חווית לקוח דיגיטלית.
 7. תקשורת וקשרי חוץ.
- פעילות ביטוחית נוספת של הקבוצה מתבצעת בחברות הבנות - Interasco, הפועלת ביוון בתחום הביטוח הכללי והבריאות; Turk Nippon, הפועלת בטורקיה בתחום הביטוח הכללי והבריאות; EMI, העוסקת בביטוחי אשראי למגורים המגובה במשכנתא; ובבססח, העוסקת בביטוח סיכוני אשראי.
- ח. חטיבת השקעות, הכוללת את ניהול ההשקעות בתחומי הביטוח והחיסכון ארוך הטווח וניהול השקעות כספי הנוסטרו.
 - ט. חטיבת כספים ומשאבים.
 - י. חטיבת אקטואריה וניהול סיכונים.
 - יא. חטיבת משאבי אנוש.
 - יב. החטיבה המשפטית.
- הראל המשמר מחשבים בע"מ ("הה"מ") - אחראית על מתן שירותי המיכון השונים לחטיבות השונות.
- זרוע הפיננסיים ("הראל פיננסיים") מרכזת את פעילות הקבוצה בשוקי ההון והפיננסיים. הפעילות במסגרת זרוע הפיננסיים מתבצעת, או בוצעה בתקופת הדוח, באמצעות החברות העיקריות הבאות:**
- א. הראל קרנות נאמנות.
 - ב. הראל ניהול השקעות.
 - ג. הראל מסחר מוסדי.
 - ד. אלפא טק.
 - ה. הראל מסחר מדדים.
 - ו. הראל פיננסיים אלטרנטיב.
 - ז. הראל פיקדון סחיר.
- בנוסף, המצפן, אשר החלה את פעילותה בנובמבר 2019, פועלת בתחום מתן שירותי האשראי לעסקים בינוניים וקטנים.

1.2 תחומי הפעילות של הקבוצה

הקבוצה פועלת בתחומי הביטוח, הגמל והפנסיה ובתחום שוק ההון והשירותים הפיננסיים. לקבוצה חמישה תחומי פעילות, כמפורט להלן:

1.2.1 תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

תחום זה כולל את הפעילות הביטוחית של הקבוצה בענפי ביטוחי החיים וכן את פעילות הקבוצה בניהול קרנות פנסיה וקופות גמל.

פוליסות ביטוח חיים מיועדות בעיקרן לטווח ארוך ומבטיחות תגמולי ביטוח במות המבוטח או בעת הגיעו לגיל הקבוע בפוליסה או במועד מוקדם יותר בהתאם לתנאי הפוליסה, ויכול שיתווספו לפוליסות מרכיבים ("ריידרים") לכיסוי סיכונים נוספים, בעיקר אובדן כושר עבודה, מחלה או נכות. פוליסות אלו יכולו, על-פי בחירת המבוטח, שילובים של מרכיבי חיסכון וסיכון ויכול שיכללו מרכיב אחד בלבד. חלק מפוליסות ביטוח החיים מוכרות כקופות ביטוח על פי הוראות הדין וזכאיות להטבות מס הקבועות בדין לקופות גמל.

פוליסות ביטוח חיים מוצעות לעובדים וליחידים כקופות ביטוח על פי תקנות קופות הגמל. בנוסף, נכללות בתחום זה פוליסות המוצעות כפוליסות לקולקטיבים, שעיקרן ביטוח סיכון מפני מוות וביטוח מפני אובדן כושר עבודה ללא חיסכון ולתקופה קצרה. כמו כן, מוצעות פוליסות פרט למטרת חיסכון (פוליסות ביטוח הכוללות מרכיב חסכון בלבד) ("חוזי השקעה") וכן פוליסות פרט המכסות סיכונים מוות, נכות, אובדן כושר עבודה, גילוי מחלות קשות וכו'.

בנוסף לפוליסות ביטוח חיים הכוללות מרכיב חיסכון, כאמור לעיל, מנהלת הקבוצה מוצרי חיסכון לטווח ארוך נוספים, שהינם קרנות פנסיה וקופות גמל. עמיתים בקרנות הפנסיה זכאים לקבל קצבה חודשית בעת פרישתם לגמלאות, קצבה חודשית במקרה של נכות וקצבה חודשית לשאירים במקרה של מות העמית. העמיתים בקופות הגמל זכאים בעת פרישתם מעבודה או קודם לכן, כנקבע בתקנות קופות גמל, לקבל סכום הוני ביחס לכספים שנצברו להם בגין הפקדות עד ליום 31 בדצמבר 2007 ולקבל קצבה לגבי כספים שהופקדו החל מיום 1 בינואר 2008. כמו כן, הקבוצה מנהלת קרנות השתלמות, קופות גמל מרכזיות לפיצויים, קופה מרכזית לדמי מחלה, קופה מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית וקופות גמל להשקעה.

הפעילות בביטוח חיים, לרבות חיסכון ארוך טווח על פי חוזי ביטוח וחוזי השקעה, מתנהלת בהראל ביטוח. פעילות חיסכון ארוך הטווח בקופות גמל שאינן קופות ביטוח ובקרנות פנסיה מתנהלת בחברות הבנות שהן חברות מנהלות.

1.2.2 תחום ביטוח בריאות

תחום זה כולל את הפעילות הביטוחית של הקבוצה בענפי מחלות ואשפוז ותאונות אישיות. הפוליסות הנמכרות במסגרת ענפי ביטוח אלה מכסות את מגוון הנזקים הנגרמים למבוטח כתוצאה ממחלות ו/או מתאונות, לרבות מצב סיעודי וטיפול שניניים. פוליסות ביטוחי בריאות מוצעות הן לפרטים והן לקולקטיבים. במהלך התקופה שעד ליום 31 בדצמבר 2015, פעילות הקבוצה בתחום ביטוחי הבריאות התבצעה בחטיבת ביטוחי הבריאות של הראל ביטוח וכן בדקלה חברה לביטוח בע"מ.

החל מיום 1 בינואר 2016 דקלה חדלה להיות מבטח ופעילותה הביטוחית של דקלה מוזגה לתוך הראל ביטוח ומתבצעת במסגרת חטיבת דקלה, תביעות סיעוד, חיים ותאונות אישיות. דקלה קיבלה רישיון סוכן בביטוח כללי ופנסיוני והיא ממשיכה לנהל את הפעילויות בתחום מתן שירותי תפעול עבור שירותי בריאות כללית לתכנית השב"ן וכן מעניקה בתחומי פעילותה שירותי יישוב תביעות ושירות לקוחות עבור הראל ביטוח.

1.2.3 תחום ביטוח כללי

תחום זה מורכב מחמישה תתי תחומים:

1.2.3.1 רכב רכוש

כולל את פעילות הקבוצה במכירת פוליסות ביטוח בענף ביטוח רכב מנועי ("רכב רכוש"), המכסות נזקים הנגרמים לבעל רכב כתוצאה מתאונה ו/או גניבה ו/או חבות בעל הרכב או הנהג לנזק רכוש שנגרם לצד שלישי בתאונה.

בתת-תחום זה נכללות גם פוליסות ביטוח לרכב שמשקלו עד 3.5 טון. פוליסות אלו הינן בהתאם לתנאי פוליסה תקנית שנקבעה בתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 ("הפוליסה התקנית"). פעילות הקבוצה בתחום רכב רכוש מתבצעת בהראל ביטוח.

1.2.3.2 רכב חובה

כולל את פעילות הקבוצה בענף ביטוח לפי דרישת פקודת ביטוח רכב מנועי (נוסח חדש), התש"ל - 1970 ("רכב חובה" ו- "פקודת ביטוח רכב מנועי", בהתאמה), המכסה נזקי גוף של בעל הרכב, כל הנוסעים ברכב והולכי רגל שנפגעו מהרכב, כתוצאה משימוש ברכב מנועי בהתאם לחוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה - 1975 ("חוק הפלת"ד"). ביטוח זה, כשמו כן הוא, הינו חובה על כל בעל רכב והנוהג בו, וזאת על פי פקודת ביטוח רכב מנועי.

תנאי הכיסוי הביטוחי הם בהתאם לנוסח פוליסה תקנית, שנקבע בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאי חוזה לביטוח חובה של רכב מנועי) התש"ע - 2010. פעילות הקבוצה בתחום ביטוח רכב חובה מתבצעת בהראל ביטוח.

1.2.3.3 ענפי חבויות אחרים

כולל את פעילות הקבוצה במכירת פוליסות המכסות את חבות המבוטח כלפי צד שלישי (למעט כיסוי חבויות בתחום רכב חובה כמתואר לעיל). במסגרת זו נכללים, בין היתר, ענפי הביטוח הבאים: ביטוח מפני אחריות מעבידים, ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי (שכולל ביטוח אחריות מקצועית, ביטוח אחריות לדירקטורים ולנושאי משרה) וביטוח חבות מוצר. פעילות הקבוצה בענפי ביטוח חבויות אחרים מתבצעת בהראל ביטוח.

1.2.3.4 ענפי רכוש ואחרים

תחום זה כולל את הפעילות הביטוחית של הקבוצה בכל ענפי הרכוש (למעט רכב רכוש) המפורטים בהודעת הפיקוח על עסקי ביטוח (ענפי ביטוח), התשמ"ה - 1985. פעילות הקבוצה בענפי רכוש ואחרים מתבצעת בהראל ביטוח.

בתת תחום פעילות זה כלולה גם פעילותה של הראל ביטוח בענף ביטוח השקעות של רוכשי דירות.

1.2.3.5 ענף ביטוח אשראי למגורים המובטח במשכנתא

הפעילות בענף זה מבוצעת על ידי EMI, שעוסקת בביטוחי אשראי למגורים המובטח במשכנתא, כענף ביטוח בודד.

ביום 1 בנובמבר 2012 פורסמה הנחיית בנק ישראל לגבי הגבלת שיעור המימון (LTV) בהלוואות לדיור החל מיום 1 בנובמבר 2012 ואילך, באופן שבו תאגיד בנקאי לא יאשר הלוואה לדיור (משכנתא), בשיעור מימון גבוה מ- 70%, למעט הלוואה לדיור לצורך רכישת דירה יחידה של לווה, לגביה יחול שיעור מימון מרבי של 75%.

לאור זאת, בשנת 2013 פעילות EMI הופסקה כמעט כליל בכל הנוגע להפקת פוליסות חדשות לביטוחי אשראי למגורים המובטח במשכנתא. כמו כן, מתכונת הפעילות של EMI הותאמה להיקף הפעילות הקיים בפועל, תוך המשך טיפול שוטף בפוליסות שבתוקף ושימור הידע בתחום זה, דבר שיאפשר חזרה לפעילות מלאה במקרה של שינוי רגולטורי.

1.2.4 תחום חברות ביטוח בחו"ל

החברה הינה בעלת השליטה ב- Interasco, חברת ביטוח הפועלת ביוון שעיסוקה בתחום הבריאות והביטוח הכללי (בשליטה בשיעור של 94%) ובעלת השליטה המלאה ב- Turk Nippon, שהינה חברת ביטוח הפועלת בטורקיה ועיסוקה בתחום הביטוח הכללי והבריאות.

1.2.5 תחום שוק ההון והשירותים הפיננסיים

פעילות הקבוצה בשוק ההון והפיננסיים מתבצעת בהראל פיננסיים, חברה פרטית בשליטה מלאה של החברה.

הראל פיננסיים עוסקת, באמצעות חברות בשליטתה, בעיקר בפעילויות הבאות:

ניהול קרנות נאמנות, באמצעות הראל קרנות נאמנות והראל מסחר מדדים כעושה השוק של קרנות הנאמנות.

ניהול תיקי השקעות, באמצעות הראל ניהול השקעות.

ניהול השקעות באמצעות מודלים ממוחשבים, באמצעות אלפא טק.

ניהול קרנות השקעה פרטיות, באמצעות הראל פיננסיים אלטרנטיב.

הנפקת תעודות פיקדון סחירות, באמצעות הראל פיקדון סחיר.

1.2.6 פעילות חדשה נוספת של החברה

ביום 28 בפברואר 2019 הוקמה חברת המצפן - שותפים לדרך בע"מ ("המצפן"), שהינה חברה העוסקת ביצירת פתרונות מימון חדשניים ליזמים איכותיים בתחום העסקים הקטנים והבינוניים, לרבות הענקת הלוואות מזיני. המצפן הינה חברה בת (70%) של החברה, כאשר בעלי המניות בה הינם: אלון המצפן שותפות מוגבלת, המצויה בשליטה של מר אלון ניסן, המכהן גם כמנכ"ל המצפן, ומר מישל סיבוני (10%), המכהן בנוסף לתפקידו כמנכ"ל החברה וכמנכ"ל הראל ביטוח, גם כיו"ר דירקטוריון המצפן.

פעילות המצפן מתבססת על ניתוח עסקי מלא של היזם ופעילותיו השונות וכן ליווי ומעקב אחר עסקיו לאורך זמן. החל מיום 28 באוקטובר 2019, המצפן מחזיקה ברישיון מורחב למתן אשראי כמשמעות מונח זה בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (שירותים פיננסיים מוסדרים), תשע"ו-2016 והינה מפקחת מכוחו. המצפן החלה בפעילות ביום 1 בנובמבר 2019. בחודש דצמבר 2019 נחתם הסכם מסגרת להעמדת הלוואות למצפן על ידי הראל ביטוח.

1.3 השקעות בהון החברה ועסקאות במניותיה

בשנתיים האחרונות ועד למועד פרסום הדוח לא בוצעו השקעות בהון החברה.

לפירוט אודות מבנה השליטה של החברה - ראה סעיף 1.1.4 לעיל.

1.4 חלוקת דיבידנדים

- לעניין חלוקת דיבידנד בשנת הדוח - ראה באור "הון", באור 15 לדוחות הכספיים.
- החברה לא קיבלה החלטה בדבר מדיניות קבועה לחלוקת דיבידנד.
- לפרטים נוספים אודות החלטת הראל ביטוח לעניין קביעת כרית ביטחון - ראה באור 8'18 לדוחות הכספיים.

2. חלק ב' - תיאור ומידע על תחומי הפעילות של החברה

2.1 תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

2.1.1 מוצרים ושירותים

2.1.1.1 כללי

תחום זה כולל ביטוח חיים, ניהול קרנות פנסיה וניהול קופות גמל.

תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח עוסק בעיקר בחיסכון לתקופת הפרישה לגמלאות ובכיסוי לסיכונים שונים. המוצרים השונים במסגרת תחום זה כוללים שילוב מלא או חלקי של חיסכון וכיסויים ביטוחיים לסיכונים שונים כגון מוות, נכות, אובדן כושר עבודה ומחלות קשות.

המוצרים בתחום פעילות זה מיועדים לשכירים, לעצמאים וללקוחות הרוכשים כיסויים באופן פרטי (ללא קשר לעיסוקם). הפקדות שכירים או עצמאים, בחלק מן המוצרים, מזכות אותם בהטבות מיסוי בשלושה מישורים: במועד ההפקדה זיכוי/ניכוי מס, פטור ממס על רווחים בעת צבירת הכספים והטבות מיסוי בקבלת הכספים. קיימות גם הטבות מס במקרים מסוימים בגין הפקדות פרט.

בהתאם להוראות הדין, קיימת הפרדה מלאה בין נכסיה והתחייבויותיה של החברה המנהלת את קרן הפנסיה או את קופת הגמל, לבין נכסי העמיתים הצבורים בהן וכן הפרדה בין נכסי המבטח לבין כספי המבוטחים בביטוח חיים תלוי תשואה. נכסי העמיתים בקרנות הפנסיה ובקופות הגמל אינם נכללים בדוחות הכספיים של החברה המנהלת (ולא בדוחות הכספיים המאוחדים של החברה).

2.1.1.2 מגמות ושינויים בתחום הפעילות

תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח עובר שינויים מקיפים, וזאת לאור שינויים במדיניות הממשלתית בתחום שהביאו לחקיקת חוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות וניגודי העניינים בשוק ההון בישראל (תיקוני חקיקה), התשס"ה - 2005, חוק קופות הגמל, חוק ייעוץ ושיווק פנסיוני ותיקון חוק הפיקוח ("חקיקת בכר", שנכנסו לתוקפם בחודש נובמבר 2005), וכן התקנת שורה ארוכה של תקנות והוראות של הממונה שנועדו, בין היתר, לעודד חיסכון לקצבה, להגביר את התחרות והשקיפות בשוק החיסכון הפנסיוני, להפחית את שיעור דמי הניהול ולהגביר את מעורבות הלקוחות בבחירת החיסכון הפנסיוני שלהם.

בנוסף, בשנים האחרונות תחום הפעילות מתאים את עצמו באופן הדרגתי לביצוע תהליכים באופן דיגיטאלי ומקוון מול החוסכים, גורמי ההפצה והגופים המוסדיים האחרים.

עידוד החיסכון לקצבה

בבסיס מדיניות רשות שוק ההון בשנים האחרונות עומדת השאיפה לעידוד חיסכון קצבתי בקרב כלל האוכלוסייה, על מנת להבטיח יכולת קיום בכבוד של האזרחים לאחר גיל הפרישה והגברת התחרות בתחום הפעילות, לרבות בדרך של צמצום ההבדלים בין המוצרים ומתן אפשרות לניוד כספי החיסכון הפנסיוני בין המוצרים.

שינויים אלה באו לידי ביטוי בשינוי מבנה המוצרים שהיו קיימים בתחום ובשינויים בהטבות המיסוי הניתנות לחוסכים לטווח ארוך, לרבות השינוי במסגרת תיקון 3 לחוק קופות הגמל תוך העדפת החוסכים במסלול קצבה וקביעת חובה למשיכת הכספים בדרך של תשלום קצבה, ככל שהקצבה העומדת לחוסך הינה עד סכום הקצבה המזערי לכל מוצרי החיסכון הפנסיוני לטווח ארוך. במסגרת זו אף הושאו הטבות המס בין מוצרים אלה בכל הנוגע לכספים שהופקדו עבור עמיתים החל מיום 1 בינואר 2008.

עד לאותו מועד, המוצרים השונים בתחום - ביטוח חיים, קרנות פנסיה וקופות גמל - נחלקו לשני אפיקים עיקריים: אפיק המבטיח תשלומי קצבה ("פנסיה") ואפיק המבטיח תשלום הוני, תוך מתן אפשרות לשילוב אפיקים אלה. בתיקון האמור בוטלה החלוקה בין אפיק הוני ואפיק קצבתי ביחס לכספים שיופקדו החל מינואר 2008, כאשר כספים אלה ניתנים למשיכה כרובד ראשון (סכום קצבה מזערי) רק בדרך של קצבה. משיכת הכספים שנצברו מעבר לסכום הדרוש לתשלום הקצבה המזערית תעשה בדרך של היוון קצבה או בדרך של תשלום קצבה, בהתאם להחלטת העמית או המבוטח.

הגברת התחרות בתחום

בהמשך למגמות שנסקרו לעיל, פורסמו בשנים האחרונות הוראות שונות שתכליתן הגברת אפשרות ניווד הכספים בין המוצרים השונים וביצוע התאמות בין המוצרים השונים (קופות גמל, קרנות פנסיה וביטוח חיים), לרבות בנושאי הכיסויים הביטוחיים הנמכרים במסגרת מוצרי החיסכון הפנסיוני והחלת מודל אחיד של גביית דמי ניהול תוך הפחתת שיעור דמי הניהול המרביים שניתן לגבות בקופות הגמל ובקופות הביטוח.

בנוסף, פורסמו הוראות שתכליתן להקל על המבוטח או העמית להשוות בין מוצרים שונים על ידי יצירת אחידות בין המוצרים המשווקים על ידי החברות בתחום, כגון: הוראות הממונה לעניין זכויות וחובות עמיתים בתקנון קרן פנסיה חדשה מקיפה, במסגרתן נקבע נוסח תקנון מחייב לקרן הפנסיה וכן קווים מנחים לתכנית לביטוח מפני אובדן כושר עבודה. בנוסף נקבעו הוראות הנוגעות לבחירת קרן פנסיה ברירת מחדל אשר נועדו, בין היתר, להגביר את התחרות בשוק החיסכון הפנסיוני, כפי שיתואר בהרחבה להלן.

הפחתת דמי הניהול

בשנים האחרונות נכנסו לתוקף מספר הוראות חקיקה אשר נועדו, בין היתר, להפחית את דמי הניהול המשולמים על ידי המבוטחים והעמיתים במסגרת מוצרי החיסכון הפנסיוני.

במסגרת תיקון 13 לחוק קופות הגמל נקבעה הוראה, בה בין השאר נקבע, כי בעת הצטרפות לקרן פנסיה חדשה יועברו כספי החיסכון העומדים לרשות חוסך בחשבונות לא פעילים בקרנות פנסיה חדשות אחרות לקרן הפנסיה אליה הוא מבקש להצטרף. ככל שהעמית לא יתנגד, קרן הפנסיה אליה הוא יצטרף תפנה בבקשת ניווד לכל הקרנות לאיתור חשבונות לא פעילים ולביצוע ניווד. לאחר העברת כספי החיסכון בחשבונות הלא פעילים לחשבונות הפעילים, דמי הניהול אשר יחולו על העמיתים יהיו דמי הניהול מהיתרה הצבורה שסוכמו עמם במסגרת חשבונותיהם הפעילים. תיקון זה הביא מחד לקיטון בהכנסות מדמי ניהול בגין המבוטחים הלא פעילים בקרנות הפנסיה ומאידך הביא לגידול בהכנסות מדמי הניהול בגין מבוטחים פעילים שיתרות כספים שלהם הועברו לקרן הפנסיה מקרנות אחרות וכן לצמצום בכמות החשבונות בקרן הפנסיה.

ביום 13 במרץ 2016 פורסם חוזר הממונה הקובע הוראות לעניין בחירת קופת ברירת מחדל ואת התנאים הנדרשים מחברה מנהלת של קופת גמל המצרפת עמיתים בהתאם להוראות סעיף 20(ב) לחוק קופות הגמל. במסגרת החוזר נקבע כי צירוף לקופת גמל ייעשה על ידי בחירה אקטיבית של העובד את קופת הגמל או באמצעות המעסיק לקופת גמל שנבחרה על ידו בהתאם לסעיף 20(ב) לחוק קופות הגמל וככל שלא נבחרה על ידי העובד קופת גמל ולא נבחרה על ידי המעסיק קופת גמל בהתאם לסעיף 20(ב) לחוק קופות הגמל, יצרף המעסיק את העובד לקופת הגמל שתבחר על ידי הממונה. דמי הניהול שיוצעו על ידי קרנות הפנסיה הנבחרות יהיו בתוקף למשך 10 שנים ממועד ההצטרפות לקרן. קרנות הפנסיה ייבחרו על ידי הממונה אחת לשלוש שנים. מעסיק או ארגון עובדים יבחרו קופת ברירת מחדל בהליך תחרותי בהתאם לקריטריונים שנקבעו בחוזר. הסדרי ברירת מחדל הקיימים הסתיימו במרץ 2019, למעט הסדר שהוחרג במפורש על ידי הממונה.

החל מיום 1 בנובמבר 2018, משמשות כקרנות ברירת מחדל קרנות הפנסיה של: (1) אלטשולר שחם גמל ופנסיה בע"מ והלמן אלדובי קופות גמל ופנסיה בע"מ - הגובות דמי ניהול בשיעור שנתי שלא יעלה על 0.1% מהצבירה (שיעור שנתי) ו-1.49% מההפקדות; (2) מיטב דש גמל ופנסיה בע"מ - הגובות דמי ניהול בשיעור שלא יעלה על 0.05% מהצבירה (שיעור שנתי) ו-2.49% מההפקדות; (3) פסגות קופות גמל ופנסיה בע"מ - הגובות דמי ניהול בשיעור שלא יעלה על 0.0905% מהצבירה (שיעור שנתי) ו-1.68% מההפקדות. כמו כן, דמי הניהול למקבלי קצבת זקנה חדשים, לרבות עמיתים קיימים בקרן שיפרשו, לא יעלו על שיעור שנתי של 0.3%.

לשינוי בתהליך ההצטרפות כמתואר לעיל היתה השפעה משמעותית על המשך ההצטרפות של עובדים חדשים מקרב מעסיקים עם שיעור תחלופה גבוה מאוד המאופיינים ברמת השתכרות נמוכה. בנוסף, קיימת השפעה עקיפה של ההוראות החדשות גם בקרב עסקים המאופיינים ברמת השתכרות גבוהה בהם קיימים תהליכי הצטרפות מובנים המאפשרים לעובד לממש את זכות הבחירה במוצר וביצרון הפנסיוני. בעסקים כגון אלה, קיימת השפעה בשיעור נמוך משמעותית ביחס לעסקים המאופיינים ברמת השתכרות נמוכה. לצד כל זאת, פועלת החברה ליצירת פלטפורמות צירוף עמיתים חליפיות להסדרי ברירת מחדל המבוססות על תהליכי עבודה דיגיטליים, יעילים וזמינים במקביל להעמקת פעילות השטח באמצעות ערוצי ההפצה המסורתיים באופן שיבטיח את המשך הצמיחה של החברה ואת הדומיננטיות שלה במגזר הפנסיה.

ביצוע פעולות באופן דיגיטאלי

בהמשך להקמת המסלוקה הפנסיונית, בהתאם להוראות הממונה וכחלק ממדיניות החברה, בוצעו בשנים האחרונות שורה של שינויים אשר מאפשרים ביצוע פעולות דיגיטאליות מול לקוחות החברה, גורמי ההפצה שלה וכן מול גופים מוסדיים אחרים. במסגרת זו הוסדרו בין היתר תהליכי ההצטרפות למוצרים הפנסיוניים השונים, מוסדו תהליכי גבייה אוטומטיים כחלק מממשק המעסיקים, הוסדרו תהליכי משלוח דיווחים באופן דיגיטאלי למבוטחים ולעמיתים והוקמה תשתית לנטילת הלוואות באופן דיגיטאלי. להערכת החברה, תהליכים אלה צפויים להתעצם בשנים הקרובות ולהתרחב לביצוע פעולות נוספות במסגרת תחום הפעילות, דבר אשר צפוי להביא לשיפור השירות ללקוח ולהתייעלות תפעולית.

התפתחות מוצרי חסכון בתחום הפעילות

מלבד מוצרים המיועדים לגיל פרישה, כולל תחום הפעילות גם מוצרים המיועדים לחיסכון לטווח בינוני או לחיסכון פרטי. בשנים האחרונות חל גידול בהיקף הכספים המנוהלים במוצרים אלה ובמגוון המוצרים המשמשים למטרה זו במסגרת תחום הפעילות.

בכלל מוצרים אלה ניתן למנות את קרן ההשתלמות אשר מקנה הטבות מס שונות ואשר ניתן למשוך ממנה את היתרה הצבורה לאחר תקופת חיסכון של 6 שנים ולהנות מהטבות מס במשיכה; חוזי השקעה אשר מהווים מוצר חיסכון הוני המשמש מוצר תחליפי למוצרי החיסכון בבנקים, קרנות נאמנות ותיקי השקעות מנוהלים; הפקדות לקופת גמל לקצבה על ידי יחידים, אשר בהתאם לתיקון 190 לפקודת מס הכנסה משנת 2012, רשאים להפקיד כספים בקופת גמל לקצבה במעמד של עמית עצמאי לצורך קבלת קצבה ולמשוך כספים אלה בהתקיים תנאים מסוימים במשיכה הונית; קופות גמל להשקעה - מוצר חסכון המיועד לתשלום סכום הון ליחידים ואשר לחילופין ניתן החל מגיל 60 לקבל ממנו תשלומי קצבה פטורים מתשלום מס. התשלום שעמית רשאי להפקיד בקופות גמל להשקעה לא יעלה על 70,000 ש"ח לשנה, צמוד למדד המחירים לצרכן. קופת הגמל להשקעה משמשת גם כברירת המחדל לצורך הפקדת כספים על ידי ביטוח לאומי עבור הורים לילדים במסגרת תכנית חיסכון לכל ילד.

2.1.1.3 אבחנות עיקריות בין המוצרים השונים:

קופות גמל	קרנות פנסיה חדשות	ביטוח חיים*	
החוסך הינו עמית בקופה (קופ"ג או קרן פנסיה) שמנהלת על-ידי החברות המנהלות בהתאם לתקנון. התקנון ניתן לשינוי, בכפוף לקבלת אישור הממונה.		התחייבות חוזית בין המבוטח למבוטח. ההתחייבות אינה ניתנת לשינוי, אלא בהתאם להוראות הפוליסה והדין.	סוג התקשורת
ניתן לרכוש כיסוי ביטוחי למקרה מוות או למקרה של נכות, בהתקיים התנאים הקבועים בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כיסויים ביטוחיים בקופות גמל), התשע"ב-2012.	כיסוי ביטוחי מובנה למקרה מוות ולמקרה של נכות, בהתאם להוראות התקנון.	כיסוי ביטוחי בהתאם לבחירת המבוטח למקרה מוות או למקרה של אובדן כושר עבודה.	כיסוי ביטוחי
אינן משלמות קצבה ולפיכך אין בהן מקדם.	מקדם הקצבה עשוי להשתנות מעת לעת במסגרת שינוי תקנון הקרן.	בפוליסות קצבתיות, בחלק מהמקרים, מקדמי קצבה מבוססים על תוחלת חיים מובטחת שאינה משתנה. בפוליסות מבטיחות תשואה מקדם קצבה מבוסס על תשואה מובטחת שאינה משתנה.	מקדם קצבה
אין.	קרן ביטוח הדדי. זכויות העמיתים מושפעות, בין היתר, מנתונים דמוגרפיים של כלל עמיתי הקרן, כגון: מצב בריאות ותוחלת חיים. ההנחות האקטואריות נבחנות מעת לעת ומשפיעות על זכויות כלל העמיתים בקרן הפנסיה ואלה עשויות להשתנות בהתאם.	אין.	ביטוח הדדי

קופות גמל	קרנות פנסיה חדשות	ביטוח חיים*	
	קיימת אפשרות לרכישת ביטוח משנה לצמצום החשיפה לסיכון ההדדי.		
אין.	בקרן מקיפה בשיעור 30% מסך הנכסים (בהקצאה של 60% מנכסי הפנסיונרים והיתרה מנכסי העמיתים).	בפוליסות מבטיחות תשואה עד שנת 1991.	אג"ח מיועדות
שיעור מהצבירה ומההפקדות.	שיעור מהצבירה ומההפקדות.	שיעור מהצבירה ו/או מההפקדות, בהתאם לתנאי הפוליסה.	דמי ניהול
תגמולים לפי קביעת המבוטח. בהעדר קביעה – יורשים לפי צו ירושה או צו קיום צוואה. פיצויים – שאירים לפי חוק פיצויי פיטורין.	שאירים לפי הגדרת התקנון. בהעדר שאירים – המוטבים. בהעדר שאירים והעדר קביעת מוטבים לפי צו ירושה או צו קיום צוואה.	תגמולים לפי קביעת המבוטח. בהעדר קביעה – יורשים לפי צו ירושה או צו קיום צוואה. פיצויים – שאירים לפי חוק פיצויי פיטורין.	זכאים בפטירת החוסך
אין.	בקרן מקיפה - מגבלה חודשית בסכום שקלי השווה ל- 20.5% מפעמיים השכר הממוצע במשק (בחינה מצטברת מתחילת השנה). בקרן כללית – אין.	אין.	מגבלה רגולטורית לגובה הפרמיה

* ההשוואה מתייחסת למוצרי ביטוח חיים המוכרים כקופת גמל.

2.1.1.4 ביטוח חיים

כללי

תחום ביטוח החיים כולל תכניות לסיכונים שונים (כגון, למקרה מוות), תכניות ביטוח לחיסכון לתקופת פרישה ותוכניות המשלבות ריידרים לכיסוי סיכונים נוספים (ריסק למקרה מוות, נכות, אובדן כושר עבודה, מחלות קשות ועוד). כמו כן, תחום זה כולל פוליסות פרט בעלות מרכיב חיסכון בלבד, המהוות חוזי השקעה (להבדיל מחוזי ביטוח).

מבוטח המגיע לתום תקופת הביטוח זכאי לתגמולי ביטוח, בהתאם לתנאים שנקבעו בפוליסה, בגין סכומים שנצברו ברכיב החיסכון שבפוליסה. בתנאי הפוליסה נקבע האם תגמולי הביטוח ישולמו כתשלום הוני חד פעמי, בתשלומי קצבה למשך כל חי המבוטח, או שילוב של תשלום הוני עם תשלומי קצבה.

באירוע ביטוחי המתרחש לפני תום תקופת הביטוח (מקרה מוות או אירוע ביטוחי אחר המכוסה בפוליסה) משולמים למבוטח, למוטבים או לשאירים (בהתאם לסוג המקרה הביטוחי) תגמולי ביטוח, בהתאם להיקף הכיסוי שנרכש וכן סכום החסכון שנצבר בפוליסה, ככל שנצבר.

ענפי הביטוח והכיסויים הביטוחיים הנכללים בתחום ביטוח חיים

(א) ביטוח חיים מקיף - כל סוגי ביטוח חיים הכוללים חיסכון, עם סיכון או בלעדיו, לרבות תשלום פיצויים וכן ביטוח גימלה.

(ב) ביטוח חיים - סיכון בלבד.

(ג) ביטוח חיים קבוצתי הדדי.

מבנה הרווחיות בתחום

הרווחיות בביטוח חיים נובעת, בעיקר, מהמרכיבים הבאים, בקיזוז ההוצאות המיוחסות לתחום הפעילות: (א) המרווח בין התשואה המתקבלת בתיק השקעות ביטוח חיים מבטיח תשואה לבין התשואה המובטחת למבוטחים; (ב) דמי ניהול מפרמיה ודמי ניהול מצבירה בפוליסות הכוללות חיסכון, לרבות דמי ניהול קבועים ומשתנים (משתנים כשיעור מתשואה ריאלית מצטברת חיובית בלבד בפוליסות תלויות תשואה ששווקו עד לסוף דצמבר 2003) (ג) המרווח בין הפרמיה הנגבית בפוליסות ביטוח חיים המיועדת לכיסוי סיכונים (מוות ואחרים) לבין תשלום תגמולי הביטוח מכח פוליסות אלה. המרווח מושפע, בין היתר, מהתעריפים הנגבים ומשיעורי התמורה (לגבי סיכון מוות), מתוחלת החיים (לגבי תשלומי קצבה), מעלויות ביטוח משנה ומשיעורי תחלואה; (ד) רווחי השקעות בתיק הנוסטר.

לשימור של הפוליסות הקיימות חשיבות לרמת הרווחיות של חברת הביטוח לאורך זמן.

רווחיות ביטוח החיים המדווחת על ידי חברות הביטוח בדוחות הכספיים, מושפעת גם מכללי חשבונאות לעניין הכרה בהכנסות, דחיית הוצאות ושיערוך נכסים, וכן מקביעת עתודות אקטואריות ומשינויים בהנחות אקטואריות.

מידע אודות המוצרים השונים המנוהלים בקבוצה בתחום ביטוח חיים

פוליסות הביטוח נחלקות לשני סוגים: פוליסות המוכרות כקופת גמל (קופות ביטוח) עפ"י חוק קופות גמל (ביטוחי מנהלים או תגמולים לעצמאים) ופוליסות שאינן מוכרות כקופות גמל והמכונות פוליסות פרט.

סוג הפוליסה	תיאור המוצר	מרכיבי הפרמיה העיקריים	אג"ח מיועדות	דמי ניהול
א. פוליסות הכוללות רכיב חיסכון (בין אם מוכרות כקופות גמל ובין אם לאו)				
א1. פוליסות מבטיחות תשואה שנמכרו עד דצמבר 1990				
פוליסות "מעורב" מבטיחות תשואה	סכום הביטוח מוגדר מראש בפוליסה, הינו צמוד למדד וישולם במקרה מות המבוטח או בתום תקופת הביטוח. סכום החיסכון משולם כתשלום הוני או כתשלום הוני משולב עם תשלומי קצבה. פוליסות אלו שווקו הן כקופות גמל והן כפוליסות שאינן מוכרות כקופות גמל.	מרכיב חיסכון, מרכיב ריסק (לכיסוי מקרה מוות) וביטוחים נלווים עבור המבוטח, ככל שנרכשו.	ההתחייבות לתשואה מובטחת גובתה בחלקה באגרות חוב מיועדות שהנפיקה מדינת ישראל לחברות הביטוח.	אין דמי ניהול.
פוליסות "גמלא" מבטיחות תשואה	סכום הגמלא החודשי שישולם בתום תקופת הביטוח קבוע מראש בפוליסה וצמוד למדד. בתום תקופת הביטוח סכום החיסכון משולם כקצבה. לפני תום תקופת הביטוח ישולם סכום ביטוח חד פעמי בהתאם לקבוע בפוליסה. פוליסות אלו שווקו הן כקופות גמל והן כפוליסות שאינן מוכרות כקופות גמל.			
פוליסות "עדיף" מבטיחות תשואה	פוליסות מבטיחות תשואה, ששיעורה קבוע בפוליסה. הפוליסות הגדירו את היחס בין חלק החיסכון לחלק שהוקצה לסיכון והוצאות, בהתאם לבחירת המבוטח. הפרמיה מוצמדת למדד או בשיעורים מהשכר המבוטח של העובד. סכום החיסכון משולם כתשלום הוני או כקצבה או כתשלום הוני משולב עם תשלומי קצבה. פוליסות אלו שווקו הן כקופות גמל והן כפוליסות שאינן מוכרות כקופות גמל.			

סוג הפוליסה	תיאור המוצר	מרכיבי הפרמיה העיקריים	אג"ח מיועדות	דמי ניהול
א2. פוליסות משתתפות ברווחי השקעה שנמכרו בין השנים 1991-2003				
פוליסות "מעורב" משתתפות ברווחים	החיסכון העתידי נקבע על פי תוצאות ההשקעה בפועל. במקרה פטירת המבוטח, לפני תום תקופת הביטוח ישולם סכום ביטוח חד פעמי בהתאם לקבוע בתנאי הפוליסה. הפרמיה התקופתית קבועה בפוליסה וצמודה למדד ועשויה להיות מושפעת גם מתוצאות ההשקעה. סכום החיסכון משולם כתשלום הוני או כתשלום הוני משולב עם תשלומי קצבה. פוליסות אלו שווקו הן כקופות גמל והן כפוליסות שאינן מוכרות כקופות גמל.	מרכיב חיסכון, מרכיב ריסק (לכיסוי מקרה מוות) וביטוחים נלווים עבור המבוטח, ככל שנרכשו.	אין זכאות לאג"ח מיועדות לגבי פוליסות ששווקו החל משנת 1992. ⁽⁴⁾	דמי הניהול נקבעו בתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאים בחוזי ביטוח), התשמ"ב - 1981. ⁽²⁾ בתכניות ביטוח שאושרו עד שנת 2003 נגבים דמי ניהול קבועים ודמי ניהול משתנים מצבירת החיסכון, בהתאם לתשואות הריאליות שהושגו.
פוליסות "גמלא" משתתפות ברווחים	החיסכון העתידי נקבע על פי תוצאות ההשקעה בפועל. במקרה פטירת המבוטח, לפני תום תקופת הביטוח ישולם סכום ביטוח חד פעמי בהתאם לקבוע בתנאי הפוליסה. הפרמיה התקופתית קבועה בפוליסה וצמודה למדד ועשויה להיות מושפעת גם מתוצאות ההשקעה. סכום החיסכון מיועד לתשלום כקצבה בתום תקופת הביטוח. פוליסות אלו שווקו הן כקופות גמל והן כפוליסות שאינן מוכרות כקופות גמל.			
פוליסות "עדיף" משתתפות ברווחים	הפוליסות הגדירו את היחס בין חלק החיסכון לחלק שהוקצה לסיכון מפני מקרה מוות והוצאות, בהתאם לבחירת המבוטח. הפרמיה צמודה למדד או בשיעורים מהשכר המבוטח של העובד. סכום החיסכון משולם כתשלום הוני או כקצבה או כתשלום הוני משולב עם תשלומי קצבה. פוליסות אלו שווקו הן כקופות גמל והן כפוליסות שאינן מוכרות כקופות גמל.			

סוג הפוליסה	תיאור המוצר	מרכיבי הפרמיה העיקריים	אג"ח מיועדות	דמי ניהול
א3. פוליסות תלויות תשואה הנמכרות החל מינואר 2004				
פוליסות הכוללות מסלולי השקעה	פוליסות בעלות רכיב חיסכון, במסגרתן ניתן לרכוש כיסויים ביטוחיים מפני מקרה מוות ו/או אובדן כושר עבודה. סכום החיסכון משולם כתשלום הוני או כקצבה או כתשלום הוני משולב עם תשלומי קצבה. פוליסות אלו משווקות הן כקופות גמל והן כפוליסות שאינן מוכרות כקופות גמל. קיימת חובת הפרדה בין מרכיבי החיסכון, הריסק ודמי הניהול מהפרמיה.	מרכיב ריסק, מרכיב חיסכון ודמי ניהול. בפוליסות המוכרות בקופות גמל, ניתן לרכוש ביטוח ריסק ו/או אובדן כושר עבודה בשיעור של עד 35% מההפקדה לתגמולים.	אין.	פוליסות שהופקו עד שנת 2012 (כולל) - עד 2% מהצבירה או שיעור נמוך יותר (בין 0% ל- 13%). פוליסות שהופקו במהלך שנת 2013 - עד 1.1% מהצבירה ו- 4% מהפקדות שוטפות. החל משנת 2014 - עד 1.05% מהצבירה ו- 4% מהפקדות שוטפות.
ב. פוליסות שאינן כוללות חיסכון				
ריסק טהור למקרה מוות - פרט	פוליסות המשווקות ליחידים או כפוליסות קבוצתיות ומבטיחות כיסוי ביטוחי במקרה של מוות מכל סיבה שהיא (כולל פוליסות ריסק להבטחת תשלום משכנתא). פוליסות אלו נמכרות לעיתים כמוצר משלים למרכיב הפנסיוני ולפוליסות ביטוח המנהלים ותגמולים לעצמאיים, לרבות בתשלום מתוך רכיב התגמולים בפוליסה.	מרכיב סיכון בלבד בגין הכיסויים הכלולים בה.	לא רלוונטי.	אין דמי ניהול.
ביטוח אובדן כושר עבודה	פוליסה הנמכרת כפוליסה עצמאית או כרכיב ביטוחי נלווה (ריידר) לפוליסת ביטוח חיים או כפוליסות קבוצתיות. הפוליסות מבטיחות תשלום חודשי במקרה של אובדן כושר עבודה חלקי או מלא עקב תאונה או מחלה. פוליסות אלו נמכרות לעיתים כמוצר משלים למרכיב הפנסיוני ולפוליסות ביטוח המנהלים ותגמולים לעצמאיים, לרבות בתשלום מתוך רכיב התגמולים בפוליסה.	מרכיב סיכון בלבד בגין הכיסויים הכלולים בה.	לא רלוונטי.	אין דמי ניהול.

ג. פוליסות הכוללות חיסכון בלבד			
חוזי השקעה ("פוליסות מגוון/מור")	פוליסות לחיסכון טהור, המוצעות במספר מסלולי השקעה (מסלול כללי, מסלול מנייתי, מסלול שקלי וכיוצ"ב). ניתן לבצע הפקדה באופן שוטף ו/או חד פעמי. פוליסות אלו משווקות הן כקופות גמל והן כפוליסות שאינן מוכרות כקופות גמל.	מרכיב חיסכון בלבד.	אין.
בפוליסות מגוון פרט - עד 2% לשנה מהצבירה. ביתר הפוליסות - לרבות הפוליסות המוכרות כקופת גמל - בדומה לדמי הניהול הנגבים בפוליסות הכוללות מסלולי השקעה (ראה סעיף א.3 בטבלה זו לעיל).			
ד. פוליסות קבוצתיות			
פוליסות קבוצתיות	פוליסות המשווקות לקבוצות אוכלוסייה מוגדרות בהסכם לתקופה קצובה ומאפשרות ביטוח לכלל חברי הקבוצה. הפוליסות אינן מוכרות כקופת גמל, למעט אובדן כושר עבודה הנמכר אגב חסכון פנסיוני.	מרכיב סיכון בלבד בגין הכיסויים הכלולים בה.	לא רלוונטי.
אין דמי ניהול.			
ה. אחר			
ביטוח מחלות קשות	נמכר כפוליסות פרט או כרכיב ביטוחי נלווה לפוליסות פרט אחרות המבטיחות למבוטח פיצוי במקרה של גילוי מחלה קשה המוגדרת בפוליסה. הפוליסות אינן מוכרות כקופת גמל.	מרכיב סיכון בלבד בגין הכיסויים הכלולים בה.	לא רלוונטי.
אין דמי ניהול.			
פוליסות "חוסן"	הפוליסות נמכרות כפוליסות עצמאיות או כרכיב ביטוחי נלווה (ריידר), ומבטחות מפני נכות מוחלטת ממחלה ו/או תאונה. הפוליסות אינן מוכרות כקופת גמל.	מרכיב סיכון בלבד בגין הכיסויים הכלולים בה.	לא רלוונטי.
אין דמי ניהול.			
"ריידרים"	מוצרי ביטוח אחרים, המוצעים כמוצר "נלווה" לפוליסות בתחום ביטוח החיים, כגון: כיסויים בגין "מוות מתאונה" ו"נכות מתאונה" (שהינם כיסויים נוספים למקרה מוות או נכות צמיתה מתאונה). הפוליסות אינן מוכרות כקופת גמל.	מרכיב סיכון בגין הכיסויים הכלולים בה או בריידר הרלוונטי.	לא רלוונטי.
אין דמי ניהול.			

* כאשר מדובר בדמי ניהול מצבירה, הנתון מתייחס לדמי ניהול שנתיים.

** משמעות ההכרה בפוליסה כקופות גמל הינה, בין היתר, מתן הטבות מס הניתנות לעמיתים בקופות הגמל.

(1) בשנת 1991 תקרת השיעור המירבי המותר לרכישת אגרות חוב מיועדות עמדה על 40%.

(2) בהתאם למנגנון גביית דמי הניהול הקבוע בהסדר התחיקתי, חברת ביטוח לא תגבה דמי ניהול משתנים בגין פוליסות תלויות תשואה שנמכרו בין השנים 1991 - 2003 עד להשגת רווחי השקעה בגין הנכסים העומדים כנגד התחייבויות תלויות תשואה, שיכסו את הפסדי ההשקעה הריאליים שנצברו.

שינויים מהותיים צפויים של החברה בשווקים ובתמהיל המוצרים

בהמשך להוראות הממונה בנושא תכניות לאבדן כושר עבודה אישר הממונה להראל ביטוח לשווק פוליסת אובדן כושר עבודה חדשה החל מנובמבר 2017. למבנה המוצר החדש עשויה להיות השפעה על היקף פעילות החברה בתחום זה, אולם אין ביכולתה של החברה להעריך את היקף ההשפעה כאמור. החל מחודש אפריל 2019 החברה מחויבת במסגרת הפוליסה לשווק את כיסוי אובדן כושר עבודה בשיעור פיצוי אשר ייקבע במועד ההצטרפות לפוליסה, כך שהעלות המצטברת של הכיסויים הביטוחיים הנרכשים מתוך מרכיבי התגמולים לא תעלה על 35% מסך כל ההפקדות למרכיב התגמולים עד לאותו מועד. קביעת השיעור תערך על בסיס הנחות שנקבעו בפוליסה. לשינוי זה עשויה להיות ההשפעה על היקף המכירות של מוצר אובדן כושר עבודה וכפועל יוצא על מכירת מוצר ביטוח מנהלים.

במסגרת דוח ביקורת של הממונה בנושא תעריפי פוליסות ביטוח למקרה מוות, נדרשה החברה לאשר תעריפים חדשים במוצרים אלה, וזאת עד ליום 14 בפברואר 2019. בהמשך לכך פעלה החברה לאישור תעריפים מעודכנים לפוליסות ביטוח למקרה מוות שאינן במסגרת פוליסות חיסכון פנסיוני ולפוליסת ביטוח למקרה מוות אגב הלוואת דיור, והחל מיום 15 בפברואר 2019 משווקת החברה פוליסות אלה בתעריפים חדשים. אישור הממונה לשיווק הפוליסות כולל תנאי לפיו על החברה לקזז שיעור מסוים מהעמלות החד-פעמיות המשולמות לסוכנים בגין מכירת המוצרים במקרה של ביטול הפוליסה בשש השנים שלאחר שיווק הפוליסה או בהתקיים תנאים מסויימים של מתן הנחות למבוטחים במקרה של ביטול בשלוש השנים שלאחר שיווק הפוליסה. שיעור העמלה שעל החברה לקזז פוחת ככל שמשך הזמן עד לביטול הפוליסה ארוך יותר. החברה טרם אישרה תעריפים לפוליסת ביטוח למקרה מוות הנמכרת במסגרת פוליסות חיסכון פנסיוני ועד לאישור מוצר זה אין באפשרותה לשווק.

שינוי התעריפים והתנאים לעניין העמלות כאמור הביא בטווח הקצר לפגיעה מסויימת בהיקף המכירות ובגובה הפרמיה הנגבית במוצר ביטוח למקרה מוות ומוצר ביטוח למקרה מוות אגב הלוואת דיור. יחד עם זאת, טרם ניתן להעריך את ההשפעה המלאה של השינויים האמורים בקשר עם מוצרים אלה. העדר האישור למכירת ביטוח למקרה מוות במסגרת פוליסות חיסכון פנסיוני תרם לקיטון בהיקף מכירות פוליסות ביטוח הכוללת חיסכון פנסיוני.

מוצרים חדשים

במהלך שנת הדוח אושר לחברה לשווק פוליסת מטריה ביטוחית לקרן הפנסיה. פוליסת המטריה כוללת שלושה כיסויים אשר נועדו להוות השלמה לכיסוי הביטוחי של העמית בקרן פנסיה.

כמו כן, במהלך שנת הדוח אושר לחברה לשווק פוליסה למקרה פטירה "הכנסה למשפחה". הפוליסה כוללת פיצוי למוטבים של המבוטח במקרה פטירתו בתשלום חודשי ועד למועד שנקבע על ידו מראש.

קרנות פנסיה 2.1.1.5

כללי

תחום קרנות הפנסיה כולל קרנות פנסיה חדשות מקיפות, קרנות פנסיה חדשות כלליות וקרנות פנסיה ותיקות.

קרן פנסיה משלמת לעמיתה קצבת זקנה חודשית בעת פרישתם מעבודה או קצבה במקרה של נכות וכן משלמת קצבה לשארים במקרה של מות העמית או פנסיונר הזקנה, בהתאם לתקנונה.

קרן פנסיה פועלת באמצעות מנגנון של ביטוח הדדי בין העמיתים. ההנחות האקטואריות המהוות בסיס לזכויות העמיתים נבחנות מעת לעת. אם חל בהן שינוי, זכויות העמיתים משתנות והם נושאים במשותף בכל עודף או גרעון אקטוארי של הקרן.

היחסים בין קרן הפנסיה לבין עמיתה מוסדרים בתקנון המעגן את הכללים לקביעת הזכאות לתשלום, שיעור התשלום וכיוצא באלה כללים המסדירים את החברות בקרן. כאשר החברה נדרשת או מבקשת לערוך שינויים בתקנון, היא מתאימה את התקנון וכפועל יוצא מכך את זכויות העמיתים, וכל זאת בכפוף לאישור הממונה. במקרה של אירוע מזכה, הזכויות יקבעו בהתאם להוראות תקנון הקרן שבתוקף במועד האירוע.

קרנות פנסיה חדשות מקיפות

קרנות הפנסיה החדשות המקיפות הפועלות מאז שנת 1995 זכאיות להשקיע באג"ח ממשלתיות מיועדות בשיעור של 30% מסך נכסיהן. יתרת נכסי הקרנות החדשות מושקעת בהשקעות אחרות בהתאם לתקנות ההשקעה. מטרת הנפקת אגרות חוב מיועדות לקרנות פנסיה הינה להוות כרית ביטחון להבטחת זכויות הפנסיה של העמיתים. החל מיולי 2017 שונה אופן ההקצאה של האג"ח המיועדות בתוך קרנות הפנסיה החדשות המקיפות, כך שהחברה מקצה אג"ח מיועדות בשיעור של 60% מנכסי הפנסיונרים לחשבונות הפנסיונרים והיתרה מוקצית לחשבונות העמיתים.

כמו כן, בקרנות אלה קיימת תקרת הפקדה בגובה 20.5% מפעמיים השכר הממוצע במשק. בקרנות אלה לא ניתן לותר על כיסוי ביטוחי למקרה נכות או שאירים לפני גיל 60, למעט ויתור על כיסוי לשאירים למי שאין לו בן זוג, בהתאם לתקנון קרן הפנסיה.

מסלולי הביטוח בקרנות הפנסיה המקיפות

החל מיום 1 בינואר 2016 מנוהלות בקבוצה קרן פנסיה מקיפה חדשה (הראל פנסיה), קרן פנסיה כללית וקרן פנסיה ותיקה.

עמית בקרן הפנסיה המקיפה רשאי לבחור מסלול ביטוח כאשר השוני בין המסלולים השונים הינו באיזון בין שיעור הזכאות לפנסיית הזקנה, פנסיית הנכות ופנסיית השאירים.

מסלול ברירת המחדל בתקנון הקרן, שנכנס לתוקף במהלך חודש פברואר 2018 (המבוסס על התקנון התקני), הינו מסלול ביטוח 75% לנכות ו-100% לשאירים (למעט גברים המצטרפים החל מגיל 41).

עמית פעיל רשאי לעבור ממסלול אחד למשנהו כמפורט בהוראות תקנון הקרן.

קרן פנסיה כללית

קרן הפנסיה הכללית, אשר איננה נהנית מאג"ח מיועדות, איננה מוגבלת מבחינת תקרת ההפקדות או סוגי ההפקדות.

במקרה של נכות, עמיתים מבוטחים זכאים לקבל פנסיית נכות, בהתאם לתקנון הקרן.

כמו כן, בגיל הפרישה עמיתי הקרן מקבלים קצבת זקנה. לאחר פטירת העמית, שאריו זכאים לקבל פנסיית שאירים, בהתאם להסדר הפרישה של העמית.

מסלולי הביטוח בקרן פנסיה כללית

בקרן הכללית קיים מסלול פנסיית יסוד שהינו מסלול המקנה זכות לקבלת פנסיית זקנה בלבד, ללא כיסוי ביטוחי לפנסיית נכות ולפנסיית שאירים. כמו כן, בקרן הפנסיה הכללית, עמית זכאי להצטרף למסלולי ביטוח המכילים כיסוי לפנסיית שאירים ופנסיית נכות, בדומה למסלולים שבקרן המקיפה כמתואר לעיל וכן מסלול הכולל כיסוי לשאירים בלבד.

אבחנות עיקריות בין קרן פנסיה כללית לקרן פנסיה מקיפה :

קרן פנסיה כללית	קרן פנסיה מקיפה	
אינה נהנית מאג"ח מיועדות.	ישנה זכאות להשקיע באג"ח ממשלתיות מיועדות מסוג ערד הנושאות תשואה של 4.86% צמוד למדד, בשיעור של 30% מסך נכסי הקרן. להרחבה אודות הקצאת אג"ח מיועדות בין עמיתים לפנסיונרים ראה סעיף 2.1.1.5 זה לעיל.	אג"ח מיועדות
אין הגבלה על תקרת ההפקדה או על סוג ההפקדה.	קיימת תקרת הפקדה חודשית בגובה סכום השווה ל- 20.5% מפעמיים השכר הממוצע במשק.	הפקדות
ניתן להיות עמית בקרן במסגרת מסלול אשר אינו כולל ביטוח כלל או במסלול שאינו כולל ביטוח מפני מקרה מוות.	לכל המבוטחים בקרן כיסוי ביטוחי למקרה נכות ולמקרה מוות (פנסיית שאירים) במסגרת מסלולי הביטוח השונים. בכל המסלולים ניתן לצמצם את הכיסוי לשאירים כך שיוותר כיסוי ביטוחי לנכות בלבד עבור מי שהוא יחיד (היינו: שאין לו שאירים), כך גם בכל הנוגע ליחיד עם ילדים (היינו: שאין לו בן/בת זוג).	כיסוי ביטוחי

מסלולי השקעהמסלולי השקעה בקרן הפנסיה המקיפה (הראל פנסיה)

עד ליום 1 בינואר 2020, נוהלו בקרן הפנסיה הראל פנסיה 16 מסלולי השקעה לפי הפירוט הבא: 5 מסלולי השקעה מותאמי גיל (מסלולי ברירת מחדל), גילעד כללי ומנוף כללי הסגורים למצטרפים חדשים החל מינואר 2016, אג"ח ללא מניות, מניות, הלכה ושקלי טווח קצר וחמישה מסלולי השקעה לפנסיונרים: קצבה לזכאים קיימים, בסיסי למקבלי קצבה, הלכה למקבלי קצבה, ושני מסלולי קצבה המיועדים למי שהיה זכאי לקבת קצבה מהקרן לפני ה- 1 בינואר 2018: מקבלי קצבה קיימים ומסלול הלכה למקבלי קצבה קיימים.

החל מיום 1 בינואר 2020, שונה מודל מסלולי ההשקעה תלוי גיל של קרן הפנסיה כך שבמקום מסלולים המיועדים לעמיתים שתאריך לידתם הינו בטווח של 10 שנים יופעלו מסלולי ההשקעה בהם מדיניות ההשקעה תיקבע בהתאם לגילם של העמיתים בהתאם לפירוט הבא: עמיתים שגילם מתחת ל- 50, עמיתים שגילם בין 50 ל-60 ועמיתים שגילם מעל גיל 60. בעקבות השינוי, הקרן מנהלת כיום 14 מסלולי השקעה.

מסלולי השקעה בקרן הפנסיה הכללית (הראל פנסיה כללית)

עד ליום 1 בינואר 2020, נוהלו בקרן הפנסיה הראל פנסיה כללית 8 מסלולי השקעה לפי הפירוט הבא: 5 מסלולי השקעה מותאמי גיל (מסלולי ברירת מחדל), מסלול כללי הסגור למצטרפים חדשים החל מינואר 2016, מסלול בסיסי למקבלי קצבה ומסלול בסיסי למקבלי קצבה קיימים אשר מיועד למי שהיה זכאי לקבלת קצבה מהקרן לפני ה- 1 בינואר 2018.

החל מיום 1 בינואר 2020, שונה מודל מסלולי ההשקעה תלוי גיל של קרן הפנסיה כך שבמקום מסלולים המיועדים לעמיתים שתאריך לידתם הינו בטווח של 10 שנים יופעלו מסלולי ההשקעה בהם מדיניות ההשקעה תיקבע בהתאם לגילם של העמיתים בהתאם לפירוט הבא: עמיתים שגילם מתחת ל- 50, עמיתים שגילם בין 50 ל-60 ועמיתים שגילם מעל גיל 60. בעקבות השינוי, הקרן מנהלת כיום 6 מסלולי השקעה.

קרן פנסיה ותיקה

כאמור לעיל, במסגרת הקבוצה מנוהלת גם קרן פנסיה ותיקה. הקרן אינה רשאית לצרף עמיתים חדשים החל מחודש אפריל 1995. פעילות החברה המנהלת את הקרן הותיקה מתרכזת במתן שרות וטיפול בלקוחות הקיימים.

מסלולי הביטוח בקרן הפנסיה הותיקה

עמית בקרן הפנסיה הותיקה יכול לבחור במסלול יסוד המקנה זכות לקבלת פנסיית זקנה בלבד, ללא כיסוי ביטוחי לפנסיית נכות ופנסיית שאירי מבוטח, או במסלול פנסיה מקיפה שהינו מסלול המקנה זכות לקבלת פנסיית זקנה, נכות ושאררים.

מבנה הרווחיות בתחום

רווחיות החברות המנהלות מתחום פעילות קרנות הפנסיה נובעת מהמרווח בין דמי הניהול שהן גובות (מדמי הגמולים ומהצבירה) לבין הוצאות התפעול והשיווק (לרבות מתן הטבות ביטוחיות לעמיתים) של קרנות הפנסיה.

שינויים מהותיים צפויים של החברה בשווקים ובתמהיל המוצרים

לעניין ההשפעה של האסדרה הרגולטורית המצויינת לעיל לעניין בחירת קופת ברירת מחדל, ראה סעיף 2.1.1.2.

מוצרים חדשים

במהלך תקופת הדוח לא שווקו מוצרים חדשים.

בהמשך לאישור שהתקבל על ידי הממונה ביום 9 בספטמבר 2019, תוקן תקנון קרן הפנסיה הראל פנסיה.

להלן עיקרי התיקונים בתקנון הקרן:

- הורחבה תחולת הגדרת המונח "יתום" באופן בו גם "בן עם מוגבלות" יחשב כיתום של פנסיונר, ובעת הפרישה יוכל העמית הפורש לבחור בכיסוי עבור בן עם מוגבלות שיהיה זכאי לקצבת זקנה ומקדם המרה בהתאם לקבוע בתקנון.
- ביום 11 בנובמבר 2019 אושר על ידי הממונה תיקון נוסף של תקנון קרן הפנסיה הראל פנסיה, שעיקרו שינוי מודל מסלולי ההשקעה תלוי גיל של קרן הפנסיה. השינוי כאמור נכנס לתוקף ביום 1 בינואר 2020.

2.1.1.6 קופות גמל

כללי

הכספים המופקדים בקופות הגמל החל מיום 1 בינואר 2008 מיועדים לתשלומי קצבה. משיכת כספי התגמולים, שנצברו מעבר לסכום הדרוש לתשלום הקצבה המזערית, תעשה בהתאם להחלטת העמית, בדרך של היוון קצבה או בדרך של תשלום קצבה לאחר העברה לקופת גמל משלמת לקצבה. הכספים שהופקדו עד ליום 31 בדצמבר 2007 ניתנים למשיכה הונית כסכום חד פעמי. בנוסף, במסגרת החברות המנהלות של קופות גמל בקבוצת הראל, מנוהלות קרנות השתלמות וקופות גמל להשקעה אשר הינן מכשיר חיסכון לטווח הבינוני הנהנה מהטבות מס.

בקופת גמל אין מרכיב של סיכון אקטוארי והעמיתים זכאים לתשואה שהושגה בפועל בניכוי דמי ניהול.

ניתן להצטרף כעמית לאחת מקופות הגמל שבניהול הקבוצה: קופות לעצמאים, קופות לשכירים, קופות גמל להשקעה וקרנות השתלמות, אשר לכולן מסלולי השקעה שונים.

על פי הוראות חוק קופות הגמל, עמית רשאי לעבור מקופה לקופה, ובקופה מסלולית בין מסלול אחד למשנהו.

בקבוצה מנוהלות מגוון קופות גמל, המשמשות להפקדות של המעביד ו/או העובד או יחיד עצמאי המיועדות לתשלום פיצויים, תגמולים, דמי מחלה, השתלמות וקצבה.

דמי ניהול	תנאי משיכת כספים	תיאור המוצר	
עד 4% מהפקדות ועד 1.05% לשנה מהצבירה.	כספים שהופקדו עד ליום 31 בדצמבר 2007 ניתנים למשיכה כסכום הוני בגיל 60 או במועדים אחרים בהתאם להוראות הדין. כספים שהופקדו החל מיום 1 בינואר 2008 ניתנים למשיכה כקצבה. משיכת הכספים, שנצברו מעבר לסכום הדרוש לתשלום הקצבה המזערית, תעשה בהתאם להחלטת העמית, בין בדרך של היוון קצבה ובין בדרך של תשלום קצבה לאחר העברה לקופת גמל משלמת לקצבה. הזכאות לפדיון כספי הפיצויים במועד סיום יחסי עובד-מעביד, בכפוף להוראות הדין.	כספים המופקדים לחיסכון ארוך טווח עבור עמיתים עצמאיים ועמיתים שכירים.	קופות תגמולים/ קופות גמל לחסכון
עד 2% לשנה מהצבירה.	סכומי החיסכון ניתנים למשיכה, לכל מטרה, לאחר צבירת ותק של 6 שנים.	קופות גמל שנועדו לחיסכון לשם יציאה להשתלמות המיועדת לשמירת רמתו המקצועית של העובד.	קרנות השתלמות
עד 4% מההפקדות ועד 1.05% לשנה מהצבירה.	סכומי החיסכון ניתנים למשיכה הונית בכל עת בתשלום מס בגובה 25% מהרווח הריאלי. קיים פטור ממס רווחי הון במקרה של משיכת הכספים בדרך של קצבה לאחר גיל 60.	קופות גמל שנועדו לחיסכון הוני ליחידים במעמד עצמאי. סכום ההפקדה מוגבל ל- 70,000 ש"ח (צמוד מדד) בשנה.	קופות גמל להשקעה ¹
עד 2% לשנה מהצבירה.	הזכאות לפדיון במועד סיום יחסי עובד-מעביד, בכפוף להוראות הדין.	קופות גמל המיועדות לצבירת סכומים על-ידי המעביד לשם הבטחת זכויות עובדיו לקבלת פיצויי פרישה. החל מתום שנת 2010 בוטלה אפשרות ההפקדה לקופות אלו.	קופות מרכזיות לפיצויים
עד 2% לשנה מהצבירה.	במקרה של מחלה, בכפוף להוראות הדין.	קופות גמל המיועדות לצבירת סכומים על-ידי המעביד לשם הבטחת זכויות עובדיו לקבלת דמי מחלה.	קופות לדמי מחלה
עד 2% לשנה מהצבירה.	בעת פרישת עובד הזכאי לקבלת פנסיה תקציבית מהמעביד, בכפוף להוראות הדין.	קופה המיועדת לצבירת הסכומים שינוכו ממשכורתו של עובד אצל מעביד שהסדר הפנסיה החל לגביו הוא הסדר פנסיה תקציבית.	קופה מרכזית לפנסיה תקציבית

¹ קופת גמל להשקעה משמשת גם כמוצר אליו מופקדים כספים על ידי הביטוח הלאומי במסגרת תכנית חיסכון לכל ילד, ובמסגרת זו חלים עליה כללים ספציפיים שנקבעו בהוראות.

מבנה הרווחיות בתחום

רווחיות החברות המנהלות בתחום פעילות קופות הגמל נובעת מהמרווח בין דמי הניהול הנגבים מהעמיתים לבין הוצאות התפעול והשיווק של קופות הגמל.

שינויים מהותיים צפויים של החברה בשוקים ובתמהיל המוצרים

ראה פירוט אודות שינויים מהותיים צפויים בסעיף 2.1.1.2 לעיל.

מוצרים חדשים

במהלך תקופת הדוח לא שווקו מוצרים חדשים.

ביום 1 בינואר 2019 הועבר ניהול קופת התגמולים לעובדי בנק דיסקונט לידי הראל פנסיה וגמל בע"מ בהתאם להסכם שנחתם ביום 17 בספטמבר 2018 בין החברה לניהול קופות גמל של עובדי בנק דיסקונט לבין הראל פנסיה וגמל בע"מ. הקופה הינה קופת גמל ענפית, לשכירים ועצמאים עובדי הבנק. בהתאם להסכם ההעברה, העמיתים הקיימים בקופה המעבירה ממשיכים ליהנות מההטבות שהיו זכאים להם לפני העברת הניהול.

בהתאם להוראות הסכם העברת הניהול, הראל פנסיה וגמל בע"מ פעלה למיזוג קופת התגמולים לעובדי בנק דיסקונט לתוך קופת הגמל של הראל פנסיה וגמל בע"מ ("המיזוג"). ביום 1 בינואר 2020 בוצע מיזוג הקופות והמסלולים שבניהול.

כחלק מתהליך המיזוג, ביום 13 בנובמבר 2019 אושר על ידי הממונה עדכון תקנון קופת הגמל "הראל קופת גמל". במסגרת התיקון נקבע, כי קופת הגמל "הראל קופת גמל" תהא רשאית לבטח את עמיתיה שהיו עמיתים ב"קופת התגמולים לעובדי בנק דיסקונט" אשר היו מבוטחים בביטוח חיים קבוצתי ביום 31 בדצמבר 2019, בביטוח חיים קבוצתי.

שינויים נוספים בתקנוני קופות גמל

ביום 10 ביולי 2019 אושר על ידי הממונה עדכון תקנון "הראל קופת גמל". התקנון עודכן בהתאם להוראות חוזר 2017-9-8 שעניינו משיכת כספים מחשבון של עמית שנפטר עם יתרה נמוכה, לפיהן, תתאפשר משיכת כספים מחשבון של עמית שנפטר בלי שיידרש להמציא צו ירושה או צו קיום צוואה במקרה שיתרת הכספים בחשבון לא עולה על 8,000 ש"ח.

ביום 10 ביולי 2019 אושר על ידי הממונה תיקון תקנון "הראל גמל להשקעה". במסגרת התיקון, החל מיום 1 באוקטובר 2019, הוחלף מסלול ההשקעה "מסלול שקלי טווח קצר" במסלול "הראל גמל להשקעה הלכה". בהתאם למדיניות ההשקעה של מסלול ההלכה, נכסי המסלול יהיו חשופים לנכסים מסוגים שונים בכפוף להוראות הדין ובכפוף לכללי ההלכה היהודית בלבד כאשר ההשקעות במסלול יהיו בהתאם להחלטת ועדת ההשקעות.

להלן פרטים על קופות הגמל וקרנות הפנסיה המנוהלות בקבוצה (נכון ליום 31.12.2019) (במיליוני ש"ח):

סך הכל	אחר	השתלמות	קופת גמל לתגמולים ופיצויים	קרנות פנסיה חדשות		קרנות פנסיה ותיקות	
				משלימות	מקיפות		
120,815	510	19,047	25,390	1,349	73,274	1,245	נכסים מנוהלים
12,411	2	2,172	1,299	258	8,660	20	דמי גמולים
7,051	(236)	713	(271)	209	6,638	(2)	צבירה נטו
-	0.57%	0.59%	0.61%	0.37	0.20	0.66	שיעור דמי ניהול מנכסים
-	-	-	0.25%	1.15	2.01	-	שיעור דמי ניהול מהפקדות

להלן פרטים על קופות הגמל וקרנות הפנסיה המנוהלות בקבוצה (נכון ליום 31.12.2018) (במיליוני ש"ח):

סך הכל	אחר	השתלמות	קופת גמל לתגמולים ופיצויים	קרנות פנסיה חדשות		קרנות פנסיה ותיקות	
				משלימות	מקיפות		
100,799	692	16,610	21,864	1,012	59,578	1,043	נכסים מנוהלים
11,887	2	2,044	1,534	216	8,070	21	דמי גמולים
10,214	48	1,791	1,451	183	6,738	3	צבירה נטו
-	0.55%	0.61%	0.64%	0.45%	0.22%	0.66%	שיעור דמי ניהול מנכסים
-	-	-	0.22%	1.22%	2.20%	-	שיעור דמי ניהול מהפקדות

להלן פרטים על קופות הגמל וקרנות הפנסיה המנוהלות בקבוצה (נכון ליום 31.12.2017) (במיליוני ש"ח):

סך הכל	אחר	השתלמות	קופת גמל לתגמולים ופיצויים	קרנות פנסיה חדשות		קרנות פנסיה ותיקות	
				משלימות	מקיפות		
91,573	660	15,154	20,797	859	53,056	1,047	נכסים מנוהלים
10,475	5	1,821	1,428	169	7,031	21	דמי גמולים
9,576	(32)	1,599	1,240	153	6,612	4	צבירה נטו
-	0.55%	0.62%	0.66%	0.51%	0.23%	0.65%	שיעור דמי ניהול מנכסים
-	-	-	0.28%	1.16%	2.42%	-	שיעור דמי ניהול מהפקדות

2.1.2 מוצרים תחליפיים

בין המוצרים השונים בתחום הפעילות קיימת תחליפיות, שכן הם מספקים צרכים דומים עבור אותו קהל יעד. כך למשל, פוליסות ביטוח חיים, מוצרי קרנות הפנסיה וקופות הגמל עשויים להיות מוצרים תחליפיים, כיוון שהם מספקים פתרונות לחיסכון ארוך טווח המיועד לגיל הפרישה ומזכים בהטבות מס אחדות.

התחליפיות בין מוצרי תחום הפעילות למוצרים פיננסיים אחרים, כגון פיקדונות לטווח ארוך, קיימת, אולם ברמה נמוכה יותר, שכן מוצרים אלו אינם כוללים בדרך כלל שני אלמנטים מהותיים שקיימים במוצרים בתחום הפעילות: הטבות מס ושילוב של ביטוח מפני סיכונים יחד עם חיסכון. על אף האמור, מוצרי חיסכון והשקעה כגון תכניות חיסכון בבנקים והשקעה בקרנות נאמנות עשויים להיות תחליפים לפוליסות חוץ השקעה ולקופות גמל להשקעה ולהפקדת כספים פנויים לקצבה מוכרת מכח תיקון 190 לפקודת מס הכנסה.

2.1.3 תחרות

כללי:

תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח מאופיין בתחרות חריפה בין המוצרים השונים במסגרת תחום הפעילות ובין היצרנים השונים (חברות הביטוח ובתי השקעות).

מאחר שפוליסות חוץ השקעה וקופות גמל להשקעה הינן תחליפיות למוצרים פיננסיים שונים (תכניות חיסכון, פיקדונות בנקאיים, קרנות נאמנות וכיוצ"ב), התחרות הינה גם מול היצרנים והמשווקים של המוצרים הפיננסיים השונים.

רמת התחרות בשוק מושפעת בשנים האחרונות ממדיניות רגולטורית להגדלת התחרות, הפחתת דמי הניהול, הגברת השקיפות, אפשרויות הניוד והעדפת המוצרים הקצבתיים ומהרפורמות שחלו בתחום הפעילות בשנים האחרונות. לעניין זה ראה גם סעיף 2.1.1.2.

התחרות במוצרים השונים באה לידי ביטוי, בין היתר, בשיעור דמי הניהול במוצרים השונים, במגוון מסלולי ההשקעה, בתשואה המושגת ביחס לרמת הסיכון ובאיכות השירות ללקוחות ולסוכנים.

השיטות העיקריות להתמודדות עם התחרות בתחום הפעילות הינן בעיקר: יצירת סינרגיה בין הפעילויות של הקבוצה, שמירה על רמת שירות גבוהה ללקוח, שימור לקוחות, שכלול מערך השיווק וההפצה, התייעלות תפעולית וטכנולוגית, ניצול יתרונות לגודל וכיוצ"ב.

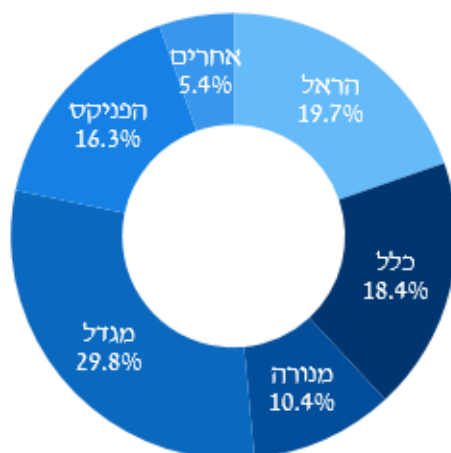
ביטוח חיים:

בהתאם לפרסומי משרד האוצר, סך הנכסים בפוליסות המשתתפות ברווחים בשוק ביטוח חיים ליום 31 בדצמבר 2019 הינו 371 מיליארדי ש"ח, לעומת 315 מיליארדי ש"ח ליום 31 בדצמבר 2018, המהווים גידול של כ- 18%.

רוב הפרמיות בענף ביטוח החיים בישראל משולמות בעיקר לחמש קבוצות הביטוח הגדולות (מגדל, הראל, כלל, הפניקס, ומנורה) ועל כן, בתחום זה קבוצת הראל מתחרה מול יתר חברות הביטוח. באשר למוצרי ביטוח החיים המשלבים חיסכון לטווח ארוך, התחרות הינה גם מול קופות הגמל וקרנות הפנסיה, המציעות מוצרים תחליפיים או תחליפיים באופן חלקי למוצרים אלה. בפוליסות חוץ השקעה מתחרה הקבוצה מול חברות הביטוח האחרות ובתי השקעות, המציעים מוצרים דומים.

הקבוצה הינה השנייה בגודלה בסך הפרמיות שנגבו בענפי ביטוח חיים בשנת 2019 (בהתאם לנתונים שפורסמו ומתייחסים לסוף הרבעון השלישי של שנת 2019), כאשר על פי הדוחות הכספיים של חברות הביטוח בישראל ליום 30 בספטמבר 2019, עמד חלקה בסך כל הפרמיות בתחום על 19.7%. התגברות התחרות בענפי ביטוח החיים נובעת ממודעות גוברת של הלקוחות, מהגברת המעורבות של יועצי ביטוח וכן מהתחליפיות, בעיקר של מוצרי הפנסיה.

להלן תרשים חלוקת נתחי שוק ביטוח החיים בין חברות הביטוח (בהתאם לנתונים שפורסמו לסוף הרבעון השלישי 2019):

ניהול קרנות פנסיה:

בהתאם לפרסומי משרד האוצר, היקף הנכסים הצבורים בקרנות הפנסיה החדשות ליום 31 בדצמבר 2019 הסתכם בכ- 404 מיליארדי ש"ח, לעומת כ- 329 מיליארדי ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019, גידול של כ- 23%. הצבירה נטו בקרנות הפנסיה החדשות בתקופת הדוח הסתכמה בכ- 75 מיליארדי ש"ח.

החברות המנהלות של קרנות פנסיה בקבוצה מתחרות מול: קבוצת הביטוח מנורה, המנהלת את קרן הפנסיה החדשה מבטחים; קבוצת מגדל, המנהלת, בין היתר, את קרן הפנסיה החדשה מקפת; קבוצת כלל, המנהלת, בין היתר, את קרן הפנסיה כלל פנסיה; קבוצת הפניקס וכן קרנות הפנסיה של בתי ההשקעות: פסגות, אלטשולר שחם, מיטב דש והלמן אלדובי.

להלן תרשים התפלגות נכסי קרנות הפנסיה החדשות (בהתאם לנתונים שפורסמו באתר משרד האוצר, נכון ליום 31 בדצמבר 2019):

ניהול קופות גמל:

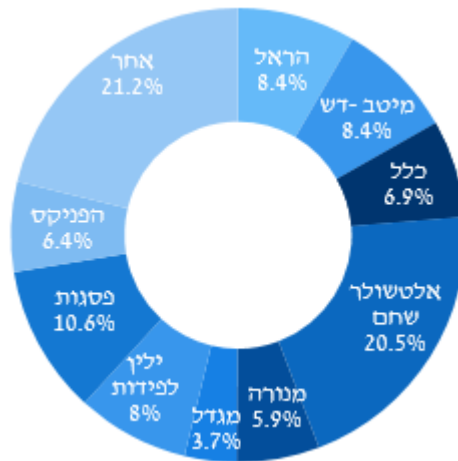
קופות הגמל המנוהלות בקבוצה מתחרות בקופות הגמל המנוהלות על ידי קבוצות הביטוח ובקופות הגמל המנוהלות על ידי בתי השקעות.

בהתאם לפרסומי משרד האוצר, סך הנכסים בקופות הגמל נכון ליום 31 בדצמבר 2019 הסתכמו בכ- 534 מיליארדי ש"ח (מתוכם כ- 250 מיליארדי ש"ח בקרנות השתלמות), בהשוואה לכ- 461 מיליארדי ש"ח ליום 31 בדצמבר 2018 (מתוכם כ- 214 מיליארדי ש"ח בקרנות השתלמות).

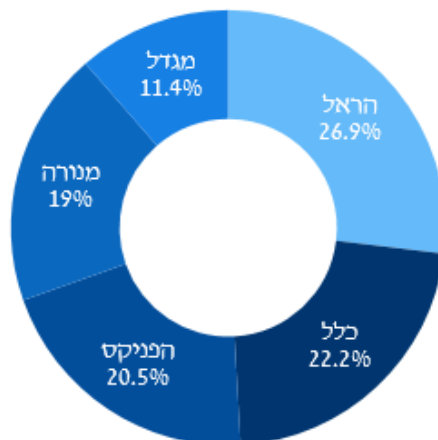
הצבירה נטו בשוק קופות הגמל בתקופת הדוח הייתה חיובית והסתכמה בכ- 20,864 מיליוני ש"ח, מתוך הסכום האמור הצבירה נטו בקופות הגמל שבבעלות חברות הביטוח הייתה חיובית והסתכמה בכ- 4,204 מיליוני ש"ח.

המתחרים העיקריים בשוק קופות הגמל הינם: אלטשולר שחם, פסגות, מיטב דש, ילין לפידות, כלל - גמל, אקסלנס (הפניקס), מנורה, ומגדל.

להלן תרשים התפלגות נכסי קופות הגמל (כולל קרנות השתלמות) המנוהלות על-ידי החברות המנוהלות העיקריות הפועלות בתחום (נכון ליום 31 בדצמבר 2019, בהתאם לנתונים המפורסמים באתר משרד האוצר):

להלן תרשים התפלגות נכסי קופות גמל (כולל קרנות השתלמות) המנוהלות על ידי קבוצות הביטוח (נכון ליום 31 בדצמבר 2019, בהתבסס על נתונים המפורסמים באתר משרד האוצר):

ההתמודדות עם התחרות בתחום פעילות החיסכון ארוך הטווח נעשית במספר אופנים:

- 2.1.3.1 פעילות הפצה ושיווק, גיוס סוכנים חדשים ומתן תמריצי מכירות.
 - 2.1.3.2 פעילות לשימור לקוחות בתיק הקיים ועדכון הלקוחות בדבר מגוון המוצרים המשווקים על-ידי הקבוצה בתחום החיסכון ארוך הטווח.
 - 2.1.3.3 סינרגיה בין חברות הקבוצה - אפשרות מתן פתרונות משולבים ללקוחות, בכל אפיקי החיסכון ארוך הטווח וכן צירוף מוצרים ביטוחיים נלווים.
 - 2.1.3.4 יעילות תפעולית.
 - 2.1.3.5 שילוב אמצעים דיגיטליים מתקדמים לצורך מתן שירות מותאם ומיטבי ללקוחות ולסוכנים.
 - 2.1.3.6 שמירה על רמת שירות גבוהה ללקוח.
 - 2.1.3.7 שיפור המוצרים הקיימים לרבות פתיחת מסלולי השקעה בהתאם לדרישות השוק (מסלולים סולידיים, מנייתיים וכו').
- הגורמים המשפיעים על מעמדה התחרותי של החברה בתחום החיסכון ארוך הטווח הינם בעיקר: המוניטין וגודלה של הקבוצה, הניסיון בתחום הפעילות, התשואות המושגות בתיקי הלקוחות, החוסן הפיננסי ורמת השירות ללקוחות ולסוכנים.

2.1.4 לקוחות

להלן התפלגות הכנסות מפרמיות בענפי ביטוח חיים בתקופה המדווחת:

פרמיות ברוטו

באחוזים			במיליוני ש"ח			
2017	2018	2019	2017	2018	2019	
52%	49%	46%	2,662	2,743	2,877	מעסיקים
						מבוטחים פרטיים
44%	48%	51%	2,230	2,691	3,220	ועצמאיים (ביטוח פרט)
4%	3%	3%	186	180	158	קולקטיבים
100%	100%	100%	5,078	5,614	6,255	סה"כ

שיעור הפדיונות מעתודות ביטוח החיים הממוצעת הוא 3% בשנת 2019, מול 2.8% בשנת 2018 ו- 2.6% בשנת 2017.

להלן התפלגות דמי גמולים שנתקבלו בקרנות פנסיה ובקופות גמל (במיליוני ש"ח):

קופות גמל			קרנות פנסיה			
2017	2018	2019	2017	2018	2019	
2,108	2,179	2,494	7,042	8,072	8,695	תקבולים באמצעות מעבידים
1,146	1,401	979	179	235	243	תקבולים אחרים
3,254	3,580	3,473	7,221	8,307	8,938	סה"כ

סעיף 2.1 זה, על תתי סעיפיו, בדבר מבנה תחום הפעילות ושינויים בו, כולל גם תחזיות, הערכות, אומדנים ומידע אחר המתייחסים לאירועים ועניינים עתידיים, שהתממשותם אינה ודאית ואינם בשליטתה של החברה בלבד (מידע צופה פני עתיד). העובדות והנתונים העיקריים ששימשו בסיס למידע זה הינם עובדות ונתונים בנוגע למצב הנוכחי של החברה ועסקיה בתחום (כגון היקפי מכירות ושיעורי רווחיות, כוח אדם, התקשרויות עסקיות ועוד), עובדות ונתונים בנוגע למצב הנוכחי בארץ ובעולם של תחום הפעילות (כגון התפתחויות כלכליות ענפיות, סביבה רגולטורית, מתחרים, התפתחויות טכנולוגיות, שוק מבטחי המשנה ועוד), ועובדות ונתונים מקרו כלכליים (כגון מצב כלכלי בישראל ובעולם, שיעורי תשואה בשוקי ההון, התפתחויות מדיניות וחברתיות ועוד), והכל כפי שידועים לחברה במועד דוח זה. המידע צופה פני עתיד הכלול בסעיף זה לעיל מבוסס במידה מהותית, בנוסף לאינפורמציה הקיימת בחברה, על ציפיות והערכות נוכחיות של החברה לגבי התפתחויות עתידיות בכל אחד מהפרמטרים האמורים, ועל השתלבותן של ההתפתחויות כאמור אלה באלה. אין לחברה כל ודאות כי ציפיותיה והערכותיה אכן יתממשו, ותוצאות הפעילות של החברה עלולות להיות שונות באופן מהותי מהתוצאות המוערכות או המשתמעות מהאמור לעיל, בין היתר עקב שינוי בכל אחד מהגורמים דלעיל.

2.2 תחום ביטוח בריאות

2.2.1 מוצרים ושירותים

2.2.1.1 כללי

הענף המרכזי בתחום הבריאות הינו ענף מחלות ואשפוז ותאונות אישיות. הכיסוי הביטוחי הוא שיפוי או פיצוי למבוטח בגין הוצאות רפואיות במקרים של פגיעה בבריאותו כתוצאה ממחלה או תאונה, לרבות מצב סיעודי וטיפול שניניים. הפוליסות בתחום כוללות גם פוליסות עבור נסיעות לחו"ל, ביטוח עובדים זרים וביטוח תיירים.

בישראל קיימים מספר רבדים המקנים כיסוי עבור שירותי בריאות. הרובד הראשון הינו סל הבריאות הבסיסי ("סל הבריאות"), אשר נקבע בחוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד - 1994 ("חוק הבריאות"). כל תושב במדינת ישראל זכאי לקבל באמצעות אחת מקופות החולים. הרובד השני הינו שירותי בריאות נוספים שאינם כלולים בסל הבריאות ("שב"ן"). הרובד השלישי הינו שירותי בריאות הנרכשים מחברות הביטוח. כיסויי הרובד השלישי יכולים להיות חופפים ו/או משלימים לשירותי הבריאות על פי חוק הבריאות (סל הבריאות או השב"ן) ו/או כיסויים חדשים שאינם נכללים בסל הבריאות או בשב"ן.

תחום ביטוח בריאות מושפע משינויים בהיקף הכיסויים הניתנים על ידי קופות החולים לרבות בתכניות השב"ן שלהן, במדיניות הממשלתית בתחום הבריאות, בהתפתחויות טכנולוגיות וכן שינויים רגולטורים מקיפים.

להלן פרטים על מגוון סוגי הפוליסות בתחום זה, אשר נמכרו במהלך תקופת הדוח, הן כפוליסות פרט והן כפוליסות קבוצתיות.

ביטוח סיעודי:

ביטוח זה מבטיח בעיקרו תשלום חודשי בהיות המבוטח במצב סיעודי, בהתאם להגדרה הקבועה לכך בפוליסה ולאחר תקופת המתנה הקבועה בפוליסה.

בהתייחס לפוליסות סיעוד פרט, בהתאם להחלטת הראל ביטוח, בשל תנאי פוליסות הסיעוד הקיימות, אשר בפועל מגלמות בתעריף שלהן הבטחת תשואה, שאין ביכולתה להתחייב עליה לתקופות ארוכות בתנאי השוק הקיימים, ועקב העובדה שמבטחי המשנה שפעלו בתחום הודיעו על הפסקת פעילותם בתחום, הוחלט על הפסקת מכירת פוליסות סיעוד פרט חדשות החל מיום 30 באוקטובר 2019. הראל ביטוח תפעל לקבלת אישור מהממונה, לשיווק פוליסות חדשות המתאימות למצב השוק הנוכחי.

בהתייחס לפוליסות הסיעוד הקבוצתיות, בהתאם להסכם שנחתם בין החברה לשירותי בריאות כללית ("כללית"), החל מיום 1 בינואר 2019 הראל ביטוח מבטחת את חברי הכללית בביטוח סיעודי קבוצתי ("תכנית סיעודי מושלם פלוס"). תוקף ההסכם בין הצדדים הינו עד ליום 31.12.2023.

הראל ביטוח מבטחת מספר קולקטיבים נוספים בביטוח סיעודי.

ביטוחי בריאות אחרים:

• הוצאות רפואיות

פוליסות המעניקות למבוטח, בין היתר, כיסוי לניתוחים (בארץ ובחו"ל), השתלות, טיפולים מיוחדים בחו"ל, תרופות אשר אינן מכוסות במסגרת סל הבריאות ושירותים אמבולטוריים.

• ביטוח שניניים

פוליסות המעניקות כיסוי לטיפול שניניים הבאים, כולם או חלקם: טיפולים משמרים, טיפולי חניכיים, טיפולים ליישור שיניים, טיפולים לשיקום הפה (כולל שתלים) ועוד.

• נסיעות לחו"ל

פוליסות המעניקות למבוטח כיסוי ביטוחי בעת נסיעה לחו"ל. פוליסת הביטוח מכסה, בין היתר, הוצאות רפואיות של המבוטח והטסה רפואית לישראל. כמו כן, קיים כיסוי לאיתור וחילוץ וחבות צד ג' - אשר ניתנים להסרה על ידי המבוטח. בנוסף, ניתן לכלול בפוליסה כיסויים נלווים כגון: כבודה, כיסוי לפגיעה בפעילות ספורט אתגרי, כיסוי בגין הוצאות מיוחדות כגון ביטול או קיצור נסיעה בשל נסיבות רפואיות ועוד. כמו כן, החל מיולי 2018 משווקת החברה תכנית ביטוח לשיפוי הוצאות לנסיעה או טיסה לחו"ל במקרה של ביטול על ידי הלקוח (מכל סיבה).

• עובדים זרים ותיירים

פוליסות שנרכשות על ידי מעבידים של עובדים זרים בישראל (בהתאם לחובה המוטלת על המעבידים על-פי דין) או על ידי תיירים, ומעניקות למבוטח ביטוח בריאות הכולל עלויות אשפוז, טיפולים אמבולטוריים ותרופות.

• ביטוח מחלות קשות

פוליסות המעניקות למבוטח פיצוי במקרה של גילוי אחת מהמחלות על פי רשימה קבועה מראש.

• תאונות אישיות

פוליסות המעניקות למבוטח, בין היתר, פיצוי בגין מקרה מוות, נכות ואובדן כושר עבודה עקב תאונה.

כתבי שירות

מסמך נלווה לפוליסת ביטוח הכולל תנאים למתן שירות למבוטח על ידי ספק שירות.

מוצרים תחליפיים

לחלק מהכיסויים המוצעים בתחום פעילות ביטוחי הבריאות ישנם תחליפים מסוימים המסופקים על-ידי קופות החולים, הן במסגרת סל הבריאות הבסיסי והן במסגרת תכניות השב"ן. שינויים בסל הבריאות הבסיסי או בשב"ן עשויים להשפיע על גודלו של השוק הרלוונטי, כמו גם על הכיסויים המוצעים בתחום הפעילות וכן על ההוצאות לסילוק תביעות.

2.2.2 מגמות ושינויים בתחום הפעילות

ביטוח סיעודי

בשנים האחרונות הממונה נקט מהלכים שונים לביטול הביטוחים הסיעודיים הקבוצתיים, זאת על רקע עמדת הממונה לפיה קיימת בעיה מובנית בתחום הביטוחים הסיעודיים הקבוצתיים מאחר שביטוחים סיעודיים קבוצתיים הינם ביטוחים לתקופה קצובה בסיומה פוליסת הביטוח עשויה שלא להתחדש ומבוטחים עלולים למצוא את עצמם עם האפשרות לרכוש פוליסות ביטוח פרט, במחירים גבוהים באופן משמעותי מאלו שהיו קיימים להם בביטוח הקבוצתי. לאור האמור, במהלך שנת 2017 ובהתאם לחוזר שפרסם הממונה, החל מיום 31 בדצמבר 2017 לא ניתן להאריך ביטוחים סיעודיים קבוצתיים במתכונת שהיתה קיימת עד לאותו מועד, אלא במתכונת שונה לחלוטין שפורטה בחוזר. בהתאם לכך, מרבית הפוליסות הקבוצתיות בהן היתה קשורה החברה עד תום שנת 2017, הסתיימו. בהתאם לאמור, נכון למועד דוח זה, החברה מבטחת בפוליסות סיעוד קבוצתי את חברי הכללית, כאמור בסעיף 2.2.1.1 וכן מספר קולקטיבים בודדים נוספים בלבד.

פיתוח תהליכים דיגיטליים

בשנים האחרונות תחום הפעילות מתאים את עצמו באופן מואץ לביצוע תהליכים באופן דיגיטאלי ומקוון מול המבוטחים והסוכנים, תוך פיתוח ערוצי מכירה, תפעול ושירות דיגיטליים מתקדמים.

שינויים מהותיים צפויים של החברה בשווקים ובתמהיל המוצרים

לא צפויים שינויים מהותיים בחלקה של החברה בשווקים העיקריים ביחס למוצרים ולשירותים בתחום פעילות זה.

מוצרים חדשים

במהלך השנה הושקו מוצרים חדשים בתחום הבריאות וביניהם: תכנית לביטוח ניתוחים במסלול הכולל השתתפות עצמית, תכנית לכיסוי טכנולוגיות רפואיות מתקדמות וכן תכנית לטיפול התפתחות הילד.

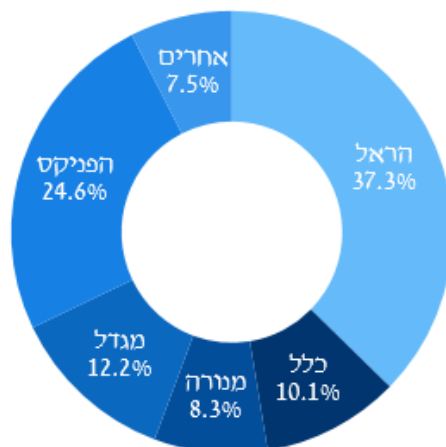
כמו כן, בוצעו במהלך השנה עדכונים במוצרים קיימים וביניהם הרחבה של הכיסוי במוצר לביטוח מחלות קשות.

2.2.3 תחרות

הקבוצה היא קבוצת הביטוח הגדולה והמובילה בתחום ביטוח בריאות בישראל וחלקה, לפי הדוחות הכספיים של חברות הביטוח ליום 30 בספטמבר 2019, הינו כ- 37.3% משוק ביטוח הבריאות בישראל. המתחרים העיקריים של הקבוצה בביטוחי הבריאות הם: הפניקס, כלל, מגדל ומנורה וכן גם תכניות השב"ן של קופות החולים וטיפול שניניים הניתנים על ידי קופות החולים.

הקבוצה עוסקת בתחום ביטוח בריאות כ- 80 שנים, והינה בעלת ידע וניסיון רב בתחום. על מנת לבצע חיתום איכותי, תמחור ופיתוח כיסויים ומוצרים בעלי יתרון יחסי, עושה הקבוצה שימוש מושכל, בין היתר, במאגרי המידע, בהם נצברו נתונים במשך עשרות שנים של ניסיון תביעות. בנוסף, לקבוצה מערך הסכמים נרחב עם ספקי שירות רפואיים ומוסדות רפואיים בעולם, שמהווה מענה שירותי בעל יתרון יחסי מול המתחרים, במיוחד בטיפולים רפואיים מורכבים הדורשים טיפול רפואי בחו"ל או הבאת ספקי שירות מחו"ל. כתוצאה מכך, מצליחה הקבוצה לשמור לאורך זמן על הובלה בתחום ועל רווחיות נאותה, למרות התחרות ההולכת וגוברת בתחום.

להלן תרשים חלוקת שוק ביטוח הבריאות בין חברות הביטוח (בהתאם לנתונים שפורסמו לסוף הרבעון השלישי של שנת 2019):

ההתמודדות עם התחרות בתחום הבריאות נעשית במספר אופנים:

- 2.2.3.1 פיתוח מוצרים ושירותים חדשים ו/או שיפור המוצרים הקיימים, על-ידי זיהוי צרכים מהותיים ללקוח, אשר אינם ניתנים (או ניתנים באופן חלקי) ברובד הציבורי, ויצירת מענה לצרכים אלו.
 - 2.2.3.2 חיזוק המוניטין רב השנים של החברה בתחום.
 - 2.2.3.3 מערך הסכמים נרחב עם ספקי שירות רפואיים ומוסדות רפואיים בעולם.
 - 2.2.3.4 שיפור מתמיד ושמירה על מקצוענות השירות ללקוח במהלך תקופת הביטוח ובזמן תביעה.
 - 2.2.3.5 פעילות לשימור לקוחות בתיק הקיים.
 - 2.2.3.6 יעילות תפעולית.
 - 2.2.3.7 פעילות הפצה ושיווק, הפעלת מבצעי קידום מכירות, גיוס סוכנים חדשים ומתן תמריצי מכירות.
- הגורמים העיקריים המשפיעים על מעמדה התחרותי של החברה בתחום הבריאות הינם בעיקר: המוניטין הטוב של החברה וגודלה של הקבוצה, הניסיון המצטבר והרחב בתחום הבריאות ורמת השירות הגבוהה ללקוחות ולסוכנים.
- 2.2.4 לקוחות
- להלן התפלגות הכנסות פרמיות ברוטו בענף ביטוח סיעודי:

פרמיות ברוטו

באחוזים			במיליוני ש"ח			
2017	2018	2019	2017	2018	2019	
32%	36%	35%	590	726	755	מבוטחים פרטיים
68%	64%	65%	1,278	1,266	1,377	קולקטיבים
100%	100%	100%	1,868	1,992	2,132	סה"כ

להלן התפלגות הכנסות פרמיות ברוטו בענפי ביטוח בריאות אחרים:

פרמיות ברוטו

באחוזים			במיליוני ש"ח			
2017	2018	2019	2017	2018	2019	
66%	66%	65%	1,678	1,798	1,829	מבוטחים פרטיים
34%	34%	35%	883	909	970	קולקטיבים
100%	100%	100%	2,561	2,707	2,799	סה"כ

שיעור הביטולים, במונחי פרמיות, מהפוליסות בתוקף לראשית השנה בביטוח סיעודי (פוליסות פרט) הוא 6.5% בשנת 2019, 6.1% בשנת 2018 ו-7.4% בשנת 2017.

שיעור הביטולים, במונחי פרמיות, מפוליסות הפרט לטווח ארוך שבתוקף לראשית השנה בענפי ביטוח בריאות אחרים, הוא 15.4% בשנת 2019, 15% בשנת 2018 ו-14.4% בשנת 2017.

לקבוצה אין לקוח בתחום פעילות ביטוח בריאות שהפרמיות הנגבות ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסותיה הכולל בדוחות הכספיים המאוחדים.

סעיף 2.2 זה, על תתי סעיפיו, בדבר מבנה תחום הפעילות ושינויים בו, כולל גם תחזיות, הערכות, אומדנים ומידע אחר המתייחסים לאירועים ועניינים עתידיים, שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתה של החברה בלבד (מידע צופה פני עתיד). העובדות והנתונים העיקריים ששימשו בסיס למידע זה הינם עובדות ונתונים בנוגע למצב הנוכחי של החברה ועסקיה בתחום (כגון היקפי מכירות ושיעורי רווחיות, כוח אדם, התקשרויות עסקיות ועוד), עובדות ונתונים בנוגע למצב הנוכחי בארץ ובעולם של תחום הפעילות (כגון התפתחויות כלכליות ענפיות, סביבה רגולטורית, מתחרים, התפתחויות טכנולוגיות, שוק מבטחי המשנה ועוד), ועובדות ונתונים מקרו כלכליים (כגון מצב כלכלי בישראל ובעולם, שיעורי תשואה בשוקי ההון, התפתחויות מדיניות וחברתיות ועוד), והכל כפי שידועים לחברה במועד דוח זה. המידע צופה פני עתיד הכלול בסעיף זה לעיל מבוסס במידה מהותית, בנוסף לאינפורמציה הקיימת בחברה, על ציפיות והערכות נוכחיות של החברה לגבי התפתחויות עתידיות בכל אחד מהפרמטרים האמורים, ועל השתלבותן של ההתפתחויות כאמור אלה באלה. אין לחברה כל ודאות כי ציפיותיה והערכותיה אכן יתממשו, ותוצאות הפעילות של החברה עלולות להיות שונות באופן מהותי מהתוצאות המוערכות או המשתמעות מהאמור לעיל, בין היתר עקב שינוי בכל אחד מהגורמים דלעיל.

2.3 תחום ביטוח כללי**2.3.1 מוצרים ושירותים****כללי**

תחום זה כולל ביטוח רכב רכוש, רכב חובה, ענפי חבויות אחרים, ענפי רכוש ואחרים וענף ביטוח אשראי למגורים המובטח במשכנתא.

2.3.1.1 רכב רכוש

המוצרים בתת תחום פעילות זה הם פוליסות המבטיחות כיסוי לנזקים הנגרמים לכלי הרכב המבטוח בעיקר עקב תאונה או גניבה וכן כיסוי לאחריות בעל הרכב לנזקים הנגרמים לרכוש של צדדים שלישיים על-ידי כלי הרכב המבטוח. בנוסף, מתאפשרת הרחבת הפוליסות בכיסויים נלווים משלימים כגון: הגנה משפטית, מתן פיצוי מוגדל לרכב שגילו עד 24 חודשים, כיסוי לנזקי שמשות - ללא השתתפות עצמית, רכב חלופי למקרה של תאונה או גניבה, גרירה ושירותי דרך, ביטול השתתפות עצמית על בסיס סף פיצוי וכן כיסוי לאביזרים לא סטנדרטים נוספים.

את תת תחום ביטוח רכב רכוש ניתן לחלק לשני תחומים: ביטוח לנזקי רכוש לצד ג' (ביטוח המכסה את חבותו של בעל הרכב/ נהג הרכב, במקרה והרכב המבטוח גרם לנזק לרכושו של צד שלישי) וביטוח הידוע כ"ביטוח מקיף" המכסה גם את הנזקים הנגרמים לרכב המבטוח (למשל, עקב תאונה או גניבה) וגם את נזקי הרכוש הנגרמים לצד שלישי.

ביטוח רכב רכוש מתחלק לשתי קבוצות עיקריות על פי סוגי הרכב:

(א) ביטוח כלי רכב פרטיים ומסחריים עד 3.5 טון - בהתאם לפוליסה התקנית שנקבעה בתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986, והמבטוח רשאי לסטות מתנאי הפוליסה התקנית רק אם השינוי מטיב עם המבטוח, או לחילופין אם מדובר בצי רכב. תנאי הפוליסה התקנית מאפשרים למבטוח רכישת חבילות כיסויים באופן מודולארי כמפורט לעיל.

(ב) ביטוח כלי רכב למעט רכב פרטי ומסחרי עד 3.5 טון (מלגזות, משאיות, מוניות, אוטובוסים, טרקטורים וכדומה). פוליסות עבור כלי רכב כאמור אינן כפופות לתנאי הפוליסה התקנית, אלא תנאי והיקף כיסויי פוליסת ביטוח כלי הרכב כאמור נקבעים על ידי חברות הביטוח בהתאם לכוחות השוק ובכפוף לאישור הממונה את תנאי הפוליסות.

דמי הביטוח בגין ביטוחי רכב רכוש נקבעים, בין היתר, בהתחשב בחיתום, על בסיס מאפייני הרכב (דגם ושנת ייצור), מאפייני הרשאים לנהוג בו (גיל, ותק רישיון וניסיון התביעות) ובהתאם למכלול הכיסויים הנרכשים. נוסחת חישוב הפרמיות, המהווה בסיס לקביעת הפרמיה, מבוססת על מודל אקטוארי ומאושרת על ידי הממונה.

שינויים מהותיים צפויים של החברה בשווקים ובתמהיל המוצרים

לא צפויים שינויים מהותיים בחלקה של החברה בשווקים העיקריים ביחס למוצרים ולשירותים בתחום פעילות זה.

מוצרים חדשים

במהלך תקופת הדוח לא שוקו מוצרים חדשים.

עם זאת, במהלך תקופת הדוח, החלה החברה לשווק במסגרת פוליסת ביטוח המקיף והחובה המאושרת לשווק, את פוליסת "הראל סוויץ'". הראל סוויץ' היא פוליסה ייחודית לביטוח מקיף וחובה לרכב פרטי או מסחרי עד 3.5 טון המחייבת שימוש באפליקציה, בה התשלום החדשי לביטוח המקיף נקבע בהתאם לפרמית בסיס בתוספת תמחור בהתאם למספר הקילומטרים שנסע הרכב מדי חודש בחודשו (הקילומטראז' החודשי).

הפוליסה מתאימה לנהגים שהיקף שימושם ברכב מועט. מרחק הנסיעה נמדד באמצעות רכיב חכם של חברת איתוראן, המחובר לאפליקציית הראל סוויץ'.

2.3.1.2 רכב חובה

ביטוח רכב חובה הינו ביטוח שחובה על כל בעל כלי רכב או הנוהג בו לרכשו לפי דרישות פקודת ביטוח רכב מנועי כאמור בסעיף 1.2.3.2 לעיל. אי קיום חובה זו מהווה עבירה פלילית. תנאי הכיסוי הביטוחי הם בהתאם לנוסח פוליסה תקנית שנקבעה בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאי חוזה לביטוח חובה של רכב מנועי) התש"ע-2010. על כן, לא קיים מגוון של מוצרים בתחום זה.

הכיסוי הביטוחי בביטוח רכב חובה מבוסס על הוראות חוק הפל"ד אשר קובע אחריות מוחלטת, דהיינו, הנפגעים בתאונת דרכים זכאים לקבלת פיצויים ממבטח הרכב, בהתאם להיקף הפיצוי הקבוע בחוק הפל"ד, ללא צורך בהוכחת האשם של מי מהמעורבים בתאונת הדרכים. אחריות מוחלטת זו כפופה לחריגים מסוימים הקבועים בחוק הפל"ד, לפיהם תישלל הזכאות לפיצוי על-פי החוק. סכום הפיצוי מוגבל בראשי נזק מסוימים.

הפוליסה התקנית קובעת, כי חבות המבטח היא לפי הוראות סעיף 3 לפקודת ביטוח רכב מנועי, ומכסה כל חבות שהמבטח עשוי לחוב לפי חוק הפל"ד, חבות אחרת שהמבטח עשוי לחוב בשל נזק גוף שנגרם לאדם על-ידי השימוש ברכב מנועי או עקב השימוש בו ונזקי גוף שנגרמו למבטח בתאונת דרכים.

על פי הוראות צו הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים (הסדרים לחלוקת נטל הפיצויים בין המבטחים), תשס"א - 2001, במקרה של תאונה מעורבת בין רכב המוגדר כרכב "קל" (שמשקלו פחות מ-4 טון) עם רכב המוגדר כרכב "כבד" (שמשקלו מעל 4 טון, למעט אוטובוסים), המבטח של הרכב ה"קל" זכאי להשבה של מחצית מסכום עלות התביעה מהמבטח של הרכב "הכבד" או הרכב האחר. בהתאם לתיקון מס' 20 לחוק הפל"ד, במקרה של תאונת דרכים בה היו מעורבים אופנוע אחד או יותר וכלי רכב אחד או יותר שאינו אופנוע, ישלמו המבטחים של הרכב האחר למבטחים של האופנועים 75% מהפיצויים על נזקי גוף שהמבטחים של האופנוע חייבים בתשלוםם עקב התאונה.

התביעות בתת תחום רכב חובה מתאפיינות ב"זנב ארוך" (long tail), דהיינו לעיתים חולף זמן רב ממועד קרות האירוע ועד מועד תשלום התביעה. מכאן, שבנוסף לתוצאה החיתומית של תחום הפעילות, להכנסות מהשקעות או להפסדי השקעות יש השפעה ניכרת על הרווחיות הכוללת בתחום זה.

בהמשך לפרסום המלצות הועדה הבין משרדית בראשות ד"ר אליהו וינוגרד בעניין טבלאות תוחלת החיים ושיעור הריבית המשמשת להיוון גמלאות בגין פגיעה בעבודה על פי תקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח - 1978, שנכנסו לתוקף ביום 1 באוקטובר 2017, התקיימו דיונים בקשר לגובה ריבית ההיוון של הפיצויים בנזקי גוף בנזיקין שבעתייה יבוצעו תחשיבים הנוגעים בין היתר לעתודות. באוגוסט 2019 ניתן על ידי בית המשפט העליון פסק דין ביחס לריבית ההיוון של הפיצויים בנזקי גוף בנזיקין לפיו שיעור ההיוון האמור ימשיך לעמוד על 3% וזאת עד להכרעה אחרת של המחוקק ואלא אם יוכח צורך בשינויים בהתאם למנגנון אשר הוצע בדוח הועדה הבין משרדית בראשות מר ארז קמיניץ, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה (משפט אזרחי) לבחינת סוגיית ההיוון בפיצוי הנזיקין על כל השלכותיה ("ועדת קמיניץ"). ביום 18 באוגוסט 2019 הוגשה בקשה על ידי התובע להארכת המועד להגשת עתירה לדיון נוסף בסוגיה. לפרטים נוספים ראה באור 3'ג'2ט' בדוחות הכספיים.

בעלי רכב (בדרך כלל אופנועים) רשאים לרכוש ביטוח באמצעות ה"פול" (המאגר הישראלי לביטוח רכב). לעניין זה, ה"פול" פועל כחברת ביטוח לכל דבר ותעריפיו נקבעים על-ידי הממונה. כל חברות הביטוח הפועלות בתחום ביטוח רכב חובה שותפות ב"פול", וכל אחת נושאת בהפסדי ה"פול", על-פי חלקה היחסי בשוק ביטוח רכב חובה בשנה שחלפה.

בהתאם לתקנון הפול, חלקן של חברות הביטוח בפול נקבע בהתאם לדמי הביטוח שנגבו על ידן בכל שנה. חלקה הזמני של הראל ביטוח בפול לשנים 2019 ו-2020 הינו 12.95% ו-12.15%, בהתאמה. חישוב סופי לגבי שנים אלו יערך לאחר פרסום הדוחות הכספיים השנתיים לשנים אלו.

החל משנת 2010 הועברה האחריות לטיפול בנפגעי תאונות דרכים לקופות החולים. לצורך מימון אספקת השירותים הרפואיים לנפגעי תאונות דרכים הניתנים בידי קופות החולים, מבטח מעביר לקרן לפיצויי נפגעי תאונות דרכים ("הקרן"), מידי חודש, שיעור של 9.4% מדמי הביטוח שגבה המבטח בחודש הקודם בעד כל פוליסות ביטוח החובה שהוציא. הקרן תעביר למוסד לביטוח לאומי את הסכומים כאמור, שיעבירם לקופות החולים.

במסגרת רפורמה בשנת 2016 בתחום ביטוח רכב חובה, שמטרתה, בהתאם לחוזר הממונה, להגביר את התחרות, נקבע כי ממרץ 2016 השתנו תעריפי הביטוח השיווי (הפול) ועודכנו תעריפי הביטוח לרכבים פרטיים ומסחריים עד 3.5 טון בהתאם למשתנים ומקדמים שונים, וזאת בניגוד למצב הקודם בו היה תעריף אחיד, ללא דיפרנציאציה לפי סוג רכב. לאור העובדה כי בחלק מהמשתנים תעריף הפול נמוך מתעריף חברות הביטוח באותו מועד, משמעות ההוראה היא הכנסת מתחרה נוסף לתחום פעילות זה.

עוד נקבע כי תעריף הסיכון יבוסס לכל מבטח בהתאם לכל המשתנים שנקבעו על ידי הממונה וזאת בניגוד לעבר, בו חברת הביטוח יכלה לבחור באילו משתנים היא תשתמש. כך למשל, בין יתר המשתנים, יבוסס התעריף על מין הנהג, גיל הנהג בחתך רחב של קטגוריות, מספר שנות רישיון, מערכות הגנה שונות ברכב וכו'.

עוד נקבע כי חברת הביטוח יכולה לכלול תנאי לפיו יעודכנו דמי הביטוח בדיעבד, בדרך של החזר פרמיה, דבר שיהווה הטבה לציבור המבוטחים.

הואיל ובמסגרת הרפורמה, נקבעו תעריפי סיכון טהורים נמוכים מהתעריפים הקיימים נכון למועד פרסום הרפורמה, במסגרת הרפורמה נשחקה הרווחיות בביטוח רכב מנועי.

כמו כן, במסגרת הרפורמה, נקבע כי החל משנת 2017, לא ניתן יהיה לתת מחיר שונה לקולקטיבים, אלא רק בהתאם לסיכון המחושב כאמור לעיל.

ביום 18 בינואר 2018 פורסם תזכיר חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנת 2019) התשע"ח-2018, במסגרתו ישונה מנגנון ההתחשבות בין המוסד לביטוח לאומי ("מל"ל") לבין חברות הביטוח לגבי תאונות דרכים, כך שתבוטל זכות השיבוב הקיימת למל"ל בגין תאונות דרכים, וייקבע הסדר התחשבות כולל במסגרתו יועבר מדי שנה למל"ל סכום קבוע מחברות הביטוח. שר האוצר יקבע בתקנות הוראות לעניין הסכום שיועבר למל"ל. ביחס לתאונות דרכים שהתרחשו בין התאריכים 1 בינואר 2014 ועד 31 בדצמבר 2018 ואשר טרם הוגשה לגביהן תביעה או דרישה מצד המל"ל עד ליום 1 בינואר 2019, יקבע שר האוצר בתקנות, סכום חד פעמי כולל שישלמו חברות הביטוח למל"ל בגין התביעות או הדרישות כאמור, את אופן פריסתו, ואת הסכום שעל כל חברת ביטוח לשלם מתוך הסכום האמור. לא ידוע בשלב זה מה הסכום שהחברה אמורה להעביר למל"ל וכן מהו המנגנון לביצוע, אך בסעיף תביעות תלויות בענף רכב חובה, מגולמת הפרשה המבוססת על ניסיון העבר.

שינויים מהותיים צפויים של החברה בשווקים ובתמהיל המוצרים

לא צפויים שינויים מהותיים בחלקה של החברה בשווקים העיקריים ביחס למוצרים ולשירותים בתחום פעילות זה.

מוצרים חדשים

לאור העובדה שמדובר בפוליסה תקנית המוכתבת על ידי הפיקוח, ולא ניתן לסטות ממנה, בתת תחום פעילות זה לא קיימים מוצרים חדשים.

2.3.1.3

ענפי חבויות אחרים

במסגרת ביטוח חבויות (הידוע גם כביטוח אחריות), הראל ביטוח מכסה את חבותו החוקית עקב רשלנותו של המבוטח לנזקים אשר עשויים להיגרם לצד שלישי כלשהו. הפוליסות בתחום זה מכסות את חבות המבוטח לנזקים של צדדים שלישיים, כגון: חבות מעבידים, אחריות דירקטורים ונושאי משרה, אחריות מקצועית של בעלי מקצועות שונים, חבות מוצר, חבות עקב אירוע סייבר ועוד.

ביטוחים בענפי חבויות אחרים (בדומה לביטוח רכב חובה, שגם הוא סוג של ביטוח חבויות) מאופיינים כביטוחים בעלי "זנב תביעות ארוך" (long tail), קרי הודעה על מקרה ביטוח עשויה להיות מוגשת שנים רבות לאחר האירוע והשלמת סילוק תביעה עשוי להימשך מספר שנים לאחר קבלת ההודעה על מקרה הביטוח. לעניין זה קובע סעיף 70 לחוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981, כי "בביטוח אחריות, התביעה לתגמולי ביטוח אינה מתיישנת כל עוד לא התיישנה תביעת הצד השלישי נגד המבוטח".

לאור העובדה, כי התביעות בתת תחום החבויות מתאפיינות ב"זנב ארוך", הרי שבנוסף לרווח החיתומי של תחום הפעילות, להכנסות מהשקעות או להפסדי השקעות יש השפעה ניכרת על הרווחיות הכוללת בתחום זה.

הכיסויים הביטוחיים הכלולים בתחום:

ביטוח אחריות מקצועית

פוליסות אחריות מקצועית מעניקות לבעלי מקצועות שונים כדוגמת יועצי השקעות, מנהלי תיקים, עורכי דין, מהנדסים, אדריכלים ורואי חשבון, כיסוי ביטוחי מפני תביעות שיוגשו נגדם בגין נזקים הנגרמים לצד שלישי, כתוצאה מטעות או רשלנות מקצועית.

פוליסות אחריות מקצועית רפואית, מעניקות לבעלי מקצועות הרפואה כיסוי ביטוחי בגין הפרת חובה מקצועית אשר מקורה במעשה רשלנות, טעות או השמטה שעשה המבוטח בתום לב בהיותו עוסק במקצוע הרפואי ואשר גרם לנזק לצד שלישי.

ביטוח ניסויים קליניים

פוליסות ביטוח ניסויים קליניים מעניקות כיסוי עבור ניסוי קליני המאושר על-ידי ועדת הלסינקי (ועדת הלסינקי העליונה לניסויים רפואיים בבני-אדם (מחקר גנטי)), בהתאם לנוהלי משרד הבריאות. הפוליסה מעניקה כיסוי במקרה של תביעת נזיקין של המשתתפים בניסוי או של צד שלישי.

ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה

פוליסות המעניקות כיסוי לנושאי משרה (לרבות דירקטורים) בגין חבותם עקב מעשה או מחדל, שלא כדין, שביצעו בעת היותם נושאי משרה. בדרך כלל הפוליסה מכסה את אחריות נושא המשרה על פי חוק החברות והוראות חוק אחרות הקובעות חובות זהירות וחובות נאמנות שונות של נושאי משרה.

ביטוח אחריות למוצרים פגומים (ביטוח אחריות מוצר)

פוליסות המעניקות למבוטח כיסוי ביטוחי בגין חבותו עקב נזק הנגרם לגוף או לרכוש של צד שלישי כתוצאה ממוצרים שיוצרו, שווקו, הורכבו, תוקנו או טופלו על ידי המבוטח לאחר שהמוצר יצא מחזקתו. האחריות המכוסה בפוליסות ביטוח אחריות מוצר הינה בדרך כלל אחריות מכוח חוק האחריות למוצרים פגומים, תש"ס-1980 ומכוח פקודת הנזיקין (נוסח חדש), תשכ"ח-1968 ("פקודת הנזיקין").

ביטוח סייבר

פוליסות המכסות נזק שנגרם למבוטח בגין אירוע סייבר (כהגדרתו בפוליסה), כגון: נזקים פיזיים (חומרה תקולה), הוצאות שחזור נתונים, אבדן הכנסות עקב השבתת פעילות וכד'. כמו כן, הפוליסה מכסה גם את חבות המבוטח עקב תביעות שיוגשו כנגדו על ידי צד שלישי כלשהו. ניתן לרכוש כיסוי זה גם כהרחבה לפוליסה קיימת (כגון: פוליסת בית עסק, פוליסת משרד, פוליסת אש וכד').

ביטוח חבות צד שלישי

פוליסות המעניקות למבוטח כיסוי מפני תביעות שהוגשו נגדו בגין אירוע בלתי צפוי שגרם לנזק לצד שלישי, כגון: נזק גופני, מוות, מחלה, פגיעה או ליקוי גופני, נפשי או שכלי או נזק לרכוש של הצד השלישי. האחריות המכוסה בביטוח אחריות כלפי צד שלישי, הינה בדרך כלל, אחריות מכח פקודת הנזיקין.

ניתן לרכוש פוליסת אלו כמוצר עצמאי או יחד עם כיסויים אחרים (כגון: פוליסת בתי עסק, פוליסת ביטוח דירה, פוליסה לביטוח עבודות קבלניות וכיוצ"ב).

ביטוח חבות מעבידים

פוליסות שנמכרות למעבידים, בנפרד או במשולב עם פוליסה מקיפה המעניקה כיסויים נוספים (כגון פוליסות לבתי עסק, פוליסת ביטוח דירה וכיוצ"ב). פוליסות אלו מעניקות כיסוי למבוטח מפני תביעות נזיקיות כנגד מעביד בגין נזקי גוף (תאונה או מחלה), שנגרמו לעובדו תוך כדי ועקב עבודתו אצל המבוטח (המעביד). בדרך כלל הפוליסה מכסה את אחריות המעביד על פי פקודת הנזיקין מעל לסכום הפיצוי הניתן על ידי המוסד לביטוח לאומי.

מוצרים תחליפיים

המוצרים השונים בתת תחום חבויות אחרים הינם ייעודיים וייחודיים לחברות ביטוח ואינם ניתנים להחלפה באופן מושלם על-ידי מוצרים שאינם ביטוחיים. עם זאת, ניתן להקטין את הצורך בכיסויים ביטוחיים על-ידי נקיטה באמצעים לניהול והקטנת הסיכון. כמו כן, בחלק מענפי הפעילות בתחום זה ניתן לצמצם את הצורך בכיסויים ביטוחיים באמצעות מנגנוני שיפוי ופטור (דוגמת - אחריות נושאי משרה או אחריות מקצועית אחרת) או באמצעות קרנות עצמאיות שמנהלים עסקים שונים.

שינויים מהותיים צפויים של החברה בשווקים ובתמהיל המוצרים

לא צפויים שינויים מהותיים בחלקה של החברה בשווקים העיקריים ביחס למוצרים ולשירותים בתחום פעילות זה.

מוצרים חדשים

במהלך תקופת הדוח לא שוקו מוצרים חדשים.

ענפי רכוש ואחרים

2.3.1.4

ביטוח רכוש כולל מגוון רחב של כיסויים ביטוחיים לגבי נזקים לרכוש (למעט כלי רכב) כגון אובדן ו/או נזק פיזי לרכוש, הפסד כספי תוצאתי הנובע מהנזק לרכוש, ביטוח מקיף לדירות, ביטוח מבנה אגב משכנתא, ביטוח השקעות של רוכשי דירות, ביטוח ציוד הנדסי ועבודות בניה, ביטוח מטענים בהעברה ועוד.

הכיסויים הביטוחיים בתחום זה מיועדים ללקוחות פרטיים וללקוחות עסקיים.

הכיסויים הביטוחיים העיקריים בתת תחום זה הינם בענפי ביטוח אש ורכוש וביטוח מקיף לדירות, כולל ביטוח מבנה אגב משכנתא.

הפוליסות, בהתאם לתנאים הספציפיים המפורטים בפוליסות השונות, מעניקות כיסוי לרכוש המבטוח מפני אובדן או נזק, אשר עלולים להיגרם כתוצאה מסיכונים שונים ובהם: אש, פריצה, שוד, ברק, שיטפון, רעידות אדמה ועוד. הפוליסות נועדו ליתן כיסוי לשיקומו של העסק או הרכוש האחר, באמצעות מתן שיפוי בגין הנזקים הפיזיים ובחלק מהפוליסות גם לשפות בגין אובדן רווחים הנובע מהנזק שנגרם לעסק. נזקי טבע ורעידות אדמה מתאפיינים בשכיחות נמוכה, אולם בקלות מקרה הביטוח היקף הנזק עלול להיות גדול ביותר. לעומת נזקים אלו, נזקי פריצה מתאפיינים בשכיחות גבוהה יותר, אולם באופן יחסי בחומרה נמוכה יותר. הפרמיה עבור פוליסות אלו נקבעת בדרך כלל כשיעור מסכום הביטוח, כאשר השיעור המדויק נקבע בהתאם לסוגי הפעילות של העסק או הרכוש האחר, היקף הכיסוי המוענק, שיעור או סכום ההשתתפות העצמית, ניסיון התביעות של המבוטח, סוג ואיכות המיגונים, אמצעי הבטיחות ועוד.

תת תחום ביטוח רכוש ואחרים מעניק למבוטח כיסוי מפני נזק לרכוש או אובדן של רכוש שבבעלותו או שיש לו זיקה אליו (לדוגמא: רכוש בשמירה או רכוש משועבד). ביטוח זה מכסה את הנזקים הישירים לרכוש, אך יכול לכסות גם נזקים תוצאתיים לנזק או לאובדן, כגון הפסד רווחים. הרכוש המבטוח יכול להיות דירה, בית עסק, מפעל, מחסן, סחורה בהעברה (ימית, אווירית, או יבשתית) ועוד. ביטוח רכוש ואחרים עשוי להתאפיין במקרים רבים בסכומי ביטוח גבוהים. בביטוחים כאלה נדרש המבטח לכסות את החשיפה שלו באמצעות ביטוח משנה שעלותו היא גורם משפיע באופן ניכר על סכום הפרמיות הנגבות מהמבוטחים (על אחת כמה וכמה כשמדובר בכיסוי לנזקים קטסטרופאליים שעלולים לגרום נזק למספר רב של מבטחים בלתי תלויים, כגון נזקי טבע, כדוגמת רעידת אדמה ושיטפונות).

הכיסויים הביטוחיים הכלולים בתחום:

ביטוח אש

פוליסות המעניקות למבוטח כיסוי ביטוחי במקרה בו נגרם למבוטח נזק כתוצאה מאש או ברק. המבוטח יכול לרכוש כיסויים נלווים לפוליסה כגון ביטוח מפני פריצה, נזקי טבע, רעידת אדמה, התפוצצות וביטוח מפני אובדן רווחים שיגרם לו כתוצאה מהתרחשות אירוע ביטוחי כאמור ועוד.

ביטוח מקיף לדירות

פוליסות שמיועדות ומשווקות בעיקרן למגזר הפרטי ומכסות סיכונים הקשורים בדירתו של המבוטח, כיסוי למבנה הדירה ו/או לתכולתה, כאשר באפשרות המבוטח לרכוש כיסוי לשני הרכיבים יחדיו או לאחד מהם. תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן), התשמ"ו-1986, קובעות תנאי מינימום לגבי פוליסות מבנה ופוליסות תכולה ("הפוליסה התקנית לדירות"). על פי התקנות הנ"ל, הפוליסה התקנית לדירות כוללת, בין השאר, כיסוי לסיכונים הבאים: אש, ברק, שיטפון, התפוצצות, סערה, רעידת אדמה ופריצה (שני הכיסויים האחרונים הינם אופציונליים וניתנים לויתור מצד המבוטח). מעבר לתנאי המינימום יכול המבוטח לרכוש כיסויים נוספים, כגון: כיסוי מפני נזקי מים, חבות כלפי צד ג', חבות מעבידים ותוספת פיצוי שווי מבנה בגין נזק כתוצאה מרעידת אדמה.

ביטוח טרור

פוליסה שמעניקה כיסוי ביטוחי בגין אובדן או נזק פיזי לרכוש המבטוח, עקב אירוע טרור (מעשה שבגינו התקבל אישור משטרת ישראל/ משרד הבטחון/ מנהל מס רכוש, בהתאם לחוק מס רכוש וקרן הפיצויים, ואשר בוצע לצורך קידום יעדים פוליטיים/ לצורך קידום ההתקוממות הידועה כ"אינתיפאדה" או שבוצעו ע"י רשות חוקית לצורך מניעת פעולות כאמור). הפוליסה מעניקה פיצוי מעבר לפיצוי הניתן בהתאם לחוק מס רכוש. כמו כן, ניתן להרחיב את הפוליסה כך שתכלול גם כיסוי לאובדן רווחים עקב נזק פיזי כתוצאה מאירוע טרור (ניתן להרחיב את הכיסוי גם לנזק כתוצאה מאירוע מלחמה).

ביטוח מקיף לבתי עסק/ למשרדים

פוליסות שמעניקות כיסוי ביטוחי רחב לבתי עסק ומשרדים קטנים ובינוניים. פוליסות אלו נמכרות בדרך כלל כמכלול של פרקים שכל פרק מעניק למבוטח כיסוי ביטוחי כנגד סיכון או קבוצת סיכונים מסוימים (ישיר או תוצאתי). למעשה, מדובר בפוליסה מודולארית, בה המבוטח יכול לבחור לעצמו אילו פרקים הוא רוצה לרכוש וזאת בהתאם לאופיו של בית העסק, הסיכונים להם חשוף בית העסק וכן רמת הסיכון לה מוכן בעל העסק להיות חשוף.

ביטוח כספים ונאמנות עובדים

פוליסה המכסה אבדן או נזק פיזי לכספים של העסק המבוטח (מזומנים, שטרות, המחאות וכד'). הכספים מכוסים בעת המצאם בחצרי המבוטח או בעת העברתם ממקום למקום מחוץ לחצרי המבוטח.

פוליסת נאמנות עובדים מכסה נזק כספי אשר נגרם לעסק כתוצאה ממעילה של עובד אשר בוצעה מתוך כוונה לגרום לעסק נזק או להשיג למועל ו/או לאחרים טובות הנאה.

ביטוח מטענים בהובלה וחבות המוביל

פוליסות המעניקות למבוטח כיסוי בגין סיכונים שונים בהעברת רכוש (בדרך הים, האוויר או היבשה). הכיסויים המרכזיים הנרכשים על ידי מבוטחים הרוכשים פוליסות אלו הינם מפני נזקים הנגרמים לרכוש כתוצאה מטביעת כלי שיט, התרסקות המטוס המוביל, אש, התנגשות, התהפכות, פריצה, פריקה וטעינה.

ביטוח ציוד אלקטרוני

פוליסות המעניקות למבוטח כיסוי מפני אובדן או נזק פיזי הנגרם לציוד אלקטרוני לרבות אמצעי אגירת מידע חיצוניים, הכוללות בין היתר גם כיסוי להוצאות שיחזור מידע שאבד וכן להוצאות תפעול נוספות עקב הנזק הפיזי לציוד האלקטרוני שניזוק.

ביטוח עבודות קבלניות

פוליסות המעניקות למבוטח כיסוי מפני נזק פיזי בלתי צפוי לרכוש המבוטח (לרבות נזק תוצאתי) בפרויקטים של בנייה, כגון: הקמת תשתיות, מבנים, גשרים וכדו'. כמו כן, פוליסות אלו כוללות פרקי כיסוי נוספים, לעניין חבות המבוטח בגין נזק פיזי שייגרם לגוף או רכוש צד שלישי כלשהו במסגרת ביצוע העבודות וכן לעניין כיסוי חבות המבוטח כמעביד בגין נזק גוף או מחלת מקצוע שייגרמו לעובדים המועסקים בביצוע העבודות, תוך כדי ועקב העבודות. פוליסות אלו משווקות ליזמים, קבלנים וקבלני משנה.

ביטוח חקלאי וביטוח נזקי טבע בחקלאות

פוליסות המעניקות כיסוי מקיף למשק חקלאי או לאגודה חקלאית מפני נזק פיזי בלתי צפוי מראש לרכוש המבוטח (למעט חלק מגידולים חקלאיים). הפוליסות נמכרות לבעלי משקים חקלאיים או לאגודות חקלאיות. הפוליסה מודולארית והמבוטח יכול לבחור אילו כיסויים הוא רוצה לרכוש, בהתאם לאופי המשק, הסיכונים להם חשוף המשק ורמת הסיכון אליה מעוניין להיות חשוף.

ביטוח ציוד מכני הנדסי

פוליסות המכסות נזק תאונתי מכל סוג שהוא (למעט חריגים המצוינים בפוליסה) לציוד מכני הנדסי. הכיסויים האפשריים כוללים נזקי טבע, רעידת אדמה ושבר מכני. ניתן להרחיב את הכיסוי לכיסוי נזק לרכוש צד ג' ונזקי גוף מסוימים שאינם מכוסים בפל"ד.

ביטוח שבר מכני

פוליסות המעניקות כיסוי מפני אובדן או נזק פיזי פתאומי הנגרם לצידוד ומכונות כתוצאה משבר מכני. המבוטח יכול גם לרכוש כיסוי נלווה מפני אובדן רווחים שיגרם לו כתוצאה מהתרחשות אירוע ביטוחי כאמור וכן כיסוי לקלקול סחורה כתוצאה משבר מכני.

ביטוח השקעות של רוכשי דירות

פוליסות המיועדות לרוכשי דירות כנדרש לפי חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות), תשל"ה-1974.

מוצרים תחליפיים

המוצרים השונים בתת תחום רכוש ואחרים הינם ייעודיים וייחודיים לחברות ביטוח ובדרך כלל אינם ניתנים להחלפה על-ידי מוצרים שאינם ביטוחיים. עם זאת, ניתן להקטין את הצורך בכיסויים ביטוחיים על-ידי נקיטה באמצעים לניהול והקטנת הסיכון. כמו כן, לגבי חלק מהסיכונים בתחום זה ניתן לצמצם את הצורך בכיסויים ביטוחיים באמצעות מנגנונים של קרן עצמית לכיסוי נזקים או קפטיב. כמו כן, במסגרת מס רכוש ניתן לקבל כיסוי עבור נזקי טבע, מלחמה וכדו', בכפוף למגבלות ולתנאים הקבועים בחוק מס רכוש וקרן פיצויים, תשכ"א-1961.

עם זאת, בענף ביטוח השקעות של רוכשי דירות, קיימים מוצרים תחליפיים המסופקים על ידי הבנקים.

שינויים מהותיים צפויים של החברה בשווקים ובתמהיל המוצרים

לא צפויים שינויים מהותיים בחלקה של החברה בשווקים העיקריים ביחס למוצרים ולשירותים בתחום פעילות זה.

בענף ביטוח השקעות של רוכשי דירות, במהלך תקופת הדוח הגדילה החברה את היקף פעילותה בענף זה ובנתח השוק שלה. עם זאת, לא צפוי כי שינוי זה ישפיע באופן משמעותי על היקף ההכנסות של הראל ביטוח בענף זה.

מוצרים חדשים

בתקופת הדוח לא שווקו מוצרים חדשים.

2.3.1.5 ביטוח אשראי למגורים המובטח במשכנתא

EMI החלה את פעילותה הביטוחית בשנת 1998, כחלוצה בתחום ביטוח המשכנתאות בישראל. כאמור בסעיף 1.2.3.5 לעיל, בשנת 2013 הופסקה פעילות EMI בנוגע להפקת פוליסות חדשות והפעילות כעת הינה טיפול בפוליסות שכבר הופקו.

עד להפסקת פעילות הפקת פוליסות חדשות, EMI הציעה ביטוח להלוואות בשיעור מימון גבוה למטרת מגורים וביטוח להלוואות לכל מטרה - ביטוח שנועד ליתן שיפוי לנזק הנגרם כתוצאה מאי פירעון של הלוואות שניתנו כנגד שיעבוד במשכון ראשון של נכס נדל"ן יחיד למגורים בלבד ולאחר מימוש הנכס המשמש כבטוחה להלוואות כאמור.

הפרמיות משולמות ל- EMI על-ידי המבוטח מראש כסכום חד פעמי. המבוטח גובה את סכום הפרמיה ישירות מהלווה במעמד קבלת ההלוואה או לחילופין מוסיף את סכום הפרמיה להלוואת הלווה, באופן שסכום ההלוואה בגין הפרמיה ישולם למבוטח לאורך תקופת ההלוואה.

תקופת הכיסוי הביטוחי ביחס לכל הלוואה הינה למשך כל תקופת ההלוואה. המבוטח זכאי לבטל את הכיסוי הביטוחי ביחס להלוואה בכל שלב, ובמקרה כאמור EMI תשיב למבוטח ו/או ללווה (על פי דרישת המבוטח) 75% מיתרת הפרמיה הבלתי מורווחת בגין אותה הלוואה.

תביעה לתשלום תגמולי הביטוח על פי הפוליסה תוגש על ידי המבוטח רק לאחר מימוש הנכס, דהיינו מכירת הנכס וקבלת התמורה בגינו (מימוש על ידי המבוטח או מכירה מרצון על ידי הלווה, אשר ניתנה בגינה הסכמתה המוקדמת של החברה בכתב).

סכום תגמולי הביטוח שישולם למבוטח הינו יתרת קרן ההלוואה במועד מימוש הנכס בתוספת: הצמדה על פי תנאי ההלוואה, ריבית חוזית של עד 36 חודשים (אך ללא ריבית פיגורים ועמלות), הוצאות משפט והוצאות מימוש, כל זאת בהפחתת הסכומים שנתקבלו אצל המבוטח בגין מימוש הנכס. סכום זה יוגבל לגובה הכיסוי הביטוחי המרבי.

מוצרים תחליפיים

לא קיימים בתחום זה מוצרים תחליפיים, שכן EMI הינה חברת הביטוח היחידה בישראל בעלת רישיון לביטוח אשראי למגורים המבוטח במשכנתא.

שינויים מהותיים צפויים של החברה בשווקים ובתמהיל המוצרים

לאור הנחיית בנק ישראל מיום 1 בנובמבר 2012 לגבי הגבלת שיעור המימון (LTV) בהלוואות לדיור (כאמור בסעיף 1.2.3.5 לעיל), בשנת הדוח פעילות EMI הייתה בטיפול בפוליסות שהופקו על ידיה טרום ההוראה כאמור. זאת, בהתאם לתכנית צמצום מתכונת הפעילות של EMI שאישר דירקטוריון החברה, באופן ש- EMI תמשיך להעניק למבוטחיה שירות כבעבר, לצד צמצום ניכר במחלקות שעוסקות בחיתום והפקת פוליסות חדשות.

להפסקת הפעילות כאמור הייתה השפעה לרעה על היקף הפרמיות שהורווחו בתחום הפעילות, כך שבתקופות שלאחר מועד כניסת ההוראה לתוקף החברה רשמה פרמיה חדשה בהיקף לא משמעותי ולא צפויה לרשום פרמיה בתקופה הקרובה, כל זמן שההוראה תעמוד בתוקף.

הכיסוי הביטוחי הינו כיסוי ארוך טווח, כאשר הפרמיה כולה מתקבלת מראש במועד הפקת הפוליסה. בהתאם, ההכרה בהכנסה, כמו גם ברווח, נפרסת לאורך תקופת הסיכון הביטוחי ול- EMI התחייבויות ביטוחיות לעוד שנים רבות קדימה.

הפרמיות שהורווחו בתקופת הדוח נובעות ברובן המכריע מפרמיות מפוליסות שנמכרו לפני כניסת ההוראה הנ"ל לתוקף.

לא צפויים שינויים בשווקים ובתמהיל המוצרים בתחום זה, שכן בשל הוראות רגולטוריות של בנק ישראל, EMI הפסיקה את פעילותה השיווקית.

מוצרים חדשים

במהלך תקופת הדוח לא שוקו מוצרים חדשים.

2.3.2 מגמות ושינויים בתחום הפעילות

פיתוח תהליכים דיגיטליים

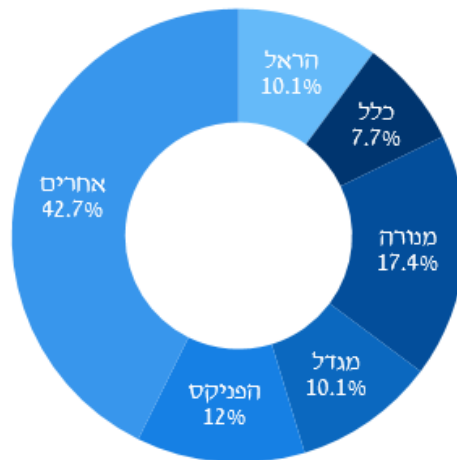
בשנים האחרונות תחום הפעילות מתאים את עצמו באופן הדרגתי לביצוע תהליכים באופן דיגיטלי ומקוון מול המבוטחים והסוכנים, תוך פיתוח כלים מתקדמים להצטרפות לביטוח, חידוש ביטוח קיים, טיפול בתביעות ושירות שוטף.

2.3.3 תחרות

2.3.3.1 רכב רכוש

מרבית חברות הביטוח בישראל עוסקות בתת תחום ביטוח רכב רכוש. חלקה של הראל ביטוח בתחום זה מגיע ל- 10.1% (על פי נתוני הדוחות של הרבעון השלישי של שנת 2019), מול נתח שוק של 9.8% בתקופה המקבילה אשתקד.

להלן תרשים חלוקת שוק לתת תחום פעילות רכב רכוש, בהתאם לנתונים שפורסמו לסוף הרבעון השלישי של שנת 2019:

פוליסות ביטוח רכב רכוש עד 3.5 טון כפופות לפוליסה התקנית ומאושרות על-ידי הממונה, כך שאין שונות משמעותית בין הפוליסות של החברות השונות. בנוסף לכך, קיימת זמינות גבוהה של מידע השוואתי לגבי תעריפים ותנאים אחרים. לאור זאת, קיימת רגישות גדולה בתחום זה למחיר המוצר (הפרמיות) והתחרות בתחום זה ערה ביותר.

המתחרים העיקריים של הקבוצה בתחום זה הינם: מנורה, שומרה, הפניקס, מגדל, כלל, איילון, ביטוח ישיר ו-AIG.

במהלך שנת הדוח, קיבלו רישיון לפעילות כחברת ביטוח בתחום הביטוח הכללי שתי חברות ביטוח חדשות דיגיטליות. בשלב זה, פעילותן של חברות אלו הינה בהיקף זניח יחסית לשוק.

האמצעים בהם נוקטת החברה להתמודדות עם התחרות הינם:

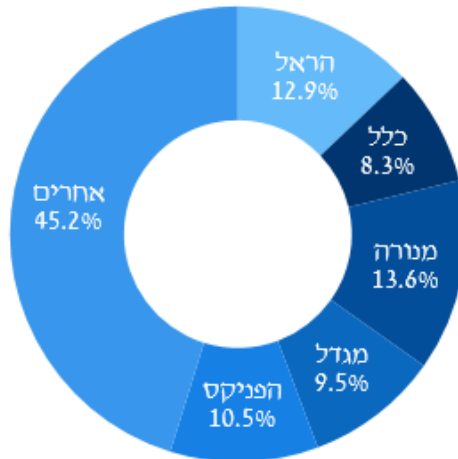
- (א) התייעלות תפעולית, שיפור שיטות העבודה ושימוש באמצעים דיגיטליים וטכנולוגיים.
- (ב) רמת שירות גבוהה ללקוחות.
- (ג) שיפור החיתום, התמחור וביצוע החישובים האקטואריים.
- (ד) שיפור שיטות העבודה, כגון: הפקת פוליסות במשרדי הסוכנים וביצוע פעולות התייעלות שונות בסילוק התביעות.
- (ה) איכות וזמינות השירות בשלב רכישת הביטוח והגשת תביעות.
- (ו) פעילות שיטתית לשדרוג השירותים תוך בחינת צרכי הלקוח, בחינת היעילות ובחינת המקצועיות בטיפול בלקוחות.
- (ז) מבצעי שיווק בקרב הסוכנים לעידוד הצטרפותם של מבוטחים חדשים ולהגדלת שיעורי החידושים.
- (ח) מבצעים שיווקיים ללקוחות - מתן הטבות שונות ללקוחות, התואמות את אופי המוצר, ומתן הנחות בפרמיה.

2.3.3.2

רכב חובה

מרבית חברות הביטוח בישראל עוסקות בתת תחום ביטוח רכב חובה. חלקה של הראל ביטוח בתחום זה מגיע ל- 12.9% (על פי נתוני הדוחות של הרבעון השלישי של שנת 2019).

להלן תרשים אודות שוק תת תחום רכב חובה. הנתונים הינם על-פי הנתונים שפורסמו לסוף הרבעון השלישי של שנת 2019:

הכיסוי הביטוחי בתת תחום הפעילות הינו אחיד. קיימת זמינות גבוהה של מידע אודות התעריפים והתנאים, לרבות פרסום של המידע באתר האינטרנט של הממונה. לאור זאת, קיימת רגישות רבה למחיר ולתנאי התשלום. השונויות בתעריפים בין המבטחים השונים בתחום פעילות זה והמודעות הגוברת בקרב הציבור להפרשי המחירים, מביאה מבטחים או סוכנים הפועלים מטעם, להחלטה בדבר פיצול ביטוח הרכב כך שביטוח רכב החובה יעשה בחברה אחת בעוד שביטוח רכב הרכוש יעשה בחברה אחרת.

ההבדלים בין חברות הביטוח באים לידי ביטוי גם ברמת השירות, בעיקר בשלב סילוק התביעות. הראל ביטוח בעלת מוניטין של חברה עם חוסן פיננסי, ניסיון מוכח, יושר, הוגנות ומקצועיות בסילוק תביעות. להראל ביטוח ערוצי שיווק מגוונים ומותאמים לציבור הלקוחות. שילוב של כל הפרמטרים לעיל מאפשר להראל ביטוח להתמודד בהצלחה, למרות התחרות החריפה שהתפתחה בשנים האחרונות בישראל בתת תחום פעילות זה.

גורם נוסף המשפיע על בחירת המבטח, הינו סוכן הביטוח.

המתחרים העיקריים של הקבוצה בתחום זה הינם: מנורה, שומרה, מגדל, כלל, הפניקס, איילון, ביטוח ישיר ו-AIG.

בשנת 2018 קיבלו רישיון לפעילות כחברת ביטוח בתחום הביטוח הכללי שתי חברות ביטוח חדשות דיגיטליות. בתקופת הדוח גברה הפעילות השיווקית של החברות כאמור אולם, בשלב זה, פעילותן הינה בהיקף זניח יחסית לשוק.

השיטות העיקריות להתמודדות עם התחרות הינן:

- (א) התייעלות תפעולית, שיפור שיטות העבודה ושימוש באמצעים דיגיטליים וטכנולוגיים.
- (ב) שיפור הסכמים עם נותני שירותים בקשר עם סילוק תביעות.
- (ג) שיפור שיטות התמחור והתבססות על מסד נתונים רחב לשם קביעת הפרמיות.
- (ד) שיווק ממוקד למבטחים בעלי מאפייני סיכון נמוכים מהממוצע.

(ה) זמינות המערכות התפעוליות של הראל ביטוח והפקת תעודות ביטוח חובה בזמן אמת לרבות במשרדי הסוכנים.

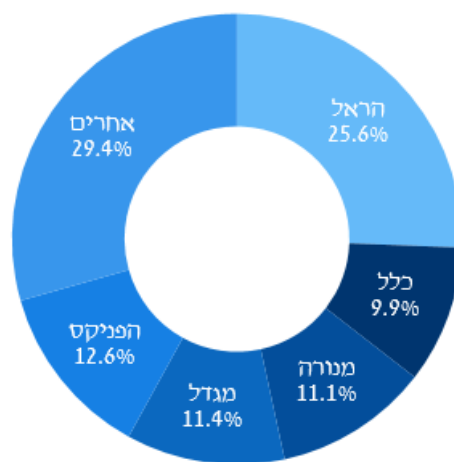
(ו) מבצעי שיווק בקרב הסוכנים.

2.3.3.3 ענפי חבויות אחרים

מרבית חברות הביטוח בישראל עוסקות בתת תחום ביטוח חבויות אחרים.

חלקה של הראל ביטוח בשוק בתת תחום זה הינו כ- 25.6% (על-פי נתוני הדוחות של הרבעון השלישי של שנת 2019).

להלן תרשים חלוקת שוק תת תחום פעילות ביטוח חבויות, בהתאם לנתונים שפורסמו לסוף הרבעון השלישי של שנת 2019 :

התחרות בתת תחום פעילות זה מושפעת במידה רבה מהתחרות הכללית במתן כיסוי ביטוחי עבור חבילות הביטוחים העסקיים, שכן חלק ניכר מהכיסויים בתחום פעילות זה נמכרים במסגרת סל כיסויים ביטוחיים ללקוחות עסקיים.

המתחרים העיקריים של הקבוצה בתחום זה הינם : מנורה, שומרה, מגדל, כלל, הפניקס, איילון, ביטוח ישיר ו-AIG.

השיטות להתמודדות עם התחרות הינן עמידה בסטנדרטים מקצועיים ושירותיים גבוהים והתאמת חבילות כיסוי ביטוחי, בהתאם לצרכים הייחודיים של לקוחות עסקיים ספציפיים. כמו כן, ליכולת להתקשר בחוזה ביטוח משנה לפוליסות המוצעות, יש השפעה ניכרת על היכולת להתחרות באופן אפקטיבי בתת תחום פעילות זה.

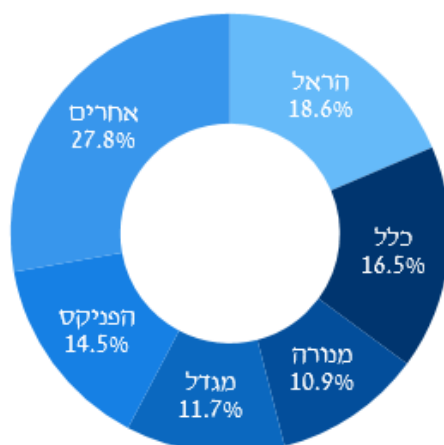
בענף האחריות המקצועית, להראל ביטוח ניסיון ייחודי שהעניק לה מובילות בפוליסות אחריות מקצועית רפואית.

יצוין, כי איגודים מקצועיים שונים (כגון לשכת רו"ח, לשכת עו"ד, איגוד המהנדסים וכדומה) עורכים מעת לעת מכרזים בקרב חברות הביטוח הפעילות בתחום לקבלת הצעות לרכישת ביטוח אחריות מקצועית על-ידי חברי האיגוד המקצועי הרלוונטי. חברי האיגוד אינם מחויבים לרכוש ביטוח מהחברות הזוכות במכרז. אך, למכרזים אלה יש השפעה על התחרות בענף ביטוח האחריות המקצועית.

2.3.3.4 ענפי רכוש ואחרים

מרבית חברות הביטוח עוסקות בביטוח רכוש ואחרים. על-פי נתוני איגוד חברות הביטוח, המבוססים על הדוחות של הרבעון השלישי של שנת 2019, מגיע חלקה של הראל ביטוח בביטוחים אלה לכדי 18.6% מהשוק. המוצרים העיקריים בתת תחום זה הם ביטוחי אש ומקיף דירות.

להלן תרשים חלוקת שוק בתת תחום פעילות ביטוח רכוש ואחרים, בהתאם לנתונים שפורסמו לסוף הרבעון השלישי של שנת 2019:

הפוליסות בביטוח מקיף דירות כפופות לתנאי הפוליסה התקנית לדירות ומאושרות על-ידי הממונה. לאור זאת, אין שונות גבוהה בין המוצרים בחברות השונות המתחרות בענף. לכן, קיימת רגישות גבוהה למחיר המוצר (פרמיה) ולתנאים המטיבים העודפים על תנאי הפוליסה התקנית לדירות.

המתחרים העיקריים של הקבוצה בתחום זה הינם: מנורה, שומרה, מגדל, כלל, הפניקס, איילון, ביטוח ישיר ו-AIG.

השיטות העיקריות להתמודדות עם התחרות הינן התייעלות תפעולית, שיפור מתמיד של התמחור והאקטואריה, מתן דגש לשיפור איכות השירות ולקוחות והתקשרויות עם סוכנויות הביטוח של בנקים למשכנתאות.

2.3.4 לקוחות

2.3.4.1 רכב רכוש

להלן התפלגות הכנסות פרמיות ברוטו:

פרמיות						
באחוזים			במיליוני ש"ח			
2017	2018	2019	2017	2018	2019	
66%	69%	69%	454	578	588	מבוטחים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים
34%	31%	31%	239	256	266	קולקטיבים ומפעלים גדולים
100%	100%	100%	693	834	854	סה"כ

2.3.4.1.1 אין לקוח בתת תחום זה שהפרמיות ממנו מהוות 10% או יותר מסך כל הפרמיות בדוחות המאוחדים.

2.3.4.1.2 שיעור החידושים בתחום פעילות רכב רכוש, במונחי פרמיות, בשנת 2019 בפוליסות שהיו בתוקף בשנת 2018 הינו 61.2%, לעומת שיעור חידושים של 70.6% בשנת 2018 ו- 64% בשנת 2017 (ביחס לשנת 2017 וביחס לשנת 2016, בהתאמה). הקיטון בשיעור החידושים במונחי פרמיות נובע משחיקה בפרמיה בשנת 2019 לעומת 2018.

להלן נתונים בדבר פרמיות ששולמו בתקופת הדוח, לפי מספר שנות ותק, בתחום פעילות רכב רכוש:

מספר שנות ביטוח (שנות ותק)	פרמיות במיליוני ש"ח	שיעור מסך ההכנסות
שנת ביטוח ראשונה (ללא ותק)	361	42.3%
שנת ביטוח שניה (שנת ותק אחת)	192	22.5%
שנת ביטוח שלישית (שתי שנות ותק)	102	11.9%
למעלה משלוש שנות ותק	199	23.3%
סה"כ פרמיה בשנת 2019	854	100%

2.3.4.1.3 שיעור פלח משותף של לקוחות בתת תחום רכב רכוש המבוטחים בחברה גם בתחום רכב חובה היה בשנת 2019 כ- 87%, לעומת כ- 88% בשנת 2018 ו- 2017.

2.3.4.1.4 ותק הלקוחות בתת תחום רכב רכוש במונחי מחזור הפרמיות הינם כלהלן: שנת ביטוח ראשונה (חדשות) – 42.2%, שנת ותק אחת – 22.5%, שתי שנות ותק – 11.9%, שלוש שנות ותק ויותר – 23.4%.

2.3.4.1.5 ביום 2 באוקטובר 2017 נמסר להראל ביטוח על זכייתה במכרז שפרסם החשכ"ל בכ-32% מהיקף ביטוחי רכב רכוש ורכב חובה של עובדי מדינה לשנת 2018. לתוצאות המכרז כאמור לא היתה השפעה מהותית על תוצאות הפעילות של הראל ביטוח.

2.3.4.1.6 ביום 6 בספטמבר 2018 נמסר להראל ביטוח על זכייתה במכרז שפרסם החשכ"ל בכ- 35% מהיקף ביטוחי רכב רכוש ורכב חובה של עובדי מדינה לשנים 2019-2020. לתוצאות המכרז כאמור לא צפויה להיות השפעה מהותית על תוצאות הפעילות של הראל ביטוח.

2.3.4.2 רכב חובה

להלן התפלגות הכנסות פרמיות ברוטו:

פרמיות					
במיליוני ש"ח			באחוזים		
2019	2018	2017	2019	2018	2017
מבוטחים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים	340	326	297	53%	50%
קולקטיבים ומפעלים גדולים	307	324	248	47%	46%
סה"כ	647	650	545	100%	100%

2.3.4.2.1 אין לקוח בתת תחום ביטוח רכב חובה שהפרמיות ממנו מהוות 10% או יותר מסך כל הפרמיות בדוחות המאוחדים.

2.3.4.2.2 שיעור החידושים בתחום פעילות רכב חובה, במונחי פרמיות, בשנת 2019 מהפוליסות שהיו בתוקף בשנת 2018 הינו 62.4%, לעומת שיעור חידושים של 75.4% בשנת 2018 (ביחס לשנת 2017) ולעומת שיעור חידושים של 65.2% בשנת 2017 (ביחס לשנת 2016).

להלן נתונים בדבר פרמיות ששולמו בתקופת הדוח, לפי מספר שנות ותק, בתחום פעילות רכב חובה:

שיעור מסך ההכנסות	פרמיות במיליוני ש"ח	מספר שנות ביטוח (שנות ותק)
37.2%	241	שנת ביטוח ראשונה (ללא ותק)
21.0%	136	שנת ביטוח שניה (שנת ותק אחת)
11.3%	73	שנת ביטוח שלישית (שתי שנות ותק)
30.5%	197	למעלה משלוש שנות ותק
100%	647	סה"כ פרמיה בשנת 2019

2.3.4.2.3 שיעור פלח משותף של לקוחות בתת תחום רכב חובה, המבוטחים בחברה גם בתחום רכב רכוש היה בשנת 2019 כ- 67.5%, לעומת כ- 59% בשנת 2018 וכ- 64% בשנת 2017.

2.3.4.2.4 ותק הלקוחות בתת תחום רכב חובה במונחי מחזור הפרמיות (למעט חלק הראל ביטוח ב"פול") הינם כדלהלן: שנת ביטוח ראשונה (חדשות) - 37.2%, שנת ותק אחת - 21%, שתי שנות ותק - 11.3%, שלוש שנות ותק ויותר - 30.5%.

2.3.4.3 ענפי חבויות אחרים

להלן התפלגות הכנסות פרמיות ברוטו:

פרמיות						
באחוזים			במיליוני ש"ח			
2017	2018	2019	2017	2018	2019	
54%	52%	53%	484	494	512	מבוטחים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים קולקטיבים ומפעלים גדולים
46%	48%	47%	417	458	456	
100%	100%	100%	901	952	968	סה"כ

2.3.4.4 בתת תחום ביטוח חבויות אחרים קיימים מספר לקוחות גדולים, אולם אין לקוח שהפרמיות הנגבות ממנו או באמצעותו מהוות 10% או יותר מסך כל הפרמיות בדוחות הכספיים המאוחדים. חלק מהותי מהפרמיה מקורו במספר מצומצם של לקוחות. אובדן הפרמיות מלקוחות אלו לא ישפיע בצורה מהותית על הרווחיות בתחום הפעילות.

2.3.4.5 ענפי רכוש ואחרים

להלן התפלגות הכנסות פרמיות ברוטו:

פרמיות

במיליוני ש"ח			באחוזים		
2017	2018	2019	2017	2018	2019
723	767	729	75%	79%	74%
239	204	254	25%	21%	26%
962	971	983	100%	100%	100%

מבוטחים פרטיים
ולקוחות עסקיים
קטנים
קולקטיבים ומפעלים
גדולים

סה"כ

2.3.4.5.1 אין בתת תחום ביטוח רכוש ואחרים תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות, אשר אובדנם ישפיע באופן מהותי על תחום הפעילות.

2.3.4.5.2 אין לקוח שהפרמיות הנגבות ממנו מהוות 10% או יותר מסך כל הפרמיות בדוחות המאוחדים.

2.3.4.5.3 שיעור החידושים בפוליסות מקיף דירות (ללא ביטוחי מבנה אגב משכנתא שנמכרו באמצעות בנקים למשכנתאות), במונחי פרמיות, בשנת 2019 מהפוליסות שהיו בתוקף בשנת 2018 הינו 87.2%, לעומת שיעור חידושים של 90.2% בשנת 2018 (ביחס לשנת 2017) ולעומת שיעור חידושים של 85.4% בשנת 2017 (ביחס לשנת 2016).

להלן נתונים בדבר פרמיות ששולמו בתקופת הדוח, לפי מספר שנות ותק, בפוליסות מקיף דירות (ללא ביטוחי מבנה אגב משכנתא שנמכרו באמצעות בנקים למשכנתאות):

מספר שנות ביטוח (שנות ותק)	פרמיות במיליוני ש"ח	שיעור מסך ההכנסות
שנת ביטוח ראשונה (ללא ותק)	26	11.1%
שנת ביטוח שניה (שנת ותק אחת)	27	11.5%
שנת ביטוח שלישית (שתי שנות ותק)	25	10.6%
למעלה משלוש שנות ותק	157	66.8%
סה"כ פרמיה בשנת 2019	235	100%

2.3.4.5.4 ותק הלקוחות בפוליסות מקיף דירות (ללא ביטוחי מבנה אגב משכנתא שנמכרו באמצעות בנקים למשכנתאות) במונחי מחזור פרמיות הינם כלהלן: שנת ביטוח ראשונה (חדשות) - 11.1%, שנת ותק אחת - 11.5%, שתי שנות ותק - 10.6%, שלוש שנות ותק ויותר - 66.8%.

סעיף 2.3 זה, על תתי סעיפיו, בדבר מבנה תחום הפעילות ושינויים בו, כולל גם תחזיות, הערכות, אומדנים ומידע אחר המתייחסים לאירועים ועניינים עתידיים, שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתה של החברה בלבד (מידע צופה פני עתיד). העובדות והנתונים העיקריים ששימשו בסיס למידע זה הינם עובדות ונתונים בנוגע למצב הנוכחי של החברה ועסקיה בתחום (כגון היקפי מכירות ושיעורי רווחיות, כוח אדם, התקשרויות עסקיות ועוד), עובדות ונתונים בנוגע למצב הנוכחי בארץ ובעולם של תחום הפעילות (כגון התפתחויות כלכליות ענפיות, סביבה רגולטורית, מתחרים, התפתחויות טכנולוגיות, שוק מבטחי המשנה ועוד), ועובדות ונתונים מקרו כלכליים (כגון מצב כלכלי בישראל ובעולם, שיעורי תשואה בשוקי ההון, התפתחויות מדיניות וחברתיות ועוד), והכל כפי שידועים לחברה במועד דוח זה. המידע צופה פני עתיד הכלול בסעיף זה לעיל מבוסס במידה מהותית, בנוסף לאינפורמציה הקיימת בחברה, על ציפיות והערכות נוכחיות של החברה לגבי התפתחויות עתידיות בכל אחד מהפרמטרים האמורים, ועל השתלבותן של ההתפתחויות כאמור אלה באלה. אין לחברה כל ודאות כי ציפיותיה והערכותיה אכן יתממשו, ותוצאות הפעילות של החברה עלולות להיות שונות באופן מהותי מהתוצאות המוערכות או המשתמשות מהאמור לעיל, בין היתר עקב שינוי בכל אחד מהגורמים דלעיל.

2.4 תחום חברות ביטוח בחו"ל

2.4.1 מוצרים ושירותים

ענפי הביטוח והכיסויים הביטוחיים הנכללים בתחום

הכיסויים הביטוחיים הכלולים בתחום חברות ביטוח בחו"ל בקבוצה הינם ביטוח כללי ובריאות ביוון - באמצעות Interasco, וביטוח כללי ובריאות בטורקיה - באמצעות Turk Nippon.

2.4.1.1 תחום ביטוח כללי

תחום הביטוח הכללי מורכב מתתי תחומים, בדומה לביטוח הכללי הישראלי, למעט הבדל בענפי הרכב:

2.4.1.1.1 רכב חובה

ביטוח לפי דרישת הוראות הדין ביוון ובטורקיה (היקף הכיסוי דומה, ועונה לדרישות החוק המקומי). ביטוח החובה מכסה נזקי צד ג' בלבד - לגוף ולרכוש, שנגרמו כתוצאה משימוש ברכב מנועי. בטורקיה וביוון קיימת מגבלת אחריות לכיסוי החובה בחלוקה לסוגי הנזקים, לסוגי הנזקים ולסך כל הנזק. מגבלות הכיסוי משתנות מעת לעת לפי הוראות הרגולטור המקומי (בטורקיה) ולהוראות החוק (ביוון).

Turk Nippon - טורקיה: החל מחודש אפריל 2017, הוקם בטורקיה מאגר לביטוח רכב לרבות מוניות, מיניבוסים, אוטובוסים ומשאיות ("פול"). הפול מנוהל באמצעות הסוכנות הטורקית לביטוח רכב (TMTB), כאשר הפרמיות ונזקי התביעות של הפול מתחלקים בין חברות הביטוח השותפות בו.

על מנת לנטרל את התנודתיות שעשויה הייתה להיגרם בדרישות ההון Turk Nippon בעקבות האמור לעיל, הגידול בפרמיות אינו נכלל בחישובי דרישות ההון של Turk Nippon.

הוצאות הבריאות של בתי חולים פרטיים וציבוריים בקשר עם תאונות דרכים, מכוסות על ידי המוסד לביטוח לאומי (Social Security Institute). חברות הביטוח המחויבות בהנפקת פוליסות ביטוח צד ג', מעבירות למוסד לביטוח לאומי חלק מהפרמיה הנגבית מהלקוח.

Interasco - יוון: כיסוי הביטוח בתת תחום ביטוח רכב חובה הינו בהתאם להוראות הרגולציה ביוון והינו כיסוי חובה לכל בעלי הרכבים הממונעים. לפי קביעת החוק, הפוליסה מכסה את כל נזקי הגוף, מוות ונזקי הרכוש שאירעו לצד ג' כתוצאה מפגיעת הרכב המבוטח.

ביוון אין פיקוח רגולטורי על תעריפי הביטוח בענפים אלו.

2.4.1.1.2 רכב רשות (CASCO/MOD) (לא רק רכוש)

מאחר וביטוח החובה אינו מכסה את הנהג וניזוקים פוטנציאליים נוספים שאינם מוגדרים כצד ג' (ולגבי טורקיה: גם מאחר שתקרת הכיסוי לנזקי רכוש לצד ג' מוגבלת בסכום נמוך יחסית שאינו מכסה את מלוא החשיפה הפוטנציאלית), קיים ענף ביטוחי זה שבו הפוליסות הינן וולונטריות. בענף ביטוח זה מכוסים נזקים (לרכוש ולגוף) הנגרמים לבעל הרכב, קרובים מדרגה ראשונה ו/או נהג הרכב, כתוצאה מתאונה ו/או גניבה ו/או חבות בעל הרכב, או הנהג, לנזקים (רכוש ו/או גוף) שנגרמו לצד ג' ואשר הינם מעבר לגבולות הכיסוי של ביטוח החובה.

Turk Nippon: החל מאמצע שנת 2018, יושם בתת פעילות תחום זה מבנה תעריפים חדש, תעריף סמל לרכבים מסחריים פרטיים וקלים. ביחס לסוגי רכבים אחרים, תמחור פרמיות הסיכון מפקח באופן הדוק ע"י תקנים אקטואריים.

מתחילת שנת 2019 שווקו שתי סוגי פוליסות חדשות. האחת לכיסוי של הפסד מוחלט (Total Loss) בלבד, השניה מספקת מוצר כלכלי יותר. החברה, כמו שאר המבטחות בשוק ביטוח הרכב, הושפעה משינויים משמעותיים באינפלציה ובשערי חליפין.

Interasco: המוצרים בתת תחום פעילות זה הם פוליסות המבטיחות כיסוי לנזקים הנגרמים לבעל הרכב בשל תאונה או גניבה וכן בשל נזקי טבע מסוימים. בנוסף, ניתן להרחיב את הפוליסה על ידי רכישת כיסויים נלווים משלימים כגון: הגנה משפטית, כיסוי לנזקי שמשות, רכב חלופי למקרה של אש או גניבה, גרירה ושירותי דרך וכן כיסוי למערכות השמע של הרכב. בנוסף, ניתן לרכוש ביטוח תאונות אישיות לכיסוי הנוהגים ברכב, אשר אינם מכוסים במסגרת פוליסת רכב חובה (ראה לעיל).

PA (תאונות אישיות) - פוליסות אלו משווקות על ידי שתי חברות הביטוח בחו"ל (Turk Nippon ו-Interasco) ומספקות לבעליהן פיצוי במקרה של נכות זמנית או תמידית ופיצוי ליורשיהם בעת מוות.

2.4.1.1.3 ענפי חבויות אחרים

ענפים אלה כוללים כיסויים בתחומי חבויות שונים, בדומה לכיסויים הקיימים באותם ענפים בישראל, ובכפוף להוראות הדין בטורקיה וביוון.

לגבי ביטוח חבות מעסיקים ביוון: הפוליסה המעניקה כיסוי מפני תביעות נזיקיות כנגד מעביד בגין נזקי גוף במקרה של תאונה בלבד (ולא במקרה של מחלה), שנגרמו לעובד בעת עבודתו עקב רשלנות המעביד. הפוליסה מכסה את אחריות המעביד מעל לסכום הפיצוי המוענק על ידי הביטוח הלאומי היווני או גורמים אחרים המעניקים פיצוי דומה.

מוצרים תחליפיים

המוצרים השונים בתת תחום חבויות אחרים הינם ייעודיים וייחודיים לחברות ביטוח ואינם ניתנים להחלפה באופן מלא על-ידי מוצרים שאינם ביטוחיים. עם זאת, ניתן להקטין את הצורך בכיסויים ביטוחיים על-ידי נקיטה באמצעים לניהול והקטנת הסיכון. כמו כן, בחלק מענפי הפעילות בתחום זה ניתן לצמצם את הצורך בכיסויים ביטוחיים באמצעות מנגנוני שיפוי ופטור (דוגמת אחריות נושאי משרה או אחריות מקצועית אחרת) או קרן עצמית.

2.4.1.1.4 ענפי רכוש אחרים

ביטוח רכוש כולל מגוון רחב של כיסויים ביטוחיים לגבי נזקים לרכוש (למעט כלי רכב) כגון אובדן ו/או נזק פיזי לרכוש, הפסד כספי תוצאתי הנובע מהנזק לרכוש, ביטוח מקיף לדירות, ביטוח ציוד הנדסי ועבודות בניה, ביטוח מטענים בהעברה ועוד.

הכיסויים הביטוחיים בתחום זה מיועדים ללקוחות פרטיים וללקוחות עסקיים.

בטורקיה קיימת חובת ביטוח מבני מגורים נגד רעידת אדמה, בסכום ביטוח מחייב מינימאלי. בגין ביטוח חובה זה, האחריות הביטוחית מועברת במלואה לגוף הקרוי TCIP. חברות הביטוח הינן המפיצות בלבד של ביטוח זה ואינן נושאות בנזק בעת קרות רעידת האדמה ובהתאם לכך הפרמיות בגין ביטוח זה אינן נכללות בדוחות הכספיים של Turk Nippon. חברות הביטוח בביטוח זה מקבלות עמלות בלבד.

הכיסויים הביטוחיים הקיימים בתת תחום זה :

ביטוח אש ופריצה

הכיסוי הביטוחי דומה לכיסוי הביטוחי הניתן במסגרת פוליסות אלו בישראל. לפרטים נוספים - ראה סעיף 2.3.1.4.

ביטוח מקיף לדירות

פוליסות ביטוח מקיף לדירות מעניקות כיסוי למבנה הדירה ו/או לתכולתה, כאשר באפשרות המבוטח לרכוש כיסוי לשני הרכיבים גם יחד או לאחד מהם. פוליסת ביטוח הדירה כוללת, בין השאר, כיסויים לסיכונים הבאים : אש, ברק, התפוצצות, רעידות אדמה (בטורקיה מעל לגובה ביטוח החובה, המכוסה במלואו ע"י TCIP). קיימת אופציה להרחבת הכיסויים.

ביטוח מקיף לבתי עסק

הכיסוי הביטוחי דומה לכיסוי הביטוחי הניתן במסגרת פוליסות אלו בישראל. לפרטים נוספים - ראה סעיף 2.3.1.4.

ביטוח מטענים בהובלה, ביטוח ציוד אלקטרוני, ביטוח שבר מכני, ביטוח עבודות ומגוון פרויקטים על ידי קבלנים

הכיסוי הביטוחי דומה לכיסוי הביטוחי הניתן במסגרת פוליסות אלו בישראל. לפרטים נוספים - ראה סעיף 2.3.1.4.

מוצרים תחליפיים

המוצרים השונים בתת תחום רכוש ואחרים הינם ייעודיים וייחודיים לחברות ביטוח ובדרך כלל אינם ניתנים להחלפה על-ידי מוצרים שאינם ביטוחיים. עם זאת, ניתן להקטין את הצורך בכיסויים ביטוחיים על-ידי נקיטה באמצעים לניהול והקטנת הסיכון. כמו כן, לגבי חלק מהסיכונים בתחום זה ניתן לצמצם את הצורך בכיסויים ביטוחיים באמצעות מנגנונים של קרן עצמית.

תחום ביטוח הבריאות 2.4.1.2

ביטוחי הבריאות מיועדים לשפות או לפצות את המבוטח בגין הוצאות רפואיות במקרה של פגיעה בבריאותו של המבוטח, כתוצאה ממחלה או מתאונה.

: Interasco

ביוון מעוגן תחום זה בחקיקת ביטוח בריאות ציבורי, המקנה כיסוי לשירותי בריאות בסיסיים (רופאים, בתי חולים, בדיקות רפואיות וכיוצ"ב) לכל תושבי המדינה.

איכות הרפואה הציבורית ביוון נתפסת כנמוכה בעיני האזרחים, בשל הצפיפות בבתי החולים הציבוריים ובמרפאות הציבוריות, ובעיקר בשל התורים הארוכים. עם זאת, תחום הרפואה הפרטית מפותח ביותר (מבחינת הטיפול המקצועי וזמינותו ומבחינת רמת המלונאות במקרים של אשפוז), לכן אזרחים רבים פונים לרפואה פרטית כמעט בכל צורך רפואי, החל מביקורי רופא, מרפאות חוץ, הריון ולידה, אשפוזים וניתוחים. חברות הביטוח מספקות את הכיסוי לשירותים אשר הלקוח מעוניין לרכוש מחוץ למערכת הציבורית, כגון: תרופות, ביקורי רופא, בדיקות אבחוניות, ניתוחים ואשפוזים. הכיסויים האמורים שחברות הביטוח מספקות מהווים תחליף לכיסויים בסל הבסיסי שמעניקה ממשלת יוון.

להלן פרטים על מגוון סוגי הפוליסות בתחום זה, הנמכרות על ידי Interasco כפוליסות פרט:

מחלות ואשפוז

א. כיסוי להוצאות רפואיות

פוליסות אלה מעניקות, בין היתר, למבוטח כיסוי לניתוחים ואשפוזים בבתי חולים פרטיים, פיצוי במקרה של ניתוח או אשפוז בבית חולים ציבורי במקרים בהם ממשלת יוון אינה משתתפת. כאשר המבוטח שוהה במקום המרוחק ממקום מגוריו, פינוי לבית חולים קרוב במקרה חירום, אחות פרטית בעת ניתוח ביוון ואשפוזים וניתוחים בחו"ל. הכיסויים האמבולטוריים ניתנים במסגרת כתב שירות שהינו ריידר לפוליסות הבריאות.

ב. פוליסות פיצוי

פיצוי במקרה של ביצוע ניתוח על פי טבלת ניתוחים הקבועה בפוליסה וכן פוליסת פיצוי במקרה של אשפוז לפי ימי אשפוז.

ביטוחים אחרים

תאונות אישיות - פוליסות אלו מעניקות למבוטח כיסוי בגין מקרה מוות, נכות ואובדן כושר עבודה עקב תאונה וכן הוצאות רפואיות.

Turk Nippon: הכיסויים שמספקות חברות הביטוח מהווים תחליף לכיסויים בסל הבסיסי שמעניקה ממשלת טורקיה.

פעילותה של Turk Nippon בתחום ביטוחי הבריאות הינה בהיקף נמוך. Turk Nippon משווקת פוליסות עובדים זרים לזרים השוהים בטורקיה וכן למעסיקים של עובדים זרים, פוליסות בריאות המכסות הוצאות בריאות שאינן מכוסות או מכוסות חלקית על ידי ביטוח הבריאות הציבורי וביטוח נסיעות המעניק כיסוי ביטוחי בעת נסיעה מחוץ למדינה.

2.4.2 מגמות ושינויים בתחום הפעילות

Turk Nippon: השינויים העיקריים שחלו בשוק הביטוח בטורקיה בשנת 2019 הינם: הקמת חברת ביטוח משנה (Turk Re) ע"י משרד האוצר הטורקי ביום 6 בספטמבר 2019; הקמת רשות שמטרתה פיקוח על הרגולציה ועל פעילות שוק הביטוח והפנסיה בתורכיה בחודש אוקטובר 2019 (ה- Regulation Insurance And Private Pension And Supervision Agency (Irsa); מיזוג שלוש חברות הביטוח הציבוריות - Halk sigorta A. Ş. – Ziraat sigorta A. Ş. – Günes Sigorta A.S.; שינוי תעריפי ביטוחי קטסטרופה לאירוע רעידת אדמה.

בתת תחום ביטוח רכב חובה, בשנת 2016, כתוצאה משחרור הידוק הפרמיה המקסימלית המפוקחת ברכב חובה, חלה מגמה של עלייה בתעריפים הנגבים ממבוטחים באופן שהגדיל את רווחי חברות הביטוח בתת התחום. שינוי זה הביא לכך שב- Turk Nippon תת תחום רכב חובה הפך להיות תחום רווח מרכזי. בהמשך לכך, בשנת 2017 קוזה עליית התעריפים כאמור כתוצאה מהורדת הפרמיה המקסימלית המפוקחת. למרות שינוי זה, תת תחום רכב חובה עדיין הינו תחום רווח מרכזי.

שינויים מהותיים צפויים של החברה בשווקים ובתמהיל המוצרים

Interasco: לא צפויים שינויים מהותיים בחלקה של החברה בשווקים העיקריים ביחס למוצרים ולשירותים בתחום פעילות זה.

Turk Nippon: לא צפויים שינויים מהותיים בחלקה של החברה בשווקים העיקריים ביחס למוצרים ולשירותים בתחום פעילות זה.

מוצרים חדשים

במהלך תקופת הדוח לא שווקו מוצרים חדשים.

2.4.3 תחרות

תחום הביטוח האלמנטרי והבריאות הן ביוון והן בטורקיה, אשר בהן פעילות Interasco ו-Turk Nippon, מאופיינים בתחרות עזה בין מבטחים רבים הפועלים בשווקים אלו ובין מוצרים רבים המוצעים בשווקי הביטוח בטורקיה וביוון. נכון ליום 31 בדצמבר 2019 פועלות ביוון כ- 58 חברות ביטוח. חלק מחברות הביטוח הינו בבעלות בנקים (בעיקר בנקים מקומיים), המורשים לשווק מוצרי ביטוח, גם של חברות בבעלותם. למעלה מ- 50% מחברות הביטוח הפעילות בענף הביטוח היווני הינן בבעלות חברות זרות כגון, AXA ו- Groupama. Interasco הינה חברה קטנה ובעלת נתח שוק קטן (1.45%). המתחרות העיקריות של Interasco בתחום האלמנטרי הינן: Ethniki Asfalistik, ERGO ו- Generali, ובתחום הבריאות הינן: Eurolife ו- Generali. בהיותה חברה קטנה, פועלת Interasco על מנת לבדל את מעמדה כחברה יעילה, נגישה ואמינה וכן כחברת נישא המדגישה רווחיות על חשבון מחזור מכירות. Interasco בוחנת את התחרות ומגיבה לשינויים המתבקשים בשוק, תוך דגש על מתן שירות איכותי ללקוחותיה. כמו כן, Interasco שומרת על יחסים הדוקים עם רשתות ההפצה (סוכני הביטוח) ביוון.

נכון ליום 31 בדצמבר 2019 פועלות בטורקיה 59 חברות ביטוח. Turk Nippon הינה אחת מחברות הרווחיות בשוק עם נתח שוק של כ- 1.33%. נתח השוק של חברות בינלאומיות הפועלות בשוק הביטוח הטורקי בענפי הביטוח האלמנטרי מסתכם לכ- 55%.

2.4.4 לקוחות

להלן התפלגות הכנסות פרמיות ברוטו:

פרמיות					
במיליוני ש"ח			באחוזים		
2017	2018	2019	2017	2018	2019
312	316	324	55%	58%	64%
259	231	182	45%	42%	36%
571	547	506	100%	100%	100%

- 2.4.4.1 אין לקוח שהפרמיות ממנו מהוות 10% או יותר מסך כל הפרמיות בדוחות המאוחדים.
- 2.4.4.2 שיעור החידושים בתחום חברות ביטוח בחו"ל, במונחי פרמיות, בשנת 2019 מהפוליסות שהיו בתוקף בשנת 2018 הינו 74%, לעומת שיעור חידושים של 67% בשנת 2018 (ביחס לשנת 2017) ולעומת שיעור חידושים של 21% בשנת 2017 (ביחס לשנת 2016).
- 2.4.4.3 שיעור הביטולים, במונחי פרמיות, מפוליסות הפרט לטווח ארוך שבתוקף לראשית השנה בתחום ביטוח בריאות ב- Interasco, הוא 20% בשנת 2019, 19% בשנת 2018 ו- 15% בשנת 2017.
- 2.4.4.4 שיעור פלח משותף של לקוחות בתחום רכב רכוש, המבוטחים ב- Interasco וב- Turk Nippon, גם בתחום רכב חובה היה 19% בשנת 2019, לעומת כ- 21% בשנת 2018, וכ- 25% בשנת 2017.
- 2.4.4.5 שיעור פלח משותף של לקוחות בתחום רכב חובה, המבוטחים ב- Interasco וב- Turk Nippon, גם בתחום רכב רכוש היה 66% בשנת 2019, לעומת כ- 62% בשנת 2018, וכ- 64% בשנת 2017.

2.4.4.6 ותק הלקוחות בתחום חברות ביטוח בחו"ל במונחי מחזור הפרמיות הינם כלהלן: שנת ביטוח ראשונה (חדשות) - 47%, שנת ותק אחת - 18%, שתי שנות ותק - 12%, שלוש שנות ותק ויותר - 24%.

סעיף 2.4 זה, על תתי סעיפיו, בדבר מבנה תחום הפעילות ושינויים בו, כולל גם תחזיות, הערכות, אומדנים ומידע אחר המתייחסים לאירועים ועניינים עתידיים, שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתה של החברה בלבד (מידע צופה פני עתיד). העובדות והנתונים העיקריים ששימשו בסיס למידע זה הינם עובדות ונתונים בנוגע למצב הנוכחי של החברה ועסקיה בתחום (כגון היקפי מכירות ושיעורי רווחיות, כוח אדם, התקשרויות עסקיות ועוד), עובדות ונתונים בנוגע למצב הנוכחי בארץ ובעולם של תחום הפעילות (כגון התפתחויות כלכליות ענפיות, סביבה רגולטורית, מתחרים, התפתחויות טכנולוגיות, שוק מבטחי המשנה ועוד), ועובדות ונתונים מקרו כלכליים (כגון מצב כלכלי בישראל ובעולם, שיעורי תשואה בשוקי ההון, התפתחויות מדיניות וחברתיות ועוד), והכל כפי שידועים לחברה במועד דוח זה. המידע צופה פני עתיד הכלול בסעיף זה לעיל מבוסס במידה מהותית, בנוסף לאינפורמציה הקיימת בחברה, על ציפיות והערכות נוכחיות של החברה לגבי התפתחויות עתידיות בכל אחד מהפרמטרים האמורים, ועל השתלבותן של ההתפתחויות כאמור אלה באלה. אין לחברה כל ודאות כי ציפיותיה והערכותיה אכן יתממשו, ותוצאות הפעילות של החברה עלולות להיות שונות באופן מהותי מהתוצאות המוערכות או המשתמעות מהאמור לעיל, בין היתר עקב שינוי בכל אחד מהגורמים דלעיל.

2.5 תחום השירותים הפיננסיים ופעילות בשוק ההון

2.5.1 מידע כספי לגבי תחום שוק ההון ושירותים פיננסיים

שירותים פיננסיים ושוק ההון (במיליוני ש"ח)	2019	2018	2017	שינוי ב- 2019 לעומת 2018	שינוי ב- 2019 לעומת 2017
סה"כ הכנסות	207	209	202	(0.96%)	2.5%
עלויות אשר אינן מהוות הכנסות של תחומי פעילות אחרים בחברה	173	171	164	1.2%	5.5%
סה"כ עלויות	173	171	164	1.2%	5.5%
הפחתת נכסים לא מוחשיים	5	3	4	66.7%	25.0%
הפחתת מוניטין	-	1	-	(100%)	-
רווח מפעילויות רגילות לפני מיסים	29	34	34	(14.7%)	(14.7%)
סך כל הרווח הכולל מפעילויות רגילות לפני מיסים על ההכנסה	29	34	34	(14.7%)	(14.7%)
סך כל הרווח הכולל לפני מיסים על ההכנסה	29	34	34	(14.7%)	(14.7%)
סך נכסים במאזן	2,279	978	15,923	133.0%	(85.7%)

2.5.2 מידע כללי על תחום הפעילות

למידע כללי אודות תחום הפעילות - ראה סעיף 1.2.5 לעיל.

2.5.3 מבנה תחום הפעילות והשינויים החלים בו

פעילות הקבוצה בתחום השירותים הפיננסיים מתבצעת על ידי הראל פיננסיים והחברות שבשליטתה, המהוות יחד את זרוע הפיננסיים של הקבוצה.

ביום 3 באוגוסט 2017 פורסם חוק השקעות משותפות בנאמנות (תיקון מס' 28), התשע"ז-2017 ("תיקון 28 לחוק השקעות משותפות בנאמנות") במסגרתו תעודות הסל הפכו לקרנות נאמנות מחקות סגורות (נסחרות), אשר חלות עליהן הוראות חוק השקעות משותפות בנאמנות, בשינויים המתחייבים וכן הסדרים ייחודיים שנקבעו בתקנות או בהוראות של רשות ניירות ערך, לגבי קרנות סל. התיקון לחוק והתקנות שהותקנו מכוח החוק נכנסו לתוקף ביום 3 באוקטובר 2018. תיקון זה, הביא לקיטון ברווחיות של הראל פיננסיים בשנת 2019. קבוצת הראל פיננסיים פועלת במקביל לפיתוח פעילויות נוספות בתחום הפיננסיים.

הראל פיננסיים מחזיקה בחברות המפורטות להלן:

2.5.3.1 הראל קרנות נאמנות, שהינה חברה לניהול קרנות נאמנות.

החל מיום 1 בינואר 2019, כוללת פעילותה של הראל קרנות נאמנות (אשר מיזגה לתוכה את הראל קרנות מדד בע"מ) גם את פעילות תעודות הסל שהייתה בקבוצת הראל פיננסיים, שהפכו לקרנות נאמנות.

- 2.5.3.2 הראל מסחר מדדים, שהינה חברה שתפקידה עשיית שוק לקרנות הסל המנוהלות בהראל קרנות נאמנות.
- 2.5.3.3 הראל ניהול השקעות, שהינה חברה בעלת רישיון ניהול תיקים ומבצעת פעילות ניהול תיקי ההשקעות עבור לקוחותיה.
- 2.5.3.4 אלפא טק, שהינה חברה בעלת רישיון ניהול תיקים, המנהלת השקעות לקרנות המונפקות על ידי הראל קרנות נאמנות, באמצעות מודלים ממוחשבים.
- 2.5.3.5 הראל פיננסים אלטרנטיב, שהינה חברה המשמשת כשותף כללי בשותפות הראל פיננסים אלטרנטיב נדל"ן (שותפות מוגבלת הרשומה בארצות הברית) הינה קרן השקעות בנדל"ן. כמו כן, הראל פיננסים אלטרנטיב משמשת כשותף כללי בקרן הראל פיננסים אלטרנטיב המגן (שותפות מוגבלת הרשומה בארה"ב), שהינה קרן הלוואות מגובות בנכסי נדל"ן.
- 2.5.3.6 הראל פיקדון סחיר, שהינה חברה המנפיקה תעודות פיקדון סחירות (מוחזקת באמצעות הראל סל מטבעות) ושהינה תאגיד מדווח.
- 2.5.3.7 הראל מסחר מוסדי, שהינה חברה המבצעת עסקאות O.T.C ופעילות מסחר בניירות ערך ונכסים פיננסיים ופועלת לחשבונה העצמי (נוסטר).
- 2.5.3.8 הראל פיננסים שירותי תפעול בע"מ שהינה חברה המעמידה משאבי ניהול ושירותי תפעול לחברות השונות בזרוע הפיננסים.
- 2.5.4 מגבלות חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות הפעילות בתחום השירותים הפיננסיים ושוק ההון כפופה למספר חוקים שהעיקריים שבהם הם:
- (א) חוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 - לרבות התקנות, הצווים וההנחיות מכוחו.
- (ב) חוק הסדרת העיסוק ביעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול תיקי השקעות, התשנ"ה-1995 - לרבות התקנות שהותקנו מכוחו.
- (ג) חוק השקעות משותפות בנאמנות, תשנ"ד-1994 - לרבות התקנות שהותקנו מכוחו.
- (ד) חוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 וצו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של מנהל תיקים למניעת הלבנת הון ומימון טרור), התשע"א-2010.
- בנוסף, חלות על הקבוצה מגבלות נוספות מכח חוקים נוספים. לפרטים בנוגע לרגולציה החלה בתחום זה - ראה סעיף 2.5.17 להלן.
- 2.5.5 שינויים בהיקף הפעילות בתחום וברווחיותו
- תחום השירותים הפיננסיים ושוק ההון מתאפיין בתנודתיות רבה, בעיקר עקב מגמות צמיחה או האטה בשוקי ההון העולמיים והשוק המקומי, כמו גם בשל אירועים פוליטיים בארץ ובעולם המשפיעים על שערי ניירות הערך ועל היקף הפעילות בשוק ההון, נתוני מקרו כלל עולמיים (כגון: שיעורי הריבית) ותחרות גוברת. תנודתיות זו משפיעה על תוצאות פעילות הקבוצה בתחום.
- בנוסף, קיימת השפעה מתמדת לשינויים הרגולטורים המתרחשים בתחום.
- להשפעת תיקון מס' 28 על הרווחיות בתחום זה - ראה סעיף 2.5.3.
- 2.5.5.1 ניהול קרנות נאמנות
- נכון ליום 31 בדצמבר 2019 היקף הנכסים שנוהל על ידי הראל קרנות נאמנות גדל משמעותית לעומת היקף הנכסים שנוהל על-ידה ביום 31 בדצמבר 2018, והסתכם לסך של כ-44 מיליארד ש"ח נוכח גיוסים בהיקף משמעותי והשפעות שוק.

- 2.5.5.2 ניהול תיקי השקעות
- בתקופת הדוח חל גידול בהיקף הנכסים המנוהלים בתחום זה ביחס להיקף הנכסים המנוהלים ביום 31 בדצמבר 2018 והסתכם לסך של כ- 14 מיליארד ש"ח, לעומת היקף נכסים מנוהלים בסך של כ- 12.7 מיליארד ש"ח ביום 31 בדצמבר 2018. הגידול נובע מגיוסים בהיקף משמעותי והשפעות שוק.
- 2.5.5.3 ניהול השקעות באמצעות מודלים ממוחשבים
- בשנת 2019 חל גידול בהיקף הנכסים המנוהלים שנבע מגיוסים בהיקף משמעותי. היקף הנכסים המנוהלים ביום 31 בדצמבר 2019 הסתכם לסך של כ- 0.3 מיליארד ש"ח.
- 2.5.5.4 ניהול קרנות השקעה פרטיות
- נכון לסוף שנת 2019, מנהלת הראל פיננסיים באמצעות הראל פיננסיים אלטרנטיב, שתי קרנות השקעה. הקרן הראשונה הוקמה לקראת סוף שנת 2018 ומנהלת, נכון ליום 31 בדצמבר 2019, כ- 45 מיליוני דולר. הקרן השנייה, אשר הוקמה בסוף שנת 2019 גייסה, נכון ליום 31 לדצמבר 2019 התחייבויות השקעה בסך של 24 מיליוני דולר ארה"ב.
- 2.5.5.5 הנפקת פקדונות סחירים
- במהלך שנת 2019, הנפיקה הראל פיקדון סחיר אג"ח סדרה א' מגובה בפקדונות בנקאיים המופקדים בבנקים המדורגים בדירוג גבוה. סך הנכס המנוהל של הסדרה, נכון ליום 31 בדצמבר 2019, מסתכם בכ- 1.3 מיליארד ש"ח. ביום 21 בינואר 2020 פירסמה הראל פיקדון סחיר דוח הצעת מדף להנפקת אגרות חוב סדרה ב', הנושאות ריבית שנתית קבועה בשיעור שנקבע במכרז על שיעור הריבית השנתית. ביום 6 בפברואר 2020, פרסמה הראל פיקדון סחיר דוח הצעת מדף להרחבה של סדרה א'. סך הנכס המנוהל על ידי הראל פיקדון סחיר, נכון ליום 10 בפברואר 2020 הינו כ- 1.6 מיליארד ש"ח בשתי הסדרות יחדיו.
- 2.5.6 התפתחויות בשוקי תחום הפעילות או שינויים במאפייני הלקוחות שלו
- למצב בשוקי ההון בארץ ובעולם השפעה משמעותית על תחום הפעילות ועל היקף הפעילות של הלקוחות, הן פרטיים והן מוסדיים. הצטיינות בתוצאות ניהול ההשקעות, יחסית למתחרים, והעליות בשוקי המניות והאג"ח, שלוו בתקופת הדוח הובילו לגידול משמעותי בהיקף הנכסים בסוף התקופה.
- 2.5.7 גורמי ההצלחה הקריטיים בתחום הפעילות והשינויים החלים בהם
- להערכת הקבוצה, קיימים מספר גורמי הצלחה קריטיים בתחום השירותים הפיננסיים ושוק ההון ובהם: מצב שוק ההון העולמי, מצב שוק ההון מבחינת מחזורי פעילות ותשואות, שיעורי הריבית, טעמי הציבור, התשואות שמניבות ההשקעות אותן מנהלת הקבוצה עבור לקוחותיה, דירוג מוצרי הפעילות בתוכנות הדירוג של הבנקים, לרבות ניהול סיכונים פיננסיים, שימור התיק, רמת שירות גבוהה ללקוחות ויכולת הקבוצה לפעול בצורה אמינה והוגנת תוך שמירה על אינטרס הלקוחות, מערך שיווקי וערוצי הפצה יעילים שיאפשרו לקבוצה להגדיל את היקף עסקיה, יעילות תפעולית ותקציבית, תמהיל ומגוון מוצרים, מיצוב הראל פיננסיים כבית השקעות מוביל ויכולת הקבוצה למנף את כל המפורט לעיל בדרך של יצירת מותג שיחזק את מעמדה התחרותי, תוך שמירה על ערכים של הגינות, מקצועיות וחוות שירות איכותית.
- בנוסף, גורמי ההצלחה הקריטיים בפעילות הקבוצה בשוק ההון הינם כוח אדם מקצועי ומיומן הכולל אנשי השקעות וסוחרים מקצועיים ומנוסים, אנשי מימון ושיווק לתמחור המוצרים והשירותים המוצעים על ידי הראל פיננסיים ושיווקם ללקוחות בתחום וקשרי עבודה שוטפים והדוקים עם המשקיעים המוסדיים לשם לימוד צרכיהם והעדפותיהם.
- גורמי הצלחה קריטיים נוספים הינם: מוניטין הקבוצה, מערכות מחשב ומידע התומכות בפעילות, בניהול קשרי הלקוחות, בבקרה ובניהול הסיכונים.

2.5.8 מוצרים תחליפיים למוצרי תחום הפעילות ושינויים החלים בהם

התחליפים העומדים בפני הלקוחות בתחום ניהול תיקי השקעות וניהול קרנות נאמנות הינם אפיקי חיסכון במוסדות פיננסיים, לרבות פיקדונות מובנים, פוליסות השקעה פיננסיות, השקעה בקופות גמל להשקעה, קרנות זרות, או ניהול עצמי של השקעה בניירות ערך ללא הזדקקות לגורם מקצועי מייצע או מנהל והשקעה באפיקי חיסכון פנסיוניים. תחליף נוסף שהתפתח בשנים האחרונות עם פתיחת שוקי חו"ל בפני משקיעים ישראלים, הינו העברת כספים לניהול במוסדות פיננסיים במדינות זרות.

כמו כן, קיימת תחליפיות בין רכישת שירותי ניהול תיקים לבין רכישת יחידות בקרנות נאמנות.

2.5.9 מוצרים ושירותים

2.5.9.1 ניהול תיקי השקעות

ניהול תיקי השקעות בקבוצת הראל פיננסיים מבוצע באמצעות שתי חברות, האחת - הראל ניהול השקעות המנהלת תיקי לקוחות במגוון אפיקי השקעה עבור לקוחות פרטיים ותאגידים והשניה - אלפא טק, המנהלת השקעות כמנהל השקעות חיצוני של קרנות נאמנות בניהול הראל קרנות נאמנות, וזאת באמצעות מודלים ממוחשבים.

מדיניות ההשקעות בכל תיק מנוהל נקבעת בתיאום עם הלקוח, בהתאם להגדרותיו וצרכיו (כגון: אופי הלקוח ופעילותו, רמת הסיכון המבוקשת על ידו, מטרות ההשקעה וכיוצ"ב). להראל ניהול השקעות שיקול דעת מקצועי מלא באשר לקביעת ההשקעות בתוך המסגרת אשר הותוותה על ידי הלקוח. אלפא טק פועלת במסגרת מדיניות ההשקעות של הקרן שאת השקעותיה היא מנהלת בהתאם למדיניות שנקבעה בתשקיף הקרן.

הראל ניהול השקעות ואלפא טק הינן בעלות זיקה לנכסים פיננסיים (קרנות נאמנות) והינן "תאגיד הקשור לגופים מוסדיים" (מבטח, חברה מנהלת ומנהל קרן), ולכן הן נחשבות למנהל תיקים העוסק בשיווק השקעות (להבדיל מייעוץ השקעות).

כל העובדים המועסקים בניהול השקעות או בשיווק השקעות הינם בעלי רישיון ניהול תיקים או רישיון שיווק השקעות.

להראל ניהול השקעות פורום השקעות וולונטרי, הקובע באופן שוטף, בסיוע אנליסטים עובדי הקבוצה, את מדיניות ניהול ההשקעות עבור לקוחותיה, בהתאם לאסטרטגיות חשיפה שונות ולמאפייני הלקוחות. פעילות ניהול התיקים מתאפיינת בדרך כלל בקשר ישיר והיכרות עם הלקוחות, שרובם הינם לקוחות המחזיקים נכסים בהיקף העולה על מינימום מסוים. ניהול תיקי הלקוחות מתבצע בחשבונות על שם הלקוחות, המנוהלים בבנקים ובחברי בורסה שאינם בנקים.

נכון ליום 31 בדצמבר 2019, להראל ניהול השקעות הון עצמי בסך של כ- 26.5 מיליוני ש"ח.

לאלפא טק פורום השקעות וולונטרי, הבוחן אחת לתקופה את המודלים הממוחשבים ומנתח את הסיכונים של המודלים הממוחשבים.

נכון ליום 31 בדצמבר 2019, לאלפא טק הון עצמי בסך של כ- 1.1 מיליוני ש"ח.

דרישת ההון, בהתאם לתקנות הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול תיקי השקעות (הון עצמי וביטוח), התש"ס-2000, הינה זניחה.

הכנסות הראל פיננסיים מפעילות ניהול תיקי השקעות על ידי הראל ניהול השקעות נובעות מדמי ניהול הנגבים מלקוחות המקבלים שירותי ניהול השקעות ומפעילות ניהול תיקי ההשקעות שמבוצעת באמצעות קרנות הנאמנות של הקבוצה. במרבית המקרים הראל ניהול השקעות אינה גובה מלקוחותיה דמי ניהול בגין מרכיב תיק ההשקעות של הלקוח המוחזק באמצעות קרנות נאמנות המנוהלות על ידי הראל קרנות נאמנות. הראל ניהול השקעות זכאית לעמלת שיווק וניהול מהראל קרנות נאמנות בגין שיווק וניהול קרנות הנאמנות של הראל קרנות נאמנות לתיקי לקוחות הראל ניהול השקעות, לרבות בגין קרנות נאמנות שאת השקעותיהן היא מנהלת.

הכנסות הראל פיננסיים מפעילות אלפא טק נובעות מההכנסות מדמי הניהול של הקרנות שאלפא טק מנהלת את השקעותיהן כמנהל השקעות חיצוני.

2.5.9.2 ניהול קרנות נאמנות

הראל קרנות נאמנות מנהלת קרנות נאמנות הנבדלות זו מזו במדיניות ההשקעות שלהן. קרנות נאמנות מאפשרות השקעות בנכסי בסיס רבים ומגוונים, תוך שמירה על רמת פיזור גבוהה. לכל קרן נאמנות מדיניות השקעה שאותה מבצע מנהל הקרן, כאשר הוא רוכש ניירות ערך עבור הקרן. קרן הנאמנות מנפיקה למשקיעים בה יחידות השתתפות המייצגות חלק יחסי בנכסי הקרן. יחידות ההשתתפות בקרנות הנאמנות נרכשות ונפדות דרך חברי הבורסה (בעיקר הבנקים), הן במסגרת פעילות עצמית של משקיעים והן כחלק ממערכים של ניהול תיקי השקעות.

קרנות הנאמנות שבניהולה של הראל קרנות נאמנות נחלקות למספר סוגים: קרנות העוקבות אחרי מדדים (קרנות מחקות פתוחות וקרנות סל) וקרנות נאמנות מנוהלות, בהתאם למדיניות ההשקעה של כל קרן. לקרנות האמורות מדיניות השקעות מגוונת (מט"ח, מניות, שקליות, כספיות, גמישות, אג"ח, מעורבות, המרה וכו'), על מנת לספק למשקיעים מגוון אפשרויות השקעה, בהתאם לצרכיו של המשקיע.

לצורך הפצת קרנות הנאמנות התקשרה הראל קרנות נאמנות בהסכמי הפצה עם חברי בורסה (התשלום לחברי הבורסה נעשה בהתאם לשיעורים שנקבעו בתקנות השקעות משותפות בנאמנות (עמלת הפצה), התשס"ו-2006, בהתאם לסיווג הקרן). בהתאם להסכמים כאמור, מפצים חברי הבורסה ללקוחותיהם את הקרנות המנוהלות על ידי הראל קרנות נאמנות.

נכון ליום 31 בדצמבר 2019 מנהלת הראל קרנות נאמנות למעלה מ-263 קרנות נאמנות, ממגוון סוגים, בהתאם למאפייני השקעה ואפיקי השקעה שונים. תחום ניהול קרנות הנאמנות מוסדר בהוראות חוק השקעות משותפות בנאמנות ובתקנות שהותקנו מכוחו.

קרן נאמנות מוקמת על פי הסכם בין מנהל קרן לבין נאמן ("הסכם הקרן"). בהסכם הקרן נקבעת מדיניות ההשקעות של הקרן, נקבע השכר המרבי שרשאי מנהל הקרן לקבל והשכר המרבי שרשאי הנאמן לקבל, ההוספה המרבית שרשאי מנהל הקרן לגבות מרוכש יחידות בקרן וכן הוראות טכניות הנוגעות לפעילות הקרן.

החל מחודש אוקטובר 2016, הצעת יחידות בקרן נאמנות נעשית על פי "תשקיף מנהל קרן והקרנות שבניהולו" או על-פי "תשקיף של קרן חדשה". תוקפו של התשקיף הינו שנה מיום פרסומו. תשקיף הקרן נערך בהתאם לתקנות השקעות משותפות בנאמנות (פרטי תשקיף של קרן מבנהו וצורתו), התש"ע-2009.

להראל קרנות נאמנות הסכם עם לאומי שירותי שוק הון בע"מ ("לאומי שש"ה"), לפיו לאומי שש"ה מעניקה להראל קרנות נאמנות, בתחום הקרנות האקטיביות, שירותי תפעול לקרנות הנאמנות המנוהלות על ידה, באמצעות תוכנה שפותחה על ידי מטריקס אי.טי. בע"מ, המהווה את תוכנת הליבה לפעילותה של הראל קרנות נאמנות. במקרה של הפסקת ההתקשרות עם לאומי שש"ה, להראל קרנות נאמנות זכות לרכוש בחזרה את הפיתוחים שביצעה לאומי שש"ה עבורה בתוכנה, באופן שיאפשר לה, בכפוף לתקופת התארגנות, לשוב ולתפעל בעצמה את הקרנות.

עקב הודעת לאומי שירותי שוק ההון בע"מ על כוונתה להפסיק את הפעילות בתחום מתן שירותי תפעול לקרנות נאמנות ובכלל זה להראל קרנות נאמנות, בכוונת הראל קרנות נאמנות להתקשר בהסכם עם הבנק הבינלאומי לקבלת שירותי תפעול לקרנות הנאמנות האקטיביות וזאת בנוסף לשירותים הניתנים לה על ידי הבנק הבינלאומי בתחום הקרנות הפאסיביות. הראל קרנות נאמנות לא צופה כי שינוי נותן השירות ישפיע על מהלך העסקים הרגיל שלה.

2.5.9.3 הנפקת תעודות פיקדון סחירות

הראל פיקדון סחיר הנפיקה במהלך שנת 2019, אג"ח סדרה א' מגובה בפקדונות בנקאיים המופקדים בבנקים בדירוג גבוה. סך הנכס המנוהל של הסדרה, נכון ליום 31 בדצמבר 2019, כולל 2 הרחבות שבוצעו במהלך השנה, מגיע לכ- 1.3 מיליארד ש"ח.

לאחר תאריך המאזן ביצעה הראל פיקדון סחיר הרחבה נוספת לסדרה א' וכן הנפיקה את סדרה ב'. סך הנכס המנוהל, בשתי הסדרות, נכון ליום 10 בפברואר 2020 מגיע לכ - 1.6 מיליארד ש"ח.

הצעת המוצרים לציבור התבצעה באמצעות החברות הבנות: הראל סל, שעיסוקה היה בהנפקת תעודות סל, והראל סל מטבעות, שעיסוקה היה בהנפקת תעודות פיקדון על מטבעות שונים. שתי החברות הבנות היו תאגידים מדווחים.

הפעילות בתחום זה כללה את ביצוע כל העסקאות והפעולות הדרושות לצורך הנפקת תעודות סל ותעודות פיקדון, המרתן ופדיון, צמצום החשיפות והתכסות בנכסים שונים, לשם עמידה בהתחייבויות החברות המנפיקות על פי התשקיפים שפרסמו.

הראל סל נדרשה לקבלת רישיון מאת עורכי המדדים, אשר אחריהם עוקבות התעודות של הראל סל. בהתאם לכך, הראל סל התקשרה עם עורכי המדדים לקבלת רישיון כאמור.

פעילותה של הראל סל הסתיימה עם כניסתו של תיקון מס' 28 לתוקף, ביום 3 באוקטובר 2018 ומיזוגה לתוך הראל קרנות מדד - ראה סעיף 2.5.3.

הראל סל מטבעות סיימה את פעילותה ביום 17 בינואר 2019 - ראה סעיף 2.5.3.

2.5.9.4 ייעוץ במט"ח ופעילות OTC מול לקוחות כשירים

עד ליום 3 באוקטובר 2018 עסקה הראל קרנות מדד (לשעבר - הראל מוצרים פיננסיים) בפעילות ייעוץ במט"ח ללקוחות כשירים (כהגדרתם בחוק ייעוץ השקעות) ובפעילות מסחר בחשבון עצמי.

לאחר כניסתו של תיקון מס' 28 לתוקף, עסקה הראל קרנות מדד בניהול קרנות סל וקרנות מחקות עד למועד מיזוגה לתוך הראל קרנות נאמנות בדצמבר 2018. יתר הפעילויות, שהתקיימו בהראל קרנות מדד עד למועד כניסתו לתוקף של תיקון מס' 28, התפצלו בין הראל פיננסיים (ייעוץ במט"ח, החל מינואר 2019) לבין הראל מסחר מוסדי, העוסקת, בין השאר, בפעילות OTC (עסקאות מעבר לדלפק - קרי, עסקאות הנערכות בהתאם לצרכים המיוחדים של הלקוח, מחוץ לבורסה).

2.5.9.5 קרנות השקעה פרטיות

הראל פיננסיים אלטרנטיב מנהלת שתי קרנות השקעה פרטיות. האחת, קרן השקעות בנדל"ן, שהוקמה לקראת סוף שנת 2018 והשניה, קרן הלוואות מגובות נכסי נדל"ן אשר הוקמה בסוף שנת 2019. הקרנות הינן שותפויות מוגבלות אשר הוקמו בדלוואר, ארצות הברית. קרן השקעה מוקמת על פי הסכם השקעה בין השותף הכללי (הראל פיננסיים אלטרנטיב בע"מ) לבין השותפים המוגבלים בשותפות ("הסכם ההשקעה"). בהסכם ההשקעה נקבעת מדיניות ההשקעות של הקרן ותקופת פעילותה, נקבע שכר מנהל הקרן שהינו השותף הכללי, נקבעות זכויות השותפים המוגבלים והשותף הכללי, נקבע הסדר החיוב בהוצאות הקרן וכן עוד הוראות המתייחסות לתנאי ההשקעה בקרן. קרן ההשקעות בנדל"ן הינה קרן סגורה אשר אינה מגייסת הון נוסף וגייסה עד למועד סגירתה בנובמבר 2018 כ - 45 מיליוני דולר. קרן הלוואות מגובות בנכסי נדל"ן הינה קרן פתוחה אשר תמשיך ותגייס משקיעים וכספים במהלך תקופת פעילותה, והכל בתנאים הנקובים בהסכם ההשקעה, ואשר נכון ליום 31 בדצמבר 2019 גייסה התחייבויות השקעה בסך של כ - 24 מיליוני דולר ארה"ב.

2.5.10 פילוח הכנסות ממוצרים ושירותים

סך ההכנסה הכוללת של מגזר שוק ההון ושירותים פיננסיים הסתכמה בשנת 2019 לסך של כ - 209 מיליוני ש"ח. מתוך סכום זה, הכנסת פעילות ניהול קרנות הנאמנות וניהול התיקים הינה כ - 93%; הכנסת המוצרים הפיננסיים האחרים הינה כ - 7%.

2.5.10.1.1 תנועה בנכסים המנוהלים ושיעור דמי הניהול הממוצעים במגזר שירותים פיננסיים ושוק ההון
להלן תנועה בנכסים המנוהלים ושיעור דמי הניהול הממוצעים במגזר שירותים פיננסיים ושוק ההון במיליוני ש"ח:

תעודות סל		ניהול תיקים			קרנות נאמנות			תנועה בנכס (אלפי ש"ח)
2017	2018	2017	2018	2019	2017	2018	2019	
13,210	14,997	12,576	12,711	12,749	17,801	18,772	33,673	יתרת פתיחה
432	181	(303)	196	386	577	1,260	6,762	צבירה נטו
(50)	(63)	(54)	(54)	(54)	(123)	(127)	(173)	הכנסות מדמי ניהול העברה לקרנות סל במסגרת תיקון 28 נמצא כחלק מקרנות נאמנות שינויים אחרים
-	(13,764)	-	-	-	-	13,764	-	
1,405	(1,351)	492	(104)	820	517	4	3,325	
14,997	-	12,711	12,749	13,901	18,772	33,673	43,587	יתרת סגירה
0.32%	0.40%	0.26%	0.24%	0.24%	0.66%	0.70%	0.45%	דמי ניהול ממוצעים

- נכסי קרנות הנאמנות ותעודות הסל שנרכשו במסגרת פעילות ניהול התיקים, מופיעים גם בפעילות ניהול התיקים וגם בפעילות קרנות הנאמנות.
- נכסי תעודות הסל שנרכשו במסגרת פעילות קרנות הנאמנות, מופיעות הן בנכסי קרנות הנאמנות והן בנכסי תעודות הסל.
- דמי הניהול בגין נכסי קרנות הנאמנות שנרכשו במסגרת פעילות ניהול התיקים, מוצגים במסגרת פעילות קרנות הנאמנות.
- דמי הניהול בגין נכסי תעודות הסל שנרכשו במסגרת פעילות ניהול התיקים ובמסגרת קרנות הנאמנות מוצגים בחלוקה בין הפעילויות כאמור, בהתאם לאופן בו נגבו.
- בעקבות תיקון מס' 28 לא קיימות עוד תעודות סל נכון למועד הדוחות הכספיים. היתרה הקיימת הינה בגין תעודות פקדון אשר נפדו בחודש ינואר 2019.
- הנכסים המנוהלים לא כוללים אג"ח מובנה שנרכש בתקופת הדוח בסך של כ- 1.4 מיליארד ש"ח וקרן השקעה בסכום לא מהותי.

2.5.11 מוצרים חדשים

הראל פיננסיים פועלת בתנאי שוק משתנים ומתאימה את המוצרים לצרכים המשתנים של הלקוחות ולתנאי השוק. הראל פיננסיים שוקדת על פיתוח מכשירים פיננסיים נוספים באופן שיגוון את היצע אפיקי ההשקעה ללקוחותיה.

בתקופת הדוח, הציעה הראל פיננסיים, באמצעות הראל קרנות נאמנות, 22 קרנות נאמנות חדשות, שינתה את מדיניותן של 25 קרנות נאמנות, מיזגה 6 קרנות נאמנות ופירקה 8 קרנות נאמנות.

כמו כן, בתקופת הדוח הנפיקה הראל פיננסיים, באמצעות הראל פיקדון סחיר, אג"ח מגובה בפקדונות בנקאים (סדרה א') ולאחר תקופת הדוח ביום 21 בינואר 2020 הנפיקה את סדרה ב'. בנוסף, השיקה הראל פיננסיים קרן השקעה פרטית חדשה בשם: הראל פיננסיים אלטרנטיב המגן, אשר שיווקה למשקיעים החל במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2019.

2.5.12 לקוחות

הראל ניהול השקעות

סוגי הלקוחות של החברה הינם לקוחות פרטיים ותאגידים (פרטיים וציבוריים, כאשר חלקם הינם גופים מוסדיים). ככלל, התקשרות הלקוחות עם הראל ניהול השקעות הינה בעלת אופי מתמשך, אך לכל אחד מהצדדים זכות לסיים את הסכם ההתקשרות בכל עת, בהתאם לתנאי הסכם ההתקשרות והוראות חוק ייעוץ השקעות.

הראל קרנות נאמנות

בפעילות קרנות הנאמנות בדרך כלל לא קיים בידי מנהל הקרן מידע באשר לזהות הלקוחות המחזיקים ביחידות הקרנות המנוהלות על ידיו, שכן חברי הבורסה הם שמפיצים את הקרנות. להערכת הראל פיננסיים, בין מחזיקי קרנות הנאמנות נמנים לקוחות פרטיים, תאגידים ולקוחות מוסדיים.

הראל פיקדון סחיר

המשקיעים הרוכשים את תעודות הפיקדון שהנפיקה הראל פיקדון סחיר הם בעיקר קרנות כספיות וגופים מוסדיים.

קרנות השקעה

המשקיעים בקרנות ההשקעה הפרטיות הינם משקיעים מסווגים, יחידים בעיקר, המשקיעים ישירות או באמצעות קופת גמל אישית.

עשיית שוק

הלקוח היחיד של חברת עשיית השוק הינה הראל קרנות נאמנות לה משמשת הראל מסחר מדדים כעושה שוק.

תלות בלקוח בודד

אין בתחום השירותים הפיננסיים ושוק ההון בקבוצה לקוח בודד, שאינו צד קשור, אשר הכנסות החברה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות החברה.

2.5.13 שיווק והפצה

2.5.13.1 דרכי השיווק וההפצה

לחברות בהראל פיננסיים מספר ערוצי שיווק והפצה למוצריהן ושירותיהן, שהעיקריים שבהם:

- (א) אנשי שיווק ומכירות שהינם עובדי הקבוצה.
- (ב) יועצי ההשקעות של הבנקים - ערוץ זה משמש כערוץ העיקרי להפצת קרנות נאמנות. עיקר הפעילות בתחום קרנות הנאמנות בערוץ זה, הוא להביא את הקרנות למודעות יועצי ההשקעות ולספק להם מידע ומסמכים שיווקיים בהתאם.
- (ג) מנהלי תיקים ויועצי השקעות פרטיים.
- (ד) קיום כנסים מקצועיים/ שיווקיים.
- (ה) פרסום בתקשורת ובאינטרנט.
- (ו) משווקים שאינם נמנים על עובדי הקבוצה.
- (ז) סוכני הביטוח שמשווקים את מוצרי קבוצת הראל.

2.5.13.2 תלות בערוצי שיווק

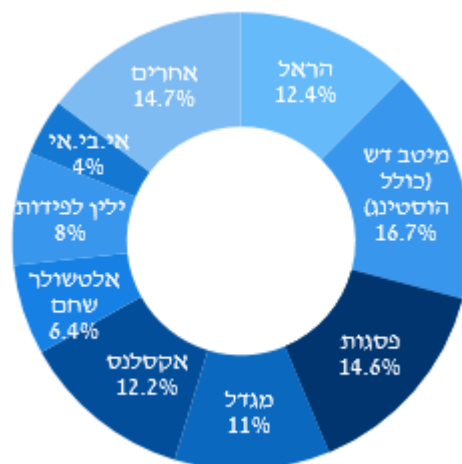
אין לקבוצה תלות בערוץ שיווק מסוים.

2.5.14 תחרות

2.5.14.1 מבנה התחרות בתחום הפעילות ושינויים החלים בו

בתחום השירותים הפיננסיים ושוק ההון קיימת תחרות מתמדת וחריפה, הן מצד התאגידים הבנקאיים השונים והן מצד הגופים החוץ בנקאיים, ובכללם חברות המוחזקות על ידי חברות הביטוח. הגורמים שלגביהם מתקיימת התחרות הינם: התשואה המושגת (ביחס לרמת הסיכון), גובה דמי הניהול, גובה העמלות לסוגי הפעילות השונים, מגוון המוצרים ואיכות השירות.

להלן תרשים נתחי שוק (באחוזים) של החברות המנהלות קרנות נאמנות, נכון ליום 31 בדצמבר 2019, לאחר כניסתו לתוקף של תיקון מס' 28:

2.5.14.2 תנאי התחרות בתחום השירותים הפיננסיים ושוק ההון

פעילות הקבוצה בתחום השירותים הפיננסיים ושוק ההון חשופה לתחרות ברמה גבוהה, אשר נמשכת למרות מגמת הקונסולידציה בין מספר שחקנים בשווקים הרלוונטיים.

בשנים האחרונות, התחליפיות בין מוצרי התחום גברה, כך שכל מוצרי תחום הפעילות מהווים מוצרים מתחרים ותחליפיים זה לזה.

לעניין מוצרי ניהול תיקי השקעות וניהול קרנות נאמנות - התחרות הינה מול אפיקי חיסכון במוסדות פיננסיים, לרבות פיקדונות מובנים, פוליסות השקעה פיננסיות, קרנות נאמנות זרות או ניהול עצמי של השקעה בניירות ערך ללא הזדקקות לגורם מקצועי מייעץ או מנהל והשקעה באפיקי חיסכון פנסיוניים. גורם מתחרה נוסף הינו האפשרות להשקיע בפוליסות חוזי השקעה, קרנות השקעה או בקופות גמל להשקעה. כמו כן, ניתן לנהל השקעות במוסדות פיננסיים זרים.

2.5.14.3 המתחרים העיקריים בתחום

ניהול תיקים

המתחרים העיקריים בענף זה הינם חברות לניהול תיקים, הנשלטות על-ידי גופים פרטיים וחברות ביטוח, כגון: פסגות, מיטב-דש, אי.בי.אי, אלטשולר שחם, ילין לפידות, אקסלנס, חברות ניהול השקעות המוחזקות על ידי הבנקים וגופים נוספים.

ניהול קרנות נאמנות

המתחרים העיקריים בענף זה הינם: מיטב-דש, פסגות, קסם, מגדל, ילין לפידות, מור, אלטשולר שחם, איביאיי וגופים נוספים.

פקדונות סחירים

המתחרה היחיד של הראל פיקדון סחיר הינה אלה פקדונות בע"מ.

קרנות השקעה

המתחרים העיקריים הינן קרנות השקעה בנדל"ן וקרנות השקעה בחוב מגובה נדל"ן, פרטיות וציבוריות.

2.5.14.4 שיטות להתמודדות עם התחרות

השיטות העיקריות של הקבוצה להתמודדות עם התחרות הן:

- (א) שימוש בכוח אדם איכותי ושימורו.
- (ב) מתן שירות מקצועי ואמין ללקוחות.
- (ג) העלאת המודעות לביצועים ולאיכות של חברות הקבוצה, בעיקר אצל יועצי ההשקעות שבבנקים.
- (ד) פעילות פרסום ושיווק וחיזוק מותג הקבוצה באמצעי התקשורת.
- (ה) התאמת סל המוצרים המוצע לצרכי הלקוחות ותנאי השוק.
- (ו) שימוש במערכות מידע המסייעות בניהול השקעות.

2.5.15 עונתיות

תחום השירותים הפיננסיים ושוק ההון אינו מתאפיין בעונתיות.

2.5.16 ספקים

2.5.16.1 החברות בקבוצה הפועלות בתחום השירותים הפיננסיים ושוק ההון קשורות בהסכמים עם ספקים שונים לצורך פעילותן השוטפת, ובכלל זה עם ספקים בתחום המידע הפיננסי, בנקים, ברוקרים וזרים לשם ביצוע פעולות בני"ע וזרים וכיוצ"ב.

2.5.16.2 ספקים של קבוצת הראל פיננסיים שקיימת בהם תלות:

- לאומי שירותי שוק ההון בע"מ ("לאומי שש"ה") - ראה סעיף 2.5.9.2.
- Inteli trade - תוכנת משמשת לצורך העברת ציטוטים בקרנות סל. למיטב ידיעת החברה, לא קיימות בשוק תוכנות מדף נוספות לציטוטים בקרנות סל.
- דנאל - להראל ניהול השקעות התקשרות עם חברת דנאל לקבלת שירותי תוכנה עליה מושתתת עיקר פעילותה של הראל ניהול השקעות. תוכנת הדנאל משמשת את הראל ניהול השקעות לניהול ותפעול תיקי ההשקעות של לקוחותיה, לרבות ניתוח השקעות ו-Back Office. למיטב ידיעת החברה, גם למרבית חברות ניהול התיקים בישראל קיימת תלות בספק זה.
- הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ ("הבינלאומי") - הראל קרנות נאמנות מקבלת שירותי תפעול עבור הקרנות הפאסיביות מהבינלאומי. להראל קרנות נאמנות קיימת תלות מסוימת בבינלאומי לאור העדר גורם אחר בשוק המעניק שירותים כאמור.

2.5.17 מגבלות ופיקוח בתחום הפעילות

להלן תמצית עיקרי המגבלות על פי דין והסדרים חוקיים אחרים, הנוגעים לפעילות הקבוצה בתחום השירותים הפיננסיים ושוק ההון, שינויים שחלו בהם במהלך תקופת הדוח והוראות דין חדשות שהותקנו ו/או פורסמו בשנת הדוח.

2.5.17.1 ניהול השקעות

2.5.17.1.1 חוק ייעוץ השקעות

הפעילות בתחום ניהול השקעות מוסדרת בחוק ייעוץ השקעות.

על פי הוראות חוק ייעוץ השקעות, עיסוק בייעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול תיקים מחייב קבלת רישיון, וזאת בכפוף למספר חריגים הנקובים בחוק ייעוץ השקעות.

בנוסף, חוק ייעוץ השקעות קובע כי מנהל תיקים הקשור לגוף מוסדי - מבטח, חברה מנהלת או מנהל קרן, אינו רשאי לעסוק בייעוץ השקעות אלא בשיווק השקעות. מנהל תיקים שהוא תאגיד הקשור לגוף מוסדי ועוסק בשיווק השקעות נדרש לתת ללקוח גילוי על דבר היותו משווק השקעות ובדבר היותו קשור לגופים מוסדיים וכן פירוט של הגופים המוסדיים אליהם יש לו זיקה. כמו כן, רשאי מנהל תיקים הקשור לגוף מוסדי והעוסק בשיווק השקעות להעדיף נכס פיננסי שיש לו זיקה אליו על פני נכס פיננסי דומה שאין לו זיקה אליו.

בנוסף, חוק ייעוץ השקעות מטיל על מנהלי תיקים, יועצי השקעות ומשווקי השקעות חובות שונות ובהן, חובת נאמנות כלפי הלקוח, חובת זהירות כלפי הלקוח, חובת סודיות, חובה לערוך עם הלקוח הסכם בכתב, חובת ביטוח מינימאלי והון עצמי מינימאלי וכן מסדיר את הפעולות שמנהל התיקים רשאי לבצע עבור הלקוח ודרכי ביצוען.

2.5.17.1.2 תקנות הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול תיקי השקעות (הון עצמי וביטוח), התש"ס-2000, הקובעות דרישה להון עצמי מינימאלי ולביטוח למנהלי תיקים.

2.5.17.1.3 צו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של מנהל תיקים), התשע"א-2010, מסדיר את החובות המוטלות על מנהלי תיקים בנוגע לזיהוי הלקוח, הכרת הלקוח ודיווח על פעולות מסוימות של הלקוח.

2.5.17.1.4 תקנות הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול תיקי השקעות (דוחות), תשע"ב-2012, מסדירות את חובת הדיווח של מנהל תיקים ללקוח וכן לרשות ניירות ערך.

2.5.17.2 ניהול קרנות נאמנות

2.5.17.2.1 חוק השקעות משותפות בנאמנות

הפעילות בתחום ניהול קרנות הנאמנות מוסדרת בחוק השקעות משותפות בנאמנות ובתקנות שהותקנו מכוחו.

חוק השקעות משותפות בנאמנות והתקנות שהותקנו מכוחו מסדירים נושאים נוספים, כגון: (א) דרישה להון עצמי מינימאלי של מנהל קרן בסכום שנקבע בתקנות; (ב) הסדרת תשלום עמלות ההפצה למפיצים, אשר הינם חברי הבורסה; (ג) איסור אפליה בין מנהלי קרנות על ידי גביית עמלת הפצה שונה; (ד) חובת עריכת ביטוח אחריות מקצועית לכיסוי חבותו של מנהל הקרן בשל מעשה או מחדל רשלני כלפי בעלי היחידות ועריכת ביטוח לכיסוי מעילה באמון של עובדיו ושל המועסקים על-ידו המשתתפים בקבלת החלטות שעניינן ניהול ההשקעות של הקרן כלפי בעלי היחידות.

2.5.17.2.2 לעניין תיקון 28 לחוק השקעות משותפות בנאמנות - ראה סעיף 2.5.3.

2.5.17.3 ניהול קרנות השקעה

2.5.17.3.1 חוק ניירות ערך

הפעילות בתחום ניהול קרנות השקעה מוסדרת בחוק ניירות ערך ובתקנות שהותקנו מכוחו. החוק והתקנות מסדירים את נושא הצעת ניירות ערך לציבור. בנוסף, חלים על הקרנות והישויות המשפטיות הנלוות לפעילות הקרן אשר כולן הוקמו בארצות הברית, חובות דיווח ורישום בארצות הברית.

2.5.17.4 הנפקת תעודות פיקדון סחיר

2.5.17.4.1 חוק ניירות ערך

הפעילות בתחום הנפקת תעודות פיקדון סחיר מוסדרת בחוק ניירות ערך ובתקנות שהותקנו מכוחו. החוק והתקנות מסדירים, בין היתר, את נושא הצעת ניירות ערך לציבור ואת נושא הדיווח לרשות ניירות ערך.

2.5.18 הסכמים מהותיים

לחברות בזרוע הפיננסיים אין הסכמים מהותיים שאינם במהלך העסקים הרגיל, למעט ההסכמים המפורטים בסעיף 2.5.16.2 לעיל.

2.5.19 הסכמי שיתוף פעולה

נכון למועד דוח זה, החברות בזרוע הפיננסיים אינן צד להסכמי שיתוף פעולה אסטרטגיים מהותיים.

סעיף 2.5 זה, על תתי סעיפיו, בדבר מבנה תחום הפעילות ושינויים בו, כולל גם תחזיות, הערכות, אומדנים ומידע אחר המתייחסים לאירועים ועניינים עתידיים, שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתה של החברה בלבד (מידע צופה פני עתיד). העובדות והנתונים העיקריים ששימשו בסיס למידע זה הינם עובדות ונתונים בנוגע למצב הנוכחי של החברה ועסקיה בתחום (כגון היקפי מכירות ושיעורי רווחיות, כוח אדם, התקשרויות עסקיות ועוד), עובדות ונתונים בנוגע למצב הנוכחי בארץ ובעולם של תחום הפעילות (כגון התפתחויות כלכליות ענפיות, סביבה רגולטורית, מתחרים, התפתחויות טכנולוגיות, שוק מבטחי המשנה ועוד), ועובדות ונתונים מקרו כלכליים (כגון מצב כלכלי בישראל ובעולם, שיעורי תשואה בשוקי ההון, התפתחויות מדיניות וחברתיות ועוד), והכל כפי שידועים לחברה במועד דוח זה. המידע צופה פני עתיד הכלול בסעיף זה לעיל מבוסס במידה מהותית, בנוסף לאינפורמציה הקיימת בחברה, על ציפיות והערכות נוכחיות של החברה לגבי התפתחויות עתידיות בכל אחד מהפרמטרים האמורים, ועל השתלבותן של ההתפתחויות כאמור אלה באלה. אין לחברה כל ודאות כי ציפיותיה והערכותיה אכן יתממשו, ותוצאות הפעילות של החברה עלולות להיות שונות באופן מהותי מהתוצאות המוערכות או המשתמעות מהאמור לעיל, בין היתר עקב שינוי בכל אחד מהגורמים דלעיל.

3. חלק ג' - מידע ברמת כלל פעילות הקבוצה

3.1 מגבלות ופיקוח החלים על פעילות חברות הקבוצה

להלן תמצית ההסדרים החוקיים והוראות הדין העיקריים המשפיעים באופן מהותי על כלל פעילות הקבוצה.

פעילות הקבוצה והגופים המוסדיים בקבוצה כפופה למספר חוקים שהעיקריים שבהם הם:

- (א) חוק ניירות ערך - לרבות התקנות שהותקנו מכוחו והנחיות רשות ניירות ערך;
- (ב) חוק החברות - לרבות התקנות שהותקנו על פיו;
- (ג) חוק הפיקוח - לרבות התקנות שהותקנו מכוחו והחוזרים שמפרסם הממונה מכוח סמכותו על פי חוק הפיקוח;
- (ד) חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981;
- (ה) חוק השקעות משותפות בנאמנות;
- (ו) חוק ייעוץ השקעות.

בנוסף, פעילות החברות בקבוצה כפופה לחוקים נוספים שהעיקריים שבהם הם:

- (א) חוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 - לרבות הצווים שפורסמו מכוחו (בעיקר צו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של מבטחים, סוכני ביטוח וחברות מנהלות, למניעת הלבנת הון ומימון טרור), התשע"ז-2017);
 - (ב) חוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו-2006;
 - (ג) חוק הגנת השכר, התשי"ח-1958 - המעניק, במקרים המוגדרים בחוק, הגנה לעובד במקרה שהמעביד אינו מעביר את ההפרשות לקופת גמל כמשמעה בפקודת מס הכנסה;
 - (ד) חוק הגנת הפרטיות, תשמ"א-1981;
 - (ה) חוק החוזים האחדים, תשמ"ג-1982;
 - (ו) תיקון פקודת מס' הכנסה (מס' 227), תקנות מס הכנסה (יישום הסכם פטקא), התשע"ו-2016, תקנות מס הכנסה (יישום תקן אחיד לדיווח ולבדיקת נאותות של מידע על חשבוניות פיננסים), התשע"ט-2019.
- ביום 18 במרץ 2010 נכנס לתוקף חוק ה- (FATCA Foreign Account Tax Compliance Act), שמטרתו מניעת התחמקות מתשלום מס על ידי אמריקאים, המנהלים חשבוניות פיננסיות מחוץ לארצות הברית, והגברת האכיפה והציות לדיני המס בארצות הברית. מכח החוק כאמור בשנת 2014 נחתם הסכם בין ישראל לבין ארצות הברית לשיפור ציות מס בינלאומי ויישום ה- FATCA ("הסכם ה- FATCA") הממונה פרסם בשנת 2015 הוראות להיערכות ליישום הסכם זה.
- ביום 14 ביולי 2016 נכנס לתוקף חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 227) התשע"ו-2016 ("תיקון 227"), אשר עיגן את ההסדרים העיקריים ליישום של הסכם ה- FATCA במסגרת הדין הישראלי ואשר קבע את ההסדרים העיקריים ליישום הסכמי חילופי מידע נוספים שייחתמו בעתיד, המבוססים על תקן שפרסם ארגון ה- OECD לצורך חילופי מידע אוטומטיים בין מדינות שלהן חשבוניות פיננסיות של תושבי חוץ.
- בהמשך, ביום 4 באוגוסט 2016 נכנסו לתוקף תקנות מס הכנסה (יישום הסכם פטקא), התשע"ו-2016 ("התקנות"). התקנות חלות על חשבוניות מסוימים ובהתאם להן, בין היתר, גוף פיננסי מחויב לערוך זיהוי של בעלי החשבוניות שבתחולה, לאסוף מידע שמתקבל אודותיהם ולנטר אינדיקציות המעידות על זיקה של בעלי החשבוניות לארצות הברית.

מידע כאמור, מדווח לרשות המסים בישראל אחת לשנה וזו אחראית על העברת הדיווח לגורמים הרלבנטיים בארצות הברית. אי-ציות לתקנות עלול להוביל להכרזה על הגוף הפיננסי כגוף שאינו מציית וכן לגרור הטלת סנקציות משמעותיות.

ביום 15 ביולי 2014 פרסם ה-OECD, תקן אחיד לאיסוף ולחילופי מידע אוטומטיים על ידי מוסדות פיננסיים לגבי חשבונות פיננסיים של לקוחות שהם תושבים זרים במדינת פעילותם.

ביום 6 בפברואר 2019, ועל בסיס התשתית ליישום הסכמי חילופי מידע בתיקון 227 כאמור, פורסמו תקנות מס הכנסה (יישום תקן אחיד לדיווח לבדיקת נאותות של מידע על חשבונות פיננסיים), המסדירות את יישום האמנה המולטילטרלית לחילופי מידע אוטומטיים (Common Reporting CRS Standard), על פיהן, בין היתר, גוף מוסדי מחויב לערוך זיהוי של בעלי חשבונות שבתחולת התקנות ולהעביר מידע על חשבונות ברי דיווח לרשות המסים לצורך העברת המידע למדינה הרלוונטית.

ביום 22 ביולי 2019 פורסמה טיוטת תקנות מס הכנסה (סגירת חשבונות מעבר לפי הסכם פטקא), התשע"ט-2019, במסגרתה מוצעות הוראות להליך סגירת חשבון מעבר, כהגדרתו בתקנות, במקרים בהם לא התקבל המידע הנדרש לצורך זיהוי בעל החשבון.

3.1.1 בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

(א) חוק קופות גמל - לרבות התקנות שהותקנו מכוחו וההנחיות שמפרסם הממונה מכוח סמכותו על פי חוק קופות גמל;

(ב) חוק ייעוץ ושיווק פנסיוני.

(ג) חוק הפיקוח.

3.1.2 בתחום ביטוח בריאות

חוק בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994 - החוק קובע כי כל אזרח ישראלי זכאי לקבל מקופת החולים בה הוא רשום, את מלוא שירותי הבריאות שכלולים בסל שירותי הבריאות. שירותי הבריאות הכלולים בסל יינתנו בישראל, למעט מקרים חריגים בהם עשוי המבוטח לקבל מימון לשירותים רפואיים בחו"ל. בתיקון לחוק משנת 1998 נקבע, כי קופות החולים רשאיות להציע למבוטחיהן תכנית שב"ן.

3.1.3 בתחום ביטוח כללי

רכב חובה ורכב רכוש

(א) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 - ראה סעיף 2.3.1.1(א) לעיל.

(ב) חוק הפלת"ד ותקנות מכוחו - ראה סעיף 2.3.1.2 לעיל.

(ג) פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל-1970. תקנות ביטוח רכב מנועי (הקמה וניהול של מאגר מידע), התשס"ד-2004.

(ד) תקנות ביטוח רכב מנועי (השתתפות עצמית) (הוראת שעה), התשס"ט-2008.

(ה) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאי חוזה לביטוח חובה של רכב מנועי), התש"ע-2010 - ראה סעיף 2.3.1.2 לעיל.

ענפי רכוש ואחרים

(א) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן), התשמ"ו-1986 - ראה סעיף 2.3.1.4 לעיל.

(ב) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דמי עמילות מרביים בביטוח מבנה אגב הלוואה לדירור), התשע"ב-2012 - ראה סעיף 3.7.3.4.

(ג) ביטוח חיים וביטוח מבנה אגב משכנתא למקבלי משכנתאות: הממונה והמפקח על הבנקים פרסמו חוזרים שנועדו ליצור הסדר על-פיו הבנקים למשכנתאות לא ימכרו ביטוח חיים ומבנה אגב הלוואה לדיור בעצמם, אלא על-ידי סוכנויות ביטוח שתהיינה בבעלות הבנקים. סוכנויות אלו רשאיות להתקשר עם ספק שירותים לקבלת שירותי מיקור חוץ לצורך ביצוע תפקידיה של הסוכנות. סוכנות ביטוח בבעלות מלאה של הקבוצה מעניקה שירותי מיקור חוץ לסוכנות כאמור.

3.1.4 בתחום חברות ביטוח בחו"ל

חברות הביטוח בחו"ל כפופות לחוקים ולתקנות הפיקוח החלים במדינות בהן הן פעילות (יוון וטורקיה), ועל-פיהם הן נדרשות לרישיון לפעול בביטוח כללי ובביטוח בריאות.

במסגרת חוקים אלו, קיימות, בין היתר, הוראות לעניין אחזקת אמצעי שליטה במבטח, העברת אמצעי שליטה במבטח, הרכב דירקטוריון, הון עצמי מינימאלי, אופן השקעת העתודות, אופן חישוב העתודות והוראות לעניין התקשרויות עם מבטחי משנה.

3.1.5 תמצית ההסדרים החוקיים והוראות הדין

להלן תמצית ההסדרים החוקיים והוראות הדין העיקריים שפורסמו בשנת הדוח או אחריה - עד למועד פרסום דוח זה:

כללי

3.1.5.1 חוזרים

3.1.5.1.1 ביום 29 במרץ 2020 פרסם הממונה מספר חוזרים וטיטות חוזרים שמטרתם לאפשר הקלות רגולציה לתקופה זו, של התפשטות וירוס הקורונה, ובכלל זה, התאמת יישום הוראות רגולציה באופן שיקל על החברות והמבוטחים ליישמן בהתאם לנדרש בהתמודדות עם מגבלות התנועה והפעילות בתקופה זו. בכלל זה פורסמו, בין היתר, טיטות המציעות לקבוע אפשרות להשבתת פוליסות ביטוח כללי, לפי בקשת המבוטח או לחידוש כיסוי ביטוחי כאמור בטרם קבלת הסכמתו של המבוטח; הקלות בהמצאת אישורי חיים על ידי עמיתים; הקלות ביחס להוראות שונות בדבר אופן עבודת הדירקטוריון; אפשרות להגדלת שיעור ההלוואות למבוטחים מערך הפדיון של המבוטח; הרחבת טווח הסטייה ממדיניות השקעה שחריגה ממנו תחשב כשינוי במדיניות ההשקעה; גמישות ביחס למתכונת ולהיקף האנליזה הכלכלית הנדרשת טרם רכישה בשוק המשני של אגרת חוב ודחיית המועד בו יש לעדכן אנליזות קיימות הצפויות; גמישות בקביעת מדיניות חלופית ביחס לרכישת אגרות חוב בשוק המשני; דחיית יישום חוזרים שונים המצריכים, בין היתר, היערכות מיכונית, ודחיית מועדי דיווחים שונים לממונה, לרבות הארכת פרק הזמן לדיווח אודות חריגה משיעורי השקעה. בנוסף פורסמו מספר חוזרים, במסגרתם נקבעו, בין היתר, דחיות מועדי יישום של הוראות שונות וכן דחיות מועדי העברות מידע ודיווחים שונים לממונה.

3.1.5.1.2 ביום 29 במרץ 2020 פרסם הממונה חוזר שעניינו תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - בדיקת נאותות העתודה (LAT), המעדכן את אופן חלוקת מוצרי הביטוח השונים לצורך חישוב ה-LAT תוך התאמה נקודתית לאופן שבו מתבצעת בדיקת החישוב בישראל, וקובע כי בדיקת ה-LAT תחושב תוך קיבוץ כל מוצרי ביטוח חיים יחד, כאשר תחום הסיעוד ימשיך ויחושב בנפרד.

3.1.5.1.3 ביום 8 במרץ 2020 פרסם הממונה חוזר שעניינו תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - הנחת ריבית, הקובע כי לצורך חישוב הנחת הריבית והתשואה בהתבסס על עקום הריבית חסרת הסיכון לתאריך הדיווח, כנדרש, חברת ביטוח תשתמש החל מהדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2019, בעקום המבוסס על עקומי ריביות מבוססי תשואות לפדיון של אג"ח ממשלת ישראל סחירות, שמפורסמים על ידי החברה הזוכה במכרז לציטוט מחירים וזאת עד לשנה ה-25, ומשנה זו ואילך, יקבעו עקומי הריבית על פי אקסטרפולציה בהתאם לשיטת

Smith-Wilson עד לשיעור הריבית העתידית האחרונה Ultimate Forward Rate שתקבע על 60 שנה. מנקודה זו הריבית העתידית תהיה קבועה. ראה באור ג'1ט' בדוחות הכספיים.

3.1.5.1.4 ביום 13 בינואר 2020 פרסם חוזר שעניינו תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין עסקה בין צדדים קשורים, המעדכן את הוראות פרק 4 בחלק 2 של שער 5 - ניהול נכסי השקעה ומאפשר, בכפוף לתנאים מסויימים, ביצוע עסקאות לרכישה ומכירה של נכס לא סחיר בין משקיעים מוסדיים המנויים על אותה קבוצת משקיעים, ובלבד שהעסקה היא לטובת כל המשקיעים המוסדיים הנמנים על אותה קבוצה.

3.1.5.1.5 ביום 8 בספטמבר 2019 פרסם הממונה חוזר שעניינו תיקון החוזר המאוחד: הוראות לעניין השקעה בהלוואות באמצעות צד שלישי, הקובע כי תקרת ההשקעה המוגדלת בהלוואה שהחיתום בה מבוצע על ידי צד שלישי שהוא בנק (5 מיליון ש"ח) תחול גם לגבי הלוואות שהחיתום בהן מבוצע על-ידי בעלי רישיון מורחב למתן אשראי, למתן פיקדון ואשראי או להפעלת מערכת תיווך באשראי. הוראות החוזר יחולו על כל גוף מוסדי החל מיום הפרסום.

3.1.5.1.6 ביום 16 ביולי 2019 פרסם הממונה חוזר שעניינו שירות ללקוחות גופים מוסדיים-תיקון, המוסיף הוראות פרטניות שנועדו לשפר את טיב השירות הניתן ללקוחות על ידי הגופים המוסדיים, וביניהן, חובתו של גוף מוסדי, המספק שירות טלפוני הכולל מערכת אוטומטית לניתוב שיחות, לתת מענה אנושי מקצועי ללקוח תוך 5 דקות מסיום הנתב (עם אפשרות חריגה, ממשך הזמן כאמור, לכל היותר ב-10% מהפניות בממוצע שנתי ולכל היותר ב-15% מהפניות בממוצע שנתי לתקופת מעבר עד ליום 25 ביולי 2022). הוראות החוזר יחולו על כל גוף מוסדי למעט קופת גמל מרכזית לפיצויים אשר העמית היחיד בה הוא הבנק וקופת גמל מרכזית לקצבה, החל מתשעה חודשים מיום הפרסום, למעט ההוראה לעניין זמני המענה שתחילתה מיום 25 ביולי 2019. ביום 29 במרץ 2020 פרסם הממונה טיוטת הוראת שעה לתיקון החוזר המציעה לדחות את מועד תחילת הוראות החוזר, למעט לעניין ההוראה הנוגעת לזמני המענה, ליום 1 באוגוסט 2020, וכן לאפשר לגופים המוסדיים להחריג מהממוצע השנתי בתקופת המעבר את נתוני זמן ההמתנה למענה עד למועד פקיעתן של תקנות שעת חירום (הגבלת מספר העובדים במקום עבודה לשם צמצום התפשטות נגיף הקורונה החדש), התש"ף-2020, או כל חיקוק אחר שיבוא במקומן.

3.1.5.2 טיוטת חוזר

3.1.5.2.1 ביום 25 במרץ 2020 פרסם הממונה טיוטה שעניינה מדיניות למתן היתר להחזקת אמצעי שליטה בגוף מוסדי לגופים המנהלים כספי לקוחות, המציעה לתקן את המדיניות למתן היתר להחזקת אמצעי שליטה בגוף מוסדי בלא שולט לגופים המנהלים כספי לקוחות (שה. 2019-8386), כך שתחול לגבי החזקה בגוף מוסדי ללא אבחנה אם הינו גוף מוסדי בלא שולט או שהינו גוף מוסדי עם בעל שליטה, בין היתר, כך שהקביעה שרף שיעור ההחזקה של מקבל היתר החזקה לא יעלה על 7.5% מאמצעי השליטה בגוף מוסדי יחול גם על מקבל היתר החזקה בגוף מוסדי עם בעל שליטה, במישרין ובעקיפין, בכפוף לקבלת היתר החזקה מהממונה על רשות שוק ההון.

3.1.5.2.2 ביום 24 במרץ 2020 פרסם הממונה טיוטת חוזר שעניינה תיקון החוזר המאוחד - פרק 4 לשער 5 "ניהול נכסי השקעה", המציעה לקבוע תנאים בהם יהיה רשאי משקיע מוסדי שהפך לשולט בתאגיד לווה או למחזיק של מעל ל-20 אחוזים מאמצעי השליטה של תאגיד לווה, עקב קבלת אמצעי שליטה בתאגיד לווה במסגרת הסדר חוב, להמשיך ולשלוט או להחזיק בתאגיד הלווה בשיעור כאמור, וכן לאפשר למשקיע מוסדי לנכות עמלת ניהול חיצוני בשל השקעה בקרנות סל המוחזקות למסחר, אף אם אינן עומדות ביתר התנאים הקבועים לכך לחוזר, בשיעור שלא יעלה על 0.1 אחוז משווי הנכסים של קרן הסל, בתנאי שהשיעור הכולל של עמלת הניהול החיצוני המנוכה בגין השקעה בקרנות סל כאמור לא יעלה על 5 אחוזים ממגבלת ההוצאה הקבועה בתקנות הוצאות ישירות.

3.1.5.2.3 ביום 24 במרץ 2020 פרסם הממונה טיוטה שעניינה הוראת שעה: הודעת הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון על אישור השקעות במקרים מיוחדים, המציעה כי גוף מוסדי אשר השקיע באגרות חוב סחירות שאינן איגרות חוב של מדינת ישראל או בניירות ערך מסחריים סחירים של מנפיק, עד 25 אחוזים מערכן הנקוב הכולל של איגרות החוב באותה סדרה או של ניירות ערך מסחריים סחירים באותה סדרה, יהיה רשאי להשקיע 24 אחוזים נוספים מערכן הנקוב הכולל של איגרות החוב, ובלבד שההשקעה תיעשה מכספי המשקיע המוסדי, והכל עד ליום 30 בספטמבר 2020 או עד למועד פקיעתן של תקנות שעת חירום (הגבלת מספר העובדים במקום עבודה לשם צמצום התפשטות נגיף הקורונה החדש), התש"ף-2020 או כל חיקוק אחר שיבוא במקומו, המוקדם מבניהם.

3.1.5.2.4 ביום 19 במרץ 2020 פרסם הממונה טיוטת חוזר שעניינה תיקון החוזר המאוחד לעניין הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס Solvency II ("הטיטה"), בהמשך למכתב שפרסם ביום 16 בפברואר 2020 - ראה סעיף 3.1.5.3.3. הטיטה מציעה להתאים את הוראות המעבר למתכונת שנקבעה בדירקטיבה האירופאית, ולאפשר פריסה, בכפוף לקבלת אישור הממונה, עד שנת 2032 של הגידול בעתודות בגין מוצרי ביטוח ארוכי טווח אשר נמכרו בעבר, וכן לעדכן את הוראות החוזר על בסיס שינויים שנעשו באירופה מאז כניסתן לתוקף של הדירקטיבה וההוראות הנלוות לה, ואשר רלוונטיים לשוק המקומי.

3.1.5.3 הנחיות והבהרות

3.1.5.3.1 ביום 17 במרץ 2020 פרסם הממונה מכתב למנהלי הגופים המוסדיים שעניינו משבר נגיף קורונה- הכרזת הממונה על שוק ההון למעבר הגופים המוסדיים לעבודה במתכונת מצומצמת, לפיו על גוף מוסדי לפעול, החל מיום 18 במרץ 2020, לפי הוראות חוזר גופים מוסדיים-2013-9-11 "המשכיות עסקית בגופים מוסדיים", תוך יישום מס' דגשים, ביניהם, הקצאת משאבים מתאימים על מנת להמשיך ולתת שירות ללקוחות בתהליכים חיוניים; חיזוק היכולות למתן שירותים דיגיטליים וטלפוניים; אפשרות לצמצום קבלת הקהל אלא לשירותים חיוניים ושאינם ניתנים לביצוע בערוצים דיגיטליים וטלפוניים; נקיטה באמצעים לצמצום הסיכון להידבקות לקוחות ועובדים והרחבת עבודת עובדים חיוניים מרחוק תוך ניהול הסיכונים הכרוכים בכך.

3.1.5.3.2 ביום 13 בפברואר 2020 פרסם הממונה מכתב למנהלי חברות הביטוח שעניינו טיוטת מפת דרכים להבטחת היערכותן של חברות הביטוח בישראל לאימוצו של תקן דיווח כספי בינלאומי מספר 17 ("התקן"), במסגרתו צוין, כי בכוונת רשות שוק ההון לקבוע את מועד היישום לראשונה של התקן בישראל לתקופות המתחילות ביום 1 בינואר 2023 או לאחריו. כמו כן מפרט המכתב את אבני הדרך המרכזיות שרשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון מציעה לקבוע במטרה להבטיח את היערכותן של חברות הביטוח בישראל ליישום התקן באופן נאות, ואת צעדי ההיערכות השונים שיידרשו חברות הביטוח לנקוט לצורך כך, בין היתר, בנוגע להתאמת מערכות המידע ותפעולן, ניהול הפרויקט ותיעודו, גיבוש מדיניות חשבונאית, ביצוע מבדקים כמותיים ואופן הגילוי הנדרש לציבור. לפרטים נוספים - ראה באור 3כ3 לדוחות הכספיים.

3.1.5.3.3 ביום 16 בפברואר 2020 פרסם הממונה מכתב למנהלי חברות הביטוח שעניינו טיוטת מתווה ליישום הוראות סולבנסי II במתכונת האירופית, לפיו בכוונת רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון לפעול להתאמת משטר כושר הפירעון הכלכלי בישראל לדירקטיבת "Solvency II" ועדכוניה. המכתב מפרט את הפעולות העיקריות שהרשות מציעה לבצע לצורך כך, לרבות, גיבוש מסגרת ליישום הוראות לעניין פריסה הדרגתית של הגידול בעתודות הביטוח וכן הוראות מוצעות לעניין דיווחי חברות הביטוח בעניין משטר כושר פירעון כלכלי הנדרשים בתקופה הקרובה.

תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

3.1.5.4 הוראות דין

3.1.5.4.1 ביום 28 בנובמבר 2019 פורסמה טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות) (הוראת שעה), התש"ף-2019, המציעה להאריך עד סוף שנת 2021 את תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות) (תיקון והוראת שעה), התשע"ח-2018, שבמסגרתן הוארכה עד סוף שנת 2019 הוראת השעה המגדירה סוגים נוספים של הוצאות כהוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות בנכסי קופת גמל וקובעת להוצאות ישירות מסוימות תקרה של 0.25% מסך השווי המשוער של נכסי המשקיע המוסדי ("הוראת השעה").

ביום 2 בינואר 2020 פרסמה רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון מכתב הבהרה כי בהתאם להוראות סעיף 38 לחוק יסוד: הכנסת, הוראת השעה תעמוד בתוקפה עד תום שלושה חודשים מיום התכנסות הכנסת ה-23.

3.1.5.5 חוזרים

3.1.5.5.1 ביום 6 בנובמבר 2019 פרסם הממונה חוזר שעניינו תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ועדכון מודל שיפורי תמורת חברות ביטוח ולקרנות הפנסיה. לחוזר נלווה נייר עמדה אשר מעדכן את ההנחות הדמוגרפיות העומדות בבסיס הערכות לעניין מקדמי קצבה במועד פרישה בפוליסות ביטוח חיים ובקרנות הפנסיה. לפרטים נוספים ראה באור 37'ה' לדוחות הכספיים.

3.1.5.5.2 ביום 1 במאי 2018 פרסם הממונה חוזר שעניינו שיווק תכניות לביטוח מפני אובדן כושר עבודה, הקובע הוראות בדבר שיווק תכניות לאובדן כושר עבודה וחובת בירור פרטים, מסירת מידע ומילוי מסמך הנמקה וכן חובה לעדכון כיסוי הנרכש אגב קופת גמל, כך שהעלות המצטברת של כלל הכיסויים הביטוחיים שנרכשו במסגרת ואגב קופת הגמל, לא יעלו במהלך תקופת הביטוח על 35% מסך ההפקדות למרכיב התגמולים (ביום 7 באפריל 2019, נדחה מועד תחילת הוראה זו ליום 1 בנובמבר 2019). באותו מועד, פרסם הממונה תיקון לחוזר קווים מנחים לעניין תכנית לביטוח מפני אובדן כושר עבודה, הכולל הוראות נוספות בדבר שיווק כיסויים ביטוחיים לעמיתים בקרנות פנסיה והרחבת הכיסויים הביטוחיים שמבטח רשאי להציע.

3.1.5.6 טיוטת חוזר

3.1.5.6.1 ביום 25 בפברואר 2020 פרסם הממונה טיוטת חוזר שעניינה יישוב תביעות אובדן כושר עבודה, המציעה לקבוע הוראות שמטרתן להסדיר את הליך יישוב תביעות אובדן כושר עבודה בחברות הביטוח. במסגרת הטיוטה מוצע לקבוע, בין היתר, הגבלה על המסמכים שניתן לדרוש ממבוטח; מינוי נציג שירות אישי למבוטח; קיצור לוחות הזמנים לטיפול בתביעה; הוראות לעניין מתן חוות דעת על ידי רופא החברה; קביעת שתי ערכאות ערעור חיצוניות למבוטח על החלטת החברה והוראות לעניין רשימת ספקי שירות הייעוץ הרפואי.

3.1.5.6.2 ביום 3 במרץ 2019 פרסם הממונה טיוטת חוזר שעניינה העברת כספים בין קופות גמל- תיקון, המציעה לקבוע הוראות לעניין אפשרות פיצול מרכיבי החיסכון הפנסיוני, בעת העברת הכספים מקופת ביטוח לקופת גמל שאינה קרן פנסיה, על ידי השארת הכיסוי הביטוחי לאובדן כושר עבודה בקופה המעבירה.

תחום ביטוח בריאות

3.1.5.7 חוזר

ביום 19 בפברואר 2019 פרסם הממונה חוזר שעניינו מעורבות גוף שאינו בעל רישיון בשיווק ומכירה של מוצר ביטוח שאינו ביטוח קבוצתי- תיקון, הדוחה את מועד התחילה של החוזר באותו הנושא, לעניין ביטוח נסיעות לחו"ל, ליום 1 במאי 2019.

3.1.5.8 טיוטת חוזר

3.1.5.8.1 ביום 24 בפברואר 2020 פרסם הממונה טיוטת חוזר שנייה שעניינה תיקון הוראות החוזר המאוחד- שער 6 חלק 3 פרקים 2, 3 ו-4 – ביטוח תאונות אישיות, המציעה לקבוע הוראות שמטרתן להסדיר את ענף תאונות אישיות. במסגרת הטיטה מוצע לקבוע, בין היתר, כי למעט חריגים, שיווק כיסוי בגין תאונה יימכר בפוליסה ייעודית לתאונות אישיות בלבד, אשר תכלול רובד בסיסי של כלל הכיסויים (מוות, נכות צמיתה, שברים וכוויות, ימי אשפוז וימי מחלה); הגדרה אחידה ל"תאונה"; תקופת ביטוח שלא תעלה על שנתיים; הוראות מעבר אודות אופן הצירוף לפוליסה, ובהן דרישה לאישור ספציפי נוסף לאחר תום שיחת המכירה; שיווקה יעשה ישירות על ידי חברת ביטוח או בעל רישיון בלבד, ושלא אגב מכירת ביטוח אחר או פעולה אחרת, למעט שיווקה כהרחבה למכירת פוליסת ביטוח חיים, וכי לצורך יישוב תביעת נכות בפוליסה, חוות דעת מטעם המוסד לביטוח לאומי הקובעת נכות, תהא חוות הדעת הקובעת אלא אם בדיקת רופא מומחה מטעם החברה תסתור את ממצאיה. באותו מועד, פרסם הממונה טיוטת תיקון חוזר חידוש חוזה ביטוח שעניינו תיקון התחולה כך שיחול על כל פוליסות הפרט בענף תאונות אישיות.

3.1.5.8.2 ביום 24 בפברואר 2020 פרסם הממונה טיוטת הוראות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח)/(ביטוח סיעודי קבוצתי לחברי קופת חולים)(תיקון), התש"פ-2020, המציעה לתקן את הוראות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח)/(ביטוח סיעודי קבוצתי לחברי קופת חולים), התשע"ו-2015 ומציעה לקבוע, בין היתר, אפשרות לשיווק רבדים נוספים, רובד שני או שלישי ("רובד מורחב"), בפוליסות ביטוח הסיעוד הקבוצתיות לחברי קופות החולים אשר יקנו סכומי תגמולי ביטוח נוספים המתבססים על גילו של המבוטח במועד הצטרפותו לרובד המורחב ויאריכו את תקופת הזכאות לתגמולי ביטוח למשך 96 חודשים או לכל החיים, לפי העניין.

תחום ביטוח כללי

ביום 8 באוגוסט 2019 ניתן על ידי בית המשפט העליון פסק דין בע"א 3751/17 המאגר הישראלי לביטוחי רכב נ' פלוני, ("ההליך המשפטי"), אשר עניינו היה בשאלת הצורך להתאים את שיעור ריבית ההיוון בנזיקין לזה שנקבע בתיקון לתקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח - 1978 ("תקנות הביטוח הלאומי"), אשר נכנס לתוקף ביום 1 באוקטובר 2017 והפחית את ריבית ההיוון הקבועה בתקנות מ-3% ל-2% במסגרתו נקבע כי שיעור ההיוון לפיצויים בשל נזקי גוף בנזיקין ימשיך לעמוד על 3%, זאת עד להכרעה אחרת של המחוקק, ואלא אם יוכח צורך בשינוי בהתאם למנגנון, אשר הוצע לשם כך בדו"ח הוועדה לבחינת ריבית ההיוון של הפיצויים בשל נזק לגוף בנזיקין ("הדו"ח ו"הוועדה"), אשר מונתה לצורך גיבוש עמדת המדינה בנושא בעקבות התייצבות היועץ המשפטי לממשלה בהליך המשפטי, ואשר לפיו מדי שנתיים תיבדק התשואה המתקבלת מהשקעה באג"ח קונצרני AA לתקופה של 25 שנים, וככל שהבדיקה תצביע על חריגה של למעלה מאחוז לכיוון מסוים, יעודכן שיעור ריבית ההיוון. ביום 25 בספטמבר 2019, הוגשה על ידי התובע עתירה לדיון נוסף בסוגיה.

3.1.6 תחום השירותים הפיננסיים ופעילות בשוק ההון

לעניין תמצית ההסדרים החוקיים והוראות הדין העיקריים המשפיעים באופן מהותי על תחום השירותים הפיננסיים והפעילות בשוק ההון, ראה סעיפים 2.5.4 ו-2.5.17 לעיל.

3.2 חסמי כניסה ויציאה

3.2.1 חסמי כניסה

חסמי הכניסה המרכזיים הקיימים: קבלת היתרים או רישיונות על פי חוק הפיקוח ו/או חוק קופות הגמל ו/או חוק השקעות משותפות בנאמנות ו/או חוק ייעוץ השקעות, לפי העניין, ועמידה בדרישות ההון העצמי המינימלי שנקבעו בדיון.

3.2.1.1 היתרים ורישיונות

לממונה שיקול דעת רחב לגבי מתן רישיון מבטח, סוכן תאגיד או חברה מנהלת ו/או היתר שליטה במבטח או בחברה מנהלת. בין יתר השיקולים למתן רישיון מבטח, סוכן תאגיד, היתר החזקה והיתר שליטה מביא הממונה בחשבון מגוון רחב של שיקולים ובהם, בין היתר, הצגת תכניות הפעולה של המבקש, התאמת נושאי המשרה לתפקידם, האמצעים הכספיים, הניסיון והרקע העסקי של הגורמים המבקשים את הרישיון או ההיתרים, התחרות בשוק ההון, המדיניות הכלכלית של הממשלה, הסדרים לעניין ביטוח משנה, צוות העובדים וכו'.

בנוסף לאמור, בהתאם לסעיף 32(ג) לחוק הפיקוח נקבע איסור על החזקה מהותית בתחום החיסכון ארוך הטווח. החזקה מהותית הוגדרה כהחזקת נתח שוק העולה על 15% מסך נכסי החיסכון לטווח הארוך.

לעניין מבנה השליטה בחברה - ראה סעיף 1.1.4.

בעלי השליטה בחברה מחזיקים היתר שליטה מאת הממונה בגין שליטתם בגופים המוסדיים ובסוכני התאגיד השונים בקבוצה. היתר השליטה קובע מגבלות על שעבוד אמצעי שליטה בחברה או בחברות שבשרשרת השליטה, מגבלות על העברת אמצעי שליטה ועל שמירת גרעין השליטה כשהוא נקי וחופשי וכן התחייבות של החברה להשלמת הון של גופים מוסדיים שבשליטת החברה. לפרטים אודות ההתחייבות כאמור - ראה באור 18'2 לדוחות הכספיים.

בעלי השליטה בחברה מחזיקים בהיתר שליטה מאת הממונה בגין שליטתם בחברת המצפן. היתר השליטה קובע, בין היתר, מגבלות על שינוי שיעור ההחזקה של בעלי השליטה במצפן, על שינוי ההסכמים בין בעלי השליטה לעניין השליטה במצפן ועל הסכמתם של בעלי השליטה להטלת עיקולים או כל פעולה אחרת שיש בה כדי לשנות בפועל את הזכויות הנלוות לאמצעי השליטה.

בעלי השליטה בחברה מחזיקים היתר שליטה מאת רשות ניירות ערך לצורך שליטתם במנהל הקרן - הראל קרנות נאמנות. היתר השליטה קובע מגבלות על העברת אמצעי השליטה במנהל הקרן או שעבודם. להראל קרנות נאמנות היתר מרשות ניירות ערך לפעול כמנהל קרן נאמנות. להראל ניהול השקעות רישיון מרשות ניירות ערך לפעול כחברה לניהול תיקי השקעות. לאלפא טק רישיון מרשות ניירות ערך לפעול כחברה לניהול תיקי השקעות.

3.2.1.2 הון עצמי

3.2.1.2.1 דרישות ההון הרגולטוריות מחברות בנות שהינן מבטחות, במיוחד בתחומי הפעילות ארוכי הטווח וכן ההון הרגולטורי הכלכלי הנדרש במשטר סולבנסי, מהווים חסם כניסה משמעותי לפעילות בתחומי הביטוח השונים בהם פועלת החברה. לעניין דרישות ההון מחברות בנות שהינן מבטח - ראה באור 18'1 לדוחות הכספיים.

3.2.1.2.2 לעיסוק במתן שירותי שיווק וניהול השקעות עבור לקוח נדרש, הן על פי חוק ייעוץ השקעות ותקנותיו והן על פי חוק השקעות משותפות בנאמנות ותקנותיו, הון עצמי מזערי וביטוח אחריות מקצועית, על פי התנאים הקבועים בתקנות. בפעילות תעודות הסל ותעודות הפיקדון נדרש הון עצמי של חברה מנפיקה. ראה באור 18'3 בדוחות הכספיים.

3.2.1.3	מומחיות וניסיון	הפעילות בתחומי הפעילות של הקבוצה מחייבת ידע מקצועי, ניסיון והיכרות עם השווקים, לרבות שוק ביטוחי המשנה. ידע ספציפי נדרש בעיקר באקטואריה ובניהול סיכונים. לניסיון חשיבות מיוחדת בקביעת תעריפים ובחיתום של עסקים חדשים.
3.2.1.4	נפח פעילות	הפעילות בתחומי העיסוק של הקבוצה כרוכה בהוצאות קבועות מרובות, וזאת בעיקר על מנת לעמוד בדרישות הרגולטוריות הרבות. לפיכך, נדרש היקף פעילות גדול, על מנת שניתן יהיה לכסות את ההוצאות הקבועות המרובות.
3.2.1.5	מגבלה על נתח שוק בתחום החיסכון ארוך הטווח	בהתאם לחוזר שפורסם ביום 17 בדצמבר 2019, אדם לא יהיה רשאי להחזיק (החזקה כמשמעותה בסעיף 32 (ג) לחוק הפיקוח) יותר מ- 192.19 מיליארדי ש"ח מסך שווי כלל נכסי החיסכון לטווח ארוך. סכום זה כולל את סך שווי נכסי החיסכון לטווח ארוך המנוהלים בידי אותו אדם ובידי כל הגופים המוסדיים שבשליטתו. לעניין השולט יחד עם אחרים, ייוחס כל שווי הנכסים כאמור לכל אחד ואחד מהשולטים בנפרד.
3.2.2	חסמי היציאה	
3.2.2.1	<u>תחום הביטוח</u> - חסמי היציאה העיקריים הקיימים בתחומי הביטוח הינם סילוק כל ההתחייבויות הביטוחיות. פירוק או חיסול של עסקי ביטוח של מבטח כפופים לפיקוחו של הממונה אשר רשאי להורות למבטח לפעול בדרך מסוימת בחיסול העסקים או לפנות לבית המשפט בבקשה למתן צו שהפירוק יהיה בפיקוח בית המשפט ולגבי חברות ביטוח בחו"ל - לאישור הרגולטור הרלוונטי בכל אחת מן המדינות בהן פועלות חברות הביטוח בחו"ל. בעסקי ביטוח החיים וכן בעסקי ביטוח כללי בענפים המאופיינים בזנב תביעות ארוך, לרבות בפעילותה של EMI, הפסקת הפעילות כרוכה בהסדר להמשך הטיפול במימוש כל זכויות המבוטחים או העמיתים.	
3.2.2.2	<u>קרנות פנסיה וקופות גמל</u> - חסם היציאה העיקרי מניהול קרנות פנסיה וניהול קופות גמל הינו אישור הממונה להעברת ניהול הקרנות וקופות הגמל לניהול חברות מנהלות אחרות, לרבות מיזוג, פיצול, הפסקת ניהול או פירוק מרצון.	
3.2.2.3	<u>תחום שוק ההון</u> - ככלל, אין חסמי יציאה משמעותיים בתחום זה. יחד עם זאת, פירוק קרן נאמנות יכול להיעשות אך ורק בהתאם לתנאי הסכם הקרן או באמצעות בית משפט ובכפוף להוראות חוק השקעות משותפות בנאמנות. מחסום היציאה העיקרי מפעילות ניהול קרנות הינו בפירוק של קרנות נאמנות. הפירוק ייעשה בהתאם לקבוע בתקנון הקרן או באמצעות בית משפט על-פי פניית רשות ניירות ערך. בנוסף, כל מכירת או העברת שליטה או אמצעי שליטה בשיעור מסוים במנהל קרן מחייבת את הרוכש לקבל היתר שליטה מאת רשות ניירות ערך.	

3.3 גורמי הצלחה קריטיים

את הגורמים הקריטיים להצלחת פעילות הקבוצה ניתן לחלק לגורמים כלליים המשפיעים על כלל תחומי הפעילות של הקבוצה ולגורמים בעלי השפעה ייחודית על תחומי פעילות ספציפיים של הקבוצה. בשנים האחרונות, אחד מגורמי ההצלחה המרכזיים הינו היכולת לפתח כלים דיגיטליים ומבוססי דאטא.

3.3.1 גורמי הצלחה כלליים

- 3.3.1.1 שינויים במצב המשק, שוק ההון ורמת התעסוקה.
- 3.3.1.2 שינויים רגולטוריים, לרבות פיקוח על מחירים - ראה סעיף 3.1.
- 3.3.1.3 רמת התחרות בתחומי הפעילות של הקבוצה - ראה סעיפים 2.1.3, 2.3.3 ו- 2.5.14.
- 3.3.1.4 התקשרויות עם מבטחי משנה.
- 3.3.1.5 הצלחה בשימור תיק הלקוחות.
- 3.3.1.6 איכות ניהול ההשקעות.
- 3.3.1.7 איכות ניהול סיכונים פיננסיים.
- 3.3.1.8 איכות המחשוב והטכנולוגיה.
- 3.3.1.9 פיתוח כלים טכנולוגיים שירותיים ללקוחות ולסוכנים.
- 3.3.1.10 שילוב אמצעים דיגיטליים מתקדמים לצורך מתן שירות מותאם ומיטבי ללקוחות ולסוכנים.
- 3.3.1.11 הצלחת ערוצי ההפצה, לרבות הצלחת ערוצי ההפצה בהגברת ביקושים ויצירת שווקים חדשים - ראה סעיפים 2.5.13 ו- 3.7.
- 3.3.1.12 איכות השירות ללקוחות (מבטחים, עמיתים בקופות הגמל והפנסיה ולקוחות אחרים).
- 3.3.1.13 איכות השירות לסוכנים.
- 3.3.1.14 יצירת פתרונות משולבים והתאמת מוצרים חדשים לביקושים משתנים בשוק.
- 3.3.1.15 שימור ופיתוח רמת ההון האנושי.
- 3.3.1.16 יעילות מערכי התפעול והשיווק.

3.3.2 גורמי הצלחה ספציפיים לזרוע הביטוח והחיסכון ארוך הטווח

- 3.3.2.1 רמת דמי הניהול הנגבים בפועל.
- 3.3.2.2 שיטות החיתום.
- 3.3.2.3 תמחור מוצרים.
- 3.3.2.4 מספר התביעות ואירועי קטסטרופה.
- 3.3.2.5 פרסום ומיתוג.
- 3.3.2.6 יעילות השירות ללקוח.
- 3.3.2.7 הסכמים עם ספקי שירותים.

שינויים בתוחלת החיים.	3.3.2.8
הטבות מס עבור מוצרי החיסכון ארוך הטווח השונים.	3.3.2.9
גורמי הצלחה ספציפיים לתחום ביטוחי בריאות	3.3.3
איכות השירות ללקוחות ולסוכנים.	3.3.3.1
הסכמים עם ספקי שירותים איכותיים בארץ ובחו"ל.	3.3.3.2
פיתוח מוצרים חדשים המספקים מענה לצרכים משתנים בשוק.	3.3.3.3
מחירי השירותים הרפואיים.	3.3.3.4
מהימנות ויעילות הליכי החיתום.	3.3.3.5
גורמי הצלחה ספציפיים לתחום ביטוח כללי	3.3.4
תמחור נכון של תעריפים.	3.3.4.1
תמהיל הלקוחות.	3.3.4.2
מהימנות נתוני החיתום.	3.3.4.3
עלות התפעול והשיווק.	3.3.4.4
איכות ניהול ההשקעות.	3.3.4.5
יעילות ניהול התביעות ועלות סילוקן	3.3.4.6
היקף ההונאות ומניעתן. היכולת לנצל ביעילות את המידע המועבר מ- ISO claims בשלב איתור ההונאות בתביעות ובשלבי החיתום.	3.3.4.7
גורמי הצלחה ספציפיים לתחום שוק ההון והשירותים הפיננסיים	3.3.5
איכות ניהול ההשקעות.	3.3.5.1
מערכות מחשוב מתקדמות התומכות בפעילות בתחום השירותים הפיננסיים ומסוגלות לתמוך בשירותים ובמוצרים חדשים בתחום זה.	3.3.5.2
כח אדם איכותי הן בתחום ההשקעות ובתחום השיווק.	3.3.5.3
מתן שירות מקצועי ואמין ללקוחות.	3.3.5.4
מודעות לביצועי ולאיוכות חברות הקבוצה, בעיקר אצל יועצי ההשקעות בבנקים, המהווים את ערוץ השיווק וההפצה העיקרי של קרנות הנאמנות.	3.3.5.5
התאמת סל המוצרים המוצע ללקוחות בהתאם לצרכיהם ולתנאי השוק.	3.3.5.6

3.4 השקעות

דירקטוריון החברה מתווה את מדיניותה הכללית של הקבוצה בנושאים שונים ובכלל זה פועלת ועדת השקעות שמונתה על ידי הדירקטוריון. דירקטוריון של כל חברה בת, שהינה מבטח או חברה מנהלת של קופות גמל, או חברה מנהלת של קרנות פנסיה או חברה מנהלת של קרנות נאמנות, מתווה את מדיניות ההשקעה בתחומי פעילותה. ועדות ההשקעה שפועלות בחברות הביטוח שבקבוצה ובחברות המנהלות של קרנות פנסיה ושל קופות גמל ובחברה המנהלת של קרנות הנאמנות, הן שקובעות את מדיניות ההשקעה הספציפית של כל אחד מהגופים בקבוצה.

פעילות ניהול ההשקעות מבוצעת בחטיבת ההשקעות של הראל ביטוח, המרכזת את פעילות ההשקעה עבור חברות הביטוח, קרנות הפנסיה וקופות הגמל המנוהלות בקבוצה. פעילות ניהול ההשקעה עבור קרנות הנאמנות המנוהלות על-ידי הראל קרנות נאמנות מבוצעת על-ידי הראל קרנות נאמנות.

היקף הנכסים המנוהלים (במיליוני ש"ח) ליום 31 בדצמבר 2019⁽¹⁾:

הגוף המוסדי/ החברה הבת	כספי נוסטרו	כספי עמיתים/ לקוחות (התחייבויות תלויות תשואה ונכסי קופות גמל וקרנות פנסיה)	סה"כ נכסים מנוהלים
הראל ביטוח	31,524	67,202	98,726
EMI	788	-	788
Interasco	163	-	163
Turk Nippon	326	-	326
הראל פנסיה וגמל	227	113,761	113,988
קחצ"ק	18	5,812	5,830
לעתיד	18	1,245	1,263
הראל קרנות נאמנות	29	43,587	43,616
הראל פיננסים ניהול השקעות	3	13,901	13,904
הראל פיננסים אלטרנטיב נדל"ן	1	168	169
הראל פיקדון סחיר בע"מ	-	1,352	1,352
הראל השקעות	843	-	843
אחר	1,899	-	1,899
סה"כ	35,839	247,028	282,867

(1) הטבלה מתארת חברות מהותיות בלבד, אשר עיקר עיסוקן הוא ניהול כספים.

3.4.1 מדיניות ניהול ההשקעות

ביום 31 בינואר 2019 אישר דירקטוריון החברה את מדיניות ההשקעה של החברה לתקופת הדוח, וביום 3 בפברואר 2020 אושרה מדיניות ההשקעה של החברה לשנת 2020.

בהתאם לחוזר הממונה מיום 26 ביולי 2009 שעניינו הצהרה מראש של גוף מוסדי על מדיניות ההשקעה שלו, מפרסמת החברה באתר האינטרנט שלה מידע ביחס למדיניות ההשקעה של החברות הבנות המנהלות קופות גמל, קרנות פנסיה והתחייבויות תלויות תשואה (לגבי חברות ביטוח), בכתובות הבאות:

(א) הראל ביטוח:

<https://www.harel-group.co.il/about/harel-group/harel/investor-relations/Pages/investment-policy.aspx>

(ב) ניהול קרנות פנסיה וקופות גמל:

<https://www.harel-group.co.il/about/harel-group/harel-pensia-and-gemel/Pages/investment-policy.aspx>

3.5 ביטוח משנה

ביטוח משנה הינו אמצעי שנועד לגדר את סיכונה של חברת הביטוח. באמצעות ביטוח משנה חולקת חברת הביטוח את סיכונה עם חברות ביטוח משנה נוספות, ובכך מקטינה את חשיפתה.

מטרות נוספות לרכישת ביטוח משנה הינן מינוף היקף ההתחייבויות הביטוחיות אשר חברת הביטוח רשאית לקחת על עצמה, לאור המגבלות באשר להונה העצמי וכן רכישת ידע ביטוחי ואקטוארי המבוסס על ניסיון והיקף פעילות נרחב של מבטחי המשנה בכל העולם.

באמצעות החוזים לביטוח משנה, הקבוצה מפזרת את הסיכונים ומעבירה למבטחי המשנה חלק מהסיכון הביטוחי אותו היא נוטלת (באופן שמבטחי המשנה מתחייבים לשלם לה את חלקם בנזק בו היא תחוב כלפי המבוטח), תמורת השתתפות בחלק של הפרמיה אותה היא גובה מהמבוטח, וזאת בכפוף להסכמים שנחתמים מראש.

ההגנות הנרכשות בקבוצה הינן כנגד שני סוגים עיקריים של סיכונים - סיכונים קטסטרופה וסיכונים בודדים.

תכנית ביטוח המשנה של הראל ביטוח מאושרת מדי שנה על-ידי דירקטוריון הראל ביטוח ומדווחת לממונה.

3.5.1 הסבר כללי לגבי סוגי הסכמי ביטוח המשנה

הסכם ביטוח משנה חוזי Treaty (חוזים) - הסכם שנתי או רב שנתי עם מספר מבטחי משנה, בו מתחייבים מבטחי המשנה להשתתף בסיכונים, בדרך כלל, בענף מסוים. קיימים מספר סוגי הסכמי חוזים:

חוזים יחסיים מסוג Quota Share (מיקסה) - הסכם ביטוח משנה יחסי, לפיו מבטחי המשנה המשתתפים בחוזה זה מקבלים על עצמם חלק קבוע מהסיכון בכל הביטוחים מסוג מסוים שהמבטח הישיר קיבל על עצמו. מבטחי המשנה מקבלים חלק יחסי מהפרמיה נטו שמקבל המבטח הישיר, והם מתחלקים בתשלום תגמולי הביטוח וההוצאות בקרות מקרי הביטוח, בהתאם לאותו יחס שנקבע בהסכם ביטוח המשנה.

חוזים יחסיים מסוג Surplus (עודפים) - הסכם ביטוח משנה, לפיו המבטח הישיר נושא בסיכון הביטוחי עד לסכום מסוים שנקבע (ברובד ראשון - שייר), או לחילופין בחוזה Quota Share בו נושא המבטח הישיר בסיכון עד לסכום שנקבע ומבטח המשנה נושא בסיכון מעל רובד זה לפי ידות (כפולות), עד לקיבולת שנקבעה בהסכם ביטוח המשנה.

חוזים לא יחסיים מסוג Excess of Loss (עודף הפסדים) - הסכם ביטוח משנה בלתי יחסי, שבמסגרתו נקבע הנזק המקסימאלי שהמבטח הישיר יישא בענף מסוים, ומעבר לסכום זה יישא מבטח המשנה בנזק, וזאת תמורת פרמיית ביטוח משנה מוסכמת מראש. בחוזי Excess of Loss המבטח משלם כל

תביעה עד לסכום שנקבע בהסכם (שייר) ומבטח המשנה נושא בעלויות שמעבר לסכום שנקבע. המבטח הישיר יכול לרכוש את ביטוחי ה- Excess of Loss גם עבור המשתתפים בחוזה מיכסה וחווה עודפים המעוניינים בכך.

הסכם פקולטטיבי Facultative (בררני) - הסכם ביטוח משנה לגבי ביטוחים ועסקים מיוחדים (בדרך כלל של לקוחות עסקיים גדולים או הכרוכים בסיכונים מיוחדים), אשר בהם גבולות האחריות חורגים מהסכומים של ההסכם החוזי, או שמסיבות אחרות אין אפשרות או רצון לערוך אותו במסגרת של ההסכם החוזי, נרכש ביטוח משנה נפרד פרטני לעסק המכונה ביטוח פקולטטיבי.

חוזים יחסיים: חוזים אלו קיימים בתחום ביטוח רכוש אחר (תעשייה, בתי עסק, דירות ועוד), תחום ביטוח חיים (לרבות אובדן כושר עבודה) וכן בתחום ביטוח הבריאות (מחלות ואשפוז, סיעוד ותאונות אישיות). בחוזים אלה משתפת הקבוצה את מבטחי המשנה בחלק יחסי מסיכון הביטוח אותו היא נוטלת, וזאת מכל סכום חבות שהוא באופן יחסי (Quota Share ו/או Surplus) מעבר לשייר.

חוזים בלתי יחסיים: חוזים אלו קיימים בתחום ביטוח חבויות (צד ג', חבות מעבידים, אחריות מקצועית ועוד), בתחום ביטוח רכב חובה וכיסוי רעידת אדמה בתחום ביטוח רכוש אחר. בחוזים אלה החברה מגינה על עצמה בביטוח משנה מעל סכום נזק שקבעה לעצמה (שייר). הפרמיה המשולמת למבטח המשנה אינה יחסית לסיכון בו הוא נושא אלא מחושבת על פי תעריף שנקבע ומחושב על פי מחזור הפרמיות ו/או מספר כלי הרכב ו/או סכומי הביטוח שמוגנים ע"י החוזה. כמו כן, בנוסף לביטוחי המשנה הרגילים, ישנו ביטוח משנה המהווה הגנה על השייר בפני מקרי קטסטרופות, בעיקר במקרה של נזקים מצטברים באירוע אחד בסכומים גדולים, כדוגמת נזקי רעידת אדמה בתחום ביטוח רכוש אחר, נזקי טבע אחרים ותאונות מרובות נפגעים. ביטוחי משנה אלה נעשים, במידת הצורך, בנוסף לביטוחי המשנה היחסיים.

בנוסף, לעיתים מתקשרת הקבוצה בהסכמים פקולטטיביים, אשר הינם הסכמים לביטוח משנה לגבי פוליסות קונקרטיות בגין עסקים/אתרים קונקרטיים, או מבטחים ספציפיים, אשר בשל היקף הכיסוי הביטוחי המבוקש על ידי הלקוח ו/או מורכבותו ו/או סכומי הביטוח לסיכון, לא ניתן או שחברות הביטוח בקבוצה אינן מעוניינות להכלילם במסגרת החוזים היחסיים והבלתי יחסיים של החברה. בהסכמים פקולטטיביים, מבטח המשנה מחליט בצורה פרטנית, לגבי כל עסק אם הוא מעוניין להשתתף בסיכון, ובאלו אחוזי השתתפות. במקרים מסוימים ניתנת ללקוח הזכות לדעת מיהם מבטחי המשנה של החברה ואף לפנות ישירות למבטח המשנה בהתקיים תנאים מסוימים (Cut-Through Provision).

לגבי הסכמי ביטוח המשנה שהינם מסוג Quota Share (מיכסה) ו-Surplus (עודפים), שיעור העמלות המתקבלות בקשר עם חוזי הביטוח כאמור, הינן מתוך הפרמיה נטו ורובם על בסיס Flat. לגבי הסכמי ביטוח המשנה שהינם מסוג Excess of Loss, לא משולמות להראל ביטוח עמלות. לגבי ההסכמים הפקולטטיביים, הראל ביטוח מקבלת ממבטחי המשנה עמלה, כפי שזו נקבעת במו"מ פרטני המתקיים לגבי כל עסקה, מול כל אחד ממבטחי המשנה.

3.5.2 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

הקבוצה רוכשת ביטוחי משנה בגין מרכיב הסיכון בפוליסות ביטוח חיים (סיכוני מוות, מחלות קשות, נכות, ואובדן כושר עבודה). בתחום פעילות זה, ביטוחי המשנה של החברה הינם מהסוגים הבאים: (א) חוזי מסגרת (treaty) מסוג עודפים יחסיים (Surplus); (ב) חוזים מסוג יחסי (Quota Share); (ג) חוזים בלתי יחסיים למקרי קטסטרופות (Aggregate Excess of Loss).

הקבוצה מתקשרת בחוזים עם מבטחי משנה לכיסוי מקרי קטסטרופות. חוזים אלה באים להגן על הקבוצה במקרה של נזקים מצטברים באירוע אחד בסכומים גדולים, כדוגמת תאונות מרובות נפגעים, וזאת כדי להגן על סה"כ שייר הקבוצה.

בנוסף לחוזים המתוארים לעיל, הקבוצה מתקשרת בהסכמי ביטוח משנה פרטניים - הסכמים פקולטטיביים (בדרך כלל של סכומי ביטוח גבוהים או הכרוכים בסיכונים מיוחדים).

בחוזים היחסיים ובחוזי העודפים היחסיים, העמלות להן זכאית הקבוצה הן משני סוגים: עמלות בשיעורים מתוך פרמיות המשנה נטו (flat) (ולעיתים עמלה מוגדלת בשנה הראשונה) ועמלות שנקבעות כשיעור מרווחי עסקי ביטוח המשנה.

3.5.3 ביטוח בריאות

הקבוצה רוכשת ביטוחי משנה בגין מרכיב הסיכון בפוליסות ביטוח בריאות (השתלות פרט, השתלות קבוצתיות וסיעוד פרט). בתחום פעילות זה, ביטוחי המשנה של הקבוצה הינם מהסוגים הבאים: (א) חוזים מסוג יחסי (Quota Share); (ב) חוזים בלתי יחסיים למקרי קטסטרופות (Aggregate Excess of Loss).

הקבוצה מתקשרת בחוזים עם מבטחי משנה לכיסוי מקרי קטסטרופות. חוזים אלה באים להגן על הקבוצה במקרה של נזקים מצטברים באירוע אחד בסכומים גדולים, כדוגמת תאונות מרובות נפגעים וזאת כדי להגן על סה"כ שייר הקבוצה.

בחוזים היחסיים, העמלות להן זכאית הקבוצה הן משני סוגים: עמלות בשיעורים מתוך פרמיות המשנה (flat) (ולעיתים עמלה מוגדלת בשנה הראשונה) ועמלות שנקבעות כשיעור מרווחי עסקי ביטוח המשנה.

3.5.4 ביטוח כללי

3.5.4.1 רכב רכוש

חוזי ביטוח המשנה שנערכו בתת תחום זה מעניקים להראל ביטוח הגנה בפני אירועי קטסטרופה והם חוזים בלתי יחסיים (Excess of Loss). בנוסף, יש להראל ביטוח הסכם ביטוח משנה יחסי (Quota Share) על-פיו משתתפים מבטחי המשנה בביטוחי רכב רכוש מקיף בעלי ערך גבוה ובכללם מכוניות יוקרה, משאיות ואוטובוסים.

בחוזים הבלתי יחסיים לא משולמות להראל ביטוח עמלות. בחוזים היחסיים העמלות להן זכאית הראל ביטוח הינן בשיעורים מתוך פרמיות המשנה נטו (flat).

3.5.4.2 רכב חובה

הסכמי ביטוח המשנה בתת תחום פעילות זה הינם מסוג חוזים בלתי יחסיים (Excess of Loss). בחוזה מסוג זה נקבע סכום הנזק המרבי שהמבטח הישיר יישא בו בכל תביעה או אירוע אחד (שייר) ומבטח המשנה יישא בעלויות שמעבר לסכום שנקבע בהסכם וזאת עד לסכום המקסימלי שנקבע ובתמורה לפרמיית ביטוח משנה מוסכמת מראש.

בחוזים הבלתי יחסיים לא משולמות להראל ביטוח עמלות.

3.5.4.3 ענפי חבויות אחרים

מרבית ביטוחי המשנה עבור תחום פעילות זה הינם הסכמים פקולטיביים לגבי עסקים ספציפיים (לרוב אצל לקוחות גדולים) ובאופן פרטני, וזאת על בסיס יחסי (Quota Share) ו/או בלתי יחסי (Excess of Loss). חוזי ביטוח המשנה של הראל ביטוח בתת תחום פעילות זה הינם מסוג חוזים בלתי יחסיים (Excess of Loss). בחוזה מסוג זה נקבע סכום הנזק המרבי שהמבטח הישיר יישא בו בכל תביעה או אירוע אחד (שייר) ומבטח המשנה יישא בעלויות שמעבר לסכום שנקבע בהסכם, וזאת עד לסכום המקסימלי שנקבע ובתמורה לפרמיית ביטוח משנה מוסכמת מראש.

בחוזים הבלתי יחסיים לא משולמות להראל ביטוח עמלות.

3.5.4.4 ענפי רכוש ואחרים

הסכמי ביטוח משנה של הראל ביטוח בתת תחום פעילות זה הינם מסוג חוזים יחסיים (Quota Share), וחוזי עודפים יחסיים (Surplus). בנוסף, מתקשרת הראל ביטוח בתחום זה בהסכמים פקולטיביים עם מבטחי המשנה. במרבית המקרים ההתקשרויות הפקולטיביות הינן על בסיס יחסי (Quota Share). עם זאת, קיימים מספר עסקים שההתקשרויות הפקולטיביות הינה על בסיס לא יחסי (Excess of Loss).

בחוזים היחסיים רוב העמלות להן זכאית הראל ביטוח הינן בשיעורים מתוך פרמיות המשנה נטו (flat). בהתייחס להסכם ה-Surety Business, העמלות להן זכאית הראל ביטוח הינן בשיעורים מתוך פרמיות המשנה נטו (flat) וכן משולמת להראל ביטוח עמלת רווח ממבטחי המשנה, המחושבת בסוף כל שנה קלנדרית.

3.5.4.5 ביטוח אשראי למגורים המובטח במשכנתא

אין ל- EMI הסדרי ביטוח משנה.

3.5.5 חברות ביטוח בחו"ל

3.5.5.1 Interasco

בתחום רכב חובה, חוזי ביטוח המשנה הם חוזים בלתי יחסיים (Excess of Loss).

בתחום ענפי רכוש אחרים הסכמי ביטוח המשנה הינם מסוג חוזים יחסיים (Quota Share) וחוזי עודפים יחסיים (Surplus) ומסוג חוזים יחסיים משולבים (Quota Share ו-Surplus). בנוסף, מתקשרת Interasco בתחום זה בהסכמים פקולטטיביים עם מבטחי משנה עבור כיסויים ביטוחיים לעסקים ספציפיים, הן בשל קיבולת חוזי הביטוח והן בשל עיסוקו של המבוטח. ההתקשרויות הפקולטטיביות הינן על בסיס פרופורציונאלי.

בתחום ענפי רכוש אחרים: שיעור העמלות המתקבלות בקשר עם חוזי ביטוח המשנה הינן מתוך הפרמיה נטו על בסיס Sliding Scale. בהסכמים הפקולטטיביים Interasco מקבלת ממבטחי המשנה עמלה, כפי שנקבעת במו"מ פרטני לגבי כל עסקה.

בתחום ביטוח האש מעניקים החוזים הבלתי יחסיים (Excess of loss) הגנה לשייר מפני קטסטרופה, שבמסגרתם נקבע הנזק המקסימאלי שהמבטח יישא בו בגין אירוע אחד, ומבטח המשנה יישא בעלויות שמעבר לסכום שנקבע בהסכם ועד לסכום המקסימאלי שנקבע ובתמורה לפרמיית ביטוח משנה מוסכמת מראש.

Interasco קשורה בהסכמי Global Partner עם QBE ו-ACE, מחברות הביטוח הרב לאומיות מהמובילות בעולם. בהתאם להסכמי ה-Global Partner, Interasco מעניקה כיסוי ביטוחי ביוון לעסקאות רב לאומיות של אותה חברה, וזאת בעיקר בתחומי ביטוח רכוש וביטוח חבויות. בגין עסקאות אלו החבות הביטוחית מגובה בביטוח משנה בשיעור של 100%.

בתחום הבריאות: ל-Interasco הסכם לחוזה בלתי יחסי (Excess of loss), שבמסגרתו נקבע הנזק המקסימאלי ש-Interasco תישא בו בגין אירוע אחד ומבטח המשנה יישא בעלויות שמעבר לסכום שנקבע בהסכם ועד לסכום המקסימאלי שנקבע ובתמורה לפרמיית ביטוח משנה מוסכמת מראש.

3.5.5.2 Turk Nippon

בתחום הרכב יש לחברה חוזי ביטוח משנה בלתי יחסיים (Excess of Loss). ענפי רכוש אחרים: הסכמי ביטוח משנה הינם מסוג חוזים יחסיים משולבים (Quota Share ו-Surplus). בנוסף, מתקשרת Turk Nippon בתחום זה בהסכמים פקולטטיביים עם מבטחי המשנה עבור כיסויים ביטוחיים לעסקים ספציפיים, הן בשל קיבולת חוזי הביטוח והן בשל עיסוקו של המבוטח. ההתקשרויות הפקולטטיביות הינן על בסיס פרופורציונאלי. שיעור העמלות המתקבלות בקשר עם חוזי ביטוח המשנה הינן מתוך הפרמיה נטו על בסיס FLAT. לגבי ההסכמים הפקולטטיביים Turk Nippon מקבלת ממבטחי המשנה עמלה, כפי שזו נקבעת במו"מ פרטני לגבי כל עסקה.

בתחום ביטוח האש מעניקים החוזים הבלתי יחסיים (Excess of loss) הגנה לשייר מפני קטסטרופה, שבמסגרתם נקבע הנזק המקסימאלי שהמבטח יישא בו בגין אירוע אחד, ומבטח המשנה יישא בעלויות שמעבר לסכום שנקבע בהסכם ועד לסכום המקסימאלי שנקבע ובתמורה לפרמיית ביטוח משנה מוסכמת מראש.

בתחום ביטוח הנסיעות לחו"ל: Turk Nippon קשורה בהסכם לכיסוי מלא של כל הפוליסות שהיא מנפיקה עם חברת AXA.

בתחום תאונות אישיות: ל- Turk Nippon הסכם ביטוח משנה מסוג חוזים יחסיים (Quota Share) וחוזי עודפים יחסיים (Surplus).

Turk Nippon קשורה בהסכם Global Partner עם RSA ו-Royal Sun Alliance, מחברות הביטוח הרב לאומיות מהמובילות בעולם. בהתאם להסכם ה- Global Partner מעניקה Turk Nippon כיסוי ביטוחי בטורקיה לעסקאות רב לאומיות של אותה חברה, וזאת בעיקר בתחומי ביטוח רכוש וביטוח חבויות. בגין עסקאות אלו החבות הביטוחית מגובה בביטוח משנה בשיעור של 100%.

3.5.6 שינויים בהסדרי ביטוח משנה

בתקופת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בהסדרי ביטוח משנה בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח וחברות ביטוח בחו"ל.

בתחום ביטוח בריאות, בוטל חוזה ביטוח המשנה למקרה השתלות וטיפול מיוחדים בחו"ל ונחתם לראשונה חוזה מסוג Excess of Loss בענף נסיעות לחו"ל.

3.5.7 שינויים בהסדרי ביטוח משנה לאחר תקופת הדוח

3.5.7.1 לאחר תקופת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בהסדרי ביטוח משנה בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, בתחום הבריאות ובתחום חברות ביטוח בחו"ל.

3.5.7.2 לאחר תקופת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ביטוח כללי, למעט הגדלת חוזה רכוש לקיבולת של 100 מיליוני דולר והגדלת חוזה הגנה אש קטסטרופה ל-300 מיליוני דולר.

3.5.8 מדיניות החשיפה למבטחי משנה

כללי

בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), התשס"ז-2007 סעיף 8 (א) (7), דירקטוריון החברה נדרש לקבוע מדיניות ביטוח משנה, לרבות קביעת מסגרת החשיפה המרבית למבטח משנה בודד ולקבוצת מבטחי משנה בעלי זיקה כלכלית. בנוסף, חוזר ביטוח 2003/17 בנושא ניהול החשיפה למבטחי משנה קובע הוראות והנחיות בדבר אופן ניהול החשיפה למבטחי משנה, דרישה לקביעת מדיניות ותקרות חשיפה למבטחי משנה, וכן קביעת הוראות דיווח למפקח. לאור זאת, מדיניות החשיפה למבטחי משנה והיערכות החברה לניהול ולבקרת החשיפות מאושרת מידי שנה על-ידי דירקטוריון החברה.

מדיניות החשיפה של חברות הביטוח בקבוצה למבטחי משנה מבוססת על פיזור הסיכונים בקרב מספר גדול של מבטחי משנה בעלי חוסן כלכלי ודירוג גבוה, באופן ששיעור ההשתתפות של כל מבטח משנה בסיכון המועבר למבטחי משנה לא יהיה גדול. מדיניות זו מיושמת בעיקר לגבי ענפים בהם החשיפה המועברת הינה לסיכונים מהותיים. החברה מבצעת מעקב מתמיד אחר דירוג מבטחי המשנה ואחר נתונים נוספים המצביעים על חוסנם הכלכלי של מבטחי המשנה. מדיניות זו של החברה הוכיחה את עצמה בעבר, בעת משבר כלכלי של מבטח משנה ובמיוחד בתקופה שבה יש משבר פיננסי עמוק בשוק העולמי, אשר כתוצאה ממנו הוא הפסיק את פעילותו או המשיך לפעול תחת קשיים כלכליים. החברה לא נתקלה בקשיים להחליף את מבטח המשנה שנקלע לקשיים במבטחי משנה אחרים, תוך פיזור חלקו של מבטח המשנה שנקלע לקשיים (אשר ממילא לא היה לו חלק גדול לאור מדיניות הפיזור של החברה), בין מבטחי משנה אחרים.

נחיצות ביטוח המשנה, הן לביטוחי פרט והן לביטוחי קולקטיבים, נקבעת על-ידי הנהלת החברה בהתבסס על תיאבון הסיכון הנגזר מהפרמטרים הבאים: הסתברות לתביעה אחת גדולה; הסתברות להצטברות של מספר תביעות לסכום גבוה הנובע ממקרה אחד; מקרים בהם קיים חשש לשינוי במגמת התביעות; מוצרים בהם קיימת תנודתיות אפשרית גבוהה; ענף או מוצר שהניסיון הביטוחי שהצטבר לגביו אינו מספק; ובעת כניסה לתחום פעילות חדש או לסוג כיסויים חדש, בטרם קיים בידי החברה די ניסיון להעריך ברמת מובהקות מספקת את הכיסוי הביטוחי.

על-מנת להקטין את הסיכון הכרוך בחשיפה למבטחי המשנה, פועלת החברה בהתאם לעקרונות הבאים:

א. איתנות פיננסית - החברה בוחנת את רמת איתנותו הפיננסית של מבטח המשנה, כפי שזו באה לידי ביטוי בדירוג האשראי ומיישמת את המדיניות הבאה:

- ככלל, החברה תתקשר עם מבטחי משנה בדירוג (A-) ומעלה בלבד.
- במקרים בהם נדרש ביטוח משנה לתחום פעילות מסוים, בהתאם לתהליך שתואר, אולם לא קיימים מבטחי משנה בדירוג הנדרש להתקשרות בגין פעילות זו, יתאפשר לחברה להתקשר עם מבטח משנה בדירוג נמוך מ (A-), וזאת בכפוף לאישור בכתב מאחראי ביטוח משנה בתחום הרלוונטי.
- החשיפה הכוללת למבטחי משנה בדירוג נמוך מ (A-) מוגבלת ל- 5% מההון המוכר של הראל ביטוח. כיום, מיעוט של מבטחי המשנה מדורגים בדירוג הנמוך מדירוג (A-), אולם היקף הכיסויים החוזיים הניתנים על ידם הינו נמוך יחסית ולטווח קצר.
- במקרים בהם במהלך ההתקשרות קיימת ירידה בדירוג מבטח המשנה, הגורמת לחריגה פאסיבית מהתנאים שפורטו, מועלה הנושא לדיון בהנהלת החברה לצורך בחינת ההתקשרות.
- מדיניות הפיזור מופעלת גם לגבי חשיפה לסיכונים רעידת אדמה. בהקשר זה נקבעו מגבלות נוספות ברמת סך חשיפה לאירוע נזק על בסיס MPL למבטח משנה בודד. שוקללה התחשבות בדירוג המבטח ומזה נגזרה מגבלה לשיעור החשיפה מולו מסך החשיפה לאירוע רעידת אדמה.
- ב. פיזור החשיפה - פיזור הסיכונים בקרב מספר מבטחי משנה בעלי חוסן כלכלי, באופן ששיעור החשיפה הכוללת לכל מבטח משנה בסיכון המועבר לא יהיה גדול, ככל שניתן. לצורך כך נקבע, כי למעט במקרים מיוחדים, מדיניות החברה תהייה כדלקמן:
 - פיזור ברמת פרמיות - סך הפרמיות המשולמות למבטח משנה יחיד במהלך השנה, לא יעלה על 20% מסך הפרמיות המשולמות למבטחי משנה.
 - פיזור ברמת חשיפה למבטח משנה בודד - נקבעו מגבלות בהתחשב באיתנות הפיננסית של המבטח, כפי שזו באה לידי ביטוי בדירוג המפורסם על-ידי חברות דירוג בינ"ל (כדוגמת S&P ו-AM BEST) וכיחס מההון העצמי המוכר של הראל ביטוח.
 - ברמת חשיפה לקבוצת מבטחי משנה - נקבעה מגבלת חשיפה לקבוצה ברמה שלא תעלה על 15% מההון המוכר של הראל ביטוח.
- ג. התקשרות לראשונה עם מבטח משנה - מבוססת על הפוטנציאל העסקי הגלום בשיתוף הפעולה, מומחיותו של מבטח המשנה בתחום הביטוח הרלוונטי, היקף פעילותו הרלבנטים בארץ ובחו"ל ובחינת איתנותו הפיננסית ועמידתו במגבלת הדירוג (A-) כאמור לעיל. בהתקיים תנאים מסוימים שהוגדרו במדיניות החברה, תידרש גם חוות דעת של אגף ניהול סיכונים, טרום ההתקשרות.
- ד. ניהול חשיפת האשראי למבטחי משנה בהתאם לנהלי החברה - החברה מבצעת מעקב אחרי יתרות והתחייבויות מבטח המשנה אל מול החברה, ובמידת הצורך מבוצעת הפרשה לחובות מסופקים בגין חובות מבטחי משנה שגבייתם מוטלת בספק, על בסיס הערכות סיכון פרטניות ועל בסיס עומק החוב. במקרה בו סבורה החברה כי קיים חשש לחדלות פירעון מצד מבטח המשנה, חלקו של אותו מבטח משנה שבקשיים מחושב בהתאם להמלצת האקטואר, המביאה בחשבון את כלל גורמי הסיכון.

3.5.9 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

3.5.9.1 בשנת 2019, היקף פרמיות ביטוח המשנה בביטוח חיים של הקבוצה הוא כ- 2.6% מהפרמיה ברוטו.

3.5.9.1.1 בחוזים יחסיים מסוג מכסה (Quota Share) לא קיימות מגבלות או תקרות כיסוי לגבי השתתפות של מבטח המשנה בתביעות מהותיות בתקופה המדווחת.

3.5.9.1.2 בחוזים מסוג חוזים בלתי יחסיים למקרי קטסטרופה, הקבוצה לא הגיעה לתקרות שנקבעו בתקופות המדווחות ואין לה תביעות תלויות בהיקף המתקרב למגבלות שנקבעו.

3.5.9.1.3 לקבוצה מספר מבטחי משנה, שחלקם בפרמיות ביטוח המשנה בביטוח חיים מהווה 10% או יותר, כמפורט להלן:

שם מבטח המשנה	דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	פרמיות למבטח המשנה (מיליוני ש"ח)	אחוז מכלל הפרמיות למבטחי המשנה
Swiss Re	AA-	66	53%
Munich Reinsurance	AA-	27	22%

3.5.10 ביטוח בריאות

3.5.10.1 בשנת 2019, היקף פרמיות ביטוח המשנה בביטוח בריאות של הקבוצה הוא כ- 7.6% מהפרמיה ברוטו.

3.5.10.2 בחוזים יחסיים מסוג מכסה (Quota Share) קיימות מגבלות או תקרות כיסוי לגבי השתתפות של מבטח המשנה בתביעות באופן לא מהותי.

3.5.10.3 בחוזים מסוג בלתי יחסי למקרי קטסטרופה, הקבוצה לא הגיעה לתקרות שנקבעו בתקופות המדווחות ואין לה תביעות תלויות בהיקף המתקרב למגבלות שנקבעו.

3.5.10.4 לקבוצה מספר מבטחי משנה, שחלקם הפרמיות ביטוח המשנה בביטוח בריאות מהווה 10% או יותר, כמפורט להלן:

שם מבטח המשנה	דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	פרמיות למבטח המשנה (מיליוני ש"ח)	אחוז מכלל הפרמיות למבטחי המשנה
Partner Re	A +	91	24%
Scor	AA-	166	44%
Swiss Re	AA-	62	16%

3.5.11 ביטוח כללי

3.5.11.1 בשנת 2019, היקף פרמיות ביטוח המשנה בביטוח כללי של הקבוצה הוא כ- 31.6% מהפרמיה ברוטו.

3.5.11.2 לקבוצה מבטח משנה, שחלקו בפרמיות ביטוח המשנה בביטוח כללי מהווה 10% או יותר, כמפורט להלן:

שם מבטח המשנה	דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	פרמיות למבטח המשנה (מיליוני ש"ח)	אחוז מכלל הפרמיות למבטחי המשנה
Zurich Insurance Co	AA-	379	35%

3.5.11.3 בתת תחום הפעילות ענפי חבויות אחרים היה לחברה, בגין תקופות קודמות לתקופת הדוח, מבטח משנה שאליו הועברו יותר מ- 10% מכלל הפרמיות של הראל ביטוח. החשיפה הגבוהה יחסית למבטח המשנה נבעה מסוג ספציפי של פוליסות אחריות מקצועית, בהן הראל ביטוח התקשרה לגבי עסקאות אלו בחוזים פקולטטיביים עם שני מבטחי משנה ייחודיים, אשר מתמחים ומעניקים כיסוי עבור סוג פעילות ייחודי זה. בשנת הדוח מכרה מבטחת משנה אחת את חלקה בחוזים הפקולטטיביים למבטחת המשנה השנייה.

3.5.11.4 בתת תחומי הפעילות רכב רכוש, רכב חובה וענפי חבויות אחרים: הראל ביטוח לא הגיעה לתקרות שנקבעו בהסכמי ביטוח המשנה בתקופה המדווחת וגם אין לה תביעות תלויות בהיקף המתקרב למגבלות שנקבעו.

3.5.11.5 ענפי רכוש ואחרים:

(א) בחוזה אש (חוזה יחסי משולב מסוג מכסה Quota Share ועודפים יחסי מסוג Surplus) יש מגבלת חשיפה לכיסוי רעידת אדמה לסכום מרבי בסך של 40 מיליארדי דולר ארה"ב ותוספת כיסוי של 10% נוספים לסך הנ"ל וזאת באופן אוטומטי, בכפוף לדיווח למבטחי המשנה בהתאם. כמו כן, יש מגבלה לכיסוי באירוע רעידת אדמה בודד בסכום המהווה 5% מהחשיפה המצוינת לעיל.

(ב) בחוזה לסיכוני טרור הקשורים ברכוש (חוזה יחסי משולב מסוג מכסה Quota Share וחוזות עודפים יחסי מסוג Surplus) קיימת מגבלת תקרה של 100 מיליוני דולר לאירוע ו- 120 מיליוני דולר לשנה.

3.5.12 חברות ביטוח בחו"ל

3.5.12.1 Interasco

3.5.12.1.1 Interasco אינה קשורה בהסכם ביטוח משנה על פיו מועברים למבטח משנה למעלה מ- 10% מכלל הפרמיות של Interasco.

3.5.12.1.2 Interasco לא הגיעה לתקרות שנקבעו בהסכמי ביטוח המשנה בתקופה המדווחת וגם אין לה תביעות תלויות בהיקף המתקרב למגבלות שנקבעו בהסכם ביטוח המשנה הבלתי יחסי.

3.5.12.2 Turk Nippon

3.5.12.2.1 נכון ליום 31 בדצמבר 2019 אין חברת ביטוח משנה עם פרמיות של יותר מ- 10% מסך המחזור של TNS.

3.5.12.2.2 Turk Nippon לא הגיעה לתקרות שנקבעו בהסכמי ביטוח המשנה בתקופה המדווחת וגם אין לה תביעות תלויות בהיקף המתקרב למגבלות שנקבעו בהסכם ביטוח המשנה הבלתי יחסי.

3.5.13 חשיפת מבטחי המשנה לרעידת אדמה

מדיניות החברה לפיזור הסיכונים בין מספר גדול של מבטחי משנה בענפים בהם החשיפה המועברת למבטחי משנה הינה מהותית, כשלכל מבטח משנה שיעור השתתפות נמוך יחסית בסיכון, חלה גם על סיכוני רעידות אדמה. שיעור ה-Maximum Probable Loss (המייצג את ההערכה בדבר מקסימום הנזק העלול להיגרם מאירוע של רעידת אדמה) ("MPL"), הממוצע הינו כ- 2% לפני השתתפות עצמית. בהחלטותיה לגבי סכומי הכיסויים בביטוחי המשנה לגבי נזקי קטסטרופה, החברה הסתמכה על תוצאות ניתוח סיכונים שנעשה עבורה מספר פעמים בעבר על-ידי חברת Risk Management Services (RMS), שהינה חברה בינלאומית בעלת ניסיון בהערכת סיכוני רעידות אדמה וחברת Air Worldwide Corporation, שאף היא חברה בינלאומית בעלת ניסיון בנושא זה. התוכנה של Air Worldwide Corporation נרכשה ע"י החברה והערכות החברה מתבססות גם על תוצאות ניתוח הסיכונים שנעשה באופן עצמאי ע"י המחלקה האקטוארית של החברה לפי מודל זה.

חשיפת מבטחי משנה לסיכוני רעידת אדמה: כאמור לעיל, מדיניות החברה בנושא ביטוח משנה היא פיזור הסיכונים בין כמה שיותר מבטחי משנה עם אחוזי השתתפות נמוכים. מדיניות זו מופעלת גם לגבי חשיפתם של מבטחי משנה לסיכוני רעידת אדמה. מבטחי המשנה משתתפים בסיכוני רעידת אדמה באופן יחסי ולא יחסי כדלקמן: חוזה יחסי לרכוש (חוזה יחסי משולב מסוג מכסה Quota ועודפים יחסי מסוג Surplus הכולל גם במסגרת הרכוש כיסוי לסיכוני רעידת אדמה באותו שיעור) ובנוסף, התקשרויות על בסיס פקולטטיבי לעסקי רכוש (בעיקר התקשרויות על בסיס יחסי), הכוללות גם כיסוי לסיכוני רעידת אדמה באופן יחסי ובאותו שיעור של השתתפות בסיכוני הרכוש. כמו כן, החברה רוכשת חוזה לא יחסי מסוג Excess of Loss לסיכוני רעידת אדמה רכוש בלבד המגן על שייר החברה. דירוגם של הרוב המכריע של מבטחי המשנה בסיכוני רעידת אדמה הם A- ומעלה, לפי דירוג של S&P ו-A.M.BEST. בחישוב ה-MPL שהחברה משתמשת, שהוא כאמור לעיל בממוצע כ- 2% לפני השתתפות עצמית, סכומי הביטוח בחשיפה של מבטחי המשנה היחסיים ברעידת אדמה נכון ליום 31 בדצמבר 2019 הוא 11,468 מיליוני ש"ח והלא יחסי הוא 1,434 מיליוני ש"ח. כל מבטח משנה מחשב לעצמו את ה-MPL ומבסס את הערכתו על הכלים המקצועיים שעומדים לרשותו וכן באמצעות חברות המתמחות בהערכת סיכוני רעידות האדמה בעולם. למבטח המשנה Zurich שוויץ, המדרג AA- יש חשיפה לסיכון רעידת אדמה, במונחי MPL, בשיעור של 26.2% מסך החשיפה לרעידת אדמה בחישוב MPL.

3.5.14 הסכמי Global Partner

הראל ביטוח קשורה בהסכמי Global Partner עם מספר חברות ביטוח רב לאומיות מהמובילות בעולם ובכללן: Allianz, AXA, IF P&C, Ace, Chubb, Royal Sun Alliance, SOMPO, XL QBE, HDI Zurich, במהלך שנת 2019 התקשרה הראל ביטוח בהסכמי Global Partner עם BHSI, INI, Swiss Re, HARTFORD ו-TOKIO MARINE.

בהתאם להסכמי ה-Global Partner הראל ביטוח מייצגת את אותן חברות ומעניקה כיסוי ביטוחי בישראל לעסקאות רב לאומיות של אותן חברות, וזאת בעיקר בתחומי ביטוח רכוש וביטוח חבויות. בגין עסקאות אלו החבות הביטוחית מגובה בכל המקרים בביטוח משנה בשיעור של 100%.

בנוסף, עם חלק מחברות הביטוח הרב לאומיות המצוינות לעיל, הראל ביטוח התקשרה בהסכמים במסגרתם חברות הביטוח הרב לאומיות מעניקות כיסוי ביטוחי בחו"ל ללקוחות הראל ביטוח. בגין עסקאות אלו החבות הביטוחית מגובה בכל המקרים בביטוח משנה בשיעור הנקבע לכל עסקה.

3.5.15 פרטים נוספים

לפרטים נוספים בדבר ביטוח משנה - ראה באור 37' לדוחות הכספיים.

3.5.16 תוצאות ביטוח המשנה בביטוח כללי במיליוני ש"ח⁽¹⁾:

בשנת 2019 (במיליוני ש"ח)					
תתי תחומי פעילות:					
סה"כ	רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש ואחרים	ענפי חבויות ואחרים	סה"כ
סה"כ פרמיות	7	13	755	316	1,091
רווח (הפסד) ⁽²⁾	16	(3)	240	(5)	248

בשנת 2018 (במיליוני ש"ח)					
תתי תחומי פעילות:					
סה"כ	רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש ואחרים	ענפי חבויות ואחרים	סה"כ
סה"כ פרמיות	7	26	740	298	1,071
רווח (הפסד) ⁽³⁾	16	(8)	147	52	207

בשנת 2017 (במיליוני ש"ח)					
תתי תחומי פעילות:					
סה"כ	רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש ואחרים	ענפי חבויות ואחרים	סה"כ
סה"כ פרמיות	4	25	722	262	1,013
רווח (הפסד)	3	(4)	260	(98) ⁽⁴⁾	161

⁽¹⁾ תוצאות ביטוח משנה מחושבות כאמור בבאור 37ט' לדוחות הכספיים. הנתונים מחושבים בעיקר על-פי פרמיות ביטוח משנה, בניכוי חלק מבטחי המשנה בתביעות (כולל עתודות). בהתאם לכך, לא נלקחו בחישוב תוצאות פעילות מבטחי המשנה הכנסותיהם מהשקעות, המהוות רכיב משמעותי מאוד בתוצאה הסופית של פעילותם ובמיוחד בענפי החבויות, שבהם קיימות רזרבות בסכומים מהותיים והתביעות מתאפיינות בזנב ארוך.

⁽²⁾ הגידול ברווח מבטחי המשנה בשנת 2019 למול השנה הקודמת נובע בעיקר מענף אובדן רכוש שאשתקד הושפע מהתפתחות שלילית במספר התביעות.

⁽³⁾ הגידול ברווח מבטחי המשנה בשנת 2018 לעומת 2017 נובע בעיקר מעדכוני אומדן בענף אחריות מקצועית ומגד התפתחות שלילית בתביעות באובדן רכוש.

⁽⁴⁾ ההפסד נובע מהקטנת ריבית ההיוון בכ-0.25% ומעדכוני אומדן התביעות בענף אחריות מקצועית.

תוצאות פעילות מבטחי המשנה בתחום החבויות נובעות, ברובן, מענף ביטוח אחריות מקצועית ובמיוחד ביטוח אחריות מקצועית רפואית. רווחי מבטחי המשנה נבעו בעיקר מכיסוי רעידת אדמה, הן כביטוח קטסטרופה והן כרכיב בביטוחי רכוש ואחרים.

תת תחום רכוש ואחרים (מיליוני ש"ח)	2019	2018	2017
פרמיה בגין ביטוח משנה יחסי	478	482	421
פרמיה בגין ביטוח משנה לא יחסי	35	29	82
פרמיה בגין רעידת אדמה	243	229	219
סה"כ	756	740	722

3.5.17 תוצאות ביטוח המשנה במגזר חברות ביטוח בחו"ל:

	2019	2018	2017
סה"כ פרמיות	106	120	124
רווח	5	3	20

3.6 הון אנושי

הנהלת החברה מאמינה, כי עובדיה הינם הנכס האסטרטגי העיקרי שלה. למרות גודלה של החברה, הנהלת החברה עושה כל שביכולתה על מנת להקנות בקרב עובדיה אורה של חברה משפחתית. החברה משקיעה רבות בהון האנושי שלה ודואגת ליצירת בית חם לעובדיה.

לגבי המבנה הארגוני של הקבוצה - ראה סעיף 1.1.9 לעיל.

מצבת עובדי הקבוצה :

נכון ליום 31 בדצמבר 2019, בקבוצה (לרבות חברות שהינן, במישרין או בעקיפין, בשליטה של הראל השקעות) הועסקו 4,826 עובדים בכ- 4,344 משרות. בקבוצה מועסקים עובדים העוסקים בתחום פעילות ספציפי ועובדים המעניקים שירותים ליותר מאשר תחום פעילות אחד. כך, למשל, עובדי חטיבת הכספים מעניקים שירותים ליותר מאשר תחום פעילות אחד.

בהתחשב באמור לעיל, מצבת עובדי הקבוצה, ליום 31 בדצמבר 2019, הינה כדלקמן :

מספר עובדים	חברה / חטיבה / אגף
3	הראל השקעות
	הראל ביטוח
63	הנהלה/מטה/אחרים
340	חטיבת ביטוח כללי
752	חטיבת חיסכון ארוך טווח
392	חטיבת בריאות
675	חטיבת מטה
82	חטיבת השקעות
405	חטיבת כספים ומשאבים
38	חטיבת אקטואריה וניהול סיכונים
61	חטיבת משאבי אנוש
193	חטיבת דקלה, תביעות סיעוד, חיים ותאונות אישיות
22	חטיבה משפטית
3,023	סה"כ הראל ביטוח (כולל הראל פנסיה וגמל)
164	הראל פיננסים
341	הראל המשמר מחשבים
1,117	סוכנויות ביטוח בשליטה
66	Interasco
106	Turk Nippon
6	EMI
4,826	סה"כ קבוצה

מצבת עובדי הקבוצה, ליום 31 בדצמבר 2018, הייתה כדלקמן:

מספר עובדים	חברה / חטיבה / אגף
3	הראל השקעות
	הראל ביטוח
84	הנהלה/מטה/אחרים
330	חטיבת ביטוח כללי
735	חטיבת חיסכון ארוך טווח
405	חטיבת בריאות
696	חטיבת מטה
82	חטיבת השקעות
392	חטיבת כספים ומשאבים
39	חטיבת אקטואריה וניהול סיכונים
56	חטיבת משאבי אנוש
65	חטיבת דקלה, תביעות סיעוד, חיים ותאונות אישיות
2,884	סה"כ הראל ביטוח (כולל הראל פנסיה וגמל)
178	הראל פיננסיים
339	הראל המשמר מחשבים
1,353	סוכנויות ביטוח בשליטה
69	Interasco
100	Turk Nippon
6	EMI
4,932	סה"כ קבוצה

3.6.1 שינויים מהותיים במצבת נושאי המשרה הבכירה

לא חלו שינויים מהותיים במצבת נושאי המשרה הבכירה בחברה במהלך שנת 2019 ועד למועד פרסום הדוח.

3.6.2 תנאי ההתקשרות עם העובדים

כל עובדי הקבוצה מועסקים בהסדרים או בחוזים אישיים ולא בהסכמי עבודה קיבוציים. משכורתו ותנאי העסקתו של כל עובד נקבעים בהסכם ההעסקה האישי שלו. התגמול על-פי הסכמי ההעסקה הינו, בעיקרו, על בסיס משכורת קבועה ובתפקידי השיווק והשימור קיים, לעיתים, רכיב של תגמול על בסיס הצלחה. בתחום שוק ההון והשירותים הפיננסיים שכן חלק מהעובדים נקבע כשכר בסיס בתוספת תגמול הנגזר מפעילות תחום עיסוקם. בהתאם להסכמי ההעסקה, העובדים זכאים לביטוח פנסיוני, במסלול שנבחר על ידם (ביטוח, קרן פנסיה, שילוב של ביטוח ופנסיה וכיוצ"ב). בנוסף, מרבית העובדים זכאים לכך שהחברה תפריש עבורם לקרן השתלמות. תקופת ההודעה המוקדמת בפיטורים או התפטרות אינה עולה בדרך כלל על 30 ימים, אולם ביחס להנהלה הבכירה נקבעה תקופת הודעה מוקדמת ארוכה יותר. הסכם העבודה האישי קובע, בין היתר, את מספר ימי החופשה להם זכאי כל עובד (בכל מקרה, מספר הימים אינו פחות מהמינימום הקבוע בחוק). העובדים זכאים לתנאים סוציאליים נוספים, בהתאם לחוק הישראלי: דמי הבראה וחופשת מחלה.

עובדים בכירים זכאים לשכר בסיס בתוספת תנאים נלווים כגון רכב צמוד, החזר הוצאות, אש"ל וכד', ובנוסף זכאים לבונוס שנתי, בהתאם למדיניות שאושרה על ידי דירקטוריון החברה. בנוגע לתגמול נושאי משרה בכירה ולנושאי משרה שעוסקים בתחום ניהול ההשקעות - ראה פירוט להלן.

בנוסף לתנאים המפורטים לעיל, עובדי הקבוצה נהנים ממספר הטבות נוספות: (1) ביטוח בריאות קולקטיבי לעובדי הקבוצה, ללא תשלום פרמיה (העובד משלם רק את המס בגין שווי ההטבה); (2) אפשרות לצרף לביטוח הבריאות הקולקטיבי את בני משפחתו של העובד; (3) ביטוח שיניים קולקטיבי לעובדי הקבוצה (לעובד ובני משפחתו) במימון העובד.

- 3.6.3 אופציות לעובדים בכירים
- למידע אודות הסכמים להענקת אופציות לעובדים בכירים בחברה - ראה באור 38ה'6 לדוחות הכספיים.
- 3.6.4 מידע אודות דירקטורים ונושאי משרה
- למידע אודות דירקטורים ונושאי משרה ראה תקנות 26 ו-26א בפרק החמישי לדוח התקופתי - פרטים נוספים על החברה.
- לעניין מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה ולנושאי משרה שעוסקים בתחום ניהול ההשקעות - ראה תקנה 21 (א)(1) בפרק החמישי לדוח התקופתי - פרטים נוספים על החברה. בנוסף, החברה מפרסמת באתר האינטרנט שלה מידע בנושא, בכתובת הבאה:
- <https://www.harel-group.co.il/about/harel-group/investor-relations/Pages/remuneration-policy.aspx>
- למידע אודות תגמולים לנושאי משרה - ראה תקנה 21 בפרק החמישי לדוח התקופתי - פרטים נוספים על החברה.
- למידע אודות שיפוי וביטוח - ראה תקנה 22 בפרק החמישי לדוח התקופתי - פרטים נוספים על החברה.
- למידע אודות תנאי כהונה והעסקה של בעלי שליטה - ראה תקנה 21 בפרק החמישי לדוח התקופתי - פרטים נוספים על החברה.
- 3.6.5 הדרכות לעובדים
- הראל ביטוח מפעילה עבור החברות בקבוצה מערך הדרכה המקיים תכניות הדרכה חוצות ארגון לצד פתרונות למידה מותאמים לצרכי היחידות העסקיות. מדי שנה נקבעת על-ידי הראל ביטוח תכנית הדרכה שנתית, הנגזרת מתכניות העבודה ומן היעדים העסקיים שהתוותה הנהלת החברה. תוכנית זו כוללת פעילויות למידה לפיתוח העובדים בתחומים, כגון: היכרות עם מוצרים חדשים, הוראות רגולטוריות בתחומים השונים, התמצאות בתהליכי עבודה חדשים/משתנים, הדרכות לשימוש במערכות ליבה, סדנאות לשיפור מיומנויות הנדרשות לביצוע התפקיד, סדנאות לפיתוח מנהלים וכד'. בנוסף מבוצע פיתוח כלים להכשרה ולחניכת עובדים חדשים, הכוללים לומדות וקורסים להגברת אוריינטציה עם הארגון.
- במקביל לפעילויות ההדרכה הנגזרות מצרכים עסקיים כאמור, מקיימת החברה פעילויות רוחב המוצעות לעובדים לטובת העשרה ולפיתוח אישי. כמו כן, הראל ביטוח מקיימת שיתופי פעולה עם מכללות ועם מוסדות אקדמיים לצורך הכשרת עובדים במסגרת קורסים והשתלמויות בתחום הביטוח וכן לימודי BA בביטוח.
- בשנת הדוח הדגש הינו על פיתוח והטמעה של פתרונות למידה דיגיטליים (כגון: לומדות, סימולציות אינטראקטיביות, למידה בוידאו, משחק וכד') ושילוב חוויית למידה גבוהה לצד פתרונות ההדרכה הקלאסיים. בתוך כך משולבות מתודולוגיות הדרכה חדשניות בהלימה למגמות העדכניות המצויות כיום בעולם הלמידה הארגונית.
- בדומה למתואר לעיל, עורכות החברות בתחום שוק ההון בקבוצה הדרכות לעובדיהן באופן שוטף לגבי הנהלים המקצועיים של החברות וכן לגבי הרגולציות הרלוונטיות.
- 3.6.6 קוד אתי לעובדי הקבוצה
- הנהלת הקבוצה דוגלת בתרבות עסקית נאותה של עובדיה ומנהליה (כולל דירקטורים) במסגרת מילוי תפקידם בחברה. בהתאם לכך אימצה החברה קוד אתי. כל עובד המתקבל לחברה מאשר בחתימתו, כי קרא את הקוד האתי וכי הוא מתחייב לפעול לפיו.

3.7 שיווק והפצה

3.7.1 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

ההפצה והשיווק של מוצרי הביטוח והחיסכון ארוך הטווח נעשים בעיקר באמצעות סוכנים וסוכנויות ובאמצעות מכירה ישירה ללקוחות, בין היתר, באמצעים דיגיטליים. בקופות הגמל ובקרנות הפנסיה פעילות ההפצה מתבצעת גם באמצעות מערך הייעוץ הפנסיוני בבנקים השונים עמם חתומות החברות המנהלות על הסכמי הפצה. למעט מספר סוכנויות, החברה אינה מחזיקה בבעלות על הסוכנויות העוסקות בשיווק מוצרי הקבוצה. לקבוצה פריסה ארצית רחבה באמצעות מערך מקצועי ומיומן של כ- 5,643 סוכנים, הפועלים באמצעות המחוזות והסניפים של הקבוצה ומעניקים שירות אישי ברמה הגבוהה ביותר לכל אחד מלקוחותיה. הקבוצה רואה במערך סוכני הביטוח נכס אסטרטגי, אשר מהווה חלק בלתי נפרד מפעילותה.

3.7.1.1 ביטוח חיים

נכון למועד הדוח הקבוצה פועלת באמצעות כ- 3,911 סוכני ביטוח. לחברה הסכמי שיווק עם סוכנויות ביטוח בנקאיות למכירת ביטוח חיים למשכנתא. לחברה אין סוכן ששיעור מכירותיו החדשות בענף ביטוח חיים בשנת 2019 עולה על 10% מסך המכירות בתחום חיסכון ארוך טווח.

שיעור העמלות שמשולמות לסוכנים נקבע בהסכמים הפרטניים שנחתמים עם הסוכנים. החברה משלמת עמלות שוטפות לאורך חיי הפוליסה. על חשבון עמלות אלו משולמות, במקרים מסוימים, מקדמות לתקופות שונות. מקדמות שאינן עומדות בכללים מסוימים שנקבעו בחוזר הממונה, הינן "נכס לא מוכר", המביא להגדלת סכום ההון העצמי המינימלי הנדרש. בנוסף, החברה משלמת לסוכניה עמלות אשר נקבעות בהתאם להיקף המכירות של פוליסות חדשות. כמו כן, החברה עורכת מעת לעת מבצעי שיווק במסגרתם מקבלים הסוכנים הטבות בכסף או בשווה כסף. חלק מעמלות אלו נרשם כהוצאות רכישה נדחות.

בשנת 2019 שיעור סך העמלות בביטוח חיים הוא 11.2% מסך הפרמיות בתחום, לעומת שיעור של 12.5% בשנת 2018 ושיעור של 12.3% בשנת 2017.

השיעור הממוצע של העמלה מהפרמיה המשוננת החדשה שנמכרה בשנת 2019 הינו כ- 30.7% לעומת שיעור של כ- 27.9% בשנת 2018 ושיעור של כ- 29.2% מהפרמיה המשוננת החדשה שנמכרה בשנת 2017.

3.7.1.2 קרנות פנסיה

הקבוצה משווקת את קרנות הפנסיה בעיקר באמצעות סוכני ביטוח וסוכנויות ביטוח או באופן ישיר, באמצעות יחידות השיווק של הראל ביטוח. בנוסף, מתבצעת גם הפצה של קרנות פנסיה באמצעות יועצים פנסיונים בבנקים השונים.

לעניין קרנות ברירת מחדל נבחרות בפנסיה ראה סעיף 2.1.1.2.

בענף הפנסיה קיימת תחרות עזה בין החברות המנהלות של קרנות הפנסיה. התחרות מתבטאת, בעיקרה, בשיעור ההנחה בדמי הניהול.

נכון למועד הדוח, הראל פנסיה וגמל קשורה בהסכמי הפצה עם מרבית הבנקים.

עמלות לסוכני ביטוח בגין מכירת מוצרי פנסיה משולמות בדרך כלל בשיעור מדמי הגמולים על-פי הסכם פרטני בין הסוכן לחברה. החברה עורכת מעת לעת מבצעי שיווק במסגרתם מקבלים הסוכנים הטבות בכסף או בשווה כסף. חלק מעמלות אלו נרשם כהוצאות רכישה נדחות.

שיעור סך עמלות ההפצה לבנקים ועמלות סוכנים בקרנות הפנסיה, בגין תקופת הדוח, עמד על 0.08% מסך הנכסים המנוהלים בתחום.

3.7.1.3 קופות גמל

קופות הגמל של הקבוצה משווקות באמצעות סוכני וסוכנויות ביטוח, פעילות ישירה מול גופים וחברות שונות במשק, באמצעות יחידות השיווק של הראל ביטוח ומופצות באמצעות יועצים פנסיוניים בבנקים השונים.

תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (עמלות הפצה), תשס"ו-2006 קובעות כי חברה מנהלת רשאית לשלם עמלת הפצה בשיעור חודשי שאינו עולה על החלק השנים עשר של 0.25% מסך כל הסכומים העומדים לזכות הלקוח בחשבונו בקופת הגמל, ביום העסקים האחרון של כל חודש.

הראל פנסיה וגמל קשורה בהסכמי הפצה עבור קופות הגמל עם מרבית הבנקים.

עמלות לסוכני ביטוח בגין מכירת מוצרי גמל משולמות בשיעור מהצבירה של לקוחות הסוכן. החברה עורכת מעת לעת מבצעי שיווק במסגרתם מקבלים הסוכנים הטבות בכסף או בשווה כסף.

שיעור עמלות ההפצה לבנקים ועמלות הסוכנים הממוצע בקופות הגמל, בגין תקופת הדוח, עמד על 0.16% מסך הנכסים המנוהלים בתחום.

3.7.2 ביטוח בריאות

ההפצה והשיווק של פוליסות הפרט של הקבוצה בתחום ביטוח בריאות נעשית ברובה באמצעות סוכני וסוכנויות הביטוח המוכרים את מוצרי הקבוצה, בין היתר, באמצעים דיגיטליים. הביטוחים הקבוצתיים נמכרים באמצעות סוכני וסוכנויות ביטוח ובאופן ישיר מול הארגונים הרלוונטיים.

בביטוח סיעודי, הראל קשורה בהסכם עם שירותי בריאות כללית בדבר שיווק ביטוח סיעודי לחברי שירותי בריאות כללית, במסגרת פוליסה קבוצתית המכונה "סיעודי מושלם פלוס". דקלה מעניקה להראל ביטוח שירותים בתחום שיווק הפוליסות, יישוב התביעות ושירות לקוחות, בקשר עם פוליסת "סיעודי מושלם פלוס".

שיעורי העמלות שמשולמות על-ידי חברות הקבוצה לסוכנים עבור מכירת פוליסות נקבעים בהסכמים הפרטניים שנחתמים עם הסוכנים.

תשלום עמלות בביטוחי בריאות מתפרס לאורך חיי הפוליסה, אלא אם נקבע הסדר אחר. על חשבון עמלות אלו משולמות, במקרים מסוימים, מקדמות לתקופות שונות. כמו כן, החברות בקבוצה עורכות מעת לעת מבצעי שיווק במסגרתם מקבלים הסוכנים, בכפוף לעמידה ביעדים, תשלום כספי או הטבות בשווה כסף. חלק מעמלות אלו נרשם כהוצאות רכישה נדחות.

בשנת 2019 שיעור העמלות הממוצע מהפרמיות בתחום ביטוחי הבריאות עמד על כ- 16.1% מסך הפרמיה, לעומת שיעור של כ- 17.5% בשנת 2018 ושיעור של 18% בשנת 2017.

3.7.3 ביטוח כללי

3.7.3.1 רכב רכוש

הראל ביטוח משווקת את מוצריה בתת תחום זה בעיקר באמצעות סוכני ביטוח וסוכנויות ביטוח וכן באמצעים דיגיטליים. מרבית סוכני הביטוח האלמנטרי של הראל ביטוח פעילים בתת תחום רכב רכוש. כן פועלת הראל ביטוח לשיווק בתחום זה תוך שימוש במוצג "UPGRADE".

הפוליסות המוצעות במסלול זה הינן למבוטחים בעלי מאפייני נהיגה מסוימים שעל פי ניסיונה של הראל ביטוח מוגדרים כבעלי סיכון ביטוחי נמוך מהממוצע ולהם ניתן להציע מחיר אטרקטיבי יותר וכן כיסויים רחבים יותר. הפוליסות במסלול זה נמכרות באמצעות מוקד טלפוני שדרכו ניתן לקבל הצעות ביטוח ובמידת הצורך מופקות פוליסות לאחר ביצוע חיתום מקצועי. הפניית הלקוחות למוקד נעשית על ידי סוכני הראל ביטוח ועל ידי אמצעי הפרסום השונים.

בנוסף, נמכרות פוליסות ביטוח רכב רכוש בעסקאות ישירות מול מספר מצומצם של לקוחות עסקיים המעוניינים בהתקשרות ישירה ללא גורם מתווך, לרבות מכח מכרזים.

בגין תיווך בעסקאות לביטוח רכב רכוש, משולמות לסוכני הביטוח עמלות בכסף ו/או בשווה כסף. העמלה נקבעת, בעיקרה, כאחוז מהפרמיות ובחלקה מותנית בהיקף הפעילות ו/או הרווחיות של הביטוחים שנעשו בתיווך הסוכן.

שיעור העמלות הממוצע בתת תחום רכב רכוש הסתכם בשנת 2019 בכ- 15.5%, לעומת כ- 14% בשנת 2018 וכ- 15% בשנת 2017.

אין להראל ביטוח סוכן ביטוח שהיקף פעילותו בתתי תחום ביטוח רכב רכוש וביטוח רכב חובה עולה על 10% מהיקף פעילותה בתחום.

3.7.3.2 רכב חובה

הראל ביטוח משווקת את מוצריה בתת תחום זה בעיקר באמצעות סוכני וסוכנויות ביטוח וכן באמצעים דיגיטליים, באופן הזהה לשיווק המוצרים בתחום רכב רכוש (לפרטים לגבי אופן שיווק המוצרים באמצעות סוכני וסוכנויות ביטוח - ראה סעיף 3.7.3.1 לעיל).

שיווק של ביטוחי רכב חובה לקבוצות גדולות נעשה בדרך כלל באמצעות השתתפות במכרז שמפרסמים גופים מאוגדים (למשל: החשכ"ל עבור עובדי המדינה).

העמלות לסוכני הביטוח עבור מכירת פוליסות ביטוח רכב חובה נקבעות, בעיקר, כשיעור מהפרמיה. בשל המורכבות של ביטוח זה, הראל ביטוח אינה נוהגת לשלם עמלות רווח בתחום זה, אולם במקרים מסוימים משלמת עמלות היקף, בגין נפח פעילות גדול במיוחד.

שיעור העמלות הממוצע בתת תחום רכב חובה הסתכם בשנת 2019 בכ- 5.2% לעומת שיעור של כ- 3.9% בשנת 2018 ושיעור של כ- 4.4% בשנת 2017.

אין סוכן ביטוח שהיקף פעילותו בהראל ביטוח בתתי התחומים ביטוח רכב חובה וביטוח רכב רכוש עולה על 10% מהיקף הפעילות בתחום זה.

3.7.3.3 ענפי חבויות אחרים

הראל ביטוח משווקת את מוצריה בתת תחום ענפי חבויות אחרים באמצעות סוכני הביטוח ובאופן ישיר, בין היתר, בהשתתפות במכרזים שמפרסמים גופים עסקיים וכן באמצעים דיגיטליים. הפעילות הישירה הינה בעיקרה בביטוח אחריות נושאי משרה ודירקטורים וכן פוליסות עבור עסקים גדולים במיוחד. להראל ביטוח מחוז נפרד המוגדר כמחוז תעשייה וסיכונים מיוחדים, המתמחה במתן פתרונות ביטוחיים עבור עסקים גדולים ומורכבים במיוחד מבחינת היקף וסוג הכיסויים הנדרשים על ידי הלקוח או יועציו וכן למצבים של מתן פתרונות לעסקים שלהם פריסה רב לאומית וזאת, בין היתר, באמצעות שיתופי פעולה עם מבטחי משנה וכן מבטחים זרים אותם מייצגת הקבוצה בישראל, ובכללם חברת ZURICH השוויצרית.

עמלות הסוכנים משולמות בכסף ו/או בשווה כסף. העמלות לסוכנים מושפעות לעיתים משיעור הדמים המתווסף לפוליסה וכן, לעיתים, מרווחיות התיק של הסוכן.

שיעור העמלות הממוצע בתת תחום חבויות אחרים הסתכם בשנת 2019 בכ- 11.6%, לעומת כ- 11.4% בשנת 2018 וכ- 11.6% בשנת 2017.

כ- 42.7% מסך הפרמיות בתת תחום ענפי חבויות אחרים משווק באמצעות סוכנות אחת, שהינה חברה כלולה של החברה. אובדן הפרמיות המשווקות באמצעות סוכנות זו לא ישפיע מהותית על רווחיות תחום זה.

3.7.3.4 ענפי רכוש ואחרים

הראל ביטוח משווקת את מוצריה בתת תחום זה באמצעות סוכני וסוכנויות ביטוח ובאופן ישיר, בין היתר, באמצעות השתתפות במכרזים עסקיים וכן באמצעים דיגיטליים. הפעילות הישירה הינה בעיקרה מול לקוחות עסקיים גדולים שבהם מערך הביטוחים הינו בדרך כלל מורכב יותר. להראל ביטוח מחוז נפרד המוגדר כמחוז תעשייה וסיכונים מיוחדים המתמחה במתן פתרונות ביטוחיים עבור עסקים גדולים ומורכבים במיוחד, מבחינת היקף וסוג הכיסויים הנדרשים על ידי הלקוח או

יועציו וכן למצבים של מתן פתרונות לעסקים שלהם פריסה רב לאומית, וזאת, בין היתר, באמצעות שיתופי פעולה עם מבטחי משנה וכן מבטחים זרים אותם מייצגת הקבוצה בישראל, ובכללם חברת ZURICH השוויצרית. פוליסות ביטוח מבנה אגב משכנתא נמכרות ברובן אצל הבנקים למשכנתאות, באמצעות סוכנויות ביטוח ייעודיות אשר קשורות בהסכמים עם הראל ביטוח, ומיעוטן באמצעות סוכני הביטוח. העמלה לסוכנים עבור התיווך בעסקאות ביטוח בתת תחום ענפי ביטוח רכוש ואחרים נקבעת, בעיקרה, כשיעור מהפרמיה נטו ובחלקה מותנית בהיקף המכירות של הסוכן. בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דמי עמילות מרביים בביטוח מבנה אגב הלוואה לדיור), התשע"ב-2012, החל מיום 1 בינואר 2013 נקבעה מגבלה של 20% (כולל מע"מ) מדמי הביטוח שגבה המבטח מהמבוטח, על דמי העמילות עבור תיווך בפוליסות ביטוח מבנה אגב הלוואה לדיור.

שיעור העמלות הממוצע בתת תחום ענפי רכוש ואחרים הסתכם בשנת 2019 בכ- 14.9%. שיעור העמלות בביטוחי אובדן רכוש אחר עסקי (ללא ענף הדירות לרבות משכנתאות) הוא כ- 12.5% מהפרמיות ושיעור העמלות בענף מקיף דירות, לרבות משכנתאות הוא 19.7% מסך הפרמיות של ענף זה, לעומת שיעור של כ- 19.3% אשתקד וכ- 20.2% בשנת 2017.

3.7.3.5 ביטוח אשראי למגורים המובטח במשכנתא

כמפורט בסעיף 1.2.3.5 לעיל, בשל הוראות רגולטוריות של בנק ישראל, בתקופת הדוח לא שוקקו פוליסות חדשות בתחום זה.

3.7.4 חברות ביטוח בחו"ל

Interasco ו-Turk Nippon מפיצות את מוצרי הביטוח השונים באמצעות סוכני ביטוח וברוקרים. לחברות אין הסכמי בלעדיות עם ערוצי הפצה כלשהם.

Turk Nippon פועלת כמייצגת של חברת הביטוח Royal & Sun Alliance Insurance PLC, כך שלקוחותיה בטורקיה מקבלים שירות מ-Turk Nippon. להתקשרות השפעה חיובית על היקף הפעילות של Turk Nippon.

3.7.5 שינויים מהותיים בדינים המתייחסים לערוצי ההפצה שפורסמו במהלך תקופת הדוח:

ביום 19 בפברואר 2019 פרסם הממונה חוזר שעניינו מעורבות גוף שאינו בעל רישיון בשיווק ומכירה של מוצר ביטוח שאינו ביטוח קבוצתי. לפרטים נוספים ראה סעיף 3.1.5.7.

3.7.6 הסוכנויות העיקריות שבשליטת הקבוצה

הסוכנויות העיקריות שבשליטת הקבוצה הינן: סטנדרד ודקלה, הפועלות בעיקר בתחום ביטוחי הבריאות; וריטס סוכנויות לביטוח בע"מ וידידים הסדרים פנסיוניים הפועלות בכל תחומי הפעילות שבהם פועלת החברה; ותכנון מתקדם – סוכנות לביטוח פנסיוני (2013) בע"מ, הפועלת בתחומי החסכון ארוך הטווח.

3.7.7 תלות בגורם שיווק

בכל אחד מתחומי פעילותה אין לקבוצה תלות בגורם שיווק כלשהו, באופן שאובדנו עלול להשפיע השפעה מהותית לרעה על אחד מתחומי הפעילות או עלול לגרום לחברה תוספת עלות מהותית כתוצאה מהצורך להחליפם.

3.8 ספקים ונותני שירותים**3.8.1 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח**

ביום 1 בינואר 2019, הועבר תפעול מרבית קופות הגמל בקבוצה מלאומי שירותי שוק ההון בע"מ, להראל פנסיה וגמל.

לחברות הקבוצה אין תלות בספק זה או אחר, שכן קיימים ספקי שירותים חליפיים עימם ניתן להתקשר בהסכם לרכישת שירותים בלוח זמנים קצר, בהתחשב בסוג השירותים שנרכשים.

3.8.2 ביטוח בריאות

בתחום ביטוחי בריאות הקבוצה קשורה במספר רב של הסכמים עם ספקים בקשר עם הכיסויים הנכללים בפוליסות בתחום פעילות זה. ההתקשרויות העיקריות הינן עם בתי חולים פרטיים, רופאים ונותני שירות רפואי וכן עם ספקי כתבי שירות.

לחברות בקבוצה אין תלות במי מספקי השירותים. לגבי מרבית השירותים להם זקוקה החברה בתחום הפעילות, החברה קשורה בהסכמים עם מספר ספקים, באופן שמאפשר לה גמישות תפעולית. קיומם של ספקים תחליפיים זמינים עבור מרבית השירותים המנויים לעיל מונעת תלות של החברה בספק זה או אחר.

3.8.3 ביטוח כללי**3.8.3.1 רכב רכוש**

ההתקשרויות העיקריות הינן עם ספקי שירותי תיקון לכלי רכב, ספקי חלקי חילוף וספקים של כתבי שירות.

לא קיימת להראל ביטוח תלות בספקי השירות כאמור, שכן קיימים ספקים נוספים שאיתם ניתן להתקשר בלוח זמנים סביר, בהתחשב במהות ההתקשרויות השונות, הגם שהראל ביטוח קשורה מראש, במרבית המקרים, עם יותר מספק שירות אחד. לאור התחרות הקיימת בין ספקי השירותים כאמור, לשינוי בזהות ספק זה או אחר לא צפויה להיות השפעה שלילית על תוצאות הפעילות בתת תחום רכב רכוש.

3.8.3.2 רכב חובה

על מנת לייעל את הליך סילוק התביעות בביטוח חובה, תוך ניצול גודלה היחסי ורצונה לתת שירות איכותי ומקצועי, וכן להפחית את ההוצאות הכרוכות בסילוק התביעות ובמקביל לשלם את הפיצויים הנאותים, קשורה הראל ביטוח בהסכמים עם ספקים הכוללים בין היתר עורכי דין, רופאים וחוקרים פרטיים.

להראל ביטוח לא קיימת תלות בספק מסוים וזאת בזכות התקשרותה עם מגוון ספקים בפריסה ארצית רחבה.

3.8.3.3 ענפי חבויות אחרים

על מנת לייעל את הליך סילוק התביעות בתת תחום ביטוחי חבויות, התקשרה הראל ביטוח בהסכמים עם שורה ארוכה של ספקים, הכוללים, בין היתר, עורכי דין, שמאים, מוסדות רפואיים, חוקרים פרטיים ועוד. טיפול בתביעות ביטוח אחריות מקצועית רפואית מבוצע על-ידי חברה מוחזקת, שרכשה במשך שנים מומחיות וניסיון רב בטיפול בענף ייחודי זה.

להראל ביטוח לא קיימת תלות בספק מסוים עבור תת תחום הפעילות, וזאת בזכות התקשרותה עם מגוון רחב של ספקים בפריסה ארצית. כמו כן, לא צפויה להיות השפעה שלילית על תוצאות הפעילות של תת התחום עקב שינוי בהתקשרויות עם ספקי שירות אלה או אחרים, וזאת בשל קיומם של ספקים נוספים שאיתם ניתן להתקשר בלוח זמנים סביר ובעלויות דומות (וזאת לאור התחרות הקיימת בין הספקים השונים בתחומים הרלוונטיים).

הטיפול בתביעות בגין פוליסות אחריות מקצועית רפואית נעשה בעיקרו באמצעות חברת MCI, שהינה בשליטה מלאה של מדנס סוכנות לביטוח בע"מ (בה מחזיקה החברה כ-25%), וזאת לאור ידע וניסיון ייחודיים שיש לחברה זו בניהול וטיפול בתביעות בתחום הרשלנות הרפואית. החל מחודש דצמבר 2015, יישוב חלק מתביעות האחריות המקצועית הרפואית בגין שנות חיתום מסוימות, נעשה על ידי חברה משותפת בבעלות הראל (5%) ומבטחי המשנה Munich Re (75%), Swiss Re (20%). החל מחודש ספטמבר 2019 Swiss Re רכשה את חלקה של Munich Re בחברה כאמור, באופן שבו הראל ממשיכה להחזיק ב-5% מהחברה והיתרה מוחזקת בידי Swiss Re. להראל ביטוח תלות מסוימת ב-MCI ובחברה המשותפת כאמור, אולם להראל ביטוח ידע וניסיון מספקים לשם טיפול עצמאי בתביעות אלו בלוח זמנים קצר יחסית.

3.8.3.4 ענפי רכוש ואחרים

במסגרת ביטוח דירות, הראל ביטוח משווקת הרחבות שונות לפוליסה התקנית, באמצעות הסכמי שירותים עם ספקים שונים. הראל ביטוח חתמה על הסכמים עם ספקים ונותני שירות, בין היתר, בתחומים הבאים: שרברים וחברות מוקד ניהול תביעות בנזקי מים.

לא קיימת להראל ביטוח תלות בספקי השירות בסעיף זה, שכן קיימים ספקים נוספים שאיתם ניתן להתקשר בלוח זמנים סביר בהתחשב במהות ההתקשרויות השונות. לאור התחרות שקיימת בין ספקי השירותים כאמור, לשינוי בזהות ספק זה או אחר לא צפויה להיות השפעה שלילית על תוצאות הפעילות בתת תחום הרכוש האחר, לרבות בענף הדירות והמשכנתאות.

להלן מידע אודות ספקים ונותני שירותים נוספים:

3.8.4 שירותי מחשוב ותוכנה

שירותי מחשוב ותוכנה מסופקים לרוב חברות הקבוצה על ידי ה"מ, חברה בת בבעלות מלאה של החברה, האחראית על מתן שירותי המיכון השונים, אשר מפעילה במידת הצורך, ספקים וחברות תוכנה לצורך שירותי המחשוב אותם היא מספקת לחברות הקבוצה.

3.8.5 תלות בספקים

למעט הספקים שצוינו בסעיף 2.5.16.2 לגבי תחום השירותים הפיננסיים, ותלות מסוימת ב-MCI בתת תחום ענפי חבויות ואחרים (ראה סעיף 3.8.3.3), אין לחברות הקבוצה תלות במי מספקיהן, ולגבי כל אחד מהם באפשרות הקבוצה למצוא ספקים או פתרונות חלופיים מבלי שתיווצר לה תוספת עלות משמעותית.

3.9 רכוש קבוע**3.9.1 משרדים ונכסי מקרקעין**

משרדיה הראשיים של הקבוצה ממוקמים ב"בית הראל" וב"בית המ.א.ה", הנמצאים במתחם הבורסה על גבול רמת-גן תל-אביב. כמו כן לקבוצה משרדים (בנכסי מקרקעין אשר בבעלותה ובבעלות חברות בנות בבעלות מלאה שלה) ב"בית הראל" בירושלים, בתל-אביב, בחיפה, בפתח-תקווה (שם גם ממוקם מרכז לוגיסטי של חברות הביטוח בקבוצה), ובמקומות נוספים ברחבי הארץ.

יתרת העלות המופחתת של נכסי המקרקעין האמורים, המשמשים את חברות הקבוצה, למועד הדוח הינה כ- 1,223 מיליוני ש"ח לעומת כ- 1,166 מיליוני ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2018. כמו כן שוכרות חברות הקבוצה שטחי משרדים בסביבת בית הראל ובערים שונות בישראל.

3.9.2 מערכות המיכון וניהול המידע

החברה הבת הה"מ אחראית על מתן שרותי המיכון השונים לרוב חברות הקבוצה, והיא אשר מפעילה במידת הצורך, ספקים וחברות תוכנה לצורך שרותי המחשוב אותם היא מספקת לחברות הקבוצה. בשנים האחרונות, עוסקת הה"מ באופן אינטנסיבי ביישום התכנית האסטרטגית של החברה, "חישוב מסלול מחדש". לפרטים אודות היעדים והאסטרטגיה העסקית של הקבוצה - ראה סעיף 8 לפרק השני לדוח התקופתי (דוח הדירקטוריון).

הקבוצה רואה חשיבות רבה ביכולת הטכנולוגית שלה, כך שתוכל לתמוך ביעדי הקבוצה, והיא שמה לעצמה מטרה להוביל את השימוש במערכות מתקדמות בתחומי פעילותה השונים. השקעות הקבוצה בציוד מחשוב ותוכנה בשנת 2019 היו כ- 250 מיליוני ש"ח לעומת כ- 236 מיליוני ש"ח בשנת 2018.

3.10 עונתיות

אין השפעה מהותית לעונתיות על הרווחיות באף אחד מתחומי הפעילות של החברה. עם זאת, להשפעות עונתיות לא מהותיות בתחומי הפעילות השונים ראה את הפירוט להלן:

3.10.1 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

בביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח לקראת סוף שנה קלנדרית ניכרת עליה בקצב המכירות עקב רכישת מוצרים המקנים הטבות מס והפקדות במוצרים אלו.

3.10.2 ביטוח בריאות

בביטוח בריאות קיימת עלייה עונתית בכמות הפוליסות הנמכרות ליוצאים לחו"ל בתקופות הקיץ ובחופשות החגים.

3.10.3 ביטוח כללי

3.10.3.1 מחזור הפרמיות בתחומי הביטוח הכללי גדול יותר בתחילת כל שנה קלנדרית, עקב חידוש מספר רב של חוזי ביטוח שנתיים בתחילת השנה. לעונתיות זו אין השפעה על הרווחיות, מאחר שהיא מווסתת על ידי השינויים בעתודה לסיכונים שטרם חלפו.

3.10.3.2 בביטוחי רכב חובה ורכוש ישנה עלייה בהיקף התביעות בחודשי החורף, כתוצאה מריבוי תאונות הדרכים ומנזקי מזג האוויר.

3.10.3.3 בביטוח רכוש אחר ישנה עלייה בהיקף התביעות בחודשי החורף כתוצאה מפגעי מזג האוויר.

להלן התפלגות פרמיה שהורווחה בענפי הביטוח, דמי ניהול מקופות גמל וקרנות פנסיה וסך הכנסות ממגזר שוק ההון ושירותים פיננסיים לפי רבעונים בשלוש השנים האחרונות (במיליוני ש"ח):

שנת 2019 (מיליוני ש"ח)				
תחום פעילות	רבעון 1	רבעון 2	רבעון 3	רבעון 4
ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח				
ביטוח חיים	1,548	1,482	1,772	1,453
קופות גמל וקרנות פנסיה	143	144	149	152
בריאות	1,195	1,213	1,256	1,258
רכב חובה	151	159	156	155
רכב רכוש	193	205	210	214
ענפי חבויים אחרים	237	241	241	248
ענפי רכוש ואחרים	241	241	248	256
ביטוח משכנתאות	3	1	3	2
שוק ההון ושירותים פיננסיים	48	49	53	57
חברות ביטוח בחו"ל	129	125	130	142
שנת 2018 (מיליוני ש"ח)				
תחום פעילות	רבעון 1	רבעון 2	רבעון 3	רבעון 4
ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח				
ביטוח חיים	1,454	1,292	1,479	1,389
קופות גמל וקרנות פנסיה	137	139	142	144
בריאות	1,103	1,160	1,209	1,206
רכב חובה	165	169	171	170
רכב רכוש	201	207	210	212
ענפי חבויים אחרים	227	231	234	245
ענפי רכוש ואחרים	233	233	243	254
ביטוח משכנתאות	3	2	3	2
שוק ההון ושירותים פיננסיים	52	55	54	48
חברות ביטוח בחו"ל	120	122	112	123
שנת 2017 (מיליוני ש"ח)				
תחום פעילות	רבעון 1	רבעון 2	רבעון 3	רבעון 4
ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח				
ביטוח חיים	1,248	1,256	1,273	1,301
קופות גמל וקרנות פנסיה	126	127	132	138
בריאות	1,078	1,088	1,127	1,131
רכב חובה	124	131	134	143
רכב רכוש	181	186	188	193
ענפי חבויים אחרים	212	217	221	230
ענפי רכוש ואחרים	231	239	250	254
ביטוח משכנתאות	5	3	5	3
שוק ההון ושירותים פיננסיים	51	50	50	51
חברות ביטוח בחו"ל	96	107	120	120

3.11 נכסים בלתי מוחשיים

להלן פרטים לגבי הנכסים הבלתי מוחשיים העיקריים בהם עושה החברה שימוש

- כאמור בסעיף 3.7.3.1 לעיל, הראל ביטוח עושה שימוש במותג "UPGRADE" החל מסוף שנות ה-90 בשיווק מוצריה בתחום הרכב (רכב רכוש ורכב חובה) ובשנים האחרונות גם בשיווק מוצרים בתחום הבריאות. המותג "UPGRADE" הינו סימן מסחר רשום אשר בבעלות הקבוצה.
- עד לשנת 2016 הראל ביטוח עשתה שימוש בשם קרן הפנסיה "גילעד" זכות שנרכשה במסגרת רכישת קרנות הפנסיה החדשות של גילעד על ידי הראל ביטוח.
- לפרטים אודות נכסים בלתי מוחשיים - ראה באור 5 לדוחות הכספיים.
- EMI - בבעלות EMI 5 סימני מסחר המתייחסים לשמה המסחרי של החברה - "EMI", לוגו החברה - "EMI" ו- שיטת החברה - "שיטת EMI".
- לקבוצה מאגרי מידע שבהם נשמר מידע הנוגע ללקוחותיה, ספקיה, סוכניה ועובדיה של הקבוצה. מאגרים אלה, הקיימים בקבוצה מזה שנים רבות או שהועברו אליה במסגרת רכישת פעילות, מאפשרים לחברות הקבוצה, בין היתר, תמחור נכון יותר של הסיכונים הכרוכים במתן כיסוי ביטוחי ללקוחותיהן.

3.12 גורמי סיכון

3.12.1 טבלת גורמי הסיכון

בטבלה שלהלן מוצגים גורמי הסיכון של הקבוצה על פי טיבם ועל פי השפעתם האפשרית, לדעת הנהלת הקבוצה, על עסקי הקבוצה:

מידת ההשפעה של גורם הסיכון על החברה			גורמי הסיכון	סוג הסיכון
השפעה קטנה	השפעה בינונית	השפעה גדולה		
		✓	האטה כלכלית בישראל	סיכונים מקרו
		✓	סיכונים שוק	
		✓	• סיכון ריבית	
		✓	• סיכון מרווח אשראי	
	✓		• סיכון אינפלציה	
	✓		• סיכון חליפין שער	
		✓	• סיכון מחירי מניות	
	✓		• סיכון מחירי נכסים אחרים	
		✓	סיכונים אשראי	
		✓	סיכונים ביטוחיים לרבות התארכות תוחלת החיים ותחלואה)	סיכונים ענפיים
		✓	סיכונים אסטרטגיים, כולל שינויים בסביבת התחרות, ברמת שימור תיק, בטעמי הציבור ואיומי חדשנות טכנולוגית	
	✓		שינויים לרעה בשוקי מבטחי משנה בעולם	
			סיכונים קטסטרופות:	
		✓	• מגיפה	

מידת ההשפעה של גורם הסיכון על החברה			גורמי הסיכון	סוג הסיכון
השפעה גדולה	השפעה בינונית	השפעה קטנה		
	✓		• טרור או מלחמה	
	✓		• רעידת אדמה או אסון טבע גדול אחר בישראל	
		✓	שינויים רגולטורים	
		✓	תקדימים משפטיים	
	✓		סיכונים תפעוליים	סיכונים מיוחדים לחברה
		✓	סיכוני סייבר ואבטחת מידע	
	✓		סיכוני טכנולוגיות מידע	
	✓		סיכון מיקור חוץ	
✓			סיכוני נזילות	
	✓		אי התאמה בין נכסים והתחייבויות	
		✓	תובענות ייצוגיות והליכים משפטיים מהותיים	
	✓		סיכוני ציות	
	✓		קריסת מבטח משנה של החברה	
	✓		סיכון מוניטין	

ייחוס מידת השפעת גורמי הסיכון לעיל לקבוצה מבוסס על הערכה סובייקטיבית איכותית של הנהלת הקבוצה בהתחשב בהיקף ובמאפייני פעילותה נכון לתאריך דוח זה. מידת ההשפעה של כל אחד מגורמי הסיכון לעיל עשויה להיות מושפעת משינויים העשויים לחול במאפייני פעילות הקבוצה או בתנאי השוק לאחר תאריך דוח זה.

לפרטים נוספים בדבר ניהול סיכונים ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

3.13 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה

לענין הסכם עם לאומי שירותי שוק ההון בע"מ - לפרטים ראה סעיף 3.8.1 לעיל.

לענין הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה בתחום השירותים הפיננסים ושוק ההון - ראה סעיף 2.5.16.2 לעיל.

3.14 יעדים ואסטרטגיה עסקית

לפרטים אודות היעדים והאסטרטגיה העסקית של הקבוצה - ראה סעיף 8 לפרק השני לדוח התקופתי (דוח הדירקטוריון).

4. חלק ד' - משטר תאגידי

4.1 דירקטורים חיצוניים

הדירקטורים החיצוניים המכהנים בחברה, נכון למועד פרסום הדוח הינם: פרופ' אודי ניסן, פרופ' ישראל גלעד, הגב' חוה פרידמן-שפירא והגב' מירי לנט שריר.

לפרטים אודות הדירקטורים החיצוניים של החברה - ראה תקנה 26 בפרק החמישי לדוח התקופתי (פרטים נוספים על החברה).

4.1.1 שינויים בכהונת הדירקטורים החיצוניים בחברה במהלך שנת 2019 ועד למועד פרסום הדוח

לא חלו שינויים בכהונת הדירקטורים החיצוניים בחברה במהלך שנת 2019 ועד למועד פרסום הדוח.

4.2 מבקר פנים

4.2.1 פרטי מבקר הפנים ותאריך תחילת כהונתו

ביום 24 בדצמבר 2013 מונתה גב' אסנת מנור זיסמן, רו"ח על ידי דירקטוריון החברה וכהונתה החלה ביום 1 בפברואר 2014.

המבקר הפנימי עומד בהוראות סעיף 146(ב) לחוק החברות ובהוראות סעיף 8 לחוק הביקורת הפנימית, תשנ"ב-1992.

המבקר הפנימי הינו עובד הראל ביטוח אשר מכהן כמבקר פנים גם בהראל השקעות. עבודת הביקורת הפנימית מבוצעת באמצעות עובדי מערך הביקורת הפנימית של החברה וכן באמצעות שירותים הניתנים במיקור חוץ. הממונה הארגוני על מבקר הפנים הינו יו"ר דירקטוריון החברה.

המבקר הפנימי של החברה משמש גם כמבקר פנימי של שתי חברות בנות בקבוצה (הראל ביטוח ו-EMI) ולפיכך ההתייחסות להלן לפעילותו של מבקר הפנים של החברה הינה (אלא אם כן צוין אחרת) הן לפעילותו בביקורת פנים בענייניה של החברה עצמה והן לביקורות פנים בעניינן של החברות הבנות כאמור.

בחברות בנות אחרות של החברה מכהנים מבקרי פנים נוספים. כך, למשל, בחברות בקבוצת הראל שעוסקות בתחום שוק ההון ופיננסים (הראל פיננסים והחברות הבנות שלה), מכהן כמבקר פנים רו"ח לינור דלומי ממשרד דלויט. בהראל פנסיה וגמל, בקחצ"ק ובלעתיד מכהן כמבקר פנים רו"ח שי לוטרבך, כאשר חלק מהביקורת בחברות אלו מבוצעות על-ידי עובדי מערך הביקורת הפנימית בחברה.

בחלק מהחברות הבנות כהונת המבקרים הפנימיים מתחייבת מהוראות הדין החלות על אותן חברות, אף שאינן חברות ציבוריות. כך, למשל, חברות ביטוח וחברות מנהלות של קופות גמל וקרנות פנסיה, מחויבות במינוי מבקר פנים ובכהונה של ועדת ביקורת, אשר דנה בדוחות של מבקר הפנים. לפיכך, המבקרים הפנימיים שמכהנים במרבית החברות הבנות של החברה, פועלים בהתאם ובכפוף להחלטות של ועדות הביקורת של אותן חברות בנות.

4.2.2 תכנית הביקורת

תכנית הביקורת היא תכנית שנתית, הנגזרת מתוכנית ביקורת רב שנתית. סבב הביקורות נשוא התכנית הרב שנתית נועד ליצור מצב בו במהלך של ארבע שנים מבוקרים כל הנושאים הרלבנטיים לפעילותה של החברה. תוכן תכנית העבודה נקבע, בין היתר, בהתבסס על סקר מוקדם וממצאיו באשר לבחינת הבקורות ובהתבסס על שינויים רגולטוריים.

4.2.3 התקנים המקצועיים

התקנים המקצועיים המקובלים על פיהם עורך המבקר הפנימי את עבודת הביקורת כאמור בסעיף 4(ב) לחוק הביקורת הפנימית הם כפי שנקבעו על ידי הלשכה הבינלאומית של המבקרים הפנימיים (IIA) ואומצו על ידי איגוד המבקרים הפנימיים בישראל.

4.2.4 היקף העסקה

היקף הביקורת הפנימית נקבע בתחילת השנה במסגרת אישור תכנית הביקורת. בשנת 2019 בוצעו בקבוצה 40,040 שעות ביקורת (בשנת 2018 בוצעו 39,800 שעות ביקורת). היקף שעות הביקורת נקבע על בסיס תכנית ארבע שנתית שבמסגרתה אמורים להיות מבוקרים כל הנושאים הנוגעים לפעילותה של החברה ושל החברות הבנות, כאמור לעיל. בהתאם לתכנית הרב שנתית נקבעת תכנית הביקורת השנתית ובהתאם נקבע היקף השעות הנדרשות לצורך ביצועה.

להלן נתונים אודות היקף שעות הביקורת בחברה ובחברות מוחזקות:

שעות שהושקעו	החברה
26,705	הראל ביטוח
6,735	חברות הפנסיה והגמל*
300	EMI
33,740	סך הכל בגופים המוסדיים
2,400	הראל פיננסיים וחברות בנות
3,300	Interasco ו-Turk Nippon
600	הראל השקעות
40,040	סה"כ

* הראל פנסיה וגמל, קחצ"ק ולעתיד.

4.2.5 תגמול

מבקר הפנים הינו עובד החברה.

שכרו של מבקר הפנים הינו שכר שנקבע בהסכם העסקה של מבקר הפנים, באופן שמונע חשש לפגיעה בשיקול הדעת המקצועי של מבקר הפנים או לפגיעה באי תלותו.

4.2.6 גישה למידע

למבקר הפנימי הוצגו כל המסמכים הרלוונטיים אשר נדרשו, לרבות גישה מתמדת ובלתי אמצעית למערכות המידע של החברה ולכל מידע אחר ולרבות לנתונים כספיים.

4.2.7 דין וחשבון המבקר הפנימי

כל דוחות המבקר הפנימי בחברה הוגשו בכתב. כל דוח הוגש לשרשרת המבוקרים עד מנכ"ל ויו"ר ועדת הביקורת של הדירקטוריון של החברה המבוקרת. בגין כל דוח התקיימה ישיבה של ועדת הביקורת עם המבוקרים באשר לממצאים וכן הוגשה תגובת המבוקרים בכתב.

בסך הכל הוגשו לחברה בתקופת הדוח 4 דוחות ביקורת, והדיון בכולם התקיים בוועדת הביקורת שהתכנסה בסמוך למועד הגשתם.

4.2.8 הערכת הדירקטוריון את פעילות המבקר הפנימי

לדעת הדירקטוריון היקף עבודת הביקורת הפנימית, רציפות פעילותו ותכנית העבודה של המבקר הינם מספקים בנסיבות העניין ויש בהם כדי להגשים את מטרות הביקורת הפנימית בחברה.

4.3 רואה חשבון מבקר

4.3.1 פרטי רואה חשבון מבקר

4.3.1.1 שם: משרד סומך חייקין KPMG

תאריך תחילת כהונתו: שנת 1999

4.3.1.2 שם השותף המטפל בחברה (מיום 1.7.2016): מר אברהם פרוכטמן, רו"ח.

4.3.2 גילוי בדבר שכר רואה חשבון מבקר

להלן פירוט שכר רואי החשבון (לא כולל מע"מ), עבור שירותים שניתנו על ידם בשנים 2018 - 2019:

שנת 2019

שכר טרחה (באלפי ש"ח) ללא מע"מ				
סה"כ	שירותי מס מיוחדים	אחר	שירותי ביקורת	
518	51	-	467	החברה ⁽¹⁾
6,198	951	402	4,845	הראל ביטוח ⁽¹⁾
545	80	-	465	הראל פיננסיים ⁽²⁾
738	102	46	590	חברות אחרות ⁽¹⁾
7,999	1,184	448	6,367	סה"כ
שעות				
2,112	149	-	1,963	החברה ⁽¹⁾
23,928	2,670	900	20,358	הראל ביטוח ⁽¹⁾
2,780	380	-	2,400	הראל פיננסיים ⁽²⁾
2,913	268	165	2,480	חברות אחרות ⁽¹⁾
31,733	3,467	1,065	27,201	סה"כ

(1) סומך חייקין KPMG - (מרבית הסכום).

(2) קוסט פורר גבאי- Ernst & Young - (מרבית הסכום).

* הסכום כולל ביקורת בגין סולבנס.

שנת 2018

שכר טרחה (באלפי ש"ח) ללא מע"מ				
סה"כ	שירותי מס מיוחדים	שירותים הקשורים לביקורת ואחר	שירותי ביקורת	
552	-	85	467	החברה ⁽¹⁾
5,213	473	-	*4,740	הראל ביטוח ⁽¹⁾
557	77	-	480	הראל פיננסיים ⁽²⁾
772	106	85	581	חברות אחרות ⁽¹⁾
7,094	656	170	6,268	סה"כ
שעות				
2,438	-	266	2,172	החברה ⁽¹⁾
21,499	1,245	-	20,254	הראל ביטוח ⁽¹⁾
2,827	163	-	2,664	הראל פיננסיים ⁽²⁾
3,286	279	305	2,702	חברות אחרות ⁽¹⁾
30,050	1,687	571	27,792	סה"כ

(1) סומך חייקין KPMG - (מרבית הסכום).

(2) קוסט פורר גבאי- Ernst & Young - (מרבית הסכום).

* הסכום כולל ביקורת בגין סולבנסי.

4.3.3 גילוי בדבר שלב היישום וההטמעה של תקן IFRS 17, חוזי ביטוח ("התקן")

במהלך חודש מרץ 2020 התקשרה החברה עם Ernst & Young קנדה כיועץ חיצוני אשר ילווה את החברה במהלך שלב היישום וההטמעה של התקן. שלב זה צפוי להימשך בין 18-30 חודשים. במסגרת שלב זה עתידה החברה, בסיועו של היועץ החיצוני כאמור לעיל, לעבור, בין היתר, באופן פרטני על כל אחד ממוצריה וכן לבחור באופן סופי את המדיניות החשבונאית שלה ביחס לסוגיות מרכזיות בתקן ולהטמיע אותם במערכת.

4.4 אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי

לפרטים אודות אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי - ראה פרק 6 לדוח התקופתי.

4.5 פרטים בדבר התקדמות ההיערכות ליישום Solvency II

לפרטים אודות התקדמות ההיערכות ליישום דירקטיבת Solvency II - ראה באור 1'18 לדוחות הכספיים.

מישל סיבוני
מנכ"ל

יאיר המבורגר
יו"ר הדירקטוריון

31 במרץ 2020

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ

פרק 2

דוח הדירקטוריון

תוכן עניינים

2-3	תיאור החברה	1
2-4	מצב כספי ותוצאות הפעולות, נזילות ומקורות מימון	2
2-16	חשיפה לסיכוני שוק ודרכי ניהולם	3
2-20	היבטי ממשל תאגידי ואחריות חברתית	4
2-22	ממשל תאגידי	5
2-23	הוראות גילוי בקשר עם הדיווח הפיננסי של התאגיד	6
2-23	גילוי בנושא יחס כושר פירעון כלכלי	7
2-25	יעדים ואסטרטגיה עסקית	8

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ

דוח הדירקטוריון לשנת 2019

דוח הדירקטוריון בפרק זה של הדוח התקופתי כולל גם מידע צופה פני עתיד, כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968. מידע צופה פני עתיד הינו מידע בלתי וודאי לגבי העתיד, המבוסס על אינפורמציה שקיימת בחברה במועד הדוח וכולל הערכות של החברה או כוונות שלה, נכון למועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות באופן מהותי מן התוצאות המוערכות או המשתמעות ממידע זה. במקרים מסוימים, ניתן לזהות קטעים המכילים מידע צופה פני עתיד על-ידי הופעת מילים כגון: "החברה/הקבוצה מעריכה", "החברה/הקבוצה סבורה", "צפוי/ה" וכדו', אך ייתכן, כי הופעת מידע צופה פני עתיד יופיע גם בניסוחים אחרים.

דוח הדירקטוריון ליום 31 בדצמבר 2019, מבטא את השינויים העיקריים במצב עסקי הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ ("הראל השקעות" או "החברה") בשנת 2019. דוח הדירקטוריון הינו חלק בלתי נפרד מהדוח התקופתי, על כל חלקיו, ויש לקרוא את הדוח התקופתי כולו כמקשה אחת.

1 תיאור החברה

1.1 כללי

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ ("הראל השקעות" או "החברה") הינה חברה ציבורית, שמיניותה נסחרות בבורסה לניירות ערך בתל אביב, החל משנת 1982. החברה יחד עם החברות הבנות שלה (להלן: "הקבוצה") פעילה, בעיקר, בתחומים הבאים:

א. בתחומי הביטוח השונים פועלת החברה באמצעות החברות הבנות: הראל חברה לביטוח בע"מ (בשליטה מלאה) ("הראל ביטוח"); Interasco Societe Anonyme General Insurance Company S.A.G.I; (בשליטה בשיעור של 94%) הפועלת ביוון בתחום הביטוח הכללי; Turk Nippon (בשליטה מלאה) הפועלת בטורקיה; בססח - החברה הישראלית לביטוח אשראי בע"מ (מוחזקת בשיעור 50%) ("בססח") ואי.אם.אי - עזר חברה לביטוח משכנתאות בע"מ (בשליטה מלאה) ("EMI").

ב. בתחום החיסכון ארוך הטווח פועלת החברה באמצעות חברות בנות, שהינן חברות מנהלות של קופות גמל וקרנות פנסיה, כדלקמן: הראל פנסיה וגמל בע"מ (בשליטה מלאה) ("הראל פנסיה וגמל"), שהינה חברה מנהלת של קרנות פנסיה וקופות גמל¹; קרן החיסכון לצבא הקבע - חברה לניהול קופות גמל בע"מ (בשליטה מלאה) ("קחצ"ק"); לעתיד חברה לניהול קרנות פנסיה בע"מ (בשליטה בשיעור 79%), המנהלת קרן פנסיה ותיקה ("לעתיד").

ג. בתחום השירותים הפיננסיים ושוק ההון - באמצעות החברה הבת הראל פיננסיים בע"מ ("הראל פיננסיים") (בשליטה מלאה) והחברות הבנות העיקריות שלה: הראל קרנות נאמנות בע"מ ("הראל קרנות נאמנות") - חברה לניהול קרנות נאמנות; הראל פיננסיים ניהול השקעות בע"מ ("הראל פיננסיים השקעות") - בעלת רישיון ניהול תיקים ומבצעת פעילות ניהול תיקי השקעות; הראל מסחר מדדים בע"מ - חברה שתפקידה עשיית שוק לקרנות הסל המנוהלות בהראל קרנות נאמנות; אלפא טק ניהול השקעות בע"מ, בעלת רישיון ניהול תיקים, המנהלת השקעות לקרנות המונפקות על ידי הראל קרנות נאמנות, באמצעות מודלים ממוחשבים; הראל פיננסיים אלטרנטיב נדל"ן בע"מ, שהינה חברה המשמשת כשותף כללי בשותפות הראל אלטרנטיב נדל"ן, שותפות מוגבלת הרשומה בארצות הברית; הראל פיקדון סחיר בע"מ, שהינה חברה שהנפיקה אגרות חוב המגובות בפקדונות.

כמו כן, בנובמבר 2019 החלה החברה, באמצעות חברה בת, המצפן - שותפים לדרך בע"מ, לפעול במתן אשראי לעסקים בינוניים וקטנים.

פעילותה של החברה עצמה הינה בניהול, פיקוח ובקרה על החברות הבנות, תכנון שוטף של פעולות הקבוצה ויזום מהלכים והשקעות הן במישרין והן באמצעות חברות הקבוצה.

¹ לפרטים נוספים אודות השינוי המבני בהראל פנסיה וגמל, ראה סעיף 1.1.7 בפרק הראשון בדוח התקופתי - "תיאור עסקי החברה".

להרחבה אודות תחומי הפעילות של הקבוצה ראה סעיף 1.2 בפרק הראשון בדוח התקופתי - "תיאור עסקי החברה".

1.2 בעלי המניות בחברה

יאיר המבורגר, גדעון המבורגר ונורית מנור הינם בעלי המניות העיקריים בחברה (בסעיף זה: "בעלי המניות"), המחזיקים בכ- 46.49% מזכויות ההצבעה ומהון המניות המונפק של החברה.

ההחזקה של בעלי המניות בחברה הינה בעיקר באמצעות ג.י.י. ייעוץ כלכלי וניהול השקעות 2017 שותפות מוגבלת בשליטתם ובעלותם המלאה של בעלי המניות, בה הם מחזיקים כשותפים מוגבלים, באמצעות חברות פרטיות בבעלותם המלאה ("השותפות ג.י.י.") וכן מחזיקים בשותף הכללי בשותפות ג.י.י.

2 מצב כספי ותוצאות הפעולות, נזילות ומקורות מימון

2.1 שינויים עיקריים אודות עסקי התאגיד

לעניין עסקאות מהותיות ושינויים נוספים שחלו בתקופת הדוח - ראה סעיף 1.1.7 בפרק הראשון בדוח התקופתי - "תיאור עסקי החברה".

לעניין שינויים שאירעו לאחר תקופת הדוח - ראה סעיף 1.1.8 בפרק הראשון בדוח התקופתי - "תיאור עסקי החברה".

2.2 התפשטות נגיף הקורונה

בעקבות התפרצות והתפשטות נגיף הקורונה ברחבי העולם במהלך הרבעון הראשון של שנת 2020, מדינות רבות בעולם, וביניהן ישראל, נוקטות באמצעים שונים לצמצום החשיפה לנגיף, לרבות מגבלות תנועה והתקהלות, צמצום כח אדם במקומות עבודה, קביעת הנחיות לבידוד אנשים אשר יש חשש כי נדבקו בנגיף וסגירת מקומות בילוי ופנאי.

נוכח הדאגה לבריאות העובדים ולשלומם, הנהלת הקבוצה נקטה מתחילת המשבר בפעולות על מנת להקטין את הסיכון לעובדי הקבוצה. בהתאם להנחיות משרד הבריאות, הקבוצה קיבלה מספר החלטות לגבי צמצום עבודה במשרדי החברה, תוך היערכות והתאמת אופן העבודה לעבודה מהבית תוך הקפדה על המשך מתן שירות רציף ותקין ללקוחותיה של הקבוצה ולסוכניה.

בהתאם לרגולציה המחייבת את הקבוצה במוכנות לתרחישי המשכיות עסקית, והודות למודעות הגבוהה של הקבוצה לחשיבות מתן השירות ללקוחותיה, וההשקעה שנעשתה על ידי הקבוצה בשלוש השנים האחרונות בטכנולוגיה ובדיגיטל, בידי הקבוצה פתרונות למתן שירות תקין ורציף ללקוחותיה גם בעתות חירום אלו והקבוצה מוסיפה ונערכת להמשך הפעילות העסקית, במתכונת מותאמת גם עם החרפת המשבר.

נכון למועד פרסום הדוח מרבית עובדי החברה עובדים באמצעות גישה מרחוק למערכות החברה, כאשר בשל המצב, כ-15% מעובדי החברה הוצאו לחופשה ללא תשלום (חל"ת), החל מיום 22 במרץ 2020, לתקופה של 30 יום לפחות, ועובדים נוספים הוצאו לחופשה על חשבון יתרת ימי החופשה הצבורה שלהם, עד לאחר חג הפסח. החברה הודיעה לעובדים שהוצאו לחל"ת כי היא תעשה כל מאמץ להחזירם לעבודה סדירה, בכפוף להתפתחויות העסקיות והמשקיות עם תום המשבר, וכן העניקה לכל עובד שהוצא לחל"ת מענק חד פעמי בסך 5,000 ש"ח, על מנת להקל עליהם בתקופת חג הפסח הקרב.

נכון למועד פרסום הדוח, התפשטות נגיף הקורונה בארצות הברית ובאירופה, משפיעה לרעה באופן ניכר על שוקי ההון והכלכלה העולמית, לרבות בישראל, וגורמת לתנודתיות רבה בשוק.

בעקבות התפרצות נגיף הקורונה בעולם, נרשמו ירידות חריגות במדדי המניות, הסחורות והאג"ח המובילים בעולם ובישראל, אשר משפיעות לרעה על תוצאות הפעילות של הקבוצה. בסמוך לתאריך פרסום הדוחות הכספיים, השפעת הירידות החדות בשוקי ההון בגין התיק הסחיר שאינו מוחזק כנגד התחייבויות תלויות תשואה, מוערכת בהפסדי השקעות ברוטו בסך של כ-870 מיליוני ש"ח (לפני מס). כמו כן, חל קיטון המוערך בכ-11% בשווי הנכסים המנוהלים על ידי הקבוצה אשר צפוי להשפיע על היקף דמי הניהול שהקבוצה תיגבה.

בנוסף, בהתאם למנגנון גביית דמי הניהול הקבוע בהסדר התחיקתי, חברת ביטוח לא תגבה דמי ניהול משתנים בגין פוליסות תלויות תשואה שנמכרו בין השנים 2003-1991 עד להשגת רווחי השקעה בגין הנכסים העומדים כנגד התחייבויות תלויות תשואה, שיכסו את הפסדי ההשקעה שנצברו. בהתאם למנגנון שתואר לעיל, בשל תשואות ריאליות שליליות בפוליסות משתתפות ברווחים שנמכרו בין השנים 2003-1991, הראל ביטוח לא רשמה דמי ניהול משתנים מתחילת שנת 2020, אלא דמי ניהול קבועים בלבד. כל עוד לא תושג תשואה ריאלית חיובית שתכסה את הפסדי ההשקעות שנצברו לחובת המבוטחים, לא תוכל הראל ביטוח לגבות דמי ניהול משתנים. סמוך לתאריך פרסום הדוחות הכספיים, אומדן דמי הניהול שלא יגבו בשל התשואה הריאלית השלילית עד להשגת תשואה חיובית מצטברת, הסתכם בסך של כ-320 מיליוני ש"ח.

בסמוך לתאריך פרסום הדוחות הכספיים, עקום הריבית חסרת הסיכון עלה מעבר לרמתו ביום 31 בדצמבר 2019, דבר העשוי לגרום לקיטון בהתחייבויות הביטוחיות. מנגד, עליה של עקום הריבית עלולה להשפיע לשלילה על שוויים של הנכסים הפיננסיים ונכסים אחרים של החברה באופן שעשוי להפחית את ההשפעה האמורה לעיל. יש לציין כי המידע המתואר לעיל אינו מהווה הערכה לגבי תוצאותיה הכספיות של החברה. מידע זה הינו חלקי בלבד ואינו כולל מרכיבים אחרים של רווחים או הפסדים מהשקעות והשפעות נוספות.

למידע בדבר יחס כושר פירעון של החברה ראה סעיף 7 להלן.

כמו כן, המשך הפגיעה בשוקי ההון בארץ ובעולם, עלול להשפיע על הניזילות בשווקים ולפגוע בתנאי הריבית של מוצרים עתידיים של מגזר השירותים הפיננסיים של הקבוצה.

נכון לתאריך פרסום הדוחות הכספיים קיימת עליה בבקשות לפדיון כספים פנסיונים מקרנות הפנסיה ומקופות הגמל, וכן בקשות להעברות בין מסלולי ההשקעה השונים, אולם ניתן לומר כי באופן כללי ציבור החוסכים מגלה איפוק ביחס לאמור והיקף הבקשות כאמור אינו משמעותי. בתחום קרנות ההשתלמות, המאופייין בטווח יעד קצר משמעותית לחסכון, ניכרת עליה של פדיון החסכוניות הניזילים. בתחום קרנות הנאמנות, המאופייין אף הוא בטווח יעד קצר משמעותית לחסכון, ניכרת עליה משמעותית מאוד של פדיונות. כמו כן, המשבר עשוי להביא לעליה בחשיפה לכשלי אשראי במסגרת פעילות ביטוח אשראי של הקבוצה.

בנוסף, עשויות להיות למצב הכלכלי בארץ ובעולם השפעות על תחומי הביטוח השונים בהן פועלת הקבוצה.

לאור העובדה כי מדובר במשבר, המאופייין באי וודאות רבה, לגבי משכו והצעדים שיינקטו על ידי המדינה ומדינות אחרות בעולם, הקבוצה אינה יכולה להעריך את היקף ההשפעות האמורות על פעילות הקבוצה בכלל ועל פעילות מגזר השירותים הפיננסיים של הקבוצה בפרט, בזמן הקצר והארוך, לרבות על ברות ההשבה של הנכסים הבלתי מוחשיים של החברה. קבוצת הראל עוקבת אחר ההתפתחויות בנושא ובוחנת את כלל ההשלכות באופן שוטף ויומיומי תוך מתן מענה שוטף למצב המשתנה.

לפרטים נוספים אודות השפעות התפרצות נגיף הקורונה ראה גם סעיף 2.3.10 להלן.

2.3 התפתחויות בסביבה המקרו כלכלית של הקבוצה

תוצאות הפעילות של הקבוצה מושפעות באופן מהותי מהתשואות המושגות בשוק ההון ומהמצב הכלכלי, הפוליטי והביטחוני בארץ ובעולם. להלן התייחסות לגורמים המרכזיים בסביבה המקרו-כלכלית, אשר משפיעים על פעילות הקבוצה:

2.3.1 כללי

הפעילות הכלכלית העולמית האטה במהלך שנת 2019 כאשר עיקר החולשה הייתה ממוקדת בתעשייה ובסחר העולמי, בעיקר לנוכח "מלחמת הסחר" בין ארה"ב לסין, אי הוודאות לגבי פרישת בריטניה מהאיחוד, המתרחשות במפרץ הפרסי והחשש להאטה בסין. הכלכלה הגלובלית צמחה ב-2.9% במהלך שנת 2019 (לעומת צמיחה של 3.6% בתקופה המקבילה אשתקד).

במהלך שנת 2019 נרשמו עליות חדות בשווקים הפיננסיים, שייתכן וחלקן הגיעו כפיצוי על הירידות החדות שנרשמו ברבעון האחרון של שנת 2018. תשואות האג"ח הממשלתיות ירדו בחדות, גם על רקע חידוש תהליך ההרחבה המוניטרית של הבנקים המרכזיים העיקריים, בהובלת ארה"ב.

בארה"ב, שוק העבודה נותר חזק וכך גם הצריכה הפרטית, אך הפעילות בענף התעשייה נחלשה. האינדיקטורים האחרונים מצביעים על צמיחה של כ-2.3% בשנת 2019 (לעומת צמיחה של 2.9% בתקופה המקבילה אשתקד). במהלך השנה ה-FED הפחית את הריבית 3 פעמים רצופות בשיעור מצטבר

של 0.75% לטווח של 1.50%-1.75%. בחודש במרץ 2020, לאחר תקופת הדיווח, בוצעו הפחתות ריבית נוספות בעקבות משבר הקורונה (ראה גם סעיף 2.3.10 להלן).

בגוש האירו הצריכה הפרטית נותרה יציבה אך הייצור התעשייתי המשיך להתכווץ ומעיב בעיקר על כלכלת גרמניה מוטת התעשייה. האינדיקטורים האחרונים מצביעים על צמיחה של כ-1.2% בשנת 2019 (לעומת צמיחה של 1.9% בתקופה המקבילה אשתקד). במהלך השנה ה-ECB הפחית את הריבית ב-0.1 נק' אחוז, ונקט בצעדי הרחבה משמעותיים נוספים.

הצמיחה בסין הוסיפה להתמתן והשלכות מלחמת הסחר לצד ההאטה הביאו את הממשל להעמיק בצעדי ההרחבה. האינדיקטורים האחרונים מצביעים על צמיחה של כ-6.1% בשנת 2019 (לעומת צמיחה של 6.6% בתקופה המקבילה אשתקד).

2.3.2 התפתחויות במשק הישראלי

על פי האומדנים האחרונים הצמיחה בשנת 2019 עמדה על 3.5%, לעומת צמיחה של 3.4% בתקופה המקבילה אשתקד. הצריכה הפרטית המשיכה להוביל את הצמיחה בשנת 2019 עם גידול מהיר של 3.9% לצד עלייה של 3.6% ביצוא.

שיעור האבטלה המשיך לרדת, זו השנה העשירית ברציפות, ועמד על 3.8% בממוצע בשנת 2019, לעומת 4.0% בתקופה המקבילה אשתקד. יחד עם זאת, נרשמה בשנת 2019 ירידה בשיעור ההשתתפות. שיעור ההשתתפות בשנת 2019 עמד על 63.5%, לעומת שיעור השתתפות של 63.9% בתקופה המקבילה אשתקד.

2.3.3 שוק המניות

בשנת 2019 נרשמו עליות חדות במרבית שווקי המניות בעולם, אך ייתכן והעליות הגיעו כפיצוי חלקי על הירידות החדות שנרשמו ברבעון האחרון של שנת 2018. מדד MSCI העולמי עלה ב-28.4% במהלך שנת 2019 והמדד המקביל של השווקים המתעוררים עלה ב-18.9%. בישראל, מדד ת"א-125 עלה ב-21.3% במהלך שנת 2019. בלט לחיוב מדד ת"א נדל"ן עם עלייה של 73.2%.

2.3.4 שוק איגרות החוב

בסיכום שנת 2019 מדד אג"ח הכללי עלה ב-8.7%, מדד אג"ח הממשלתיות עלה ב-9.1% ומדד אג"ח הקונצרניות עלה ב-8.2%.

2.3.5 קרנות נאמנות

בסיכום 2019 נרשמו גיוסים נטו של כ-19.9 מיליארדי ש"ח בקרנות הנאמנות, לעומת פדיונות של כ-11.6 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. בלטו לשלילה הגיוסים בקרנות הנאמנות המתמחות באג"ח השקליות (מינוס 1.4 מיליארדי ש"ח). מנגד, בלטו לחיוב הקרנות המתמחות באג"ח (11.9 מיליארדי ש"ח) והקרנות הכספיות (7.1 מיליארדי ש"ח).

2.3.6 קרנות סל

בסיכום 2019 נרשמו פדיונות נטו של כ-5.9 מיליארדי ש"ח בקרנות הסל. בלטו לשלילה קרנות המתמחות במניות חו"ל (מינוס 8.8 מיליארדי ש"ח). מנגד, בלטו לחיוב קרנות המתמחות במניות בישראל (2.2 מיליארדי ש"ח).

2.3.7 שוק המט"ח

בסיכום שנת 2019 השקל התחזק ב-8.3% מול סל המטבעות של בנק ישראל, 7.8% ייסוף מול הדולר ו-9.6% ייסוף מול האירו. עיקר הייסוף חל במחצית הראשונה של השנה.

2.3.8 אינפלציה

על פי המדד האחרון הידוע בסוף 2019, מדד המחירים לצרכן עלה ב-12 החודשים האחרונים ב-0.3% בלבד, מתחת ליעד האינפלציה. סעיף הדיור היה התורם העיקרי לעלייה במחירים לצד עלייה במחירי המזון (ללא ירקות ופירות) ואחזקת הדירה, כאשר סעיף ההלבשה וההנעלה היה התורם העיקרי לירידה במחירים.

2.3.9 ריבית בנק ישראל

ריבית בנק ישראל נותרה ללא שינוי על 0.25% במהלך כל שנת 2019.

2.3.10 אירועים והתפתחויות לאחר תאריך הדוח

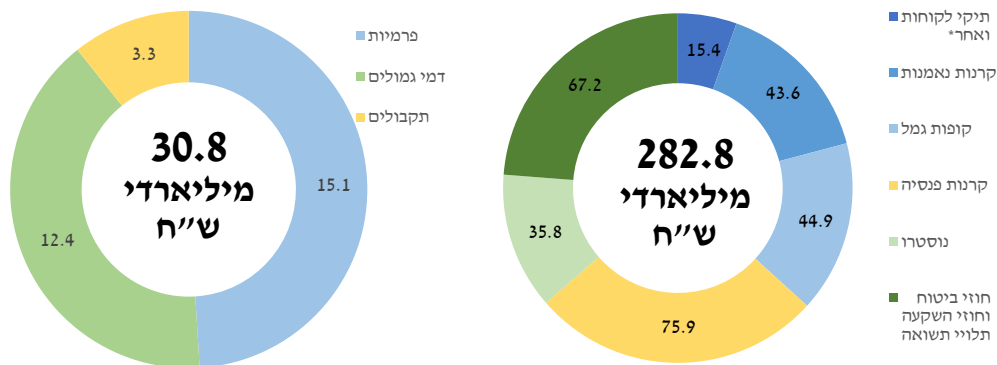
התפרצות נגיף הקורונה בעולם במהלך הרבעון הראשון של 2020 והזעזוע במחירי הנפט כתוצאה ממאבק סחר בין רוסיה לערב הסעודית משרים אי ודאות חמורה על מגוון תחומים: הפעילות הכלכלית העתידית בעולם ובישראל, שערי חליפין, האינפלציה והשווקים הפיננסיים.

על פי הערכות האחרונות של בנק ישראל, בהתאם להתפתחויות עד כה ובהנחה שהאירוע יסתיים עד סוף הרבעון השני של 2020, המשבר צפוי להביא לפגיעה של כ-0.7 אחוזי תוצר בצמיחה השנה. עם זאת, מדובר באירוע מתגלגל, וקיימת אי ודאות גדולה באשר להמשך התפשטות הנגיף והמשמעותיות הנובעות מכך, וכפועל יוצא ישנם תרחישים נוספים שבהם הפגיעה תהיה משמעותית יותר. בנק ישראל הודיע כי בכוונתו לרכוש אג"ח ממשלתיות בשוק המשני וכי הוא יפעל עוד במידת הצורך, וממשלת ישראל הודיעה על הקמת קרן סיוע לעסקים.

בעקבות העלייה בסבירות למיתון, מספר ממשלות בעולם, בהובלת סין וארה"ב, החלו בצעדים מרחיבים או הכריזו על כוונתן לפעול על מנת לתמוך בכלכלה. מספר רב של בנקים מרכזיים בעולם כבר הפחיתו ריבית במהלך הרבעון הראשון של השנה, במיוחד בשבועיים הראשונים של חודש מרץ, כאשר בלט הבנק המרכזי בארה"ב שהפחית את הריבית ב-2 מועדים לא מתוכננים עד לטווח של 0%-0.25% (ביום 15 במרץ 2020) והמשיך בצעדים מרחיבים כולל הרחבה כמותית חדשה בסכום של 700 מיליארד דולר, הזרמת נזילות קצרת טווח לשווקים הפיננסיים, הפחתת יחס הרזרבה לבנקים ואף הזרמת דולרים למספר בנקים מרכזיים זרים. לפרטים נוספים אודות השפעות התפרצות נגיף הקורונה, ראו סעיף 2.2 לעיל.

2.4 תמצית נתונים מהדוחות הכספיים המאוחדים של הראל השקעות

נכסים מנוהלים בקבוצה: נתוני פרמיות שהורווחו ברוטו, דמי גמולים ותקבולים בגין חוזה השקעה:

* תיקי לקוחות ואחר - "אחר" כולל אג"ח מובנה וקרנות השקעה פרטיות בסך של כ-1.4 מיליארד ש"ח

סך הנכסים המנוהלים בקופות הגמל, קרנות הפנסיה, קרנות הנאמנות ותיקי הלקוחות, אינם נכללים בדוחות הכספיים המאוחדים של החברה. תקבולים בגין חוזה השקעה לא נכללים בסעיף הפרמיות, אלא נזקפים ישירות להתחייבויות בגין חוזה ביטוח וחוזי השקעה. בתקופת הדוח הסתכמו התקבולים בגין חוזה השקעה שזקפו ישירות לעתודות חוזה השקעה בכ-3.3 מיליארדי ש"ח לעומת כ-4.9 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

2.4.1 רווח (הפסד) כולל לפי מגזרים (מיליוני ש"ח) :

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		לתקופה של שלושה חודשים שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		הערות	
2017	2018	2019	שינוי ב- %	2018	2019		
מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח							
486	(102)	140	(61)	228	90	א	ביטוח חיים
69	20	15	(9)	81	74	ב	פנסיה
39	12	15	30	46	60	ב	גמל
594	(70)	170	(37)	355	224	סך הכל מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	
מגזר ביטוח כללי							
(22)	(26)	8	-	(54)	190	ג	רכב חובה
52	16	26	71	93	159	ד	רכב רכוש
104	22	23	23	92	113	ה	ענפי רכוש ואחרים
15	(45)	(30)	-	(80)	28	ג	ענפי חבויות אחרים
56	-	19	-	31	68	ו	ביטוח משכנתאות
205	(33)	46	-	82	558	סך הכל מגזר ביטוח כללי	
110	192	64	-	289	(262)	ז	מגזר ביטוח בריאות
6	13	(2)	-	5	19	ח	חברות ביטוח בחו"ל
34	5	9	(15)	34	29	ט	פיננסים
285	(122)	179	-	(25)	468	ו	לא מיוחס למגזרי פעילות
1,234	(15)	466	40	740	1,036	סך הכל לפני מס	
388	(20)	157	39	198	276	הוצאות (הטבת) מס	
846	5	309	40	542	760	סך הכל לאחר מס	
16%	1%	20%		9%	12%	תשואה להון עצמי במונחים שנתיים	

התוצאות בתקופת הדוח וברבעון הרביעי הושפעו מתשואות שוק ההון שהיו גבוהות מהתשואות בתקופה המקבילה וברבעון המקביל אשתקד.

הראל ביטוח עורכת באופן שוטף בדיקה לגבי נאותות העתודות ("LAT"). הבדיקה מתבצעת בהתאם להוראות חוזר ביטוח 14-1-2015 של הממונה ("החוזר") אשר קבע כי חישוב ה-LAT ייעשה, לכל הפחות, בחלוקה באופן הבא :

- מגזר ביטוח כללי.
- מגזר ביטוח בריאות – כאשר לצורך חישוב ה-LAT, תחום הסיעוד נכלל בהגדרת ביטוח חיים למרות שמדווח בדוחות הכספיים במסגרת מגזר בריאות.
- מגזר ביטוח חיים - כאשר חישוב ה-LAT במגזר זה מחולק לתתי מקטעים לפי רמת החלוקה שנקבעה בטופסי הדיווח לממונה, אשר לא ניתן לקזז ביניהם.

החוזר קבע כי שיעור ההיוון שמשמש בחישוב ה-LAT יהיה בהתאם לעקום הריבית חסרת הסיכון בתוספת פרמיית אי-נזילות ותוך התחשבות בסיכון הביטוחי שאינו ניתן לפיזור (CHNR). החוזר קבע כי על חברה להתחשב ב-CHNR באופן פשטני על ידי הוספת מרווחי שמרנות ל-Best Estimate בשיעור קבוע של 5% על פי החלוקה להנחות ולסוגי ביטוח כפי שנקבע בחוזר.

ביום 8 במרץ 2020 פורסם חוזר בדבר "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות – הנחת ריבית" ("החוזר"). בהתאם לחוזר, עקום הריבית חסרת הסיכון בו יש להשתמש עד לנקודת ה-Last Liquid Point בשנה ה-25 הינו עקום המבוסס על עקומי ריביות מבוססי תשואות לפדיון של אג"ח ממשלת ישראל סחירות, שמפורסמים על ידי החברה הזוכה במכרז לציטוט מחירים. מעבר לנקודה זו, יקבעו עקומי הריבית על פי אקסטרפולציה בהתאם לשיטת Smith-Wilson עד לשיעור הריבית העתידית האחרונה Ultimate Forward-Rate (UFR) שתקבע על 60 שנה, בהתאם להוראות הממונה לעניין יישום משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס סולבנסי 2. מנקודה זו הריבית העתידית תהיה קבועה. החברה מיישמת את הוראות החוזר בחישוב ה-LAT בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2019 כשינוי אומדן חשבונאי בהתאם לתקן חשבונאות בינלאומי (IAS) מספר 8.

התוצאות בתקופת הדוח וברבעון הרביעי הושפעו מירידה חדה של עקום הריבית חסרת הסיכון שהביאה לגידול בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-1,548 מיליוני ש"ח לפני מס, וכ-353 מיליוני ש"ח לפני מס, בהתאמה. וזאת לעומת עליה של עקום הריבית חסרת הסיכון בתקופה המקבילה וברבעון המקביל אשתקד אשר הביאה לקיטון בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-59 מיליוני ש"ח לפני מס וכ-8 מיליוני ש"ח לפני מס, בהתאמה.

יודגש כי במידה וניתן היה לחשב את ה-LAT ברמת כל מגזר ביטוח חיים ביחד ותחום הסיעוד היה נכלל ומחושב לצורך ה-LAT תחת מגזר ביטוח בריאות ברמת כל מגזר בריאות ביחד, הרי שנכון ליום 31 בדצמבר 2019, לא הייתה לחברה עתודת LAT כלל הן במגזר ביטוח חיים והן במגזר ביטוח בריאות.

ביום 29 במרץ 2020 פורסם חוזר לעניין חישוב ה-LAT, שתכליתו התאמה נקודתית לאופן שבו מתבצעת בדיקת חישוב ה-LAT בישראל. בהתאם לחוזר שונתה רמת ההקבצה באופן שניתן לחשב את ה-LAT ברמת כל מגזר ביטוח חיים ביחד. בהתאם לחוזר תחום הסיעוד ימשיך ויחושב בנפרד. הוראות החוזר יכנסו לתוקף ברבעון הראשון של 2020 בדרך של יישום למפרע. להערכת החברה ובהתבסס על עקום הריבית חסרת הסיכון הנוכחי במועד פרסום הדוחות הכספיים, משמעות השינוי הינה כי לא תהיה לחברה עתודת LAT במגזר ביטוח חיים (יתרת עתודת ה-LAT של החברה במגזר ביטוח חיים ליום 31 בדצמבר 2019, הינה בסך של כ-720 מיליוני ש"ח) וכי ההון העצמי של החברה יגדל בסך של כ-475 מיליוני ש"ח.

בנוסף, התוצאות בתקופת הדוח וברבעון הרביעי הושפעו מיישום חוזר ביטוח שעניינו "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ועדכון מודל שיפורי תמורה לחברות ביטוח ולקרנות הפנסיה" ("החוזר").

ליתר פירוט בקשר עם השפעות מיוחדות על הרווח ראה טבלה שבסעיף 2.4.2.

א. בביטוח חיים, התוצאות בתקופת הדוח הושפעו מגידול בהתחייבויות הביטוחיות כתוצאה מהירידה החדה של עקום הריבית חסרת הסיכון, מהשפעת יישום החוזר ומשינויים בהתחייבויות הביטוחיות כתוצאה מעדכון הנחות. השפעות אלו קוּזְזו בחלקן על ידי גידול בגביית דמי ניהול.

ההכנסות מדמי ניהול הסתכמו בתקופת הדוח בכ-693 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ-386 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. עיקר הגידול בדמי הניהול נובע מגידול בדמי הניהול המשתנים שהסתכמו בתקופת הדוח בכ-265 מיליוני ש"ח, לעומת אי גביית דמי ניהול משתנים בתקופה המקבילה אשתקד (בהתאם למנגנון גביית דמי הניהול הקבוע בהסדר התחיקתי, לפיו, חברת ביטוח לא תגבה דמי ניהול משתנים בגין פוליסות תלויות תשואה שנמכרו בין השנים 1991-2003 עד להשגת רווחי השקעה בגין הנכסים העומדים כנגד התחייבויות תלויות תשואה, שיכסו את הפסדי ההשקעה שנצברו). הגידול בדמי הניהול המשתנים נרשם בעקבות תשואות ריאליות חיוביות שהושגו על ידי החברה ביחס לתקופה המקבילה אשתקד. דמי הניהול המשתנים בתקופת הדוח מוצגים לאחר השלמת גירעון בסך של כ-75 מיליוני ש"ח בגין הפסדי ההשקעה שנוצרו בשנת 2018 בתיקי הפוליסות המשתתפות ברווחים.

ההכנסות מדמי ניהול הסתכמו ברבעון הרביעי בכ-228 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ-26 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. עיקר הגידול בדמי הניהול נובע מגידול בדמי הניהול המשתנים שהסתכמו ברבעון הרביעי בסך של כ-115 מיליוני ש"ח, לעומת אי גביית דמי ניהול משתנים ברבעון המקביל אשתקד. הגידול בדמי הניהול המשתנים נרשם בעקבות תשואות ריאליות חיוביות שהושגו על ידי החברה ביחס לרבעון המקביל אשתקד.

ב. בפנסיה ובגמל, התוצאות בתקופת הדוח הושפעו בעיקר מגידול בהפקדות ובנכסים המנוהלים בקיזוז השפעת השחיקה בשיעור דמי הניהול.

ג. בענפי רכב חובה וחבויות, התוצאות בתקופת הדוח הושפעו מחד מקיטון בהתחייבויות הביטוחיות כתוצאה מהחלטת בית המשפט העליון ביחס לריבית ההיוון של הפיצויים בשל נזק לגוף בנזיקין. מאידך, התוצאות בתקופת הדוח וברבעון הרביעי הושפעו מגידול בהתחייבויות הביטוחיות כתוצאה מהירידה החדה של עקום הריבית.

ד. בענף רכב רכוש התוצאות בתקופת הדוח הושפעו בעיקר מהמשך מגמת השיפור ברווח החיתומי שנובע מהפעלת תעריף חדש ברכב רכוש ובירידה בשכירות התביעות.

ה. בענפי רכוש ואחרים התוצאות בתקופה המקבילה אשתקד הושפעו מהתפתחות שלילית במספר תביעות בענף אווירי רכוש.

ו. התוצאות בתקופת הדוח הושפעו מתשואות שוק ההון שהיו גבוהות מהתשואות בתקופה המקבילה אשתקד.

ז. התוצאות בתקופת הדוח הושפעו מחד, מגידול בהתחייבויות הביטוחיות בענף סיעוד פרט כתוצאה מהירידה החדה של עקום הריבית ומהרעה בתוצאות החיתומיות בענף בריאות פרט בשל גידול בכמות התביעות בכיסוי תאונות. מאידך, התוצאות בתקופת הדוח וברבעון הרביעי בענף בריאות פרט, הושפעו מקיטון בהתחייבויות הביטוחיות כתוצאה מעדכון הנחות בקשר עם עלות התביעות בכיסויי תרופות, אמבולטורי וניתוחים.

ח. התוצאות בתקופת הדוח הושפעו בעיקר מעליית שיעור הריבית על פקדונות בבנקים בטורקיה. תוצאות הרבעון הושפעו בעיקר מהרעה חיתומית בענף רכב רכוש ביוון.

ט. התוצאות בתקופת הדוח הושפעו בעיקר מהפיכת תעודות סל לקרנות נאמנות בסוף שנת 2018, לאור כניסתו לתוקף של תיקון 28, אשר קוזה מעט מהמשך הגיוסים והשיפור בתשואות.

2.4.2 השפעות מיוחדות על הרווח הכולל בתקופת הדוח (מיליוני ש"ח):

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	שינוי	2018	2019	הערות
2017	2018	2019				
846	5	309	218	542	760	הרווח (ההפסד) הכולל לתקופה כפי שפורסם בדוח
						מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח
(50)	8	(64)	(498)	59	(439)	א בחינת נאותות העתודות (LAT) והשפעות ריבית
-	-	-	(91)	-	(91)	ב יישום חוזר בעניין עדכון לוחות התמורה
-	-	(27)	(27)	-	(27)	ג עדכון הנחות ביטולים
59	(38)	-	38	(38)	-	ג עדכון הנחות לחישוב התחייבויות
-	(38)	-	38	(38)	-	ג עדכון הנחות מימוש גמלא
						מגזר ביטוח כללי
(8)	-	(26)	(183)	-	(183)	ד השפעות ריבית
-	-	-	260	-	260	ה השפעת החלטת בית המשפט העליון באשר לשיעור ההיוון
						מגזר ביטוח בריאות
-	-	-	70	-	70	ב יישום חוזר בעניין עדכון לוחות התמורה
(4)	(18)	-	18	(18)	-	ו עדכון הנחות בהתחייבויות סיעוד פרט
(98)	138	112	(26)	138	112	ז עדכון הנחות בהתחייבויות בריאות פרט
-	-	(263)	(926)	-	(926)	ח בחינת נאותות העתודות (LAT) והשפעות ריבית
(101)	52	(268)	(1,327)	103	(1,224)	סה"כ השפעות, לפני מס
(35)	18	(92)	(453)	35	(418)	השפעת המס
(66)	34	(176)	(874)	68	(806)	סה"כ השפעות, לאחר מס
912	(29)	485	1,092	474	1,566	סה"כ רווח כולל בנטרול ההשפעות המיוחדות

א. בתקופת הדוח וברבעון הרביעי נרשם גידול בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ- 439 מיליוני ש"ח לפני מס וכ- 64 מיליוני ש"ח לפני מס, בהתאמה, עקב הירידה החדה של עקום הריבית חסרת הסיכון. בתקופה המקבילה אשתקד וברבעון המקביל אשתקד נרשם קיטון בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ- 59 מיליוני ש"ח לפני מס וכ- 8 מיליוני ש"ח לפני מס, בהתאמה, עקב עליה של עקום הריבית חסרת הסיכון המשמש לבחינת נאותות העתודות. בשנת 2017 נרשם גידול בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ- 50 מיליוני ש"ח עקב ירידה של עקום הריבית חסרת הסיכון המשמש לבחינת נאותות העתודות.

ב. התוצאות בתקופת הדוח הושפעו מיישום חוזר ביטוח שעניינו "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ועדכון מודל שיפורי תמורה לחברות ביטוח ולקרנות הפנסיה" ("החוזר"). בעקבות יישום החוזר, בתקופת הדוח נרשם גידול בהתחייבויות הביטוחיות במגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח בסך של כ- 91 מיליוני ש"ח, וקיטון בהתחייבות הביטוחיות במגזר בריאות בסך של כ- 70 מיליוני ש"ח.

ג. התוצאות בתקופת הדוח הושפעו מעדכון מחקר בקשר עם הנחת שיעור הביטולים לגבי מבוטחים שצפוי כי יממשו את זכאותם לקצבה. בשל העדכון האמור נרשם גידול בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ- 27

מיליוני ש"ח לפני מס. תוצאות שנת 2018 הושפעו מעדכון שיעור הזכאות העדכני והעתידי לאג"ח חץ ומעדכון שיעור ההוצאות בתשלומי הגמלא, וכן מעדכון מחקר לגבי הנחות שיעור המבוטחים שצפוי כי יממשו את זכאותם לקצבה. בגין כל אחד מהעדכונים האמורים נרשם גידול בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-38 מיליוני ש"ח תוצאות שנת 2017 הושפעו מעדכון הנחות תחלואה בענף מחלות קשות, כתוצאה מכך נרשם קיטון בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-59 מיליוני ש"ח.

ד. בשל הירידה של עקום הריבית ובהתחשב בפער בין השווי ההוגן והערך בספרים של הנכסים הלא סחירים נרשם בתקופת הדוח וברבעון הרביעי של 2019 גידול בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-183 מיליוני ש"ח וכ-26 מיליוני ש"ח, בהתאמה (בתקופת הדוח סך של כ-56 מיליוני ש"ח בענף רכב חובה וסך של כ-127 מיליוני ש"ח בענפי חבויות אחרים; ברבעון הרביעי סך של כ-26 מיליוני ש"ח בענפי חבויות אחרים).

ה. התוצאות בתקופת הדוח הושפעו מהחלטת בית המשפט העליון ביחס לריבית ההיוון של הפיצויים בשל נזק לגוף בנזיקין. בעקבות החלטת בית המשפט נרשם קיטון בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-260 מיליוני ש"ח (מתוכם סך של כ-158 מיליוני ש"ח בענף רכב חובה וסך של כ-102 מיליוני ש"ח בענפי חבויות אחרים).

ו. תוצאות שנת 2018 הושפעו מעדכון מחקר לגבי הנחות תחלואה וביטולים וכן מעדכון הוצאות בענף סיעוד פרט. בשל העדכונים האמורים נרשם גידול בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-18 מיליוני ש"ח. תוצאות שנת 2017 הושפעו מעדכון מחקר לגבי הנחות תחלואה וביטולים, בעקבותיו נרשם גידול בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-4 מיליוני ש"ח.

ז. בתקופת הדוח החברה השלימה מספר מחקרים בקשר עם עלות התביעות בענף בריאות פרט בכיסויי תרופות, אמבולטורי וניתוחים. בשל העדכונים האמורים נרשם קיטון בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-112 מיליוני ש"ח. בתקופה המקבילה אשתקד בוצע עדכון מחקר לגבי הנחות ביטולים ותחלואה בכיסויי ניתוחים והשתלות. בשל העדכון האמור נרשם קיטון בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-138 מיליוני ש"ח. תוצאות שנת 2017 הושפעו מעדכון מחקר לגבי הנחות ביטולים ומעדכון הוצאות. כתוצאה מכך נרשם גידול בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-98 מיליוני ש"ח.

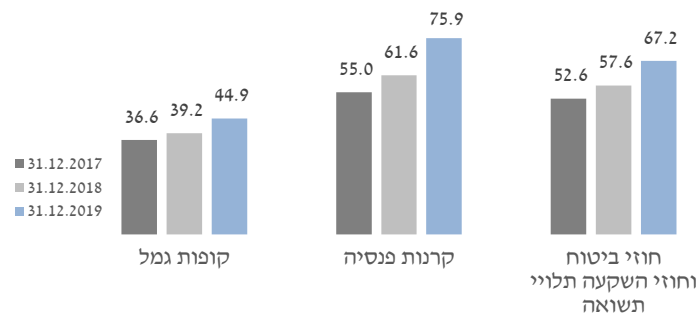
ח. בשל הירידה החדה של עקום הריבית, נרשם בתקופת הדוח וברבעון הרביעי גידול בהתחייבויות הביטוחיות בענף סיעוד פרט בסך של כ-926 מיליוני ש"ח וכ-263 מיליוני ש"ח, בהתאמה.

2.5 פרטים עיקריים נוספים והשפעות עיקריות נוספות לפי מגזרים

2.5.1 נכסים מנוהלים עבור מבוטחים ועמיתים בקבוצה במגזר ביטוח חיים וחשכון ארוך טווח (מיליארדי ש"ח):

קרנות פנסיה - עיקר הגידול בנכסים המנוהלים ביחס לתקופה המקבילה אשתקד, נובע בעיקר מעסקה עם קולקטיב גדול וכן, מצבירה חיובית ומתשואות שוק ההון

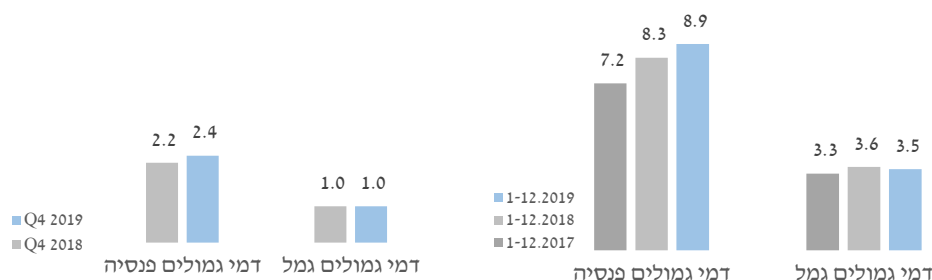
קופות גמל* - עיקר הגידול בנכסים המנוהלים ביחס לתקופה המקבילה אשתקד, נובע ממיזוג קופת גמל של דיסקונט בסך של כ-1.7 מיליארד ש"ח, וכן מצבירה חיובית ותשואות שוק ההון

סך הנכסים המנוהלים בקופות הגמל ובקרנות הפנסיה, אינם נכללים בדוחות הכספיים המאוחדים של החברה

* קופות גמל, קרנות השתלמות, קופות מרכזיות ואישיות לפיצויים, קופת גמל לדמי מחלה וקופה לפנסיה תקציבית

2.5.2 נתוני דמי גמולים (מיליארדי ש"ח) :

דמי הגמולים של קופות הגמל וקרנות הפנסיה אינם נכללים בדוחות המאוחדים של החברה

גמל - הנתונים המוצגים לתקופת הדוח, כוללים הפקדות חד פעמיות בסך 644 מיליוני ש"ח, בעיקר בגין תיקון 190 לפקודת מס הכנסה, לעומת הפקדות חד פעמיות בסך 1,371 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

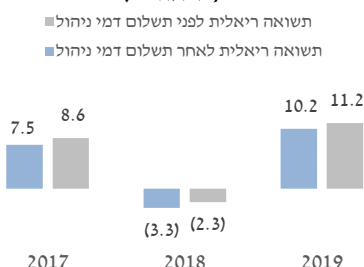
פנסיה - הגידול בדמי גמולים לעומת תקופה מקבילה אשתקד, נובע בעיקר מהצטרפות עמיתים חדשים וכן מגידול בהפקדות של לקוחות קיימים.

2.5.3 ביטוח חיים

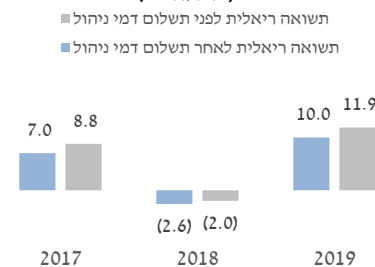
שיעור הפדיונות מהעתודה הממוצעת בתקופת הדוח הינו כ- 3% לעומת שיעור הפדיונות מהעתודה בתקופה המקבילה אשתקד שהסתכם בכ- 2.8%.

פוליסות תלויות תשואה :

פוליסות שהוצאו החל משנת 2004 (באחוזים)

פוליסות שהוצאו בשנים 1991 - 2003 (באחוזים)

אומדן סכום רווחי ההשקעות ודמי הניהול, הנכללים בדוחות רווח והפסד המאוחדים, אשר נזקפו לזכות או לחובת המבוטחים בפוליסות תלויות תשואה והמחושבים בהתאם להנחיות שקבע הממונה, על בסיס התשואה והיתרות הרבעוניות של עתודות הביטוח הממוצעות, הנו כדלקמן (מיליוני ש"ח) :

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2017	2018	2019	
2,985	(966)	5,292	רווחים (הפסדים) לאחר דמי ניהול
569	386	693	סך דמי ניהול

ביום 13 באוגוסט 2019, התקשרה הראל ביטוח בהסכם עם מעסיק גדול לפיו יבוצע חלק מהסדר הפרישה של מעסיק גדול, באמצעות פוליסות ביטוח מסוג מגוון משתתפות ברווחים שיופקו על ידי הראל ביטוח. הפוליסות משולמות בהפקדות חד פעמיות ונועדו לשלם לפרש קצבה חודשית לאורך חייו.

2.5.4 קרנות פנסיה

שיעור התשואה הנומינלית שהשיגה קרן הפנסיה החדשה "הראל פנסיה" בתקופת הדוח הינו 11.98%.

סך ההכנסות מדמי ניהול שנגבו מקרנות הפנסיה המנוהלות בקבוצה הסתכם בתקופת הדוח בסך של כ- 331 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 319 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

סך ההכנסות מדמי ניהול שנגבו מקרנות הפנסיה המנוהלות בקבוצה הסתכם ברבעון הרביעי בסך של כ- 86 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 82 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

2.5.5 קופות גמל

הצבירה נטו (ללא רווחי השקעות) בקופות הגמל בתקופת הדוח הייתה חיובית והסתכמה בסך של כ- 206 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 3,290 מיליוני ש"ח צבירה חיובית בתקופה המקבילה אשתקד.

ההכנסות מדמי ניהול, שנגבו מקופות הגמל המנוהלות בקבוצה, הסתכמו בתקופת הדוח בסך של כ- 257 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 243 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול בדמי הניהול נובע בעיקר מגידול בנכסים המנוהלים, בניכוי השפעת השחיקה בשיעור דמי הניהול.

ההכנסות מדמי ניהול, שנגבו מקופות הגמל המנוהלות בקבוצה, הסתכמו ברבעון הרביעי בסך של כ- 66 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 62 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול בדמי הניהול נובע בעיקר מגידול בנכסים המנוהלים, בניכוי השפעת השחיקה בשיעור דמי הניהול.

2.5.6 ביטוח בריאות

לאור סיומו של הביטוח הסיעודי הקבוצתי ביום 31 בדצמבר 2017, חל קיטון בהפסדים הנובעים מתקופות קודמות.

הראל ביטוח הינה המבטחת בפוליסת הסיעודי הקבוצתית לחברי שירותי בריאות כללית. בנוסף לפוליסות הסיעוד הקבוצתי לחברי שירותי בריאות כללית, הראל מבטחת בביטוח סיעודי מספר קולקטיבים נוספים.

בתקופת הדוח, הראל ביטוח פרסמה הודעה לפיה בשל תנאי פוליסות הסיעוד הקיימות, אשר בפועל מגלמות בתעריף שלהן הבטחת תשואה, שאין ביכולתה להתחייב עליה לתקופות ארוכות בתנאי השוק הקיימים, ועקב העובדה שמבטחי המשנה שפעלו בתחום הודיעו על הפסקת פעילותם בתחום, הוחלט על הפסקת מכירת פוליסות סיעוד פרט חדשות. הראל ביטוח תפעל לקבלת אישור מהממונה על שוק ההון, לשיווק פוליסות חדשות המתאימות למצב השוק הנוכחי.

2.5.7 ביטוח כללי

לפרטים אודות נתונים כספיים נוספים אודות מגזר ביטוח כללי, בפירוט לענפי ראה באור 4(ב) לדוחות הכספיים.

להלן השינוי בכמות הפוליסות במונחי חשיפה :

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2017	2018	2019
רכב חובה	11%	20%	(14%)
רכב רכוש	1%	7%	3%
ענפי רכוש ואחרים	7%	6%	3%
ענפי חבויות אחרים	3%	6%	2%

כמות הפוליסות במונחי חשיפה - פעילות ביטוח כללי מאופיינת בפוליסות לתקופה של עד שנה. לאור אופיין של הפוליסות, הכמות מהווה מכפלה של מספר הפוליסות בתקופת הפוליסה במהלך השנה. משמע, אם בוצע חיתום לפוליסה לתקופה הקצרה משנה, היא מוכפלת בחלק היחסי של התקופה, כך שפוליסה לחצי שנה מהווה חצי יחידה. כמות הפוליסות בתקופת הדוח הושפעה בין היתר מאי חידוש של פוליסת רכב חובה עם 2 קולקטיבים (ציי רכב)

ביום 6 בספטמבר 2018 נמסר להראל ביטוח על זכייתה במכרז שפרסם החשכ"ל בכ- 35% מהיקף ביטוחי רכב רכוש ורכב חובה של עובדי מדינה לשנים 2019-2020, לעומת כ- 32% מהיקף ביטוחי רכב רכוש ורכב חובה של עובדי מדינה לשנת 2018. לתוצאות המכרז כאמור לא צפויה להיות השפעה מהותית על תוצאות הפעילות של החברה.

2.5.7.1 רכב חובה

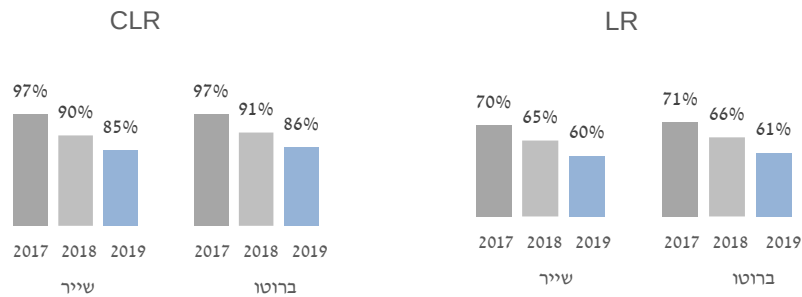
לפירוט נוסף בנוגע לתוצאות רכב חובה ראה סעיפים 2.4.1 ו-2.4.2 לעיל.

מאחר שבעל רכב חייב לבטח את רכבו בהתאם לפקודת ביטוח רכב מנועי, בעלי רכב (בדרך כלל אופנועים) שנדחו על-ידי חברות הביטוח רשאים לרכוש ביטוח באמצעות ה"פול" (המאגר הישראלי לביטוח רכב) אשר פועל כחברת ביטוח לכל דבר. כל חברות הביטוח הפועלות בתחום ביטוח רכב חובה

שותפות ב"פול", וכל אחת נושאת בהפסדי ה"פול", על-פי חלקה היחסי בשוק ביטוח רכב חובה בשנה שחלפה. במכתב מאת מנכ"ל ה"פול" נקבע חלקה הזמני של החברה בדמי הביטוח נטו לשנת 2019, בשיעור של 12.95% (מול 12.46% שמהווה את חלקה הסופי של החברה לשנת 2018).

2.5.7.2 רכב רכוש

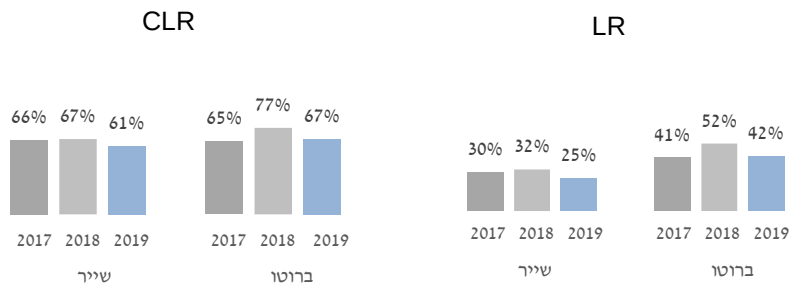
שיעור ה-Loss Ratio ו-Combined Loss Ratio בביטוח רכב רכוש:

2.5.7.3 ענפי רכוש ואחרים

התוצאות בתקופה המקבילה אשתקד הושפעו מהתפתחות שלילית במספר תביעות בענף אובדן רכוש.

שיעור ה-Loss Ratio ו-Combined Loss Ratio בענפי רכוש ואחרים:

2.5.7.4 ענפי חבויות אחרים

לפירוט בנוגע לתוצאות ענפי חבויות אחרים ראה סעיפים 2.4.1 ו-2.4.2 לעיל.

2.5.7.5 ענף ביטוח אשראי למגורים המובטח במשכנתא

הפרמיות שהורווחו בביטוח אשראי למגורים המובטח במשכנתא אינן בגין מכירות חדשות, אלא בגין מכירות שבוצעו בעבר ואשר הפרמיות בגינן מוכרות כפרמיה מורווחת בהתאם לתקופת הכיסוי. בענף ביטוח זה לא קיימים ל-EMI הסכמי ביטוח משנה.

2.5.8 חברות ביטוח בחו"ל

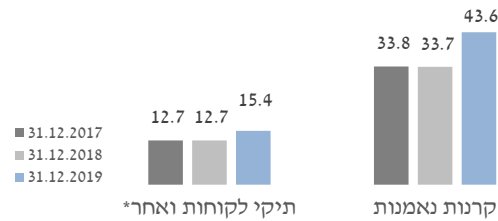
החברה הינה בעלת השליטה ב-Interasco חברת ביטוח הפועלת ביוון (בשיעור של 94%) ובעלת השליטה המלאה ב-Turk Nippon חברת ביטוח הפועלת בטורקיה ("חברות ביטוח בחו"ל"). עיסוקן של חברות הביטוח בחו"ל הינו בתחומי הביטוח הכללי והבריאות.

2.5.9 תחום שוק ההון והשירותים הפיננסיים

נכסים המנוהלים עבור מבוטחים ועמיתים בקבוצה (מיליארדי ש"ח) :

הנכסים המנוהלים בתיקי הלקוחות כוללים נכסים פיננסיים שהונפקו על ידי הקבוצה ומנוהלים בתיקים

בתקופת הדוח הסתכמו ההכנסות במגזר שוק ההון והשירותים הפיננסיים בסך של כ-207 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ-209 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד

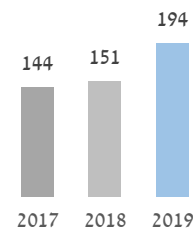

*תיקי לקוחות ואחר – בתקופה זו כולל אג"ח מובנה וקרנות השקעה פרטיות בסך של כ-1.4 מיליארד ש"ח

סך הנכסים המנוהלים בקרנות הנאמנות ובתיקי לקוחות, אינם נכללים בדוחות הכספיים המאוחדים של החברה.

נכסי קרנות נאמנות כוללים קרנות נאמנות, קרנות סל ופקדון (לשנים 2018, 2019) וקרנות נאמנות, תעודות סל ופקדון (לשנת 2017).

דמי ניהול מגזר פיננסיים (מיליארדי ש"ח) :

2.6 נזילות ומקורות מימון

2.6.1 תזרים מזומנים

סך תזרימי המזומנים נטו ששימשו לפעילות שוטפת הסתכם בתקופת הדוח לכ-361 מיליוני ש"ח. תזרימי המזומנים נטו ששימשו לפעילות השקעה הסתכמו בכ-95 מיליוני ש"ח. תזרימי המזומנים נטו שנבעו מפעילות מימון הסתכמו בכ-822 מיליוני ש"ח. השפעת התנודות בשער החליפין על יתרת המזומנים הסתכמה בסך שלילי של כ-117 מיליוני ש"ח. התוצאה של כל הפעילות הנ"ל מתבטאת בעליה ביתרות המזומנים בסך של כ-249 מיליוני ש"ח.

2.6.2 מימון הפעילות

ככלל, החברה והחברות הבנות שלה מממנות את פעילותן השוטפת ממקורותיהן העצמאיים.

בחודש באפריל 2019 בוצע גיוס חוב (הון רובד 2) באמצעות החברה הנכדה - הראל הנפקות בדרך של הנפקה ציבורית של סדרה חדשה של אגרות חוב (סדרה טז'). לפרטים נוספים ראה באור 25(ח) לדוחות הכספיים.

בחודש דצמבר 2019 בוצע גיוס חוב (הון רובד 2) באמצעות החברה הנכדה - הראל הנפקות בדרך של הנפקת סדרה חדשה של אגרות חוב (סדרה יז') וכן בדרך של הרחבת סדרת אגרות חוב קיימת (סדרה יד'). לפרטים נוספים ראה באור 25(ח) לדוחות הכספיים.

בחודש מאי 2019 בוצע פדיון מוקדם מלא, ביוזמת הראל הנפקות, של אגרות החוב (סדרה ג') שהונפקו על ידה.

לעניין הלוואות מבנק שנטלה החברה בסך של 190 מיליוני ש"ח ראה באור 25(ח) לדוחות הכספיים.

2.7 דיבידנד

לפרטים אודות דיבידנד שהוכרז או חולק בתקופת הדוח או לאחר תקופת הדוח- ראה באור 15(ד) לדוחות הכספיים.

3 חשיפה לסיכונים שוק ודרכי ניהולם

3.1 כללי

הדיווח המובא להלן בדבר ניהול הסיכונים מתייחס להשקעות של החברה והחברות המאוחדות שלה, למעט חברות הביטוח בקבוצה, וזאת בהתאם לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידעיים), התש"ל - 1970, בנוגע לדיווח בדבר חשיפה לסיכונים שוק ודרכי ניהולם.

למידע אודות ניהול הסיכונים בחברה ובחברות הבנות שלה, לרבות החברות הבנות שהינן מבטח - ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

סיכונים שוק הינם סיכונים להכנסות החברה ולהונה העצמי כתוצאה משינויים במחירי ניירות ערך, מחירי נדל"ן, שערי ריבית, מרווחי אשראי, שערי חליפין ואינפלציה.

למידע נוסף אודות סיכונים אשראי וריבית של הקבוצה ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

3.2 האחראי על ניהול סיכונים השוק בתאגיד

האחראית על ניהול סיכונים השוק בחברה היא גב' אדוה ענבר, מנהלת הסיכונים של קבוצת הראל.

3.3 תיאור סיכונים השוק

סיכונים שוק הינם סיכונים להכנסות החברה ולהונה העצמי כתוצאה משינויים של מחירים ושערים בשווקים הפיננסיים.

סיכונים השוק העיקריים להם חשופה החברה, הינם:

סיכון ריבית - הפסד שעלול להיגרם כתוצאה מהשפעתם האפשרית של שינויים בעקומות הריבית בארץ ובחו"ל על השווי ההוגן או תזרים המזומנים הנובע מהנכסים וההתחייבויות.

סיכונים מטבע - סיכון להפסד כתוצאה משינויים בשערי החליפין המשפיעים על חשיפות המט"ח בתיק ההשקעות של החברה.

סיכון מחירי מניות - החברה חשופה לירידה במחירי המניות הנסחרות בארץ ובחו"ל.

סיכונים אינפלציה - החברה חשופה להפסד כתוצאה משינויים במדד המחירים לצרכן. החברה מחזיקה מכשירים פיננסיים לא צמודים שערכם עלול להישחק כתוצאה מעליה באינפלציה.

סיכון מרווח אשראי - הפסד אפשרי כתוצאה מהתרחבות מרווחי האשראי מעל ריבית חסרת סיכון בנכסי חוב המשוערכים לפי שווי הוגן.

סיכון מחירי נדל"ן - סיכון להפסד אפשרי כתוצאה משחיקת מחירי הנדל"ן.

3.4 מדיניות הראל השקעות בניהול סיכונים שוק והפיקוח על מימושה

מדיניות ההשקעות וניהול סיכונים השוק של הקבוצה, היקף והרכב השקעותיה נקבעים במסגרת האורגנים המתאימים של כל אחת מחברות הקבוצה. באופן שוטף מתקיימים פורומים שונים המקבלים דיווחים ותחזיות שוטפות ובהתאם מגדירים את שיעורי החשיפה לאפיקי ההשקעות השונים.

בחברות השונות בזרוע שוק ההון והשירותים הפיננסיים נקבעה מדיניות ניהול סיכונים שוק ומגבלות חשיפה בקשר עם ניהול יתרות הנכסים הנזילות בחברות בתחום.

3.5 דוח בסיסי הצמדה ליום 31 בדצמבר 2019

נתונים בדבר בסיסי הצמדה - ראה באור 37 (י) לדוחות הכספיים.

3.6 הפיקוח על מדיניות ניהול סיכונים שוק ואופן מימושה

לעניין הפיקוח על ניהול הסיכונים בחברות הבנות שהינן מבטח - ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

מנהלי הפעילויות השונות בזרוע שוק ההון והשירותים הפיננסיים אחראים לביצוע בקרה על הפעילות שמבוצעת ביחידה שבאחריותם.

בהראל פיננסיים פועלת מחלקת בקרה וניהול סיכונים, המהווה קו הגנה שני ומקיימת בדיקות עתירות ויזומות על פי תכנית שאושרה בדירקטוריונים השונים ובהתאם לאירועים המתרחשים בחברות, לרבות בנושא עמידה בנהלים שנקבעו לעניין סיכונים שוק. מחלקת הבקרה מעבירה דיווחיה באופן שוטף למנכ"ל החברה ומדווחת לדירקטוריונים הרלוונטיים ולוועדות הביקורת אודות הממצאים הרלוונטיים, ובהתאם לדרישות תקנון הבורסה.

פעילות בתחום קרנות הנאמנות מבוקרת באמצעות מערכת בקרה פנימית שכוללת תוכנה המגבילה, בין היתר, את יכולת אנשי ההשקעות לבצע פעולות חריגות, וזאת בהתחשב בסכום העסקה, פערי מחירים בין שער העסקה לשער התיאורטי ולשער מסחר אחרון, כמות נרכשת וכיו"ב. כמו כן, נערכת בקרה לגבי הפעולות המבוצעות על ידי כל אנשי ההשקעות.

הדירקטוריונים של חברות שונות בקבוצת הראל פיננסיים מקבלים עדכונים תקופתיים לגבי שינויים מהותיים בחשיפות לסיכונים שוק בחברה הרלוונטית.

3.7 מבחני רגישות

בהתאם להנחיות הרשות לניירות ערך ביצעה החברה מבחני רגישות לגורמי סיכון שוק עיקריים. בחינת גורמי הסיכון והנכסים וההתחייבויות הפיננסיות נעשתה בהתאם להנחיות ועל בסיס מהותיות. מבחני הרגישות כוללים את חברות הקבוצה, למעט חברות הביטוח בקבוצה.

במסגרת מבחני הרגישות נבחנו שינויים של גורם הסיכון ב- 5% ו-10% (יחסי). בחישוב הרגישות לגורמי הסיכון מכשירים הוניים ומט"ח, נבדק גם השינוי היומי המירבי בערכו המוחלט, ב-10 השנים שקדמו לתקופת הדיווח.

לא נמצאו חשיפות מהותיות למדדי מניות בהם התרחיש המירבי היומי עלה על 10%. וכן בגורם סיכון מט"ח ובשערי החליפין הרלוונטיים לא נמצא שינוי יומי העולה על 10%. על כן ניתוחי הרגישות המוצגים הם לשינוי יחסי של 5% ו-10% בלבד.

מאז פרוץ המשבר הפיננסי העולמי וירידת חלק משיעורי הריבית לסביבה הקרובה לאפס נוצרו מצבים בהם שינוי הפרש יומי זעום בריבית הרלוונטית הביא לשיעור שינוי יומי יוצא דופן בגודלו. לכן, בהתאם, להבהרה לגבי מבחני רגישות הנדרשים בהתאם לסעיף 12 לתוספת השנייה לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970, הופעל על גורם סיכון ריבית, מעבר לתרחישים המוגדרים בתקנות, גם תרחיש קיצון של שינוי אבסולוטי בגובה של 2%.

להלן תוצאות ניתוחי הרגישות לגורמי הסיכון העיקריים (באלפי ש"ח):

3.7.1 רגישות "מכשירים הוניים"

מכשיר רגיש	עליה של 10% בגורם השוק	עליה של 5% בגורם השוק	שווי הוגן	ירידה של 5% בגורם השוק	ירידה של 10% בגורם השוק
מניות בארץ	122	61	1,217	(61)	(122)
מניות בחו"ל	82	41	823	(41)	(82)
מניות דואליות	12	6	121	(6)	(12)
אופציות על מניות	7	5	(12)	(7)	(19)
קרנות PE	1,171	585	11,710	(585)	(1,171)
סה"כ	1,394	698	13,859	(700)	(1,406)

3.7.2 רגישות "בסיס דולר ארה"ב"

מכשיר רגיש	עליה של 10% בגורם השוק	עליה של 5% בגורם השוק	שווי הוגן	ירידה של 5% בגורם השוק	ירידה של 10% בגורם השוק
מזומנים	2,135	1,068	21,356	(1,068)	(2,135)
מניות בחו"ל	(7)	(4)	(71)	4	7
מניות דואליות	15	7	148	(7)	(15)
קרנות PE	1,171	585	11,710	(585)	(1,171)
אג"ח קונצרני	29	14	290	(14)	(29)
אופציות על מט"ח	(2,035)	(956)	(121)	272	488
חוזים עתידיים	(8)	(4)	(75)	4	8
סה"כ	1,300	710	33,237	(1,394)	(2,847)

3.7.3 רגישות "בסיס מט"ח אחר שאינו דולר"

מכשיר רגיש	עליה של 10% בגורם השוק	עליה של 5% בגורם השוק	שווי הוגן	ירידה של 5% בגורם השוק	ירידה של 10% בגורם השוק
מזומנים	620	310	6,200	(310)	(620)
חייבים	720	360	7,201	(360)	(720)
זכאים	(1,151)	(576)	(11,514)	576	1,151
מניות בחו"ל	30	15	302	(15)	(30)
חוזים עתידיים	(5,045)	(2,523)	(50,426)	2,523	5,045
סה"כ	(4,826)	(2,414)	(48,237)	2,414	4,826

3.7.4 רגישות "בסיס מדד מחירים לצרכן"

מכשיר רגיש	עליה של 10% בגורם השוק	עליה של 5% בגורם השוק	שווי הוגן	ירידה של 5% בגורם השוק	ירידה של 10% בגורם השוק
חייבים	256	128	2,555	(128)	(256)
זכאים	(3)	(1)	(27)	1	3
אג"ח ממשלתי	(26,468)	(13,234)	(264,684)	13,234	26,468
אג"ח קונצרני	1,551	775	15,508	(775)	(1,551)
הלוואות שניתנו	35,229	17,614	352,290	(17,614)	(35,229)
פקדונות	28,968	14,484	289,675	(14,484)	(28,968)
סה"כ	39,533	19,766	395,317	(19,766)	(39,533)

3.7.5 רגישות "ריבית שקלית"

מכשיר רגיש	עליה אבסולוטית של 2% בגורם השוק	עליה של 10% בגורם השוק	עליה של 5% בגורם השוק	שווי הוגן	ירידה של 5% בגורם השוק	ירידה של 10% בגורם השוק
אג"ח ממשלתי	(6,439)	(204)	(102)	63,643	102	205
אג"ח קונצרני	(8,872)	(79)	(39)	257,790	39	79
הלוואות שהתקבלו	25,244	521	261	(531,576)	(261)	(522)
הלוואות שניתנו	(236)	(4)	(2)	4,919	2	4
פקדונות	(26)	(0)	(0)	2,002	0	0
סה"כ	9,671	234	118	(203,222)	(118)	(234)

3.7.6 רגישות "ריבית צמודת מדד"

מכשיר רגיש	עליה אבסולוטית של 2% בגורם השוק	עליה של 10% בגורם השוק	עליה של 5% בגורם השוק	שווי הוגן	ירידה של 5% בגורם השוק	ירידה של 10% בגורם השוק
אג"ח ממשלתי	7,760	(307)	(154)	(264,684)	153	307
אג"ח קונצרני	(922)	40	20	15,501	(20)	(39)
הלוואות שניתנו	(29,835)	1,170	584	352,290	(583)	(1,165)
פקדונות	(11,430)	415	207	289,675	(207)	(414)
סה"כ	(34,427)	1,318	657	392,782	(657)	(1,311)

3.7.7 רגישות "ריבית דולרית"

מכשיר רגיש	עליה אבסולוטית של 2% בגורם השוק	עליה של 10% בגורם השוק	עליה של 5% בגורם השוק	שווי הוגן	ירידה של 5% בגורם השוק	ירידה של 10% בגורם השוק
אג"ח קונצרני	(6)	(1)	(0)	290	0	1
חוזים עתידיים	50	5	2	(5,261)	(2)	(5)
סה"כ	44	4	2	(4,971)	(2)	(4)

3.8 הנחות בבסיס החישובים

להלן יפורטו ההנחות ביישום מבחני הרגישות ובחישוב השווי ההוגן של מכשירים רגילים:

- 3.8.1 מכשירים לתקופה של פחות משלושה חודשים לפדיון הם נכסים בעלי חשיפה נמוכה יחסית לשינויים בריבית. לפיכך, נמדדה רגישותם רק לשינוי בבסיס ההצמדה (מדד ו/או מט"ח) והם לא נכללו בחישובי הרגישות לריבית.
- 3.8.2 השווי ההוגן של נכסי חוב חושב באמצעות מודל היוון תזרים המזומנים הנובע מאותם הנכסים, תוך שימוש בריבית המתאימה לתקופת תזרים המזומנים. ריבית ההיוון חושבה על פי ריבית השוק לתקופת תזרים המזומנים בתוספת פרמיית הסיכון המתאימה ללווה או לגוף המנפיק.
- 3.8.3 השווי ההוגן של אופציות למניות חושב על בסיס מודל B&S, בהתבסס על נתוני שוק. השינוי המחושב מדווח במונחי השפעה על שווי המכשיר ולא במונחי חשיפה.
- 3.8.4 השווי ההוגן של אג"ח להמרה חושב על ידי פירוק שווי האגרת לשני רכיבים: (א) מרכיב האג"ח (אשר תומחר על פי סעיף 3.8.2 לעיל); (ב) מרכיב האופציה שהתבסס על המודל הבינומי לתמחור אופציות.
- 3.8.5 השווי ההוגן של מניות סחירות נלקח כשווי השוק של אותן מניות.
- 3.8.6 לגבי שינויים בגורמי סיכון מסוג ריבית, במקרים של שינויים של 5% או 10% הונח השינוי היחסי לאורך כל ריביות העקום.
- 3.8.7 שינוי של 5% או 10% בגורמי הסיכון של מכשירים הוניים (בכלל זה מניות) חושב כשינוי של 5% או 10% בשווי הנכס (זהה להנחת שינוי של 5% או 10% במדד המניות הרלבנטי ורגישות של מניה ביחס למדד מניות רלוונטי (ביתא) שווה ל-1).
- 3.8.8 השווי ההוגן של עסקאות מסוג חוזה מועדי במטבעות חושב כהפרש בין השווי ההוגן של אג"ח שאינו נושא ריבית נקובה במטבע הנקוב של החוזה לבין השווי ההוגן של אג"ח שאינו נושא ריבית נקובה במטבע המקור.

3.9 הסברי הדירקטוריון

החברה חשופה לסיכונים שוק באופן ישיר דרך ההשקעות העצמיות ובאופן עקיף דרך ההשקעות של חברות הבנות והגופים המוסדיים המוחזקים ומנוהלים על ידה. בהתחשב בהיקף ההשקעות העצמיות של החברה ואופיין הסולידי סבור הדירקטוריון, כי חשיפת החברה לסיכונים שוק אינה מהותית וכי קיימת התאמה בין מדיניות ניהול סיכונים שוק לבין ניהול הסיכונים בפועל.

3.10 אירועים לאחר תאריך הדוח על המצב הכספי

התפרצות נגיף הקורונה במהלך הרבעון הראשון של 2020 והזעזוע למחירי הנפט כתוצאה ממאבק סחר בין רוסיה לערב הסעודית, משרים אי ודאות על מגוון תחומים: הפעילות הכלכלית העתידית בעולם ובישראל, שערי חליפין, האינפלציה והשווקים הפיננסיים. מדובר באירוע מתגלגל, וקיימת אי ודאות גדולה באשר להמשך התפשטות הנגיף והמשמעות הנובעת מכך. לפרטים אודות ההשלכות על החברה ראה גם סעיפים 2.2 ו-2.3.10 לעיל.

3.11 תוצאות ניתוח חשיפה לסיכוני שוק וניהול

בהתאם להנחיות רשות ניירות ערך ביצעה החברה מבחני רגישות לגורמי סיכון שוק עיקריים. מבחני הרגישות כוללים את חברות הקבוצה, למעט חברות הביטוח בקבוצה.

להלן סיכום תוצאות מבחני הרגישות לסיכוני שוק (באלפי ש"ח):

3.11.1 רגישות לגורמי סיכוני שוק

גורם סיכון	עליה של 2% בגורם אבסולוטי של השוק	עליה של 10% בגורם אבסולוטי של השוק	עליה של 5% בגורם אבסולוטי של השוק	שווי הוגן	ירידה של 5% בגורם אבסולוטי של השוק	ירידה של 10% בגורם אבסולוטי של השוק	ירידה אבסולוטית של 2% בגורם השוק
בסיס דולר ארה"ב	-	1,300	710	33,237	(1,394)	(2,847)	-
בסיס מט"ח אחר שאינו דולר	-	(4,826)	(2,414)	(48,237)	2,414	4,826	-
מדד מחירים לצרכן	-	39,533	19,766	395,317	(19,766)	(39,533)	-
ריבית שקלית	9,671	234	118	(203,222)	(118)	(234)	(10,904)
ריבית צמודת מדד	(34,427)	1,318	657	392,782	(657)	(1,311)	38,954
ריבית דולרית	44	4	2	(4,971)	(2)	(4)	(46)

גורם סיכון	עליה של 10% בגורם השוק	עליה של 5% בגורם השוק	שווי הוגן	ירידה של 5% בגורם השוק	ירידה של 10% בגורם השוק
מכשירים הוניים	1,394	698	13,859	(700)	(1,406)

בהתחשב בהיקף השקעות החברה ואופיין הסולידי סבור הדירקטוריון כי חשיפת החברה לסיכוני שוק אינה מהותית. לאור זאת סבור הדירקטוריון כי קיימת התאמה בין מדיניות ניהול סיכוני השוק לבין ניהול הסיכונים בפועל.

4 היבטי אחריות תאגידית

4.1 אחריות תאגידית

דירקטוריון החברה, ההנהלה ועובדי הקבוצה רואים באחריות תאגידית נדבך מרכזי בתפיסת הניהול וערכי הליבה של הקבוצה ומייחסים חשיבות רבה להטמעתה בכל רובד של עשייה, זאת מתוך ההכרה בכוחו של שילוב בין ערכים וניהול תקין ואתי להצלחה ומובילות עסקית תוך יצירת ערך לכל בעלי העניין.

כביטוי לכך, בשנת 2019 דורגה הקבוצה בפעם החמישית ברציפות בדירוג "פלטינה פלוס" - הדירוג הגבוה ביותר בדירוג 'מעלה', המדרג 150 מהחברות הגדולות במשק בהיבטים של אחריות תאגידית.

במהלך 2019 פרסמה הקבוצה את דוח האחריות התאגידית החמישי במספר, המתייחס לשנים 2017-2018. פרסום הדוח מבטא את המחויבות המתמשכת של הדירקטוריון והנהלת הקבוצה לקידום תפיסת עולם הדוגלת בשילוב בין ניהול עסקי לאחריות תאגידית ומאפשר לקבוצה להציג בשקיפות ובאופן מהימן וכוללני את פעילותה (הדו"ח מפורסם באתר החברה).

4.2 מעורבות בקהילה – חסויות, תרומה לקהילה והתנדבות עובדים

בשנת 2019 המשיכה החברה בהרחבת פעילות התרומה לקהילה ובהעמקת הקשרים עם ארגונים הפועלים למען הקהילה והחברה במגוון תחומים, כאשר 51% מעובדי הקבוצה עסקו במהלך השנה בפעילות התנדבותית, בהתאם למדיניות קבוצת הראל:

4.2.1 שותפויות אסטרטגיות ארוכות טווח המבוססות על תרומה כספית ומעורבות עובדים. במסגרת זו התקיימו שיתופי פעולה שונים ובהם: שת"פ להצלת חיים עם ארגון "איחוד הצלה", שת"פ לחלוקת מזון

ולקידום חינוך ילדים ונוער עם עמותות "לקט ישראל", "נבט" "לשובע", "העמותה לקידום החינוך"; פעילויות בתחום החינוך למען ילדים ונוער בסיכון – במסגרת שת"פ עם העמותות "שיעור אחר", "נובל למצוינות בחינוך" וארגון "אור שלום", פעילות למען חיילים הכוללת אימוץ שני גדודי הובלה של צה"ל במסגרת פרויקט "אמץ לוחם" של יחד למען החייל; פעילות למען ילדים ונוער הסובלים מבעיות נפשיות באמצעות שת"פ עם המרכז לבריאות הנפש גהה וכן תמיכה בבתי ספר ומועדוניות של ילדים ממעמד סוציאקונומי נמוך – שיתופי פעולה אלו מעמיקים משנה לשנה.

4.2.2 תרומות הקבוצה לעמותות ולארגונים לטובת הקהילה בשנת 2019 גדלו ב-10% לעומת אשתקד והסתכמו בכ-10 מיליוני ש"ח. זאת מול כ-9 מיליוני ש"ח בשנת 2018 ומול כ-8 מיליוני ש"ח בשנת 2017. מתוך הסכומים כאמור, כ-7 מיליוני ש"ח, 6 מיליוני ש"ח ו-5 מיליוני ש"ח, בהתאמה, נתרמו באמצעות "קרן מ.א.ה." (על שם מרגוט וארנסט המבורגר ז"ל), שהינה חברה לתועלת הציבור שקיבלה את אישור רשויות המס לקבל תרומות מגופים שונים ולחלקן בין גופים נזקקים בהתאם לשיקול דעת הנהלת קרן מ.א.ה., שחבריה הינם בעלי עניין בחברה. מדיניות הנהלת קרן מ.א.ה. היא לתרום בעיקר לגופים כדלהלן: עמותות בתחום העזרה הרפואית לנזקקים ולמקרים חריגים; עמותות התומכות באנשים עם צרכים מיוחדים, כגון בית נועם - בית למבוגרים עם מוגבלות קשה; תמיכה במוסדות להשכלה גבוהה בקידום המדע והמחקר בישראל באמצעות מכון ויצמן, אוניברסיטת תל-אביב ואוניברסיטת בר אילן בהן תומכת הראל במסגרת אימוץ מדענים חוזרים; עמותות התומכות באמנות ותרבות כתזמורת הפילהרמונית. עוד תומכת הראל בפעילות מכבי תנועה עולמית למען העמקת זהות ציונית בקרב יהדות התפוצות; תומכת בפעילות חינוך לפסגות למען צמצום פערים בחברה הישראלית על ידי קידום ילדים ונוער מהפריפריה החברתית ותורמת לעידוד רכישת הידע בביטוח בישראל. יתר התרומות שולמו במישרין על ידי חברות הקבוצה, אף זאת בהתאם למדיניות האמורה.

4.2.3 בשנת 2019 הסתכמו התרומות בשווה כסף, המבטאות שעות התנדבות של עובדי החברה על חשבון שעות עבודה, תרומת שימוש באמצעי החברה לטובת פעילות של עמותות שונות ומסירת ציוד לעובדי החברה או לעמותות, לסך של כ-1.45 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ-0.9 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

4.2.4 בשנה זו המשיכה הקבוצה לשלב עמותות אשר מספקות תעסוקה מותאמת לאנשים עם מוגבלות באירועי חברה וברכש (לדוגמה: עמותת "אנוש", "שכולו טוב", "פעולה").

4.3 קיימות (אחריות סביבתית)

קבוצה העוסקת בחיסכון ארוך טווח, בבריאות, בביטוח כללי ובהקניית בטחון פיננסי, החברה רואה כיצד תופעת שינוי האקלים עלולה להוות סיכון לאינטרסים הבסיסיים של מחזיקי העניין שלנו ובראשם ציבור לקוחותינו. קבוצת הראל פועלת בדומה לחברות הביטוח המובילות בעולם אשר מנהלות את נושא הסיכונים הסביבתיים. בתוך כך, ביצעה ניתוח לחשיפה לסיכונים סביבתיים, אשר תוצאותיו הוצגו בפני וועדת ניהול הסיכונים של הדירקטוריון.

כמו כן, קבוצת הראל המשיכה גם בשנת 2019 לדווח באופן וולונטרי על טביעת כף רגל פחמנית למשרד להגנת הסביבה ופעלה בקרב עובדים ומנהלים לצמצום צריכת האנרגיה, לשימוש בתחבורה ציבורית ולמעבר לנסיעה ברכבים ידידותיים לסביבה. בהמשך למהלכי צמצום צריכת נייר בשימוש משרדי בשנים האחרונות, הטמיעה הקבוצה שימוש בנייר ממוחזר במדפסות המשרדיות. כמו כן בשנת 2018 המשיכה הקבוצה בהטמעת שיקולים סביבתיים בתהליכי הרכש וכן בתהליכי קבלת החלטות בהשקעות.

בנוסף, פועלת הראל לצורך העמקת פעילותה בתחום הקיימות. במסגרת זו מתקיים פיילוט בהראל פיננסיס הכולל עידוד שימוש ב-Car-Pool לעבודה, קיום שוק "תן-וקח" למוצרים לשימוש חוזר/יד שניה, הרצאות והדרכות בתחום, חלוקת כלי אוכל ושתיה רב פעמיים והפסקת השימוש בכלים חד פעמיים, ועוד.

4.4 אתיקה

קיומה של תרבות עסקית נאותה המבוססת על כללי האתיקה נמצאת ביסוד העשייה וקבלת ההחלטות בהראל. הקוד האתי של הקבוצה מבטא את ערכי הליבה המהותיים המנחים את הקבוצה. אשר גם בשנה האחרונה הועברו סקרי ספקים לבחינת התנהלותה של הראל גם במישור האתי מול אוכלוסיות אלו.

הממונה על תחום האתיקה פועלת להטמעת הקוד האתי בקרב העובדים החדשים ועומדת לרשות העובדים, לרבות באמצעות ערוץ לפנייה דיסקרטית.

4.5 סביבת עבודה

קבוצה פיננסית, עובדי החברה מהווים את המשאב החשוב ביותר שלה, את המקור והעוצמה הארגונית ואת המפתח להצלחתה. על כן, הקבוצה מקפידה להעמיד את העובד במרכז, משקיעה בפיתוחו המקצועי וברוחותו ומבטיחה סביבת עבודה נעימה, מכילה ומאפשרת. כיום עובדים בהראל כ-4,800 עובדים מכל רחבי הארץ, מכלל הגילאים והמגזרים, כולל עובדים עם מוגבלות.

החשיבות הרבה שהראל מייחסת לעובדים באה לידי ביטוי גם במדיניות השכר והתגמול. כך לדוגמא, במהלך שנת 2016 עלה השכר ההתחלתי המינימלי בקבוצה לכ-6,000 ש"ח. נכון לדצמבר 2019, שכר זה גבוה בכ-10.4% משכר המינימום במשק.

ב-2019, קבוצת הראל העמיקה פעילות למען רווחתם של העובדים. במסגרת זו הושקו שתי תכניות חדשות שהראל התחילה ליישם בינואר 2020: הראשונה, הענקת קורס הכנה לפרישה עבור כלל העובדים היוצאים לגמלאות וכן עבור בן/בת הזוג. בנוסף, כחלק ממחויבות החברה לקידום איזון בין עבודה למשפחה ופנאי (work-life balance), התחיל פיילוט במסגרתו הראל מאפשרת לכלל העובדים לבקש להפחית את היקף משרתם ב-20% ולעבוד 4 ימים בשבוע. זאת, תוך שמירה על מלוא הזכויות הפנסיוניות שלהם ושל משפחתם.

4.6 ניהול האחריות התאגידית בקבוצה

במסגרת תפקידו, דירקטוריון החברה מקבל דיווחים שוטפים על אודות ביצועים בתחום האחריות התאגידית בקבוצה באמצעות הגב' ליאורה קבורס-הדר, אשר מונתה מטעם הדירקטוריון בשנת 2011 לפעול לקידום ולפיתוח תחום האחריות התאגידית בהראל. בהתאם לכך, במהלך שנות הדיווח נפגשה הגב' קבורס-הדר באופן שוטף עם מר דורון גינת (המכהן כמשנה למנכ"ל וראש חטיבת חיסכון ארוך טווח בהראל ביטוח) ואשר ממונה כנציג ההנהלה בתחום האחריות התאגידית, ועם הגב' מרב רטן-בית דגן, מנהלת תקשורת וקשרי חוץ בקבוצה, וכן עם גורמים נוספים המעורבים בפעילות הקבוצה בתחום האחריות התאגידית, כדי לקבל מהם דיווח על פעילות הקבוצה בתחום ולסייע בקידומה. כמו כן, פורום אחריות תאגידית, שכולל את יו"ר ואת מנכ"ל הקבוצה מתכנס באופן תקופתי. הפגישות שהתקיימו כללו דיווחי סטטוס על פעולות שנעשו בקבוצה במסגרת התכניות הקיימות לאחריות חברתית וסביבתית וכן דיון בתכניות פעולה עתידיות בתחום ואישורן.

5 ממשל תאגידי

5.1 דירקטורים בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית

בישיבתו מיום 27 במרץ 2006 קבע הדירקטוריון, על פי סעיף 92(א)(12) לחוק החברות, התשנ"ט - 1999 (בסעיף זה: "החוק"), כי בהתחשב בין היתר בסוג החברה, בגודלה, בהיקף ומורכבות פעילותה, המספר המזערי הנדרש של דירקטורים בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית לפי סעיף 240 לחוק, הוא שניים. לפרטים אודות הדירקטורים המכהנים בחברה שהדירקטוריון הכיר בהם כבעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית ראו תקנה 26 בפרק 5 - פרטים נוספים על החברה.

5.2 דירקטורים חיצוניים

לפרטים אודות הדירקטורים החיצוניים בחברה ראו תקנה 26 בפרק החמישי בדוח התקופתי - "פרטים נוספים על החברה".

5.3 מבקר פנימי

לפרטים אודות מבקר הפנים בחברה ראו סעיף 4.2 בפרק הראשון בדוח התקופתי - "תיאור עסקי החברה".

5.4 רואה חשבון מבקר

לפרטים אודות רואה חשבון מבקר של החברה ראו סעיף 4.3 בפרק הראשון בדוח התקופתי - "תיאור עסקי החברה".

5.5 שינויים מהותיים במצבת נושאי המשרה הבכירה

לפרטים אודות שינויים מהותיים במצבת נושאי המשרה הבכירה ראה סעיף 3.6.1 בפרק הראשון בדוח התקופתי - "תיאור עסקי החברה".

5.6 גילוי אודות סיכוני סייבר

לפרטים אודות היערכות החברה לסיכוני סייבר ראה באור 37(א) לדוחות הכספיים.

6 הוראות גילוי בקשר עם הדיווח הפיננסי של התאגיד

6.1 דיווח בדבר אומדנים חשבונאיים קריטיים

החברה אינה עושה שימוש באומדנים חשבונאיים קריטיים אשר שימוש בהם ו/או שינוי סביר בהם עלול להשפיע באופן מהותי על המצב הכספי ו/או תוצאות הפעילות של הקבוצה. לפרטים נוספים ראה - באור 2(ד) לדוחות הכספיים.

האמור לעיל אינו מתייחס לחברות בנות שהינן מבטח, לרבות הנתונים המאוחדים על ידן.

7 גילוי בנושא יחס כושר פירעון כלכלי

בחודש יוני 2017, פורסם על ידי הממונה חוזר ביטוח 9-1-2017 "הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס Solvency II" ("חוזר סולבנסי"), העוסק בהוראות ליישום משטר כושר הפירעון הכלכלי של חברת ביטוח בהתבסס על דירקטיבת סולבנסי 2, שאומצה על-ידי האיחוד האירופי ומיושמת החל מינואר 2016 בכל המדינות החברות בו. החוזר האמור החיל על החברה את החובה לקיים משטר כושר פירעון כלכלי.

בחודש נובמבר 2018 קיבלה הראל ביטוח את אישור הממונה על הביקורת שבוצעה על ידי רואה החשבון המבקר בהתאם להנחיות הממונה כאמור. ביקורת רואה חשבון בוצעה בהתאם לתקן ISAE 3400. כפועל יוצא מכך ועל רקע ביטול תקנות ההון הישנות, החל מחודש דצמבר 2018 דרישות ההון החדשות בדבר משטר כושר פירעון כלכלי הן דרישות ההון היחידות המחייבות את החברה על פי חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א – 1981. עודף ההון של הראל ביטוח ליום 30 ביוני 2019, על בסיס מאוחד ולפני הוראות המעבר (במונחי SCR 100%) הינו בסך של כ- 780 מיליוני ש"ח.

יצוין כי למודל במתכונתו הנוכחית, רגישות גבוהה לשינויים במשתני שוק ואחרים, כגון שינויים בריבית לאחר מועד החישוב ולפיכך, מצב ההון המשתקף ממנו עשוי להיות תנודתי מאוד.

נכון ליום 31 בדצמבר 2019, חלה ירידה נוספת משמעותית של עקום הריבית חסרת הסיכון. לאמור השפעה מהותית על יחס כושר הפירעון של החברה. יש לציין כי החברה טרם השלימה את חישוב דוח כושר פירעון ליום 31 בדצמבר 2019, ולכן מידע זה הינו חלקי בלבד ואינו מהווה הערכה בקשר עם תוצאות החישוב. בסמוך למועד פרסום הדוח, עקום הריבית חסרת הסיכון עלה מעבר לרמתו ביום 31 בדצמבר 2019.

הנתונים המוצגים להלן, נערכו על פי הוראות הממונה הידועות למועד עריכת הדוח. יודגש כי, קיימים נושאים אשר עשויים להשפיע מהותית על תוצאות הדיווח, שעל אף ההנחיות הסופיות, נמסר לחברות כי הטיפול בהם טרם נקבע סופית והוא כפוף לשינויים בהתאם לתוצאות של דיונים בין הממונה לבין חברות הביטוח בישראל.

חישובי ההון הכלכלי הקיים וההון הנדרש מבוססים על תחזיות והנחות הנשענות, בעיקרן על ניסיון העבר, אשר אינם משקפים בהכרח את התוצאות העתידיות.

קביעת האומדן המיטבי התבססה על תחזיות, הערכות ואומדנים לאירועים עתידיים שהתממשותם אינה ודאית ואינם בשליטתה של החברה, ויש לראות בהם כ- "מידע צופה עתיד" כהגדרתו בסעיף 32א לחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968. יתכן כי תחזיות, הערכות ואומדנים אלו, כולם או חלקם, לא יתממשו או שיתממשו באופן שונה מכפי שהונח בחישוב דוח כושר פירעון, ולפיכך התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מכפי שנחזה.

נכון ליום 30 ביוני 2019, קיימות הוראות מעבר, לפיהן נדרשת הראל ביטוח לעמוד ב- 70% מסך דרישות ההון. ההון הנדרש לכושר פירעון של חברת ביטוח יעלה בהדרגה ב- 5% בכל שנה החל מ- 60% מה-SCR ועד למלוא ה-SCR בדצמבר 2024 ("תקופת הפריסה"). בנוסף, קיימת הקלה בגין דרישת ההון לסיכון מניות.

להלן נתונים אודות יחס כושר פירעון וסף הון (MCR) ליום 30 ביוני 2019 בהתאם להנחיות בחוזר סולבנסי שפורסם ביום 1 ביוני 2017:

א. יחס כושר פירעון

31 בדצמבר 2018	30 ביוני 2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
(מבוקר)	(בלתי מבוקר)
11,852	12,244
9,940	11,464
1,912	780
119%	107%

הון עצמי לעניין הון נדרש לכושר פירעון (SCR)

הון נדרש לכושר פירעון (SCR)

עודף (*)

יחס כושר פירעון

(*) התוצאות לא כוללות שינוי בהון העצמי ממועד החתך ועד למועד הפרסום לראשונה (דצמבר 2019) כתוצאה מגיוסי הון רובד 2 בסך של כ- 800 מיליוני ש"ח (מתוך הסכום האמור לחברה הון מונפק בסך 454 מיליוני ש"ח מעבר למגבלת ההון המשני המוכר). למידע בגין גיוסים אלה ראה באור 24(יא) בדוחות הכספיים. בהתחשב בשינויים ההוניים האמורים (ממועד החתך ועד מועד הפרסום לראשונה (דצמבר 2019)), עודף ההון ליום 30 ביוני, 2019 היה גדל בכ- 346 מיליוני ש"ח לכ- 1,126 מיליוני ש"ח ויחס כושר פירעון ליום 30 ביוני, 2019 היה עומד על כ- 110%.

עמידה באבני דרך בתקופת הפריסה:

31 בדצמבר 2018	30 ביוני 2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
(מבוקר)	(בלתי מבוקר)
11,551	11,765
6,663	7,522
4,888	4,243

הון עצמי לעניין הון נדרש לכושר פירעון בתקופת הפריסה

הון נדרש לכושר פירעון בתקופת הפריסה

עודף בתקופת הפריסה

ב. סף הון (MCR)

31 בדצמבר 2018	30 ביוני 2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
(מבוקר)	(בלתי מבוקר)
2,173	2,264
8,654	8,457

סף הון (MCR)

הון עצמי לעניין סף הון (MCR)

ביום 16 בפברואר 2020 פורסם מכתב למנהלי חברות הביטוח שעניינו "טיטות מתווה ליישום הוראות סולבנסי II במתכונת האירופית" ("הטיטה"). בטיטה צוין כי בכוונת רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון לפעול להתאמת משטר כושר הפירעון הכלכלי בישראל לדירקטיבת Solvency II ועדכוניה. הטיטה מפרטת את אבני הדרך העיקריות שהרשות עתידה לבצע לצורך כך וכן הוראות לעניין דיווחים בעניין משטר כושר פירעון כלכלי הנדרשים בתקופה הקרובה. לפירוט סעיפי הטיטה ראה באור 8(ו) בדוח הכספי. מועד פרסום דוח יחס כושר פירעון כלכלי ודיווח קבצי דיווח סולבנסי לממונה ליום 31 בדצמבר 2019 יהיה ביום 31 באוגוסט 2020.

ביום 19 במרץ 2020 פרסם הממונה טיטות תיקון לחוזר המאוחד לעניין הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס Solvency II (להלן: "הטיטה הנוספת"). בהתאם לטיטה הנוספת, יותאמו הוראות המעבר למתכונת שנקבעה בדירקטיבה האירופאית, ותתאפשר פריסה עד שנת 2032 של הגידול בעתודות בגין מוצרי ביטוח ארוכי טווח אשר נמכרו בעבר. הטיטה הנוספת כוללת בנוסף גם עדכונים להוראות החוזר על בסיס שינויים שנעשו באירופה, הרלוונטיים לשוק המקומי. החברה לומדת את הוראות הטיטה הנוספת ולא יכולה בשלב זה לאמוד עדיין את השפעותיה.

סף קביעת "כרית ביטחון"

דירקטוריון הראל ביטוח אישר מדיניות לקביעה ועדכון כרית בטחון, בהתאם לסעיף 1(א)(2) למכתב למנהלי חברות הביטוח, שפורסם על ידי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון ביום 1 באוקטובר 2017.

כרית הביטוח הינה כרית מתעצמת, אשר תיבנה בהדרגה על פני זמן ותעמוד בתום תקופת ההתאמה (שנת 2024) על סך של 1.15 מיליארד ש"ח. כרית הון נועדה לאפשר להראל ביטוח התמודדות עם משברים מבלי לפגוע מהותית בפעילותה ובעמידתה בדרישות ההון החלות עליה.

8 יעדים ואסטרטגיה עסקית

סעיף 8 זה להלן בדבר יעדים ואסטרטגיה עסקית, כולל גם תחזיות, הערכות, אומדנים ומידע אחר המתייחסים לאירועים ועניינים עתידיים, שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתה של החברה בלבד (מידע צופה פני עתיד). העובדות והנתונים העיקריים ששימשו בסיס למידע זה הינם עובדות ונתונים בנוגע למצב הנוכחי של החברה ועסקיה (כגון היקפי מכירות ושיעורי רווחיות, כוח אדם, התקשרויות עסקיות ועוד), עובדות ונתונים בנוגע למצב הנוכחי בארץ ובעולם של תחומי הפעילות בהם פועלת החברה (כגון התפתחויות כלכליות ענפיות, סביבה רגולטורית, מתחרים, התפתחויות טכנולוגיות, שוק מבטחי המשנה ועוד), ועובדות ונתונים מקרו כלכליים (כגון מצב כלכלי בישראל ובעולם, שיעורי תשואה בשוקי ההון, התפתחויות מדיניות וחברתיות ועוד), והכל כפי שידועים לחברה במועד דוח זה. המידע צופה פני עתיד הכלול בסעיף זה לעיל מבוסס במידה מהותית, בנוסף לאינפורמציה הקיימת בחברה, על ציפיות והערכות נוכחיות של החברה לגבי התפתחויות עתידיות בכל אחד מהפרמטרים האמורים, ועל השתלבותן של ההתפתחויות כאמור אלה באלה. אין לחברה כל ודאות כי ציפיותיה והערכותיה אכן יתממשו, ותוצאות הפעילות של החברה עלולות להיות שונות באופן מהותי מהתוצאות המוערכות או המשתמעות מהאמור לעיל, בין היתר עקב שינוי בכל אחד מהגורמים דלעיל.

8.1 הסביבה העסקית והרגולטורית המתגרת, דורשת, להערכת החברה, התאמה של ההתנהלות והאסטרטגיה העסקית של החברה, וזאת על מנת להמשיך לשמור על מעמדה בשוק ועל מגמת הצמיחה המרשימה שהציגה בשנים האחרונות. החברה תעשה כל מאמץ על מנת להמשיך ולהיות בתחומי פעילותה השונים גוף מוביל ודומיננטי, תוך שמירה על ערכי החברה המתבטאים בסיסמא "אש להבה":

אמינות, שרות לקוח, הון אנושי, בית חם והובלה.

8.2 המצב העסקי, הכלכלי והחברתי בארץ כמו גם סביבת הריבית השוררת בשוקי ההון בארץ ובח"ל, מכתבים לקבוצה צורך בחשיבה מתמדת ובהתאמת האסטרטגיה העסקית למצבים המשתנים.

8.3 כתוצאה מהאמור, הקבוצה גיבשה לפני כשלוש שנים אסטרטגיה חדשה, הנקראת "חישוב מסלול מחדש", לפיה יושקעו משאבים משמעותיים, הן כספיים והן משאבי כח אדם, בפיתוח תשתיות דאטה ודיגיטל, מתוך מטרה להתאים את פעילות החברה ל"עידן הדיגיטלי", להגדיל את רווחיות החברה ולשפר את השירות ללקוחות, והכל תוך שימור ומינוף ערוץ ההפצה של הסוכנים, כל זאת באמצעות הגורמים הבאים:

(א) שיפור חיתומי שיבוצע באמצעות הכרת כל לקוח, מאפייניו וצרכיו, באופן ספציפי, תוך שימוש ב"ביג דאטה". השינוי כאמור יאפשר "שבירת הממוצע" והתאמת השירות, המוצר והמחיר לצרכיו הספציפיים של כל לקוח.

(ב) חסכון בהוצאות תפעוליות, שיבוצע באמצעות התייעלות טכנולוגית, על ידי העברת תהליכים משמעותיים מטיפול ידני לדיגיטלי. השיפור הטכנולוגי יאפשר מתן שירות פשוט ומהיר, ולעתים אף מידי ללקוח, באופן שיאפשר ללקוח ולסוכן לבצע ב"שירות עצמי" פעולות, כגון: רכישת מוצרים, הגשת תביעה, וקבלת מידע און ליין. בנוסף, החברה תשקיע משאבים בפיתוחים, אשר יאפשרו בתחומים מסוימים הגשת תביעה דיגיטלית ותשלום התביעה באופן מידי, וכן הגשת תביעות ניתוחים ישירות על ידי הרופא המנתח, באופן שיחסוך מהלקוח את העיסוק בפרוצדורת הגשת התביעה.

(ג) פיתוח והנגשה של כלים טכנולוגיים עבור הסוכנים, אשר יאפשרו להם לסייע ללקוחותיהם ברכישת מוצרים מותאמים בפשטות ובמהירות ("מכירות דיגיטליות בקליק"). בנוסף, כלים טכנולוגיים אלה יסייעו להם בחסכון זמן והוצאות, כך שיוכלו להקדיש זמן איכותי יותר בשירות הלקוח ובמתן יעוץ מקצועי ללקוח.

8.4 הקבוצה ממשיכה בהטמעת אסטרטגיית "חישוב מסלול מחדש" ומשקיעה משאבים משמעותיים, הן כספיים והן משאבי כח אדם, בפיתוח תשתיות דאטה ודיגיטל, מתוך מטרה להתאים את פעילות החברה ל"עידן הדיגיטלי", להגדיל את רווחיות החברה ולשפר את השירות ללקוחות, והכל תוך שימור ומינוף ערוץ ההפצה של הסוכנים.

בתקופת הדוח, המשיכה הקבוצה בביצוע התייעלות טכנולוגית, על ידי העברת תהליכים משמעותיים מטיפול ידני לדיגיטלי. השיפור הטכנולוגי מאפשר מתן שירות פשוט ומהיר, ולעיתים אף מידי ללקוח, באופן שמאפשר ללקוח ולסוכן לבצע ב"שירות עצמי" פעולות, כגון: רכישת מוצרים, הגשת תביעה, וקבלת מידע און ליי. בנוסף, הקבוצה ממשיכה להשקיע משאבים בפיתוחים, אשר מאפשרים, סילוק באופן דיגיטלי של חלק מהתביעות בתחומי הבריאות והרכב. בשנת 2019, תהליכים רבים המבוצעים בקבוצה, מבוצעים באמצעות תהליכים דיגיטליים מלאים (ללא מגע יד אדם) או דיגיטליים למחצה.

8.5 בנוסף, לטובת מתן שירות מתקדם ואיכותי ללקוחותיה, השיקה החברה ערוץ תקשורת נוסף בתחום ביטוח רכב באמצעות אפליקציית ווטסאפ, המשלב בינה מלאכותית של "ווטסון" מביט IBM, דבר המאפשר תקשורת קלה ומהירה, תוך שימוש בטכנולוגיה זמינה מכל מקום בארץ ובעולם. שירות זה מעמיד את הקבוצה ואת החברה בחזית הטכנולוגיה, כחברה הראשונה בארץ ובין הראשונות בעולם שמאפשרת תקשורת באמצעי טכנולוגי זה.

8.6 כמו כן, הקבוצה התקשרה עם חברת Salesforce הבינלאומית, לצורך הטמעה במוקדי השירות והמכירה של החברה מערכות ניהול מוקדים מתקדמות, המשולבות עם מערכות ניהול ידע מתקדמות, אשר יכניסו לחברה את היכולות המתקדמות ביותר הקיימות בשוק בתחום זה, להתאמת מוצרים ושירותים לצרכי הלקוחות.

8.7 לאור השינויים במאפייני הצריכה של הלקוחות, הפעילות ברשתות החברתיות והאופן שבו הלקוחות מתקשרים וצורכים מידע, קיימה החברה תהליך אסטרטגי, במסגרתו הוחלט על ביצוע קפיצת מדרגה נוספת, המהווה המשך טבעי ליכולות שפותחו על ידי החברה, שעיקרה התמקדות בלקוחות השונים, צרכיהם ומאפייניהם, בכל המגעים של הלקוח עם החברה ועם סוכני החברה: פיתוח מוצרים מותאמים לצרכים הספציפיים של לקוחות ספציפיים וחיזוק הקשר עם הלקוח ומתן שירות מותאם לצרכיו, וזאת בדגש על תהליכים טכנולוגיים מתקדמים.

כחלק מהטמעת האסטרטגיה כאמור, בתקופת הדוח אישר דירקטוריון הראל ביטוח, שינוי מבני בהראל ביטוח. לפרטים נוספים ראה דיווח מידי של החברה מיום 30 באוקטובר 2019 (אסמכתא: 2019-01-092178).

8.8 הקבוצה תמשיך להקפיד על הרחבת היקף העסקים בכל התחומים בהם היא פועלת - בביטוח ובפיננסים - תוך ניצול הזדמנויות עסקיות שיהיו קיימות ותוך בחינה קפדנית של הרווחיות הצפויה מהעסקים החדשים. הקבוצה תמשיך לרכז מאמץ בצמיחה רווחית ולהעדיף לוותר על עסקים שלא צפויים להניב רווחיות נאותה.

8.9 הקבוצה תמשיך במדיניות ניהול יעיל של ההון הרגולטורי שנדרש מהחברות הבנות של החברה, ובכלל זה בבחינת עסקאות תביא בחשבון את התשואה המצופה על ההון הנדרש בגין העסקאות. הקבוצה תנסה להתרכז בהשקעות אטרקטיביות, שאינן מושפעות משוק ההון, כמו תשתיות נדל"ן בארץ ובחו"ל והשקעות בחברות ריאליות מרווחיות.

8.10 הקבוצה מאמינה, כי מעמדה בשוק הביטוח והחיסכון ארוך הטווח כמו גם בשוק השירותים הפיננסיים הושג רבות בשל השירות הייחודי שהיא מעניקה ללקוחותיה וסוכניה. הקבוצה תמשיך להקפיד על שירות ייחודי ללקוחות ולסוכנים, תוך הסתכלות ארוכת טווח על טובת הלקוח ומתוך אמונה ששירות שמבוטח צריך לקבל בעת תביעה אינו מתמצה בתשלום סכום התביעה, כי אם בסיוע וליווי בשעת המשבר. יישום האסטרטגיה החדשה של הקבוצה יעמיק את הקשרים ארוכי הטווח של הקבוצה עם לקוחותיה ויאפשרו לקבוצה להעניק שירות מותאם לכל לקוח. קשרים אלו הם שימשיכו להעניק לקבוצה את היציבות ואת מנועי הצמיחה באמצעות שיווק כלל מוצרי הקבוצה ללקוחות הנאמנים של הקבוצה.

8.11 מתוך אמונה בחשיבות של ליווי הלקוח בעת קרות מקרה הביטוח, הקבוצה תמשיך ותשקוד על פיתוח מוצרים ייחודיים ומתקדמים, שנועדו לסייע בידי המבוטח במצוקה שמלווה את קרות מקרה הביטוח, במיוחד בתחום הבריאות. הקבוצה תשאף לפתח מוצרים מותאמים לצריכה דיגיטלית שיאפשרו ללקוח לעבור ביתר קלות את אירוע מקרה הביטוח ויעניקו לקבוצה את היתרון הייחודי בכל הנוגע לאמון הלקוחות בקבוצה לאורך שנים.

8.12 בתחום השירותים הפיננסיים תמשיך הקבוצה, לצד המשך צמיחה רווחית, להשיק מוצרים עדכניים, על מנת לענות על הצרכים המשתנים של השוק, וזאת תוך הקפדה על יכולות תפעוליות ובקורות מספקות על מנת להקנות לציבור המשקיעים את השקט הנפשי בבואם להשקיע במוצרי הקבוצה.

8.13 הקבוצה תמשיך ותפעל באופן מתמיד לשיפור והגברת הבקורות וניהול הסיכונים השונים, לשם צמצום החשיפות הכרוכות בפעילות הקבוצה. כמו כן, הקבוצה תמשיך להקפיד על עמידה בהוראות הרגולציה, ולשם כך תשקוד על המשך הטמעת תכניות האכיפה שאימצה בתקופת הדוח.

- 8.14 לצד פיתוח הפעילות העסקית, הקבוצה תמשיך בפעילותה העקבית בתחום המעורבות החברתית ועזרה לקהילה. פעילות זו תורחב כך שלצד המשך מתן תרומות כספיות, הקבוצה תפעל לשילוב עובדי הקבוצה בפעילויות חברתיות שבהן הקבוצה תחליט להיות מעורבת, כפי שהיא עושה כבר עתה.
- 8.15 הקבוצה מתאפיינת בהיותה בית חם לציבור עובדיה, ולמרות גודלה היא מצליחה לשמר את האווירה המשפחתית הייחודית ששוררת בה. הנהלת הקבוצה תמשיך ותשקוד באמצעים שונים לשמר את המאפיינים הייחודיים הללו, מתוך הכרה שהמשאב האנושי האיכותי שלה, מהווה את אחד מהיתרונות המובהקים של הקבוצה והינו חיוני להמשך הצלחתה.

הדירקטוריון מביע תודתו לעובדי וסוכני הקבוצה עבור הישגי הקבוצה

מישל סיבוני
מנכ"ל

יאיר המבורגר
יו"ר הדירקטוריון

31 במרץ 2020

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסים בע"מ

פרק 3

דוחות כספיים

תוכן העניינים

עמוד

3-1	דין וחשבון רואי החשבון המבקרים לבעלי המניות
	דוחות כספיים מאוחדים
3-3	דוחות על המצב הכספי מאוחדים
3-5	דוחות רווח והפסד מאוחדים
3-6	דוחות על הרווח הכולל מאוחדים
3-7	דוחות על השינויים בהון מאוחדים
3-9	דוחות על תזרימי המזומנים מאוחדים
3-12	באורים לדוחות הכספיים המאוחדים
	נספחים לדוחות הכספיים
3-229	נספח א' - הראל חברה לביטוח בע"מ, מידע נוסף אודות השקעות פיננסיות אחרות
3-231	נספח ב' - אי.אם.איי. עזר חברה לביטוח משכנתאות בע"מ, מידע נוסף אודות השקעות פיננסיות אחרות

סומך חייקין
מגדל המילניום KPMG
רחוב הארבעה 17, תא דואר 609
תל אביב 6100601
03 684 8000

דוח רואי החשבון המבקרים לבעלי המניות של הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ

ביקרנו את הדוחות המאוחדים על המצב הכספי המצורפים של הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ (להלן: "החברה") לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018 ואת הדוחות המאוחדים על רווח או הפסד, הרווח הכולל, השינויים בהון ותזרימי המזומנים לכל אחת משלוש השנים בתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019. דוחות כספיים אלה הינם באחריות הדירקטוריון וההנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דעה על דוחות כספיים אלה בהתבסס על ביקורתנו.

לא ביקרנו את הדוחות הכספיים של חברות ועסקה משותפת שאוחדו אשר נכסיהן הכלולים באיחוד מהווים כ-3.21% וכ-1.57% מכלל הנכסים המאוחדים לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018 בהתאמה, והכנסותיהן הכלולות באיחוד מהוות כ-4.06%, כ-3.65% וכ-2.72% מכלל ההכנסות המאוחדות לשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר 2019, 2018 ו-2017, בהתאמה. כמו כן, לא ביקרנו את הדוחות הכספיים של חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני אשר ההשקעה בהן הינה כ-288 מיליוני ש"ח וכ-1,536 מיליוני ש"ח לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018 בהתאמה, וחלקה של החברה ברווחיהן הינו כ-30 מיליוני ש"ח, כ-142 מיליוני ש"ח וכ-68 מיליוני ש"ח לשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר 2019, 2018 ו-2017, בהתאמה. הדוחות הכספיים של אותן חברות ועסקה משותפת בוקרו על ידי רואי חשבון אחרים שדוחותיהם הומצאו לנו וחוות דעתנו, ככל שהיא מתייחסת לסכומים שנכללו בגין אותן חברות ועסקה משותפת, מבוססת על דוחות רואי החשבון האחרים.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, לרבות תקנים שנקבעו בתקנות רואי חשבון (דרך פעולתו של רואה חשבון), התש"ל"ג - 1973. על פי תקנים אלה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצע במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שיושמו ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על ידי הדירקטוריון וההנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה. אנו סבורים שביקורתנו ודוחות רואי החשבון האחרים מספקים בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, בהתבסס על ביקורתנו ועל הדוחות של רואי חשבון אחרים, הדוחות הכספיים המאוחדים הנ"ל משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי של החברה והחברות המאוחדות שלה לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018 ואת תוצאות פעולותיהן, השינויים בהון ותזרימי המזומנים שלהן לכל אחת משלוש השנים בתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019 בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א - 1981.

כמו כן, לדעתנו, הדוחות הכספיים הנ"ל ערוכים בהתאם להוראות תקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010, עד כמה שתקנות אלו חלות על תאגיד המאחד חברות ביטוח.

ביקרנו גם, בהתאם לתקן ביקורת (ישראל) 911 של לשכת רואי חשבון בישראל "ביקורת של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי", רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי של החברה ליום 31 בדצמבר 2019, והדוח שלנו מיום 31 במרץ 2020 כלל חוות דעת בלתי מסויגת על קיומם של אותם רכיבים באופן אפקטיבי.

מבלי לסייג את חוות דעתנו, אנו מפנים את תשומת הלב לאמור בביאור 39 לדוחות הכספיים המאוחדים בדבר חשיפה להתחייבויות תלויות.

סומך חייקין

רואי חשבון

31 במרץ 2020

סומך חייקין
מגדל המילניום KPMG
רחוב הארבעה 17, תא דואר 609
תל אביב 6100601
03 684 8000

דוח רואי החשבון המבקרים לבעלי המניות של הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ בדבר ביקורת של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי בהתאם לסעיף 99 (ג) בתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידיים), התש"ל 1970 -

ביקרנו רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי של הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ וחברות בנות (להלן ביחד: "החברה") ליום 31 בדצמבר 2019. רכיבי בקרה פנימית אלה נקבעו כמוסבר בפסקה הבאה. הדירקטוריון והנהלה של החברה אחראים לקיום בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי ולהערכתם את האפקטיביות של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי המצורפת לדוח התקופתי לתאריך הנ"ל. אחריותנו היא לחוות דעה על רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי של החברה בהתבסס על ביקורתנו.

רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי שבוקרו נקבעו בהתאם לתקן ביקורת (ישראל) 911 של לשכת רואי חשבון בישראל "ביקורת של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי" (להלן: "תקן ביקורת (ישראל) 911"). רכיבים אלה הינם: (1) בקורות ברמת הארגון, לרבות בקורות על תהליך העריכה והסגירה של דיווח כספי ובקורות כלליות של מערכות מידע; (2) בקורות על תהליכים שהינם מהותיים מאוד לדיווח הכספי ולגילוי של חברה מאוחדת - הראל חברה לביטוח בע"מ ושל חברות מאוחדות מהותיות נוספות אשר בוקרו על ידינו (להלן: "רכיבי הבקרה המבוקרים").

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקן ביקורת (ישראל) 911. על פי תקן זה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצע במטרה לזהות את רכיבי הבקרה המבוקרים ולהשיג מידה סבירה של ביטחון אם רכיבי בקרה אלה קוימו באופן אפקטיבי מכל הבחינות המהותיות. ביקורתנו כללה השגת הבנה לגבי בקרה פנימית על דיווח כספי, זיהוי רכיבי הבקרה המבוקרים, הערכת הסיכון שקיימת חולשה מהותית ברכיבי הבקרה המבוקרים, וכן בחינה והערכה של אפקטיביות התכנון והתפעול של אותם רכיבי בקרה בהתבסס על הסיכון שהוערך. ביקורתנו, לגבי אותם רכיבי בקרה, כללה גם ביצוע נהלים אחרים כאלה שחשבנו כנחוצים בהתאם לנסיבות. ביקורתנו התייחסה רק לרכיבי הבקרה המבוקרים, להבדיל מבקרה פנימית על כלל התהליכים המהותיים בקשר עם הדיווח הכספי, ולפיכך חוות דעתנו מתייחסת לרכיבי הבקרה המבוקרים בלבד. כמו כן, ביקורתנו לא התייחסה להשפעות הדדיות בין רכיבי הבקרה המבוקרים לבין כאלה שאינם מבוקרים, ולפיכך, חוות דעתנו אינה מביאה בחשבון השפעות אפשריות כאלה. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו בהקשר המתואר לעיל.

בשל מגבלות מובנות, בקרה פנימית על דיווח כספי בכלל, ורכיבים מתוכה בפרט, עשויה שלא למנוע או לגלות הצגה מוטעית. כמו כן, הסקת מסקנות לגבי העתיד על בסיס הערכת אפקטיביות נוכחית כלשהי חשופה לסיכון שבקורות תהפוכנה לבלתי מתאימות בגלל שינויים בנסיבות או שמידת הקיום של המדיניות או הנהלים תשתנה לרעה.

לדעתנו, החברה קיימה באופן אפקטיבי, מכל הבחינות המהותיות, את רכיבי הבקרה המבוקרים ליום 31 בדצמבר 2019.

ביקרנו גם, בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, את הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018 וכל אחת משלוש השנים בתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019 והדוח שלנו, מיום 31 במרץ 2020, כלל חוות דעת בלתי מסויגת על אותם דוחות כספיים בהתבסס על ביקורתנו ועל דוחות רואי החשבון המבקרים האחרים וכן הפניית תשומת לב לאמור בביאור 39א לדוחות הכספיים המאוחדים בדבר חשיפה להתחייבויות תלויות.

סומך חייקין

רואי חשבון

31 במרץ 2020

2018	2019		
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	באור	
			נכסים
1,578	1,685	5	נכסים בלתי מוחשיים
13	12	35	נכסי מסים נדחים
2,475	2,495	6	הוצאות רכישה נדחות
1,326	1,399	7	רכוש קבוע
1,536	1,437	8	השקעות בחברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני
1,628	1,769	9	נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
1,847	2,058	9	נדל"ן להשקעה אחר
4,316	4,281		נכסי ביטוח משנה
29	186	35	נכסי מסים שוטפים
1,572	1,337	10	חייבים ויתרות חובה
1,433	1,428	11	פרמיה לגבייה
51,891	61,562	12	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
			השקעות פיננסיות אחרות
8,500	11,309	ד13	נכסי חוב סחירים
13,516	14,842	ה13	נכסי חוב שאינם סחירים
1,164	1,277	ח13	מניות
2,458	2,860	ט13	אחרות
25,638	30,288		סך כל ההשקעות הפיננסיות האחרות
35	-	ג14	מזומנים, שווי מזומנים ופקדונות המשועבדים עבור מחזיקים בתעודות סל ותעודות פקדון
3,083	2,897	א14	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
1,621	2,056	ב14	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
100,021	114,890		סך כל הנכסים
57,630	67,202	12	סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה

2018	2019		
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	באור	
		15	הון והתחייבויות
			הון
359	359		הון מניות ופרמיה על מניות
(123)	(123)		מניות באוצר
431	957		קרנות הון
5,247	5,245		עודפים
5,914	6,438		סך כל ההון המיוחס לבעלי המניות של החברה
6	18		זכויות שאינן מקנות שליטה
5,920	6,456		סך כל ההון
			התחייבויות
27,634	29,339	16	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
56,742	66,539	17	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
864	1,133	35	התחייבויות מסים נדחים
254	282	22	התחייבות בשל הטבות לעובדים, נטו
51	11	35	התחייבות מסים שוטפים
3,255	3,693	23	זכאים ויתרות זכות
33	-	24	התחייבויות בגין תעודות סל ותעודות פיקדון
5,268	7,437	25	התחייבויות פיננסיות
94,101	108,434		סך כל ההתחייבויות
100,021	114,890		סך כל ההון וההתחייבויות

אריק פרץ
מנהל הכספיםמישל סיבוני
מנהל כללייאיר המבורגר
יו"ר הדירקטוריון

תאריך אישור הדוחות : 31 במרץ 2020

דוחות מאוחדים על הרווח לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2017	2018	2019		
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	באור	
13,091	14,180	15,104		פרמיות שהורווחו ברוטו
1,442	1,518	1,745		פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
11,649	12,662	13,359	26	פרמיות שהורווחו בשייר
5,163	560	7,921	27	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
1,257	1,115	1,487	28	הכנסות מדמי ניהול
339	343	358	29	הכנסות מעמלות
7	-	-		הכנסות אחרות
18,415	14,680	23,125		סך כל ההכנסות
14,833	10,890	20,163		תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו
952	955	1,229		חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
13,881	9,935	18,934	30	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
2,386	2,581	2,729	31	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
1,155	1,200	1,211	32	הוצאות הנהלה וכלליות
44	19	16	33	הוצאות אחרות
122	210	163	34	הוצאות מימון, נטו
17,588	13,945	23,053		סך כל ההוצאות
163	144	160	8	חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני
990	879	232		רווח לפני מסים על ההכנסה
306	245	(7)	35	מסים על ההכנסה (הטבת מס)
684	634	239		רווח לשנה
				מיוחס ל:
684	634	239		בעלי המניות של החברה
*-	*-	*-		זכויות שאינן מקנות שליטה
684	634	239		רווח לשנה
3.21	2.98	1.11	36	רווח בסיסי ומדולל למניה המיוחס לבעלי המניות של החברה (בש"ח)

* קטן מ-1 מיליוני ש"ח.

דוחות מאוחדים על הרווח הכולל לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2017	2018	2019	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
684	634	239	רווח לשנה
			פריטי רווח כולל אחר שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועברו או יועברו לרווח והפסד
332	(198)	950	שינוי נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה
(153)	(100)	(127)	שינוי נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
41	44	31	הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
(62)	62	(69)	הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילות חוץ
(70)	86	(291)	הטבת מס (מסים על ההכנסה) המתייחסים לנכסים פיננסיים זמינים למכירה
13	(22)	13	הטבת מס (מסים על ההכנסה) בגין פריטי רווח כולל אחר שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועברו או יועברו לרווח והפסד
101	(128)	507	סה"כ רווח (הפסד) כולל אחר לשנה שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועבר או יועבר לרווח והפסד, נטו ממס
			פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד
87	44	26	קרן הערכה מחדש לגבי פריטי רכוש קבוע
(1)	9	(7)	מדידה מחדש של תכנית הטבה מוגדרת
(25)	(17)	(5)	מסים על ההכנסה בגין פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד
61	36	14	סך רווח כולל אחר לשנה שלא יועבר לרווח והפסד, נטו ממס
162	(92)	521	סך רווח (הפסד) כולל אחר לשנה
846	542	760	סך כל הרווח הכולל לשנה
			מיוחס ל:
846	542	760	בעלים של החברה
*-	*-	*-	זכויות שאינן מקנות שליטה
846	542	760	רווח כולל השנה

* קטן מ-1 מיליוני ש"ח.

דוחות מאוחדים על השינויים בהון לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

מיוחס לבעלי המניות של החברה**										
הון מניות ופרמיה	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרן תרגום של פעילויות חוץ	קרן הון בגין תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין עסקאות עם בעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	קרן הון בגין שיערוך רכוש קבוע	יתרת עודפים	סך הכל	זכויות שאינן מקנות שליטה	סך כל ההון	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
359	312	(89)	1	(123)	(49)	256	5,247	5,914	5,920	6
-	-	-	-	-	-	-	239	239	239	-
-	563	(56)	-	-	-	19	(5)	521	521	-
-	563	(56)	-	-	-	19	234	760	760	-
-	-	-	-	-	-	-	(236)	(236)	(236)	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	12
359	875	(145)	1	(123)	(49)	275	5,245	6,438	6,456	18

יתרה ליום 1 בינואר 2019

סך הרווח (ההפסד) הכולל לשנה

רווח לשנה

סך רווח (הפסד) כולל אחר

סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לשנה

עסקאות עם בעלים שנזקפו ישירות להון

דיבידנד שחולק

זכויות שאינן מקנות שליטה בגין חברה מאוחדת

שהוקמה (ראה באור 38ה)

יתרה ליום 31 בדצמבר 2019

* קטן מ-1 מיליוני ש"ח.

** לפרטים נוספים ראה באור 15.

דוחות מאוחדים על השינויים בהון לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

מיוחס לבעלי המניות של החברה**										
הון מניות ופרמיה	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרן תרגום של פעילויות חוץ	קרן תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין עסקאות עם בעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	קרן הון בגין שיערוך רכוש קבוע	יתרת עודפים	סך הכל	זכויות שאינן מקנות שליטה	סך כל ההון	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
351	330	(80)	4	(158)	164	4,599	5,161	6	5,167	
-	-	-	-	-	-	684	684	-	684	יתרה ליום 1 בינואר 2017
-	150	(49)	-	-	62	(1)	162	-	162	סך הרווח (ההפסד) הכולל לשנה
-	150	(49)	-	-	62	683	846	-	846	רווח לשנה
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	רווח (הפסד) כולל אחר
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לשנה
-	-	-	-	-	-	(461)	(461)	-	(461)	עסקאות עם בעלים שנזקפו ישירות להון
-	-	-	-	(18)	-	-	(18)	-	(18)	דיבידנד שחולק
(15)	-	-	-	45	-	-	30	-	30	רכישת מניות באוצר
3	-	-	(3)	-	-	-	-	-	-	הנפקה מחדש של מניות באוצר
339	480	(129)	1	(131)	226	4,821	5,558	6	5,564	מימוש אופציות
-	-	-	-	-	-	634	634	-	634	יתרה ליום 31 בדצמבר 2017
-	(168)	40	-	-	30	6	(92)	-	(92)	סך הרווח (ההפסד) הכולל לשנה
-	(168)	40	-	-	30	640	542	-	542	רווח לשנה
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	רווח (הפסד) כולל אחר
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לשנה
-	-	-	-	-	-	(214)	(214)	-	(214)	עסקאות עם בעלים שנזקפו ישירות להון
19	-	-	-	9	-	-	28	-	28	דיבידנד שחולק
-	-	-	-	(7)	-	-	(7)	-	(7)	מכירת מניות באוצר
1	-	-	-	6	-	-	7	-	7	רכישת מניות באוצר
359	312	(89)	1	(123)	256	5,247	5,914	6	5,920	הנפקה מחדש של מניות באוצר
										יתרה ליום 31 בדצמבר 2018

* קטן מ-1 מיליוני ש"ח.
 ** לפרטים נוספים ראה באור 15.

דוחות מאוחדים על תזרימי המזומנים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2017	2018	2019		
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	נספח	
				תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת
1,216	1,216	(175)	א	לפני מסים על ההכנסה
(189)	(206)	(186)		מס הכנסה ששולם
1,027	1,010	(361)		מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) שוטפת
				תזרימי מזומנים בפעילות השקעה
(64)	(60)	(118)		השקעה בחברות מוחזקות
48	141	132		תמורת מימוש השקעה בחברה המטופלת על פי שיטת השווי המאזני
(79)	(74)	(51)		השקעה ברכוש קבוע
(169)	(254)	(252)		השקעה בנכסים בלתי מוחשיים
29	64	193		דיבידנד וריבית מחברות מוחזקות
12	-	1		תמורה ממימוש רכוש קבוע ונכסים בלתי מוחשיים
(223)	(183)	(95)		מזומנים נטו ששימשו לפעילות השקעה
				תזרימי מזומנים בפעילות מימון
247	586	1,384		תמורה בגין הנפקת כתבי התחייבות, נטו
12	28	-		הנפקת מניות באוצר, נטו
312	(1,286)	(33)		תמורה מהנפקת (תשלום לרכישת) תעודות סל ואופציות כסוי, נטו
(3)	179	(121)		אשראי לזמן קצר מתאגידים בנקאיים, נטו
(104)	(129)	(34)		פרעון הלוואות מתאגידים בנקאיים ואחרים
-	-	(31)		פרעון התחייבויות חכירה
(461)	(107)	(343)		דיבידנדים ששולמו
3	(729)	822		מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) מימון
(92)	289	(117)		השפעת התנודות בשער החליפין על יתרות המזומנים ושווי מזומנים
715	387	249		עליה נטו במזומנים ושווי מזומנים
3,602	4,317	4,704	ב	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה
4,317	4,704	4,953	ג	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה

דוחות מאוחדים על תזרימי המזומנים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2017	2018	2019	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
684	634	239	נספח א' - תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת לפני מסים על ההכנסה (1), (2), (3)
			רווח לתקופה
			פריטים שאינם כרוכים בתזרימי מזומנים:
(163)	(144)	(160)	רווחים נטו מהשקעות פיננסיות עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה חלק החברה בהפסדי (ברוחי) חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני
(2,907)	1,460	(5,285)	הפסדים (רווחים) נטו מהשקעות פיננסיות אחרות
(23)	(145)	1	נכסי חוב סחירים
(8)	(141)	11	נכסי חוב שאינם סחירים
(30)	(19)	(48)	מניות
(321)	205	(542)	השקעות אחרות
1,348	3,117	905	הוצאות מימון בגין התחייבויות פיננסיות
(46)	(48)	(113)	שינוי בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
(101)	(60)	(172)	שינוי בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה אחר
			פחת והפחתות
81	91	118	רכוש קבוע
138	139	145	נכסים בלתי מוחשיים
972	605	1,811	שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
8,442	4,745	9,797	שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
171	204	9	שינוי בנכסי ביטוח משנה
(160)	(142)	(29)	שינוי בהוצאות רכישה נדחות
306	245	(7)	הוצאות (הכנסות) מסים על ההכנסה
			שינויים בסעיפים מאזניים אחרים:
			השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
(44)	(78)	(28)	רכישת נדל"ן להשקעה
(4,541)	(5,764)	(4,269)	רכישות, נטו של השקעות פיננסיות
			השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה אחר
(34)	(45)	(39)	רכישת נדל"ן להשקעה
3	-	-	תמורה ממכירת נדל"ן להשקעה
(1,127)	(1,841)	(3,102)	רכישות, נטו של השקעות פיננסיות
61	(124)	(18)	פרמיות לגבייה
85	(655)	86	חייבים ויתרות חובה
(245)	(2,307)	-	השקעות פיננסיות עבור מחזיקים בתעודות סל, נטו
(1,599)	1,220	35	מזומנים ושווי מזומנים משועבדים עבור מחזיקים בתעודות סל
276	1	471	זכאים ויתרות זכות
(2)	63	9	התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו
532	582	(414)	סך ההתאמות הדרושות להצגת תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת
1,216	1,216	(175)	סך הכל תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת לפני מסים על הכנסה
			פעילות מהותית שאינה במזומן
-	16,294	-	העברת נכסים והתחייבויות של תעודות סל אגב שינוי רגולטורי (באור 18)
-	-	63	יישום לראשונה של תקן דיווח כספי בינלאומי IFRS 16 חכירות (באור 3א)

- (1) תזרימי המזומנים מפעילות שוטפת כוללים רכישות ומכירות נטו של השקעות פיננסיות, הנובעים מהפעילות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.
- (2) במסגרת הפעילות השוטפת הוצגה ריבית שהתקבלה בסכום של 835 מיליוני ש"ח (לשנת 2018 ולשנת 2017 סכום של 1,654 ו-1,582 מיליוני ש"ח, בהתאמה) וריבית ששולמה בסכום של 160 מיליוני ש"ח (לשנת 2018 ולשנת 2017 סכום של 142 ו-157 מיליוני ש"ח בהתאמה).
- (3) במסגרת הפעילות השוטפת הוצג דיבידנד שהתקבל מהשקעות פיננסיות אחרות בסכום של 295 מיליוני ש"ח (לשנת 2018 ולשנת 2017 סכום של 274 ו-287 מיליוני ש"ח, בהתאמה).

2017	2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
1,848	2,758	3,083
1,754	1,559	1,621
3,602	4,317	4,704
2,758	3,083	2,897
1,559	1,621	2,056
4,317	4,704	4,953

נספח ב - מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה

מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה

מזומנים ושווי מזומנים אחרים

יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה

נספח ג - מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה

מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה

מזומנים ושווי מזומנים אחרים

יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה

באור 1 - כללי

א. הישות המדווחת

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ (להלן: "החברה") הינה חברה תושבת ישראל אשר התאגדה בישראל ומניותיה נסחרות בבורסה לניירות ערך בתל אביב בע"מ. כתובתה הרשמית של החברה היא רחוב אבא הלל סילבר 3, רמת גן.

החברה הינה חברת החזקות שעיקר החזקותיה הן בחברות המאוחדות שהן חברות ביטוח ופיננסיים. הדוחות הכספיים המאוחדים ליום 31 בדצמבר 2019 כוללים את הדוחות הכספיים של החברה ושל החברות הבנות שלה (להלן: "הקבוצה") וכן את זכויות הקבוצה בחברות כלולות ובהסדרים משותפים. חברות הביטוח עורכות את דוחותיהן בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) וכן בהתאם לכללי החשבונאות, הדיווח והעריכה, אשר נקבעו על פי חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א - 1981 והתקנות שהותקנו על פיו, ובכללן תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח - 1998 ולפי הוראות הממונה. הדוחות הכספיים המאוחדים משקפים בעיקרם את הנכסים, ההתחייבויות והתוצאות של חברות הביטוח המאוחדות, ולפיכך נערכו במתכונת דומה.

הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה נערכו בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS), ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי הממונה בהתאם לחוק הפיקוח, ובהתאם לתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע - 2010, עד כמה שתקנות אלה חלות על תאגיד המאחד חברות ביטוח.

ב. הגדרות

בדוחות כספיים אלה:

- החברה - הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ.
- הממונה - הממונה על הביטוח כמשמעותו בחוק הפיקוח, או הממונה כמשמעותו בחוק קופות הגמל, לפי העניין.
- הקבוצה - החברה והחברות המאוחדות שלה.
- הראל ביטוח - הראל חברה לביטוח בע"מ.
- הראל פיננסיים - הראל פיננסיים אחזקות בע"מ.
- הראל הנפקות - הראל ביטוח מימון והנפקות בע"מ.
- דקלה - דקלה חברה לביטוח בע"מ, אשר החל מיום 1 בינואר 2016 בוטל רישיון המבטח שלה, התקבל רישיון לעסוק בתיווך בביטוח ובמקביל שונה שמה החל מיום 1 בינואר 2016 ל"דקלה סוכנות לביטוח כללי בע"מ". בחודש ספטמבר 2016 שינתה החברה את שמה ל"דקלה סוכנות לביטוח בע"מ".
- דקלה סוכנות - דקלה סוכנות לביטוח בע"מ.
- התחייבויות בגין חווי ביטוח וחווי השקעה - עתודות ביטוח ותביעות תלויות במגזרי הפעילות ביטוח חיים, ביטוח כללי, ביטוח בריאות וחברות ביטוח בחו"ל.
- הסדרים משותפים - הסדרים בהם לקבוצה שליטה משותפת אשר הושגה על ידי הסכם חווי הדורש הסכמה פה אחד לגבי הפעילויות שמשפיעות באופן משמעותי על התשואות של ההסדר.
- חברה כלולה - חברה, למעט חברה מאוחדת ולרבות שותפות או עסקה משותפת, שהשקעת החברה בה כלולה, במישרין או בעקיפין, בדוחות הכספיים על בסיס השווי המאזני.
- חברה מאוחדת/בת - חברה, לרבות שותפות, שדוחותיה מאוחדים באופן מלא, במישרין או בעקיפין, עם דוחות החברה.
- חברה מוחזקת - חברה מאוחדת או חברה כלולה.
- חווי ביטוח - חוזים לפיהם צד אחד (המבטח) לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר (בעל הפוליסה), על ידי הסכמה לפצות את בעל הפוליסה אם אירוע עתידי לא ודאי מוגדר (מקרה הביטוח) ישפיע באופן שלילי על בעל הפוליסה.

באור 1 - כללי (המשך)

ב. הגדרות (המשך)

- חוזי השקעה פוליסות ששיעור החיסכון בהן עומד על 100%, החיסכון נמשך כסכום הוני או כקצבה והן אינן חושפות את המבטח לסיכון ביטוחי משמעותי.
- חוזים תלויי תשואה חוזי ביטוח וחוזי השקעה בהם התחייבויות המבטח, בשל מרכיב החיסכון או הסיכון שבהן, צמודות ברובן לתשואות תיק ההשקעות (פוליסות משתתפות ברווחי השקעה) בנכסים עבור חוזי ביטוח.
- חוק הפיקוח חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א - 1981.
- נכסי ביטוח משנה חלקם של מבטחי המשנה בעתודות הביטוח ובתביעות התלויות.
- נכסים עבור חוזים תלויי תשואה סך כל הנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות הנובעות מחוזים תלויי תשואה.
- פרמיות פרמיות לרבות דמים.
- פרמיות שהורווח פרמיות המתייחסות לתקופת הדוח.
- צדדים קשורים כמשמעותם בתקן חשבונאות בינלאומי (2009) 24, בדבר צדדים קשורים.
- בעלי עניין כמשמעותם בפסקה (1) להגדרת "בעל עניין" בתאגיד בסעיף 1 לחוק ניירות ערך, התשכ"ח - 1968.
- מרווח הוגן חברת מרווח הוגן בע"מ, המספקת ציטוטי מחירים ושערי ריבית היוון לגופים מוסדיים לשערוך נכסי חוב לא סחירים.
- תקנות דין וחשבון תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח - 1998, כפי שתוקנו.
- תקנות דרכי השקעה תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים), התשע"ב - 2012.
- תקנות ההון תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח - 1998, כפי שתוקנו ותקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הון עצמי מזערי הנדרש מחברה מנהלת של קופת גמל או קרן פנסיה), התשע"ב - 2012.
- Interasco Interasco Societe Anonyme General Insurance Company A.E.G.A - חברה מאוגדת ביוון בעלת רישיון מבטח ביוון.
- Turk Nippon Turk Nippon Sigorta A.S - חברת ביטוח המאוגדת בטורקיה, אשר רישיון המבטח שלה בטורקיה חודש באפריל 2009.
- EMI אי.אמ.איי עזר חברה לביטוח משכנתאות בע"מ.

ג. התפרצות נגיף הקורונה

לאחר תקופת הדוח, בעקבות התפרצות נגיף הקורונה בעולם, נרשמו ירידות חריגות במדדי המניות, הסחורות והאג"ח המובילים בעולם ובישראל אשר משפיעות לרעה על תוצאות הפעילות של החברה. לפירוט נוסף ראה ביאור 40ב'.

באור 2 - בסיס עריכת הדוחות הכספיים**א. הצהרה על עמידה בתקני דיווח כספי בינלאומיים**

הדוחות הכספיים המאוחדים נערכו על ידי הקבוצה בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (להלן: "IFRS") ובהתאם לדרישות הגילוי אשר נקבעו על ידי הממונה, בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981.

דוחות כספיים אלו נערכו גם בהתאם לתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע - 2010, עד כמה שתקנות אלו חלות על תאגיד המאוחד חברות ביטוח.

הדוחות הכספיים המאוחדים אושרו לפרסום על ידי דירקטוריון החברה ביום 31 במרץ 2020.

ב. מטבע פעילות ומטבע הצגה

הדוחות הכספיים המאוחדים מוצגים בש"ח, שהינו מטבע הפעילות של החברה. החל מהדוחות הכספיים ליום 31 במרץ 2018 מציגה החברה את המידע הכספי במיליוני ש"ח. המידע הכספי עוגל למיליון הקרוב.

השקל הינו המטבע שמייצג את הסביבה הכלכלית העיקרית בה פועלת החברה.

ג. בסיס המדידה

הדוחות הכספיים נערכו על בסיס העלות ההיסטורית למעט הנכסים וההתחייבויות הבאים:

- מכשירים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד;
- מכשירים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח כולל אחר;
- נדל"ן להשקעה הנמדד לפי שווי הוגן;
- קבוצת הרכוש הקבוע המתייחסת לקרקע ובנייני משרדים הנמדדים לפי שווי הוגן (מודל הערכה מחדש);
- השקעות בחברות כלולות ועסקאות משותפות הנמדדים לפי שיטת השווי המאזני;
- נכסי והתחייבויות מסים נדחים;
- נכסים והתחייבויות בגין הטבות לעובדים;
- נכסי ביטוח משנה;
- התחייבויות ביטוחיות;
- הפרשות.

למידע נוסף בדבר אופן המדידה של נכסים והתחייבויות אלו ראה באור 3, בדבר עיקרי המדיניות החשבונאית.

ד. שימוש באומדנים ושיקול דעת**שימוש באומדנים**

בעריכת הדוחות הכספיים בהתאם ל-IFRS ובהתאם לחוק הפיקוח והתקנות שהותקנו על פיו, נדרשת הנהלת החברה להשתמש בשיקול דעת, בהערכות, אומדנים והנחות לרבות הנחות ואומדנים אקטואריים (להלן: "אומדנים"), אשר משפיעים על יישום המדיניות החשבונאית ועל סכומים של נכסים והתחייבויות, הכנסות והוצאות. יובהר שהתוצאות בפועל עלולות להיות שונות מאומדנים אלה, בין היתר, עקב שינויים רגולטוריים שפורסמו או צפויים להתפרסם בתחומי הביטוח, הפנסיה והגמל ואשר קיימת אי וודאות באשר לאופן התאמתם והשלכותיהם. האומדנים העיקריים הכלולים בדוחות הכספיים מבוססים, בין היתר, על הערכות אקטואריות וכן על הערכות שווי חיצוניות.

בעת גיבושם של אומדנים חשבונאיים ואקטואריים המשמשים בהכנת הדוחות הכספיים של הקבוצה, נדרשת הנהלת החברה להניח הנחות באשר לנסיבות ואירועים הכרוכים באי וודאות משמעותית. בשיקול דעתה בקביעת האומדנים, מתבססת הנהלת החברה על ניסיון העבר, עובדות שונות, גורמים חיצוניים ועל הנחות סבירות, לרבות ציפיות לעתיד, ככל שניתנות להערכה, בהתאם לנסיבות המתאימות לכל אומדן.

האומדנים וההנחות שבבסיסם נסקרים באופן שוטף. שינויים באומדנים חשבונאיים מוכרים בתקופה שבה תוקנו האומדנים ובכל תקופה עתידית מושפעת.

באור 2 - בסיס עריכת הדוחות הכספיים (המשך)**ד. שימוש באומדנים ושיקול דעת (המשך)**

להלן מידע בדבר האומדנים הקריטיים של הקבוצה ואשר קיים סיכון משמעותי ששינוי מהותי בהם, בפרט נוכח השינויים הרגולטוריים כאמור, עשוי לשנות באופן מהותי את ערכם של נכסים והתחייבויות בדוחות הכספיים במהלך השנה הכספית הבאה:

- התחייבויות בגין חוזי ביטוח - התחייבויות אלה מבוססות על שיטות הערכה אקטואריות ועל הערכות בדבר משתנים דמוגרפיים וכלכליים. ההערכות האקטואריות וההנחות השונות נגזרות בעיקר מניסיון העבר ומבוססות על כך שדפוס ההתנהגות והתביעות בעבר מייצג את מה שיקרה בעתיד. שינוי בגורמי הסיכון, בשכיחות האירועים או בחומרתם, וכן שינוי המצב המשפטי עשויים להשפיע באופן מהותי על גובה ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח (ראה באור 37).
- התחייבויות תלויות - כנגד הקבוצה תלויות ועומדות תביעות משפטיות וכן בקשות לאישור תובענות כייצוגיות. בהערכות סיכויי התביעות המשפטיות שהוגשו כנגד החברה וחברות מוחזקות שלה, הסתמכו החברות על חוות דעת יועציהן המשפטיות. הערכות אלה של היועצים המשפטיים מתבססות על מיטב שיפוטם המקצועי, בהתחשב בשלב בו מצויים ההליכים, וכן על הניסיון המשפטי שנצבר בנושאים השונים. יודגש כי, תוצאות התביעות שתקבענה בבתי המשפט עלולות להיות שונות מההערכות האמורות (ראה באור 39).
- אומדני שווי הוגן - השווי ההוגן של אגרות חוב בלתי סחירות, הלוואות ופיקדונות, מחושב לפי מודל המבוסס על היוון תזרימי המזומנים כאשר שיעורי הריבית להיוון נקבעים על ידי חברה המספקת ציטוט (ראה באור 13א).
- ירידת ערך נכסים לא פיננסיים - הקבוצה בוחנת בכל תאריך דיווח אם אירעו אירועים או חלו שינויים בנסיבות המצביעים על כך שחלה ירידת ערך באחד או יותר מהנכסים הלא פיננסיים. בהתקיים סממנים לירידת ערך, נערכת בחינה באם הסכום שבו מוצגת ההשקעה בנכס ניתן להשבה מתוך תזרימי המזומנים המהווים הצפויים מאותו נכס, ובמידת הצורך נרשמת הפרשה לירידת ערך עד גובה הסכום שהינו בר השבה. היוון תזרימי המזומנים מחושב לפי שיעור היוון המשקף את הערכות השוק לגבי ערך הזמן של הכסף והסיכונים הספציפיים המתייחסים לנכס. קביעת האומדנים של תזרימי המזומנים מתבססת על ניסיון העבר של נכס זה או נכסים דומים, ועל הערכת הקבוצה לגבי התנאים הכלכליים שישררו במהלך יתרת אורך החיים השימושיים של הנכס. שינויים בהערכת הקבוצה כאמור, עשויים להוביל לשינויים מהותיים בערכים בספרים של הנכסים ובתוצאות הפעילות (ראה באור 5).
- קביעת ברות ההשבה של הוצאות רכישה נדחות - הוצאות רכישת פוליסות ביטוח חיים ובריאאות, פנסיה וגמל נדחות ומופחתות על פני תקופת הפוליסה. ברות ההשבה של הוצאות הרכישה הנדחות בביטוח חיים וסיעוד נבדקת אחת לשנה תוך שימוש בהנחות לגבי שיעורי ביטולים, תמותה, תחלואה ומשתנים נוספים (ראה באור 37). קביעת ברות ההשבה של הוצאות הרכישה הנדחות בפנסיה ובגמל נבחנות אחת לשנה (ראה באור 13ג).
- קביעת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה - נדל"ן להשקעה מוצג לפי השווי ההוגן לתאריך הדיווח כאשר שינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד. השווי ההוגן נקבע על ידי מערכי שווי חיצוניים בלתי תלויים בהתאם להערכות שווי כלכליות הכוללות הנחות לגבי אומדנים של תזרימי מזומנים עתידיים הצפויים מהנכס ואומדן שיעור היוון מתאים לתזרימי מזומנים אלה. השווי ההוגן נקבע בהתייחס לעסקאות שנעשו לאחרונה בנדל"ן בעל אופי ומיקום דומים לזה המוערך כאשר מידע זה זמין (ראה באור 9).
- קביעת השווי ההוגן של נדל"ן לשימוש עצמי - נדל"ן לשימוש עצמי מוצג לפי השווי ההוגן לתאריך הדיווח כאשר שינויים בשווי ההוגן מעבר לעלות בניכוי פחת נזקפים לקרן הערכה מחדש. השווי ההוגן נקבע על ידי מערכי שווי חיצוניים בלתי תלויים בהתאם להערכות שווי כלכליות שמבוצעות באופן סדיר על מנת לוודא שהיתרה בדוחות הכספיים אינה שונה באופן מהותי מהערך שהיה נקבע לפי השווי ההוגן בתאריך הדיווח. הערכות השווי הכלכליות כוללות הנחות לגבי אומדנים של תזרימי מזומנים עתידיים הצפויים מנכסים דומים ואומדן שיעור היוון מתאים לתזרימי מזומנים אלה. השווי ההוגן נקבע בהתאם למספר מתודולוגיות שיערוך משולבות, לרבות, גישת ההשוואה והיוון דמי שכירות ראויים מנכסים דומים (ראה באור 7).

באור 2 - בסיס עריכת הדוחות הכספיים (המשך)**ד. שימוש באומדנים ושיקול דעת (המשך)****קביעת שווי הוגן**

לצורך עריכת הדוחות הכספיים, נדרשת הקבוצה לקבוע את השווי ההוגן של נכסים והתחייבויות מסוימים. מידע נוסף אודות ההנחות ששימשו בקביעת שווי הוגן נכלל בבאורים הבאים:

- באור 5, בדבר נכסים בלתי מוחשיים;
 - באור 7, בדבר רכוש קבוע;
 - באור 9, בדבר נדל"ן להשקעה;
 - באור 12, בדבר נכסים עבור חוזים תלויי תשואה;
 - באור 13, בדבר השקעות פיננסיות אחרות;
 - באור 25, בדבר התחייבויות פיננסיות.
- בקביעת השווי ההוגן של נכס או התחייבות, משתמשת הקבוצה בנתונים נצפים מהשוק ככל שניתן. מדידות שווי הוגן מחולקות לשלוש רמות במדרג השווי ההוגן בהתבסס על הנתונים ששימשו בהערכה, כדלקמן:
- רמה 1: מחירים מצוטטים (לא מתואמים) בשוק פעיל לנכסים או התחייבויות זהים.
 - רמה 2: נתונים נצפים מהשוק, במישרין או בעקיפין, שאינם כלולים ברמה 1 לעיל.
 - רמה 3: נתונים שאינם מבוססים על נתוני שוק נצפים.

ה. מיון מחדש

בחלק מהביאורים בוצעו מיונים מחדש של מספרי השוואה לא מהותיים. למיונים אלו לא הייתה השפעה על ההון ו/או על הרווח וההפסד ו/או על הרווח הכולל של הקבוצה.

ו. פרטים על השינויים במדד ובשער החליפין היציג של הדולר של ארה"ב

שער חליפין יציג של הדולר בארה"ב	מדד המחירים לצרכן	
	מדד ידוע	מדד בגין
%	%	%
(7.79)	0.30	0.60
8.10	1.20	0.80
(9.83)	0.30	0.40

לשנה שהסתיימה ביום

31 בדצמבר 2019
31 בדצמבר 2018
31 בדצמבר 2017

ז. תקופת המחזור התפעולי ומבנה הדיווח

פעילות הקבוצה, הכוללת בעיקר פעילות מוסדות כספיים, אינה מאופיינת במחזור תפעולי הניתן לזיהוי בבירור ובעיקרה עולה על שנה, במיוחד בהתייחס לעסקי ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח ולעסקי ביטוח כללי, לגביהם תקופת הדיווח נמשכת זמן רב לאחר תקופת הכיסוי הביטוחי.

הדוחות המאוחדים על המצב הכספי הוצגו לפי סדר נזילות, ללא חלוקה בין שוטף ללא שוטף. הצגה זו, התואמת את תקן חשבונאות בינלאומי (IAS) מספר 1, מספקת לדעת החברה מידע מהימן ורלוונטי יותר, בשל האמור לעיל, והינה בהתאם להנחיות הממונה.

באור 2 - בסיס עריכת הדוחות הכספיים (המשך)**ח. שינויים במדיניות החשבונאית בשנת 2019****יישום לראשונה של תקן דיווח כספי בינלאומי (IFRS) מספר 16, חכירות**

החל מיום 1 בינואר 2019 (להלן: "מועד היישום לראשונה"), הקבוצה מיישמת את תקן דיווח כספי בינלאומי (IFRS) מספר 16, חכירות (להלן: "IFRS 16" או "התקן"), אשר החליף את הוראות תקן חשבונאות בינלאומי (IAS) מספר 17, חכירות (להלן: "התקן הקודם"). ההשפעה העיקרית של יישום התקן מתבטאת בביטול הדרישה הקיימת מחוכרים לסיווג החכירה כתפעולית (חוץ מאזנית) או כמימונית וחלף זאת הצגת מודל אחיד לטיפול החשבונאי בכלל החכירות באופן דומה לטיפול בחכירות מימוניות בהתאם לתקן הקודם. עד למועד יישום התקן, הקבוצה סיווגה את מרבית החכירות בהן היא חוכרת כחכירות תפעוליות, מכיוון שלא נשאה באופן מהותי בכל הסיכונים והתשואות מהנכסים.

בהתאם לתקן, עבור הסכמים בהם הקבוצה היא החוכרת, הקבוצה מכירה בנכס זכות שימוש ובהתחייבות בגין חכירה במועד תחילת חוזה החכירה, למעט חריגים המנויים בתקן, לפיהם, חוכר יכול שלא ליישם את דרישות ההכרה בנכס זכות שימוש ובהתחייבות בגין חכירה לגבי חכירות לטווח קצר של עד שנה וחכירות בהן נכס הבסיס הוא בעל ערך נמוך. בהתאם לכך, הקבוצה מכירה בהוצאות פחת והפחתות בגין נכס זכות שימוש, בוחנת את הצורך ברישום ירידת ערך בגין נכס זכות שימוש בהתאם להוראות IAS 36 ומכירה בהוצאות מימון בגין התחייבות חכירה. לכן, החל ממועד היישום לראשונה של התקן, תשלומי השכירות, המתייחסים לנכסים מושכרים בחכירה תפעולית, אשר הוצגו בסעיף הוצאות הנהלה וכלליות בדוח רווח והפסד, מוכרים כנכסים והוצאות הפחת בגינם מוצגות כהוצאות פחת והפחתות.

החברה בחרה ליישם את התקן בגישת יישום למפרע מותאם, ללא הצגה מחדש של מספרי השוואה. בהתאם לגישה זו, לגבי כל החכירות, יתרת ההתחייבות בגין חכירה למועד היישום לראשונה של התקן, חושבה לפי הערך הנוכחי של יתרת תשלומי החכירה העתידיים מהוונים לפי שיעור הריבית התוספתי של החברה למועד זה המחושב בהתאם למח"מ ליתרת תקופת החכירה החל ממועד היישום לראשונה ובמקביל הכירה בנכס זכות שימוש בסכום זהה. כתוצאה מכך, ליישום התקן לא הייתה השפעה על ההון של הקבוצה במועד היישום לראשונה.

לפירוט בדבר המדיניות החשבונאית בגין חכירות החל מיום 1 בינואר 2019, מועד היישום לראשונה של התקן, ראה ביאור 3.יט.

ליישום התקן לא הייתה השפעה מהותית על הדוחות הכספיים של הקבוצה. עם זאת, התקן עשוי להשפיע על סיווג ומדידה של עסקאות חכירה שיתרחשו בעתיד.

יישום לראשונה של פרשנות של דיווח כספי בינלאומי (IFRIC) מספר 23, עמדות מס לא וודאיות

הפרשנות מבהירה כיצד ליישם את דרישות ההכרה והמדידה של IAS 12 כאשר קיימת אי וודאות לגבי עמדות מס. בהתאם לפרשנות, במסגרת קביעת הכנסה חייבת (הפסד) לצורך מס, בסיסי המס, הפסדים מועברים לצורך מס, זיכויי מס שלא נוצלו ושיעורי המס במקרה של אי וודאות, על החברה להעריך האם צפוי (probable) שרשות המס תקבל את עמדת המס שננקטה על ידה. ככל שצפוי שרשות המס תקבל את עמדת המס שננקטה החברה, החברה תכיר בהשלכות המס על הדוחות הכספיים בהתאם לאותה עמדת מס. מאידך, כאשר לא צפוי שרשות המס תקבל את עמדת המס שננקטה, יש לשקף את אי הוודאות בספרים באמצעות שימוש באחת מהשיטות הבאות: הסכום הסביר ביותר או תוחלת הסכום הצפוי. כאשר בוחנים האם צפוי או לא צפוי שרשות המס תקבל את עמדת המס שננקטה, יש להניח שרשות המס תבחן את הסכומים שיש לה זכות לכך וכן שהיא מודעת לכל המידע הרלוונטי בבחינה זו. כמו כן, יש להתחשב בשינויים בנסיבות או במידע חדש אשר עשויים לשנות הערכה זו.

ליישום הפרשנות לא הייתה השפעה מהותית על הדוחות הכספיים של הקבוצה.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית

כללי המדיניות החשבונאית המפורטת להלן יושמו בעקביות לכל התקופות המוצגות בדוחות כספיים מאוחדים אלה על ידי ישויות הקבוצה, למעט, כמתואר בסעיף שינויים במדיניות החשבונאית בשנת 2019 בבאור ח', בדבר בסיס עריכת הדוחות הכספיים.

א. בסיס האיחוד**1. צירופי עסקים**

הקבוצה מיישמת לגבי כל צירופי העסקים את שיטת הרכישה (Acquisition method).

מועד הרכישה הינו המועד בו הרוכשת משיגה שליטה על הנרכשת. שליטה מתקיימת כאשר הקבוצה חשופה, או בעלת זכויות לתשואות משתנות ממעורבותה בנרכשת ויש לה את היכולת להשפיע על תשואות אלה באמצעות כוח ההשפעה שלה בנרכשת. בבחינת שליטה נלקחות בחשבון זכויות ממשיות המוחזקות על ידי הקבוצה ועל ידי אחרים.

הקבוצה מכירה במוניטין למועד הרכישה לפי השווי ההוגן של התמורה שהועברה לרבות סכומים שהוכרו בגין זכויות כלשהן שאינן מקנות שליטה בנרכשת וכן השווי ההוגן למועד הרכישה של זכות הונת בנרכשת שהוחזקה קודם לכן על ידי הקבוצה, בניכוי הסכום נטו שיוחס ברכישה לנכסים הניתנים לזיהוי שנרכשו ולהתחייבויות שניטלו.

הרוכשת מכירה במועד הרכישה בהתחייבות תלויה שניטלה בצירוף עסקים אם קיימת מחויבות בהווה שנובעת מאירועי העבר ושוויה ההוגן ניתן למדידה באופן מהימן.

במידה והקבוצה מבצעת רכישה במחיר הזדמנותי (כזאת הכוללת מוניטין שלילי), היא מכירה ברווח שנוצר כתוצאה מכך בדוח רווח והפסד במועד הרכישה.

כמו כן, מוניטין אינו מעודכן בגין ניצול הפסדים מועברים לצרכי מס שהיו קיימים במועד צירוף העסקים.

התמורה שהועברה כוללת את השווי ההוגן של הנכסים שהועברו לבעלים הקודמים של הנרכשת, התחייבויות שהתהוו לרוכש מול הבעלים הקודמים של הנרכשת וזכויות הונת שהונפקו על ידי הקבוצה. בצירוף עסקים שהושג בשלבים, ההפרש בין השווי ההוגן למועד הרכישה של הזכויות ההונת בנרכשת שהוחזקו קודם לכן על ידי הקבוצה לבין הערך הפנקסי לאותו מועד נזקף לדוח רווח והפסד במסגרת סעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון. כמו כן, התמורה שהועברה כוללת את השווי ההוגן של תמורה מותנית. לאחר מועד הרכישה, הקבוצה מכירה בשינויים בשווי ההוגן של התמורה המותנית המסווגת כהתחייבות פיננסית בדוח רווח והפסד, ואילו תמורה מותנית המסווגת כמכשיר הוני אינה נמדדת מחדש. שינויים בהתחייבות בגין תמורה מותנית בצירופי עסקים שאירעו לפני ה-1 בינואר 2010, ממשיכים להיזקף למוניטין ולא מוכרים בדוח רווח והפסד.

אם צירוף העסקים מסלק יחסים קודמים בין הרוכשת לבין הנרכשת, אזי הקבוצה מנכה/מוסיפה לתמורה שהועברה בצירוף העסקים את הנמוך מבין הסכום של הוראות סילוק כלשהן הנקובות בחוזה, לבין הסכום שבו החוזה עדיף או נחות מנקודת המבט של הרוכשת, בהשוואה לתנאים של עסקאות שוטפות בשוק בחוזים זהים או דומים ומכירה בסכום זה ברווח או הפסד במסגרת סעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון.

עלויות הקשורות לרכישה שהתהוו לרוכשת בגין צירוף עסקים, כגון: עמלות למתווכים, עמלות ייעוץ, עמלות משפטיות, הערכת שווי ועמלות אחרות בגין שירותים מקצועיים או שירותי ייעוץ, למעט אלו הקשורות בהנפקת מכשירי חוב או הון בקשר עם צירוף העסקים, מוכרות כהוצאות בתקופה שבה השירותים מתקבלים.

2. חברות בנות

חברות בנות הינן ישויות הנשלטות על ידי החברה. הדוחות הכספיים של חברות בנות נכללים בדוחות הכספיים המאוחדים מיום השגת השליטה ועד ליום אובדן השליטה. המדיניות החשבונאית של חברות בנות שונתה במידת הצורך על מנת להתאימה למדיניות החשבונאית שאומצה על ידי הקבוצה.

הדוחות הכספיים של קרנות הפנסיה, קופות הגמל, קרנות הנאמנות, קרנות הסל וניהול התיקים המנוהלות בקבוצה לא אוחדו מכיוון שלחברה אין חלק בנכסיהן ובהתחייבויותיהן.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**א. בסיס האיחוד (המשך)****3. השקעה בחברות כלולות ובעסקאות משותפות**

חברות כלולות הינן ישויות בהן יש לקבוצה השפעה מהותית על המדיניות הכספית והתפעולית, אך לא הושגה בהן שליטה או שליטה משותפת. קיימת הנחה לפיה החזקה בשיעור של 20% עד 50% במוחזקת מקנה השפעה מהותית. בבחינת קיומה של השפעה מהותית, מובאות בחשבון זכויות הצבעה פוטנציאליות, הניתנות למימוש או להמרה באופן מיידי למניות החברה המוחזקת. עסקאות משותפות הינן הסדרים משותפים בהם לקבוצה יש זכויות לנכסים נטו של ההסדר.

השקעות בחברות כלולות ובעסקאות משותפות מטופלות בהתאם לשיטת השווי המאזני ומוכרות לראשונה לפי עלותן. עלות ההשקעה כוללת עלויות עסקה.

כאשר החברה משיגה השפעה מהותית או שליטה משותפת בעסקה משותפת לראשונה בהשקעה שטופלה כנכס פיננסי זמין למכירה עד למועד השגת ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת, רווח כולל אחר שנצבר בגין ההשקעה מועבר לרווח והפסד באותו מועד.

הדוחות הכספיים המאוחדים כוללים את חלקה של הקבוצה בהכנסות ובהוצאות ברווח והפסד וברווח כולל אחר של חברות מוחזקות, המטופלות לפי שיטת השווי המאזני, לאחר תיאומים הנדרשים כדי להתאים את המדיניות החשבונאית לזו של הקבוצה מהיום בו מתקיימת ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת ועד ליום שבו לא מתקיימת עוד ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת. כאשר חלקה של הקבוצה בהפסדים עולה על ערך הזכויות של הקבוצה בישות המטופלת בהתאם לשיטת השווי המאזני, הערך בספרים של אותן זכויות, כולל השקעה לזמן ארוך המהווה חלק מההשקעה במוחזקת, מופחת לאפס. במקרים בהם חלקה של הקבוצה בהשקעה לזמן ארוך המהווה חלק מההשקעה במוחזקת שונה מחלקה בהן המוחזקת, הקבוצה ממשיכה להכיר בחלקה בהפסדי המוחזקת, לאחר איפוס ההשקעה ההונית, בהתאם לשיעור זכאותה הכלכלית בהשקעה לזמן ארוך, לאחר איפוס הזכויות כאמור. הקבוצה אינה מכירה בהפסדים נוספים של החברה המוחזקת, אלא אם לקבוצה יש מחויבות לתמיכה בישות המוחזקת או אם שילמה סכומים בעבורה.

4. זכויות שאינן מקנות שליטה

זכויות שאינן מקנות שליטה הן ההון בחברה בת שאינו ניתן לייחוס, במישרין או בעקיפין, לחברה האם.

מדידת זכויות שאינן מקנות שליטה במועד צירוף העסקים

זכויות שאינן מקנות שליטה, שהינן מכשירים המקנים זכות בעלות בהווה והמעניקים למחזיק בהן חלק בנכסים נטו במקרה של פירוק (לדוגמה: מניות רגילות), נמדדות במועד צירוף העסקים בשווי הוגן או לפי חלקן היחסי בנכסים והתחייבויות המזוהים של הנרכשת, על בסיס כל עסקה בנפרד.

הקצאת רווח או הפסד ורווח כולל אחר בין בעלי המניות

רווח או הפסד וכל רכיב של רווח כולל אחר מיוחסים לבעלים של החברה ולזכויות שאינן מקנות שליטה. סך הרווח או ההפסד והרווח הכולל האחר מיוחס לבעלים של החברה ולזכויות שאינן מקנות שליטה גם אם כתוצאה מכך יתרת הזכויות שאינן מקנות שליטה תהיה שלילית.

עסקאות עם זכויות שאינן מקנות שליטה, תוך שימור שליטה

עסקאות עם זכויות שאינן מקנות שליטה תוך שימור שליטה, מטופלות כעסקאות הוניות. כל הפרש בין התמורה ששולמה או התקבלה לבין השינוי בזכויות שאינן מקנות שליטה נזקף לחלק הבעלים של החברה ישירות לקרן הון.

הסכום שבו מתואמות הזכויות שאינן מקנות שליטה מחושב כלהלן:

בעלייה בשיעור ההחזקה, לפי החלק היחסי הנרכש מיתרת הזכויות שאינן מקנות שליטה בדוחות הכספיים המאוחדים ערב העסקה.

בירידה בשיעור ההחזקה, לפי חלקם היחסי שמומש של הבעלים של החברה הבת בנכסים נטו של החברה הבת, לרבות מוניטין.

כמו כן, בעת שינויים בשיעור ההחזקה בחברה בת, תוך שימור שליטה, החברה מייחסת מחדש את הסכומים המצטברים שהוכרו ברווח כולל אחר בין הבעלים של החברה לבין הזכויות שאינן מקנות שליטה.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**א. בסיס האיחוד (המשך)****5. אובדן השפעה מהותית או שליטה משותפת**

הקבוצה מפסיקה ליישם את שיטת השווי המאזני החל מאותו מועד בו איבדה את ההשפעה המהותית בחברה הכלולה או את השליטה המשותפת בעסקה המשותפת ומטפלת בהשקעה הנותרת כנכס פיננסי או חברה כלולה, לפי העניין.

במועד אובדן ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת, הקבוצה מודדת בשווי הוגן השקעה כלשהי שנותרת לה בחברה הכלולה או בעסקה המשותפת לשעבר. החברה מכירה ברווח או הפסד במסגרת סעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון בכל הפרש בין השווי ההוגן של השקעה כלשהי שנותרת ותמורה כלשהי ממימוש של חלק מההשקעה בחברה הכלולה או בעסקה המשותפת לבין הערך בספרים של ההשקעה במועד זה.

הסכומים שהוכרו בהון דרך רווח כולל אחר בהתייחס לאותה חברה כלולה או עסקה משותפת מסווגים מחדש לרווח הפסד או לעודפים, באותו אופן שהיה נדרש אילו החברה הכלולה או העסקה המשותפת הייתה מממשת בעצמה את הנכסים או ההתחייבויות המתייחסים.

כאשר הקבוצה מאבדת השפעה מהותית ומשיגה שליטה משותפת בעסקה משותפת או להיפך, השינוי מטופל כמתואר בסעיף 7 להלן.

6. צירופי עסקים תחת אותה שליטה

רכישת זכויות בעסקים שבשליטת בעל המניות השולט בקבוצה, טופלה לפי גישת הערכים בספרים כאילו בוצעה הרכישה ביום בו הושגה השליטה לראשונה על ידי בעל השליטה בקבוצה.

הנכסים וההתחייבויות שנרכשו מוצגים לפי הערכים כפי שהוצגו קודם לכן בדוחות הכספיים המאוחדים של בעל השליטה בקבוצה. רכיבי ההון של הקבוצה הוצגו מחדש מיום השגת השליטה לראשונה על ידי בעל השליטה בקבוצה כך שרכיבי ההון של הישות הנרכשת נוספו לאותם רכיבי הון הקיימים בקבוצה, למעט הון המניות של הישות הנרכשת אשר נזקף לפרמיה. כל הפרש בין המזומן ששולם עבור הרכישה לבין ערכי הנכסים וההתחייבויות שנרכשו ביום השגת השליטה מוכר ישירות בהון.

7. שינוי בשיעורי החזקה בחברות המטופלות בשיטת השווי המאזני תוך שימור השפעה מהותית או שליטה משותפת, לרבות מעבר בין השפעה מהותית לשליטה משותפת ולהיפך

בעת עלייה בשיעור החזקה בחברה המטופלת בהתאם לשיטת השווי המאזני תוך שימור ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת, הקבוצה מיישמת את שיטת הרכישה רק בגין אחוזי החזקה הנוספים בעוד שההחזקה הקודמת נותרת ללא שינוי.

בעת ירידה בשיעור החזקה בחברה המטופלת בהתאם לשיטת השווי המאזני תוך שימור ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת, הקבוצה גורעת חלק יחסי מהשקעתה ומכירה ברווח או הפסד מהמכירה, במסגרת סעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון בדוח רווח והפסד. עלות הזכויות שנמכרו לצורך חישוב הרווח או ההפסד מהמכירה נקבעת לפי ממוצע משוקלל.

8. פעילות משותפת

כאשר לקבוצה יש זכויות לנכסים ומחויבויות להתחייבויות המיוחסות להסדרים משותפים היא מכירה בנכסים, התחייבויות, הכנסות והוצאות של הפעילות המשותפת בהתאם לזכויותיה בפרטים אלו, כולל חלקה בפרטים המוחזקים או שהתהוו במשותף. רווחים או הפסדים מעסקאות עם פעילויות משותפות מוכרות רק בגובה חלקם של הצדדים האחרים בפעילות המשותפת. כאשר עסקאות אלה מספקות ראיה לירידת ערך של אותם נכסים, הפסדים אלה מוכרים במלואם על ידי הקבוצה.

9. עסקאות שבוטלו באיחוד

יתרות הדדיות בקבוצה והכנסות והוצאות שטרם מומשו, הנובעות מעסקאות בינחברתיות, בוטלו במסגרת הכנת הדוחות הכספיים המאוחדים. רווחים שטרם מומשו הנובעים מעסקאות עם חברות כלולות ועם עסקאות משותפות, בוטלו כנגד ההשקעה לפי זכויות הקבוצה בהשקעות אלו. הפסדים שטרם מומשו בוטלו באותו אופן לפיו בוטלו רווחים שטרם מומשו, כל עוד לא הייתה ראיה לירידת ערך.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**ב. מטבע חוץ****1. עסקאות במטבע חוץ**

עסקאות במטבע חוץ מתורגמות למטבעות הפעילות הרלוונטיים של חברות הקבוצה לפי שער החליפין שבתוקף בתאריכי העסקאות. נכסים והתחייבויות כספיים הנקובים במטבע חוץ במועד הדיווח, מתורגמים למטבע הפעילות לפי שער החליפין שבתוקף לאותו יום. הפרשי שער בגין הפריטים הכספיים הינם ההפרש שבין העלות המופחתת במטבע הפעילות לתחילת השנה, כשהיא מתואמת לריבית האפקטיבית ולתשלומים במשך השנה לבין העלות המופחתת במטבע חוץ מתורגמת לפי שער החליפין לסוף השנה. נכסים והתחייבויות לא כספיים הנקובים במטבעות חוץ והנמדדים לפי שווי הוגן, מתורגמים למטבע הפעילות לפי שער החליפין שבתוקף ביום בו נקבע השווי ההוגן. פריטים לא כספיים הנקובים במטבע חוץ והנמדדים לפי עלות היסטורית, מתורגמים לפי שער החליפין שבתוקף למועד העסקה.

הפרשי שער הנובעים מתרגום למטבע הפעילות מוכרים בדרך כלל ברווח והפסד, פרט להפרשים אשר מוכרים ברווח כולל אחר, הנובעים מתרגום של מכשירים פיננסיים הוניים מסווגים כזמינים למכירה (למעט במקרה של ירידת ערך ואז הפרשי התרגום שהוכרו ברווח כולל אחר מסווגים מחדש לרווח והפסד).

2. פעילות חוץ

הנכסים וההתחייבויות של פעילויות חוץ, כולל מוניטין והתאמות לשווי הוגן שנוצרו ברכישה, תורגמו לש"ח לפי שערי החליפין שבתוקף למועד הדיווח. ההכנסות וההוצאות של פעילויות החוץ, תורגמו לש"ח לפי שערי החליפין שבתוקף במועדי העסקאות.

הפרשי השער בגין התרגום מוכרים ברווח כולל אחר ומוצגים בהון בקרן תרגום של פעילויות חוץ.

כאשר פעילות חוץ היא חברה בת שאינה בבעלות מלאה של הקבוצה, החלק היחסי של הפרשי השער בגין פעילות החוץ מוקצה לזכויות שאינן מקנות שליטה.

דוחותיה הכספיים של פעילות חוץ שאינה מוחזקת במישרין, מתורגמים לש"ח לפי שיטת האיחוד בשלבים, לפיה הדוחות הכספיים של פעילות החוץ מתורגמים תחילה למטבע הפעילות של חברת האם הישירה ולאחר מכן מתורגמים למטבע הפעילות של החברה האם הסופית. לפיכך, בעת מימוש פעילות החוץ שאינה מוחזקת במישרין, הקבוצה מסווגת מחדש לרווח והפסד את הסכום המצטבר בקרן התרגום בגובה הסכום שהיה נוצר, לו פעילות החוץ הייתה מתורגמת ישירות לש"ח.

בעת מימוש של פעילות חוץ המביא לאובדן שליטה, השפעה מהותית או שליטה משותפת הסכום המצטבר בקרן התרגום שנובע מפעילויות החוץ מסווג מחדש לדוח רווח והפסד, כחלק מהרווח או ההפסד ממימוש ההשקעה.

ככלל, הפרשי שער בגין הלוואות שנתקבלו או הועמדו לפעילויות חוץ, לרבות פעילויות חוץ שהינן חברות בנות, מוכרים ברווח והפסד בדוחות המאוחדים.

כאשר סילוקן של הלוואות שנתקבלו או שהועמדו לפעילות חוץ אינו מתוכנן ואינו צפוי בעתיד הנראה לעין, רווחים והפסדים מהפרשי שער הנובעים מפריטים כספיים אלה נכללים כחלק מההשקעה בפעילות החוץ, נטו, מוכרים ברווח כולל אחר ומוצגים בהון כחלק מקרן תרגום.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**ג. חוזי ביטוח**

IFRS 4, הדן בחוזי ביטוח מחרג מבטח מיישום תקן בינלאומי מספר 8 - מדיניות חשבונאית, שינויים באומדנים חשבונאיים וטעויות (להלן: "תקן 8"), בעת קביעת המדיניות החשבונאית שלו בקשר לחוזי ביטוח, למעט חמישה חריגים. תקן 8 קובע, בין היתר, את האופן בו תקבע מדיניות חשבונאית בקשר לעסקה או אירוע אשר לגביהם אין הוראות ספציפיות בתקינה הבינלאומית.

כתוצאה מההחלטה האמורה, עיקרי המדיניות החשבונאית ושיטות החישוב בקשר לפעילות הביטוחית בביטוח חיים, בביטוח כללי ובביטוח בריאות, הערוכים על בסיס התקינה הבינלאומית, זהים בעיקרם לאלו אשר יושמו בעריכת הדוחות הכספיים השנתיים טרם מועד המעבר ל-IFRS שבוצע בשנת 2008, כלהלן:

1. מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח וביטוח סיעוד במגזר ביטוח בריאות

- א. לעניין הכרה בהכנסות ראה באור 3 להלן.
- ב. עתודות ענפי ביטוח חיים:

עתודות הביטוח מחושבות בהתאם להוראות הממונה (תקנות וחוזרים), כללים חשבונאיים ושיטות אקטואריות מקובלות ובאופן עקבי לשנה קודמת. העתודות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל, מין המבוטח, ותק הכיסויים, תקופת הביטוח, סוג הביטוח, סכום הביטוח וכו'.

עתודות ביטוח חיים, עתודות ביטוח סיעוד, חלקם של מבטחי המשנה בהן והוצאות הרכישה הנדחות בביטוח חיים על פוליסות שהונפקו עד ליום 31 בדצמבר 1998, נקבעות על בסיס הערכה אקטוארית, המבוצעת על-ידי האקטואר הממונה על ביטוח חיים וביטוח בריאות בהראל ביטוח, מר יונתן ברודי F.I.L.A.A. האקטואר האמור הינו נושא משרה בהראל ביטוח.

- ג. עתודות מגזר ביטוח חיים הצמודות למדד וההשקעות המוחזקות כנגד עתודות אלו, נכללו בדוחות הכספיים לפי המדד שפורסם לאחרונה לפני תאריך הדיווח (המדד בגין חודש נובמבר), לרבות עתודות ביטוח חיים בקשר לפוליסות שלפי תנאיהן צמודות בתאריך הדיווח למדד בגין חודש יוני או חודש דצמבר, לפי העניין (הצמדה חצי שנתית).

- ד. הנחיות הממונה בדבר עתודות לתשלום קצבה:

בחודש מרץ 2013 פרסם הממונה חוזר בנושא "מקדמי קצבה המגלמים הבטחת תוחלת חיים". בחוזר זה נקבע כי חברת הביטוח תקבע שני ערכי K, אחד בגין התחייבויות בשל מרכיב החיסכון תלוי תשואה ושני בגין התחייבויות בשל מרכיב החיסכון מבטיח התשואה. העתודה המשלימה לגמלה נצברת באופן הדרגתי בגין הכספים שנצברו בפוליסות עד לתום תקופת הדיווח, בהתחשב ברווחים הצפויים מהפוליסות עד הגעת המבוטחים לגיל הפרישה.

ההפרשה ההדרגתית נעשית על ידי שימוש בפקטור K הנגזר משיעור ההכנסות העתידיות. ככל שפקטור K גבוה יותר, ההתחייבות להשלמת עתודה לקצבה שתוכר בדוח הכספי תהיה נמוכה יותר והסכום שידחה וירשם בעתיד יהיה גבוה יותר.

נכון לתאריך הדוחות הכספיים, החברה קבעה עבור פוליסות מבטיחות תשואה פקטור K של 0% ועבור פוליסות משתתפות ברווחים שיעור פקטור K של 0.935%.

מדיניות החברה הינה שערך ה-K הינו קבוע. יש להפחית ערך זה רק במידה ולא ניתן להצדיקו.

יתרת העתודה להשלמת גמלא הכלולה בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2019 הסתכמה לסך של כ-1,087 מיליוני ש"ח וסך של כ-926 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2018.

העתודה הצפויה להיזקף לדוחות הכספיים על ידי שימוש בפקטור K ליום 31 בדצמבר 2019 הסתכמה לסך של כ-856 מיליוני ש"ח וסך של כ-676 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2018.

החברה מבצעת אומדנים באשר להתחייבויות לקצבה בהתבסס על נתונים שפורסמו על ידי משרד האוצר וכן בהתבסס על נתונים אקטואריים נוספים, אשר נבחנים אל מול הניסיון בפועל בקבוצה.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ג. חוזי ביטוח (המשך)

1. מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח וביטוח סיעוד במגזר ביטוח בריאות (המשך)

ה. הוצאות רכישה נדחות :

הוצאות הרכישה הנדחות של פוליסות ביטוח חיים ופוליסות סיעוד (Deferred acquisition costs, להלן: "ה-DAC"), אשר נמכרו החל מיום 1 בינואר 1999 וכוללות הוצאות ישירות של עמלות לסוכנים, לרבות פרסים ומענקים וכן הוצאות הנובעות מהפקת פוליסות חדשות, לרבות הוצאות לבדיקות רפואיות, חיתום, שיווק והוצאות הנהלה וכלליות. ה-DAC מופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר מ-15 שנה. ה-DAC המתייחס לפוליסות שבוטלו נמחק במועד הביטול.

ו. הוצאות רכישה ישירות בגין מכירת תכניות פנסיה :

עד ליום 31 בדצמבר 2017 :

הוצאות רכישה תוספתיות (כגון: עמלות לסוכנים, מפקחי רכישה ומשווקים) המיוחסות במישרין להשגת חוזים עם עמיתים, נרשמות כהוצאות רכישה נדחות (DAC) אם ניתן לזהותן בנפרד ולמדוד אותן באופן מהימן ואם השבתן צפויה. ה-DAC מייצג את זכותה החוזית של החברה המנהלת לקבל דמי ניהול מקרנות הפנסיה והוא מופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני התקופה המשוערת לקבלת ההכנסות מדמי הניהול, בהתבסס על הנחות ביטולים ותשואה חזויה על חסכונות העמיתים. תקופה זו מוערכת על ידי אקטואר קרנות הפנסיה. תקופת ההפחתה הצפויה הנה כ-14.9 שנים והיא נבחנת אחת לשנה לפחות. תקופת ההפחתה נבחנת אחת לשנה לפחות. כמו כן, הקבוצה בוחנת מידי שנה את יכולת ההשבה של ה-DAC על בסיס התיק בכללותו. בדיקת ברות ההשבה לשנת הדוח העלתה כי סך התזרים המהוון הצפוי של ההכנסות העתידיות, עולה על יתרת ההוצאות הנדחות למועד הדיווח וזאת באופן עקבי לבחינה שהייתה מבוצעת טרם כניסתו של תקן IFRS 15, הכרה בהכנסות (להלן: "התקן") לתוקף.

מיום 1 בינואר 2018 :

הוצאות הרכישה התוספתיות כאמור לעיל, נרשמות ונבחנות, בהתאם להקלה המעשית בתקן, על בסיס תיקי חוזים עם מאפיינים דומים (PORTFOLIO APPROACH) בדרך של קיבוץ. החברה יישמה הקלה מעשית זו על-ידי קיבוץ עסקאות שבוצעו בתיווך סוכנים בנפרד מעסקאות שבוצעו בידי משווקים שכירים של החברה, ביחס לכל שנת עסקים (תפוקה) בנפרד פר עסק וסוכן לתפוקה החל משנת 2018. בהתאם לתקן בחינת ברות ההשבה של כל אחד מתיקי החוזים כאמור נבחנת ביחס לתזרים בערכים נומינליים לא מהוונים של ההכנסות הצפויות מדמי הניהול, בהתאם להערכות המומחים כאמור.

ז. הוצאות רכישה נדחות בגין מכירת תכניות גמל והשתלמות :

עד ליום 31 בדצמבר 2017 :

הוצאות רכישה תוספתיות (כגון: עמלות לסוכנים, מפקחי רכישה ומשווקים) המיוחסות במישרין להשגת חוזים עם עמיתים, נרשמות כהוצאות רכישה נדחות (DAC) אם ניתן לזהותן בנפרד ולמדוד אותן באופן מהימן ואם השבתן צפויה. ה-DAC מייצג את זכותה החוזית של החברה המנהלת לקבל דמי ניהול מקופות הגמל וקרנות ההשתלמות והוא מופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני התקופה המשוערת לקבלת ההכנסות מדמי הניהול, בהתבסס על הנחות ביטולים ותשואה חזויה על חסכונות העמיתים. תקופת ההפחתה הצפויה ביחס לקופות הגמל וההשתלמות הוערכה על ידי מומחה חיצוני והיא עומדת על כ-7.2 שנים. תקופת ההפחתה נבחנת אחת לשנה לפחות. כמו כן, הקבוצה בוחנת מידי שנה את יכולת ההשבה של ה-DAC על בסיס התיק בכללותו. בדיקת ברות ההשבה לשנת הדוח העלתה כי סך התזרים המהוון הצפוי של ההכנסות העתידיות, עולה על יתרת ההוצאות הנדחות למועד הדיווח וזאת באופן עקבי לבחינה שהייתה מבוצעת טרם כניסתו של תקן IFRS 15, הכרה בהכנסות (להלן: "התקן") לתוקף.

מיום 1 בינואר 2018 :

הוצאות הרכישה התוספתיות כאמור לעיל, נרשמות ונבחנות, בהתאם להקלה המעשית בתקן, על בסיס תיקי חוזים עם מאפיינים דומים (PORTFOLIO APPROACH) בדרך של קיבוץ. החברה יישמה הקלה מעשית זו על-ידי קיבוץ עסקאות שבוצעו בתיווך סוכנים בנפרד מעסקאות שבוצעו בידי משווקים שכירים של החברה, ביחס לכל שנת עסקים (תפוקה) בנפרד פר עסק וסוכן לתפוקה החל משנת 2018. בהתאם לתקן בחינת ברות ההשבה של כל אחד מתיקי החוזים כאמור נבחנת ביחס לתזרים בערכים נומינליים לא מהוונים של ההכנסות הצפויות מדמי הניהול, בהתאם להערכות המומחים כאמור.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**ג. חוזי ביטוח (המשך)****1. מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח וביטוח סיעוד במגזר ביטוח בריאות (המשך)****ח. בדיקה של ברות השבת ה - DAC בביטוח חיים וסיעוד :**

בהתאם להוראות הממונה, האקטואר הממונה בודק מדי שנה את ברות השבת ה - DAC. הבדיקה נערכת על מנת לוודא שהעתודה בניכוי ה - DAC בגין הפוליסות שנמכרו החל משנת 1999 מספיקה, ושהפוליסות צפויות ליצור הכנסות עתידיות שתכסנה את הפחתת ה - DAC ואת ההתחייבויות הביטוחיות, הוצאות התפעול והעמלות בגין אותן פוליסות.

הבדיקה נערכת לכל שנות החיתום ביחד. בדיקת ברות ההשבה לשנת הדוח העלתה כי סך ההכנסות העתידיות, מפוליסות ביטוח חיים וסיעוד שבגינן שולמו הוצאות הרכישה הנדחות, מכסות את יתרת ההוצאות הנדחות למועד הדיווח.

ט. בדיקת נאותות העתודות (Liability Adequacy Test) :

הקבוצה עורכת באופן שוטף בדיקה לגבי הלימות העתודות (LAT). במידה שהבדיקה מעלה כי הפרמיות המתקבלות אינן מספיקות לכיסוי התביעות הצפויות בניכוי העתודות הביטוחיות למועד החישוב, נרשמת הפרשה מיוחדת בגין החוסר. הבדיקה נעשית בנפרד עבור פוליסות פרט ובנפרד עבור פוליסות קולקטיביות. במקרה של פוליסות פרט, הבדיקה נעשית ברמת תוכנית הביטוח בפוליסה לרבות הנספחים הרלוונטים לאותה פוליסה. במקרה של פוליסות קולקטיביות, הבדיקה מתבצעת ברמת הקולקטיב הבודד, פרט לפוליסות ביטוח סיעודי בהן הבדיקה מתבצעת עבור כלל הפוליסות הקולקטיביות.

הפרמטרים וההנחות המשמשים לבדיקות הנ"ל כוללים הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תוספת הפער לשווי הוגן ביחס לשווי בספרים של נכסים לא סחירים, תמותה ותחלואה הנקבעות על ידי האקטואר מדי שנה על פי ניסיון העבר ומחקרים רלוונטים אחרים. עבור פוליסות קולקטיביות נעשות הבדיקות לגבי הלימות העתודות בהתאם לניסיון התביעות של הקולקטיבים.

בחודש אוגוסט 2015 פורסם חוזר שעניינו בדיקת נאותות העתודות (LAT) בדוחות הכספיים של חברות ביטוח ומכתב הבהרות לעניין גילוי בדוחות כספיים ודרישת דוח מיוחד לממונה (להלן ביחד: "החוזר"). החוזר קבע כי חישוב ה-LAT יעשה, לכל הפחות, בחלוקה באופן הבא: (א) מגזר ביטוח כללי; (ב) מגזר ביטוח בריאות - כאשר לצורך חישוב ה-LAT, תחום הסיעוד נכלל בהגדרת ביטוח חיים למרות שמדובר במסגרת מגזר בריאות בדוחות הכספיים; (ג) מגזר ביטוח חיים - כאשר חישוב ה-LAT במגזר זה מחולק לתתי מקטעים לפי רמת החלוקה שנקבעה בטופסי הדיווח לממונה, אשר לא ניתן לקזז ביניהם. בהתאם לחוזר נקבעו מספר הוראות המתייחסות לאופן חישוב ה-LAT בדוחות הכספיים. ההוראות מתייחסות, בין היתר, לשיעור ההיוון המשמש בחישוב לרבות בהתייחס לפרמיית אי נזילות שיש להביא בחשבון, לאומדן ההתארכות העתידית הצפויה בתוחלת החיים, למרווחים בקשר להנחות אקטואריות בחישוב ה-LAT וכן לאופן ההתחשבות בתוספת הפער לשווי ההוגן ביחס לשווי בספרים של נכסים לא סחירים.

ביום 8 במרץ 2020 פורסם חוזר בדבר "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - הנחת ריבית" (להלן: "החוזר"). בהתאם לחוזר, עקום הריבית חסרת הסיכון בו יש להשתמש עד לנקודת ה-Last Liquid Point בשנה ה-25 הינו עקום המבוסס על עקומי ריביות מבוססי תשואות לפדיון של אג"ח ממשלת ישראל סחירות, שמפורסמים על ידי החברה הזוכה במכרז לציטוט מחירים. מעבר לנקודה זו, יקבעו עקומי הריבית על פי אקסטרפולציה בהתאם לשיטת Smith-Wilson עד לשיעור הריבית העתידית האחרונה Ultimate Forward-Rate (UFR) שתקבע על 60 שנה, בהתאם להוראות הממונה לעניין יישום משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס סולבנסי 2. מנקודה זו הריבית העתידית תהיה קבועה. החברה מיישמת את הוראות החוזר בחישוב ה-LAT בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2019 כשינוי באומדן חשבונאי בהתאם לתקן חשבונאות בינלאומי (IAS) מספר 8.

ביום 29 במרץ 2020 פורסם חוזר לעניין בדיקת נאותות העתודות LAT, שתכליתו התאמה נקודתית לאופן שבו מתבצעת בדיקת חישוב ה-LAT בישראל. בהתאם לחוזר שונתה רמת ההקבצה באופן שניתן לחשב את ה-LAT ברמת כל מגזר ביטוח חיים ביחד. בהתאם לחוזר תחום הסיעוד ימשיך ויחושב בנפרד. הוראות החוזר יכנסו לתוקף ברבעון הראשון של 2020 בדרך של יישום למפרע. להערכת החברה ובהתבסס על עקום הריבית חסרת הסיכון הנוכחי במועד פרסום הדוחות הכספיים, משמעות השינוי הינה כי לא תהיה לחברה עתודת LAT במגזר ביטוח חיים (יתרת עתודת ה-LAT של החברה במגזר ביטוח חיים ליום 31 בדצמבר 2019, הינה בסך של כ-720 מיליוני ש"ח) וכי ההון העצמי של החברה יגדל בסך של כ-475 מיליוני ש"ח.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**ג. חוזי ביטוח (המשך)****1. מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח וביטוח סיעוד במגזר ביטוח בריאות (המשך)**

י. עדכון הריביות להיוון המשמשות בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

ביטוח חיים

בשל ירידה של עקום הריבית חסרת הסיכון, הגדילה הראל ביטוח בתקופת הדוח את ההתחייבויות הביטוחיות במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח בסך של כ-439 מיליוני ש"ח, והקטינה את הרווח לפני מס ואת הרווח הכולל לפני מס בסכום האמור.

בתקופה המקבילה אשתקד, בשל עליה של עקום הריבית חסרת הסיכון הקטינה הראל ביטוח את ההתחייבויות הביטוחיות במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח בסך של כ-59 מיליוני ש"ח והגדילה את הרווח לפני מס ואת הרווח הכולל לפני מס בסכום האמור. בשנת 2017, בשל ירידה של עקום הריבית חסרת הסיכון הגדילה הראל ביטוח את ההתחייבויות הביטוחיות במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח בסך של כ-50 מיליוני ש"ח והקטינה את הרווח לפני מס ואת הרווח הכולל לפני מס בסכום האמור.

בריאות

בשל ירידה של עקום הריבית חסרת הסיכון, הגדילה הראל ביטוח בתקופת הדוח את ההתחייבויות הביטוחיות במגזר ביטוח בריאות בענף סיעוד פרט בסך של כ-913 מיליוני ש"ח, והקטינה את הרווח לפני מס ואת הרווח הכולל לפני מס בסכום האמור. כמו כן, בשל הירידה של עקום הריבית חסרת הסיכון הראל ביטוח בתקופת הדוח את עתודות תביעות בתשלום בענפי סיעוד פרט וקבוצתי בסך של כ-13 מיליוני ש"ח, והקטינה את הרווח לפני מס ואת הרווח הכולל לפני מס בסכום האמור.

ביטוח כללי

בשל ירידה של עקום הריבית ובהתחשב בפער בין השווי ההוגן והערך בספרים של הנכסים הלא סחירים הגדילה הראל ביטוח בתקופת הדוח את ההתחייבויות הביטוחיות במגזר ביטוח כללי בסך של כ-183 מיליוני ש"ח והקטינה את הרווח לפני מס ואת הרווח הכולל לפני מס בסכום האמור (כ-56 מיליוני ש"ח בענף רכב חובה וכ-127 מיליוני ש"ח בענפי חבויות ואחרים). בשנת 2017, בשל ירידה בריבית חסרת הסיכון לטווח הקצר המשמשת לבחינת נאותות העתודות, הגדילה הראל ביטוח את ההתחייבויות הביטוחיות במגזר ביטוח כללי בסך של כ-8 מיליוני ש"ח והקטינה את הרווח לפני מס ואת הרווח הכולל לפני מס בסכום האמור.

ההשפעה על התוצאות הכספיות מפורטת להלן:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2018	2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
(439)	59	(50)
(926)	-	-
(183)	-	(8)
(1,548)	59	(58)
(1,019)	39	(38)

קישון (גידול) בהתחייבויות הביטוחיות בעקבות בחינת נאותות העתודות והשפעות הריבית - ביטוח חיים

גידול בהתחייבויות הביטוחיות בעקבות השפעות הריבית - ביטוח בריאות

גידול בהתחייבויות הביטוחיות בעקבות השפעות הריבית - ביטוח כללי

סך הכל השפעות הריבית על הרווח והרווח הכולל לפני מס

סך הכל השפעות הריבית על הרווח והרווח הכולל לאחר מס

יא. תביעות תלויות כוללות בעיקר הפרשות לתביעות תלויות עבור מקרי מוות בפוליסות פרט ובעסקי ביטוח חיים קבוצתי, על בסיס ההודעות שנתקבלו בגין אירועי הביטוח וסכומי הביטוח.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ג. חוזי ביטוח (המשך)

1. מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח וביטוח סיעוד במגזר ביטוח בריאות (המשך)

יב. ההפרשות לתשלומי גמלאות והפרשות לתביעות מתמשכות בתשלום בביטוח אובדן כושר עבודה ובביטוח סיעודי, ההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן, וכן הפרשות לתביעות שאירעו אך לא דווחו (IBNR), נכללות במסגרת התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

יג. הפרשה בגין השתתפות ברווחים שנצברה לזכות בעלי הפוליסה בביטוח חיים קבוצתי ובביטוח סיעודי קבוצתי נכללת בסעיף זכאים ויתרות זכות.

יד. חוזי השקעה:

תקבולים בגין חוזי השקעה לא נכללים בסעיף פרמיות שהורווחו אלא נזקפים ישירות להתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה. תשלומי פדיונות, מוות ותום תקופה, בגין חוזים אלה לא נזקפים לדוח רווח והפסד אלא נגרעים ישירות מהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

בדוח רווח והפסד נזקפים בשל חוזים אלה ההכנסות מהשקעות, שינוי בהתחייבויות ותשלומים בגין חוזי ביטוח בשל חלקם של המבוטחים בהכנסות מהשקעות, דמי ניהול, עמלות לסוכנים והוצאות הנהלה וכלליות.

טו. הצגת התחייבויות ביטוחיות בהתאם לחשיפה פיננסית:

בהתאם להנחיית הממונה, ההתחייבויות הביטוחיות המפורטות להלן מוצגות בהתאם לחשיפה הפיננסית הנובעת מהן:

1. תוכנית לביטוח סיעודי קבוצתי שבה מרבית סיכוני ההשקעה אינם מוטלים על המבטח.
2. חלק מההתחייבות בתוכנית מסוג סיעוד שבה מרבית סיכוני ההשקעה אינם מוטלים על המבטח.
3. חלק מההתחייבויות בתוכנית מסוג אובדן כושר עבודה אשר בהן החשיפה הפיננסית אינה מוטלת על המבטח.

טז. להתחייבויות הביטוחיות בגין עסקת רכישת תיק ביטוח החיים והבריאות של אליהו יוחס הפרש מקורי בגין רווחיות עתידית הגלומה בנכסים ובהתחייבויות שנרכשו. הפרש מקורי זה מופחת בהתאם לתקופת ההנאה הכלכלית.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ג. חוזי ביטוח (המשך)

2. מגזר ביטוח כללי ומגזר ביטוח בריאות למעט סיעוד

- א. לעניין הכרה בהכנסה - ראה באור 3ג להלן.
- ב. הסעיפים שינוי בהתחייבויות ותשלומים בגין חוזי ביטוח ברוטו ובשייר כוללים, בין היתר, תשלומים ועלויות טיפול ישירות בגין תביעות ששולמו ותלויות שאירעו בשנת הדוח, תשלומים ועדכון ההפרשה לתביעות התלויות שנרשמה בשנים קודמות וכן מרכיב הוצאות הנהלה וכלליות בגין ישוב התביעות.
- ג. הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות תלויות :

הפרשות לתביעות תלויות הכלולות בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח כוללות הפרשות להוצאות עקיפות ליישוב תביעות.
- ד. התחייבויות בגין חוזי ביטוח והוצאות רכישה נדחות :

העתודה לסיכונים שטרם חלפו והתביעות התלויות הכלולות בסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, חלקם של מבטחי משנה בהם, הכלול בסעיף נכסי ביטוח משנה, והוצאות הרכישה הנדחות בביטוח כללי ובביטוח בריאות, חושבו בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה-1984, על תיקוניהן, הנחיות הממונה ושיטות אקטואריות מקובלות לחישוב תביעות תלויות, המיושמות בהתאם לשיקול דעתם של האקטוארים.
- ה. בסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח נכללות ההתחייבויות הביטוחיות הבאות :

1. עתודה לסיכונים שטרם חלפו המהווה יתרת פרמיה שטרם הורווחה (Unearned Premium Reserve), לתום תקופת הדוח. עתודה זו אינה מחושבת בדרך אקטוארית ואינה תלויה בהנחות כלשהן. עתודה זו משקפת את דמי הביטוח המתייחסים לתקופת ביטוח שלאחר תאריך הדיווח ומחושבת על בסיס יומי.
 2. עתודה לפרמיה בחסר (ככל שהיא נדרשת), בענפי רכב רכוש, רכב חובה מקיף דירות ובריאות, שהינה הפרשה בגין הפסד צפוי (פרמיה בחסר) המחושבת בשייר, על פי הערכה אקטוארית (Premium Deficiency).
 3. עתודת הביטוח בביטוח בריאות המחושבת בעיקרה על פי הערכות אקטואריות.
 4. תביעות תלויות, ראה סעיף ו להלן.
- השינוי בעתודה לסיכונים שטרם חלפו נכלל בדוח רווח והפסד בסעיף פרמיות שהורווחו. השינוי ביתר ההתחייבויות הביטוחיות נכלל בסעיף תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח.

ו. תביעות תלויות :

התביעות התלויות בדוחות הכספיים מחושבות לפי השיטות, כמפורט להלן :

1. תביעות תלויות וחלקם של מבטחי המשנה בהן נכללו לפי הערכה אקטוארית, למעט לגבי הענפים המפורטים בסעיף 2 להלן. החישוב האקטוארי בביטוח כללי בהראל ביטוח, בוצע על-ידי האקטואר הממונה בביטוח כללי, מר ג'פרי כהן F.I.L.A.A, F.I.A. החישוב האקטוארי בביטוח בריאות, בהראל ביטוח בוצע על ידי האקטואר הממונה בביטוח בריאות, מר יונתן ברודי F.I.L.A.A. האקטוארים האמורים הינם נושאי משרה בהראל ביטוח.
2. תביעות תלויות בענפי הביטוח קבלנים, נזקי טבע ואחרים נכללו על פי הערכה פרטנית של התביעות על ידי מומחי הקבוצה המטפלים בתביעות, בהתבסס בין היתר על חוות דעת שנתקבלו ממומחים חיצוניים. ההערכות כוללות הפרשה מתאימה לסילוק התביעות, והוצאות הטיפול אשר טרם שולמו לתאריך הדוחות הכספיים. כמו כן ההערכות כוללות הפרשות בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR) על פי ניסיון הקבוצה.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ג. חוזי ביטוח (המשך)

2. מגזר ביטוח כללי ומגזר ביטוח בריאות למעט סיעוד (המשך)

ז. חישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי

בחודש ינואר 2015, פורסמה עמדת ממונה לעניין נוהג מיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי לצורך דיווח כספי וכן חוזר המתייחס לנושא. עמדת הממונה כאמור מתייחסת, בין היתר, לנושאים הבאים:

(א) עקרון הזהירות לפיו "עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח" פירושה כי קיים סיכוי סביר למדי ("fairly likely") כי העתודה שנקבעה בשייר תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח. לגבי תביעות תלויות בענפי חובה וחבויות, הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכוון לאומדן הסתברות של 75% לפחות. יחד עם זאת, ככל שיש מגבלות בניתוח הסטטיסטי, יפעיל האקטואר שיקול דעת ויתכן שימוש בשיטות אקטואריות מקובלות. ריבית ההיוון המתאימה לבחינת הזהירות היא על פי עקום ריביות חסר סיכון המותאם לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות. כמו כן, בבחינה זו יש להתחשב באופן שערך הנכסים בדוחות הכספיים העומדים כנגד ההתחייבויות.

(ב) שיעור היוון תזרים התחייבויות.

(ג) קיבוץ - לצורך חישוב מרווחים בגין חוסר הוודאות בענפים סטטיסטיים (כהגדרתם בחוזר), יש להתייחס לכל ענף בנפרד, אך ניתן לקבץ את הסיכונים מכל שנות החיתום (או נזק) בענף. בענפים שאינם סטטיסטיים, ניתן להתייחס לכולם כמקשה אחת.

(ד) קביעת גובה התחייבויות ביטוחיות בגין פוליסות שנמכרו בפרקי זמן הסמוכים לתאריך הדיווח ולסיכונים לאחר תאריך הדיווח.

ח. שיבובים ושרידים נלקחים בחשבון בבסיס הנתונים לפיו מחושבות ההערכות האקטואריות של התביעות התלויות. בענפים שאינם סטטיסטיים נלקחים השיבובים בחשבון בעת הערכת הסיכון הכלול בתיקי התביעה על בסיס פרטני.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ג. חוזי ביטוח (המשך)

2. מגזר ביטוח כללי ומגזר ביטוח בריאות למעט סיעוד (המשך)

ט. יישום המלצות ועדת וינוגרד

בחודש יוני 2014 מונתה ועדה בין משרדית בראשות השופט (בדימוס) ד"ר אליהו וינוגרד לבחינת תיקון טבלאות תוחלת חיים ושיעור הריבית המשמשת לצורך היותן גמלאות על פי תקנות הביטוח הלאומי (היותן) התשל"ח 1978 (להלן: "תקנות ההיותן" ו-"הוועדה"). בחודש יוני 2016 פורסם תיקון לתקנות (להלן: "התיקון") הכולל, בין היתר, עדכון של לוחות התמותה ושל שיעורי ההיותן לצורך חישוב הקצבאות האמורות.

תקנות ההיותן מסדירות, בין היתר, את ריבית ההיותן המשמשת לחישוב תביעות שיבוב אותן מגיש המוסד לביטוח לאומי (להלן: "המל"ל") כלפי צדדים שלישיים, בהתאם לזכות המוקנית לו על פי חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995 (להלן: "החוק") במקרים בהם האירוע משמש עילה לחיוב הצד שלישי לפי פקודת הנזיקין או לפי חוק הפל"ד. בהתאם לתיקון, יעמוד שיעור הריבית לצורך היותן קיצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיו קבועים בתקנות ההיותן ערב תיקון. כמו כן, קובע התיקון כי לוחות התמותה ושיעורי ההיותן הקצבאות יעודכנו שוב ב-1 בינואר 2020 ובכל ארבע שנים לאחר מועד זה. בעקבות התיקון ועד לרבעון השני של שנת 2019 שיעורי ההיותן ששימשו בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות הינם כדלקמן: בגין תשלומים בתקופה החל מ-1/2020 עד 12/2023 - 1% ובגין תשלומים בתקופה החל מ-1/2024 - 2%.

על פי בקשת בית המשפט העליון, בחודש אפריל 2018 הוקמה ועדה בין משרדית בראשות מר ארז קמיניץ, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה (משפט אזרחי) לבחינת סוגיית ההיותן בפיצוי הנזיקין על כל השלכותיה (להלן: "ועדת קמיניץ"). בחודש יוני 2019 פורסמו מסקנותיה הסופיות של ועדת קמיניץ, במסגרתן נקבע, בין היתר, שיעור היותן אחיד של 3% (התשובה הניתנת באפיקי השקעה בסיכון נמוך), וכן נקבע מנגנון קשיח לעדכון ריבית ההיותן שיעשה, במידת הצורך בידי החשב הכללי. לשם כך החליטה ועדת קמיניץ על קביעת "רצועת ניד" של $\pm 1\%$ עם שיעור ההיותן האחיד 3% באמצעה. חריגה מרצועת הניד תפעיל עדכון כמעט אוטומטי של ריבית ההיותן. לצורך הבחינה האם התרחשה חריגה מ"רצועת הניד" יבחן החשב הכללי אחת לשנתיים מהי התשובה המתקבלת מהשקעה באג"ח קונצרני AA לתקופה של 25 שנים, כאשר אם במשך חצי השנה האחרונה שלפני מועד הבחינה תחרוג התשובה ביותר מ-1% $\pm$, יופעל העדכון כאמור.

ביום 24 ביוני 2019 התקיים דיון בבית המשפט העליון במסגרתו הציע בית המשפט כי (1) ריבית ההיותן לפי תקנות המל"ל תעמוד על 3%; (2) יותקנו תקנות על-ידי שר האוצר לפיהן המל"ל יקבל מהמבטחים סכום קבוע, אשר מביא בחשבון ריבית היותן של 3%; (3) עד לתיקון תקנות ההיותן של המל"ל, חברות הביטוח החברות באיגוד נכונות לקבל עליהן את הצעת בית המשפט, לפיה גמלאות המל"ל ינוכו מן הפיצויים שהן ישלמו לניזוקים לפי שיעור הריבית המשמש להיותן הפיצויים, קרי - 3%, וזאת לעניין תביעות שטרם ניתן בהן פסק דין וכל עוד ריבית ההיותן לפי תקנות המל"ל עומדת על 2%.

ביום 8 באוגוסט 2019, התקבלה החלטת בית המשפט העליון ביחס לריבית ההיותן של הפיצויים בנוזי גוף בנוזיקין לפיה שיעור ההיותן האמור ימשיך לעמוד על 3% וזאת עד להכרעה אחרת של המחוקק ואלא אם יוכח צורך בשינויים בהתאם למנגנון אשר הוצע לשם כך בדוח ועדת קמיניץ כאמור לעיל. בעקבות ההחלטה נרשם ברבעון השני של שנת 2019 קיטון בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-260 מיליוני ש"ח בשייר לפני מס (מתוכן בענף רכב חובה סך של כ-158 מיליוני ש"ח בשייר ובענף חבויות אחרות סך של כ-102 מיליוני ש"ח בשייר).

ביום 18 באוגוסט, 2019 הוגשה בקשה על ידי התובע להארכת המועד להגשת עתירה לדיון נוסף בסוגיה.

י. הוצאות רכישה נדחות:

1. הוצאות רכישה נדחות בביטוח כללי כוללות עמלות לסוכנים וחלק מהוצאות הנהלה וכלליות בקשר להפקת פוליסות, המתייחס לדמי ביטוח שטרם הורווחו, בשייר עצמי. הוצאות הרכישה מחושבות לפי הנמוך מבין שיעורי ההוצאות בפועל או שיעורים שנקבעו בתקנות הפיקוח, כאחוז מדמי הביטוח שטרם הורווחו, לכל ענף בנפרד.
2. הוצאות רכישה נדחות בביטוח מפני מחלות ואשפוז כוללות הוצאות הנובעות מהפקת פוליסות חדשות לזמן ארוך לרבות הוצאות לבדיקות רפואיות, עמלות חיתום ושיווק והוצאות הנהלה וכלליות.
3. הוצאות הרכישה הנדחות מופחתות בשיעורים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר משש שנים. הוצאות הרכישה הנדחות המתייחסות לפוליסות שבוטלו נמחקות במועד הביטול.
4. חלק מבטחי המשנה בהוצאות הרכישה הנדחות סווג לסעיף זכאים ויתרות זכות.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**ג. חוזי ביטוח (המשך)****2. מגזר ביטוח כללי ומגזר ביטוח בריאות למעט סיעוד (המשך)**

יא. עסקים המתקבלים מהמאגר הישראלי לביטוח רכב שליד איגוד חברות הביטוח בישראל (להלן: "הפול"), מחברות ביטוח אחרות (לרבות ביטוח משותף) וסוכנויות חיתום נכללים לפי חשבונות המתקבלים עד לתאריך הדיווח בתוספת הפרשות לפי העניין, והכל בהתאם לשיעור השתתפות הקבוצה בהם.

יב. בסעיף פרמיות שהורווחו ברוטו כלולים כל הסכומים ששולמו על-ידי הלווים בקשר עם פוליסת ביטוח נכס באמצעות בנק למשכנתאות. הסכומים המשתלמים לבנק למשכנתאות בשל הוצאות נכללו בסעיף עמלות והוצאות מכירה ורכישה אחרות.

יג. הפרשה בגין השתתפות ברווחים שנצברה לזכות בעלי הפוליסה בביטוח בריאות קבוצתי, נרשמת על בסיס ההסכמים שבתוקף ונכללת בסעיף זכאים ויתרות זכות, התנועה בה מנוכה מהפרמיות.

יד. עסקי ביטוח משכנתאות

EMI אשר רכישתה הושלמה ביום 21 בינואר 2010 על-ידי הראל ביטוח, הינה חברה הפועלת בישראל כמבטח בענף ביטוח אשראי למגורים המובטח במשכנתא (כענף בודד - MONOLINE) וכפופה לתנאי רישיון המבטח שניתן לה על-ידי הממונה, הכולל הגדרת ענף הביטוח בו מורשית לעסוק EMI, תנאים בדבר ההון העצמי המינימאלי, ייחוד עסקי הביטוח, הצורך באישור הממונה לתנאי הפוליסה ולתנאי תוכנית הביטוח, הוראות בדבר עתודה לסיכונים שטרם חלפו (UPR), עתודה לתביעות תלויות (Loss Reserve), עתודה לסיכונים יוצאים מהכלל (Contingency Reserve), ביטוח משנה, הוראות בדבר אפשרות ביטול הפוליסה של EMI על-ידי מבטח, הוראות בדבר תשלום הפרמיות על ידי מבטח וכיו"ב.

1. הפרמיות נרשמות כהכנסות על בסיס דוחות תפוקה חודשיים. פרמיות מתייחסות בעיקרן לתקופת ביטוח לאורך חיי ההלוואות. פרמיות מפוליסות שתחילת הביטוח שלהן לאחר תאריך הדיווח נרשמות כפרמיות מראש בסעיף זכאים ויתרות זכות.

2. פרמיות ברוטו - הפרמיה שהתקבלה עבור כל תקופת הביטוח בניכוי החזר פרמיות למבטחים בגין פוליסות שבוטלו לפני תום תקופת ההלוואה המקורית.

3. פרמיות שהורווחו - ההכנסות שנכללו בדוחות הכספיים בסעיף פרמיות שהורווחו הינן לאחר ניכוי ביטולים על בסיס קבלת הודעות מבעלי הפוליסה ובכפוף להוראות כל דין, ולאחר ניכוי או תוספת סך השינויים בעתודה לסיכונים שטרם חלפו, והמתייחסות לתקופת הדוח.

4. יצוין כי לאור האמור בסעיף קטן 11 להלן, החברה אינה רושמת פרמיות חדשות ובשל כך שסכומי הסילוקים נכללים בפרמיה ברוטו כסכום שלילי, הפרמיה ברוטו עלולה להסתכם לסכום שלילי.

5. סעיף תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח כולל בין היתר, תשלומים בגין חוזי ביטוח לרבות הוצאות ישירות ליישוב התביעות וכן הוצאות עקיפות (הנהלה וכלליות) ליישובן וכן עדכון ההפרשות לתביעות תלויות ולעתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל שנרשמו בשנים קודמות.

6. העתודה לסיכונים שטרם חלפו, העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל והתביעות התלויות (להלן: "ההתחייבויות הביטוחיות") חושבו בהתאם לאמור ברישיון המבטח על תיקוניו, אשר ניתן ל-EMI לפי חוק הפיקוח על הביטוח (להלן: "רישיון המבטח"). בהתאם לרישיון המבטח לא נדרש חישוב אקטוארי בקביעת ההתחייבויות הביטוחיות, ולפיכך הן אינן תלויות בהנחות מיוחדות כלשהן.

7. להתחייבויות הביטוחיות יוחס הפרש מקורי אשר משקף את שווין ההוגן ליום הרכישה. ההפרש המקורי בגין ההתחייבויות הביטוחיות מופחת בהתאם לאורך החיים הכלכלי של ההתחייבויות.

8. העתודה לסיכונים שטרם חלפו משקפת את מרכיב הפרמיות ששולמו לחברה ושהינן בגין תקופות ביטוח שחלות לאחר תאריך הדיווח (להלן: "פרמיה שטרם הורווחה"). בנוסף מועבר שיעור מסכומי הפרמיות בניכוי השינוי בעתודה לסיכונים שטרם חלפו (להלן: "הפרמיה המורווחת"), לעתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל לכיסוי נזקים והוצאות העולים על שיעור מהפרמיה המורווחת נטו לאותה שנה.

9. בהתאם לאמור ברישיון המבטח של EMI, EMI אינה יכולה לחזור בתביעות שיבוב למבטח, למעט אם מקרה הביטוח נגרם על ידו בכוונה.

10. השינוי בעתודה לסיכונים שטרם חלפו נכלל בדוח רווח והפסד בסעיף פרמיות שהורווחו. השינוי ביתר ההתחייבויות הביטוחיות נכלל בסעיף תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**ג. חוזי ביטוח (המשך)****2. מגזר ביטוח כללי ומגזר ביטוח בריאות למעט סיעוד (המשך)****יד. עסקי ביטוח משכנתאות (המשך)**

11. ביום 1 בנובמבר 2012 פרסם בנק ישראל הוראה, בנושא הגבלת שיעור המימון (LTV) בהלוואות לדיור, אשר תחול על הלוואות שניתן להן אישור עקרוני מיום 1 בנובמבר 2012 ואילך. ההוראה החדשה הינה המשך לצעדים קודמים שננקטו על ידי הפיקוח על הבנקים בשוק האשראי לדיור. ההוראה קובעת שתאגיד בנקאי לא יאשר הלוואה לדיור (משכנתא), בשיעור מימון גבוה מ-70%, למעט הלוואה לדיור לצורך רכישת דירה יחידה של לווה, לגביה יחול שיעור מימון מרבי של 75%. בנוסף קובעת ההוראה שתאגיד בנקאי לא יאשר הלוואה ללווה לצורך רכישת דירה להשקעה בשיעור מימון הגבוה מ-50%. לאור זאת, במהלך שנת 2013, מתכונת הפעילות של EMI הותאמה להיקף הפעילות הקיים בפועל, תוך המשך מתן מענה לפוליסות שבתוקף ושימור היכולות של החברה לשוב לפעילות של חיתום והפקת פוליסות. הכיסוי הביטוחי שמוכרת EMI הינו כיסוי ארוך טווח, כאשר הפרמיה כולה מתקבלת מראש במועד הפקת הפוליסה. בהתאם, ההכרה בהכנסה, כמו גם ברווח, נפרסת לאורך תקופת הסיכון הביטוחי ול-EMI התחייבויות ביטוחיות לעוד שנים רבות קדימה. EMI רשמה בתקופת הדוח פרמיה חדשה בהיקף לא משמעותי ולא צפויה לרשום פרמיה משמעותית, כל זמן שההוראה תעמוד בתוקף.

טו. ביום 18 בינואר 2018 פורסם תזכיר חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנת 2019) התשע"ח - 2018, במסגרתו שונה מנגנון ההתחשבנות בין המוסד לביטוח לאומי (להלן: "מל"ל") לבין חברות הביטוח לגבי תאונות דרכים, כך שתבוטל זכות השיבוב הקיימת למל"ל בגין תאונות דרכים, וייקבע הסדר התחשבנות כולל במסגרתו יועבר מדי שנה למל"ל סכום קבוע מחברות הביטוח. שר האוצר יקבע בתקנות הוראות לעניין הסכום שיועבר למל"ל. ביחס לתאונות דרכים שהתרחשו בין התאריכים 1 בינואר 2014 ועד 31 בדצמבר 2018 ואשר טרם הוגשה לגביהן תביעה או דרישה מצד המל"ל עד ליום 1 בינואר 2019, יקבע שר האוצר בתקנות, סכום חד פעמי כולל שישלמו חברות הביטוח למל"ל בגין התביעות או הדרישות כאמור, פריסתו, ואת הסכום שעל כל חברת ביטוח לשלם מתוך הסכום האמור. לא ידוע בשלב זה מה הסכום שהחברה אמורה להעביר למל"ל וכן מהו המנגנון לביצוע, אך בסעיף תביעות תלויות בענף רכב חובה, מגולמת הפרשה המבוססת על ניסיון העבר.

ד. הפרשה לחובות מסופקים

1. בגין פרמיות לגביה, הלוואות וחייבים אחרים - ההפרשה נקבעת באופן ספציפי בגין חובות שלדעת ההנהלה גבייתם מוטלת בספק.

2. בגין חובות מבטחי משנה שלדעת הנהלת החברה גבייתם מוטלת בספק, נקבעת הפרשה לחובות מסופקים על בסיס הערכות סיכון פרטניות.

3. בנוסף, בקביעת חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות ובעתודות הביטוח הנכללים בסעיף נכסי ביטוח משנה, מתחשבת הקבוצה בין היתר, בהערכת אפשרות הגביה ממבטחי המשנה. חלקם של מבטחי המשנה שבקשיים (ככל שישנם), מחושב בהתאם להמלצת האקטואר, המביאה בחשבון את כלל גורמי הסיכון. כאשר מבטחי משנה נקלעים לקשיים, הם עשויים להעלות טיעונים שונים הנוגעים להכרה בחוב. במקרים אלו מתחשבת הקבוצה בנכונות מבטחי המשנה להגיע להסכמי "חתך" (Cut off). ההתחייבויות של מבטחי המשנה כלפי הקבוצה אינה משחררת אותה מהתחייבויותיה כלפי המבוטחים לפי פוליסות הביטוח.

ה. מכשירים פיננסיים**1. נכסים פיננסיים שאינם נגזרים****הכרה לראשונה בנכסים פיננסיים**

הקבוצה מכירה לראשונה בהלוואות וחייבים ובפיקדונות במועד היווצרותם. יתר הנכסים הפיננסיים הנרכשים בדרך הרגילה (Regular way purchase), לרבות נכסים אשר יועדו לשווי הוגן דרך רווח או הפסד, מוכרים לראשונה במועד קשירת העסקה (Trade date) בו הקבוצה הופכת לצד לתנאים החוזיים של המכשיר, משמע המועד בו התחייבה הקבוצה לקנות או למכור את הנכס. נכסים פיננסיים שאינם נגזרים כוללים השקעות במניות ובמכשירי חוב, פרמיה לגביה וחייבים אחרים ומזומנים ומזומנים.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**ה. מכשירים פיננסיים (המשך)****1. נכסים פיננסיים שאינם נגזרים (המשך)****גריעת נכסים פיננסיים**

נכסים פיננסיים נגרעים כאשר הזכויות החוזיות של הקבוצה לתזרימי המזומנים הנובעים מהנכס הפיננסי פוקעות, או כאשר הקבוצה מעבירה את הזכויות לקבל את תזרימי המזומנים הנובעים מהנכס הפיננסי בעסקה בה כל הסיכונים וההטבות מהבעלות על הנכס הפיננסי עוברים למעשה.

כל זכות בנכסים פיננסיים שהועברו אשר נוצרה או נשמרה על ידי הקבוצה מוכרת בנפרד כנכס או התחייבות.

מכירות נכסים פיננסיים הנעשות בדרך הרגילה (Regular way sale), מוכרות במועד קשירת העסקה (Trade date), משמע, במועד בו התחייבה הקבוצה למכור את הנכס.

לעניין קיזוז נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות ראה סעיף 2 להלן.

סיווג נכסים פיננסיים לקבוצות והטיפול החשבונאי בכל קבוצה

הקבוצה מסווגת נכסים פיננסיים בקבוצות כלהלן:

נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד

נכס פיננסי מסווג כנמדד לפי שווי הוגן דרך רווח או הפסד, אם הוא מוחזק למסחר או אם יועד ככזה בעת ההכרה הראשונית בו. נכסים פיננסיים מיועדים לשווי הוגן דרך רווח או הפסד, אם הקבוצה מנהלת השקעות מסוג זה ומקבלת החלטות קניה ומכירה בהתבסס על שווים הוגן, בהתאם לאופן שבו תיעדה הקבוצה את ניהול הסיכונים או אסטרטגיית ההשקעה. אם הייעוד נועד למנוע חוסר עקביות חשבונאית (An accounting mismatch), או אם מדובר במכשיר משולב הכולל נגזר משופץ. עלויות העסקה הניתנות לייחוס נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן. נכסים פיננסיים אלה נמדדים לפי שווי הוגן והשינויים בהם נזקפים לרווח והפסד.

הלוואות וחייבים

הלוואות וחייבים הינם נכסים פיננסיים שאינם נגזרים, בעלי תשלומים קבועים או הניתנים לקביעה שאינם סחירים בשוק פעיל. נכסים אלו מוכרים לראשונה בשווי הוגן בתוספת עלויות עסקה הניתנות לייחוס. לאחר ההכרה הראשונית, הלוואות וחייבים נמדדים בעלות מופחתת בהתאם לשיטת הריבית האפקטיבית ובניכוי הפסדים מירידת ערך.

הלוואות וחייבים כוללים מזומנים ושווי מזומנים, פרמיה לגביה, חייבים אחרים והשקעות באגרות חוב לא סחירות.

מזומנים ושווי מזומנים כוללים יתרות מזומנים הניתנים לשימוש מיידי ופיקדונות לפי דרישה. שווי מזומנים כוללים השקעות לזמן קצר כאשר משך הזמן ממועד ההפקדה המקורי ועד למועד הפדיון הינו עד שלושה חודשים, ברמת נזילות גבוהה אשר ניתנות להמרה בנקל לסכומים ידועים של מזומנים ואשר חשופות לסיכון בלתי משמעותי של שינויים בשווי ואשר אינן מוגבלות בשעבוד.

השקעות המוחזקות לפדיון

כאשר לקבוצה יש כוונה מפורשת ויכולת להחזיק מכשירי חוב עד למועד פדיונם, מכשירי החוב מסווגים כמוחזקים לפדיון. השקעות המוחזקות לפדיון נמדדות לראשונה בשווי הוגן בתוספת עלויות עסקה הניתנות לייחוס. לאחר ההכרה לראשונה, השקעות המוחזקות לפדיון נמדדות לפי עלות מופחתת בשיטת הריבית האפקטיבית, בניכוי הפסדים מירידת ערך.

נכסים פיננסיים זמינים למכירה

נכסים פיננסיים זמינים למכירה הינם נכסים פיננסיים שאינם נגזרים אשר יועדו כנכסים פיננסיים זמינים למכירה או אשר לא סווגו לאף אחת מהקטגוריות האחרות.

השקעות הקבוצה במניות וכן במכשירי חוב מסוימים, מסווגות כנכסים פיננסיים זמינים למכירה. במועד ההכרה לראשונה נכסים פיננסיים זמינים למכירה נמדדים בשווי הוגן בתוספת כל עלויות העסקה הניתנות לייחוס. בתקופות עוקבות נמדדות השקעות אלה לפי שווי הוגן, כאשר השינויים בהן, פרט להפסדים מירידת ערך, לרווחים או הפסדים הנובעים משינויים בשער החליפין ולצבירת הריבית האפקטיבית של מכשירי חוב המסווגים כזמינים למכירה, נזקפים ישירות לרווח כולל אחר ומוצגים בקרן הון בגין נכסים פיננסיים המסווגים זמינים למכירה. דיבידנד המתקבל בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה נזקף לדוח רווח והפסד במועד הזכאות לתשלום. כאשר ההשקעה נגרעת, לרווחים או הפסדים שנצברו בקרן ההון בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה מועברים לרווח והפסד.

בדבר אופן ההכרה בהפסדים מירידת ערך ברווח והפסד בגין קטגוריית נכסים זו, ראה באור 3 בדבר ירידת ערך.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ה. מכשירים פיננסיים (המשך)

2. התחייבויות פיננסיות שאינן נגזרים

לקבוצה התחייבויות פיננסיות שאינן נגזרים כדלקמן: הלוואות ואשראי מתאגידים בנקאיים ומנותני אשראי אחרים, מכשירי חוב סחירים ושאינם סחירים, ספקים וזכאים אחרים.

הכרה לראשונה בהתחייבויות פיננסיות

הקבוצה מכירה לראשונה במכשירי חוב שהונפקו במועד היווצרותם. יתר ההתחייבויות הפיננסיות מוכרות לראשונה במועד קשירת העסקה (Trade date) בו הקבוצה הופכת לצד לתנאים החוזיים של המכשיר.

התחייבויות פיננסיות (למעט התחייבויות פיננסיות אשר יועדו לשווי הוגן דרך רווח או הפסד) מוכרות לראשונה בשווי הוגן בתוספת כל עלויות העסקה הניתנות לייחוס. לאחר ההכרה לראשונה, התחייבויות פיננסיות נמדדות בעלות מופחתת בהתאם לשיטת הריבית האפקטיבית. התחייבויות פיננסיות מיועדות לשווי הוגן דרך רווח או הפסד, אם הקבוצה מנהלת התחייבויות אלה וביצועיהן מוערכים בהתבסס על שוויין ההוגן, וזאת בהתאם לאופן שבו תיעדה הקבוצה את ניהול הסיכונים, אם הייעוד נועד למנוע חוסר עקביות חשבונאית (An accounting mismatch), או אם מדובר במכשיר משולב הכולל נגזר משובץ.

עלויות עסקה המיוחסות באופן ישיר להנפקה צפויה של מכשיר אשר יסווג כהתחייבות פיננסית, מוכרות כנכס במסגרת סעיף הוצאות נדחות בדוח על המצב הכספי. עלויות עסקה אלו מנוכות מההתחייבות הפיננסית בעת ההכרה לראשונה בה, או מופחתות כהוצאות מימון בדוח רווח והפסד כאשר ההנפקה אינה צפויה עוד להתקיים.

גרעית התחייבויות פיננסיות

התחייבויות פיננסיות נגרעות כאשר מחויבות הקבוצה, כמפורט בהסכם, פוקעת או כאשר היא סולקה או בוטלה.

שינוי תנאים של מכשירי חוב

החלפת מכשירי חוב, בעלי תנאים שונים באופן מהותי, בין לווה לבין מלווה קיימים מטופלת כסילוק ההתחייבות הפיננסית המקורית והכרה בהתחייבות פיננסית חדשה בשווי הוגן. כמו כן, שינוי משמעותי בתנאים של התחייבות פיננסית קיימת או של חלק ממנה, מטופל כסילוק ההתחייבות הפיננסית המקורית והכרה בהתחייבות פיננסית חדשה.

במקרים כאמור כל ההפרש בין העלות המופחתת של ההתחייבות הפיננסית המקורית לבין השווי ההוגן של ההתחייבות הפיננסית החדשה מוכר ברווח והפסד בסעיף הכנסות או הוצאות מימון.

התנאים שונים באופן מהותי אם הערך הנוכחי המהווה של תזרימי המזומנים לפי התנאים החדשים, כולל עמלות כלשהן ששולמו, בניכוי עמלות כלשהן שהתקבלו ומהווה באמצעות שיעור הריבית האפקטיבי המקורי, הינו שונה לפחות בעשרה אחוזים מהערך הנוכחי המהווה של תזרימי המזומנים הנוטרים של ההתחייבות הפיננסית המקורית.

בנוסף למבחן הכמותי כאמור, הקבוצה בוחנת, בין היתר, האם חלו שינויים גם בפרמטרים כלכליים שונים הגלומים במכשירי החוב המוחלפים, לפיכך, ככלל, החלפות של מכשירי חוב צמודים למדד במכשירים שאינם צמודים למדד נחשבות כהחלפות בעלות תנאים שונים באופן מהותי גם אם אינן מקיימות את המבחן הכמותי שבוצע לעיל.

קיוזו מכשירים פיננסיים

נכס פיננסי והתחייבות פיננסית מקוזזים והסכומים מוצגים בנטו בדוח על המצב הכספי כאשר לקבוצה קיימת באופן מיידי (Currently) זכות משפטית ניתנת לאכיפה לקזז את הסכומים שהוכרו וכן כוונה לסלק את הנכס וההתחייבות על בסיס נטו או לממש את הנכס ולסלק את ההתחייבות בו-זמנית.

3. מכשירים פיננסיים נגזרים

נגזרים מוכרים לראשונה בשווי הוגן. עלויות עסקה הניתנות לייחוס נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן. לאחר ההכרה לראשונה, נמדדים הנגזרים בשווי הוגן, כשהשינויים בשווי ההוגן נזקפים מיידית לרווח והפסד, כהכנסות או הוצאות מימון. בנוסף ראה סעיף 5 להלן.

4. נכסים והתחייבויות צמודי מדד שאינם נמדדים לפי שווי הוגן

ערכם של נכסים והתחייבויות פיננסיות צמודי מדד, שאינם נמדדים לפי שווי הוגן, משוערך בכל תקופה בהתאם לשיעור עליית או ירידת המדד בפועל.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**ה. מכשירים פיננסיים (המשך)****5. הקבוצה קיבלה החלטות לייעוד נכסים כדלקמן:****נכסים הכלולים בתיקי השקעה של חוזים תלויי תשואה**

נכסים אלו, הכוללים מכשירים פיננסיים סחירים ומכשירים פיננסיים לא סחירים (כולל השקעות בחברות כלולות), יועדו לקטגוריית שווי הוגן דרך רווח או הפסד, וזאת מהנימוקים הבאים: מדובר בתיקים מנוהלים, נפרדים ומזוהים, אשר הצגתם לפי שווי הוגן מקטינה באופן משמעותי חוסר עקביות חשבונאית של הצגת נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות לפי בסיסי מדידה שונים (An accounting mismatch), כמו כן הניהול מתבצע לפי שווי הוגן וביצועי התיק נמדדים לפי שווי הוגן בהתאם לאסטרטגיית ניהול סיכונים מתועדת, והמידע לגבי המכשירים הפיננסיים מדווח להנהלה (וועדת ההשקעות הרלוונטיות) באופן פנימי על בסיס שווי הוגן.

נכסים לא סחירים (לא כולל מניות) העומדים כנגד תיק סיעוד קבוצתי תלוי תשואה סווגו לקטגוריית הלוואות וחייבים.

נכסים שאינם סחירים הנכללים בתיקי השקעות כנגד חוזים שאינם תלויי תשואה (נוסטרו)

נכסים אלו, הכוללים אג"ח מיועדות (הסכמי ח"צ), אג"ח לא סחיר אחר, תעודות מסחריות, פיקדונות בבנקים והלוואות ויתרות חובה לקבל, נכללו בדוח על המצב הכספי במסגרת נכסי חוב שאינם סחירים. נכסים אלו סווגו לקטגוריית הלוואות וחייבים.

מניות שאינן סחירות מסווגות כנכסים פיננסיים זמינים למכירה. לגבי נגזרים או נגזרים משובצים - ראה להלן.

נכסים סחירים הנכללים בתיקי השקעות כנגד חוזים שאינם תלויי תשואה (נוסטרו) שאינם כוללים נגזרים משובצים או נגזרים (לרבות קרנות השקעה)

הנכסים הסחירים העומדים כנגד התחייבויות מבטיחות תשואה שהופקו משנת 2004 סווגו עד ליום 31 בדצמבר 2013 לקטגוריית שווי הוגן דרך רווח או הפסד. בשנת 2014 בהתאם לבחינה שערכה הראל ביטוח, הוחלט לכלול את נכסי התיק במסגרת תיק הנכסים הכולל העומד כנגד חוזים שאינם תלויי תשואה. נכסים שסווגו לקטגוריית שווי הוגן דרך רווח או הפסד ימשיכו להיות מטופלים באותו אופן עד למימושם, נכסים חדשים נכללו במסגרת תיק הנוסטרו הכולל וטופלו כזמינים למכירה. לשינוי כאמור לא הייתה השפעה על התוצאות הכספיות של הקבוצה.

נגזרים ונכסים פיננסיים הכוללים נגזרים משובצים שנדרש להפרידם

נכסים אלו, סחירים ושאינם סחירים, יועדו לקטגוריית שווי הוגן דרך רווח או הפסד.

נכסים מגבים להתחייבויות בגין תעודות הסל

עד ליום 3 באוקטובר 2018 וכניסתו לתוקף של תיקון 28 לחוק השקעות משותפות בנאמנות (להלן: "התיקון" או "החוק") ושל תקנות שתוקנו מכוחו או עודכנו במסגרתו, ניירות הערך המשמשים כנכסים מגבים להתחייבויות בגין תעודות הסל יועדו עם ההכרה הראשונית לקטגוריית שווי הוגן דרך רווח או הפסד, וזאת מהנימוקים הבאים: מדובר בתיקים מנוהלים, נפרדים ומזוהים, אשר הצגתם לפי שווי הוגן מקטינה באופן משמעותי חוסר עקביות חשבונאית (An accounting mismatch), כמו כן הניהול מתבצע לפי שווי הוגן וביצועי התיק נמדדים לפי שווי הוגן בהתאם לאסטרטגיית ניהול סיכונים מתועדת, והמידע לגבי המכשירים הפיננסיים מדווח להנהלה באופן פנימי על בסיס שווי הוגן.

עם כניסתו לתוקף של התיקון, הפכו תעודות הסל (במספר פעימות, בהתאם למדד שאחריו עוקבת התעודה) ל"קרנות סל" שהן קרנות מחקות סגורות, כלומר קרנות מחקות נסחרות שחלות עליהן הוראות החוק כפי שעודכנו במסגרת התיקון. בהתאם, הפסיקה החברה לאחד את הנכסים המגבים להתחייבויות בגין תעודות הסל (כמו גם את ההתחייבויות בגין תעודות הסל עצמן) ממועד זה והדוח על המצב הכספי לא כולל את הנכסים (וההתחייבויות) כאמור.

מוחזק לפדיון

נכסים אלו כוללים אגרות חוב סחירות צמודות מדד המוחזקות במסגרת התחייבויות שאינן תלויות תשואה. נכסים אלו סווגו לקטגוריית "מוחזק לפדיון" מהנימוקים הבאים: בכוונת וביכולת החברה להחזיק בנכסים אלו עד למועד פדיונם הסופי. כמו כן, עומדים נכסים אלו כנגד התחייבויות ביטוחיות שבמרביתן הינן צמודות מדד. סיווג הנכסים לקטגוריה זו יוצר התאמה חשבונאית ברגישות לשינויים במדד המחירים לצרכן בין הנכסים להתחייבויות שכנגדן הם עומדים.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ה. מכשירים פיננסיים (המשך)

6. הון מניות

מניות רגילות

מניות רגילות מסווגות כהון. עלויות תוספתיות המתייחסות ישירות להנפקת מניות רגילות וכתבי אופציה למניות בניכוי השפעת המס, מוצגות כהפחתה מההון.

מניות באוצר

כאשר הון מניות שהוכר בהון נרכש מחדש על ידי הקבוצה, סכום התמורה ששולם, הכולל עלויות ישירות בניכוי השפעת המס, מנוכה מההון. המניות שנרכשו מחדש מסווגות כמניות באוצר. כאשר מניות באוצר נמכרות או מונפקות מחדש, סכום התמורה שהתקבלה מוכר כגידול בהון והעודף שנובע מהעסקה נזקף ליתרת הפרמיה, ואילו חוסר שנובע מהעסקה מוקטן מיתרת הפרמיה, ככל שקיימת.

ו. רכוש קבוע

1. הכרה ומדידה

פריטי רכוש קבוע נמדדים לפי העלות בניכוי פחת שנצבר והפסדים מצטברים מירידת ערך, למעט נדל"ן בשימוש עצמי, המוצג לפי שווי הוגן, כאשר השינויים בשווי ההון נרשמים בהון במסגרת סעיף קרן הערכה מחדש ונזקפים לרווח כולל אחר.

העלות של הרכוש הקבוע כוללת הוצאות הניתנות לייחוס במישרין לרכישת הנכס. עלות נכסים שהוקמו באופן עצמי כוללת את עלות החומרים ושכר עבודה ישיר, וכן כל עלות נוספת שניתן לייחס במישרין להבאת הנכס למיקום ולמצב הדרושים לכך שהוא יוכל לפעול באופן שהתכוונה ההנהלה. עלות תוכנה שנרכשה, המהווה חלק בלתי נפרד מתפעול הציוד הקשור, מוכרת כחלק מעלות ציוד זה.

פריט רכוש קבוע שנרכש תמורת פריט לא כספי אחר במסגרת עסקה בעלת מהות מסחרית, מוכר לראשונה לפי שווי הוגן. כאשר לחלקי רכוש קבוע משמעותיים (לרבות עלויות של בדיקות תקופתיות משמעותיות) יש אורך חיים שונה, הם מטופלים כפריטים נפרדים (רכיבים משמעותיים) של הרכוש הקבוע. רווח או הפסד מגריעת פריט רכוש קבוע נקבע לפי השוואת התמורה נטו מגריעת הנכס לערכו בספרים, ומוכר נטו בסעיף הכנסות אחרות או הוצאות אחרות, לפי העניין, בדוח רווח והפסד.

עלייה בערכו של נכס נדל"ן לשימוש עצמי כתוצאה מהערכה מחדש, מוכרת ברווח או הפסד עד לסכום שבו היא מבטלת ירידה כתוצאה מהערכה מחדש של אותו נכס, שהוכרה קודם לכן ברווח או הפסד. כל עלייה נוספת לאחר מכן נזקפת לקרן הערכה מחדש.

בעת ביצוע הערכה מחדש, פחת שנצבר במועד ההערכה מחדש מבוטל מול הערך בספרים ברוטו של הנכס, והסכום נטו מוצג מחדש לפי הסכום המשוער של הנכס. קרן הערכה מחדש מועברת ישירות לעודפים כאשר הנכס נגרע, אך לא לפני כן.

2. סיווג מחדש לסעיף נדל"ן להשקעה

כאשר קיימות ראיות לשינוי בשימוש בנדל"ן, משימוש על ידי הבעלים לנדל"ן להשקעה, אשר נמדד לפי שווי הוגן, הנכס נמדד מחדש לפי שווי הוגן ומסווג כנדל"ן להשקעה. כל רווח שנוצר מהמדידה מחדש נזקף לרווח כולל אחר ומוצג בקרן שערך בהון, אלא אם הרווח מבטל הפסד קודם מירידת ערך של הנדל"ן, ובמקרה זה הרווח נזקף תחילה לדוח רווח והפסד. כל הפסד נזקף ישירות לרווח והפסד.

3. עלויות עוקבות

עלויות החלפת חלק מפריט רכוש קבוע ועלויות עוקבות אחרות מוכרות כחלק מהערך בספרים של אותו רכוש קבוע אם צפוי כי ההטבה הכלכלית העתידית הגלומה בהן תזרום אל תוך הקבוצה וכי עלותן ניתנת למדידה באופן מהימן. הערך בספרים של חלק מפריט רכוש קבוע שהוחלף נגרע. עלויות תחזוקה שוטפות נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**ו. רכוש קבוע (המשך)****4. פחת**

פחת הוא הקצאה שיטתית של הסכום בר-פחת של נכס על פני אורך חייו השימושיים. סכום בר-פחת הוא העלות של הנכס, או סכום אחר המחליף את העלות, בניכוי ערך השיר של הנכס.

נכס מופחת כאשר הוא זמין לשימוש, דהיינו כאשר הוא הגיע למיקום ולמצב הדרושים על מנת שהוא יוכל לפעול באופן שהתכוונה ההנהלה.

פחת נזקף לדוח רווח והפסד (אלא אם נכלל בערך בספרים של נכס אחר) לפי שיטת הקו הישר על פני אומדן אורך החיים השימושי של כל חלק מפריטי הרכוש הקבוע, מאחר ושיטה זו משקפת את תבנית הצריכה החזויה של ההטבות הכלכליות העתידיות הגלומות בנכס בצורה הטובה ביותר. קרקעות בבעלות אינן מופחתות.

שיעור ההפחתה, המתבסס על אומדן אורך החיים השימושי לתקופה השוטפת ולתקופות ההשוואתיות, הינו כדלקמן:

• בניינים	2% - 4%
• רהוט וציוד משרדי	6%-20%
• מחשבים וציוד היקפי	14%-33%
• שיפורים במושכר	10%-25%
• כלי רכב	15%

שיפורים במושכר מופחתים לפי שיטת הקו הישר על פני תקופת השכירות (לרבות תקופת האופציה להארכה שבידי הקבוצה שבכוונתה לממשה), או בהתאם לתקופת החיים השימושיים המשוערת של הנכסים, לפי הקצר שבהם.

האומדנים בדבר שיטת הפחת, אורך החיים השימושיים וערך השיר נבחנים מחדש לפחות בכל סוף שנה ומותאמים בעת הצורך.

ז. נכסים בלתי מוחשיים

1. עודפי עלות, המתייחסים לדמי ניהול עתידיים כפי שהיו צפויים להתקבל מופחתים בהתאם לתקופה החזויה לקבלת דמי ניהול, המשקפת את תבנית הצריכה החזויה של ההטבות הכלכליות העתידיות הגלומות בנכס.

2. מותג (מופחת בקו ישר בין 5 ל- 10 שנים).

3. עלויות פיתוח תוכנה לשימוש עצמי מהוונות לאחר ששלב התכנון המקדמי הושלם וצפוי שהפרויקט יושלם והתוכנה תשמש לביצוע המטרות שיועדו לה. ההיוון מופסק במועד בו התוכנה הושלמה מהותית והיא מוכנה לשימושה המיועד. עלויות כאמור מופחתות בקו ישר על פני תקופת צריכת ההטבות הכלכליות הצפויה.

4. מוניטין שנוצר כתוצאה מרכישה של חברות בנות או מרכישת פעילות, נכלל במסגרת סעיף נכסים בלתי מוחשיים. למידע בדבר מדידת המוניטין בעת ההכרה לראשונה ראה באור 3א לעיל.

בתקופות עוקבות מוניטין נמדד לפי עלות בניכוי הפסדים מירידת ערך שנצברו. מוניטין אינו מופחת באופן שיטתי, אלא נבחן לפחות אחת לשנה לירידת ערך. כאשר ליתר הנכסים הבלתי מוחשיים, האומדנים בדבר שיטת הפחת, אורך החיים השימושיים וערך השיר נבחנים מחדש לפחות בכל סוף שנה דיווח ומותאמים בעת הצורך.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**ח. נדל"ן להשקעה**

נדל"ן להשקעה הוא נדל"ן (קרקע או מבנה - או חלק ממבנה - או שניהם) המוחזק (על ידי הקבוצה כבעלים או על-ידי חוכר בחכירה מימונית) לצורך הפקת הכנסות שכירות או לשם עליית ערך הונית או שניהם, ושלא לצורך שימוש או מכירה במהלך העסקים הרגיל.

נדל"ן להשקעה נמדד לראשונה לפי עלות. בתקופות עוקבות הנדל"ן להשקעה נמדד לפי שווי הוגן, כשהשינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד.

הקבוצה מודדת את הנדל"ן להשקעה שלה לפי מודל השווי ההוגן ולפיכך, מודדת את הנדל"ן להשקעה בהקמה שלה כלהלן:

- (1) לפי שווי הוגן, כאשר ניתן לאמוד באופן מהימן את השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה בהקמה; ו-
 - (2) כאשר לא ניתן למדוד את השווי ההוגן באופן מהימן, לפי עלות בתקופת ההקמה עד למועד המוקדם מבין מועד סיום ההקמה והמועד בו ניתן למדוד את שווי ההוגן באופן מהימן.
- במעבר מנדל"ן להשקעה, הנמדד לפי שווי הוגן, לרכוש קבוע (נדל"ן בשימוש הבעלים), מתקבע השווי ההוגן למועד זה כעלות הרכוש הקבוע, לצורך הטיפול החשבונאי העוקב.
- כאשר נדל"ן להשקעה שסווג בעבר כפריט רכוש קבוע נמכר, קרן ההערכה מחדש, הנכללת בהון בהתייחס לנדל"ן להשקעה, מועברת ישירות לעודפים.

ט. ירידת ערך**1. נכסים פיננסיים שאינם נגזרים**

ירידת ערך של נכס פיננסי שאינו מוצג בשווי הוגן דרך רווח והפסד נבחנת כאשר קיימת ראייה אובייקטיבית לכך שאירוע הפסד התרחש לאחר מועד ההכרה לראשונה בנכס אשר השפיע באופן שלילי על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים של הנכס הניתן לאמידה מהימנה.

ראייה אובייקטיבית לכך שחלה ירידת ערך של נכסים פיננסיים עשויה לכלול הפרת חוזה על ידי חייב, ארגון מחדש של סכום המגיע לקבוצה בתנאים אשר הקבוצה לא הייתה שוקלת במקרים אחרים, קיום סממנים לכך שחייב או מנפיק חוב יפשוט רגל, שינויים שליליים בסטאטוס התשלומים של לווים, היעלמות שוק פעיל עבור נייר ערך או שינויים בסביבה הכלכלית שמעידים על חדלות פירעון של מנפיקי חוב ומידע נצפה שמצביע על כך שקיימת ירידה הניתנת למדידה בתזרים מזומנים צפוי מקבוצה של נכסים פיננסיים.

ראיות לירידת ערך נכסים פיננסיים זמינים למכירה

בבחינת ירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהם מכשירים הוניים, נבחן גם הפער שבין השווי ההוגן של הנכס לעלותו המקורית, תוך התייחסות לסטיית התקן של שער המכשיר, למשך הזמן בו השווי ההוגן של הנכס נמוך מעלותו המקורית ולשינויים בסביבה הטכנולוגית, הכלכלית או המשפטית או בסביבת השוק בה פועלת החברה שהנפיקה את המכשיר, בנוסף ירידה משמעותית או מתמשכת בשווי ההוגן מתחת לעלות המקורית הינה ראיה אובייקטיבית לירידת ערך.

בהתאם למדיניות הקבוצה, ירידת ערך של למעלה מ- 20% מתחת לעלות המקורית של המכשיר, או ירידת ערך מתחת לעלות המקורית הנמשכת למעלה מתשעה חודשים, נחשבת ירידה משמעותית או מתמשכת בהתאמה.

ראיות לירידת ערך של מכשיר חוב

הקבוצה בוחנת ראיות לירידת ערך של נכסים פיננסיים הן ברמת הנכס הבודד והן ברמה קולקטיבית.

עבור נכסים פיננסיים מהותיים, נבחן הצורך בירידת ערך על בסיס כל נכס בנפרד. בנוסף, עבור נכסים פיננסיים מהותיים אשר בגינם לא זוהתה ירידת ערך ספציפית, נבחן הצורך בירידת ערך באופן קולקטיבי, במטרה לאתר ירידת ערך שהתרחשה וטרם זוהתה. לגבי יתר הנכסים הפיננסיים, נבחן הצורך בירידת ערך באופן קולקטיבי, לפי קבוצות בעלות מאפייני סיכוני אשראי דומים.

טיפול בהפסדים מירידת ערך של נכסים פיננסיים

הפסד מירידת ערך של נכס פיננסי, הנמדד לפי עלות מופחתת, מחושב כהפרש בין ערך הנכס בספרים לבין הערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים, מהוון בשיעור הריבית האפקטיבית המקורית.

הפסדים מירידת ערך בגין נכסים פיננסיים הנמדדים בעלות מופחתת נזקפים לדוח רווח והפסד ומוצגים כהפרשה להפסד כנגד יתרת הנכסים. הכנסת ריבית בגין נכסים שערכם נפגם מוכרת באמצעות שימוש בשיעור הריבית ששימש להיוון תזרימי המזומנים העתידיים לצורך מדידת ההפסד מירידת ערך. הפסדים מירידת ערך בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה מוכרים על ידי העברת ההפסד המצטבר שנוקף לקרן הון בגין נכסים זמינים למכירה, לרווח והפסד. ההפסד המצטבר אשר מסווג מהרווח הכולל האחר לרווח והפסד הינו ההפרש בין עלות הרכישה בניכוי החזרי קרן והפחתות, לבין השווי ההוגן הנוכחי בניכוי ירידות ערך אשר הוכרו בעבר דרך רווח והפסד. כל ירידת ערך נוספת מוכרת ברווח והפסד. שינויים בהפרשה לירידת ערך כתוצאה מיישום שיטת הריבית האפקטיבית מוצגים כמרכיב של רווחים מהשקעות נטו והכנסות מימון.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**ט. ירידת ערך (המשך)****1. נכסים פיננסיים שאינם נגזרים (המשך)****ביטול הפסד מירידת ערך**

הפסד מירידת ערך מבוטל כאשר ניתן ליחסו באופן אובייקטיבי לאירוע שהתרחש לאחר ההכרה בהפסד מירידת הערך (כגון פירעון על ידי החייב). ביטול הפסד מירידת ערך בגין נכסים פיננסיים הנמדדים לפי עלות מופחתת ובגין נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהינם מכשירי חוב, נזקף לרווח והפסד. בנוסף, בגין נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהינם מכשירי חוב, במידה ולא קיימת עוד ראייה אובייקטיבית לירידת ערך, ההפסד מירידת ערך מבוטל במלואו ונזקף לרווח והפסד וההפרש המצטבר הנוכחי (ההפרש שבין השווי ההוגן והעלות) מוכר בהון ברווח כולל אחר.

ביטול הפסד מירידת ערך בגין נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהינם מכשירי הון, נזקף ישירות לרווח הכולל האחר.

2. נכסים שאינם פיננסיים**עיתוי בחינת ירידת הערך**

הערך בספרים של הנכסים הלא פיננסיים של הקבוצה, שאינם הוצאות רכישה נדחות, נדל"ן להשקעה ונכסי מס נדחים, נבדק בכל מועד דיווח כדי לקבוע האם קיימים סימנים המצביעים על ירידת ערך. באם קיימים סימנים, כאמור, מחושב אומדן סכום בר ההשבה של הנכס.

אחת לשנה בתאריך קבוע עבור כל יחידה מניבת מזומנים הכוללת מונויטין או נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים בלתי מוגדר או שאינם זמינים לשימוש, מבצעת הקבוצה הערכה של הסכום בר ההשבה, או באופן תכוף יותר, אם קיימים סימנים לירידת ערך.

קביעת יחידות מניבות מזומנים

למטרת בחינת ירידת ערך, הנכסים אשר אינם ניתנים לבחינה פרטנית מקובצים יחד לקבוצת הנכסים הקטנה ביותר אשר מניבה תזרימי מזומנים משימוש מתמשך, אשר הינם בלתי תלויים בעיקרם בנכסים אחרים ובקבוצות אחרות ("יחידה מניבת מזומנים").

מדידת סכום בר השבה

הסכום בר ההשבה של נכס או של יחידה מניבת מזומנים הינו הגבוה מבין שווי שימוש לבין שווי הוגן, בניכוי עלויות מימוש. בקביעת שווי השימוש, מהווה הקבוצה את תזרימי המזומנים העתידיים החזויים לפי שיעור הירידה לפני מסים, המשקף את הערכות משתתפי השוק לגבי ערך הזמן של הכסף והסיכונים הספציפיים המתייחסים לנכס או ליחידה מניבה מזומנים בגינם לא הותאמו תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים לנבוע מהנכס או מהיחידה מניבת המזומנים.

הקצאת מונויטין ליחידות מניבות מזומנים

יחידות מניבות מזומנים אליהן הוקצה מונויטין מקובצות כך שהרמה בה נבחנת ירידת ערך של מונויטין משקפת את הרמה הנמוכה ביותר בה המונויטין נתון למעקב למטרת דיווח פנימי, אך בכל מקרה אינה גדולה ממגזר פעילות (לפני קיבוץ מגזרים דומים).

מונויטין שנרכש במסגרת צירוף עסקים מוקצה למטרת בחינת ירידת ערך ליחידות מניבות מזומנים, לרבות אלו הקיימות בקבוצה גם ערב צירוף העסקים, אשר צפויות להניב הטבות מהסינרגיה של הצירוף.

הכרה בהפסד מירידת ערך

הפסדים מירידת ערך מוכרים כאשר הערך בספרים של הנכס או של יחידה מניבת מזומנים עולה על הסכום בר ההשבה, ונזקפים לרווח והפסד. לגבי יחידות מניבות מזומנים הכוללות מונויטין, הפסד מירידת ערך מוכר כאשר הערך בספרים של היחידה מניבת מזומנים, לאחר גילום יתרת המונויטין, עולה על הסכום בר ההשבה שלה. הפסדים מירידת ערך שהוכרו לגבי יחידות מניבות מזומנים, מוקצים תחילה להפחתת הערך בספרים של מונויטין שיוחס ליחידות אלה ולאחר מכן להפחתת הערך בספרים של הנכסים האחרים ביחידה מניבת המזומנים, באופן יחסי.

ביטול הפסד מירידת ערך

הפסד מירידת ערך מונויטין אינו מבוטל. כאשר לנכסים אחרים, הפסדים מירידת ערך שהוכרו בתקופות קודמות נבדקים מחדש בכל מועד דיווח כדי לקבוע האם קיימים סימנים לכך שההפסדים קטנו או לא קיימים עוד. הפסד מירידת ערך מבוטל אם חל שינוי באומדנים ששימשו לקביעת הסכום בר ההשבה, אך ורק במידה שהערך בספרים של הנכס, אחרי ביטול ההפסד מירידת ערך, אינו עולה על הערך בספרים בניכוי פחת או הפחתות, שהיה נקבע אלמלא הוכר הפסד מירידת ערך.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**ט. ירידת ערך (המשך)****3. השקעות בחברות כלולות ובעסקאות משותפות**

הקבוצה קובעת, לאחר יישום שיטת השווי המאזני, באם יש צורך להכיר בהפסד בגין ירידת ערך של ההשקעה בחברות כלולות או בעסקאות משותפות. הקבוצה קובעת בכל תאריך דיווח אם קיימת ראייה אובייקטיבית המצביעה על ירידת ערך של ההשקעה בחברה כלולה. במידה ויש צורך בכך, מוכר הפסד מירידת ערך, בסכום ההפרש בין הסכום בר ההשבה של ההשקעה בחברה הכלולה לבין עלותה בספרים. ההפסד מירידת ערך נזקף לדוח רווח והפסד בסעיף חלק החברה ברווחי (הפסדי) החברות המוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני.

מוניטין המהווה חלק מחשבון השקעה בחברה כלולה או בעסקה משותפת אינו מוכר כנכס בנפרד ולכן אינו נבחן בנפרד בבחינת ירידת ערך. במידה וקיימת ראייה אובייקטיבית המצביעה על כך שיתכן שנפגם ערכה של ההשקעה, הקבוצה מבצעת הערכה של סכום בר ההשבה של ההשקעה שהינו הגבוה מבין שווי השימוש ומחיר המכירה נטו שלה.

בקביעת שווי שימוש של השקעה בחברה כלולה או בעסקה משותפת הקבוצה אומדת את חלקה בערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים, אשר חזוי שיופקו על ידי החברה הכלולה או העסקה המשותפת, כולל תזרימי המזומנים מהפעילויות של החברה הכלולה או העסקה המשותפת והתמורה מממושג הסופי של ההשקעה, או אומדת את הערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים אשר חזוי כי ינבעו מדיבידנדים שיתקבלו ומהמימוש הסופי.

הפסד מירידת ערך מוכר כאשר הערך בספרים של ההשקעה, לאחר יישום שיטת השווי המאזני, עולה על הסכום בר ההשבה, ונזקף לסעיף חלק החברה בריווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני. הפסד מירידת ערך אינו מוקצה לנכס כלשהו, לרבות למוניטין המהווה חלק מחשבון ההשקעה בחברה כלולה או בעסקה משותפת.

הפסד מירידת ערך יבוטל אם ורק אם חלו שינויים באומדנים ששימשו בקביעת הסכום בר ההשבה של ההשקעה מהמועד בו הוכר לאחרונה ההפסד מירידת ערך. הערך בספרים של ההשקעה, אחרי ביטול ההפסד מירידת ערך, לא יעלה על הערך בספרים של ההשקעה שהיה נקבע לפי שיטת השווי המאזני אילולא הוכר הפסד מירידת ערך.

י. הטבות לעובדים**1. הטבות לאחר סיום העסקה**

בקבוצה קיימות מספר תכניות הטבה לאחר העסקה. התכניות ממומנות בדרך כלל על ידי הפקדות לחברות ביטוח וקרנות פנסיה, והן מסווגות כתכניות הפקדה מוגדרת וכן כתכניות הטבה מוגדרת.

א. תכניות להפקדה מוגדרת

תכנית להפקדה מוגדרת הינה תוכנית לאחר סיום העסקה שלפיה הקבוצה משלמת תשלומים קבועים לישות נפרדת מבלי שתהיה לה מחויבות משפטית או משתמעת לשלם תשלומים נוספים. מחויבויות הקבוצה להפקיד בתכנית הפקדה מוגדרת, נזקפות כהוצאה לרווח והפסד בתקופות שבמהלכן סיפקו העובדים שירותים קשורים. התחייבויות להפקיד בתכנית הפקדה מוגדרת אשר עומדות לתשלום תוך יותר מ- 12 חודשים מתום התקופה בה העובדים סיפקו את השירות, מוכרות לפי ערכן הנוכחי.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**י. הטבות לעובדים (המשך)****1. הטבות לאחר סיום העסקה (המשך)****ב. תכניות להטבה מוגדרת**

תוכנית להטבה מוגדרת הינה תוכנית הטבה לאחר סיום העסקה שאינה תוכנית להפקדה מוגדרת. מחויבות נטו של הקבוצה, המתייחסת לתכנית הטבה מוגדרת בגין הטבות לאחר סיום העסקה, מחושבת לגבי כל תכנית בנפרד על ידי אומדן הסכום העתידי של ההטבה שתגיע לעובד בתמורה לשירותיו, בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. הטבה זו מוצגת לפי ערך נוכחי בניכוי השווי ההוגן של נכסי התכנית. הקבוצה קובעת את הריבית נטו על ההתחייבות (הנכס), נטו בגין הטבה מוגדרת על ידי הכפלת ההתחייבות (הנכס), נטו בגין הטבה מוגדרת בשיעור ההיוון ששימש למדידת המחויבות בגין הטבה מוגדרת, כפי ששניהם נקבעו בתחילת תקופת הדיווח השנתית.

שיעור ההיוון נקבע בהתאם לתשואה במועד הדיווח על אגרות חוב קונצרניות צמודות באיכות גבוהה שהמטבע שלהן הינו שקל ומועד פירעון דומה לתנאי המחויבות של הקבוצה. החישובים נערכים מידי שנה על ידי אקטואר מוסמך לפי שיטת יחידת הזכאות החזויה.

כמו כן כאשר קיימת חובה, במסגרת דרישת הפקדה מזערית, לתשלום סכומים נוספים ביחס לשירותים שניתנו בעבר, מכירה הקבוצה במחויבות נוספת (הגדלת התחייבות נטו או הקטנת נכס נטו), במידה בה סכומים כאמור לא יהיו זמינים כהטבה כלכלית בצורה של החזר מהתוכנית או הקטנה בהפקדות עתידיות.

מדידה מחדש של ההתחייבות (הנכס), נטו בגין הטבה מוגדרת כוללת רווחים והפסדים אקטואריים, תשואה על נכסי תוכנית (למעט ריבית), וכן שינוי כלשהו בהשפעה על תקרת הנכסים (ככל שרלוונטי, למעט ריבית). מדידות מחדש נזקפות מיידית, דרך רווח כולל אחר ישירות לעודפים. עלויות ריבית בגין מחויבויות להטבה מוגדרת והכנסות ריבית בגין נכסי התכנית שנוקפו לרווח והפסד, מוצגות בסעיף שכר עבודה במסגרת הוצאות הנהלה וכלליות.

כאשר חל שיפור או צמצום בהטבות שמעניקה הקבוצה לעובדים, אותו חלק מההטבות המוגדרות המתייחס לשירותי עבר של העובדים או הרווח/ההפסד מהצמצום מוכרים מיידית ברווח/הפסד כאשר מתרחש התיקון/הצמצום של התוכנית.

הקבוצה מכירה ברווח או בהפסד מסילוק תוכנית להטבה מוגדרת כאשר הסילוק מתרחש. רווחים או הפסדים כאמור הינם ההפרש בין החלק המסולק מתוך הערך הנוכחי של המחויבות להטבה מוגדרת במועד הסילוק לבין מחיר הסילוק לרבות נכסי התוכנית שהועברו.

לקבוצה קיימות פוליסות ביטוחי מנהלים אשר הוצאו לפני שנת 2004 ולפי תנאי הפוליסות יתרת הרווח הריאלי שהצטבר על רכיב הפיצויים תשולם לעובד במועד פרישתו. בגין פוליסות כאמור, נכסי התוכנית כוללים הן את יתרת רכיב הפיצויים והן את יתרת הרווח הריאלי שהצטבר (במידה שהצטבר) על הפקדות לפיצויים עד למועד הדיווח ומוצגים בשווי הוגן.

נכסי תוכנית אלה משמשים לתוכנית הטבה מוגדרת הכוללת שני רכיבי התחייבות: רכיב תוכנית הטבה מוגדרת בגין הפיצויים, המחושבת באופן אקטוארי כאמור לעיל, ורכיב נוסף שהינו המחויבות לתשלום של יתרת הרווח הריאלי שהצטבר (במידה שהצטבר) במועד פרישת העובד. רכיב זה נמדד בגובה יתרת הרווח הריאלי שהצטבר בפועל למועד הדיווח.

הקבוצה מקזזת נכס המתייחס לתכנית הטבה אחת מול התחייבות המתייחסת לתכנית אחרת רק כאשר יש זכות הניתנת לאכיפה משפטית להשתמש בעודף התכנית האחת כדי לסלק מחויבות בגין התוכנית האחרת, וכן יש כוונה לסלק את המחויבות על בסיס נטו או לממש את העודף בתכנית אחת ולסלק את המחויבות שלה בגין התוכנית האחרת בו זמנית.

פוליסות ביטוח בגין סיום יחסי עובד-מעביד, שהונפקו על ידי צד קשור, אינן מהוות נכסי תוכנית ומקוזזות מההתחייבויות בגין חוזי ביטוח.

2. הטבות אחרות לעובדים לטווח ארוך

המחויבות נטו של הקבוצה בגין הטבות לעובדים לטווח ארוך, שאינן מתייחסות לתכניות הטבה לאחר סיום העסקה, היא בגין סכום ההטבה העתידית המגיעה לעובדים בגין שירותים שהוענקו בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. סכום הטבות אלו מהווה לערכו הנוכחי ומנוכה ממנו השווי ההוגן של נכסים המתייחסים למחויבות זו. שיעור ההיוון נקבע בהתאם לתשואה במועד הדיווח על אגרות חוב קונצרניות צמודות באיכות גבוהה שהמטבע שלהן הינו שקל ומועד פירעון דומה לתנאי המחויבויות של הקבוצה. החישוב נעשה לפי שיטת יחידת הזכאות החזויה. רווחים והפסדים אקטואריים נזקפים ישירות לרווח והפסד בתקופה בה הם נוצרו.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**י. הטבות לעובדים (המשך)****3. הטבות בגין פיטורין**

פיצויי פיטורין לעובדים מוכרים כהוצאה כאשר הקבוצה התחייבה באופן מובהק, ללא אפשרות ממשית לביטול, לפיטורי עובדים, לפני הגיעם למועד הפרישה המקובל על פי תכנית פורמאלית מפורטת. הטבות הניתנות לעובדים בפרישה מרצון נזקפות כהוצאה כאשר הקבוצה הציעה לעובדים תכנית המעודדת פרישה מרצון, צפוי שההצעה תתקבל וניתן לאמוד באופן מהימן את מספר הנענים להצעה. אם ההטבות עומדות לתשלום לאחר יותר מ- 12 חודשים מסוף תקופת הדיווח, הן מהוות לערך הנוכחי. שיעור ההיוון נקבע בהתאם לתשואה במועד הדיווח על אגרות חוב קונצרניות צמודות באיכות גבוהה שהמטבע שלהן הינו שקל ושמועד פירעון דומה לתנאי המחויבות של הקבוצה.

4. הטבות עובדים לטווח קצר

מחויבויות בגין הטבות לעובדים לזמן קצר נמדדות על בסיס לא מהוון, וההוצאה נזקפת בעת שניתן השירות המתייחס או במקרה של היעדרויות שאינן נצברות (כמו חופשת לידה) – בעת ההיעדרות בפועל.

הפרשה בגין הטבות לעובדים לטווח קצר בגין בונוס במזומן או תכנית השתתפות ברווחים, מוכרת בסכום הצפוי להיות משולם כאשר לקבוצה יש מחויבות נוכחית משפטית או משתמעת לשלם את הסכום האמור בגין שירות שניתן על ידי העובד בעבר וניתן לאמוד באופן מהימן את המחויבות.

הטבות לעובדים בגין מענק אי תחרות מוכרות לאורך תקופת אי התחרות.

סיווג הטבות לעובדים לצרכי מדידה, כהטבות לטווח קצר או כהטבות אחרות לטווח ארוך נקבע בהתאם לתחזית החברה לסילוק המלא של ההטבות.

5. עסקאות תשלום מבוסס מניות

השווי ההוגן במועד ההענקה של מענקי תשלום מבוסס מניות לעובדים נזקף כהוצאות שכר במקביל לגידול בקרן הון על פני התקופה בה מושגת זכאות העובדים למכשירי ההון (להלן: "תקופת ההבשלה"). השווי ההוגן נקבע על-פי שימוש במודל הבינומי. הסכום שנזקף כהוצאה בגין מענקי תשלום מבוסס מניות, המותנים בתנאי הבשלה שהינם תנאי שירות או תנאי ביצוע שאינם תנאי שוק, מותאם על מנת לשקף את מספר המכשירים ההוניים אשר צפויים להבשיל.

עלות העסקאות המסולקות במכשירים הוניים מוכרות ברווח והפסד יחד עם גידול מקביל בהון על פני התקופה שבה תנאי הביצוע ו/או השירות מתקיימים ומסתיימת במועד שבו העובדים הרלוונטיים זכאים לגמול. ההוצאה המצטברת המוכרת בגין עסקאות המסולקות במכשירים הוניים בכל מועד דיווח עד למועד ההבשלה משקפת את מידת חלוף תקופת ההבשלה ואת האומדן הטוב ביותר של הקבוצה לגבי מספר המכשירים ההוניים שיבשילו בסופו של דבר. החיוב או הזיכוי בדוח רווח והפסד משקף את השינוי בהוצאה המצטברת שהוכרה לתחילת ולסוף התקופה המדווחת.

במקרים של קיצור תקופת ההבשלה מכירה החברה בהוצאות שטרם הוכרו, בהתאם לשווי ההוגן שנקבע במועד ההענקה, על פני תקופת ההבשלה המעודכנת. במקרים בהם הוחלט לקצר את תקופת ההבשלה כך שהאופציות מבשילות מיידיית, החברה מכירה בכל ההוצאות שטרם הוכרו באופן מיידי בתקופה בה התבצע השינוי.

הוצאה בגין הענקות שאינן מבשילות בסופו של דבר אינה מוכרת בהענקות שההבשלה שלהן תלויה בתנאי שירות.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יא. התחייבות בגין תעודות סל ואופציות כיסוי

טיפול חשבונאי עד ליום 3 באוקטובר 2018 וכניסתו לתוקף של תיקון 28 לחוק השקעות משותפות בנאמנות (להלן: "התיקון" או "החוק") ושל תקנות שתוקנו מכוחו או עודכנו במסגרתו:

ההתחייבות בגין תעודות הסל טופלו כמכשיר משולב הכולל חוזה מארח ונגזר משובץ. לפיכך, הפרידה הקבוצה את הטיפול החשבונאי בין החוזה המארח (תעודות הסל המהוות מכשיר חוב) והנגזר המשובץ. החוזה המארח נמדד על פי העלות המופחתת בכל מועד דיווח בניכוי יתרת הוצאות הנפקה שטרם הופחתו. הנגזר המשובץ נמדד בהתאם לשווי ההוגן.

מאחר ותעודות סל מהוות מכשיר בר מכר שיכול להימכר חזרה בכל רגע נתון, ההשפעה של הפרדת נגזר משובץ וטיפול חשבונאי לכל רכיב היא למדוד את המכשיר המשולב בסכום הפדיון לשלם בתאריך הדיווח ללא התחשבות בעמלת ההמרה, בניכוי יתרת הוצאות הנפקה. הוצאות ההנפקה מיוחסות לחוזה המארח, הואיל והשווי של הנגזר המשובץ ביום ההנפקה הינו אפס. הוצאות ההנפקה האמורות מופחתות לאורך החיים של הסדרה הרלוונטית. הקבוצה בוחנת מידי תקופה את אומדן החיים האמור.

במסגרת הנפקת תעודות הסל על ידי החברה המאוחדת מבוצעת רכישה של מניות החברה לכיסוי תעודות הסל. רכישה זו טופלה כמניות באוצר.

טיפול חשבונאי לאחר יום 3 באוקטובר 2018 וכניסתו לתוקף של תיקון 28 לחוק השקעות משותפות בנאמנות (להלן: "התיקון" או "החוק") ושל תקנות שתוקנו מכוחו או עודכנו במסגרתו:

עם כניסתו לתוקף של התיקון, הפכו תעודות הסל (במספר פעימות, בהתאם למדד שאחריו עוקבת התעודה) ל"קרנות סל" שהן קרנות מחקות סגורות, כלומר קרנות מחקות נסחרות שחלות עליהן הוראות החוק כפי שעודכנו במסגרת התיקון. בהתאם, הפסיקה החברה לאחד ממועד זה את התחייבויות תעודות הסל והדוח על המצב הכספי לא כולל את ההתחייבויות כאמור.

בנוסף, לאור הפסקת האיחוד כאמור לעיל, הכירה החברה בגידול בהון בגובה שווי מניות החברה שמוחזקות על ידי תעודות הסל במועדי הפעימות שטופלו כמניות באוצר.

יב. הפרשות

הפרשה מוכרת כאשר לקבוצה יש מחויבות נוכחית, משפטית או משתמעת, כתוצאה מאירוע שהתרחש בעבר, הניתנת לאמידה בצורה מהימנה, וכאשר צפוי כי יידרש תזרים שלילי של הטבות כלכליות לסילוק המחויבות. ההפרשות נקבעות על ידי היוון תזרימי המזומנים העתידיים בשיעור ריבית לפני מס, המשקף את הערכות השוק השוטפות לערך הזמן של הכסף ואת הסיכונים הספציפיים להתחייבות וללא שקלול סיכון האשראי של החברה. הערך בספרים של ההפרשה מותאם בכל תקופה על מנת לשקף את חלוף הזמן וסכום התיאום מוכר כהוצאות מימון.

תביעות משפטיות

הפרשה בגין תביעות מוכרת כאשר לקבוצה קיימת מחויבות משפטית בהווה או מחויבות משתמעת כתוצאה מאירוע שהתרחש בעבר, יותר סביר מאשר לא (more likely than not) כי הקבוצה תידרש למשאביה הכלכליים לסילוק המחויבות וניתן לאמוד אותה באופן מהימן. כאשר השפעת ערך הזמן מהותית, נמדדת ההפרשה בהתאם לערכה הנוכחי.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יג. הכרה בהכנסות

1. פרמיות

א. פרמיות בביטוח חיים וסיעוד, לרבות פרמיות חיסכון ולמעט תקבולים בגין חוזי השקעה מוכרות בעיקרן כהכנסות בהגיע מועד גבייתן. ביטולים מוכרים במועד קבלת ההודעה מבעל הפוליסה, או באופן יזום על ידי הקבוצה עקב פיגורים בתשלום, ככפוף להוראות כל דין. השתתפות ברווחים למבוטחים מנוכה מהפרמיות.

ב. פרמיות בביטוח כללי מוכרות בעיקרן כהכנסות על בסיס דוחות תפוקה חודשיים. דמי הביטוח מתייחסים בעיקרם לתקופת ביטוח של שנה.

חלק מדמי הביטוח בענפי ביטוח מחלות ואשפוז ונסיעות לחו"ל מוכר כהכנסה על בסיס חודשי או יומי.

דמי הביטוח בענף רכב חובה מוכרים כהכנסה בעת פירעון דמי הביטוח הואיל והכיסוי הביטוחי מותנה בתשלום הפרמיה.

דמי ביטוח מפוליסות שתחילת הביטוח שלהן לאחר תאריך הדיווח או דמי ביטוח המתייחסים לתקופה העולה על שנה מהפקת הפוליסה וכן פרמיות ביטוח חיים שנתקבלו בטרם הגיע מועד גבייתן, מוצגים בדוח על המצב הכספי בסעיף זכאים ויתרות זכות.

ההכנסות מדמי ביטוח לאחר ביטולים שנתקבלו מבעלי פוליסות ובניכוי הפרשות עקב אי פירעון דמי הביטוח, בכפוף להוראות כל דין ולאחר ניכוי או תוספת סך השינויים בפרמיה שטרם הורווחה, נרשמים בדוח רווח והפסד בסעיף פרמיות שהורווחו, ברוטו.

השתתפות ברווחים בביטוח קבוצתי, מנוכה מדמי הביטוח.

2. דמי ניהול, עמלות ושירותים פיננסיים אחרים

א. דמי ניהול בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה:

דמי הניהול מחושבים על פי תנאי החוזים ובהתאם להנחיות הממונה על בסיס התשואה וצבירת החיסכון של בעלי הפוליסות.

דמי ניהול בשל חוזי ביטוח וחוזי השקעה שנמכרים החל מ-1 בינואר 2004, הינם דמי ניהול קבועים בלבד.

דמי ניהול בשל חוזי ביטוח שנמכרו עד ליום 31 בדצמבר 2003 כוללים דמי ניהול קבועים ומשתנים.

דמי הניהול הקבועים מחושבים בשיעורים קבועים מצבירת החיסכון ונרשמים על בסיס צבירה.

דמי הניהול המשתנים מחושבים כשיעור מהרווח הריאלי השנתי (מה-1 בינואר ועד ה-31 בדצמבר) שנוקף לפוליסה בניכוי דמי הניהול הקבועים שנגבו מאותה פוליסה. ניתן לגבות דמי ניהול משתנים רק מתשואה ריאלית חיובית ובניכוי הפסדים ריאליים שנצברו בשנים הקודמות.

במהלך השנה נרשמים דמי הניהול המשתנים על בסיס צבירה בהתאם לתשואה החודשית הריאלית, ככל שהיא חיובית. בחודשים בהם התשואה הריאלית שלילית מוקטנים דמי הניהול המשתנים עד לגובה סך דמי הניהול המשתנים שנגבו במצטבר מתחילת השנה. תשואה שלילית שלא בוצעה בגינה הקטנה של דמי הניהול במהלך השנה השוטפת, תנוכה, לצורך חישוב דמי הניהול מתשואה חיובית בשנה העוקבת (ראה גם באור 28).

דמי ניהול בגין תביעות והפעלת תוכניות ביטוח עבור שירותי בריאות כללית, מחושבים בהתאם להסכמים שנחתמו ונקבעו כשיעור מסך הנכסים והרווחיות הנובעת מהנכסים העומדים כנגד התחייבות התוכנית.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יג. הכרה בהכנסות (המשך)

2. דמי ניהול, עמלות ושירותים פיננסיים אחרים (המשך)

- ב. הכנסות מדמי ניהול קרנות פנסיה וקופות גמל מחושבות בשיעור מערך נכסיהן לתום כל חודש ו/או מסך דמי הגמולים שנגבו על ידם מדי חודש ומוכרות כהכנסה על בסיס צבירה.
- ג. דמי ניהול מחברות כלולות הינם בגין שירותים שניתנו.
- ד. דמי ניהול (מקרנות נאמנות, מתיקי השקעות ועוד), דמי הצלחה והכנסות מייעוץ, מוכרות כהכנסה על בסיס מצטבר בהתאם למועד מתן השירות או ביצוע הפעולות.
- ה. הכנסות מעמלות ביטוח כללי בסוכנויות ביטוח נזקפות בעת התהוותן.
- ו. הכנסות מעמלות ביטוח חיים נזקפות על בסיס מועדי הזכאות לתשלום העמלות על פי ההסכמים עם חברות הביטוח, בניכוי הפרשות להחזרי עמלות עקב ביטולים צפויים של פוליסות ביטוח.
- ז. הכנסות מעמלות מביטוח משנה בביטוח כללי, חיים ובריאות נזקפות בעת התהוותן.

יד. רווחים (הפסדים) מהשקעות נטו, הכנסות מימון והוצאות מימון

רווחים (הפסדים) מהשקעות נטו והכנסות מימון כוללים הכנסות ריבית בגין סכומים שהושקעו (לרבות נכסים פיננסיים זמינים למכירה), הכנסות מדיבידנדים, רווחים (הפסדים) ממכירת נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה, שערך נדל"ן להשקעה, שינויים בשווי ההון של נכסים פיננסיים המוצגים בשווי הון דרך רווח או הפסד, רווחים (הפסדים) מהפרשי שער בגין נכסים ורווחים (הפסדים) מממוש השקעות הנמדדות בעלות מופחתת המחושבים כהפרש בין תמורת המימוש נטו ובין העלות המקורית או העלות המופחתת ומוכרים בקרות אירוע המכירה. הכנסות ריבית מוכרות עם צבירתן, באמצעות שיטת הריבית האפקטיבית. הכנסות מדיבידנדים מוכרות במועד בו מוקנית לחברה הזכות לקבלת תשלום. באם מתקבל הדיבידנד בגין מניות סחירות, מכירה החברה בהכנסות מדיבידנד ביום האקס.

הוצאות מימון כוללות הוצאות ריבית על הלוואות שנתקבלו, רווחים והפסדים מהפרשי שער בגין התחייבויות ושינויים בגין ערך הזמן בגין הפרשות. עלויות האשראי נזקפות לדוח רווח והפסד.

בדוחות על תזרימי מזומנים, ריבית שהתקבלה ושולמה ודיבידנדים שהתקבלו מוצגים במסגרת תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת. דיבידנדים ששולמו מוצגים במסגרת תזרימי מזומנים מפעילות מימון.

טו. עלויות והוצאות הנהלה וכלליות

הוצאות הנהלה וכלליות המיוחסות להוצאות עקיפות ליישוב תביעות מסווגות לסעיף תשלומים ושינויים בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה והוצאות הנהלה וכלליות המיוחסות לעלויות רכישה מסווגות לסעיף "עמלות והוצאות רכישה אחרות". הסווג נערך בהתאם למודלים פנימיים של הקבוצה המבוססים על הוצאות ישירות שנוקפו והוצאות עקיפות שהועמסו.

טז. הוצאת מסים על הכנסה

הוצאת מסים על הכנסה כוללת מסים שוטפים ונדחים. מסים שוטפים ונדחים נזקפים לדוח רווח והפסד או ברווח כולל אחר או ישירות בהון במידה והמס נובע מפריטים אשר מוכרים ברווח כולל אחר או ישירות בהון, אלא אם המס נובע מצירוף עסקים.

מסים שוטפים

המס השוטף הינו סכום המס הצפוי להשתלם (או להתקבל) על ההכנסה החייבת במס לשנה, כשהוא מחושב לפי שיעורי המס החלים לפי החוקים שנחקקו או נחקקו למעשה למועד הדיווח, וכולל שינויים בתשלומי המס המתחייבים לשנים קודמות.

קיצוץ נכסי והתחייבויות מסים שוטפים

הקבוצה מקזזת נכסי והתחייבויות מסים שוטפים במידה וקיימת זכות משפטית ניתנת לאכיפה לקיצוץ נכסי והתחייבויות מסים שוטפים, וכן קיימת כוונה לסלק נכסי והתחייבויות מסים שוטפים על בסיס נטו או שנכסי והתחייבויות המסים השוטפים מיושבים בו זמנית.

עמדות מס לא וודאיות

הפרשה בגין עמדות מס לא וודאיות, לרבות הוצאות מס וריבית נוספות, מוכרת כאשר יותר צפוי מאשר לא כי הקבוצה תידרש למשאביה הכלכליים לסילוק המחויבות.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**טז. הוצאות מסים על הכנסה (המשך)****מסים נדחים**

ההכרה במסים נדחים הינה בהתייחס להפרשים זמניים בין הערך בספרים של נכסים והתחייבויות לצורך דיווח כספי לבין ערכם לצרכי מסים. הקבוצה לא מכירה במסים נדחים לגבי ההפרשים הזמניים הבאים: ההכרה לראשונה במוניטין, ההכרה לראשונה בנכסים ובהתחייבויות בעסקה שאינה מהווה צירוף עסקים ושאינה משפיעה על הרווח החשבונאי ועל הרווח לצרכי מס, וכן הפרשים הנובעים מהשקעה בחברות בנות, בהסדרים משותפים ובחברות כלולות, במידה והקבוצה שולטת במועד היפוך ההפרש וכן, צפוי שהם לא יתהפכו בעתיד הנראה לעין בין אם בדרך של מימוש השקעה ובין אם בדרך של חלוקת דיבידנדים בגין השקעה.

המדידה של מסים נדחים משקפת את השלכות המס שינבעו מהאופן בו הקבוצה צופה, בתום תקופת הדיווח, להשיב או לסלק את הערך בספרים של נכסים והתחייבויות. עבור נדל"ן להשקעה הנמדד תוך שימוש במודל השווי ההוגן, קיימת הנחה הניתנת להפרכה שהערך בספרים של הנדל"ן להשקעה יושב באמצעות מכירה.

המסים הנדחים נמדדים לפי שיעורי המס הצפויים לחול על ההפרשים הזמניים במועד בו ימומשו, בהתבסס על החוקים שנחקקו או שנחקקו למעשה למועד הדיווח.

נכס מס נדחה מוכר בספרים בגין הפסדים מועברים, הטבות מס והפרשים זמניים הניתנים לניכוי, כאשר צפוי שבעתיד תהיה הכנסה חייבת, שכנגדה ניתן יהיה לנצל אותם. נכסי המסים הנדחים נבדקים בכל תאריך דיווח, ובמידה ולא צפוי כי הטבות המס המתחייבות תתממשנה, הם מופחתים.

קיצוץ נכסי והתחייבויות מסים נדחים

הקבוצה מקזזת נכסי והתחייבויות מסים נדחים במידה וקיימת זכות משפטית הניתנת לאכיפה לקיצוץ נכסי והתחייבויות מסים שוטפים, והם מיוחסים לאותה הכנסה חייבת במס הממוסה על ידי אותה רשות מס באותה חברה נישומה, או בחברות שונות, אשר בכוונתן לסלק נכסי והתחייבויות מסים שוטפים על בסיס נטו או שנכסי והתחייבויות המסים השוטפים מיושבים בו זמנית. מס נדחה בגין עסקאות בינחברתיות בדוח המאוחד מוכר לפי שיעור המס החל על החברה הרוכשת.

יז. עסקאות עם בעל שליטה

נכסים והתחייבויות שלגביהם בוצעה עסקה עם בעל שליטה נמדדים לפי שווי הוגן במועד העסקה. בשל העובדה כי מדובר בעסקה במישור ההוני, זוקפת הקבוצה את ההפרש בין השווי ההוגן לבין התמורה מהעסקה להון.

יח. רווח למניה

הקבוצה מציגה נתוני רווח בסיסי ומדולל למניה לגבי הון המניות הרגילות שלה. הרווח הבסיסי למניה מחושב על ידי חלוקת הרווח או ההפסד המיוחסים לבעלי המניות הרגילות של החברה במספר הממוצע המשוקלל של המניות הרגילות שהיו במחזור במשך השנה, לאחר התאמה בגין מניות באוצר. הרווח המדולל למניה נקבע על ידי התאמת הרווח או ההפסד, המתייחס לבעלי המניות הרגילות של החברה והתאמת הממוצע המשוקלל של המניות הרגילות שבמחזור, לאחר התאמה בגין מניות באוצר ובגין ההשפעה של כל המניות הרגילות הפוטנציאליות המדללות, הכוללות כתבי אופציה למניות שהוענקו לעובדים.

יט. חכירות

המדיניות החשבונאית שיושמה עד ליום 31 בדצמבר 2018, בגין חכירות:

המבחינים לסיווג חכירה כמימונית או כתפעולית מבוססים על מהות ההסכמים ונבחנים במועד ההתקשרות על-פי הכללים להלן שנקבעו בתקן חשבונאות בינלאומי (IAS) מספר 17, חכירות.

בהתאם, כאשר הקבוצה משמשת כחוכר וכאשר כל הסיכונים וההטבות הקשורים לבעלות על הנכס החכור הועברו לקבוצה, החכירה מסווגת כמימונית. הנכס החכור נמדד בתחילת תקופת החכירה לפי הנמוך מבין השווי ההוגן של הנכס החכור או הערך הנוכחי של תשלומי החכירה המינימליים. הנכס בחכירה מופחת לאורך תקופת החיים השימושיים שלו או תקופת החכירה, כנמוך שבהם. כאשר לא מועברים באופן ממשי כל הסיכונים וההטבות הקשורים בבעלות על הנכס החכור, החכירה מסווגת כתפעולית ותשלומי החכירה מוכרים כהוצאה ברווח או הפסד בקו ישר על פני תקופת החכירה.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יט. חכירות (המשך)

המדיניות החשבונאית שמיושמת החל מיום 1 בינואר 2019, בגין חכירות:

הקבוצה מטפלת בחוזה כחוזה חכירה כאשר בהתאם לתנאי החוזה מועברת זכות לשלוט בשימוש בנכס מזוהה לתקופת זמן בתמורה לתשלום. בעת ההערכה האם הסדר מעביר את הזכות לשלוט בשימוש בנכס מזוהה, הקבוצה מעריכה האם לאורך תקופת החכירה יש לה את הזכות להשיג למעשה את כל ההטבות הכלכליות משימוש בנכס המזוהה, וכן אם יש לה את הזכות לכוון את השימוש בנכס המזוהה. עבור חוזי חכירה הכוללים רכיבים שאינם רכיבי חכירה, כגון שירותים או תחזוקה, הקשורים לרכיב חכירה, הקבוצה בחרה לטפל בחוזה כרכיב חכירה אחד ללא הפרדת הרכיבים.

בעת ההכרה לראשונה הקבוצה מכירה בהתחייבות בסכום הערך הנוכחי של תשלומי החכירה העתידיים (תשלומים אלו אינם כוללים תשלומי חכירה משתנים מסוימים), ובמקביל מכירה הקבוצה בנכס זכות שימוש בגובה ההתחייבות בגין חכירה, מותאם בגין תשלומי חכירה ששולמו מראש או שנצברו, ובתוספת עלויות ישירות שהתהוו בחכירה. מכיוון ששיעור הריבית הגלום בחכירה לא ניתן לקביעה בנקל, נעשה שימוש בשיעור הריבית התוספתי של החוכר.

לאחר ההכרה לראשונה, מטופל נכס זכות השימוש בהתאם למודל העלות ומופחת על פני אורך חייו השימושיים או תקופת החכירה, כמוקדם מבניהם. הפחת מחושב על בסיס קו ישר כדלקמן:

• כלי רכב: 2-5 שנים.

• מבנים: 2-10 שנים.

כאשר מתקיימים סימנים לירידת ערך, בוחנת הקבוצה ירידת ערך לנכס זכות השימוש בהתאם להוראות IAS 36.

הקבוצה בחרה ליישם את ההקלה הפרקטית לפיה חכירות לטווח קצר של עד שנה ו/או חכירות בהן נכס הבסיס הוא בעל ערך נמוך, מטופלות באופן בו דמי החכירה נזקפים לרווח והפסד לפי שיטת הקו הישר, לאורך תקופת החכירה, ללא הכרה בנכס ו/או התחייבות בדוח על המצב הכספי.

נכסים המוחכרים לאחרים על ידי הקבוצה:

חכירות שבהן הקבוצה מחכירה נכסים לאחרים, אשר אינן מעבירות למעשה את כל הסיכונים וההטבות הנלווים לבעלות על נכס הבסיס, מסווגות כחכירות תפעוליות. הקבוצה מכירה בתשלומי חכירה מחכירות תפעוליות בהכנסה על בסיס קו ישר לאורך תקופת החכירה.

עלויות ישירות ראשוניות שהתהוו בהשגת חכירות תפעוליות מתווספות לערך בספרים של נכס הבסיס, ומוכרות כהוצאה לאורך תקופת החכירה לפי אותו בסיס כמו ההכנסה מחכירה.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**כ. תקנים חדשים ופרשנויות שטרם אומצו****1. תקן דיווח כספי בינלאומי (IFRS 9 (2014), מכשירים פיננסיים (להלן: "התקן")**

התקן מחליף את ההוראות הקיימות היום ב- IAS 39 מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה. התקן כולל הוראות מעודכנות לסיווג ומדידה של מכשירים פיננסיים והוא חל על כל הנכסים הפיננסיים שבתחולת IAS 39. התקן קובע כי בעת ההכרה לראשונה כל הנכסים הפיננסיים ימדדו בשווי הוגן. בתקופות עוקבות יש למדוד מכשירי חוב בעלות מופחתת רק אם מתקיימים שני התנאים המצטברים הבאים:

- הנכס מוחזק במסגרת מודל עסקי שמטרתו להחזיק בנכסים על מנת לגבות את תזרימי המזומנים החזויים הנובעים מהם (להלן: "מבחן הקרן והחבות בלבד");
- על פי התנאים החזויים של הנכס הפיננסי, החברה זכאית, במועדים מסוימים, לקבל תזרימי מזומנים המהווים אך ורק תשלומי קרן ותשלומי ריבית על יתרת קרן.

המדידה העוקבת של כל יתר מכשירי החוב והנכסים הפיננסיים האחרים תהיה על פי שווי הוגן. התקן קובע הבחנה בין מכשירי חוב אשר ימדדו בשווי הוגן דרך רווח או הפסד ומכשירי חוב שימדדו בשווי הוגן דרך רווח כולל אחר. נכסים פיננסיים שהינם מכשירים הוניים ימדדו בתקופות עוקבות בשווי הוגן, וההפרשים ייזקפו לרווח והפסד או לרווח (הפסד) כולל אחר, על פי בחירת החברה לגבי כל מכשיר ומכשיר. אם מדובר במכשירים הוניים המוחזקים למטרות מסחר, חובה למדוד אותם בשווי הוגן דרך רווח או הפסד.

כמו כן, התקן כולל מודל חדש להכרה בהפסדי אשראי צפויים ('expected credit loss model') עבור מרבית נכסי החוב הפיננסיים, וכן הוראות ודרישות חדשות בנושא חשבונאות גידור.

התקן ייושם לתקופות שנתיות המתחילות ביום 1 בינואר 2018, עם אפשרות לאימוץ מוקדם.

לאור החלטת הקבוצה לאמץ את התיקון ל-IFRS 4 חוזי ביטוח ולדחות את יישום IFRS 9 עד למועד היישום לראשונה הצפוי של תקן IFRS 17 בדבר חוזי ביטוח כאמור בביאורים כ2 ו-כ3 להלן, הקבוצה החלה, אך טרם סיימה, את בחינת ההשלכות של אימוץ התקן על הדוחות הכספיים.

2. תיקון ל-IFRS 4 חוזי ביטוח, יישום של IFRS 9, מכשירים פיננסיים יחד עם IFRS 17 (להלן: "התיקון")

התיקון מציג שתי הקלות אופציונליות לגבי היישום הצפוי של IFRS 9 על ידי מבטחים:

- דחיית מועד התחילה של IFRS 9 עד ליום ה-1 בינואר 2021 (או למועד מוקדם יותר אם מועד התחילה של IFRS 17, חוזי ביטוח (ראה באור כ3 להלן) יהיה מוקדם יותר) עבור חברות אשר פעילותן השלטת הינה הנפקת חוזי ביטוח שבתחולת IFRS 4 ואשר טרם אימצו גרסה מוקדמת יותר של IFRS 9. בתקופת הדחייה, החברה תמשיך ליישם את הוראות IAS 39, מכשירים פיננסיים הכרה ומדידה. כמו כן, חברה המיישמת את אופציית הדחייה תידרש לכלול בדוחותיה הכספיים גילויים שונים. גילויים אלו כוללים בין היתר גילוי לשווי הוגן ולשינוי בשווי ההוגן של קבוצות שונות של נכסים פיננסיים בהתאם לאופן הסיווג תחת IFRS 9 וכן גילוי בדבר חשיפה לסיכונים אשראי.
- התאמת התוצאות ביישום של IFRS 9 בגין נכסים פיננסיים אשר מתייחסים לחוזי ביטוח והנמדדים לפי שווי הוגן דרך רווח או הפסד בהתאם ל-IFRS 9.

יישום ההקלות שבתיקון הינו למועד התחילה של IFRS 9 והוא וולונטרי עבור חברות העומדות בקריטריונים שהוגדרו בתיקון. לאור העובדה שהקבוצה עומדת בקריטריונים המאפשרים לדחות את מועד התחילה של IFRS 9 כאמור, החליטה הקבוצה לדחות את מועד היישום של IFRS 9 עד למועד היישום לראשונה הצפוי של תקן IFRS 17 בדבר חוזי ביטוח.

בחודש יוני 2019, פורסמה הצעה לתיקון IFRS 17, במסגרתה מוצע, בין היתר, לדחות בשנה את מועד היישום לראשונה של התקן ליום 1 בינואר 2022 וכן לדחות במקביל בשנה את ההקלה האופציונלית שניתנה למבטחים שעומדים בקריטריונים מסוימים, לאמץ את הוראות IFRS 9 מכשירים פיננסיים החל מ-1 בינואר 2022. המוסד הבינלאומי לתקינה בחשבונאות החליט בחודש מרץ 2020, לדחות את מועד היישום לראשונה של IFRS 17 ליום 1 בינואר 2023 (ראה גם באור כ3 להלן) וכן לדחות במקביל את ההקלה האופציונלית שניתנה למבטחים לאמץ את הוראות IFRS 9 החל מיום 1 בינואר 2023.

באור 3 - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)**כ. תקנים חדשים ופרשנויות שטרם אומצו (המשך)****3. תקן דיווח כספי בינלאומי IFRS 17, חוזי ביטוח (להלן: "התקן")**

התקן קובע עקרונות להכרה, מדידה, הצגה וגילוי בקשר לחוזי ביטוח (כולל חוזי ביטוח משנה) ומחליף את ההוראות הקיימות בנושא. התקן החדש עשוי לגרום לשינויים משמעותיים בדיווח הכספי של חברות ביטוח.

בהתאם לתקן ישות תכיר ותמדוד קבוצות של חוזי ביטוח בהתאם לערך נוכחי מותאם לסיכון של תזרימי המזומנים העתידיים מהחוזים אשר מתייחס לכל המידע הזמין על תזרימי המזומנים באופן עקבי עם נתונים נצפים בשוק; בתוספת (במקרה של התחייבות) או בניכוי (במקרה של נכס) הסכום המייצג את הרווח שטרם מומש מקבוצת החוזים (מרווח השירות החוזי). הכנסות בגין חוזי ביטוח, לכל תקופת דיווח, נגזרות משינויים בהתחייבות בגין כיסוי עתידי המתייחסים לרכיבים השונים של התמורה לה זכאי המבטח בגין החוזה, כגון: עלויות רכישת חוזי ביטוח, התאמת הסיכון, ייחוס מרווח השירות החוזי לתקופה, צפי תביעות והוצאות לתקופה.

יחד עם זאת, ישות תוכל ליישם מודל מדידה פשוט יותר לגבי חוזים מסוימים (לדוגמה: חוזים עם כיסוי ביטוחי של עד שנה) לפיו הסכום המיוחס לשירותים שטרם סופקו יימדד על ידי הקצאת הפרמיה על פני תקופת הכיסוי (the premium allocation approach).

התקן ייושם לתקופות שנתיות המתחילות ביום 1 בינואר 2021, עם אפשרות ליישום מוקדם. יש ליישם את התקן למפרע, כאשר במקרים בהם יישום למפרע אינו מעשי, ניתן לבחור באחת משתי הגישות הבאות: יישום למפרע עם הקלות מסוימות או יישום גישת השווי ההוגן.

בחודש יוני 2019, פורסמה הצעה לתיקון IFRS 17, במסגרתה מוצע, בין היתר, לדחות בשנה את מועד היישום לראשונה של התקן ליום 1 בינואר 2022 וכן לדחות במקביל בשנה את ההקלה האופציונאלית שניתנה למבטחים שעומדים בקריטריונים מסוימים, לאמץ את הוראות IFRS 9 מכשירים פיננסיים החל מ-1 בינואר 2022 (ראה גם באור 2כ3 לעיל).

המוסד הבינלאומי לתקינה בחשבונאות החליט בחודש מרץ 2020, לדחות את מועד היישום לראשונה של התקן ליום 1 בינואר 2023. התקן המעודכן צפוי להתפרסם באמצע שנת 2020.

בחודש פברואר 2020, פרסם הממונה טיוטת "מפת דרכים להבטחת היערכותן של חברות הביטוח בישראל לאימוצו של תקן דיווח כספי בינלאומי מספר 17" (להלן: "הטיוטה"). בהתאם לטיוטה, בכוונת רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון לקבוע את מועד היישום לראשונה של התקן בישראל לתקופות הרבעוניות והשנתיות המתחילות ביום 1 בינואר 2023 או לאחריו. בשלב זה, אין כוונה להתיר אימוץ מוקדם של התקן בישראל. עוד קובעת הטיוטה מספר אבני דרך לתקופת ההיערכות וזאת לגבי מספר נדבכים: מערכות מידע, תפעול וריצה מקבילה; ניהול הפרויקט; מדיניות חשבונאית; מבדקים כמותיים; גילוי לציבור.

הקבוצה החלה אך טרם סיימה את בחינת ההשלכות של אימוץ התקן על הדוחות הכספיים. אין בכוונת הקבוצה ליישם את התקן ביישום מוקדם.

באור 4 - מגזרי פעילות

באור מגזרי פעילות כולל מספר מגזרים המהווים יחידות עסקיות אסטרטגיות של הקבוצה. יחידות עסקיות אלה כוללות מגוון מוצרים ומנוהלות בנפרד לצורך הקצאת משאבים והערכת ביצועים. המוצרים בבסיס כל מגזר דומים בעיקרם לעניין מהותם, אופן הפצתם, תמהיל הלקוחות, מהות הסביבה המפקחת וכן במאפיינים כלכליים ודמוגרפים ארוכי טווח הנגזרים מחשיפה בעלת מאפיינים דומים לסיכונים ביטוחיים. כמו כן, לתוצאות תיק ההשקעות המוחזקים כנגד ההתחייבויות הביטוחיות עשויה להיות השפעה ניכרת על הרווחיות.

ביצועי המגזר נמדדים בהתבסס על רווחי המגזר לפני מסים על ההכנסה. תוצאות עסקאות בינחברתיות מבוטלות במסגרת ההתאמות לצורך עריכת הדוחות הכספיים המאוחדים. הקבוצה פועלת במגזרים הבאים:

1. מגזר ביטוח חיים וחיסכון לטווח ארוך

תחום זה כולל את הפעילות הביטוחית של הקבוצה בענפי ביטוחי החיים וכן את פעילות הקבוצה בניהול קרנות פנסיה וקופות גמל.

2. מגזר ביטוח בריאות

תחום זה כולל את הפעילות הביטוחית של הקבוצה בענפים מחלות ואשפוז, תאונות אישיות, סיעוד, עובדים זרים, נסיעות לחו"ל ושיניים. הפוליסות הנמכרות במסגרת ענפי ביטוח אלה מכסות את מגוון הנזקים הנגרמים למבוטח כתוצאה ממחלות ו/או מתאונות, לרבות מצב סיעודי וטיפול שיניים. פוליסות ביטוחי בריאות מוצעות הן לפרטים והן לקולקטיבים.

3. מגזר ביטוח כללי

מגזר זה מורכב מחמישה תתי תחומים:

רכב רכוש: כולל את פעילות הקבוצה במכירת פוליסות ביטוח בענף ביטוח רכב מנועי (להלן: "רכב רכוש"), המכסות נזקים הנגרמים לבעל רכב כתוצאה מתאונה ו/או גניבה ו/או את חבות בעל הרכב או הנהג לנזק רכוש שנגרם לצד שלישי בתאונה.

רכב חובה: כולל את פעילות הקבוצה בענף ביטוח לפי דרישת פקודת ביטוח רכב מנועי (נוסח חדש), התש"ל-1970 (להלן: "רכב חובה"), המכסה נזקי גוף כתוצאה משימוש ברכב מנועי בהתאם לחוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975.

ענפי חבויות אחרים: כולל את פעילות הקבוצה במכירת פוליסות המכסות את חבות המבוטח כלפי צד שלישי (למעט כסוי חבויות בתחום רכב חובה כמתואר לעיל). במסגרת זו נכללים, בין היתר, ענפי הביטוח הבאים: ביטוח מפני אחריות מעבידים, ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי, ביטוח אחריות מקצועית, ביטוח אחריות לדירקטורים ולנושאי משרה וביטוח מפני אחריות למוצרים פגומים.

ענפי רכוש ואחרים: תחום זה כולל את הפעילות הביטוחית של הקבוצה בכל ענפי הרכוש למעט רכב רכוש (כגון: ערבויות, דירות וכדומה).

עסקי ביטוח משכנתאות: תחום זה כולל את הפעילות הביטוחית בענף ביטוח אשראי למגורים המובטח במשכנתא (כענף בודד - MONOLINE). ביטוח זה נועד לתת שיפוי בגין הנזק הנגרם כתוצאה מאי פירעון של הלואות שניתנו כנגד שעבוד במשכון ראשון של נכס נדל"ן יחיד למגורים בלבד ולאחר מימוש הנכס המשמש כבטוחה להלוואות כאמור.

4. מגזר חברות ביטוח בחו"ל

מגזר חו"ל כולל את פעילות Interasco ו-Turk Nippon, חברות ביטוח בחו"ל שנמצאות בשליטת החברה.

5. מגזר שירותים פיננסיים

פעילות הקבוצה בשוק ההון והפיננסיים מתבצעת בהראל פיננסיים. הראל פיננסיים עוסקת, באמצעות חברות בשליטתה, בפעילויות הבאות:

– ניהול קרנות נאמנות.

– ניהול תיקי ניירות ערך עבור לקוחות פרטיים, תאגידים ולקוחות מוסדיים בשווקי ההון בארץ ובחו"ל.

6. לא מיוחס למגזרי פעילות ואחר

פעילויות אשר לא יוחסו למגזרי פעילות כוללות בעיקר פעילויות של סוכנויות ביטוח וכן את פעילות ההון בחברות הביטוח המאוחדות.

באור 4 - מגזרי פעילות (המשך)

א. מידע אודות מגזרים בני דווח

ליום 31 בדצמבר 2019							
ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	ביטוח בריאות	ביטוח כללי	חברות ביטוח בחו"ל	שירותים פיננסיים	לא מיוחס למגזרי פעילות ואחר*	התאמות וקיזוזים	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
548	-	20	3	451	663	-	1,685
1,299	891	251	55	-	-	(1)	2,495
445	-	561	-	-	431	-	1,437
1,699	70	-	-	-	-	-	1,769
1,173	-	418	-	-	467	-	2,058
56,160	5,402	-	-	-	-	-	61,562
3,965	1,830	3,201	127	1	2,185	-	11,309
6,114	2,806	2,689	97	1,689	1,451	(4)	14,842
206	118	267	-	4	682	-	1,277
758	340	344	96	19	1,303	-	2,860
11,043	5,094	6,501	320	1,713	5,621	(4)	30,288
213	945	2,987	141	-	-	(5)	4,281
175	466	669	118	-	-	-	1,428
2,604	293	-	-	-	-	-	2,897
746	-	640	170	72	428	-	2,056
811	56	537	63	43	1,633	(209)	2,934
76,916	13,217	12,584	870	2,279	9,243	(219)	114,890
61,763	5,439	-	-	-	-	-	67,202
12,699	6,175	9,810	660	-	-	(5)	29,339
61,137	5,402	-	-	-	-	-	66,539
288	7	217	-	1,643	5,282	-	7,437
980	742	1,589	93	115	1,809	(209)	5,119
75,104	12,326	11,616	753	1,758	7,091	(214)	108,434

נכסים

נכסים בלתי מוחשיים

הוצאות רכישה נדחות

השקעות בחברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני

נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה

נדל"ן להשקעה אחר

השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה

השקעות פיננסיות אחרות

נכסי חוב סחירים

נכסי חוב שאינם סחירים

מניות

אחרות

סך כל ההשקעות הפיננסיות האחרות

נכסי ביטוח משנה

פרמיה לגבייה

מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה

מזומנים ושווי מזומנים אחרים

נכסים אחרים

סך כל הנכסים

סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה

התחייבויות

התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה

התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

התחייבויות פיננסיות

התחייבויות אחרות

סך כל ההתחייבויות

* מרבית הנכסים המוצגים מוחזקים כנגד ההון העצמי של הגופים המוסדיים בקבוצה. סך הנכסים וההתחייבויות של פעילות סוכנויות הביטוח הינו זניח.

באור 4 - מגזרי פעילות (המשך)

א. מידע אודות מגזרים בני דוח (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019

ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	ביטוח בריאות	ביטוח כללי	חברות ביטוח בחו"ל	שירותים פיננסיים	לא מיוחס למגזרי פעילות ואחר	התאמות וקיזוזים	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
6,255	4,922	3,405	526	-	-	(4)	15,104
160	392	1,091	106	-	-	(4)	1,745
6,095	4,530	2,314	420	-	-	-	13,359
6,651	624	235	65	13	*336	(3)	7,921
1,281	4	-	-	194	8	-	1,487
37	68	205	22	-	**210	(184)	358
14,064	5,226	2,754	507	207	554	(187)	23,125
12,610	4,779	2,367	411	-	-	(4)	20,163
112	404	638	79	-	-	(4)	1,229
12,498	4,375	1,729	332	-	-	-	18,934
1,038	962	698	114	-	***101	(184)	2,729
561	275	35	26	172	****145	(3)	1,211
8	-	-	3	4	***1	-	16
6	16	(27)	-	2	166	-	163
14,111	5,628	2,435	475	178	413	(187)	23,053
17	24	74	-	-	45	-	160
(30)	(378)	393	32	29	186	-	232
254	116	165	(13)	-	282	-	804
224	(262)	558	19	29	****468	-	1,036

פרמיות שהורווחו ברוטו

פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה

פרמיות שהורווחו בשייר

רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון

הכנסות מדמי ניהול

הכנסות מעמלות

סך כל ההכנסות

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי

השקעה, ברוטו

חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות

בגין חוזי ביטוח

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי

השקעה בשייר

עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

הוצאות הנהלה וכלליות

הוצאות אחרות

הוצאות (הכנסות) מימון, נטו

סך כל ההוצאות

חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת

השווי המאזני

רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה

רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על הכנסה

סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על הכנסה

* סך הרווחים מהשקעות הינם בגין הנכסים העומדים כנגד ההון של הגופים המוסדיים בקבוצה.
 ** הכנסות מעמלות כוללות עמלות המשולמות לסוכנויות ביטוח בבעלות הקבוצה. כ-182 מיליוני ש"ח מתוכן הינן עמלות המשולמות לסוכנויות אלו מגופים מוסדיים בקבוצה.
 *** בגין פעילות סוכנויות הביטוח שהינן בבעלות מלאה של הקבוצה.
 **** מתוך סך הוצאות הנהלה וכלליות, סכום של כ-93 מיליוני ש"ח הינו בגין הוצאות של פעילות סוכנויות ביטוח של הקבוצה.
 ***** סך הרווח הכולל לפני מסים על הכנסה בגין פעילות סוכנויות הביטוח של הקבוצה הסתכם לכ-14 מיליוני ש"ח.

באור 4 - מגזרי פעילות (המשך)

א. מידע אודות מגזרים בני דוח (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2018							
ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	ביטוח בריאות	ביטוח כללי	חברות ביטוח בח"ל	שירותים פיננסיים	לא מיוחס למגזרי פעילות ואחר*	התאמות וקיזוזים	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
555	-	20	3	456	544	-	1,578
1,270	916	235	55	-	-	(1)	2,475
445	-	575	-	-	516	-	1,536
1,565	63	-	-	-	-	-	1,628
1,077	-	371	-	-	399	-	1,847
47,134	4,757	-	-	-	-	-	51,891
3,041	1,317	2,539	66	3	1,534	-	8,500
6,348	2,608	2,599	90	234	1,637	-	13,516
177	102	237	-	109	539	-	1,164
758	268	211	122	41	1,058	-	2,458
10,324	4,295	5,586	278	387	4,768	-	25,638
233	698	3,241	157	-	-	(13)	4,316
166	446	687	134	-	-	-	1,433
-	-	-	-	35	-	-	35
2,815	268	-	-	-	-	-	3,083
445	-	464	141	71	500	-	1,621
824	57	561	42	29	1,530	(103)	2,940
66,853	11,500	11,740	810	978	8,257	(117)	100,021
52,847	4,783	-	-	-	-	-	57,630
12,040	5,167	9,814	617	-	-	(4)	27,634
51,985	4,757	-	-	-	-	-	56,742
689	33	255	-	329	3,962	-	5,268
830	627	1,341	81	134	1,557	(113)	4,457
65,544	10,584	11,410	698	463	5,519	(117)	94,101

נכסים

נכסים בלתי מוחשיים

הוצאות רכישה נדחות

השקעות בחברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני

נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה

נדל"ן להשקעה אחר

השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה

השקעות פיננסיות אחרות

נכסי חוב סחירים

נכסי חוב שאינם סחירים

מניות

אחרות

סך כל ההשקעות הפיננסיות האחרות

נכסי ביטוח משנה

פרמיה לגבייה

מזומנים, שווי מזומנים ופקדונות המשועבדים עבור מחזיקים

בתעודות סל ותעודות פקדון

מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה

מזומנים ושווי מזומנים אחרים

נכסים אחרים

סך כל הנכסים

סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה

התחייבויות

התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה

התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

התחייבויות פיננסיות

התחייבויות אחרות

סך כל ההתחייבויות

* מרבית הנכסים המוצגים מוחזקים כנגד ההון העצמי של הגופים המוסדיים בקבוצה. סך הנכסים וההתחייבויות של פעילות סוכנויות הביטוח הינו זניח.

באור 4 - מגזרי פעילות (המשך)

א. מידע אודות מגזרים בני דווח (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018							
ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	ביטוח בריאות	ביטוח כללי	חברות ביטוח בחו"ל	שירותים פיננסיים	לא מיוחס למגזרי פעילות ואחר	התאמות וקיזוזים	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
5,614	4,678	3,415	477	-	-	(4)	14,180
144	215	1,053	110	-	-	(4)	1,518
5,470	4,463	2,362	367	-	-	-	12,662
(46)	160	191	36	57	*168	(6)	560
948	4	-	-	151	12	-	1,115
32	65	195	24	1	**220	(194)	343
6,404	4,692	2,748	427	209	400	(200)	14,680
4,636	3,335	2,558	365	-	-	(4)	10,890
82	143	651	83	-	-	(4)	955
4,554	3,192	1,907	282	-	-	-	9,935
959	917	679	112	-	***108	(194)	2,581
565	281	37	14	169	****137	(3)	1,200
10	-	-	2	6	***1	-	19
11	17	26	-	-	158	(2)	210
6,099	4,407	2,649	410	175	404	(199)	13,945
23	17	37	-	-	67	-	144
328	302	136	17	34	63	(1)	879
27	(13)	(54)	(12)	-	(87)	-	(139)
355	289	82	5	34	****24	(1)	740

פרמיות שהורווחו ברוטו
פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
פרמיות שהורווחו בשייר
רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
הכנסות מדמי ניהול
הכנסות מעמלות
סך כל ההכנסות
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
הוצאות הנהלה וכלליות
הוצאות אחרות
הוצאות מימון, נטו
סך כל ההוצאות
חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני
רווח לפני מסים על ההכנסה
רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על הכנסה
סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על הכנסה

* סך הרווחים מהשקעות הינם בגין הנכסים העומדים כנגד ההון של הגופים המוסדיים בקבוצה.
** הכנסות מעמלות כוללות עמלות המשולמות לסוכנויות ביטוח בבעלות הקבוצה. כ-192 מיליוני ש"ח מתוכן הינן עמלות המשולמות לסוכנויות אלו מגופים מוסדיים בקבוצה.
*** בגין פעילות סוכנויות הביטוח שהינן בבעלות מלאה של הקבוצה.
**** מתוך סך הוצאות הנהלה וכלליות, סכום של כ-94 מיליוני ש"ח הינו בגין הוצאות של פעילות סוכנויות ביטוח של הקבוצה.
***** סך הרווח הכולל לפני מסים על הכנסה בגין פעילות סוכנויות הביטוח של הקבוצה הסתכם לכ-18 מיליוני ש"ח.

באור 4 - מגזרי פעילות (המשך)

א. מידע אודות מגזרים בני דווח (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017

ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	ביטוח בריאות	ביטוח כללי	חברות ביטוח בחו"ל	שירותים פיננסיים	לא מיוחס למגזרי פעילות ואחר	התאמות וקיזוזים	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
5,078	4,424	3,150	443	-	-	(4)	13,091
135	199	1,012	100	-	-	(4)	1,442
4,943	4,225	2,138	343	-	-	-	11,649
4,170	443	230	26	57	*251	(14)	5,163
1,092	3	-	-	144	18	-	1,257
30	83	178	23	1	**212	(188)	339
-	-	-	-	-	7	-	7
10,235	4,754	2,546	392	202	488	(202)	18,415
8,404	3,688	2,427	317	-	-	(3)	14,833
83	142	673	57	-	-	(3)	952
8,321	3,546	1,754	260	-	-	-	13,881
859	866	646	100	-	***103	(188)	2,386
542	263	36	15	164	****139	(4)	1,155
34	-	-	4	4	***2	-	44
7	10	(33)	-	-	138	-	122
9,763	4,685	2,403	379	168	382	(192)	17,588
31	22	50	-	-	60	-	163
503	91	193	13	34	166	(10)	990
91	19	12	(7)	-	129	-	244
594	110	205	6	34	*****295	(10)	1,234

פרמיות שהורווחו ברוטו

פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה

פרמיות שהורווחו בשייר

רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון

הכנסות מדמי ניהול

הכנסות מעמלות

הכנסות אחרות

סך כל ההכנסות

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו

חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

הוצאות הנהלה וכלליות

הוצאות אחרות

הוצאות (הכנסות) מימון, נטו

סך כל ההוצאות

חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני

רווח לפני מסים על ההכנסה

רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על הכנסה

סך כל הרווח הכולל לפני מסים על הכנסה

* סך הרווחים מהשקעות הינם בגין הנכסים העומדים כנגד ההון של הגופים המוסדיים בקבוצה.
 ** הכנסות מעמלות כוללות עמלות המשולמות לסוכנויות ביטוח בבעלות הקבוצה. כ-187 מיליוני ש"ח מתוכן הינן עמלות המשולמות לסוכנויות אלו מגופים מוסדיים בקבוצה.
 *** בגין פעילות סוכנויות הביטוח שהינן בבעלות מלאה של הקבוצה.
 **** מתוך סך הוצאות הנהלה וכלליות, סכום של כ-96 מיליוני ש"ח הינו בגין הוצאות של פעילות סוכנויות ביטוח של הקבוצה.
 ***** סך הרווח הכולל לפני מסים על הכנסה בגין פעילות סוכנויות הביטוח של הקבוצה הסתכם לכ-25 מיליוני ש"ח.

באור 4 - מגזרי פעילות (המשך)

ב. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019

רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש ואחרים*	ענפי חבויות ואחרים**	ביטוח משכנתאות	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
647	854	983	968	(4)	3,448
7	13	755	316	-	1,091
640	841	228	652	(4)	2,357
26	36	(1)	(5)	(13)	43
614	805	229	657	9	2,314
83	18	15	101	18	235
-	5	160	40	-	205
697	828	404	798	27	2,754
492	498	413	997	(33)	2,367
(9)	15	357	275	-	638
501	483	56	722	(33)	1,729
101	198	234	165	-	698
8	9	8	7	3	35
(11)	(2)	(1)	(13)	-	(27)
599	688	297	881	(30)	2,435
30	6	2	36	-	74
128	146	109	(47)	57	393
62	13	4	75	11	165
190	159	113	28	68	558
2,662	539	884	5,437	288	9,810
2,545	526	158	3,306	288	6,823

פרמיות ברוטו

פרמיות ביטוח משנה

פרמיות בשייר

שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר

פרמיות שהורווחו בשייר

רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון

הכנסות מעמלות

סך כל ההכנסות

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו

חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

הוצאות הנהלה וכלליות

הכנסות מימון, נטו

סך כל ההוצאות (ההכנסות)

חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני

רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה

רווח כולל אחר לפני מסים על הכנסה

סך כל הרווח הכולל לפני מסים על הכנסה

התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31 בדצמבר 2019

התחייבויות בגין חוזי ביטוח, בשייר ליום 31 בדצמבר 2019

* ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אובדן רכוש ומקיף דירות אשר הפעילות בגינם מהווה 78% מסך הפרמיות בענפים אלו.
 ** ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 77% מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 4 - מגזרי פעילות (המשך)

ב. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018

רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש ואחרים*	ענפי חבויות ואחרים**	ביטוח משכנתאות	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
650	834	971	952	(6)	3,401
7	26	740	298	-	1,071
643	808	231	654	(6)	2,330
(25)	4	(2)	7	(16)	(32)
668	804	233	647	10	2,362
68	15	14	84	10	191
-	8	156	31	-	195
736	827	403	762	20	2,748
665	550	502	865	(24)	2,558
(9)	26	427	207	-	651
674	524	75	658	(24)	1,907
95	198	226	160	-	679
8	9	9	7	4	37
10	2	1	13	-	26
787	733	311	838	(20)	2,649
15	3	1	18	-	37
(36)	97	93	(58)	40	136
(18)	(4)	(1)	(22)	(9)	(54)
(54)	93	92	(80)	31	82
2,637	581	892	5,369	335	9,814
2,475	554	171	3,038	335	6,573

פרמיות ברוטו

פרמיות ביטוח משנה

פרמיות בשייר

שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר

פרמיות שהורווחו בשייר

רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון

הכנסות מעמלות

סך כל ההכנסות

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו

חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

הוצאות הנהלה וכלליות

הוצאות מימון, נטו

סך כל ההוצאות (ההכנסות)

חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני

רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה

הפסד כולל אחר לפני מסים על הכנסה

סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על הכנסה

התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31 בדצמבר 2018

התחייבויות בגין חוזי ביטוח, בשייר ליום 31 בדצמבר 2018

* ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אובדן רכוש ומקיף דירות אשר הפעילות בגינם מהווה 77% מסך הפרמיות בענפים אלו.
 ** ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 77% מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 4 - מגזרי פעילות (המשך)

ב. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017

רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש ואחרים*	ענפי חבויות ואחרים**	ביטוח משכנתאות	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
545	693	962	901	(8)	3,093
4	25	722	262	-	1,013
541	668	240	639	(8)	2,080
13	(57)	(7)	17	(24)	(58)
528	725	247	622	16	2,138
80	19	16	97	18	230
-	7	143	28	-	178
608	751	406	747	34	2,546
571	528	399	948	(19)	2,427
1	20	324	328	-	673
570	508	75	620	(19)	1,754
86	188	222	150	-	646
8	12	8	5	3	36
(13)	(3)	(1)	(16)	-	(33)
651	705	304	759	(16)	2,403
19	5	2	24	-	50
(24)	51	104	12	50	193
2	1	-	3	6	12
(22)	52	104	15	56	205
2,461	553	783	5,437	376	9,610
2,241	524	175	2,774	376	6,090

פרמיות ברוטו

פרמיות ביטוח משנה

פרמיות בשייר

שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר

פרמיות שהורווחו בשייר

רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון

הכנסות מעמלות

סך כל ההכנסות

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו

חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

הוצאות הנהלה וכלליות

הכנסות מימון, נטו

סך כל ההוצאות (ההכנסות)

חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני

רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה

רווח כולל אחר לפני מסים על הכנסה

סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על הכנסה

התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31 בדצמבר 2017

התחייבויות בגין חוזי ביטוח, בשייר ליום 31 בדצמבר 2017

* ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אובדן רכוש ומקיף דירות אשר הפעילות בגינם מהווה 80% מסך הפרמיות בענפים אלו.
 ** ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 78% מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 4 - מגזרי פעילות (המשך)

ג. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018				לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019				
גמל	פנסיה	ביטוח חיים	סה"כ	גמל	פנסיה	ביטוח חיים	סה"כ	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
-	-	-	5,614	-	-	6,255	6,255	פרמיות שהורווחו ברוטו
-	-	-	144	-	-	160	160	פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
-	-	-	5,470	-	-	6,095	6,095	פרמיות בשייר
-	2	-	(46)	-	2	6,649	6,651	רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
257	331	693	948	257	331	693	1,281	הכנסות מדמי ניהול
-	-	-	32	-	-	37	37	הכנסות מעמלות
257	333	13,474	6,404	257	333	13,474	14,064	סך כל ההכנסות
2	13	12,595	4,636	2	13	12,595	12,610	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו
-	-	-	82	-	-	112	112	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
2	13	12,483	4,554	2	13	12,483	12,498	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
99	128	811	959	99	128	811	1,038	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
91	122	348	565	91	122	348	561	הוצאות הנהלה וכלליות
7	1	-	10	7	1	-	8	הוצאות אחרות
-	-	-	11	-	-	6	6	הוצאות מימון, נטו
199	264	13,648	6,099	199	264	13,648	14,111	סך כל ההוצאות
-	-	-	23	-	-	17	17	חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני
58	69	(157)	328	58	69	(157)	(30)	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
2	5	247	27	2	5	247	254	רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על הכנסה
60	74	90	355	60	74	90	224	סך כל הרווח הכולל לפני מסים על הכנסה

באור 4 - מגזרי פעילות (המשך)

ג. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017			
גמל	פנסיה	ביטוח חיים	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
-	-	5,078	5,078
-	-	135	135
-	-	4,943	4,943
1	1	4,168	4,170
223	300	569	1,092
-	-	30	30
224	301	9,710	10,235
2	10	8,392	8,404
-	-	83	83
2	10	8,309	8,321
79	126	654	859
94	97	351	542
11	1	22	34
-	-	7	7
186	234	9,343	9,763
-	-	31	31
38	67	398	503
1	2	88	91
39	69	486	594

פרמיות שהורווחו ברוטו

פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה

פרמיות בשייר

רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון

הכנסות מדמי ניהול

הכנסות מעמלות

סך כל ההכנסות

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו

חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

הוצאות הנהלה וכלליות

הוצאות אחרות

הוצאות מימון, נטו

סך כל ההוצאות

חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני

רווח לפני מסים על ההכנסה

רווח כולל אחר לפני מסים על הכנסה

סך כל הרווח הכולל לפני מסים על הכנסה

באור 5 - נכסים בלתי מוחשיים

א. ההרכב והתנועה

מוניטין	הפרשים מקוריים המיוחסים לשווי תיקי ביטוח	דמי ניהול עתידיים	מותג	תוכנות מחשב *	אחר	סך הכל
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
1,244	334	366	14	1,435	35	3,428
-	2	-	-	250	-	252
-	-	-	-	(1)	-	(1)
1,244	336	366	14	1,684	35	3,679
עלות						
יתרה ליום 1 בינואר 2019						
תוספות						
גריעות						
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019						
279	333	333	13	878	14	1,850
-	1	11	-	130	3	145
-	-	-	-	(1)	-	(1)
279	334	344	13	1,007	17	1,994
הפחתות						
יתרה ליום 1 בינואר 2019						
הפחתות שוטפות במהלך השנה						
גריעות						
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019						
965	2	22	1	677	18	1,685
ערך בספרים, נטו, ליום 31 בדצמבר 2019						

* תוספות בגין תוכנות מחשב בשנת 2019 כוללות תוספות בגין פיתוח עצמי בסך של 237 מיליוני ש"ח.

באור 5 - נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

א. ההרכב והתנועה (המשך)

מוניטין	הפרשים מקוריים המיוחסים לשווי תיקי ביטוח	דמי ניהול עתידיים	מותג	תוכנות מחשב*	אחר	סך הכל
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
עלות						
יתרה ליום 1 בינואר 2018	1,244	334	376	21	1,199	3,191
תוספות	-	-	-	-	236	254
גריעות	-	-	(10)	(7)	-	(17)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2018	1,244	334	366	14	1,435	3,428
הפחתות						
יתרה ליום 1 בינואר 2018	278	332	330	20	754	1,728
הפחתות שוטפות במהלך השנה	1	1	13	-	124	139
גריעות	-	-	(10)	(7)	-	(17)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2018	279	333	333	13	878	1,850
ערך בספרים, נטו, ליום 31 בדצמבר 2018	965	1	33	1	557	1,578

* תוספות בגין תוכנות מחשב כוללות בשנת 2019 תוספות בגין פיתוח עצמי בסך של 198 מיליוני ש"ח.

באור 5 - נכסים בלתי מוחשיים (המשך)**ב. ירידת ערך מוניטין ונכסים בלתי מוחשיים**

לצורך בחינת ירידת ערך של המוניטין והנכסים הבלתי מוחשיים בעלי אורך חיים בלתי מוגדר הוקצו הנכסים ליחידות מניבות מזומנים הבאות אשר מהוות את קבוצת הנכסים הקטנה ביותר אשר מניבה תזרימי מזומנים משימוש מתמשך שהינם בלתי תלויים בעיקרם בנכסים ובקבוצות אחרות:

1. פעילות הגמל
2. פעילות הפנסיה
3. פעילות קרנות הנאמנות
4. פעילות ניהול התיקים
5. פעילות עסקי ביטוח משכנתאות
6. אחרים

להלן הערך בספרים של המוניטין, דמי ניהול עתידיים ומותג שהוקצו לכל אחת מיחידות מניבות המזומנים שלעיל:

מוניטין		דמי ניהול עתידיים ומותג	
2018	2019	2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
366	366	13	5
145	145	14	13
421	421	3	2
10	10	1	1
20	20	-	-
3	3	3	2
965	965	34	23

יחידה מניבת מזומנים:

- פעילות הגמל (1)
- פעילות הפנסיה (2)
- פעילות קרנות נאמנות (3)
- פעילות ניהול תיקים (4)
- פעילות עסקי ביטוח משכנתאות (5)
- אחרים (6)

1. פעילות הגמל

סכום בר ההשבה של פעילות הגמל נקבע על בסיס אומדן תזרימי המזומנים העתידי של דמי הניהול בניכוי עלויות הניהול. שיעור הניכיון הריאלי לאחר מס, המותאם לסיכון הספציפי של החברה, הינו 8.5% (10% - בשנת 2018). תחזיות תזרימי המזומנים נאמדו תוך שימוש בשיעור צמיחה ריאלי של 1.75% (1.75% - בשנת 2018) שמהווה את שיעור הצמיחה הממוצע לטווח ארוך כמקובל בענף.

2. פעילות הפנסיה

סכום בר ההשבה של פעילות הפנסיה נקבע על בסיס אומדן תזרימי המזומנים העתידי של דמי הניהול בניכוי החזרים ועלויות הניהול. הפרמטרים העיקריים ששימשו לצורך המודל הינם: שיעור הניכיון הריאלי לאחר מס, המותאם לסיכון הספציפי של החברה, הינו 9.5% (11% - בשנת 2018); עליית שכר בשיעור של 1.5%-3.5% לשנה (ללא שינוי מהותי ביחס לשנים קודמות) לאורך שנות התחזית; ביטולים לפי ניסיון החברה והערכת דמי ניהול והקפאות תוך התחשבות בחוזר איחוד חשבונות.

3. פעילות קרנות נאמנות

סכום בר ההשבה של פעילות קרנות הנאמנות נקבע על בסיס אומדן תזרימי המזומנים העתידי של דמי הניהול בניכוי עלויות הניהול. שיעור הניכיון הריאלי לאחר מס לפיו הונו תזרימי המזומנים, המותאם לסיכון הספציפי של החברה, הינו 8.8% (9.5% - בשנת 2018). תחזיות תזרימי המזומנים נאמדו תוך שימוש בשיעור צמיחה ריאלי של 2% שמהווה את שיעור הצמיחה הממוצע לטווח ארוך כמקובל בענף.

באור 5 - נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

ב. ירידת ערך מוניטין ונכסים בלתי מוחשיים (המשך)

4. פעילות ניהול תיקים

סכום בר ההשבה של פעילות ניהול התיקים נקבע על בסיס אומדן תזרים המזומנים העתידי של דמי הניהול בניכוי עלויות הניהול. שיעור הניכיון הריאלי לאחר מס לפיו הונו תזרימי המזומנים, המותאם לסיכון הספציפי של החברה, הינו 9.7% (9.5% 10.5% - בשנת 2018). תחזיות תזרימי המזומנים נאמדו תוך שימוש בשיעור צמיחה ריאלי של 2% שמהווה את שיעור הצמיחה הממוצע לטווח ארוך כמקובל בענף.

5. פעילות עסקי ביטוח משכנתאות

סכום בר ההשבה של פעילות עסקי ביטוח משכנתאות נקבע על בסיס אומדן תזרים המזומנים העתידי של פעילות הביטוח בתיק הקיים בלבד. שיעור הניכיון בתיק הקיים הינו עקום הריבית חסרת הסיכון צמודה למדד בתוספת פרמיית אי נזילות. תחזיות תזרימי המזומנים נאמדו תוך שימוש בהנחות לפרמטרים העיקריים: שיעור סילוקים, אומדן לתביעות עתידיות, שיעור ההוצאות ותשואה עתידית.

6. אחרים

מתייחס בעיקר לפעילות Interasco.

באור 6 - הוצאות רכישה נדחות

א. הרכב

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
1,270	1,299
916	891
235	251
55	55
(1)	(1)
2,475	2,495

ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח
 ביטוח בריאות
 ביטוח כללי
 חברות ביטוח בחו"ל
 התאמות בגין עסקאות בין מגזרי פעילות

ב. התנועה בהוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח ובביטוח בריאות

ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח				
סה"כ	ביטוח בריאות	סה"כ	פנסיה וגמל	ביטוח חיים
מיליוני ש"ח				
2,059	876	1,183	229	954
564	302	262	42	220
184	83	101	-	101
748	385	363	42	321
(357)	(218)	(139)	(29)	(110)
(264)	(127)	(137)	-	(137)
2,186	916	1,270	242	1,028
501	265	236	46	190
196	83	113	-	113
697	348	349	46	303
(371)	(222)	(149)	(32)	(117)
(322)	(151)	(171)	-	(171)
2,190	891	1,299	256	1,043

יתרה ליום 1 בינואר 2018
 תוספות:

עמלות רכישה
 הוצאות רכישה אחרות
 סך כל התוספות
 הפחתה שוטפת
 הפחתה בגין ביטולים

יתרה ליום 31 בדצמבר 2018
 תוספות:

עמלות רכישה
 הוצאות רכישה אחרות
 סך כל התוספות
 הפחתה שוטפת
 הפחתה בגין ביטולים

יתרה ליום 31 בדצמבר 2019

באור 7 - רכוש קבוע**א. קביעת השווי ההוגן**

נדל"ן בשימוש עצמי מוצג על בסיס השווי ההוגן כפי שנקבע בהערכת שווי שבוצעה על ידי מעריכי שווי חיצוניים בלתי תלויים שהינם בעלי כישורים מקצועיים מוכרים וניסיון רב בנוגע למיקום וסוג הנדל"ן שהוערך. הערכות שווי חיצוניות מבוצעות באופן סדיר על מנת לוודא שהיתרה בדוחות הכספיים אינה שונה באופן מהותי מהערך שהיה נקבע לפי השווי ההוגן בתאריך הדיווח.

השווי ההוגן מסווג לרמה 3 במדרג השווי ההוגן. השווי ההוגן נקבע בהתאם למספר מתודולוגיות שיערוך משולבות, לרבות, גישת ההשוואה והיוון דמי שכירות ראויים מנכסים דומים. התקבולים הראויים המתקבלים מנכסים דומים הונו בשיעורי היוון הנעים בין 7% - 7.8% וזאת בהתאם לרמת הסיכון המתאימה בנכס.

לא קיימים יחסי גומלין פנימיים בין הנתונים המשמעותיים שאינם ניתנים לצפייה.

הערכת השווי לנדל"ן בהקמה מבוססת על אמידת השווי ההוגן של הנדל"ן לשימוש עצמי לאחר הקמתו, בניכוי הערך הנוכחי של אומדן עלויות ההקמה הצפויות לנבוע לצורך השלמתו ובניכוי רווח יזמי סביר כאשר רלוונטי, תוך התחשבות בשיעור ההיוון אשר מותאם לסיכונים הרלוונטיים והמאפיינים של הנכס.

בתקופת הדוח שיערכה החברה נדל"ן בשימוש עצמי בסך של 26 מיליוני ש"ח לפני מס ו- 19 מיליוני ש"ח לאחר מס (בשנת 2018 - 44 מיליוני ש"ח לפני מס ו- 30 מיליוני ש"ח לאחר מס). בהתאם למדיניות החשבונאית של החברה המפורטת בבאור 3, השינוי בשווי ההוגן כאמור נרשם בהון במסגרת סעיף קרן הערכה מחדש ונזקף לרווח כולל אחר בתקופה.

באור 7 - רכוש קבוע (המשך)

ב. תנועה ברכוש קבוע

קרקע ובנייני משרדים*	מחשבים ותוכנה	כלי רכב	ריהוט וציוד	שיפורים במושכר	סך הכל
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
1,183	446	8	160	156	1,953
38	-	31	-	-	69
1,221	446	39	160	156	2,022
11	30	3	4	3	51
28	-	20	-	-	48
(1)	(1)	-	-	(1)	(3)
(6)	-	-	-	-	(6)
-	-	(3)	-	-	(3)
-	-	(1)	-	-	(1)
1,253	475	58	164	158	2,108
17	387	2	108	113	627
33	41	1	7	4	86
-	-	-	-	-	-
10	-	20	-	-	30
(32)	-	-	-	-	(32)
-	(1)	(1)	-	-	(2)
28	427	22	115	117	709
56	-	32	-	-	88
1,225	48	36	49	41	1,399

עלות

יתרה ליום 1 בינואר 2019

הכרה בנכסי זכות שימוש ביישום לראשונה של IFRS 16 **

יתרה ליום 1 בינואר 2019 לאחר היישום לראשונה

תוספות במשך השנה

תוספות לנכסי זכות שימוש

התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילות חוץ

הערכה מחדש

גריעות במשך השנה

גריעות עלות נכסי זכות שימוש

יתרה ליום 31 בדצמבר 2019

פחת נצבר

יתרה ליום 1 בינואר 2019

תוספות במשך השנה

התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילות חוץ

פחת בגין נכסי זכות שימוש

הערכה מחדש

גריעות במשך השנה

יתרה ליום 31 בדצמבר 2019

יתרת עלות מופחתת של נכסי זכות שימוש ליום 31 בדצמבר 2019

יתרת עלות מופחתת ליום 31 בדצמבר 2019

* הקרקעות נמצאות בבעלות מלאה של הקבוצה. חלק מזכויות הבעלות טרם נרשמו על שם החברה או החברות הבנות במסגרת רישום המקרקעין, לרוב בשל הסדרי רישום או בעיות טכניות.

** ראה ביאור 2 בדבר יישום לראשונה של IFRS 16, חכירות. בהתאם לשיטת המעבר שנבחרה מספרי ההשוואה לא הוצגו מחדש.

באור 7 - רכוש קבוע (המשך)

ב. תנועה ברכוש קבוע (המשך)

קרקע ובנייני משרדים*	מחשבים ותוכנה	כלי רכב	ריהוט וציוד	שיפורים במושכר	סך הכל
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
1,164	393	6	152	153	1,868
7	53	3	8	3	74
12	-	-	-	-	12
-	-	(1)	-	-	(1)
1,183	446	8	160	156	1,953
17	343	1	101	107	569
32	44	1	7	6	90
(32)	-	-	-	-	(32)
17	387	2	108	113	627
1,166	59	6	52	43	1,326

עלות

יתרה ליום 1 בינואר 2018

תוספות במשך השנה

הערכה מחדש

גרועות במשך השנה

יתרה ליום 31 בדצמבר 2018

פחת נצבר

יתרה ליום 1 בינואר 2018

תוספות במשך השנה

הערכה מחדש

יתרה ליום 31 בדצמבר 2018

יתרת עלות מופחתת ליום 31 בדצמבר 2018

* הקרקעות נמצאות בבעלות מלאה של הקבוצה. חלק מזכויות הבעלות טרם נרשמו על שם החברה או החברות הבנות במסגרת רישום המקרקעין, לרוב בשל הסדרי רישום או בעיות טכניות.

באור 8 - השקעות בחברות מוחזקות

א. הרכב ההשקעה בחברות כלולות ובעסקאות משותפות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני **

חברות כלולות	
ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
588	609
583	534
(26)	(51)
1,145	1,092
391	345
1,536	1,437

עלות המניות

חלק החברה ברווחים שנצברו ממועד הרכישה, נטו

חלק החברה בקרנות הון שנצברו ממועד הרכישה, נטו

הלוואות ויתרות חובה לזמן ארוך*

* באשר לתנאי הצמדה וריבית של הלוואות לחברות מוחזקות, ראה באור 13.
 ** לקבוצה זכויות נוספות בישויות אלו במסגרת תיק המשתתף, הנכללות תחת סעיף השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה. ההשקעה בגין הזכויות הנוספות כאמור הסתכמה לסך של כ-2,278 מיליוני ש"ח וכ-2,403 מיליוני ש"ח לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018, בהתאמה והכנסות החברה מהשקעות אלו הסתכמו לסך של כ-12 מיליוני ש"ח, כ-309 מיליוני ש"ח וכ-109 מיליוני ש"ח לשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר 2019, 2018 ו-2017, בהתאמה. לחברה השקעה נוספת בסכום של כ-1,780 מיליוני ש"ח וכ-2,310 מיליוני ש"ח לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018 בהתאמה, המוחזקת על-ידי קרנות הפנסיה והגמל של החברה ואשר אינה נכללת בדוח על המצב הכספי של החברה.

ב. הרכב ההשקעה בחברות כלולות ובעסקאות משותפות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני לפי פילוח גיאוגרפי ולפי סוגי ההשקעה העיקרים

1. ליום 31 בדצמבר 2019, כ-82% מההשקעות בחברות הכלולות הינן בתחום הנדל"ן, כ-11% בתחום הביטוח וכ-7% בתחומים אחרים (ליום 31 בדצמבר 2018 כ-86% מההשקעות בחברות הכלולות הינן בתחום הנדל"ן, כ-10% מההשקעות בתחום הביטוח וכ-4% בתחומים אחרים).

ליום 31 בדצמבר 2019, בתחום הנדל"ן כ-79% מההשקעות הינן נדל"ן למשרדים, כ-14% נדל"ן למגורים וכ-7% נדל"ן מסחרי (ליום 31 בדצמבר 2018, בתחום הנדל"ן כ-73% מההשקעות הינן נדל"ן למשרדים, כ-21% נדל"ן למגורים וכ-6% נדל"ן מסחרי).

2. ליום 31 בדצמבר 2019, כ-49% מההשקעות בחברות הכלולות הינן בארה"ב, כ-29% מההשקעות במערב אירופה וכ-22% בישראל (ליום 31 בדצמבר 2018, כ-46% מההשקעות בחברות הכלולות הינן בארה"ב, כ-32% מההשקעות במערב אירופה וכ-22% בישראל).

בשנת 2019, כ-67% מהרווח נבע מהשקעות בארה"ב, כ-24% נבע מהשקעות בישראל וכ-9% נבע מהשקעות במערב אירופה (בשנת 2018, כ-36% מהרווח נבע מהשקעות במערב אירופה, כ-34% נבע מהשקעות בארה"ב וכ-30% נבע מהשקעות בישראל, בשנת 2017 כ-50% מהרווח נבע מהשקעות במערב אירופה, כ-30% נבע מהשקעות בארה"ב וכ-20% נבע מהשקעות בישראל).

3. שיעור המס החל על הרווח בגין חברות מוחזקות הינו בדומה לשיעור המס הסטטוטורי בישראל.

באור 8 - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

ג. תמצית נתונים מהדוחות הכספיים לגבי חברות כלולות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני שאינן מהותיות כל אחת בפני עצמה, בהתאמה לשיעורי ההחזקה בהן לתאריך הדיווח

ליום 31 בדצמבר		
2019	2018	2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
2,445	2,769	2,927
1,052	1,338	1,564
1,393	1,431	1,363

נכסים*

התחייבויות

ערך בספרים של ההשקעה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2018	2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
176	146	156
(64)	71	(54)
112	217	102
208	281	249

חלק הקבוצה ברווח הנקי מפעילות נמשכת

חלק הקבוצה ברווח (בהפסד) כולל אחר

חלק הקבוצה בסך הרווח הכולל

חלק הקבוצה בהכנסות החברות הכלולות

* כולל יתרת עודפי עלות ומוניטין.

ד. תמצית נתונים מהדוחות הכספיים לגבי עסקאות משותפות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני שאינן מהותיות כל אחת בפני עצמה, בהתאמה לשיעורי ההחזקה בהן לתאריך הדיווח

ליום 31 בדצמבר		
2019	2018	2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
44	106	118
-	1	2
44	105	116

נכסים*

התחייבויות

ערך בספרים של ההשקעה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2018	2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
(16)	(2)	7
16	2	-
-	-	7
45	3	7

חלק הקבוצה ברווח הנקי (בהפסד) מפעילות נמשכת

חלק הקבוצה ברווח כולל אחר

חלק הקבוצה בסך הרווח הכולל

חלק הקבוצה בהכנסות העסקאות המשותפות

* כולל יתרת עודפי עלות ומוניטין.

באור 8 - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

ה. מידע נוסף בגין חברות מוחזקות

רשימת חברות מאוחדות מהותיות:

מיקום עיקרי של פעילות החברה	זכויות בעלות של הקבוצה בחברה הבת	הלוואה שהעמידה החברה לחברה מאוחדת במיליוני ש"ח	היקף ההשקעה בחברה מאוחדת במיליוני ש"ח
2019			
הראל חברה לביטוח בע"מ	ישראל	100%	352
הראל פיננסיים אחזקות בע"מ	ישראל	100%	519
Interasco A.E.G.A	יוון	94%	50
Turk Nippon Sigorta Anonim Sirketi	טורקיה	100%	65
2018			
הראל חברה לביטוח בע"מ	ישראל	100%	4,894
הראל פיננסיים אחזקות בע"מ	ישראל	100%	514
Interasco A.E.G.A	יוון	94%	54
Turk Nippon Sigorta Anonim Sirketi	טורקיה	100%	56

דיבידנדים מחברות מוחזקות

- ביום 29 באפריל 2019 אישר דירקטוריון הראל ביטוח חלוקת דיבידנד במזומן בסך של 125 מיליוני ש"ח. החלטת הדירקטוריון התקבלה לאחר שהובאו בחשבון התוצאות הכספיות של הראל ביטוח ליום 31 בדצמבר 2018, הוצג סכום העודפים הראויים לחלוקה של הראל ביטוח ליום 31 בדצמבר 2018, ונבחנו עודפי ההון וצרכי ההון של הראל ביטוח, בהתאם למדיניות ניהול ההון של הראל ביטוח ובהתחשב בהוראות סולבנסי 2. הדיבידנד שולם ביום 15 במאי 2019.

באור 8 - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

ו. דרישות הון בחברות מאוחדות

1. משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II

ביום 1 ביוני 2017 פרסם הממונה חוזר ביטוח בנושא "הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס Solvency II" (להלן: "חוזר סולבנסי"), העוסק בהוראות ליישום משטר כושר הפירעון הכלכלי של חברת ביטוח. בחוזר נקבע כי, בתקופה שתחילתה ביום 30 ביוני 2017 וסיומה ביום 31 בדצמבר 2024, יחולו ההוראות לעניין הון נדרש לכושר פירעון באופן הדרגתי, כך שיחס ההון הקיים לכושר פירעון מסך ההון הנדרש לכושר פירעון (SCR) ליום 30 ביוני 2019 לא יפחת מ-70% ויחס הון נדרש לכושר פירעון שיחושב על נתוני 31 בדצמבר 2024 ואילך, לא יפחת מ-100%.

ביום 3 בדצמבר 2017 פרסם הממונה חוזר שעניינו "מבנה הגילוי הנדרש בדוח התקופתי ובאתר האינטרנט של חברות הביטוח בנושא משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II" (להלן: "חוזר הגילוי"). בהתאם לחוזר הגילוי, על חברות הביטוח לכלול בדוח השנתי והרבעוני שלהן, ובמועדים שייקבעו גם באתר האינטרנט שלהן, דוח אודות יחס כושר פירעון בהתאם לנספח לחוזר הגילוי. בחודש נובמבר 2018 קיבלה הראל ביטוח את אישור הממונה על הביקורת שבוצעה על ידי רואה החשבון המבקר בהתאם להנחיות הממונה כאמור. כפועל יוצא מכך ועל רקע ביטול תקנות ההון הישנות, החל מחדש דצמבר 2018 דרישות ההון החדשות בדבר משטר כושר פירעון כלכלי הן דרישות ההון היחידות המחייבות את הראל ביטוח על פי חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א – 1981.

ביום 25 בדצמבר 2019 פרסמה הראל ביטוח בהתאם להוראות הממונה את דוח יחס כושר פירעון כלכלי (להלן: "דוח יחס ההון") בגין נתוני 30 ביוני 2019 באתר האינטרנט שלה (כתובת האתר: <https://www.harel-group.co.il/about/harel-group/harel/investor-relations/Pages/repayment-ability.aspx>). בהתאם לדוח, לחברה יש עודף הון גם ללא התחשבות בהוראות המעבר.

החישוב שערכה הראל ביטוח בגין נתוני 31 בדצמבר 2018, נבדק בהתאם לתקן בינלאומי ISAE 3400 – בדיקה של מידע כספי עתידי. תקן זה רלבנטי לביקורת חישוב הסולבנסי ואינו מהווה חלק מתקני הביקורת החלים על דוחות כספיים. בדוח המיוחד של רואי החשבון המבקרים, הודגש כי התחזיות וההנחות מבוססות, בעיקרן על ניסיון העבר, כפי שעולה ממחקרים אקטואריים הנערכים מעת לעת. נוכח הרפורמות בשוק ההון, הביטוח והחיסכון והשינויים בסביבה הכלכלית, לדוגמה ירידת הריבית בתקופת הדוח, נתוני העבר אינם משקפים בהכרח את התוצאות העתידיות. החישוב שערכה הראל ביטוח ליום 30 ביוני 2019 לא בוקר ולא נסקר על ידי רואי החשבון המבקרים. המידע מתבסס לעיתים על הנחות לגבי אירועים עתידיים ופעולות ההנהלה שלא בהכרח יתממשו או שיתממשו באופן שונה מההנחות אשר שימשו בסיס למידע. כמו כן, התוצאות בפועל עשויות להיות שונות באופן מהותי מהמידע, מאחר והתרחישים המשולבים של אירועים עשויים להתממש באופן שונה מהותית מההנחות במידע. בדוח המיוחד של רואי החשבון המבקרים עבור החישוב ליום 31 בדצמבר 2018, מופנית תשומת לב לאמור בדוח יחס כושר פירעון בדבר אי הוודאות הנגזרת משינויים רגולטוריים וחשיפה לתלויות שלא ניתן להעריך את השפעתן על יחס כושר הפירעון.

יצוין כי למודל במתכונתו הנוכחית, רגישות גבוהה לשינויים במשתני שוק ואחרים, כגון שינויים בריבית לאחר מועד החישוב ולפיכך, מצב ההון המשתקף ממנו עשוי להיות תנודתי מאוד. נכון ליום 31 בדצמבר, 2019 חלה ירידה נוספת משמעותית של עקום הריבית חסרת הסיכון. לאמור השפעה מהותית על יחס כושר הפירעון של החברה. יש לציין כי החברה טרם השלימה את חישוב דוח כושר הפירעון ליום 31 בדצמבר 2019, ולכן מידע זה הינו חלקי בלבד ואינו מהווה הערכה בקשר עם תוצאות החישוב. בסמוך למועד פרסום הדוח, עקום הריבית חסרת הסיכון עלה מעבר לרמתו ביום 31 בדצמבר 2019.

ביום 16 בפברואר 2020 פרסם מכתב למנהלי חברות הביטוח שעניינו "טיטוט מתווה ליישום הוראות Solvency II במתכונת האירופית" (להלן: "הטיטוטה"). בטיטוטה צוין כי בכוונת רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון (להלן: "הרשות") לפעול להתאמת משטר כושר הפירעון הכלכלי בישראל לדירקטיבת Solvency II ועדכוניה. הטיטוטה מפרטת את אבני הדרך העיקריות לביצוע ההתאמות והוראות לעניין דיווחים בעניין משטר כושר פירעון כלכלי בתקופה הקרובה, כדלקמן:

1. בהמשך לנייר ההתייעצות בעניין "יישום הוראות מעבר תחת משטר כושר פירעון כלכלי" מיום 6 בנובמבר 2019, בכוונת הרשות לגבש מסגרת ליישום הוראות לעניין פריסה הדרגתית של הגידול בעתודות הביטוח. ההתאמה להוראות הדירקטיבה תתייחס, בין היתר, לכללים לאישור, ניהול, מעקב ודיווח אודות יישומן של הוראות המעבר.
2. בהמשך לפרסום חוזר ביטוח 2020-1-2 "סקר הערכה כמותי לבחינת התאמות ביישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח" מיום 8 בינואר 2020 ותוצאותיו, בכוונת הרשות לבחון את השינויים הנדרשים בחוזר סולבנסי במטרה להתאימו להוראות הדירקטיבה העדכנית.

באור 8 - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

ו. דרישות הון בחברות המאוחדות (המשך)

1. משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II (המשך)

בהתבסס על שני הסעיפים לעיל, בכוונת הרשות לפרסם, במהלך חודש מרץ 2020, טיוטת תיקון חוזר סולבנסי אשר תתייחס לאופן חישוב יחס כושר הפירעון הכלכלי.

עוד צוין כי הרשות רואה בנדבך השני של הדירקטיבה, אשר טרם אומץ בישראל ואשר הרכיב המרכזי בו הוא תהליך הערכה עצמית של הסיכונים ("ORSA"), רכיב עיקרי ומשמעותי ביישום כושר פירעון מבוסס סיכונים, ולהטמעתו באופן עקבי עם ההנחיות הנהוגות באירופה, חשיבות גבוהה בניהול זהיר ומושכל של הסיכונים אליהם חשופה חברת הביטוח. לאור האמור, בכוונת הרשות לפרסם, במהלך חודש מאי 2020, טיוטת הוראות בנושא יישום תהליך הערכה עצמית של הסיכונים ("ORSA") וכושר הפירעון, המבוססות על הוראות הדירקטיבה האירופית העדכנית.

הרשות תפעל לכניסתו לתוקף של עדכון ההוראות בעניין משטר כושר פירעון כלכלי בהתאמה למתכונת שאומצה באירופה עד לחודש יולי 2020.

מועד פרסום דוח יחס כושר פירעון כלכלי ודיווח קבצי דיווח סולבנסי לממונה ליום 31 בדצמבר 2019 יהיה ביום 31 באוגוסט 2020.

ביום 19 במרץ 2020 פרסם הממונה טיוטת תיקון נוספת לחוזר המאוחד לעניין הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס Solvency II (להלן: "הטייטה הנוספת"). בהתאם לטייטה הנוספת, יותאמו הוראות המעבר למתכונת שנקבעה בדירקטיבה האירופאית, ותתאפשר פריסה עד שנת 2032 של הגידול בעתודות בגין מוצרי ביטוח ארוכי טווח אשר נמכרו בעבר. הטייטה הנוספת כוללת בנוסף גם עדכונים להוראות החוזר על בסיס שינויים שנעשו באירופה, הרלוונטיים לשוק המקומי.

הראל ביטוח לומדת את הוראות הטייטה ולא יכולה בשלב זה לאמוד עדיין את השפעותיה.

2. בהתאם להיתר לשליטה ולהחזקת אמצעי שליטה במבטחים ובחברות המנהלות, התחייבה החברה להשלים בכל עת את ההון העצמי של חברות הביטוח הנמנות על הגופים המוסדיים שבשליטתה, לרבות בססח, לסכום הקבוע בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998 או כל תקנה או דין אחר שיבואו במקומן וכן להשלים בכל עת את ההון העצמי של החברות המנהלות של קופות הגמל וקרנות הפנסיה שבשליטתה, לסכום הקבוע בתקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל) התשכ"ה-1965 או כל תקנה או דין אחר שיבואו במקומן. התחייבות זו היא בלתי הדירה, ותהיה תקפה כל עוד החברה שולטת במישרין או בעקיפין בגופים המוסדיים.

בהמשך לאמור לעיל, במסגרת השינוי המבני כמפורט בביאור 40ג', החברה התחייבה לתקופה של שנתיים, כי במקרה והראל ביטוח לא תעמוד בדרישות ההון הרגולטוריות שלה לפי מודל הסולבנסי (SCR כולל הוראות מעבר) החברה תזרים סכום של 120 מיליוני ש"ח להראל ביטוח.

3. חברות מאוחדות המנהלות קרנות נאמנות ותיקי השקעות מחויבות בהון מזערי בהתאם להנחיות הרשות לניירות ערך. החברות פועלות באופן שוטף לעמידה בדרישה זאת. נכון ליום 31 בדצמבר 2019, עומדות החברות המאוחדות בדרישות אלו.

4. לעניין הנפקת אגרות חוב (סדרה טז') באמצעות הראל הנפקות בתקופת הדוח, ראה באור 25ח.

5. לעניין פדיון מוקדם מלא של אגרות חוב (סדרה ג') של הראל הנפקות בתקופת הדוח, ראה באור 25ח.

באור 8 - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

ו. דרישות הון בחברות המאוחדות (המשך)

5. לעניין הנפקת אגרות חוב (סדרה יז') ואגרות חוב (סדרה יד') באמצעות הראל הנפקות בתקופת הדוח, ראה באור 25 ח.

6. כרית ביטחון

דירקטוריון הראל ביטוח אישר מדיניות לקביעה ועדכון כרית ביטחון, בהתאם לסעיף 1(א)(2) למכתב למנהלי חברות הביטוח, שפורסם על ידי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר ביום 1 באוקטובר 2017.

כרית הביטחון הינה כרית מתעצמת, אשר תיבנה בהדרגה על פני זמן ותעמוד בתום תקופת ההתאמה (שנת 2024) על סך של 1.15 מיליארדי ש"ח. כרית הביטחון נועדה לאפשר להראל ביטוח התמודדות עם משברים מבלי לפגוע מהותית בפעילותה ובעמידתה בדרישות ההון החלות עליה.

באור 9 - נדל"ן להשקעה (לרבות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה)

א. הרכב ותנועה

נדל"ן להשקעה			
אחר		עבור חוזים תלויי תשואה	
2018	2019	2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
1,742	1,847	1,502	1,628
45	39	78	28
45	39	78	28
60	172	48	113
1,847	2,058	1,628	1,769

יתרה ליום 1 בינואר

תוספות במהלך השנה

רכישות ותוספות לנכסים קיימים

סך כל התוספות

התאמה לשווי הוגן

יתרה ליום 31 בדצמבר

ב. קביעת השווי ההוגן

נדל"ן להשקעה מוצג על בסיס השווי ההוגן כפי שנקבע בהערכת שווי שבוצעה על ידי מערכי שווי חיצונים בלתי תלויים שהינם בעלי כישורים מקצועיים מוכרים וניסיון רב בנוגע למיקום וסוג הנדל"ן שהוערך. הערכות שווי חיצוניות מבוצעות לפחות אחת לשנה, במועדים שונים עבור נכסים שונים בתיק הנדל"ן להשקעה. בשאר תקופות הדיווח מתבצעת בחינה פנימית, במטרה לוודא שלא חל שינוי מהותי בשווי הנכס בהתאם לפרמטרים שעל בסיסם נערכה הערכת השווי.

הערכות כאמור מסווגות לרמה 3 בהיררכית השווי ההוגן.

הערכת שווי הנדל"ן מתבססת על תזרימי המזומנים השנתיים נטו, המהווים בשיעור היוון המשקף את הסיכונים הספציפיים הגלומים בהם. כאשר קיימים בפועל הסכמי שכירות, אשר התשלומים בגינם שונים מדמי שכירות ראויים, מבוצעות התאמות בכדי לשקף את תשלומי השכירות בפועל בתקופת החוזה.

הערכות השווי מתחשבות בסוג הדיירים הנמצאים בפועל בנכס המושכר או האחראים למילוי התחייבויות השכירות או אלה העשויים להיות במושכר לאחר השכרת מושכר פנוי, לרבות הערכה כללית לגבי מהימנות האשראי שלהם; חלוקת האחריות בין הקבוצה והשוכר לגבי אחזקת וביטוח הנכס; ויתרת אורך החיים הכלכלי של הנכס, באותם מקומות שבהם פרמטרים אלו רלוונטיים.

השווי ההוגן נקבע בהתאם למספר מתודולוגיות שיערוך, לרבות, גישת ההשוואה, נכסים דומים והיוון תזרימי המזומנים העתידיים הנובעים מהנכס. שוויים של מרבית הנכסים נקבע בהתאם לאומדן תזרימי המזומנים ולגביהם מובאים בחשבון הסיכון המובנה שלהם. מרבית נכסי הנדל"ן המסחרי ונדל"ן המשרדים מהווים בשיעורי היוון הנעים בין 3.5% - 5.75% לנדל"ן בחו"ל ובין 6.5% - 8% לנדל"ן בישראל וזאת בהתאם לרמת הסיכון המתאימה בנכס.

הערכת השווי לנדל"ן להשקעה בהקמה מבוססת על אמידת השווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה לאחר הקמתו, בניכוי הערך הנוכחי של אומדן עלויות ההקמה הצפויות לנבוע לצורך השלמתו ובניכוי רווח יזמי סביר כאשר רלוונטי, תוך התחשבות בשיעור ההיוון אשר מותאם בגין הסיכונים הרלוונטיים והמאפיינים של הנכס.

הנדל"ן להשקעה מורכב בעיקר מבנייני משרד ונדל"ן מסחרי.

לא קיימים יחסי גומלין פנימיים בין הנתונים המשמעותיים שאינם ניתנים לצפייה.

באור 9 - נדל"ן להשקעה (לרבות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה) (המשך)

ג. תנועה בנדל"ן להשקעה הנמדד ברמה 3

ליום 31 בדצמבר 2019							
עבור חוזים תלויי תשואה				עבור חוזים תלויי תשואה			
נדל"ן להשקעה בהקמה	נדל"ן משרדים	נדל"ן מסחרי	סה"כ	נדל"ן להשקעה בהקמה	נדל"ן משרדים	נדל"ן מסחרי	סה"כ
מיליוני ש"ח							
5	969	873	1,847	7	711	910	1,628
2	26	11	39	2	5	21	28
יתרה ליום 1 בינואר 2019							
רכישות							
סך הרווחים (ההפסדים) שהוכרו ברווח והפסד*:							
-	139	33	172	(1)	75	39	113
7	1,134	917	2,058	8	791	970	1,769
שינויים בשווי הוגן							
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019							

ליום 31 בדצמבר 2018							
עבור חוזים תלויי תשואה				עבור חוזים תלויי תשואה			
נדל"ן להשקעה בהקמה	נדל"ן משרדים	נדל"ן מסחרי	סה"כ	נדל"ן להשקעה בהקמה	נדל"ן משרדים	נדל"ן מסחרי	סה"כ
מיליוני ש"ח							
146	783	813	1,742	142	541	819	1,502
5	12	28	45	7	12	59	78
(146)	146	-	-	(142)	142	-	-
יתרה ליום 1 בינואר 2018							
רכישות							
שינויים אחרים							
סך הרווחים שהוכרו ברווח והפסד*:							
-	28	32	60	-	16	32	48
5	969	873	1,847	7	711	910	1,628
שינויים בשווי הוגן							
יתרה ליום 31 בדצמבר 2018							

* בסעיף רווחים מהשקעות נטו והכנסות מימון.

ד. באשר להתקשרויות המתייחסות לחכירה של נדל"ן להשקעה, ראה באור 139.

באור 9 - נדל"ן להשקעה (לרבות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה) (המשך)

ה. פרטים בדבר זכויות במקרקעין המשמשות את הקבוצה כנדל"ן להשקעה

חלק מהמקרקעין בבעלות או בחכירה בישראל טרם נרשם על שם החברה או החברות הבנות בלשכת רישום המקרקעין לרוב בשל הסדרי רישום או בעיות טכניות.

- (1) מקרקעין ברחוב המרד תל אביב, שערכם בספרים, לרבות המבנה, לימים 31 בדצמבר 2019 ו- 31 בדצמבר 2018 הנו בסך של 17 מליוני ש"ח, חכורה בחכירה- בלתי מהוונת ממנהל מקרקעי ישראל עד שנת 2032.
- (2) מקרקעין ברחוב התקוה באר שבע, שערכם בספרים, לרבות המבנה, ליום 31 בדצמבר 2019 וליום 31 בדצמבר 2018 הנו בסך של 275 מליוני ש"ח ובסך של 247 מליוני ש"ח בהתאמה, חכורה בחכירה-מהוונת ממנהל מקרקעי ישראל עד שנת 2050. לקבוצה אופציה לתקופת חכירה נוספת ל- 49 שנה החל מתום תקופת החכירה.
- (3) מקרקעין ברחוב חיים בר לב נווה סביון, שערכם בספרים, לרבות המבנה, ליום 31 בדצמבר 2019 וליום 31 בדצמבר 2018 הנו בסך של 57 מליוני ש"ח ובסך של 54 מליוני ש"ח בהתאמה, חכורה בחכירה-מהוונת ממנהל מקרקעי ישראל עד שנת 2041.
- (4) מקרקעין במרכז מסחרי בישוב שוהם, שערכם בספרים, לרבות המבנה, ליום 31 בדצמבר 2019 וליום 31 בדצמבר 2018 הנו בסך של 92 מליוני ש"ח ובסך של 91 מליוני ש"ח בהתאמה, חכורה בחכירה-מהוונת ממנהל מקרקעי ישראל עד שנת 2042.
- (5) מקרקעין ברחוב עם ועולמו ירושלים, שערכם בספרים, לרבות המבנה, לימים 31 בדצמבר 2019 ו- 31 בדצמבר 2018 הנו בסך של 13 מליוני ש"ח, חכורה בחכירה-מהוונת ממנהל מקרקעי ישראל עד שנת 2039.
- (6) מקרקעין ברחוב יגאל אלון תל אביב, שערכם בספרים, לרבות המבנה, ליום 31 בדצמבר 2019 וליום 31 בדצמבר 2018 הנו בסך של 376 מליוני ש"ח ובסך של 325 מליוני ש"ח בהתאמה, חכורה בחכירה-מהוונת ממנהל מקרקעי ישראל ומעיריית תל-אביב עד שנת 2060 ועד שנת 2059, בהתאמה.
- (7) מקרקעין ברחוב ויצמן פינת הסדנא ופינת המנופים כפר סבא, שערכם בספרים, לרבות המבנה, ליום 31 בדצמבר 2019 וליום 31 בדצמבר 2018 הנו בסך של 136 מליוני ש"ח ובסך של 127 מליוני ש"ח בהתאמה, חכורה בחכירה-מהוונת ממנהל מקרקעי ישראל עד שנת 2058.
- (8) מקרקעין בקרית נורדאו נתניה, שערכם בספרים, לרבות המבנה, ליום 31 בדצמבר 2019 וליום 31 בדצמבר 2018 הנו בסך של 183 מליוני ש"ח ובסך של 166 מליוני ש"ח בהתאמה, חכורה בחכירה-מהוונת ממנהל מקרקעי ישראל עד שנת 2064.
- (9) מקרקעין ברחוב תובל רמת גן, שערכם בספרים, לרבות המבנה, ליום 31 בדצמבר 2019 וליום 31 בדצמבר 2018 הנו בסך של 25 מליוני ש"ח ובסך של 24 מליוני ש"ח בהתאמה, חכורה בחכירה-מהוונת לדורות.
- (10) מקרקעין ברחוב גלגלי פלדה פינת יהלום בנימין כפר סבא, שערכם בספרים, לרבות המבנה, ליום 31 בדצמבר 2019 וליום 31 בדצמבר 2018 הנו בסך של 10 מליוני ש"ח ובסך של 8 מליוני ש"ח בהתאמה, חכורה בחכירה-מהוונת ממנהל מקרקעי ישראל עד שנת 2067.
- (11) מקרקעין ברחוב זלמן שז"ר נתניה, שערכם בספרים, לרבות המבנה, ליום 31 בדצמבר 2019 וליום 31 בדצמבר 2018 הנו בסך של 617 מליוני ש"ח ובסך של 578 מליוני ש"ח בהתאמה, חכורה בחכירה-מהוונת ממנהל מקרקעי ישראל עד שנת 2064.

באור 10 - חייבים ויתרות חובה

א. הרכב

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
2	4
29	4
3	3
40	54
103	122
7	7
41	39
-	5
225	238
1	1
87	158
88	159
36	17
4	3
17	17
13	13
1,110	788
14	11
45	50
22	44
1,261	943
(2)	(3)
1,572	1,337

צדדים קשורים
חייבים בקשר לרכישת מקרקעין
מוסדות ורשויות ממשלתיות
הכנסות לקבל
דמי חכירה והוצאות מראש
מקדמות לספקים
מקדמות על חשבון עמלות לסוכני ביטוח
הלוואות שניתנו לחיצוניים

חברות ביטוח ותוכני ביטוח:

פיקדונות
חשבונות אחרים
סך כל חברות ביטוח ותוכני ביטוח

הכנסות לקבל מדמי ניהול
השתתפות עצמית
שיבובים ושרידים
פיקדונות לתשלום תביעות
חייבים בגין ניירות ערך *
מבוטחים
הפקדות לקופת דמי מחלה
אחרים

בניכוי הפרשה לחובות מסופקים
סך כל חייבים ויתרות חובה

* כולל בעיקר בטחונות לנגזרים פיננסיים וכספים שהופקדו בבנקים ויועדו למתן הלוואות משכנתא חדשות

ב. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
2	2
-	1
2	3

יתרה ליום 1 בינואר
שינוי בהפרשה בתקופה
יתרה ליום 31 בדצמבר

באור 11 - פרמיה לגביה

א. הרכב

ליום 31 בדצמבר	
2019	2018
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
1,446	1,450
(18)	(17)
1,428	1,433
415	394

פרמיות לגביה*
 בניכוי הפרשה לחובות מסופקים
 סה"כ פרמיות לגביה
 * כולל המחאות לגביה והוראות קבע

ב. גיול

ליום 31 בדצמבר	
2019	2018
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
1,172	1,173
122	116
75	78
39	36
1,408	1,403
20	30
1,428	1,433

פרמיה לגביה שערכה לא נפגם
 ללא פיגור
 בפיגור * :
 מתחת ל- 90 ימים
 בין 90 ל- 180 ימים
 מעל 180 ימים
 סה"כ פרמיה לגביה שערכה לא נפגם
 פרמיה לגביה שערכה נפגם
 סה"כ פרמיה לגביה

* כולל בעיקר חובות בפיגור במגזר ביטוח חיים. חובות אלו מגובים בעיקרם בערך הפדיון של הפוליסות בדבר תנאי ההצמדה של הפרמיה לגביה ראה באור 37

ג. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים בגין הפרמיות לגביה

מיליוני ש"ח
16
2
18
(1)
17
1
18

יתרה ליום 1 בינואר 2017

שינוי בהפרשה בתקופה

יתרה ליום 31 בדצמבר 2017

שינוי בהפרשה בתקופה

יתרה ליום 31 בדצמבר 2018

שינוי בהפרשה בתקופה

יתרה ליום 31 בדצמבר 2019

באור 12 - נכסים עבור חוזים תלויי תשואה

א. פירוט הנכסים המוצגים בשווי הוגן

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
1,628	1,769
19,309	22,614
13,083	14,876
8,922	11,298
10,577	12,774
51,891	61,562
3,083	2,897
1,028	974
57,630	67,202
119	485
517	149
636	634
593	518
615	581

נדלי"ן להשקעה

השקעות פיננסיות

נכסי חוב סחירים

נכסי חוב שאינם סחירים (*)

מניות

השקעות פיננסיות אחרות

סך הכל השקעות פיננסיות

מזומנים ושווי מזומנים

אחר

סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה**

זכאים

התחייבויות פיננסיות***

התחייבויות פיננסיות בגין חוזים תלויי תשואה

(*) מתוכם נכסי חוב שנמדדים בעלות מתואמת

שווי הוגן של נכסי חוב שנמדדים בעלות מתואמת

** כולל נכסים בסך 4,602 מיליוני ש"ח ובסך 4,362 מיליוני ש"ח לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018, בהתאמה בגין התחייבות הנובעת מתיק סיעוד קבוצתי, בו מרבית סיכוני ההשקעה אינם מוטלים על המבטח

*** בעיקר נגזרים וחוזים עתידיים

לעניין החשיפה בגין הנכסים העומדים כנגד התחייבויות תלויות תשואה, ראה באור 37

לעניין שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן של נכסים פיננסיים שאינם סחירים, ראה באור 13 יא

באור 12 - נכסים עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ב. נכסי חוב שאינם סחירים הנמדדים בשווי הוגן לצורכי גילוי בלבד בחלוקה לפי רמות

ליום 31 בדצמבר 2019		
רמה 2	רמה 3	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
539	33	572
9	-	9
548	33	581

נכסי חוב אחרים המטופלים כהלוואות וחייבים, למעט פקדונות בבנקים
פקדונות בבנקים
סך הכל

ליום 31 בדצמבר 2018		
רמה 2	רמה 3	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
562	44	606
9	-	9
571	44	615

נכסי חוב אחרים המטופלים כהלוואות וחייבים, למעט פקדונות בבנקים
פקדונות בבנקים
סך הכל

ג. שווי הוגן של נכסים פיננסיים בחלוקה לרמות

הטבלה להלן מציגה ניתוח של הנכסים המוחזקים כנגד חוזי ביטוח וחוזי השקעה המוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד :

ליום 31 בדצמבר 2019			
רמה 1	רמה 2	רמה 3	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
19,436	3,178	-	22,614
-	13,344	1,014	14,358
8,783	7	2,508	11,298
8,454	262	4,058	12,774
36,673	16,791	7,580	61,044

נכסי חוב סחירים
נכסי חוב שאינם סחירים
מניות
אחרות
סך הכל

ליום 31 בדצמבר 2018			
רמה 1	רמה 2	רמה 3	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
16,170	3,139	-	19,309
-	11,984	506	12,490
6,383	8	2,531	8,922
6,716	71	3,790	10,577
29,269	15,202	6,827	51,298

נכסי חוב סחירים
נכסי חוב שאינם סחירים
מניות
אחרות
סך הכל

באור 12 - נכסים עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ד. נכסים הנמדדים בשווי הוגן ברמה 3

מדידת שווי הוגן במועד הדיווח			
נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד			
נכסי חוב			
שאינם סחירים	מניות	אחרות	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
506	2,531	3,790	6,827
21	18	(23)	16
(31)	(212)	(214)	(457)
833	455	991	2,279
-	(284)	(421)	(705)
(206)	-	(65)	(271)
(109)	-	-	(109)
1,014	2,508	4,058	7,580
19	38	(20)	37

מדידת שווי הוגן במועד הדיווח			
נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד			
נכסי חוב			
שאינם סחירים	מניות	אחרות	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
466	2,035	3,218	5,719
25	318	499	842
(31)	(73)	(227)	(331)
277	325	815	1,417
(5)	(74)	(464)	(543)
(213)	-	(51)	(264)
(13)	-	-	(13)
506	2,531	3,790	6,827
11	314	499	824

יתרה ליום 1 בינואר 2019

סך הרווחים (ההפסדים) שהוכרו:

ברווח והפסד

תקבולי ריבית ודיבידנד

רכישות

מכירות

פדיונות

העברות מתוך רמה 3*

יתרה ליום 31 בדצמבר 2019

סך הרווחים (הפסדים) לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019

יתרה ליום 1 בינואר 2018

סך הרווחים (ההפסדים) שהוכרו:

ברווח והפסד

תקבולי ריבית ודיבידנד

רכישות

מכירות

פדיונות

העברות מתוך רמה 3*

יתרה ליום 31 בדצמבר 2018

סך הרווחים לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018

* בעיקר בגין ניירות ערך שדירוגם השתנה.

באור 13 - השקעות פיננסיות אחרות

א. ההרכב

ליום 31 בדצמבר 2019					
מסוערכים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	זמינים למכירה	מוחזקים לפדיון	הלוואות וחייבים	סך הכל	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
186	11,043	80	-	11,309	נכסי חוב סחירים
1,689	-	-	13,153	14,842	נכסי חוב שאינם סחירים
4	1,273	-	-	1,277	מניות
167	2,693	-	-	2,860	אחרות
2,046	15,009	80	13,153	30,288	סך הכל
ליום 31 בדצמבר 2018					
מסוערכים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	זמינים למכירה	מוחזקים לפדיון	הלוואות וחייבים	סך הכל	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
215	8,169	116	-	8,500	נכסי חוב סחירים
234	-	-	13,282	13,516	נכסי חוב שאינם סחירים
109	1,055	-	-	1,164	מניות
171	2,287	-	-	2,458	אחרות
729	11,511	116	13,282	25,638	סך הכל

ב. שווי הוגן של נכסים פיננסיים בחלוקה לרמות

הטבלה דלהלן מציגה ניתוח מכשירים פיננסיים המוצגים על-פי שווים ההוגן.

היתרה בדוחות הכספיים של מזומנים ושווי מזומנים, פרמיות לגביה, חייבים ויתרות חובה ונכסי מסים שוטפים, תואמת או קרובה לשווי ההוגן שלהם.

ליום 31 בדצמבר 2019				
רמה 1	רמה 2	רמה 3	סך הכל	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
10,042	1,187	-	11,229	נכסי חוב סחירים
-	1,689	-	1,689	נכסי חוב שאינם סחירים
902	-	375	1,277	מניות
1,135	112	1,613	2,860	אחרות
12,079	2,988	1,988	17,055	סך הכל
ליום 31 בדצמבר 2018				
רמה 1	רמה 2	רמה 3	סך הכל	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
7,078	1,306	-	8,384	נכסי חוב סחירים
-	234	-	234	נכסי חוב שאינם סחירים
898	-	266	1,164	מניות
851	60	1,547	2,458	אחרות
8,827	1,600	1,813	12,240	סך הכל

באור 13 - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ג. נכסים הנמדדים בשווי הוגן ברמה 3

מדידת שווי הוגן במועד הדיווח		
נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד ונכסים זמינים למכירה		
מניות	אחרות	סך הכל
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח

יתרה ליום 1 בינואר 2019

266	1,547	1,813
(4)	75	71
40	(27)	13
(2)	(69)	(71)
77	264	341
(2)	(147)	(149)
-	(30)	(30)
375	1,613	1,988
(5)	76	71

סך הרווחים (ההפסדים) שהוכרו:

ברווח והפסד

ברווח כולל אחר

תקבולי ריבית ודיבידנד

רכישות

מכירות

פדיונות

יתרה ליום 31 בדצמבר 2019

סך הרווחים (ההפסדים) לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019

מניות	אחרות	סך הכל
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח

יתרה ליום 1 בינואר 2018

117	1,405	1,522
(3)	58	55
60	112	172
(1)	(75)	(76)
125	215	340
(32)	(144)	(176)
-	(24)	(24)
266	1,547	1,813
(3)	53	50

סך הרווחים (ההפסדים) שהוכרו:

ברווח והפסד

ברווח כולל אחר

תקבולי ריבית ודיבידנד

רכישות

מכירות

פדיונות

יתרה ליום 31 בדצמבר 2018

סך הרווחים (ההפסדים) לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018

באור 13 - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ד. נכסי חוב סחירים

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
14	14
3,471	6,009
3,485	6,023
201	172
116	80
4,698	5,034
5,015	5,286
8,500	11,309
2	-
רמה 1	רמה 1
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
121	83

אגרות חוב ממשלתיות

מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה

זמינות למכירה

סך הכל אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים

שאינם ניתנים להמרה

מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה

מוחזקים לפדיון (*)

זמינים למכירה

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

סך הכל נכסי חוב סחירים

יתרות ירידות ערך שהוכרו ברווח והפסד בגין נכסי חוב המוצגים כזמינים למכירה

(*) השווי ההוגן של נכסי החוב הסחירים המוחזקים לפדיון

נכסי חוב אחרים :

שאינם ניתנים להמרה

באור 13 - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ה. נכסי חוב שאינם סחירים

שווי הוגן		ערך בספרים	
ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר	
2018	2019	2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
6,405	7,344	4,938	5,214
6,405	7,344	4,938	5,214
8,027	8,375	7,584	7,361
1,046	2,330	994	2,267
9,073	10,705	8,578	9,628
15,478	18,049	13,516	14,842
		17	21
		234	1,689

אגרות חוב ממשלתיות

מטופלות כהלוואות וחייבים:

אגרות חוב מיועדות

סך הכל אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

מטופלים כהלוואות וחייבים, למעט פקדונות בבנקים

פקדונות בבנקים (*)

סך כל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים

יתרות ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד

(*) מתוכם נכסי חוב שנמדדים בשווי הוגן

ו. נכסי חוב שאינם סחירים הנמדדים בשווי הוגן לצורכי גילוי בלבד בחלוקה לפי רמות

ליום 31 בדצמבר 2018			ליום 31 בדצמבר 2019		
סך הכל	רמה 3	רמה 2	סך הכל	רמה 3	רמה 2
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
6,405	-	6,405	7,344	-	7,344
8,027	1,036	6,991	8,375	1,498	6,877
1,046	-	1,046	2,330	-	2,330
15,478	1,036	14,442	18,049	1,498	16,551

אגרות חוב מיועדות*

נכסי חוב אחרים המטופלים כהלוואות וחייבים, למעט

פקדונות בבנקים

פקדונות בבנקים

סך הכל

*השווי ההוגן של אגרות חוב מיועדות חושב על פי מועד הפירעון החוזי שלהן.

באור 13 - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ז. פרטים בדבר ריבית והצמדה בגין נכסי חוב

ריבית אפקטיבית		בסיס הצמדה
ליום 31 בדצמבר		
2018	2019	
%	%	
1.2	-	צמוד מדד
2.2	0.9	שקלי
4.6	3.0	צמוד למטבע חוץ
4.3	4.4	צמוד מדד
3.1	2.1	שקלי
8.6	7.5	צמוד למטבע חוץ

נכסי חוב סחירים

נכסי חוב שאינם סחירים

ח. מניות

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
109	4
789	899
898	903
266	374
1,164	1,277
84	89

סחירות

מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
זמינות למכירה

סך הכל מניות סחירות

מניות שאינן סחירות זמינות למכירה

סך הכל

יתרות ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד

באור 13 - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ט. השקעות פיננסיות אחרות

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
13	7
824	1,123
14	4
851	1,134
84	44
1,463	1,570
60	112
1,607	1,726
2,458	2,860
144	128
507	364

סחירות

מוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה

זמינות למכירה

מכשירים נגזרים (ראה סעיף י' להלן)

סך הכל השקעות פיננסיות סחירות

שאינן סחירות

מוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה

זמינות למכירה

מכשירים נגזרים (ראה סעיף י' להלן)

סך הכל השקעות פיננסיות שאינן סחירות

סך הכל השקעות פיננסיות אחרות

יתרות ירידת ערך שנזקפו לרווח והפסד בגין השקעות פיננסיות אחרות שהוצגו כזמינות למכירה

מכשירים נגזרים המוצגים בהתחייבויות פיננסיות

השקעות פיננסיות אחרות כוללות בעיקר השקעות בתעודות סל, תעודות השתתפות בקרנות נאמנות, קרנות השקעה, חוזים עתידיים, אופציות ומוצרים מובנים. השווי ההוגן של השקעות שאינן סחירות בקרנות השקעה וקרנות גידור מבוסס בעיקרו על השווי ההוגן של נכסי הבסיס או על הערכות שווי.

לעניין התחייבות הקבוצה להשקעה בקרנות השקעה, ראה באור 39ה.

י. מכשירים נגזרים

להלן סכום החשיפה, נטו לנכס הבסיס, המוצג במונחי דלתא של העסקאות הפיננסיות ליום הדוח הכספי:

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
488	250
4,054	3,998
(4,838)	(4,795)

מניות

מדד

מטבע זר

באור 13 - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)**יא. שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן של נכסי חוב שאינם סחירים**

השווי ההוגן של נכסי חוב שאינם סחירים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד וכן של נכסי חוב שאינם סחירים, אשר מידע לגבי השווי ההוגן ניתן לצרכי גילוי בלבד נקבעים באמצעות היוון אומדן תזרימי המזומנים הצפויים בגינם. שיעורי ההיוון מתבססים על חלוקת השוק הסחיר לעשירונים בהתאם לתשואה לפדיון של נכסי החוב וקביעת המיקום של הנכס הלא סחיר באותם עשירונים וזאת בהתאם לפרמיית הסיכון הנגזרת ממחירי עסקאות/הנפקות בשוק הלא סחיר. ציטוטי המחירים ושיעורי הריבית ששימשו להיוון נקבעים על ידי חברת מרווח הוגן, חברה המספקת ציטוטי מחירים ושערי ריבית לגופים מוסדיים לשערוך נכסי חוב לא סחירים.

עקום התשואה המוצג להלן והריביות הממוצעות המשוקללות בגין כל אחת מקבוצות הדירוג המוצגים בטבלה הינם בהתאם לנכסים הכלולים בכל קבוצת דירוג.

ליום 31 בדצמבר		
2018	2019	
% ריבית	% ריבית	
0.9	(0.1)	AA ומעלה
3.7	2.1	A
3.9	2.6	BBB
23.6	17.5	נמוך מ - BBB
4.0	3.0	לא מדורג

המקורות לרמת דירוג מקומי הינן חברות הדירוג "מעלות" ו"מדורג". נתוני חברת מדורג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים.

קיים שוני בין רמת הדירוג בארץ לזו של חו"ל. המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על ידי הממונה, S&P, Moody's ו-Fitch.

לעניין דירוג פנימי ראה באור 37.

באור 13 - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

יב. גיול השקעות בנכסי חוב פיננסיים לא סחירים**

ליום 31 בדצמבר		
2018	2019	
מיליוני ש"ח		
4,938	5,214	אגרות חוב ממשלתיות
		נכסי חוב שערכם לא נפגם
8,560	9,619	ללא פיגור
		בפיגור * :
3	-	מעל 180 ימים
8,563	9,619	סך הכל נכסי חוב שערכם לא נפגם
		נכסי חוב שערכם נפגם
18	19	נכסים שערכם נפגם, ברוטו
3	10	הפרשה להפסד
15	9	נכסי חוב שערכם נפגם, נטו
13,516	14,842	סך הכל נכסי חוב לא סחירים

* בעיקר הלוואות על פוליסות שכנגדן קיימים ערכי פדיון מלאים ו/או משכנתאות.
 ** הסכומים לעיל אינם מהווים את הסכום בפיגור בפועל אלא את יתרת החוב המעורבת בפיגור.

יג. גילוי הנדרש בקשר לפטור הזמני מיישום IFRS 9, מכשירים פיננסיים (ראה באור 33)

הטבלה להלן מציגה את השווי ההוגן של הנכסים הפיננסיים ליום 31 בדצמבר 2019 לפי חלוקה לשתי קבוצות:

- נכסים שעומדים במבחן הקרן והריבית בלבד (לא כולל נכסים שמוחזקים למסחר או מנוהלים על בסיס שווי הוגן) (להלן – "קבוצה א'");
 - כל יתר הנכסים הפיננסיים (להלן – "קבוצה ב'").
- החלוקה של הנכסים הפיננסיים לקבוצה א' וקבוצה ב' כמפורט להלן מבוססת על הערכה ראשונית שביצעה החברה.

ליום 31 בדצמבר		
2019		
קבוצה א'	קבוצה ב'	
מיליוני ש"ח		
518	61,044	השקעות עבור חוזים תלויי תשואה
-	1,277	השקעות פיננסיות אחרות - מניות
-	2,860	השקעות פיננסיות אחרות - אחרות
80	11,229	השקעות פיננסיות אחרות - נכסי חוב סחירים
13,153	1,689	השקעות פיננסיות אחרות - נכסי חוב שאינם סחירים
2,897	-	מזומנים ושווה מזומנים תלוי תשואה
2,056	-	מזומנים ושווה מזומנים אחרים
18,704	78,099	סך כל השקעות פיננסיות אחרות

באור 14 - מזומנים ושווי מזומנים

א. עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
3,083	2,897

מזומנים ופקדונות למשיכה מיידית בתאגידים בנקאיים

המזומנים בתאגידים הבנקאיים לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018 נושאים ריבית יומית בשיעור שנתי של 0.2%.

ב. אחרים

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
1,258	1,670
363	386
1,621	2,056

מזומנים ופקדונות למשיכה מיידית

פקדונות לזמן קצר

מזומנים ושווי מזומנים

המזומנים בתאגידים הבנקאיים לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018 נושאים ריבית יומית בשיעור שנתי של 0.2%.

פיקדונות לזמן קצר המופקדים בתאגידים הבנקאיים לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018 הינם לתקופות של בין שבוע לשלושה חודשים. הפיקדונות נושאים ריבית בשיעור שנתי של 0.22% ו-0.23%, בהתאמה.

באשר לתנאי הצמדה וריבית של המזומנים ופיקדונות לזמן קצר, ראה באור 37.

ג. משועבדים עבור מחזיקים בתעודות סל ותעודות פיקדון

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
35	-
35	-

פקדונות לזמן קצר

מזומנים ושווי מזומנים

באור 15 - הון

א. הרכב הון המניות

ליום 31 בדצמבר 2018		ליום 31 בדצמבר 2019	
מונפק ונפרע	רשום	מונפק ונפרע	רשום
222,836,923	500,000,000	222,836,923	500,000,000

מניות רגילות בנות 0.1 ש"ח ע.נ. כ"א

ב. מניות באוצר - מניות החברה המוחזקות על ידי החברה וחברות מאוחדות

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
4%	4%
123	123

שיעור מההון המונפק

עלות (במיליוני ש"ח)*

* לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018 כלל המניות באוצר מוחזקות בידי החברה.

ג. זכויות הנלוות למניות

1. זכויות הצבעה באסיפה הכללית, זכות לדיבידנד, זכויות בפירוק החברה וזכות למינוי הדירקטורים בחברה.

2. סחירות בבורסה לניירות ערך בתל-אביב.

ד. דיבידנד

הדיבידנדים הבאים הוכרוזו על ידי החברה:

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
461	214	236
2.15	1.00	1.10

סך הדיבידנד

דיבידנד למניה רגילה (בש"ח)*

* בחישוב הדיבידנד למניה לא נלקחו בחשבון 8,458,150 מניות רדומות לימים 31 בדצמבר 2019, 2018 ו-2017.

(1) ביום 29 באפריל 2019 אישר דירקטוריון החברה חלוקת דיבידנד במזומן בסך של כ-129 מיליוני ש"ח (0.6 ש"ח למניה). החלטת הדירקטוריון התקבלה לאחר שהובאו בחשבון התוצאות הכספיות של החברה ליום 31 בדצמבר 2018. בפני הדירקטוריון הוצגו הרווחים הראויים לחלוקה, עודפי ההון בחברות הבנות של החברה וצרכי המזומנים של הקבוצה, בתרחיש שונים. הדירקטוריון בחן את עמידת החברה במבחן הרווח ובמבחן יכולת הפירעון הקבועים בסעיף 203 (א) לחוק החברות. לאחר בחינה זו אישר הדירקטוריון את עמידת החברה במבחן החלוקה. הדיבידנד שולם ביום 20 במאי 2019.

(2) ביום 14 ביולי 2019 אישר דירקטוריון החברה חלוקת דיבידנד במזומן בסך של כ-107 מיליוני ש"ח (0.5 ש"ח למניה). החלטת הדירקטוריון התקבלה לאחר שהובאו בחשבון התוצאות הכספיות של החברה ליום 31 במרץ 2019. בפני הדירקטוריון הוצגו הרווחים הראויים לחלוקה, עודפי ההון בחברות הבנות של החברה וצרכי המזומנים של הקבוצה, בתרחיש שונים. הדירקטוריון בחן את עמידת החברה במבחן הרווח ובמבחן יכולת הפירעון הקבועים בסעיף 203 (א) לחוק החברות. לאחר בחינה זו אישר הדירקטוריון את עמידת החברה במבחן החלוקה. הדיבידנד שולם ביום 30 ביולי 2019.

ה. זכויות שאינן מקנות שליטה

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
6	18

החלק בשווי המאזני*

* כולל החלק ביתרת עודפי עלות מיוחסים.

באור 15 - הון (המשך)

ו. רווח כולל אחר

קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרן תרגום של פעילויות חוץ	קרן הון בגין שיערוך רכוש קבוע	שינויים אקטואריים	סך הכל	זכויות שאינן מקנות שליטה	סך כל ההון
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
950	-	-	-	950	*-	950
(127)	-	-	-	(127)	*-	(127)
31	-	-	-	31	-	31
-	(69)	-	-	(69)	-	(69)
-	-	26	-	26	-	26
-	-	-	(7)	(7)	-	(7)
(291)	13	(7)	2	(283)	*-	(283)
563	(56)	19	(5)	521	*-	521

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019

שינוי נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה
שינוי נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה
שהועבר לדוח רווח והפסד
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה
שהועבר לדוח רווח והפסד
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילות חוץ
קרן הערכה מחדש לגבי פריטי רכוש קבוע
מדידה מחדש של תכנית הטבה מוגדרת
הטבת מס (מסים על הכנסה) המתייחסים לרכיבים של רווח (הפסד)
כולל אחר

סה"כ רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה, נטו ממס

(198)	-	-	-	(198)	*-	(198)
(100)	-	-	-	(100)	*-	(100)
44	-	-	-	44	-	44
-	62	-	-	62	-	62
-	-	44	-	44	-	44
-	-	-	9	9	-	9
86	(22)	(14)	(3)	47	*-	47
(168)	40	30	6	(92)	*-	(92)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018

שינוי נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה
שינוי נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה
שהועבר לדוח רווח והפסד
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה
שהועבר לדוח רווח והפסד
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילות חוץ
קרן הערכה מחדש לגבי פריטי רכוש קבוע
מדידה מחדש של תכנית הטבה מוגדרת
הטבת מס (מסים על הכנסה) המתייחסים לרכיבים של רווח (הפסד)
כולל אחר

סה"כ רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה, נטו ממס

* קטן מ-1 מיליוני ש"ח.

באור 15 - הון (המשך)

ו. רווח כולל אחר (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017

שינוי נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה
שינוי נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה
שהועבר לדוח רווח והפסד
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה
שהועבר לדוח רווח והפסד
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילות חוץ
קרן הערכה מחדש לגבי פריטי רכוש קבוע
מדידה מחדש של תכנית הטבה מוגדרת
הטבת מס (מסים על הכנסה) המתייחסים לרכיבים של רווח (הפסד)
כולל אחר
סה"כ רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה, נטו ממס

קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרן תרגום של פעילויות חוץ	קרן הון בגין שיערוך רכוש קבוע	שינויים אקטואריים	סך הכל	זכויות שאינן מקנות שליטה	סך כל ההון
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
332	-	-	-	332	*-	332
(153)	-	-	-	(153)	*-	(153)
41	-	-	-	41	-	41
-	(62)	-	-	(62)	-	(62)
-	-	87	-	87	-	87
-	-	-	(1)	(1)	-	(1)
(70)	13	(25)	-	(82)	*-	(82)
150	(49)	62	(1)	162	*-	162

* קטן מ-1 מיליוני ש"ח.

באור 16 - התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה

ליום 31 בדצמבר					
2018	2019	2018	2019	2018	2019
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
11,846	12,525	130	109	11,976	12,634
138	139	-	-	138	139
11,984	12,664	130	109	12,114	12,773
(74)	(74)	-	-	(74)	(74)
11,910	12,590	130	109	12,040	12,699
4,494	5,436	673	739	5,167	6,175
6,573	6,823	3,241	2,987	9,814	9,810
469	519	148	141	617	660
-	-	(4)	(5)	(4)	(5)
23,446	25,368	4,188	3,971	27,634	29,339

ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

חוזי ביטוח

חוזי השקעה

בניכוי סכומים המופקדים בחברה מאוחדת במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי החברה

סך הכל ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח בריאות

חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי

חוזי ביטוח הכלולים במגזר חברות ביטוח בחו"ל

התאמות וקיצוזים בין מגזרי פעילות

סך כל ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה

באור 17 - התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

ליום 31 בדצמבר					
2018	2019	2018	2019	2018	2019
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
38,465	44,931	103	104	38,568	45,035
13,552	16,237	-	-	13,552	16,237
52,017	61,168	103	104	52,120	61,272
(135)	(135)	-	-	(135)	(135)
51,882	61,033	103	104	51,985	61,137
4,732	5,196	25	206	4,757	5,402
56,614	66,229	128	310	56,742	66,539

ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח
 חוזי ביטוח
 חוזי השקעה
 בניכוי סכומים המופקדים בחברה מאוחדת במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי החברה
סך הכל ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח
 חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח בריאות
סך כל ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

החלוקה בין התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה להתחייבויות שאינן תלויי תשואה הינה בהתאם לאופן ההצמדה של זכויות המבוטחים בפוליסה.

באור 18 - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי

א. הרכב ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי

1. לפי סוגים

ליום 31 בדצמבר					
2018	2019	2018	2019	2018	2019
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
477	499	105	109	582	608
5,036	5,352	2,388	2,139	7,424	7,491
5,513	5,851	2,493	2,248	8,006	8,099
2,475	2,545	162	117	2,637	2,662
448	470	292	286	740	756
612	502	456	453	1,068	955
1,060	972	748	739	1,808	1,711
6,573	6,823	3,241	2,987	9,814	9,810
70	73	12	13	82	86
95	107	58	58	153	165
165	180	70	71	235	251
2,456	2,524	162	117	2,618	2,641
2,987	3,255	2,319	2,117	5,306	5,372
965	865	690	681	1,655	1,546
6,408	6,644	3,171	2,915	9,579	9,559

ענפי רכב חובה וחבויות

הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה

תביעות תלויות והפרשה לפרמיה בחסר

סך ענפי רכב חובה וחבויות (ראה סעיף ב1 להלן)

מתוך זה - סך ההתחייבויות בגין ענף רכב חובה (ראה סעיף ג3 להלן)

ענפי רכוש ואחרים (לרבות רכב רכוש)

הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה

תביעות תלויות ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל

סך ענפי רכוש ואחרים (לרבות רכב רכוש) (ראה סעיף ב2 להלן)

סך כל ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי

הוצאות רכישה נדחות

ענפי רכב חובה וחבויות

ענפי רכוש ואחרים (לרבות רכב רכוש)

סך כל הוצאות הרכישה הנדחות

התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי בניכוי הוצאות רכישה נדחות

רכב חובה

ענפי חבויות אחרים

ענפי רכוש ואחרים (לרבות רכב רכוש)

סה"כ ההתחייבויות בחוזי ביטוח כללי בניכוי הוצאות רכישה נדחות

באור 18 - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

א. הרכב ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

2. לפי שיטת חישוב

ליום 31 בדצמבר					
2018	2019	2018	2019	2018	2019
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
5,354	5,602	2,638	2,370	7,992	7,972
59	43	206	219	265	262
-	1	-	3	-	4
235	208	-	-	235	208
925	969	397	395	1,322	1,364
6,573	6,823	3,241	2,987	9,814	9,810

הערכות אקטואריות

מר ג'פרי כהן

הפרשות על בסיס הערכות אחרות

הערכת מחלקת תביעות בגין התביעות התלויות הידועות

תוספת לתביעות התלויות בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)

עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל

הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה

סך כל ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי

באור 18 - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ב. התנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות

1. ענפי רכב חובה וחבויות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2018	2019	2018	2019	2018	2019
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
4,943	5,443	2,871	2,481	7,814	7,924
1,213	1,214	221	216	1,434	1,430
63	44	36	24	99	68
41	(16)	(52)	30	(11)	14
1,317	1,242	205	270	1,522	1,512
13	13	3	1	16	14
804	894	592	515	1,396	1,409
817	907	595	516	1,412	1,423
5,443	5,778	2,481	2,235	7,924	8,013

יתרה לתחילת השנה

עלות התביעות המצטברת בגין שנת חיתום שוטפת
 שינוי ביתרות לתחילת שנה כתוצאה מהצמדה למדד ושינוי בשער
 החליפין ורווח השקעתי לפי הנחת ההיוון הגלומה בהתחייבויות
 שינוי באומדן עלות התביעות המצטברת בגין שנות חיתום קודמות (א)

סך השינוי בעלות התביעות המצטברת

תשלומים לישוב תביעות במהלך השנה :

בגין שנת חיתום שוטפת

בגין שנות חיתום קודמות

סך תשלומים לתקופה

יתרה לסוף השנה

(א) שינוי באומדן עלות התביעות המצטברת בגין שנות חיתום קודמות, בשנת הדוח כולל סך של כ-63 מיליוני ש"ח בברוטו (כ-30 מיליוני ש"ח, בשייר) בגין תפוקה המשויכת לשנת חיתום קודמת אשר נרשמה בשנת הדוח.

שינוי באומדן עלות התביעות המצטברת בגין שנות חיתום קודמות, בשנת 2018 כולל סך של כ-50 מיליוני ש"ח בברוטו (כ-22 מיליוני ש"ח, בשייר) בגין תפוקה המשויכת לשנות חיתום קודמות אשר נרשמה בשנת 2018.

* יתרות הפתיחה והסגירה כוללות : תביעות תלויות בתוספת הפרשה לפרמיה בחסר, עתודה לסיכונים יוצאים מהכלל, פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.
 ** עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח כוללת את יתרת תביעות תלויות לסוף שנת הדוח בתוספת סך תשלומי התביעות בתקופת הדוח לרבות הוצאות ישירות ועקיפות לישוב תביעות.

*** התשלומים ליישוב תביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישובן (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות הנזק.

באור 18 - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ב. התנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות (המשך)

2. ענפי רכוש ואחרים (לרבות רכב רכוש)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2018	2019	2018	2019	2018	2019
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
975	965	585	690	1,560	1,655
628	629	427	372	1,055	1,001
(29)	(96)	26	(1)	(3)	(97)
599	533	453	371	1,052	904
452	483	213	176	665	659
121	133	140	198	261	331
573	616	353	374	926	990
(36)	(17)	5	(6)	(31)	(23)
-	-	-	-	-	-
965	865	690	681	1,655	1,546

יתרה לתחילת השנה

עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח

שינוי בעלות התביעות המצטברות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח (א)

סך השינוי בעלות התביעות המצטברת

תשלומים לשוב תביעות במהלך השנה :

בגין אירועים של שנת הדוח

בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח

סך תשלומים לתקופה

שינוי בעתודה לסיכונים יוצאים מהכלל ובהפרשה לפרמיה שטרם

הורווחה, נטו מהוצאות רכישה נדחות

שינוי בהפרשה לפרמיה בחסר

יתרה לסוף השנה

(א) שינוי בעלות התביעות המצטברת בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח – הקיטון בשנת הדוח נובע בעיקר מהתפתחות חיובית בתביעות בגין שנות נזק ישנות בענף רכב רכוש.

* יתרות הפתיחה והסגירה כוללות : תביעות תלויות בתוספת הפרשה לפרמיה בחסר, עתודה לסיכונים יוצאים מהכלל, פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.

** עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח כוללת את יתרת תביעות תלויות לסוף שנת הדוח בתוספת סך תשלומי התביעות בתקופת הדוח לרבות הוצאות ישירות ועקיפות לשוב תביעות.

*** התשלומים לשוב תביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישובן (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות הנזק.

באור 18 - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות

1. ברוטו בענפי ביטוח רכב חובה וחבויות

ליום 31 בדצמבר 2019										
שנת חיתום										
סה"כ	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
במיליוני שקלים מותאמים למדד*										
	14	17	14	16	9	9	10	8	11	9
		90	83	80	69	66	59	57	65	64
			218	214	200	161	170	148	163	173
				395	341	313	326	279	289	299
					502	476	473	420	445	441
						635	617	549	611	627
							746	656	737	762
								750	839	870
									926	962
										1,048
										אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים לרבות צבירה) בסוף השנה**
	1,430	1,439	1,334	1,221	1,138	1,118	1,114	1,102	1,176	1,185
		1,432	1,341	1,262	1,209	1,059	1,151	1,101	1,188	1,226
			1,338	1,280	1,257	1,126	1,106	1,138	1,180	1,249
				1,283	1,236	1,140	1,146	1,039	1,119	1,146
					1,252	1,158	1,153	1,062	1,173	1,150
						1,178	1,158	1,055	1,204	1,182
							1,159	1,051	1,191	1,201
								1,057	1,190	1,195
									1,212	1,213
										1,221
										עודף (חסר) ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה***
(531)		7	(4)	(62)	(114)	(119)	(53)	(18)	(93)	(75)
5.01%		(0.49%)	0.30%	5.08%	10.02%	11.24%	4.79%	1.73%	8.31%	6.54%
12,562	1,430	1,432	1,338	1,283	1,252	1,178	1,159	1,057	1,212	1,221
5,324	14	90	218	395	502	635	746	750	926	1,048
7,238	1,416	1,342	1,120	888	750	543	413	307	286	173
775										
8,013										
8,099										
86										
8,013										

תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת החיתום 2009

סך כל ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בענפי רכב חובה וחבויות

בניכוי הוצאות רכישה נדחות

סך הכל ליום 31 בדצמבר 2019

* הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

** אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

*** הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שלא כוללת את הצבירה. להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.

ג. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2019

תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה

לאחר שנה ראשונה	לאחר שנה ראשונה
לאחר שנתיים	לאחר שנתיים
לאחר שלוש שנים	לאחר שלוש שנים
לאחר ארבע שנים	לאחר ארבע שנים
לאחר חמש שנים	לאחר חמש שנים
לאחר שש שנים	לאחר שש שנים
לאחר שבע שנים	לאחר שבע שנים
לאחר שמונה שנים	לאחר שמונה שנים
לאחר תשע שנים	לאחר תשע שנים
לאחר עשר שנים	לאחר עשר שנים
לאחר שנה ראשונה	לאחר שנה ראשונה
לאחר שנתיים	לאחר שנתיים
לאחר שלוש שנים	לאחר שלוש שנים
לאחר ארבע שנים	לאחר ארבע שנים
לאחר חמש שנים	לאחר חמש שנים
לאחר שש שנים	לאחר שש שנים
לאחר שבע שנים	לאחר שבע שנים
לאחר שמונה שנים	לאחר שמונה שנים
לאחר תשע שנים	לאחר תשע שנים
לאחר עשר שנים	לאחר עשר שנים

עודף (חסר) ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה***
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה,
באחוזים

עלוות תביעות מצטברות ליום 31 בדצמבר 2019
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2019
יתרת התביעות התלויות
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת החיתום 2009

סך כל ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בענפי רכב חובה וחבויות
בניכוי הוצאות רכישה נדחות

סך הכל ליום 31 בדצמבר 2019

* הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

****** אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

*** הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שלא כוללת את הצבירה, להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.

באור 18 - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות (המשך)

3. ברוטו בענפי ביטוח רכב חובה

ליום 31 בדצמבר 2019										
שנת חיתום										
סה"כ	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
במיליוני שקלים מותאמים למדד*										
	11	10	8	9	6	5	6	6	7	7
		63	54	50	43	36	36	36	42	45
			147	133	134	98	102	91	107	119
				226	220	175	187	164	170	192
					288	237	250	227	246	253
						282	299	276	316	332
							337	321	367	398
								345	396	434
									414	452
										472
										אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים לרבות צבירה) בסוף השנה**
	616	646	564	490	451	427	455	487	537	571
		606	552	501	482	398	454	490	542	578
			545	529	512	439	439	502	554	590
				532	528	466	474	450	487	529
					526	455	485	451	505	532
						432	466	431	507	537
							446	423	490	530
								409	478	515
									473	503
										506
	(21)	40	19	(42)	(75)	(34)	(7)	41	14	23
0.47%		(6.19%)	(3.37%)	8.57%	16.63%	8.54%	1.59%	(9.11%)	(2.87%)	(4.35%)
5,091	616	606	545	532	526	432	446	409	473	506
2,585	11	63	147	226	288	282	337	345	414	472
2,506	605	543	398	306	238	150	109	64	59	34
135										
2,641										
2,662										
21										
2,641										

תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה

לאחר שנה ראשונה

לאחר שנתיים

לאחר שלוש שנים

לאחר ארבע שנים

לאחר חמש שנים

לאחר שש שנים

לאחר שבע שנים

לאחר שמונה שנים

לאחר תשע שנים

לאחר עשר שנים

אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים לרבות צבירה) בסוף השנה**

לאחר שנה ראשונה

לאחר שנתיים

לאחר שלוש שנים

לאחר ארבע שנים

לאחר חמש שנים

לאחר שש שנים

לאחר שבע שנים

לאחר שמונה שנים

לאחר תשע שנים

לאחר עשר שנים

עודף (חוסר) ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה***

שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה,

באחוזים

עלות תביעות מצטברות ליום 31 בדצמבר 2019

תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2019

יתרת התביעות התלויות

תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת החיתום 2009

סך כל ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בענפי רכב חובה

בניכוי הוצאות רכישה נדחות

סך הכל ליום 31 בדצמבר 2019

* הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

** אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

*** הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שלא כוללת את הצבירה. להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.

באור 18 - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות (המשך)

4. בשייר עצמי בענפי ביטוח רכב חובה

ליום 31 בדצמבר 2019										
שנת חיתום										
סה"כ	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
במיליוני שקלים מותאמים למדד*										
	11	10	8	9	6	5	5	5	6	7
		63	54	50	39	30	29	30	34	37
			147	133	122	79	83	74	88	97
				226	199	142	152	133	138	155
					260	192	202	184	199	205
						228	241	223	256	269
							272	259	297	322
								279	320	351
									334	366
										382
	616	646	564	490	407	344	368	393	432	462
		606	552	501	436	321	372	400	440	469
			545	528	462	354	354	412	453	482
				527	477	376	383	363	393	427
					475	367	391	364	408	429
						349	376	348	409	433
							360	341	396	428
								331	386	416
									382	406
										409
	(19)	40	19	(37)	(68)	(28)	(6)	32	11	18
					16					
0.48%		(6.19%)	(3.37%)	7.55%	16.71%	8.72%	1.69%	(8.82%)	(2.80%)	(4.22%)
4,600	616	606	545	527	475	349	360	331	382	409
2,202	11	63	147	226	260	228	272	279	334	382
2,398	605	543	398	301	215	121	88	52	48	27
126										
2,524										
2,545										
21										
2,524										

תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה

לאחר שנה ראשונה

לאחר שנתיים

לאחר שלוש שנים

לאחר ארבע שנים

לאחר חמש שנים

לאחר שש שנים

לאחר שבע שנים

לאחר שמונה שנים

לאחר תשע שנים

לאחר עשר שנים

אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים לרבות צבירה) בסוף השנה**

לאחר שנה ראשונה

לאחר שנתיים

לאחר שלוש שנים

לאחר ארבע שנים

לאחר חמש שנים

לאחר שש שנים

לאחר שבע שנים

לאחר שמונה שנים

לאחר תשע שנים

לאחר עשר שנים

עודף (חסר) ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה***

שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה,

באחוזים

עלות תביעות מצטברות ליום 31 בדצמבר 2019

תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2019

יתרת התביעות התלויות

תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת החיתום 2009

סך כל ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בענפי רכב חובה

בניכוי הוצאות רכישה נדחות

סך הכל ליום 31 בדצמבר 2019

* הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

** אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

*** הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שלא כוללת את הצבירה. להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.

באור 18 - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות (המשך)

5. נתונים מצטברים בדבר שנות חיתום בענף ביטוח רכב חובה

שנת חיתום						
2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
מיליוני ש"ח						

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר :

פרמיות ברוטו

רווח (הפסד) כולל בשייר בגין שנת החיתום מצטבר

השפעת ההכנסות מהשקעות מצטבר על הרווח הכולל המצטבר בשייר בגין שנת החיתום

646	654	561	476	482	459	481
(55)	(1)	(19)	(73)	(52)	(15)	4
21	52	59	69	67	59	70

6. נתונים מצטברים בדבר שנות חיתום בענפי ביטוח חבויות אחרות

שנת חיתום						
2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
מיליוני ש"ח						

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר :

פרמיות ברוטו

רווח (הפסד) כולל בשייר בגין שנת החיתום מצטבר

השפעת ההכנסות מהשקעות מצטבר על הרווח הכולל המצטבר בשייר בגין שנת החיתום

901	944	906	852	842	783	765
(77)	(27)	(17)	15	(12)	(33)	(16)
20	48	70	86	75	70	81

באור 18 - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות (המשך)

7. הרכב הרווח (הפסד) כולל בענף ביטוח רכב חובה

הפסד כולל בגין שנת חיתום שוטפת	רווח כולל בגין שנת חיתום קודמות	הפסד כולל בגין שנת חיתום שוטפת	רווח כולל בגין שנת חיתום קודמות
ברוטו	שייר	מיליוני ש"ח	
(52)	258	(55)	245
(75)	37	(80)	26
(64)	46	(66)	45

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר :

2019

2018

2017

8. הרכב הרווח (הפסד) כולל בענפי ביטוח חבויות אחרות

הפסד כולל בגין שנת חיתום שוטפת	רווח (הפסד) כולל בגין שנות חיתום קודמות	הפסד כולל בגין שנת חיתום שוטפת	רווח (הפסד) כולל בגין שנות חיתום קודמות
ברוטו	שייר	מיליוני ש"ח	
(49)	73	(77)	106
(43)	15	(58)	(22)
(37)	(46)	(57)	72

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר :

2019

2018

2017

באור 18 - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ד. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח

1. ברוטו בענפי רכוש ואחרים (לרבות רכב רכוש)

ליום 31 בדצמבר										
שנת נזק										
סה"כ	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
במיליוני שקלים מותאמים למדד נובמבר 2019*										
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:										
	659	667	606	655	735	743	837	730	741	741
לאחר שנה ראשונה		932	781	885	1,030	993	1,238	981	959	1,013
לאחר שנתיים			833	937	1,080	1,042	1,342	1,016	1,022	1,054
לאחר שלוש שנים				949	1,103	1,068	1,421	1,029	1,047	1,066
לאחר ארבע שנים					1,104	1,073	1,429	1,039	1,058	1,071
לאחר חמש שנים						1,079	1,430	1,039	1,074	1,072
לאחר שש שנים							1,432	1,041	1,084	1,070
לאחר שבע שנים								1,041	1,083	1,072
לאחר שמונה שנים									1,079	1,072
לאחר תשע שנים										1,071
לאחר עשר שנים										
תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף שנה:										
	1,001	1,058	921	1,005	1,122	1,127	1,444	1,116	1,071	1,104
לאחר שנה ראשונה		1,078	914	1,017	1,171	1,123	1,490	1,119	1,087	1,121
לאחר שנתיים			905	1,017	1,192	1,107	1,450	1,107	1,098	1,107
לאחר שלוש שנים				996	1,196	1,105	1,458	1,086	1,094	1,089
לאחר ארבע שנים					1,170	1,100	1,458	1,084	1,095	1,086
לאחר חמש שנים						1,093	1,454	1,077	1,097	1,089
לאחר שש שנים							1,448	1,079	1,098	1,083
לאחר שבע שנים								1,060	1,090	1,078
לאחר שמונה שנים									1,083	1,076
לאחר תשע שנים										1,073
לאחר עשר שנים										
אומדן עלויות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2019	10,907	1,001	1,078	905	996	1,170	1,093	1,448	1,060	1,073
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2019	10,179	659	932	833	949	1,104	1,079	1,432	1,041	1,071
יתרת התביעות התלויות	728	342	146	72	47	66	14	16	19	2
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת החיתום 2009	19									
סך הכל ליום 31 בדצמבר 2019	747									

* אומדן התביעות לכל אחת מהשנים חושב על פי שנות נזק. הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

באור 18- התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ד. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח (המשך)

2. בשייר עצמי בענפי רכוש ואחרים (לרבות רכב רכוש)

ליום 31 בדצמבר										
שנת נזק										
סה"כ	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
	483	453	443	443	504	496	501	483	511	509
		572	544	554	639	625	640	617	640	640
			554	569	641	648	657	636	653	659
				573	642	659	668	643	661	668
					643	661	669	646	662	670
						662	669	646	665	671
							669	646	665	671
								646	665	672
									664	672
										671
	629	630	615	608	681	696	713	683	693	704
		622	605	608	687	691	710	682	689	692
			585	602	674	682	693	676	683	690
				587	667	679	683	669	681	682
					653	676	685	666	680	681
						670	684	662	678	683
							678	664	676	681
								650	670	677
									667	674
										673
6,414	629	622	585	587	653	670	678	650	667	673
6,137	483	572	554	573	643	662	669	646	664	671
277	146	50	31	14	10	8	9	4	3	2
17										
294										

תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:

לאחר שנה ראשונה

לאחר שנתיים

לאחר שלוש שנים

לאחר ארבע שנים

לאחר חמש שנים

לאחר שש שנים

לאחר שבע שנים

לאחר שמונה שנים

לאחר תשע שנים

לאחר עשר שנים

תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה:

לאחר שנה ראשונה

לאחר שנתיים

לאחר שלוש שנים

לאחר ארבע שנים

לאחר חמש שנים

לאחר שש שנים

לאחר שבע שנים

לאחר שמונה שנים

לאחר תשע שנים

לאחר עשר שנים

אומדן עלויות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2019

תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2019

יתרת התביעות התלויות

תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת החיתום 2009

סך הכל ליום 31 בדצמבר 2019

* אומדן התביעות לכל אחת מהשנים חושב על פי שנות נזק. הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

באור 19 - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות

1. נתונים ליום 31 בדצמבר 2019

פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה			פוליסות ללא מרכיב חסכון			
משנת 2004		עד שנת 2003	עד שנת *1990	סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		סה"כ
תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה			פרט	קבוצתי	
מיליוני ש"ח						
14	160	1	3,831	-	-	4,006
5,437	14,294	-	-	-	-	19,731
-	2,976	11	11,650	-	-	14,637
1,785	1,293	1,587	1,646	-	-	6,311
1,407	4,209	1	3,385	-	-	9,002
674	412	-	1	-	-	1,087
63	444	-	616	1,266	297	2,686
9,380	23,788	1,600	21,129	1,266	297	57,460
-	-	139	16,237	-	-	16,376
9,380	23,788	1,739	37,366	1,266	297	73,836
188	23,618	-	36,976	320	35	61,137
9,192	170	1,739	390	946	262	12,699
9,380	23,788	1,739	37,366	1,266	297	73,836

לפי חשיפה ביטוחית

התחייבויות בגין חוזי ביטוח

קצבה ללא מקדמים מובטחים

קצבה עם מקדמים מובטחים :

עד חודש מאי 2001

מחודש יוני 2001

קצבה בתשלום

הוני (ללא אופציה לקצבה)

עתודה משלימה לגמלאות **

מרכיבי סיכון אחרים

סך הכל בגין חוזי ביטוח

התחייבויות בגין חוזי השקעה

סך הכל

לפי חשיפה פיננסית

תלוי תשואה

שאינו תלוי תשואה ***

סך הכל

* המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) הם בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.

** בנוסף לעתודה משלימה לגמלאות הכלולה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח, קיימת התחייבות עתידית בגובה 856 מיליוני ש"ח אשר תיזקף לרווח והפסד לאורך חיי הפוליסה הנותרים עד גיל הפרישה. לפירוט נוסף ראה באור 37.

*** התחייבויות אשר מהוות חשיפה לחברה בגין הבטחת תשואה מינימאלית.

באור 19 - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזה ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות (המשך)

2. נתונים ליום 31 בדצמבר 2018

סה"כ	פוליסות ללא מרכיב חסכון		פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה			
	סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		משנת 2004		עד שנת 2003	עד שנת *1990
	קבוצתי	פרט	תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה		
2,913	-	-	2,759	1	141	12
18,014	-	-	-	-	12,890	5,124
12,792	-	-	10,112	12	2,668	-
4,988	-	-	1,027	1,438	961	1,562
8,154	-	-	2,546	1	4,108	1,499
926	-	-	-	-	287	639
2,548	287	1,150	587	-	461	63
50,335	287	1,150	17,031	1,452	21,516	8,899
13,690	-	-	13,552	138	-	-
64,025	287	1,150	30,583	1,590	21,516	8,899
51,985	32	272	30,182	-	21,320	179
12,040	255	878	401	1,590	196	8,720
64,025	287	1,150	30,583	1,590	21,516	8,899

לפי חשיפה ביטוחית

התחייבויות בגין חוזה ביטוח

קצבה ללא מקדמים מובטחים

קצבה עם מקדמים מובטחים :

עד חודש מאי 2001

מחודש יוני 2001

קצבה בתשלום

הוני (ללא אופציה לקצבה)

עתודה משלימה לגמלאות **

מרכיבי סיכון אחרים

סך הכל בגין חוזה ביטוח

התחייבויות בגין חוזה השקעה

סך הכל בביטוח חיים

לפי חשיפה פיננסית

תלוי תשואה

שאינו תלוי תשואה***

סך הכל

* המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) הם בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.

** בנוסף לעתודה משלימה לגמלאות הכלולה בהתחייבויות בגין חוזה ביטוח, קיימת התחייבות עתידית בגובה 676 מיליוני ש"ח אשר תיזקף לרווח והפסד לאורך חיי הפוליסה הנותרים עד גיל הפרישה. לפירוט נוסף ראה באור 37.

*** התחייבויות אשר מהוות חשיפה לחברה בגין הבטחת תשואה מינימאלית.

באור 19 - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי הפוליסות

1. נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019

פוליסות ללא מרכיב חסכון			פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה			
סיכון הנמכר כפוליסה בודדת			משנת 2004		עד שנת 2003	עד שנת 1990 (1)
סה"כ	קבוצתי	פרט	תלוי תשואה מיליוני ש"ח	שאינו תלוי תשואה		
42	-	-	-	-	25	17
4,376	-	-	3,640	-	677	59
1,846	158	1,161	285	-	219	23
6,264	158	1,161	3,925	-	921	99
(9)	-	-	-	-	-	-
6,255	-	-	-	-	-	-
855	-	-	305	(96)	388	258
11,193	147	629	5,741	257	3,554	865
1,402	-	-	1,402	-	-	-
(157)	2	37	56	(203)	189	(238)
247	5	22	8	91	3	118
90	7	59	64	(112)	192	(120)
127						
7						
224	-	-	-	-	-	-
3,329	-	-	3,311	18	-	-
282	-	147	135	-	-	-
2,057	-	-	2,053	-	3	1
50	-	-	50	-	-	-
3,085	-	-	3,067	18	-	-
671			671			
844			594		238	12

פרמיות ברוטו :

מסורתי/מעורב

מרכיב החיסכון

אחר

סך הכל

פרמיות בגין סכומים המופקדים בחברה מאוחדת במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה

סד הכל

מרווח פיננסי כולל דמי ניהול - במונחי רווח כולל (2)

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה (3)

רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים

רווח כולל אחר מעסקי ביטוח חיים

סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים

רווח מפנסיה וגמל

רווח כולל אחר מפנסיה וגמל

סה"כ רווח כולל מביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

תקבולים בגין חוזי השקעה שנוקפו ישירות לעתודות ביטוח

פרמיה משונתת בגין חוזי ביטוח – עסק חדש (4)

פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח

פרמיה משונתת בגין חוזי השקעה – עסק חדש (4)

פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה

העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (5)

העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (5)

1. המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינים) הם בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בחלקם באגרות חוב מיועדות.
2. המרווח הפיננסי אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול השקעות. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכללה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת, המרווח הפיננסי בגין פוליסות שאינן תלויות תשואה שחופקו החל משנת 2004 כולל עוד, את השפעת השינוי בשיעורי החיוון המשמשים בחישוב ההתחייבויות הביטחוניות. לעניין זה, הכנסות מהשקעות מכלולות גם את השינוי בשווי ההון של נכסים פיננסיים למכירה שנוקף לדוח על הרווח הכולל. בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים המחושבים על בסיס התשואה והיתרה הממוצעת של עתודות הביטוח.
3. השורה "תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה" כוללת רק את סכום הרווחים (הפסדים) מהשקעות בגין חוזי השקעה.
4. הגדלות בפוליסות קיימות אינן נכללות במסגרת הפרמיה המשולמת בגין עסק חדש, אלא במסגרת תוצאות הפעילות של הפוליסה המקורית.
5. לא כולל נידוד פנימי.

באור 19 - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי הפוליסות (המשך)

2. נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018

סה"כ	פוליסות ללא מרכיב חסכון		פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה			
	סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		משנת 2004		עד שנת 2003	עד שנת 1990 (1)
	קבוצתי	פרט	תלוי תשואה מיליוני ש"ח	שאינו תלוי תשואה		
50	-	-	-	-	30	20
3,761	-	-	3,016	-	683	62
1,812	180	1,121	261	-	224	26
5,623	180	1,121	3,277	-	937	108
(9)						
5,614						
471	-	-	257	62	129	23
4,824	156	503	2,958	(46)	717	536
(201)	-	-	(202)	1	-	-
198	5	101	(23)	117	26	(28)
30	3	11	6	(45)	3	52
228	8	112	(17)	72	29	24
130						
(3)						
355						
4,918	-	-	4,788	130	-	-
452	-	162	290	-	-	-
1,468	-	-	1,466	-	2	-
59	-	-	59	-	-	-
4,686	-	-	4,556	130	-	-
518			518			
529			335		182	12

פרמיות ברוטו:

מסורתי/מעורב

מרכיב החיסכון

אחר

סך הכל

פרמיות בגין סכומים המופקדים בחברה מאוחדת במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה

סך הכל

מרווח פיננסי כולל דמי ניהול - במונחי רווח כולל (2)

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה (3)

רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים

רווח (הפסד) כולל אחר מעסקי ביטוח חיים

סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים

רווח מפנסיה וגמל

הפסד כולל אחר מפנסיה וגמל

סה"כ הרווח הכולל מביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

תקבולים בגין חוזי השקעה שנוקפו ישירות לעתודות ביטוח

פרמיה משוננת בגין חוזי ביטוח - עסק חדש (4)

פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח

פרמיה משוננת בגין חוזי השקעה - עסק חדש (4)

פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה

העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (5)

העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (5)

1. המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) הם בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בחלקם באגרות חוב מיועדות.

2. המרווח הפיננסי אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול השקעות. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת, המרווח הפיננסי בגין פוליסות שאינן תלויות תשואה שהופקו החל משנת 2004 כולל עוד, את השפעת השינוי בשיעורי ההיוון המשמשים בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות. לעניין זה, הכנסות מהשקעות כוללות גם את השינוי בשווי ההון של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנוקף לדוח על הרווח הכולל. בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים המחושבים על בסיס התשואה והיתרה הממוצעת של עתודות הביטוח.

3. השורה "תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה" כוללת רק את סכום הרווחים (הפסדים) מהשקעות בגין חוזי השקעה.

4. הגדלות בפוליסות קיימות אינן נכללות במסגרת הפרמיה המשולמת בגין עסק חדש, אלא במסגרת תוצאות הפעילות של הפוליסה המקורית.

5. לא כולל ניווד פנימי.

באור 19 - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי הפוליסות (המשך)

3. נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017

סה"כ	פוליסות ללא מרכיב חסכון סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה			
	קבוצתי	פרט	מסנת 2004		עד שנת 2003	עד שנת (1) 1990
			תלוי תשואה מיליוני ש"ח	שאינו תלוי תשואה		
57	-	-	-	-	34	23
3,311	-	-	2,555	-	690	66
1,720	186	1,029	248	-	229	28
5,088	186	1,029	2,803	-	953	117
(10)						
5,078						
751	-	-	214	(8)	355	190
7,740	188	466	3,747	91	2,736	512
652	-	-	652	-	-	-
398	(11)	196	(28)	(39)	215	65
88	2	9	3	25	2	47
486	(9)	205	(25)	(14)	217	112
105						
3						
594						
4,162	-	-	4,162	-	-	-
442	-	167	275	-	-	-
1,135	-	-	1,133	-	2	-
55	-	-	55	-	-	-
3,962	-	-	3,962	-	-	-
512	-	-	512	-	-	-
373	-	-	308	-	58	7

פרמיות ברוטו:

מסורתי/מעורב

מרכיב החיסכון

אחר

סך הכל

פרמיות בגין סכומים המופקדים בחברה מאוחדת במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה

סך הכל

מרווח פיננסי כולל דמי ניהול - במונחי רווח כולל (2)

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה (3)

רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים

רווח כולל אחר מעסקי ביטוח חיים

סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים

רווח מפנסיה וגמל

רווח כולל אחר מפנסיה וגמל

סה"כ הרווח הכולל מביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

תקבולים בגין חוזי השקעה שנוקפו ישירות לעתודות ביטוח

פרמיה משוננת בגין חוזי ביטוח - עסק חדש (4)

פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח

פרמיה משוננת בגין חוזי השקעה - עסק חדש (4)

פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה

העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (5)

העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (5)

1. המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) הם בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בחלקם באגרות חוב מיועדות.

2. המרווח הפיננסי אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול השקעות. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת, המרווח הפיננסי בגין פוליסות שאינן תלויות תשואה שהופקו החל משנת 2004 כולל עוד, את השפעת השינוי בשיעורי ההיוון המשמשים בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות. לעניין זה, הכנסות מהשקעות כוללות גם את השינוי בשווי ההון של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנוקף לדוח על הרווח הכולל. בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים המחושבים על בסיס התשואה והיתרה הממוצעת של עתודות הביטוח.

3. השורה "תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה" כוללת רק את סכום הרווחים (הפסדים) מהשקעות בגין חוזי השקעה.

4. הגדלות בפוליסות קיימות אינן נכללות במסגרת הפרמיה המשולמת בגין עסק חדש, אלא במסגרת תוצאות הפעילות של הפוליסה המקורית.

5. לא כולל ניווד פנימי.

באור 20 - פירוט ההתחייבויות הביטוחיות הכלולות במגזר ביטוח בריאות

א. פירוט ההתחייבויות הביטוחיות לפי חשיפה פיננסית

נתונים ליום 31 בדצמבר 2019

סה"כ	אחר		סיעודי	
	ז"ק	ז"א	קבוצתי	פרט
	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
5,402	-	-	4,881	521
6,175	204	1,699	355	3,917
11,577	204	1,699	5,236	4,438

תלוי תשואה

אחר

סך כל ההתחייבויות הביטוחיות

נתונים ליום 31 בדצמבר 2018

סה"כ	אחר		סיעודי	
	ז"ק	ז"א	קבוצתי	פרט
	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
4,757	-	-	4,302	455
5,167	215	1,675	524	2,753
9,924	215	1,675	4,826	3,208

תלוי תשואה

אחר

סך כל ההתחייבויות הביטוחיות

באור 20 - פירוט ההתחייבויות הביטוחיות הכלולות במגזר ביטוח בריאות (המשך)

ב. פירוט ההתחייבויות הביטוחיות לפי חשיפה ביטוחית

נתונים ליום 31 בדצמבר 2019

סה"כ	אחר		סיעודי		
	ז"ק	ז"א	קבוצתי	פרט	
	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
4,010	-	-	3,275	735	קצבה בתשלום
7,567	204	1,699	1,961	3,703	מרכיבי סיכון אחרים
11,577	204	1,699	5,236	4,438	סך כל ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח

נתונים ליום 31 בדצמבר 2018

סה"כ	אחר		סיעודי		
	ז"ק	ז"א	קבוצתי	פרט	
	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
3,716	-	-	3,105	611	קצבה בתשלום
6,208	215	1,675	1,721	2,597	מרכיבי סיכון אחרים
9,924	215	1,675	4,826	3,208	סך כל ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח

הכיסויים העיקריים הכלולים בביטוח בריאות אחר זמן קצר הינם עובדים זרים, נסיעות לחו"ל, בל"מ (ביטוח לימי מחלה), תאונות אישיות עד 12 חודשים וכד'.

הכיסויים העיקריים הכלולים בביטוח בריאות אחר זמן ארוך הינם הוצאות רפואיות, תאונות אישיות מעל 12 חודשים, מחלות קשות, שיניים וכד'.

באור 20 - פירוט ההתחייבויות הביטוחיות הכלולות במגזר ביטוח בריאות (המשך)

ג. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות

נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019

סה"כ מיליוני ש"ח	אחר		סיעודי	
	ז"א**	ז"ק**	קבוצתי	פרט
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
4,931	472	2,327	1,377	755
4,779	307	1,289	1,754	1,429
(378)	13	290	(48)	(633)
116	1	42	13	60
(262)	14	332	(35)	(573)
226	-	180	-	46

פרמיות ברוטו

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו

רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות

רווח כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות

סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות

פרמיה פרט משוננת – עסק חדש

* מתוך זה פרמיות פרט בסך של 1,829 מיליוני ש"ח ופרמיות קבוצתיות בסך של 970 מיליוני ש"ח.

** הכיסוי המהותי ביותר הכלול בבריאות אחר לז"א הינו הוצאות רפואיות ולז"ק הינו נסיעות לחו"ל.

נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018

סה"כ מיליוני ש"ח	אחר**		סיעודי	
	ז"א***	ז"ק***	קבוצתי*	פרט
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
4,698	486	2,220	1,266	726
3,335	324	1,223	1,200	588
302	1****	269****	(54)****	86
(13)	-	(14)	1	-
289	1	255	(53)	86
386	-	247	-	139

פרמיות ברוטו

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו

רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות

רווח (הפסד) כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות

סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות

פרמיה פרט משוננת – עסק חדש

* ביום 31 בדצמבר 2017, באו לסיומן מרבית פוליסות הסיעוד הקבוצתי. המבטחים עבורם הסתיים הביטוח הסיעודי הקבוצתי, היו זכאים להתקשר עם הראל ביטוח בפוליסות סיעוד פרט, ללא חיתום (בתנאי המשכיות), תוך פרק הזמן שצוין בתנאי הביטוח. למימוש זכות המשכיות כאמור לא הייתה השפעה מהותית על התוצאות הכספיות של החברה בתקופת הדוח. להערכת החברה, לאור סיומו של הביטוח הסיעודי הקבוצתי, הפסדים הנובעים מתקופות קודמות צפויים להתמתן באופן משמעותי.

* מתוך זה פרמיות פרט בסך של 1,797 מיליוני ש"ח ופרמיות קבוצתיות בסך של 909 מיליוני ש"ח.

*** הכיסוי המהותי ביותר הכלול בבריאות אחר לז"א הינו הוצאות רפואיות ולז"ק הינו נסיעות לחו"ל.

**** מוין מחדש.

נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017

סה"כ מיליוני ש"ח	אחר		סיעודי	
	ז"א**	ז"ק**	קבוצתי	פרט
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
4,429	459	2,102	1,278	590
3,688	290	1,415	1,517	466
91	-	54	(84)	121
19	-	3	6	10
110	-	57	(78)	131
235	-	187	-	48

פרמיות ברוטו

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו

רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות

רווח כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות

סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות

פרמיה פרט משוננת – עסק חדש

* מתוך זה פרמיות פרט בסך של 1,678 מיליוני ש"ח ופרמיות קבוצתיות בסך של 883 מיליוני ש"ח.

** הכיסוי המהותי ביותר הכלול בבריאות אחר לז"א הינו הוצאות רפואיות ולז"ק הינו נסיעות לחו"ל.

באור 21 - תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים תלויי תשואה ושאנים תלויי תשואה, חוזי השקעה וביטוח בריאות

ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח				יתרה ליום 1 בינואר 2018
ביטוח בריאות	סה"כ	חוזי השקעה	חוזי ביטוח	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
9,467	59,526	10,588	48,938	
126	(180)	(199)	19	ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה (1)
373	8,812	4,918	3,894	גידול בגין פרמיות שנוקפו להתחייבויות (2)
-	(386)	(106)	(280)	קיטון בגין דמי ניהול מצבירה
-	(3,314)	(1,511)	(1,803)	קיטון בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה
(130)	76	-	76	שינויים בגין שינוי בהנחות (4) (5)
88	(300)	-	(300)	שינויים אחרים (3)
9,924	64,234	13,690	50,544	יתרה ליום 31 בדצמבר 2018
974	7,045	1,411	5,634	ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה (1)
285	7,965	3,329	4,636	גידול בגין פרמיות שנוקפו להתחייבויות (2)
-	(694)	(124)	(570)	קיטון בגין דמי ניהול מצבירה
-	(3,900)	(1,930)	(1,970)	קיטון בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה
348	118	-	118	שינויים בגין שינוי בהנחות (4) (5)
46	(723)	-	(723)	שינויים אחרים (3)
11,577	74,045	16,376	57,669	יתרה ליום 31 בדצמבר 2019

(1) ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי (הפסדי) השקעות - סעיף זה כולל ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי (הפסדי) השקעות בגין היתרה לתחילת השנה, בתוספת ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי (הפסדי) השקעות בגין הפרמיות לחיסכון בלבד שנרשמו בתקופת הדוח.

(2) גידול בגין פרמיות שנוקפו להתחייבויות - פרמיה זו איננה כוללת את כל הפרמיה שנרשמה כהכנסה בקבוצה. הפרמיה כוללת את הפרמיה לחיסכון וחלק מהפרמיה במוצרים בעלי פרמיה קבועה, בניכוי דמי ניהול הנגבים כשעור מהפרמיה.

(3) שינויים אחרים - הסעיף כולל שינויים בעתודה בגין תביעות תלויות, זרובה לתביעות עיתיות, IBNR, קצבאות בתשלום וכדומה (על פי ההנחות שהיו בשימוש בסוף השנה הקודמת). בנוסף הסעיף כולל גם את השפעת הריבית, הפרשי הצמדה ורווחי ההשקעה שלא נכללו בסעיף "ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות", כגון: ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה על תשלומי תביעות ועל פרמיות שאינן חיסכון, וכן הפחתת רווחיות עתידית שיוחסה להתחייבויות הביטוחיות בגין רכישת תיק ביטוח של אליהו.

(4) מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח - השינויים בשנת 2019 נובעים מיישום חוזר ביטוח שעניינו "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ועדכון מודל שיפורי תמותה לחברות ביטוח ולקרנות הפנסיה" שהביא לגידול בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-91 מיליוני ש"ח. בנוסף, בוצע עדכון מחקר בקשר עם הנחת שיעור הביטולים לגבי מבוססים שצפוי כי יממשו את זכאותם לקצבה שהביא לגידול בהתחייבויות הביטוחיות בסך כולל של כ-27 מיליוני ש"ח. לפרטים נוספים ראה באור 23ה2. השינויים בשנת 2018 נובעים בעיקר מעדכון שיעור הזכאות לאג"ח חץ עדכני ועתידי, שיעור הוצאות בתביעות גמלא ועדכון הנחת ממשי גמלא שהביאו לגידול בהתחייבויות הביטוחיות בסך כולל של כ-76 מיליוני ש"ח.

(5) מגזר בריאות - השינויים בשנת 2019 הושפעו מהירידה החדה של עקום הריבית אשר הביאה לגידול בהתחייבויות הביטוחיות בענף סיעוד בסך של כ-558 מיליוני ש"ח (גידול בסך של כ-500 ש"ח בשייר). הגידול כאמור קוּזז בחלקו מיישום חוזר ביטוח שעניינו "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ועדכון מודל שיפורי תמותה לחברות ביטוח ולקרנות הפנסיה" שהביא לקיטון בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-98 מיליוני ש"ח (קיטון בסך של כ-70 מיליוני ש"ח בשייר) ומביצוע של מספר מחקרים בקשר עם עלות התביעות בענף בריאות פרט בכיסויי תרופות, אמבולטורי וניתוחים שהביאו לקיטון בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-112 מיליוני ש"ח (קיטון בסך של כ-112 מיליוני ש"ח בשייר). לפרטים נוספים ראה באור 23ה2. השינויים בשנת 2018 נובעים בעיקר מעדכון הנחות ביטולים ותחלואה בענף בריאות שהביאו לקיטון בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-145 מיליוני ש"ח (קיטון בסך של כ-138 מיליוני ש"ח בשייר) ועדכון הנחות ביטולים, תחלואה והוצאות בענף סיעוד פרט שהביאו לגידול בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-15 מיליוני ש"ח (גידול של כ-18 מיליוני ש"ח בשייר).

באור 22 - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים

הטבות לעובדים כוללות הטבות לטווח קצר, הטבות לאחר סיום העסקה, הטבות אחרות לטווח ארוך וכן, הטבות בגין פיטורין.

הטבות לאחר סיום העסקה

דיני העבודה וחוק פיצויי פיטורין בישראל מחייבים את החברה לשלם פיצויים לעובד בעת פיטורין או פרישה או לבצע הפקדות שוטפות בתוכנית הפקדה מוגדרת, לפי סעיף 14 כמתואר להלן. התחייבויות החברה בשל כך מטופלות כהטבות לאחר סיום העסקה.

חישוב התחייבות החברה בשל הטבות לעובדים מתבצע על פי הסכם העסקה בתוקף ומבוסס על משכורת העובד אשר, לדעת ההנהלה, יוצרת את הזכות לקבלת הפיצויים.

ההטבות לעובדים לאחר סיום העסקה, ממומנות, בדרך כלל, על ידי הפקדות המסווגות כתוכנית הטבה מוגדרת או כתוכנית הפקדה מוגדרת כמפורט להלן:

תוכניות הפקדה מוגדרת

לגבי חלק מתשלומי הפיצויים, חלים תנאי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין, התשכ"ג-1963, על-פיו הפקדותיה השוטפות של החברה בקרנות פנסיה ו/או בפוליסות בחברות ביטוח, פוטרות אותה מכל התחייבות נוספת לעובדים, בגינם הופקדו הסכומים כאמור לעיל. הפקדות אלו וכן הפקדות בגין תגמולים מהוות תוכניות הפקדה מוגדרת. ההוצאות בגין תוכניות ההפקדה המוגדרת הסתכמו בשנים 2019, 2018 ו-2017 לסך של 38 מיליוני ש"ח, 37 מיליוני ש"ח, ו-34 מיליוני ש"ח, בהתאמה ונכללו במסגרת הוצאות הנהלה וכלליות.

תוכנית הטבה מוגדרת

החלק של תשלומי הפיצויים שאינו מכוסה על ידי הפקדות בתוכניות הפקדה מוגדרת, כאמור לעיל, מטופל על ידי הקבוצה כתוכנית הטבה מוגדרת לפיה נרשמת התחייבות בגין הטבות עובדים ובגינה הקבוצה מפקידה סכומים בקופות מרכזיות לפיצויים ובפוליסות ביטוח מתאימות.

נכסי התוכנית

נכסי התוכנית כוללים נכסים המוחזקים על ידי קרן הטבות לעובד לזמן ארוך (קופ"ג לשכירים וקרנות פנסיה) וכן פוליסות ביטוח מתאימות.

א. הרכב ההתחייבות בשל הטבות לעובדים נטו

ליום 31 בדצמבר	
2019	2018
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
360	346
32	29
(110)	(121)
282	254

התחייבות בגין תוכנית הטבה מוגדרת ממומנת

התחייבויות בגין תוכנית הטבה מוגדרת שאיננה ממומנת - ראה סעיף ג' להלן

בניכוי שווי הוגן של נכסי התוכנית

סך כל ההתחייבות, נטו בגין תוכניות הטבה מוגדרות

באור 22 - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

ב. מידע באשר לתוכניות הטבה מוגדרות

1. התנועה בערך הנוכחי של ההתחייבויות ובשווי ההוגן של הנכסים בגין תוכנית הטבה מוגדרת

סך ההתחייבויות (הנכס), נטו שהוכרו בגין תכנית הטבה מוגדרת		שווי ההוגן של נכסי תוכניות		מחויבויות בגין תכנית הטבה מוגדרת	
2018	2019	2018	2019	2018	2019
252	254	124	121	376	375
יתרה ליום 1 בינואר					
הוצאות שנזקפו לרווח והפסד					
10	10	3	3	13	13
19	20	-	-	19	20
-	2	-	-	-	2
הוצאות (הכנסות) שנזקפו לרווח כולל אחר					
(5)	20	(1)	1	(6)	21
(8)	(11)	-	-	(8)	(11)
4	(2)	(4)	2	-	-
תנועות נוספות					
(14)	(23)	(5)	(6)	(19)	(29)
(4)	(3)	4	3	-	-
-	2	-	(1)	-	1
-	13	-	(13)	-	-
254	282	121	110	375	392
יתרה ליום 31 בדצמבר					

2. שינויים אפשריים באופן סביר בתאריך הדיווח לאחת מההנחות האקטואריות בהנחה שיתר ההנחות נותרות ללא שינוי, משפיעים על המחויבות להטבה מוגדרת כדלקמן:

ליום 31 בדצמבר 2019	
קיטון באחוז אחד	גידול באחוז אחד
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
(10)	15
5	(4)
13	(12)

שיעור עליות שכר עתידיות
שיעורי עזיבה
שיעור היוון

ליום 31 בדצמבר 2018	
קיטון באחוז אחד	גידול באחוז אחד
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
(8)	11
3	(2)
11	(8)

שיעור עליות שכר עתידיות
שיעורי עזיבה
שיעור היוון

באור 22 - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)**ב. מידע באשר לתוכניות הטבה מוגדרות (המשך)****3. ההנחות האקטואריות העיקריות בקביעת ההתחייבות בגין תוכנית הטבה מוגדרת**

2017	2018	2019
%	%	%
0.66-1.46	1.03-1.87	0.22-0.58
2.4	2.3	2.3
2	2	2

שיעור ההיוון
שיעור עליית שכר צפויה (ממוצע משוקלל)
שיעור אינפלציה צפוי

4. נתונים נוספים**א. תשואה בפועל על נכסי התוכנית בשנת 2019 הינה 4.4% (בשנת 2018 - 2.8% ובשנת 2017 - 2.9%).****ב. אומדן הקבוצה להפקדות הצפויות בשנת 2020 בתוכנית הטבה מוגדרת ממומנת הינו בסך כ-2.7 מיליוני ש"ח.****ג. אומדן הקבוצה לאורך חיי התוכנית לסוף תקופת הדיווח הינו 6.24 שנים ולשנת 2018 הינו 5.68 שנים.****ג. התחייבויות בגין תוכנית הטבה מוגדרת שאינה ממומנת**

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
10	10
16	19
3	3
29	32

התחייבות בגין פרישה מוקדמת
התחייבות בגין הודעה מוקדמת
התחייבות בגין הסתגלות

באור 23 - זכאים ויתרות זכות

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
103	106
263	171
188	189
68	80
80	81
-	84
702	711
1,117	1,316
296	311
1,413	1,627
412	416
329	292
38	47
297	258
8	6
9	239
47	97
1,140	1,355
3,255	3,693

עובדים והתחייבויות אחרות בשל שכר ומשכורת
הוצאות לשלם
ספקים ונותני שירותים
מוסדות ורשויות ממשלתיות
חלקם של מבטחי משנה בהוצאות רכישה נדחות
התחייבויות בגין חכירה

חברות ביטוח ותוכני ביטוח:

פיקדונות של מבטחי משנה
חשבונות אחרים
סך כל חברות הביטוח

סוכני ביטוח
מבוטחים ועמיתים
השתתפות ברווחים למבוטחים
פרמיה מראש
ריבית וקרן לשלם - כתבי התחייבויות נדחים
התחייבויות בגין השקעה בניירות ערך
אחרים

סך כל הזכאים ויתרות הזכות

לפירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה ראה באור 37.

באור 24 - התחייבויות בגין תעודות סל ותעודות פיקדון

א. הרכב

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
33	-

התחייבות בגין תעודות פקדון *

ב. הנכסים המגבים מוצגים בדוח על המצב הכספי כדלקמן:

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
35	-
35	-

מזומנים, שווי מזומנים ופקדונות המשועבדים עבור מחזיקים בתעודות סל ותעודות פקדון
סך כל הנכסים

באור 25 - התחייבויות פיננסיות

באור זה מספק מידע בדבר התנאים החוזיים של התחייבויות פיננסיות. מידע נוסף בדבר החשיפה של הקבוצה לסיכונים ריבית, מטבע חוץ ונזילות, ניתן בבאור 37, בדבר ניהול סיכונים.

א. פירוט התחייבויות פיננסיות

ערך בספרים		שווי הוגן	
ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר	
2019	2018	2019	2018
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
530	459	557	473
-	31	-	31
12	11	12	11
-	121	-	121
6,091	3,415	6,670	3,584
6,633	4,037	7,239	4,220
-	-	-	-
513	1,024	513	1,024
291	207	291	207
804	1,231	804	1,231
7,437	5,268	8,043	5,451
4,739	3,516		

התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת

הלוואות מתאגידים בנקאיים *

הלוואות מתאגידים שאינם בנקאיים

הלוואות מצדדים קשורים

אשראי לזמן קצר מתאגידים בנקאיים ואחרים

אגרות חוב *

התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד

הלוואות מתאגידים בנקאיים

נגזרים (1)

מכירה בחסר (2)

סך כל ההתחייבויות הפיננסיות

כתבי התחייבות נדחים שהונפקו לצורך עמידה בדרישות ההון

* לרבות כתבי התחייבויות נדחים.

(1) מכשירים נגזרים המוחזקים כנגד ההתחייבויות הביטוחיות במסגרת מדיניות ניהול נכסים מול התחייבויות ("ALM") של הקבוצה. מתוך הני"ל, סך של כ- 364 מיליוני ש"ח וכ- 507 מיליוני ש"ח לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018, בהתאמה, נכללים במסגרת התחייבויות שאינן תלויות תשואה והיתרה נכללת במסגרת ההתחייבויות תלויות התשואה של הקבוצה. מרבית הסכום נובע מניהול חשיפה באמצעות נגזרים למטבע חוץ ולמדד. כנגד ההתחייבויות כאמור, הפקידו הגופים המוסדיים בטחונות בהתאם לתנאים שנקבעו בחוזה. לגופים המוסדיים בקבוצה מסגרות אשראי מאושרות לצורך פעילותם בנגזרים. בהתאם לאמור, הפקידו הגופים המוסדיים בקבוצה סך של כ- 755 מיליוני ש"ח וכ- 1,099 מיליוני ש"ח לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018, בהתאמה, כבטוחות לכיסוי התחייבויותיה הנובעות מפעילות זו.

(2) החל משנת 2016, התקשרה חברה בת של החברה עם תאגיד בנקאי בהסכם לביצוע מספר עסקאות מכירה בחסר של אג"ח ממשלת ישראל כנגד פיקדונות בנקאיים, לפיו תפקיד החברה הבת סכומי כסף כנגד המכירה בחסר בידי הבנק עד למועד הפדיון של האג"ח. יתרת הפקדונות המגבים נכון ליום 31 בדצמבר 2019 עומד על סך של 295 מיליוני ש"ח. לאחר תאריך הדוח בוצעה עסקה נוספת, בהיקף של 100 מיליוני ש"ח.

ב. שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן

ליום 31 בדצמבר	
2019	2018
1.87	2.75
0.95	2.31

באחוזים

הלוואות

אגרות חוב

באור 25 - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ג. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת – פרטים נוספים

סוג ההתחייבות	סוג הון	מועד הנפקה	ערך נקוב במועד ההנפקה (מ"ח)	גורם מנפיק	חברה מדרגת	דירוג	תנאי הצמדה	סחיר/לא סחיר	סוג ריבית	אחוז ריבית	ערך בספרים ליום 31 בדצמבר 2019 (מ"ח)	שווי הון ליום 31 בדצמבר 2019 (מ"ח)	מועדי תשלום הקרן	מועדי תשלום הריבית	מועד פירעון סופי	זכות לפדיון מוקדם	עמידה באמות מידה פיננסיות
הלוואות מתאגידים בנקאיים																	
הלוואה		27/11/2008	200	בנק			שקלי	לא סחיר	קבועה	3.14%	98	100	חצי שנתי	חצי שנתי	25/11/2022		ראה סעיף ח5א
הלוואה		14/12/2014	250	בנק			שקלי	לא סחיר	קבועה	4.40%	242	265	חצי שנתי	חצי שנתי	24/12/2026		ראה סעיף ח5ב
הלוואה		25/11/2019	100	בנק			שקלי	לא סחיר	משתנה	ריבית בנק ישראל + 0.3%	100	100	חצי שנתי	חצי שנתי	25/11/2026		ראה סעיף ח5ג
הלוואה		25/11/2019	90	בנק			שקלי	לא סחיר	קבועה	2.55%	90	92	חצי שנתי	חצי שנתי	25/11/2026		ראה סעיף ח5ג
כתב התחייבות נדחה	משני מורכב	16/02/2011	100	הראל חברה לביטוח			שקלי	לא סחיר	משתנה	ריבית בנק ישראל + 2.85%	-	-	חצי שנתי	הפירעון	16/02/2022	16/02/2019	
סך הלוואות מתאגידים בנקאיים																	
הלוואות מתאגידים שאינם בנקאיים																	
הלוואה		07/03/2013	100	משקיע מוסדי			שקלי צמוד	לא סחיר	קבועה	2.70%	-	-	שנתי	שנתי	07/03/2019		
הלוואות מצדדים קשורים																	
הלוואה		18/05/2015	10	בעל עניין			שקלי	לא סחיר	משתנה	3.05%	12	12	במועד הפירעון	במועד הפירעון	18/05/2020		
אשראי לזמן קצר מתאגידים בנקאים ואחרים																	
הלוואה או-קול		-	-	בנק			שקלי	לא סחיר	משתנה	פריים-0.5%	-	-	און קול	און קול	-		
אג"ח																	
אג"ח לא סחיר	משני נחות	18/02/2004	200	הראל חברה לביטוח			שקלי צמוד	לא סחיר	קבועה	5.55%	-	-	שנתי	שנתי	31/03/2019	-	
אג"ח סדרה א'	משני נחות	28/11/2006	650	הראל הנפקות	מעלות	AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	4.65%	61	66	שנתי	שנתי	31/12/2021	-	
אג"ח סדרה ג'	משני מורכב	25/05/2010 19/07/2010	150	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	משתנה	1.800%+מק"מ	-	-	רבעוני	במועד הפירעון	31/05/2022	31/05/2019	
אג"ח סדרה ד'	משני מורכב	25/05/2010	199	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	3.90%	217	220	חצי שנתי	במועד הפירעון	31/05/2023	31/05/2020	
אג"ח סדרה ה'	משני מורכב	25/05/2010 31/08/2011	399	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	3.90%	434	460	חצי שנתי	במועד הפירעון	31/05/2024	31/05/2021	
אג"ח סדרה ו'	שלישוני מורכב	04/04/2012 08/05/2012 01/01/2013 29/01/2014 05/06/2014	240	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	3.85%	253	286	חצי שנתי	במועד הפירעון	31/05/2025	31/05/2023	
אג"ח סדרה ז'	שלישוני מורכב	04/04/2012 01/01/2013 20/07/2013 29/01/2014 05/06/2014	250	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	3.85%	266	306	חצי שנתי	במועד הפירעון	31/05/2026	31/05/2024	
אג"ח סדרה ח'	שלישוני מורכב	25/06/2013 29/01/2014	225	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	2.80%	228	245	חצי שנתי	במועד הפירעון	31/05/2024	31/05/2022	
אג"ח סדרה ט'	משני מורכב	07/01/2015 19/01/2017	295	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	2.40%	278	337	חצי שנתי	במועד הפירעון	31/12/2028	30/06/2020 31/12/2025	
אג"ח סדרה י'	משני מורכב	07/01/2015 19/01/2017	295	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	2.40%	277	340	חצי שנתי	במועד הפירעון	31/12/2029	30/06/2020 31/12/2026	

באור 25 - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ג. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת – פרטים נוספים (המשך)

סוג ההתחייבות	סוג הון	מועד הנפקה	ערך נקוב במועד ההנפקה (מ"ח)	גורם מנפיק	חברה מדרגת	דירוג	תנאי הצמדה	סחיר/לא סחיר	סוג ריבית	אחוז ריבית	ערך בספרים ליום 31 בדצמבר 2019 (מ"ח)	שווי הון ליום 31 בדצמבר 2019 (מ"ח)	מועדי תשלום הקרן	מועדי תשלום הריבית	מועד פירעון סופי	זכות לפדיון מוקדם	עמידה באמות מידה פיננסיות
אג"ח (המשך)																	
אג"ח סדרה יא'	משני מורכב	02/09/2015 21/09/2015	300	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי	סחיר	קבועה	4.36%	297	359	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/12/2030	02/09/2020 31/12/2027	
אג"ח סדרה יב'	משני מורכב	03/04/2016 25/07/2016	240	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי	סחיר	קבועה	3.95%	234	281	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/12/2031	31/03/2021 31/12/2028	
אג"ח סדרה יג'	משני מורכב	03/04/2016 25/07/2016	240	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי	סחיר	קבועה	3.95%	234	282	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/12/2032	31/03/2021 31/12/2029	
אג"ח סדרה יד'	רובד 2	25/01/2018 05/12/2018 02/12/2019	316	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי	סחיר	קבועה	3.05%	730	789	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/12/2033	31/12/2022 31/12/2030	
אג"ח סדרה טו'	רובד 2	25/01/2018 05/12/2018	316	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי	סחיר	קבועה	3.05%	290	342	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/12/2034	31/12/2022 31/12/2031	
אג"ח סדרה טז'	רובד 2	18/04/2019	600	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי	סחיר	קבועה	2.91%	594	649	במועד הפירעון	חצי שנתי	30/06/2029	30/06/2024 30/06/2026	
אג"ח סדרה יז'	רובד 2	02/12/2019	350	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי	סחיר	קבועה	1.79%	346	349	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/12/2030	31/12/2025 31/12/2027	
הראל פיקדון אג"ח סדרה א'		05/08/19 12/09/19 07/11/19	1,349,659	הראל פיקדון סחיר בעמ	מידרוג	AAA	שקלי	סחיר	משתנה	0.24%	1,352	1,359	במועד הפירעון	שנתי	04/08/2024	בכל רגע נתון בהתראה מוקדמת של 37 ימים.	
סך אג"ח											6,091	6,670					
סה"כ											6,633	7,239					

באור 25 - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ג. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת – פרטים נוספים (המשך)

סוג ההתחייבות	סוג הון	מועד הנפקה	ערך נקוב במועד ההנפקה (מ"ח)	גורם מנפיק	חברה מדרגת	דירוג	תנאי הצמדה	סחיר/לא סחיר	סוג ריבית	אחוז ריבית	ערך בספרים ליום 31 בדצמבר 2018 (מ"ח)	שווי הון ליום 31 בדצמבר 2018 (מ"ח)	מועדי תשלום הקרן	מועדי תשלום הריבית	מועד פירעון סופי	זכות לפדיון מוקדם	עמידה אמנות מידה פיננסיות
הלוואות מתאגידים בנקאיים																	
הלוואה	-	27/11/2008	200	בנק	-	-	שקלי	לא סחיר	קבועה	3.14%	114	116	חצי שנתי	חצי שנתי	25/11/2022	-	ראה סעיף ח5א
הלוואה	-	14/12/2014	250	בנק	-	-	שקלי	לא סחיר	קבועה	4.40%	245	257	חצי שנתי	חצי שנתי	14/12/2026	-	ראה סעיף ח5ב
כתב התחייבות נדחה סך הלוואות מתאגידים בנקאיים	משני מורכב	16/02/2011	100	הראל חברה לביטוח	פנימי	AA	שקלי	לא סחיר	משתנה	ריבית בנק ישראל+ 2.85%	100	100	במועד הפירעון	חצי שנתי	16/02/2022	16/02/2019	ראה סעיף ח5ג
הלוואות מתאגידים שאינם בנקאיים																	
הלוואה	-	07/03/2013	100	משקיע מוסדי	-	-	שקלי צמוד	לא סחיר	קבועה	2.70%	31	31	שנתי	חצי שנתי	07/03/2019	-	
הלוואה	-	18/05/2015	10	בעל עניין	-	-	שקלי	לא סחיר	משתנה	3.05%	11	11	במועד הפירעון	במועד הפירעון	18/05/2020	-	
הלוואה און-קול	-	-	-	בנק	-	-	שקלי	לא סחיר	משתנה	פריים-0.5%	121	121	און קול	און קול	-	-	
אג"ח לא סחיר																	
אג"ח סדרה א'	משני נחות	18/02/2004	200	הראל חברה לביטוח	מעלות	AA	שקלי צמוד	לא סחיר	קבועה	5.6%	24	24	שנתי	שנתי	31/03/2019	-	
אג"ח סדרה ב'	משני מורכב	28/11/2006	650	הראל הנפקות	מעלות	AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	4.7%	92	99	שנתי	שנתי	31/12/2021	-	
אג"ח סדרה ג'	משני מורכב	25/05/2010	150	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי	סחיר	משתנה	1.8%+מק"מ	-	-	רבעוני	רבעוני	31/05/2021	31/05/2018	
אג"ח סדרה ד'	משני מורכב	25/05/2010	150	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	משתנה	1.8%+מק"מ	15	16	רבעוני	רבעוני	31/05/2022	31/05/2019	
אג"ח סדרה ה'	משני מורכב	25/05/2010	199	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	3.9%	216	226	חצי שנתי	חצי שנתי	31/05/2023	31/05/2020	
אג"ח סדרה ו'	משני מורכב	25/05/2010	399	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	3.9%	432	468	חצי שנתי	חצי שנתי	31/05/2024	31/05/2021	
אג"ח סדרה ז'	שלישוני מורכב	04/04/2012	240	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	3.9%	254	279	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/05/2025	31/05/2023	
אג"ח סדרה ח'	שלישוני מורכב	08/05/2012	250	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	3.9%	266	292	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/05/2026	31/05/2024	
אג"ח סדרה ט'	שלישוני מורכב	01/01/2013	225	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	2.8%	227	244	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/05/2024	31/05/2022	
אג"ח סדרה י'	משני מורכב	20/07/2013	295	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	2.4%	275	302	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/12/2028	31/12/2020	
אג"ח סדרה יי'	משני מורכב	29/01/2014	295	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי צמוד	סחיר	קבועה	2.4%	274	301	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/12/2029	31/12/2026	

באור 25 - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ג. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת – פרטים נוספים (המשך)

סוג ההתחייבות אג"ח (המשך)	סוג הון	מועד הנפקה	ערך נקוב במועד ההנפקה (מ"ש"ח)	גורם מנפיק	חברה מדרגת	דירוג	תנאי הצמדה	סחיר/לא סחיר	סוג ריבית	אחוז ריבית	ערך בספרים ליום 31 בדצמבר 2018 (מ"ש"ח)	שווי הון ליום 31 בדצמבר 2018 (מ"ש"ח)	מועדי תשלום הקרן	מועדי תשלום הריבית	מועד פירעון סופי	זכות לפדיון מוקדם	עמידה באמות מידה פיננסיות
אג"ח סדרה יא'	משני	02/09/2015	300	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי	סחיר	קבועה	4.4%	297	314	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/12/2030	31/12/2027	
אג"ח סדרה יב'	משני	21/09/2015	240	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי	סחיר	קבועה	4.0%	234	239	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/12/2031	31/03/2021	
אג"ח סדרה יג'	משני	03/04/2016	240	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי	סחיר	קבועה	3.95%	233	235	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/12/2032	31/03/2021	
אג"ח סדרה יד'	משני	25/07/2016	316	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי	סחיר	קבועה	3.05%	288	276	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/12/2033	31/12/2022	
אג"ח סדרה טו'	משני	25/01/2018	316	הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי	סחיר	קבועה	3.05%	288	269	במועד הפירעון	חצי שנתי	31/12/2034	31/12/2022	
סך אג"ח סה"כ	מורכב	05/12/2018		הראל הנפקות	מעלות	-AA	שקלי	סחיר	קבועה		3,415	3,584					
											4,037	4,220					

אגרות החוב כוללות תנאי לפיו רשאית הראל הנפקות לפרוע בפירעון מוקדם את אגרות החוב או חלק מהן. הפעלת זכות זו כפופה, להתקיימות אחד מהתנאים, כדלקמן: (א) קבלת אישור הממונה; או (ב) בידי הראל ביטוח יהיו עודפי הון כך שההון המוכר יעמוד לאחר הפירעון על 120% מההון הנדרש; או (ג) במקביל לפירעון המוקדם תנפיק הראל הנפקות מכשיר הוני בעל איכות זהה או עדיפה.

באור 25 - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ד. התחייבויות פיננסיות שנמדדות בשווי הוגן לצרכי גילוי בלבד בחלוקה לפי רמות

ליום 31 בדצמבר 2019

סך הכל	רמה 2	רמה 1
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
6,670	-	6,670
12	12	-
557	557	-
7,239	569	6,670

אגרות חוב
 הלוואות מצדדים קשורים
 הלוואות מתאגידים בנקאיים
 סך הכל

ליום 31 בדצמבר 2018

סך הכל	רמה 2	רמה 1
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
3,584	24	3,560
11	11	-
121	121	-
473	473	-
31	31	-
4,220	660	3,560

אגרות חוב
 הלוואות מצדדים קשורים
 אשראי לזמן קצר מתאגידים בנקאיים ואחרים
 הלוואות מתאגידים בנקאיים
 הלוואות מתאגידים שאינם בנקאיים
 סך הכל

ה. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת - פרטים בדבר ריבית והצמדה

ריבית אפקטיבית

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019

3.6% 3.5%
 4.0% 2.6%

בסיסי הצמדה

צמוד מדד

שקלי

באור 25 - התחייבויות פיננסיות (המשך)**ו. שווי הוגן של התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד בחלוקה לרמות**

הטבלה שלהלן מציגה ניתוח התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן. הרמות השונות הוגדרו באופן הבא:

רמה 1 – שווי הוגן הנמדד על ידי שימוש במחירים מצוטטים (לא מתואמים) בשוק פעיל למכשירים זהים.

רמה 2 – שווי הוגן הנמדד על ידי שימוש בנתונים נצפים, במישרין או בעקיפין, שאינם כלולים ברמה 1 לעיל.

רמה 3 – שווי הוגן הנמדד על ידי שימוש בנתונים שאינם מבוססים על נתוני שוק נצפים.

ליום 31 בדצמבר 2019		
רמה 1	רמה 2	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
49	464	513
291	-	291
340	464	804

נגזרים

מכירה בחסר

סך ההתחייבויות הפיננסיות המוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד

ליום 31 בדצמבר 2018		
רמה 1	רמה 2	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
214	810	1,024
207	-	207
421	810	1,231

נגזרים

מכירה בחסר

סך ההתחייבויות הפיננסיות המוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד

ז. התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן - שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן

השווי ההוגן של הנגזרים נמדד באמצעות טכניקת הערכה הכוללת את שיטת היוון תזרימי המזומנים העתידיים אשר נקבעת ע"י חברה המספרת ציטוטים של שיעורי ריבית.

באור 25 - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ח. פרטים נוספים

1. הנפקת אגרות חוב (סדרה טז') באמצעות הראל הנפקות
ביום 16 באפריל 2019 פרסמה הראל הנפקות דוח הצעת מדף על פי תשקיף מדף הנושא את התאריך 27 בפברואר 2017 אשר תוקפו הוארך עד ליום 27 בפברואר 2020. בסך הכל הנפיקה הראל הנפקות 600,000,000 ע.ג. אגרות חוב (סדרה טז'), בדרך של הנפקת סדרה חדשה, ובתמורה כוללת (ברוטו) של כ- 600 מיליוני ש"ח.
בהתאם לתנאים שפורטו בתשקיף המדף ובדוח הצעת המדף - סכום הגיוס הופקד בהראל ביטוח, לשימוש על פי שיקוליה ובאחריותה, והראל ביטוח התחייבה כלפי הנאמן לאגרות החוב (סדרה טז') למלא אחר תנאי התשלום של אגרות החוב (סדרה טז').
2. הנפקת אגרות חוב (סדרה יז') ואגרות חוב (סדרה יד') באמצעות הראל הנפקות
בחודש נובמבר 2019, פרסמה הראל הנפקות דוח הצעת מדף על פי תשקיף מדף הנושא את התאריך 27 בפברואר 2017 ואשר תוקפו הוארך עד ליום 27 בפברואר 2020. בסך הכל הנפיקה הראל הנפקות 350,000,000 ש"ח ע.ג. אגרות חוב (סדרה יז'), בדרך של הנפקת סדרה חדשה, וכן 412,844,000 ש"ח ע.ג. אגרות חוב (סדרה יד'), בדרך של הרחבת סדרה נסחרת.
בהתאם לתנאים שפורטו בתשקיף המדף ובדוח הצעת המדף - סכום הגיוס הופקד בהראל ביטוח, לשימוש על פי שיקוליה ובאחריותה, והראל ביטוח התחייבה כלפי הנאמן לאגרות החוב (סדרה יז') ואגרות החוב (סדרה יד') למלא אחר תנאי התשלום של אגרות החוב כאמור.
3. פדיון מוקדם מלא של אגרות חוב (סדרה ג') של הראל הנפקות
ביום 29 באפריל 2019, דירקטוריון הראל הנפקות, שהינה חברה נכדה של החברה, החליט על ביצוע פדיון מוקדם מלא ביוזמת הראל הנפקות של אגרות החוב (סדרה ג') שהונפקו על ידה, אשר בוצע ביום 31 במאי 2019.
4. הרחבת אגרות חוב על ידי חברה נכדה של הראל פיננסיים
ביום 5 באוגוסט 2019 הנפיקה הראל פיקדון סחיר בע"מ (להלן: "הראל פיקדון סחיר") שהינה חברה נכדה בבעלות מלאה של הראל פיננסיים, אגרות חוב סדרה א' בסך של כ-810 מיליוני ש"ח באמצעות תשקיף (להלן: "אג"ח סדרה א'"). אג"ח סדרה א', אשר דורגו בדירוג ראשוני Aaa ע"י חברת מדרוג, אינן צמודות למדד ונושאות ריבית בנק ישראל בתוספת 0.24%, יעמדו לפירעון בתשלום אחד, ביום 5 באוגוסט 2024. כבטוחה לאג"ח סדרה א', מוחזקת תמורת ההנפקה בחשבונות משועבדים בפיקדונות בבנקים בישראל, בהתאם לתנאי התשקיף. כחלק מתנאי אגרות החוב, רשאים מחזיקי אגרות החוב לבצע מכירה כפויה של אגרות החוב להראל פיקדון סחיר, בהודעה מוקדמת ובתשלום עמלת המרה, כמצוין בשטר הנאמנות. ביום 12 בספטמבר 2019 בוצעה הרחבת סדרה לאג"ח סדרה א' בסך של כ-429 מיליוני ש"ח, וביום 7 בנובמבר 2019 בוצעה הרחבת סדרה נוספת בסך של כ-110 מיליוני ש"ח.
- ביום 22 בינואר 2020, לאחר תאריך הדוח, הנפיקה הראל פיקדון סחיר אגרות חוב סדרה ב' בסך של כ-110 מיליוני ש"ח (להלן: "אג"ח סדרה ב'"). אג"ח סדרה ב', אשר דורגו בדירוג ראשוני Aaa ע"י חברת מדרוג, אינן צמודות למדד ונושאות ריבית שנתית קבועה על סך 1.2%, יעמדו לפירעון בתשלום אחד, ביום 24 בינואר 2027. כבטוחה לאגרות החוב, מוחזקת תמורת ההנפקה בחשבונות משועבדים בפיקדונות בבנקים בישראל, בהתאם לתנאי התשקיף.
- בנוסף, ביום 10 בפברואר 2020 בוצעה הרחבת סדרה נוספת לאג"ח סדרה א' בסך של כ-122 מיליוני ש"ח.
5. אמות מידה פיננסיות
א. הלוואה מבנק בסך 200 מיליוני ש"ח שערכה בספרים הינו כ- 98 מיליוני ש"ח וכ- 114 מיליוני ש"ח לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018, בהתאמה - החברה התחייבה לעמוד באמות מידה פיננסיות מסוימות, לרבות אמות מידה המתייחסות להונה העצמי והחזקותיה בחברות בנות כדלקמן: (1) התחייבות שלא לשעבד נכסים מהותיים; (2) אי העברת שליטה בחברות מהותיות; (3) שליטה מלאה בהראל ביטוח; (4) דירוג גבוה מ-BBB לאג"ח שהונפק על ידי הראל ביטוח; (5) יחס בין החוב הפיננסי נטו להשקעה בחברות מוחזקות לא יעלה על 0.35; (6) היחס בין החוב הפיננסי נטו לבין ההון העצמי לא יעלה על 0.5. נכון למועד פרסום הדוחות הכספיים החברה עומדת באמות המידה הפיננסיות שנקבעו.

באור 25 - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ח. פרטים נוספים (המשך)

5. אמות מידה פיננסיות (המשך)

ב. הלוואה מבנק בסך של 250 מיליוני ש"ח שערכה בספרים הינו כ- 243 מיליוני ש"ח וכ- 245 מיליוני ש"ח לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018, בהתאמה - אמות המידה הפיננסיות שנקבעו הינן: (1) אי משכון נכסים מהותיים; (2) אי מכירת או העברת חברות מהותיות או את הפעילות העיסקית העיקרית שלהן; (3) יחס בין החוב הפיננסי נטו להשקעה בחברות מוחזקות לא יעלה על 0.35; (4) היחס בין החוב הפיננסי נטו לבין ההון העצמי לא יעלה על 0.5; (5) הראל השקעות תשמור כרית מזומנים בגובה של כשתי חליות שנתיות. במידה והראל תרד מסכום כרית המזומנים, יופקד הסכום כאמור, בתוספת ריבית, בחשבון משועבד (כ- 100 מיליוני ש"ח, בתוספת ריבית).

כמו כן נקבע בהסכם, כי אם בעלי השליטה יחדלו מלהחזיק בגרעין השליטה הרגולטורי לפי הוראות הממונה על שוק ההון ביטוח וחיסכון במשרד האוצר, יהווה הדבר עילה להעמדה לפירעון מיידי. נכון למועד פרסום הדוחות הכספיים החברה עומדת באמות המידה הפיננסיות שנקבעו.

ג. הלוואות מבנק בסך של 190 מיליוני ש"ח שערכן בספרים הינו כ- 190 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019

בהמשך להחלטת דירקטוריון החברה מיום 29 באוגוסט 2019 בדבר גיוס חוב לחברה בסך של עד כ-190 מיליוני ש"ח, ביום 25 בנובמבר 2019, נטלה החברה שתי הלוואות מבנק בסך כולל של 190 מיליוני ש"ח: הלוואה אחת בסך של 90 מיליוני ש"ח, נושאת ריבית קבועה של 2.55% לשנה והלוואה שניה בסך של 100 מיליוני ש"ח, נושאת ריבית משתנה של פריים+0.3% לשנה. בגין שתי ההלוואות האמורות, הקרן והריבית משולמים ב-14 תשלומים חצי שנתיים רצופים ושווים החל מיום 25 במאי 2020. במסגרת הסכמי ההלוואות האמורות, התחייבה החברה לעמוד באמות מידה פיננסיות מסוימות כדלקמן: (1) התחייבות שלא לשעבד נכסים מהותיים; (2) אי העברת שליטה בחברות מהותיות; (3) היחס בין החוב הפיננסי נטו להשקעה בחברות מוחזקות לא יעלה על 0.35; (4) היחס בין החוב הפיננסי נטו להון העצמי לא יעלה על 0.5; (5) שמירה על יתרת מזומנים, השקעות מסוג מק"מ, קרנות שקליות ו/ממשלתיות ואג"ח ממשלתי, בגובה של 100 מיליוני ש"ח; במידה והחברה תרד מהסכום כאמור, היא מתחייבת להפקיד בתוך שבעה ימי עסקים מיום הפרת ההתחייבות האמורה, פיקדונות כספיים שקליים שסכום הקרן שלהם לא יפחת בכל עת מהסכום השווה לסף החלויות השוטפות (קרן וריבית) ל-12 החודשים העוקבים למועד ההפרה. נכון למועד פרסום הדוחות הכספיים החברה עומדת באמות המידה הפיננסיות שנקבעו.

6. לעניין הארכת תשקיף מדף ע"י הראל הנפקות לאחר תאריך הדוח, ראה באור 40.

באור 25 - התחייבויות פיננסיות (המשך)**ט. הוצאות הנפקה שטרם הופחתו**

יתרת כתבי ההתחייבות ליום 31 בדצמבר 2019 ו-2018 הנה בניכוי הוצאות הנפקה וניכיון נטו שיתרתם מסתכמת לסך של כ- 80 ו- 106 מיליוני ש"ח לשנים 2019 ו-2018 בהתאמה (הוצאות ההנפקה והניכיון מופחתים לפי שיטת הריבית האפקטיבית).

י. דירוג מעלות

- ביום 10 בינואר 2019 הודיעה מעלות על אשרור דירוג 'ilAA+' לחברה הבת הראל ביטוח. במסגרת הודעת מעלות אושרר דירוג 'ilAA+' לאג"ח 1 (לא סחיר) של הראל ביטוח ולכתבי התחייבויות סדרה א' של הראל הנפקות, חברה בת בבעלות מלאה של הראל ביטוח. כמו כן, אושרר דירוג 'ilAA-' להון משני ושלישוני שהונפק על ידי הראל הנפקות במסגרת אג"ח סדרות ג'-טו. תחזית הדירוג נותרה חיובית.
- ביום 28 בנובמבר 2019 הודיעה מעלות על אשרור דירוג 'ilAA+' לחברה הבת הראל ביטוח ועל שינוי תחזית הדירוג ליציבה מחיובית עקב צפי להמשך תנודתיות ברווחיות ובהון. במסגרת הודעת מעלות אושרר דירוג 'ilAA+' לכתבי התחייבויות סדרה א' של הראל הנפקות. כמו כן, אושרר דירוג 'ilAA-' להון משני ושלישוני וכן להון רובד 2 שהונפק על ידי הראל הנפקות במסגרת אג"ח סדרות ד'-ז'.

יא. דירוגים להנפקות של החברה הנכדה - הראל הנפקות

- ביום 2 באפריל 2019 קבעה מעלות דירוג 'ilAA-' להנפקת מכשירי הון רובד 2 בדרך של הנפקת סדרה חדשה של אגרות חוב (סדרה טז'), בהיקף של עד 300 מיליוני ש"ח.
- ביום 16 באפריל 2019 קבעה מעלות דירוג 'ilAA-' להנפקת מכשירי הון רובד 2 בדרך של הנפקת סדרה חדשה של אגרות חוב (סדרה טז'), בהיקף של עד 600 מיליוני ש"ח. סכום זה כולל את המסגרת הראשונית שניתנה ביום 2 באפריל 2019, בהיקף של עד 300 מיליוני ש"ח.
- ביום 13 בנובמבר 2019 קבעה מעלות דירוג 'ilAA-' להנפקת מכשירי הון רובד 2 בדרך של הנפקת סדרה חדשה של אגרות חוב (סדרה יז'), בהיקף של עד 500 מיליוני ש"ח.
- ביום 28 בנובמבר 2019 קבעה מעלות דירוג 'ilAA-' להנפקת מכשירי הון רובד 2 בהיקף של עד 800 מיליוני ש"ח. הדירוג נקבע להנפקת סדרה חדשה של אגרות חוב (סדרה יז'), בהיקף של עד 350 מיליוני ש"ח ולהרחבת סדרת אגרות חוב קיימת (סדרה יד') בהיקף של עד 450 מיליוני ש"ח. סכום זה כולל את המסגרת הראשונית שניתנה ביום 13 בנובמבר 2019, בהיקף של עד 500 מיליוני ש"ח.

יב. מועדי פירעון

ליום 31 בדצמבר		
2018	2019	
מיליוני ש"ח		
322	336	שנה ראשונה
330	542	שנה שנייה
510	305	שנה שלישית
277	330	שנה רביעית
2,598	5,120	שנה חמישית ואילך
4,037	6,633	סה"כ

לעניין מועדי פירעון של התחייבויות פיננסיות בלתי מהוונות ראה באור 37ד.

באור 26 - פרמיות שהורווחו

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019		
ברוטו	משנה	שייר
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
6,255	125	6,130
4,931	376	4,555
3,448	1,091	2,357
571	106	465
(4)	(4)	-
15,201	1,694	13,507
(97)	51	(148)
15,104	1,745	13,359

פרמיות בביטוח חיים
 פרמיות בביטוח בריאות
 פרמיות בביטוח כללי
 פרמיות בביטוח בחו"ל
 התאמות וקיצוזים בגין פעילות בין מגזרי פעילות
 סך כל הפרמיות
 בניכוי - שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה
 סך כל הפרמיות שהורווחו

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018		
ברוטו	משנה	שייר
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
5,614	143	5,471
4,698	221	4,477
3,401	1,071	2,330
547	118	429
(4)	(4)	-
14,256	1,549	12,707
(76)	(31)	(45)
14,180	1,518	12,662

פרמיות בביטוח חיים
 פרמיות בביטוח בריאות
 פרמיות בביטוח כללי
 פרמיות בביטוח בחו"ל
 התאמות וקיצוזים בגין פעילות בין מגזרי פעילות
 סך כל הפרמיות
 בניכוי - שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה
 סך כל הפרמיות שהורווחו

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017		
ברוטו	משנה	שייר
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
5,078	134	4,944
4,429	208	4,221
3,093	1,013	2,080
506	124	382
(4)	(4)	-
13,102	1,475	11,627
(11)	(33)	22
13,091	1,442	11,649

פרמיות בביטוח חיים
 פרמיות בביטוח בריאות
 פרמיות בביטוח כללי
 פרמיות בביטוח בחו"ל
 התאמות וקיצוזים בגין פעילות בין מגזרי פעילות
 סך כל הפרמיות
 בניכוי - שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה
 סך כל הפרמיות שהורווחו

באור 27 - רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2017	2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
133	141	218
588	(81)	1,054
534	99	969
679	81	1,492
1,887	(904)	2,722
(32)	96	(83)
3,789	(568)	6,372

רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה

נדל"ן להשקעה

השקעות פיננסיות:

נכסי חוב סחירים

נכסי חוב שאינם סחירים

מניות

אחר

מזומנים ושווי מזומנים

סך כל הרווחים (ההפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה, נטו

רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה, הון ואחרים

הכנסות מנדל"ן להשקעה:

שערוך נדל"ן להשקעה

הכנסות שוטפות בגין נדל"ן להשקעה

סך כל ההכנסות מנדל"ן להשקעה

רווחים (הפסדים) מהשקעות פיננסיות, למעט ריבית והפרשי הצמדה, הפרשי שער ודיבידנד בגין:

נכסים זמינים למכירה (א)

נכסים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד (ב)

נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים (ג)

סך כל הרווחים מהשקעות פיננסיות למעט ריבית והפרשי הצמדה, הפרשי שער ודיבידנד

הכנסות והוצאות בגין תעודות סל:

הכנסות (הוצאות) מהשקעות לזמן קצר בתעודות סל

הכנסות (הוצאות) בגין שיערוך תעודות סל

הכנסות מריבית בתעודות סל

הכנסות מדיבידנד בתעודות סל

השאלות בתעודות סל, נטו

הכנסות מדמי ניהול בתעודות סל

סך כל הרווחים מתעודות סל, נטו

1,299	(14,023)	-
(1,529)	13,829	-
129	115	-
91	64	-
5	5	-
50	59	-
45	49	-

הכנסות ריבית ¹ והפרשי הצמדה מנכסים פיננסיים שאינם נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד

הכנסות (הוצאות) ריבית הפרשי הצמדה מנכסים פיננסיים שנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד

רווח (הפסד) מהפרשי שער*

הכנסות מדיבידנד

סך כל הרווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון

¹ בהכנסות הני"ל כלולה ריבית בגין נכסים פיננסיים אשר אינם מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד שערכם נפגם

774	903	813
11	(5)	(84)
87	(98)	172
35	26	29
5,163	560	7,921
-	1	1

* לעניין הפרשי שער בגין התחייבויות פיננסיות ראה באור 34.

באור 27 - רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון (המשך)**א. רווחים (הפסדים) נטו מהשקעות בגין נכסים זמינים למכירה**

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2018	2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
179	139	130
13	(11)	(2)
192	128	128

רווחים נטו מניירות ערך שמומשו

עלויות (ירידות) ערך נטו שנזקפו לרווח והפסד

סך כל הרווחים מהשקעות בגין נכסים זמינים למכירה**ב. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד**

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2018	2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
66	(18)	49
81	(32)	49
147	(50)	98

שינויים בשווי ההוגן נטו, לרבות רווח ממימוש:

בגין נכסים שיועדו בעת ההכרה הראשונית

בגין נכסים מוחזקים למסחר

סך כל הרווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד**ג. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים**

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2018	2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
(4)	3	(6)
(4)	3	(6)

עלויות (ירידות) ערך נטו שנזקפו לרווח והפסד

סך כל הרווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות ויתרות חובה**ד. תנועה בקרן הון בגין נכסים זמינים למכירה**

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2018	2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
312	480	330
950	(198)	332
(127)	(100)	(153)
31	44	41
(291)	86	(70)
875	312	480

יתרת פתיחה

רווחים (הפסדים) שטרם מומשו

רווחים, נטו ממימוש ניירות ערך

הפסדים מירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד

השפעת המס

יתרת סגירה

באור 28 - הכנסות דמי ניהול

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2017	2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
223	243	257
300	319	331
123	130	173
258	281	305
237	-	265
74	105	123
1,215	1,078	1,454
42	37	33
1,257	1,115	1,487

דמי ניהול בענף הגמל
 דמי ניהול בענף הפנסיה
 דמי ניהול קרנות נאמנות
 דמי ניהול קבועים בגין חוזי ביטוח חיים
 דמי ניהול משתנים בגין חוזי ביטוח חיים *
 דמי ניהול בגין חוזי השקעה
 סך דמי הניהול מעמיתים וממבוטחים
 דמי ניהול אחרים
 סך כל ההכנסות מדמי ניהול

* לפרטים נוספים ראה באור 23.

באור 29 - הכנסות מעמלות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2017	2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
314	316	331
21	23	23
4	4	4
339	343	358

עמלת ביטוח משנה, בניכוי שינוי בהוצאות רכישה נדחות בגין ביטוח משנה
 עמלת סוכנויות ביטוח
 עמלות אחרות
 סך כל ההכנסות מעמלות

באור 30 - תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2019	2018	2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח

בגין חוזי ביטוח חיים

תביעות ששולמו ותלויות, מקרי מוות, נכות ואחרים

בניכוי ביטוח משנה

1,106	1,032	961
102	81	90

פוליסות שנפדו

פוליסות שמועדן תם

גמלאות

1,004	951	871
1,763	1,360	1,183

224	259	238

404	351	318

סך כל התביעות ותשלומים אחרים

גידול בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים (למעט שינוי בתלויות) בשייר

גידול (קיטון) בהתחייבויות בגין חוזי השקעה בשל מרכיב התשואה והוצאות נלוות

3,395	2,921	2,610
7,820	1,933	5,137

1,283	(300)	574

12,498	4,554	8,321

סך כל השינוי בהתחייבויות ותשלומים בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר**סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי**

ברוטו

ביטוח משנה

שייר

2,367	2,558	2,427
638	651	673

1,729	1,907	1,754

סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות

ברוטו

ביטוח משנה

שייר

4,779	3,335	3,688
404	143	142

4,375	3,192	3,546

סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חו"ל

ברוטו

ביטוח משנה

שייר

411	365	317
79	83	57

332	282	260

18,934	9,935	13,881

סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר**באור 31 - עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות**

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2019	2018	2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח

עמלות רכישה

הוצאות רכישה אחרות

שינוי בהוצאות רכישה נדחות

סך כל הוצאות הרכישה

עמלות שוטפות אחרות

הוצאות שיווק אחרות

סך כל העמלות, הוצאות השיווק והוצאות הרכישה האחרות

1,029	1,053	1,000
514	513	488

(20)	(135)	(157)

1,523	1,431	1,331

955	915	827

251	235	228

2,729	2,581	2,386

באור 32 - הוצאות הנהלה וכלליות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2017	2018	2019	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
1,253 (*)	1,310 (*)	1,282	שכר עבודה ונלוות
117	128	136	הוצאות מחשוב
123 (*)	118 (*)	111	אחזקת מבנים וציוד
186	214	246	פחת והפחתות
50	40	37	הוצאות תפעול משרד
41 (*)	43 (*)	55	שיווק ופרסום
85 (*)	81 (*)	84	ייעוץ משפטי ומקצועי
11	13	2	הוצאות תפעול
44	48	52	עמלות בורסה ועמלות הפצה
41	45	46	הוצאות בנק
48	50	50	הוצאות תפעול בגין פוליסה קבוצתית
99 (*)	92 (*)	114	אחרות
2,098	2,182	2,215	סה"כ הוצאות הנהלה וכלליות
			בניכוי:
227	234	239	סכומים שסווגו בסעיף שינוי בהתחייבויות ותשלומים בגין חוזי ביטוח
716	748	765	סכומים שסווגו בסעיף עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
1,155	1,200	1,211	סך כל הוצאות הנהלה וכלליות
316	351	348	הוצאות הנהלה וכלליות כוללות הוצאות בגין מיכון בסך
			(*) מוין מחדש.

באור 33 - הוצאות אחרות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2017	2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
40	15	15
4	4	1
44	19	16

הפחתת נכסים לא מוחשיים

אחר

סך כל ההוצאות האחרות

באור 34 - הוצאות מימון

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2017	2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
138	156	168
19	28	23
(34)	26	(28)
-	-	1
(1)	-	(1)
122	210	163

הוצאות ריבית והפרשי הצמדה בגין כתבי התחייבות נדחים והתחייבויות לבנקים

הוצאות ריבית והפרשי הצמדה בגין מבטחי משנה

הפרשי שער, נטו בגין התחייבויות*

הוצאות ריבית בגין התחייבויות חכירה

עמלות והוצאות מימון אחרות

סך כל ההוצאות המימון, נטו

* לעניין הפרשי שער בגין השקעות פיננסיות ראה באור 27.

באור 35 - מסים על הכנסה**א. חוקי המס החלים על חברות הקבוצה****כללי**

הראל ביטוח, דקלה סוכנות, EMI, החברות המנהלות של קופות גמל, החברות המנהלות של קרנות פנסיה, החברה המנהלת של קרנות הנאמנות, וחברות אחרות בקבוצה הינן "מוסד כספי" כהגדרתו בחוק מס ערך מוסף התשל"ו 1975 (להלן: "חוק מס ערך מוסף").

המס החל על הכנסות של מוסדות כספיים מורכב ממס חברות וממס רווח, כהגדרתו בחוק מס ערך מוסף.

על הכנסות החברה ויתר החברות המוחזקות חל מס חברות, כהגדרתו בפקודת מס הכנסה.

ב. הסדרי מס ייחודיים לענף הביטוח**הסכם עם שלטונות המס**

ביום 2 באוגוסט 2017 נחתם הסכם ענפי לשנת 2016 בין התאחדות חברות הביטוח לבין רשות המסים. לאמור, לא הייתה ולא צפויה להיות השפעה מהותית על התוצאות הכספיות של הקבוצה. הדוחות הכספיים נערכו בהתאם לעקרונות ההסכם.

ג. שיעורי המס החלים על ההכנסות של חברות הקבוצה

ביום 29 בדצמבר 2016 פורסם ברשומות חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנות התקציב 2017 ו-2018) התשע"ז-2016, אשר קבע, בין היתר, את הורדת שיעור מס חברות משיעור של 25% ל-23% בשתי פעימות. הפעימה הראשונה לשיעור של 24%, החל מינואר 2017 והפעימה השנייה לשיעור של 23% החל מינואר 2018 ואילך.

המסים השוטפים לתקופות המדווחות מחושבים בהתאם לשיעורי המס המוצגים בטבלה להלן.

שיעורי המס הסטטוטוריים החלים על מוסדות כספיים ובכללם על חברות הבנות של החברה שהינם מוסדות כספיים הינם כדלקמן:

שנה	שיעור מס חברות	שיעור מס רווח	שיעור מס במוסדות כספיים
2017	24%	17%	35.04%
2018 ואילך	23%	17%	34.19%

באור 35 - מסים על הכנסה (המשך)

ד. שומות מס סופיות

לחברה ולחברות מאוחדות נוספות הוצאו שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2014, פרט לחברות מסוימות - להן הוצאה שומה סופית עד סוף שנת המס 2015, 2016 ו- 2017.

ה. הפסדים מועברים לצרכי מס

לחברות מאוחדות הפסדים עסקיים לצורכי מס המועברים לשנים הבאות בגין לא נרשמו בדוחות הכספיים לשנים 2019 ו- 2018 נכסי מסים נדחים בשל כך שאין צפי לניצולם כתוצאה מקיומה של הכנסה חייבת בעתיד ומסתכמים לימים 31 בדצמבר 2019 ו- 2018 לסך של כ-35 מיליוני ש"ח וכ-56 מיליוני ש"ח, בהתאמה.

בשנת 2019 הכירה הראל ביטוח בהכנסות מסים שוטפים בסך של כ-76 מיליוני ש"ח בגין מס שכר לקבל.

ו. מרכיבי הוצאות (הכנסות) מסים על הכנסה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2019	2018	2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
8	259	261
(13)	(13)	53
(2)	(1)	(6)
-	-	(2)
(7)	245	306

מסים שוטפים

מסים נדחים המתייחסים ליצירה והיפוך של הפרשים זמניים (ראה גם סעיף ז' להלן)

מסים בגין שנים קודמות

השפעת השינוי בשיעור המס על המסים הנדחים

באור 35 - מסים על הכנסה (המשך)

ז. מסים נדחים

1. ההרכב והתנועה במסים הנדחים

הוצאות רכישה נדחות	הטבות לעובדים	מכשירים פיננסיים	נכסים בלתי מוחשיים	הפסדים לצרכי מס	נדל"ן אחרים	סה"כ
מיליוני ש"ח						
(188)	24	(201)	(180)	45	(411)	(911)
24	1	4	(4)	(3)	(9)	13
-	(5)	86	-	-	(34)	47
(164)	20	(111)	(184)	42	(454)	(851)
17	5	-	(21)	47	(35)	13
-	3	(291)	-	-	5	(283)
(147)	28	(402)	(205)	89	(484)	(1,121)

יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 1 בינואר 2018

שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד

שינויים אשר נזקפו לרווח כולל אחר

יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 31 בדצמבר 2018

שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד

שינויים אשר נזקפו לרווח כולל אחר

יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 31 בדצמבר 2019

באור 35 - מסים על הכנסה (המשך)

ז. מסים נדחים (המשך)

2. המסים הנדחים מוצגים בדוח על המצב הכספי כדלקמן:

ליום 31 בדצמבר	
2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
13	12
864	1,133
(851)	(1,121)

נכסי מסים נדחים

התחייבות בגין מסים נדחים

ח. התאמה בין המס התיאורטי לרווח לפני מסים על הכנסה לבין הוצאות המסים

להלן מובאת התאמה בין סכום המס, שהיה חל אילו כל ההכנסות וההוצאות, הרווחים וההפסדים בדוח רווח והפסד היו מתחייבים במס לפי שיעור המס הסטטוטורי החל על מוסדות כספיים, לבין סכום מסים על הכנסה שנוקף בדוח רווח והפסד:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2017	2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
990	879	232
35.04%	34.19%	34.19%
347	301	79
(14)	(17)	(20)
333	284	59
5	6	9
-	-	(6)
(57)	(49)	(55)
75	34	47
(42)	(32)	(60)
1	3	2
(3)	-	-
(6)	(1)	(2)
-	-	(1)
306	245	(7)
30.91%	27.87%	(3.02%)

רווח לפני מסים על הכנסה

שיעור המס הסטטוטורי הכולל החל על מוסדות כספיים

מס מחושב לפי שיעור המס הסטטוטורי

הפחתה בגין אי החלת מס רווח על חברות שאינן מוסד כספי

עלייה (ירידה) במסים על ההכנסה הנובעת מהגורמים הבאים:

הוצאות שאינן מותרות בניכוי לצרכי מס

הכנסות פטורות והכנסות החייבות בשיעור מס מיוחד

חלק הקבוצה ברווחי חברות כלולות

מסים בגין שותפויות וחברות זרות

הפרשים בבסיס המדידה

גידול בהפסדים לצרכי מס בגינם לא נזקפו מסים נדחים בעבר

עדכון יתרות מסים נדחים בגין שינויים בשיעורי המס

מסים בגין שנים קודמות

אחרים

מסים על ההכנסה

שיעור מס אפקטיבי ממוצע

באור 36 – רווח למניה

א. רווח בסיסי למניה

חישוב הרווח הבסיסי למניה לשנים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר 2019, 2018 ו-2017 התבסס על הרווח המיוחס לבעלי המניות הרגילות בסך של 239 מיליוני ש"ח, 634 מיליוני ש"ח ו-684 מיליוני ש"ח, בהתאמה, מחולק בממוצע המשוקלל של מספר המניות הרגילות שבמחזור בכל אחת מהשנים כדלהלן:

ממוצע משוקלל של מספר המניות הרגילות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2017	2018	2019
מספר מניות באלפים		
212,578	213,150	214,379
572	(118)	-
213,150	213,032	214,379

יתרה ליום 1 בינואר

השפעת הנפקה (רכישה) עצמית של מניות, נטו

ממוצע משוקלל של מספר המניות הרגילות ששימשו לצורך חישוב רווח בסיסי למניה

ב. רווח מדולל למניה

ממוצע משוקלל של מספר המניות הרגילות (מדולל)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2017	2018	2019
מספר מניות באלפים		
213,150	213,032	214,379
87	14	-
213,237	213,046	214,379

ממוצע משוקלל של מספר המניות הרגילות ששימשו לצורך חישוב רווח בסיסי למניה

השפעת כתבי אופציה למניות

ממוצע משוקלל של מספר המניות הרגילות ששימשו לצורך חישוב רווח המדולל למניה

רווח המיוחס לבעלי המניות הרגילות (מדולל)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2017	2018	2019
מיליוני ש"ח		
684	634	239

רווח מדולל המיוחס לבעלי המניות של החברה

באור 37 - ניהול סיכונים

כללי

פעילויות הקבוצה חושפות אותה למגוון סיכונים שהעיקריים בהם הינם: סיכונים ביטוחיים, סיכוני שוק וסיכוני אשראי. לסיכונים אלה נלווים סיכוני נזילות, סיכונים תפעוליים, סיכונים משפטיים, סיכוני מוניטין וסיכונים עסקיים. לאירועי קטסטרופה שונים השלכות רוחביות על הסיכונים השונים.

באור זה כולל בין היתר תיאור תמציתי של מדיניות ניהול הסיכונים, תהליכי העבודה לזיהוי הסיכונים, למדידתם ולניהולם והבקורת הקיימות בקשר לסיכונים אליהם חשופה הקבוצה.

א. מדיניות ותהליכים לניהול הסיכונים

מדיניות הקבוצה בתחום ניהול הסיכונים מבטיחה קיומם של תהליכים לזיהוי, הערכה, מדידה, ניהול וניטור של הסיכונים באופן יזום ומתוכנן מבעוד מועד על מנת להבטיח חשיפה מבוקרת לסיכונים אלה, תוך עמידה בדרישות הרגולטוריות ושמירה על יעדיה העסקיים של הקבוצה, על המוניטין שלה ועל איתנותה הפיננסית.

מדיניות ניהול הסיכונים בקבוצה מושתתת על:

- ממשל תאגידי הבנוי על שלושה קווי הגנה: הנהלות התחומים העסקיים, גורמי בקרה וניהול סיכונים וביקורת פנימית.
- הגדרה ברורה של חלוקת אחריות והאצלת סמכויות בנוגע לפעולות הכרוכות בנטילת סיכונים על הגורמים העסקיים בקבוצה.
- קביעת מגבלות ותקרות חשיפה לסיכונים.
- קביעת תכנית לניהול ההון, כולל כרית בטחון מעבר לדרישות ההון.
- יישום מסגרת ניהול סיכונים הכוללת פעולות לזיהוי, מדידה, הערכה וניטור סיכונים ומוקדי סיכון חדשים.
- קיום סביבת בקרה פנימית נאותה המעוגנת בנהלים ברורים והסדרת אמצעי פיקוח ובקרה על הסיכונים, המאפשרים פיזור, קיצוץ ו/או העברת הסיכונים לגורם אחר והגבלתם לרמה שנקבעה מראש.
- תמיכה בתהליכי קבלת החלטות באמצעות דיווח בנוגע לפרופיל הסיכונים לגורמים הרלוונטיים.

ניהול הסיכונים בהראל נעשה בראייה קבוצתית ומנהלת הסיכונים אחראית על ניהול הסיכונים של הראל ביטוח והגופים המוסדיים שבשליטתה ועל ניהול הסיכונים בהראל פיננסיים. מנהלת הסיכונים פועלת באופן עצמאי מהיחידות העסקיות, תוך ראייה אובייקטיבית של הסיכונים, ועובדת בשיתוף עם יחידות תומכות אחרות.

תפקידי מנהלת הסיכונים כוללים, בין היתר, אחריות לוודא קיומם של תהליכי עבודה לזיהוי, הערכה, מדידה ודיווח של סיכונים, והתייחסות לסיכונים הגלומים בתחומי פעילות ומוצרים חדשים ובעסקאות משמעותיות.

דירקטוריון החברה והדירקטוריונים של החברות הבנות מפקחים על פעולות עסקיות המערבות נטילת סיכונים וכן על תהליכי ניהול הסיכונים באמצעות הגדרת מדיניות ואסטרטגיות בתחום ניהול הסיכונים, כולל, בין היתר, נהלים בעניין ניהול סיכונים ומגבלות חשיפה לסיכונים, וכן אופן הציות לנהלים ולגבולות החשיפה שנקבעו.

הדירקטוריון מקבל דיווחים ובוחן באופן תקופתי מידע ביחס לניהול הסיכונים בתחומים השונים. מידע זה כולל, בין היתר, סקרי סיכונים ובקורות, מצב החשיפות לסיכונים השונים מול מגבלות ושינויים מהותיים בפרופיל הסיכון של החברה. כמו כן, מקבל הדירקטוריון דיווח לגבי מדדים כמותיים של הסיכונים והערכת השפעתן הפוטנציאלית של החשיפות לסיכונים המהותיים על המצב הכספי העתידי של החברה וההון העצמי הנדרש כנגד סיכונים אלו. השפעות אלה עבור סיכונים שונים מחושבות באמצעות מודלים פנימיים, מבחני קיצוץ וניתוחי רגישות.

בסוף שנת 2012 הוקמה ועדת דירקטוריון קבוצתית לניהול סיכונים. במסגרת תפקידיה דנה הועדה בנושאים הקשורים לניהול סיכונים ומגבשת המלצות לדירקטוריון. החל מ-2019, בהתאם להנחיות רגולטוריות אשר אסרו קיום ישיבות משותפות בוועדת ניהול סיכונים, הוקמו ועדות ניהול סיכונים נפרדות לביטוח ולפיננסיה וגמל. הועדות פועלות בהתאמה לדרישות סעיפי סימן י"א בחוזר גופים מוסדיים 2018-9-31 בנושא "דירקטוריון גוף מוסדי".

גופים המוסדיים בקבוצה קיים תהליך דיווח רבעוני על ידי בעלי תפקידים בתחומי הפעילות השונים בדבר שינויים מהותיים בפרופיל הסיכונים של הקבוצה למנהלת הסיכונים, להנהלה ולדירקטוריונים.

השיטות ונהלי העבודה בתחום ניהול הסיכונים נבחנים ומתעדכנים באופן שוטף, תוך התחשבות במדיניות ניהול הסיכונים בקבוצה, בשינויים החלים בסביבה העסקית בארץ ובעולם ובהנחיות ודרישות הרגולציה.

על חברות הביטוח בקבוצה חלות דרישות הון מתוקף משטר סולבנסי 2. הדירקטוריון קבע כרית הון מעבר לדרישות ההון הרגולטוריות, על מנת לספוג הפסדים בלתי צפויים שעשויים לחול בהון ובדרישת ההון כתוצאה משינויים בגורמי הסיכון המרכזיים אליהם חשופה החברה. כרית ההון נקבעה, בהתחשב במאפייני הפעילות של הראל ביטוח, הניסיון שנצבר בתקופות משבר וכן בהתחשב בתרחישים שונים של הפסד.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)**א. מדיניות ותהליכים לניהול הסיכונים (המשך)**

הקבוצה משקיעה באמצעים לשיפור כלי הבקרה בתחומי הסיכון השונים ותהליכי עבודה רבים בקבוצה הוסדרו באמצעות נהלים מפורטים. כמו כן, הקבוצה משקיעה משאבים נכבדים בהקצאת והכשרת כוח אדם, במחשוב ובתהליכי עבודה בתחום ניהול הסיכונים, תוך ציות לרגולציה שפורסמה והינה מחייבת ויישום מטרות ומדיניות הקבוצה בתחום ניהול הסיכונים. להלן יתוארו מדיניות ותהליכי עבודה המתייחסים לזיהוי, מדידה והערכה, בקרה והפחתה, ניטור ודיווח של הסיכונים השונים להם חשופה הקבוצה.

סיכוני שוק ונזילות

הסיכונים הפיננסיים מנוהלים באמצעות פיזור בין אפיקי השקעה, ענפים, מנפיקים ובין נכסים בארץ לנכסים בחו"ל, בחינה וניתוח של הנכסים טרום קבלת החלטת ההשקעה ובמהלך חיי ההשקעה ועמידה במגבלות חשיפה. מגבלות שונות לחשיפות לסיכוני שוק, אשר נועדו לצמצם את הנזק שעלול להיגרם כתוצאה משינויים לא צפויים בשווקים, מתייחסות, בין היתר, לתקרות השקעה במניות, קרנות ונדל"ן, לחשיפה מרבית לאגרות חוב קונצרניות בהתאם לדירוג, לחשיפה מרבית להשקעה בודדת, לחשיפה למגזרי הצמדה ולחשיפה לריבית. מדיניות ניהול סיכוני השוק כפופה גם לתקנות ההשקעה.

כימות ובחינת סיכוני שוק נעשים באמצעות מערכת ממוכנת באגף ניהול סיכונים. החישובים מתייחסים לסיכוני שוק בתיקי עמיתים ובתיקי השקעות הנוסטרו של הגופים המוסדיים בקבוצה בראייה כלכלית וחשבונאית. הכלי המרכזי למדידת סיכוני השוק נעשה בעיקר באמצעות תרחישי קיצון שונים, המהווים אינדיקציה להפסד אפשרי בנוסטרו ובתיקי עמיתים. תרחישים אלה מבוססים על אירועים היסטוריים או היפותטיים וההנחות בבסיסם מתעדכנות תקופתית בהתאמה לשינויים בסביבה הכלכלית, בגורמי הסיכון ובמאפייני התיקים.

בתיקי עמיתים, נבחנים תיקי ההשקעות השונים ביחס לתיקי סמן, באמצעות מדדי סיכון שונים. סיכון הנזילות מנוהל ברמת תיק השקעות באמצעות מגבלות מותאמות לסוג וגודל התיק ומדדי נזילות הכוללים ספי התראה.

בתיקי הנוסטרו קיימת התייחסות נפרדת לחשיפות הנובעות ממאפייני הנכסים לעומת ההתחייבויות (ALM). הבחינה והניהול של המתאם בין הנכסים וההתחייבויות כוללים ניתוח רגישות לתרחישי שוק שונים.

דיווחים בדבר מדדי הסיכון והחשיפות אל מול המגבלות שנקבעו מוצגים בפני ועדות ההשקעה ותומכים בתהליכי קבלת ההחלטות וניהול ההשקעות.

בנוסף, נערכות בקרות שוטפות ביחידת הבקרה בחטיבת ההשקעות, בהתייחס לעמידה בתקנות ההשקעה ובמדיניות ההשקעות של תיקי ההשקעות השונים.

מדיניות ההשקעה ומגבלות ביחס להשקעות הנוסטרו של חברות בזרוע שוק ההון והשירותים הפיננסיים המנהלים תיקי נוסטרו, נקבעת על ידי הדירקטוריונים הרלוונטיים ומפוקחת על ידי גורמי הבקרה השונים. כמו כן ביחס לחברות בזרוע שוק ההון והשירותים הפיננסיים, מדיניות ההשקעה נקבעת בהתחשב, בין היתר בזיהוי צרכי הלקוחות, רגולציה והתחייבויות תשקיפיות.

לפירוט בדבר החשיפה לסיכוני שוק ראה סעיף ג להלן. לפירוט בדבר החשיפה לסיכוני נזילות ראה סעיף ד להלן.

סיכונים ביטוחיים

פיזור, הקטנה או הגבלה של הסיכונים הביטוחיים מיושמים הן באמצעות נהלי חיתום, תמחור וכללים לקבלת עסקים והן באמצעות הסדרי ביטוח משנה.

תהליכי ניהול הסיכונים השונים בתחום הביטוח כוללים, בין היתר: תמחור אקטוארי והערכת התחייבויות ביטוחיות, תמחור מוצרים חדשים והסכמים קולקטיבים, נהלים ומגבלות חיתום ביחידות העסקיות השונות, נהלים לטיפול בתביעות, קביעת וניהול ביטוח משנה ומעקב אחרי רווחיות הכיסויים בפוליסות. תהליכי זיהוי ובקרה של סיכונים אקטואריים חדשים וקיימים, מבוצעים באמצעות סקרי סיכונים ודיווחים תקופתיים מהאקטוארים הממונים.

בנוסף, מתבצעים מחקרים ובדיקות תקופתיות מקיפות לבחינת חשיפת הקבוצה לסיכונים שונים כגון, רעידת אדמה בתחום ביטוח כללי, ומחקרי ניסיון לגבי סיכונים כמו תמותה, תחלואה, ביטולים וכיו"ב בתחום ביטוח חיים ובריאות.

הערכה כמותית של הסיכונים הביטוחיים מתבצעת באמצעות בחינת תרחישים לגורמי הסיכון המרכזיים להם חשופה החברה.

לפירוט בדבר החשיפה לסיכונים ביטוחיים ראה סעיף ה להלן.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)**א. מדיניות ותהליכים לניהול הסיכונים (המשך)****סיכוני אשראי**

מדיניות ניהול סיכוני האשראי של החברה מתבססת על פיזור וגיוון תיק האשראי וניהול סיכונים מבוקר, באופן שיתרום להשגת תשואה הולמת עבור הסיכון הניטל, בהתאם למגבלות שהוגדרו, תוך הבנת פרופיל סיכון האשראי של החברה ופירוט תחומי אחריותם של הגורמים המעורבים בתהליכי זיהוי, מדידה, ניטור ובקרה של סיכון האשראי. המסגרת למתן וניהול אשראי כוללת גם נהלים ומתודולוגיות, על פיהם יש לפעול.

פעילות האשראי של חטיבת ההשקעות נעשית בכפוף לתקנות ההשקעה ולחוזרי הממונה בנושא ניהול סיכוני אשראי ובהתאם למדיניות שנקבעה על ידי הדירקטוריונים של הגופים המוסדיים בקבוצה. תקנות ההשקעה קובעות מגבלות חשיפה ללווה בודד ולקבוצות לוויים וכן מגבלות על מתן אשראי בהתאם לסוגי בטחונות וכיצ"ב. חוזרי הממונה בנושא ניהול סיכוני אשראי מתווים תשתית לתמיכה ניהולית, מקצועית ותפעולית ומטרתם להבטיח קיומם של מנגנוני בקרה ופיקוח לניהול סיכוני אשראי להם חשוף הגוף המוסדי.

הערכה ספציפית של סיכון האשראי לגבי חוב לא סחיר מבוצעת במערך האשראי בחטיבת ההשקעות באמצעות מודל דירוג שהינו מודל מונחה מומחה המבוסס על מתודולוגיה דומה לזאת הנמצאת בשימוש חברות הדירוג. המודל אושר על ידי משרד האוצר.

ברמת התיק הכולל מתבצע באגף ניהול סיכונים כימות של סיכוני האשראי הגלומים בנכסי ההשקעה, באמצעות בחינת הדירוג הממוצע של החוב הלא ממשלתי בתיקים האמורים והערכת ההפסד הצפוי (Expected Loss) וההפסד הלא-צפוי (Un expected Loss) בגין סיכוני האשראי הלא סחיר. ברמת עסקה פרטנית – מתקבלת חוות דעת ניהול סיכונים לתחומי פעילות חדשים ולעסקאות משמעותיות, גדולות או מורכבות, בהתאם לפרמטרים שהוגדרו.

קיימת הפרדה בחטיבת ההשקעות בין יחידת ניהול האשראי הלא סחיר אשר נוטלת את הסיכון ובין יחידה עצמאית המנהלת בקרה על הפעילות. תהליכי מעקב אחר יכולת הפירעון של לוויים ואיכות הבטוחות מבוצעים במסגרת נהלי עבודה למתן אשראי שאושרו בדירקטוריון. לגבי אשראי סחיר, מתנהל מעקב אחר יכולת הפירעון, איכות הבטוחות וחובות בעייתיים.

בהתייחס לסיכוני אשראי בחשיפה למבטחי משנה, מדיניות החשיפה למבטחי משנה מאושרת מדי שנה על-ידי הדירקטוריונים של חברות הביטוח בקבוצה, וזאת בהתאם לחוזר הממונה בעניין זה.

לפירוט בדבר החשיפה לסיכוני אשראי ראה סעיף ז להלן.

סיכונים תפעוליים

הסיכון התפעולי שלוב בכלל הפעילויות, המוצרים, המערכות ותהליכי העבודה המבוצעים בחברה. לפיכך, קיימת חשיבות למודעות ולניהול הסיכון התפעולי בכל הרמות.

האחריות על הניהול השוטף של הסיכון התפעולי וביצוע הפעילויות למזעור הסיכון חלה על מנהלים בדרגות הניהול השונות בחברה, בתמיכה מקצועית של אגף ניהול סיכונים המופקד על הכוונה מתודולוגית ויישום המדיניות בראיית על. חלק מהסיכונים התפעוליים מנוהלים על-ידי גורמי בקרה נוספים, כגון מנהל אגף SOX, אכיפה וציות, אחראי אבטחת מידע ואחראי הערכות לשעת משבר.

החברה בוחנת באופן שוטף את החשיפה לסיכונים תפעוליים ונוקטת באמצעים להפחתת רמתם. אגף ניהול סיכונים מבצע הערכה עצמאית ובלתי תלויה של סיכונים תפעוליים, תוך שימת דגש מיוחד על סיכוני מעילות והונאות, סיכוני טכנולוגיות מידע וסייבר וסיכוני המשכיות עסקית.

במהלך 2019 הושלם תהליך אפיון והטמעה של מערכת מידע לניהול הסיכון התפעולי, אשר צפויה לתמוך בכל תהליכי ניהול הסיכון: ניהול תהליך דיווח אירועים ותחקורם, ביצוע סקרי סיכונים בהתאם למתודולוגית הערכת סיכונים, עדכון שוטף של מפות סיכונים, ניהול תכניות הפחתה ובקרה באמצעות דוחות.

מעבר לפעילויות בקרה שוטפות בתהליכי העבודה, פועלות בקבוצה יחידות בקרה ייעודיות, אשר בודקות עמידת הגורמים השונים בנהלים, במגבלות שהוגדרו ובהוראות הדין ומסייעות למנהלי הפעילויות למלא אחריותם בהקשר לסיכונים תפעוליים.

קיימות גם בקרות ממוכנות במערכות תפעוליות שמטרתן להגביל חשיפה לסיכון תפעולי.

אופי הפעילות, המבנה הארגוני ומדרג הסמכויות המייחדים את החברה וכן היקף הכספים המנוהלים על ידה, חושפים אותה גם לאפשרות של הונאות ומעילות מצד גורמים בתוך החברה וגורמים מחוץ לחברה. החברה הגדירה מדיניות הכוללת מסגרת עבודה שיטתית למניעה, איתור, דיווח ותגובה מצמצמת נזקים לאירועי מעילות והונאות. עיקרי המדיניות באים לידי ביטוי בנהלי העבודה של החברה, בתהליכי העבודה בפועל ובקוד האתי, שמטרתו להנחות את עובדי החברה בנושאי התנהגות, משמעת ואתיקה בעבודה.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)**א. מדיניות ותהליכים לניהול הסיכונים (המשך)****סיכונים תפעוליים (המשך)**

בהתייחס לסיכונים משפטיים, כולל סיכוני ציות, היועצת המשפטית של החברה אחראית לניהול הסיכון המשפטי, מסייעת במידת הצורך ביעוץ משפטי חיצוני ומעניקה תמיכה ומענה לכלל ההיבטים המשפטיים של פעילות החברה. במסגרת זו, ניהול השוטף של הסיכון המשפטי מתבטא בעיקר במתן ייעוץ משפטי שוטף לאורגנים המוסמכים בחברה בנושאים השונים הכרוכים בפעילות החברה, בהכנת מסמכי התקשרות ופוליסות ביטוח, בניהול הידע המשפטי בחברה, ובכלל זה עדכון הגורמים הרלבנטיים בשינוי הוראות דין ורגולציה לסוגיהם, אשר יש להם השלכה על עבודת החברה, בהתאמת מערך ההסכמים והנהלים לשינויים אלה ובעדכונים שוטפים של מערכות ההסכמים והמסמכים שבשימוש החברה, ובריכוז התביעות הייצוגיות נגד החברה והפיקוח על הגורמים המקצועיים המטפלים בהן מטעם החברה.

על מנת לקיים את אחריות החברה למלא את דרישות החוק פועלת בחברה ממונה על ציות ואכיפה, המסייעת לעובדי החברה לקיים את אחריותם לציית להוראות הרלבנטיות להם. החברה הגדירה תכנית אכיפה, במסגרת יישום הוראות חוק הגברת האכיפה בשוק ההון, המתקן את חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א - 1981 וחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה - 2005, ומינתה את הגורמים שיהיו אחראים על יישומה ופקחו על ביצועה.

בהתאם להוראות צו איסור הלבנת הון שנכנס לתוקפו במרץ 2018 וחוזר גופים מוסדיים 2018-9-2 בנושא ניהול סיכוני הלבנת הון מפברואר 2018, החברה קבעה מדיניות ניהול סיכונים בנושא ומינתה אחראי למילוי חובות, בהתאם לדרישות הרגולציה, באופן שיבטיח קיומה של תשתית ארגונית מתאימה ואמצעים להפחתת הסיכון. כמו כן, החברה גיבשה נהלים ליישום מדיניות ניהול סיכוני הלבנת הון ומימון טרור, ועדכנה נהלים רלבנטיים, כך שיתייחסו, בין היתר, להליך של זיהוי והכרת הלקוח, לסיווג של חשבון בסיכון גבוה להלבנת הון ומימון טרור, לקיום בקרה שוטפת, לניהול רישומים ולדיווח. בנוסף, החברה אימצה גישה מבוססת סיכון, על מנת לזהות, להעריך ולהתמודד באפקטיביות עם סיכוני הלבנת הון ומימון טרור, במסגרתה בוצע סקר לזיהוי והערכה של סיכוני הלבנת הון ומימון הטרור בפעילויות השונות.

מערך טכנולוגיית המידע הוא מרכיב מרכזי בתפעול ובניהול התקין של החברה. דירקטוריון החברה אישר מסמך מדיניות בנושא ניהול טכנולוגיות המידע.

בחינת סיכוני ה-IT מתבצעת באופן שוטף, הן ברמת תהליכי ה-IT המהותיים המנוהלים בחברה והן ברמת מערכות המידע והתשתיות. הטיפול בסיכונים הנובעים מתהליכי IT מהותיים מבוצע כחלק מתפישת הבקרה המיושמת בהראל המשמר מחשבים, בהתאם לחוזר גופים מוסדיים 2010-9-4 בנושא "ניהול טכנולוגיות מידע בגופים מוסדיים". אגף ניהול סיכונים בשיתוף עם הראל המשמר מחשבים מבצעים סקר תקופתי להערכת ההשפעה הפוטנציאלית של סיכוני טכנולוגיות המידע על תהליכי הליבה בחברה.

החברה חשופה בפעילותה לסיכון סייבר אשר עלול לנבוע משימוש לא מורשה בזהות, הפרעה לפעילות על ידי פגיעה בפעילות הרשת או השבתת שירותים, פגיעה במערכות, גניבה של נכסים דיגיטליים, החדרה של קודים או תוכנות זדוניות, חדירה למערכת או חשיפת מידע. תפיסת ההגנה של החברה בניהול סיכוני סייבר ואבטחת מידע בנויה על שלוש שכבות: שכבת הגנה טכנולוגית, שכבת טיפול באירועים ושכבת רגולציה, ארגון ושיטות. בנוסף להיערכות תפעולית, החברה רכשה כיסוי ביטוחי כנגד פשעי מחשב, בכללם אירועי סייבר. ביום 31 באוגוסט 2016 פורסם חוזר גופים מוסדיים 2016-9-14 בנושא "ניהול סיכוני סייבר בגופים מוסדיים". החוזר מגדיר עקרונות לניהול סיכוני סייבר בגוף מוסדי ומחייב לנהל סיכונים אלו. ההוראה מתייחסת, בין היתר, לנושאים הבאים: ממשל תאגידי- תפקידים ותחומי אחריות, הערכת סיכונים, הגנת סייבר, ניטור ובקרה, אבטחת מערכות, תקשורת ותפעול, ניהול משתמשים והרשאות, מיקור חוץ, שירותי מחשב בענן, אבטחה פיזית וסביבתית, אבטחת ערוצי קשר עם לקוחות וגורמים חיצוניים.

בהתייחס לסיכוני אבטחת מידע וסייבר, ובהתאמה לחוזר בנושא "ניהול סיכוני סייבר בגופים מוסדיים", הדירקטוריונים של הגופים המוסדיים בקבוצה אימצו ואישרו מדיניות בנושא ניהול סיכוני סייבר. אגף ניהול סיכונים בשיתוף עם הראל המשמר מחשבים מבצעים סקר תקופתי על חשיפות החברה לסיכוני סייבר.

בהתאמה לחוזר גופים מוסדיים 2018-9-19 בנושא מיקור חוץ מיוני 2018, החברה קבעה מדיניות וגיבשה נהלי עבודה, הכוללים בין היתר קווים מנחים וקריטריונים לקביעתה של פעילות כמהותית, עקרונות להתקשרות בהסכם למיקור חוץ ומנגנוני פיקוח, מעקב ובקרה אפקטיביים על פעילויות מהותיות שהוצאו למיקור חוץ.

היערכות הקבוצה להמשך פעילות בעת משבר (DRP) והמשכיות עסקית מתבצעת בשני מישורים: הערכות לנפילת מערכות המחשב, הערכות לאירוע קטסטרופה במשרדים הראשיים והיערכות למצב של אי זמינות עובדים. בנוסף, מתבצעים תרגולים במסגרת הקבוצה לאירוע משבית (קטסטרופלי), בו מתורגלים תהליכים לוגיסטיים נבחרים ומופעלות תוכנות ומערכות מרכזיות מהאתר החלופי.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)**ב. דרישות חוקיות**

- ניהול הסיכונים בקבוצה מונחה על-ידי דרישות רגולטוריות אשר פורסמו במהלך השנים האחרונות, הכוללות, בין היתר:
- הוראות החוזר המאוחד, פרק 10 - ניהול סיכונים
 - הוראות חוזר גופים מוסדיים בנושא דירקטוריון גוף מוסדי הכוללות דרישה לקביעת מדיניות חשיפה לסיכונים, תקרות חשיפה, נהלים וכלים למדידת ולבקרת הסיכונים
 - הוראות החוזר המאוחד בנושא ניהול סיכונים אשראי ונושא ניהול החשיפה למבטחי משנה
 - הוראות משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II בישראל
 - הוראות לעניין טיפול בקטגוריות ספציפיות של סיכונים תפעוליים: מעילות והונאות, ניהול סיכונים סייבר וסיכונים טכנולוגיות מידע, ניהול המשכיות עסקית, סיכונים ציית, הלבנת הון, מיקור חוץ ובקרה על דיווח כספי (SOX)
 - הוראות שונות בתקנון הבורסה

ג. סיכונים שוק

סיכון שוק הוא הסיכון שהשווי ההוגן או תזרימי המזומנים העתידיים של נכסים פיננסיים, התחייבויות פיננסיות או התחייבויות ביטוחיות ישתנו כתוצאה משינויים במחירי שוק. סיכונים שוק כוללים, בין היתר, סיכונים הנובעים משינויים בשערי הריבית, בשערי מניות, במרווחי אשראי, במחירי נדל"ן, במדד מחירים לצרכן ובמטבע חוץ.

1. חוזים תלויי תשואה

התחייבויות תלויות תשואה הינן התחייבויות בגין חוזים בהם תגמולי הביטוח שלהם זכאי המוטב תלויים בתשואה שמניבות השקעות מסוימות של החברה, בניכוי דמי ניהול כמפורט להלן:

- לגבי פוליסות שהונפקו עד שנת 2004 דמי ניהול קבועים וכן דמי ניהול משתנים בשיעור 15% מהתשואה הריאלית לאחר ניכוי דמי הניהול הקבועים.
 - בפוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך - דמי ניהול קבועים.
- לגבי הנכסים וההתחייבויות בגין מוצרים אלו לא קיימת לחברות הביטוח חשיפה ישירה בגין שינויים בריבית, בשווי ההוגן של ההשקעות או במדד, למעט השפעה אפשרית על פקטור K בפוליסות משתתפות ברווחים. השפעה כאמור נכללה בטבלה בסעיף 2 שלהלן. השפעת התוצאות הכספיות על רווחי חברת הביטוח מצטמצמת לחשיפה הנגזרת מדמי הניהול המשתנים בהתאם לתנודתיות בתשואה הנזקפת למבוטחים, וזאת רק לגבי פוליסות שהוצאו עד 2004, ומן ההיקף הכולל של ההתחייבות ממנה נגזרים דמי הניהול הקבועים של המבטח לגבי כלל המוצרים תלויי התשואה.
- לאור האמור, מבחני הרגישות ומועדי הפירעון של ההתחייבויות המפורטים בסעיפים הבאים אינם כוללים חוזים תלויי תשואה.
- כל שינוי של 1% בתשואה הריאלית על ההשקעות במסגרת חוזים תלויי תשואה בגין פוליסות שהונפקו עד שנת 2004, שהיקף ההתחייבויות בגינם ליום 31 בדצמבר 2019 הינו כ- 23.6 מיליארדי ש"ח, משפיע על דמי הניהול בסך של כ- 32 מיליוני ש"ח. השפעת שינוי כאמור על פוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך איננה מהותית.

2. מבחני רגישות הנוגעים לסיכונים שוק

להלן ניתוח רגישות ביחס להשפעת השינוי במשתנים אלה על הרווח (הפסד) לתקופה ועל ההון. ניתוחי הרגישות מבוססים על הערך בספרים ולא על השווי הכלכלי.

ניתוח הרגישות הינו ביחס לנכסים הפיננסיים, ההתחייבויות הפיננסיות וההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי ההשקעה בגין משתנה הסיכון הרלבנטי נכון לכל מועד דיווח, ובהנחה שכל שאר המשתנים האחרים קבועים. כך, למשל, השינוי בריבית הינו בהנחה, שכל הפרמטרים האחרים לא השתנו. ניתוח הרגישות אינו כולל כאמור את השפעתם של חוזים תלויי תשואה כמפורט לעיל. כמו כן, הונח שהשינויים האמורים אינם משקפים ירידת ערך משמעותית או מתמשכת של נכסים המוצגים בעלות מופחתת או של נכסים זמינים למכירה ולפיכך, בניתוח הרגישות לעיל, לא נכללו בגין נכסים אלו הפסדים מירידת ערך.

ניתוח הרגישות, מביא לידי ביטוי השפעות ישירות בלבד ללא השפעות משניות.

יצוין גם כי הרגישויות אינן ליניאריות, כך ששינויים גדולים או קטנים יותר ביחס לשינויים שמתוארים להלן אינם בהכרח אקסטרפולציה פשוטה של השפעת אותם שינויים.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

2. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2019

שיעור השינוי בשע"ח של מט"ח (4)		שיעור השינוי במדד המחירים לצרכן (6)		השקעות במכשירים הוניים (5,2)		שיעורי הריבית (1)	
+10%	-10%	+1%	-1%	+10%	-10%	+1%	-1%
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
67	(67)	30	(30)	17	(17)	(1,555)	712
(61)	61	30	(30)	254	(254)	(1,159)	366

רווח והפסד
הכנסה כוללת (הון) (3)

ליום 31 בדצמבר 2018

שיעור השינוי בשע"ח של מט"ח (4)		שיעור השינוי במדד המחירים לצרכן (6)		השקעות במכשירים הוניים (5,2)		שיעורי הריבית (1)	
+10%	-10%	+1%	-1%	+10%	-10%	+1%	-1%
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
56	(56)	32	(32)	36	(36)	(912)	282
(59)	59	32	(32)	246	(246)	(624)	24

רווח והפסד
הכנסה כוללת (הון) (3)

(1) ניתוח הרגישות ביחס לשינוי בריבית הינו גם ביחס למכשירים בריבית קבועה וגם ביחס למכשירים בריבית משתנה. ביחס למכשירים בריבית קבועה ניתוחי הרגישות הינם ביחס לערך בספרים של המכשירים וביחס למכשירים עם ריבית משתנה ניתוחי הרגישות הינם ביחס להשפעה על התוצאות הכספיות במהלך השנה השוטפת.

כמו כן, במידה וחוזר הביטוח לעניין ה-LAT שפורסם ביום 29 במרץ 2020 (ראה גם ביאור ג'1ט'), היה בתוקף ביום 31 בדצמבר 2019, הרי שלפי אומדן ראשוני שערכה החברה, במקרה של קיטון של 1% בריבית, ההכנסה הכוללת לאחר מס הייתה גדלה בכ-200 מיליוני ש"ח (מ-1,159) מיליוני ש"ח ל-959) מיליוני ש"ח, ובמקרה של גידול של 1% בריבית, ההכנסה הכוללת לאחר מס הייתה קטנה בכ-160 מיליוני ש"ח (מ-366 מיליוני ש"ח ל-206 מיליוני ש"ח).

(2) בניתוח הרגישות לשיעור ריבית נכללה גם השפעה אפשרית על ההתחייבויות הביטוחיות. ההשפעה של ירידה של 1% בשיעור הריבית על הרווח והרווח הכולל בגין התחייבויות ביטוחיות הכלולה בניתוח הרגישות מוערכת ב-1,603 מיליוני ש"ח (932 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2018). השפעת עלייה של 1% בשיעור הריבית על הרווח והרווח הכולל בגין התחייבויות ביטוחיות הכלולה בניתוח הרגישות מוערכת ב-751 מיליוני ש"ח (297 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2018).

במסגרת חישוב ההתחייבויות הביטוחיות בוחנת החברה מעת לעת, את שיעורי הריבית המשמשים בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות וזאת ביחס למאפייני ההתחייבות, המח"מ הרלוונטי, והריבית המתאימה לכל אחת מסוגי ההתחייבויות. כמו כן, קיימת חשיפה לשינוי בשיעורי הריבית להיוון בשל בחינת נאותות העתודות הנכללת בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות.

בניתוח הרגישות לשינוי בשיעור הריבית נכללו השפעות השינוי בשיעורי הריבית להיוון כאמור. בניתוח הרגישות נכללו גם אגרות חוב סחירות בריבית קבועה ומשתנה, נכסי חוב לא סחירים והתחייבויות פיננסיות בריבית משתנה, מכשירים נגזרים ומוצרים מובנים. בבאור סיכון ישיר שלהלן נכללו מזומנים, נכסי חוב, התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה אחרים והתחייבויות פיננסיות.

שיעור הנכסים מתוך סך הנכסים עבור חוזים שאינם תלויי תשואה שהופעל עליהם ניתוח הרגישות הינו כ-30%.

(3) השקעות במכשירים שאין להם תזרים קבוע, או שלחילופין, לחברה אין מידע ביחס לתזרים זה (בהתאם להגדרות ב-IFRS7 אינן כוללות השקעות בחברות כלולות).

(4) ניתוחי הרגישות ביחס להון מביאים לידי ביטוי גם את ההשפעה על רווח והפסד לתקופה.

(5) מטבע זר עיקרי הינו דולר ארה"ב, כמפורט במאזן הצמדה בסעיף י' להלן.

(6) לאור הנחיות האוצר בחוזר ביטוח 1-1-2011, קרנות נאמנות שמשקיעות בנכסי חוב, נכללו ברגישות להשקעות במכשירים הוניים.

(7) בהתאם להנחיות האוצר בחוזר ביטוח 1-1-2011, מבחן הרגישות למדד המחירים לצרכן אינו כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

3. סיכון ריבית ישיר

סיכון ריבית ישיר הינו הסיכון ששינוי בריבית השוק יגרום לשינוי בשווי ההוגן או בתזרים המזומנים הנובע מהנכס או ההתחייבות. סיכון זה מתייחס לנכסים שהסליקה שלהם נעשית במזומן. תוספת המילה "ישיר" מבליטה את העובדה ששינוי הריבית יכול להשפיע גם על סוגי נכסים אחרים אבל לא באופן ישיר, כדוגמת השפעת שינוי הריבית על שערי המניות.

להלן יוצג פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי החשיפה לסיכוני ריבית:

ליום 31 בדצמבר 2019			נכסים עם סיכון ריבית ישיר
שאינו תלוי תשואה (1)	תלוי תשואה	סך הכל	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
11,309	22,614	33,923	נכסי חוב סחירים
5,214	140	5,354	נכסי חוב שאינם סחירים:
9,628	14,736	24,364	אג"ח ח"ץ
116	389	505	אחר
2,056	2,897	4,953	השקעות פיננסיות אחרות
3,971	310	4,281	מזומנים ושווי מזומנים
32,294	41,086	73,380	נכסי ביטוח משנה
15,394	26,116	41,510	סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר
47,688	67,202	114,890	נכסים ללא סיכון ריבית ישיר (2)
			סך הכל נכסים
7,285	149	7,434	התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר
29,339	66,539	95,878	התחייבויות פיננסיות
-	-	-	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (3)
282	-	282	התחייבויות בגין תעודות סל ותעודות פיקדון
36,906	66,688	103,594	אחרים
4,355	485	4,840	סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר
6,456	-	6,456	התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר (4)
47,717	67,173	114,890	הון
(29)	29	-	סך הכל הון והתחייבויות
702	2,328	3,030	סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות והון
			סיכון חוץ מאזני

(1) בביטוח חיים שאינו תלוי תשואה מרבית ההתחייבות הינה בגין פוליסות מבטיחות תשואה המגובות חלקית באגרות חוב מיועדות (ח"ץ) המונפקות על ידי בנק ישראל לכל אורך תקופת הפוליסה. לפיכך קיים לחברה כיסוי פיננסי חופף על חלק מההתחייבויות מבחינת ריבית והצמדה למשך חיי הפוליסות. ליום 31 בדצמבר 2019 כיסו אגרות החוב המיועדות כ-56.9% מכלל ההתחייבויות שאינן תלויות תשואה בביטוח חיים שהונפקו עד שנת 1990.

בגין יתר השקעות החברה במסגרת עסקי ביטוח חיים, קיימת חשיפה לשערי הריבית שישררו בעת מחזור ההשקעות אשר משך החיים שלהן עשוי להיות נמוך מאורך החיים הממוצע של ההתחייבויות הביטוחיות. בגין מוצרים אלה וכן בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בביטוח סיעודי ובביטוח אי-כושר עבודה, מבוסס חישוב ההתחייבות הביטוחית על שיעור ריבית תעריפית.

(2) נכסים שאין להם סיכון ריבית ישיר כוללים מניות, קרנות, רכוש קבוע ומקרקעין להשכרה, הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים שסיכון הריבית בגינם הינו נמוך יחסית (פרמיות לגביה, יתרות שוטפות של חברות ביטוח וחייבים ויתרות חובה).

(3) אופן קביעת ריביות ההיוון המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות הן בביטוח חיים והן בביטוח כללי מפורטות בסעיף ה' בבאור זה בחלק המתייחס להנחות העיקריות שנלקחו לצורך ההערכה האקטוארית.

(4) התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר כוללות עתודות למס, יתרות חובה וזכות למיניהן וכו'.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

- ג. סיכוני שוק (המשך)
 3. סיכון ריבית ישיר (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2018			
שאינו תלוי תשואה (1)	תלוי תשואה	תעודות סל ותעודות פקדון	סך הכל
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
8,500	19,309	-	27,809
4,938	130	-	5,068
8,578	12,953	-	21,531
74	78	-	152
1,621	3,083	35	4,739
4,188	128	-	4,316
27,899	35,681	35	63,615
14,457	21,949	-	36,406
42,356	57,630	35	100,021
4,744	517	-	5,261
27,634	56,742	-	84,376
-	-	33	33
254	-	-	254
32,632	57,259	33	89,924
4,058	119	-	4,177
5,920	-	-	5,920
42,610	57,378	33	100,021
(254)	252	2	-
713	2,220	-	2,933

נכסים עם סיכון ריבית ישיר

נכסי חוב סחירים

נכסי חוב שאינם סחירים:

אג"ח ח"ץ

אחר

השקעות פיננסיות אחרות

מזומנים ושווי מזומנים

נכסי ביטוח משנה

סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר

נכסים ללא סיכון ריבית ישיר (2)

סך הכל נכסים

התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר

התחייבויות פיננסיות

התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (3)

התחייבויות בגין תעודות סל ותעודות פיקדון

אחרים

סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר

התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר (4)

הון

סך הכל הון והתחייבויות

סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות והון

סיכון חוץ מאזני

- (1) בביטוח חיים שאינו תלוי תשואה מרבית ההתחייבות הינה בגין פוליסות מבטיחות תשואה המגובות חלקית באגרות חוב מיועדות (ח"ץ) המונפקות על ידי בנק ישראל לכל אורך תקופת הפוליסה. לפיכך קיים לחברה כיסוי פיננסי חופף על חלק מההתחייבויות מבחינת ריבית והצמדה למשך חיי הפוליסות. ליום 31 בדצמבר 2018 כיסו אגרות החוב המיועדות כ- 56.8% מכלל ההתחייבויות שאינן תלויות תשואה בביטוח חיים שהונפקו עד שנת 1990.
- בגין יתר השקעות החברה במסגרת עסקי ביטוח חיים, קיימת חשיפה לשערי הריבית שישררו בעת מחזור ההשקעות אשר משך החיים שלהן עשוי להיות נמוך מאורך החיים הממוצע של ההתחייבויות הביטוחיות. בגין מוצרים אלה וכן בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בביטוח סיעודי ובביטוח אי-כושר עבודה, מבוסס חישוב ההתחייבות הביטוחית על שיעור ריבית תעריפית.
- (2) נכסים שאין להם סיכון ריבית ישיר כוללים מניות, קרנות, רכוש קבוע ומקרקעין להשכרה, הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים שסיכון הריבית בגינם הינו נמוך יחסית (פרמיות לגביה, יתרות שוטפות של חברות ביטוח וחייבים ויתרות חובה).
- (3) אופן קביעת ריביות ההיוון המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות הן בביטוח חיים והן בביטוח כללי מפורטות בסעיף ה' בבאור זה בחלק המתייחס להנחות העיקריות שנלקחו לצורך ההערכה האקטוארית.
- (4) התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר כוללות עתודות למס, יתרות חובה וזכות למיניהן וכו'.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)**ד. סיכוני נזילות**

סיכון נזילות הינו הסיכון שהחברה תידרש לממש את נכסיה במחיר נחות על מנת לעמוד בהתחייבויותיה.

הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי הוודאות לגבי המועד בו תידרש הקבוצה לשלם תביעות והטבות אחרות למבוטחים ביחס להיקף הכספים שיהיו זמינים לכך באותו מועד. אולם, חלק ניכר מהתחייבויות הביטוחיות במגזר ביטוח חיים אינן חשופות לסיכון הנזילות בשל אופיים של חוזי הביטוח כמתואר להלן. יצוין, עם זאת, כי צורך אפשרי לגיוס מקורות באופן בלתי צפוי ובזמן קצר עשוי לחייב מימוש נכסים משמעותי באופן מהיר ומכירתם במחירים שלא בהכרח ישקפו את שווי השוק שלהם.

חוזים תלויי תשואה, בביטוח חיים – על פי תנאי החוזים זכאים בעליהם לקבל את שווי ההשקעות האמורות ותו לא. לפיכך, אם ערך ההשקעות ירד מכל סיבה שהיא, תהיה במקביל ירידה זהה בגובה התחייבויות החברה. לאור האמור, הקבוצה אינה חשופה לסיכון נזילות בהקשר זה.

חוזים שאינם תלויי תשואה, בביטוח חיים – 15.4% מתיק ביטוח החיים הינו בגין חוזים שאינם תלויי תשואה אך מבטיחים תשואה מוסכמת. חוזים אלו מגובים בחלקם באגרות חוב מיועדות (ח"ץ) המונפקות על ידי בנק ישראל. החברה זכאית לממש אג"ח אלו, בעת שנדרש פדיון הפוליסות האמורות.

סיכון הנזילות של הקבוצה נובע, אפוא, בעיקר מיתרת הנכסים שאינם אגרות חוב מיועדות ואינם כנגד חוזים תלויי תשואה. נכסים אלו מהווים לתאריך הדוח כ- 22% (25 מיליארדי ש"ח) מכלל נכסי הקבוצה. מתוך יתרת נכסים אלו, סך של כ- 5.3 מיליארדי ש"ח הינם נכסים סחירים, הניתנים למימוש מיידי.

1. ניהול נכסים והתחייבויות

הקבוצה מנהלת את נכסיה והתחייבויותיה בהתאם לדרישות חוק הפיקוח על תקנותיו.

הטבלאות להלן מרכזות את מועדי הפירעון של סכומי ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות הבלתי מהוונות של הקבוצה. היות ומדובר בסכומים בלתי מהוונים הרי שאין התאמה בינם לבין יתרות ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות בדוח על המצב הכספי.

מועדי הפירעון של ההתחייבויות בביטוח חיים ובריאות נכללו בטבלאות כדלקמן :

- כספי חיסכון בהתאם למועדי הפירעון החוזיים, דהיינו גיל הפרישה, ללא הנחות ביטולים, בהנחה שכל החיסכון יימשך כסכום הוני ולא כקצבה.
- התחייבויות בגין גמלאות בתשלום, אובדן כושר עבודה בתשלום, סיעודי בתשלום ובריאות בהתאם למועדי התשלום החוזיים על בסיס אומדן אקטוארי.
- התחייבויות בגין תביעות תלויות ועתודות הסיכון בגין חוזי ביטוח חיים ובריאות מדווחות בעמודה "ללא מועד פירעון מוגדר".
- מועדי הפירעון של ההתחייבויות בביטוח כללי נכללו בטבלאות בהתאם למועדי התשלום החוזיים ע"פ האומדנים האקטואריים של הקבוצה.
- התחייבויות ביטוחיות בענפי רכוש המקובצים ובענפים בהם האקטואר לא חותם, נכללו בעמודה של זמן פירעון "עד 3 שנים".
- מועדי הפירעון של התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה נכללו על בסיס מועדי הפירעון החוזיים. בחוזים בהן הצד שכנגד רשאי לבחור את עיתוי התשלום של סכום, ההתחייבות נכללת על בסיס של המועד המוקדם ביותר שבו הקבוצה יכולה להידרש לשלם את ההתחייבות.

ד. סיכוני נזילות (המשך)

עד שנה	מעל שנה ועד 5 שנים	מעל 5 שנים ועד 10 שנים	שנים 15 ועד 10	מעל 10 ועד 15	ללא מועד פירעון מוגדר	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
3,297	4,373	3,250	1,774	1,112	7,021	20,827
3,367	4,074	3,297	1,931	1,199	5,595	19,463

3. התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי

ללא מועד פירעון	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
עד 3 שנים	ועד 5 שנים	מעל 5 שנים	מוגדר	סה"כ	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
4,857	1,674	3,154	288	9,973	ליום 31 בדצמבר 2019
5,333	1,820	2,666	334	10,153	ליום 31 בדצמבר 2018

ליום 31 בדצמבר 2019					
עד שנה	מזל שנה	מזל 5 שנים	מזל 5 שנים ועד 10 שנים	שנים ועד 15	מזל 10
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
1,148	2,229	4,245	1,093	10	8,725
16,377	-	-	-	-	16,377
התחייבויות פיננסיות					
התחייבויות בגין חוזי השקעה*					
ליום 31 בדצמבר 2018					
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
1,372	2,362	1,859	932	3	6,528
13,691	-	-	-	-	13,691
התחייבויות בגין חוזי השקעה*					

*

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ד. סיכוני נזילות (המשך)

5. התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה

סה"כ מיליוני ש"ח	מעל 5 שנים מיליוני ש"ח	1-5 שנים מיליוני ש"ח	עד שנה מיליוני ש"ח	מעל 3 חודשים ועד שנה מיליוני ש"ח	1-3 חודשים מיליוני ש"ח	עד חודש מיליוני ש"ח	שיעור ריבית אפקטיבית ממוצע %	ליום 31 בדצמבר 2019 התחייבויות חכירה
85	18	39	28	20	5	3	1.4% - 2.7%	

ה. סיכונים ביטוחיים

סיכון הביטוח כולל, בין היתר:

סיכוני חיתום:

הסיכון לשימוש בתמחיר שגוי כתוצאה מליקויים בתהליך החיתום ומהפער בין הסיכון בעת התמחור וקביעת הפרמיה, לבין ההתרחשות בפועל כך שהפרמיות הנגבות אינן מספיקות לכיסוי תביעות עתידיות והוצאות. הפערים עשויים לנבוע משינויים מקריים בתוצאות העסקיות ומשינויים בעלות התביעה הממוצעת ו/או בשכיחות התביעות כתוצאה מגורמים שונים.

סיכוני רוזרבה:

הסיכון להערכה לא נכונה של התחייבויות הביטוחיות אשר עלולה לגרום לכך שהרוזרבות האקטואריות אינן מספקות לכיסוי כל התחייבויות והתביעות. המודלים האקטואריים על פיהם בין היתר מעריכה הקבוצה את התחייבויות הביטוחיות, מבוססים על כך שדפוס ההתנהגות והתביעות בעבר מייצג את העתיד לקרות. חשיפת החברה מורכבת מהסיכונים הבאים:

1. סיכון מודל - הסיכון לבחירת מודל שגוי לתמחור ו/או להערכת ההתחייבויות הביטוחיות.
2. סיכון פרמטר - הסיכון לשימוש בפרמטרים שגויים ובניהם הסיכון שהסכום שישולם עבור סילוק ההתחייבויות הביטוחיות של החברה, או שמועד סילוק ההתחייבויות הביטוחיות, יהיה שונה מזה הצפוי.

סיכון קטסטרופה:

חשיפה לסיכון שאירוע בודד בעל השפעה רבה (קטסטרופה) כגון אסון טבע, טרור, נזקי טבע או רעידת אדמה, יביא להצטברות נזקים בהיקף גבוה. אירוע הקטסטרופה המהותי אליו חשופה הקבוצה בארץ הינו רעידת אדמה.

לתאריך הדוח ההפסד המרבי הצפוי בעסקי ביטוח כללי, כתוצאה מהחשיפה לנזק בודד גדול או הצטברות נזקים בגין אירוע גדול במיוחד בהסתברות נזק מרבי (MPL) של כ- 2% הינה כ- 13,063 מיליוני ש"ח ברוטו וכ- 160 מיליוני ש"ח בשייר עצמי. בהתאם למדיניות ניהול הסיכונים של החברה, החברה רוכשת כיסוי ביטוח משנה רחב יותר לכיסוי נזק גדול במיוחד בהסתברות נזק מרבי ובהתאם, הכיסוי בפועל עולה על הנזק המירבי המפורט לעיל.

לעניין נתונים בדבר מוצרי הביטוח השונים אשר בגינם נוצר למבטח חשיפה לסיכון ביטוחי, ראה פירוט ההתחייבויות הביטוחיות לפי סיכוני ביטוח בבאור 33 - נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכונים ביטוחיים (המשך)

1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות

א. כללי

להלן תיאור מוצרי הביטוח השונים וההנחות המשמשות לחישוב ההתחייבויות בגינם בהתאם לסוג המוצר.

באופן כללי, בהתאם להוראות הממונה, ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות על ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות ובאופן עקבי לשנה קודמת. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל ומין המבוטח, תקופת הביטוח, מועד תחילת הביטוח, סוג הביטוח, פרמיה תקופתית וסכום הביטוח.

ב. השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

1. תוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "מסלולי השקעה":

בתוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "מסלולי השקעה" קיים מרכיב חיסכון מזהה. העתודה הבסיסית והעיקרית היא גבוהה החיסכון שנצבר בתוספת תשואה בהתאם לתנאי הפוליסה כדלקמן:

- קרן צמודה לתשואת תיק השקעות (חוזים תלויי תשואה).
- קרן צמודה למדד בתוספת ריבית קבועה מובטחת או מזוכה בתשואה מובטחת כנגד נכסים מותאמים (חוזים מבטיחי תשואה).

בגין מרכיבים ביטוחיים המצורפים לתוכניות ביטוח אלו (קצבה, אובדן כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי וכו') מחושבת התחייבות ביטוחית בנפרד כאמור להלן.

2. תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה (תוכניות מסוג "מסורתית"):

תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה משלבות מרכיב של סכום חיסכון במקרה שהמבוטח נשאר בחיים בתום תקופת התוכנית, עם מרכיב של סיכון מוות במשך תקופת התוכנית. בגין מוצרים אלה מחושבת התחייבות ביטוחית לכל כיסוי כהיוון של תזרים המזומנים בגין התביעות הצפויות, כולל תשלום בתום התקופה, בניכוי הפרמיות העתידיות הצפויות. חישוב זה מבוסס על ההנחות לפיהן תומחרו המוצרים ו/או על הנחות שהופקו מניסיון התביעות, כולל שיעורי הריבית (להלן – "ריבית תעריפית"), לוח התמורה או התחלואה, (ראה גם סעיף 2 להלן). החישוב נעשה בשיטה הידועה בשם "Net Premium Reserve", אשר אינה כוללת בזרם התקבולים הצפוי את המרכיב שהועמס בתעריף הפרמיות לכיסוי העמלות וההוצאות, ומנגד אינה מנכה את ההוצאות והעמלות הצפויות. בגין מוצרים מסורתיים תלויי תשואה מחושבת העתודה בהתאם לתשואה שהושגה בפועל בניכוי דמי ניהול.

3. התחייבויות לגמלאות בתשלום מחושבות בהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה עדכניים אשר נבנו לאחר בחינת ניסיון הקבוצה ובסיוע נתונים אשר פורסמו על-ידי אקטואר האוצר בחוזר הממונה. לפרטים נוספים ראה באור 33 לעיל.

4. התחייבויות בגין קצבאות המשולמות לכל החיים בגין פוליסות בתוקף (משולמות ומסולקות) שטרם הגיעו לשלב מימוש הגמלא או הגיעו לגיל פרישה וטרם התחיל התשלום בפועל, מחושבות בהתאם להסתברות למשיכת הגמלא ובהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה עדכניים. בעת עדכון לוחות התמותה נעשית הגדלה הדרגתית של ההתחייבויות לגמלא בהתחשב ברווחים הצפויים מהפוליסות עד הגיע המבוטחים למועד הפרישה בהתאם לחוזרי הממונה. ככל שמקדמי הקצבה המובטחים בפוליסות נמוכים יותר, ההגדלה הנדרשת גבוהה יותר. לפרטים נוספים ראה באור 33 לעיל. תוכניות ביטוח חיים אחרות ותוכניות בריאות כוללות מוצרי סיכון טהור (אובדן כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי, מחלות קשות, נכויות וכו') הנמכרות כפוליסות עצמאיות או שהן מצורפות לפוליסות עם תוכנית יסודית מסוג "עדיף", "מסלולי השקעה" או "מסורתית". בגין תוכניות אלו מחושבת התחייבות אקטוארית. בגין חלק מהתוכניות האלה החישוב נעשה בשיטה הידועה בשם "Gross Premium Reserve" אשר כוללת בזרם התקבולים הצפוי את כל מרכיבי הפרמיות ומנכה את ההוצאות והעמלות הצפויות. בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בביטוח סיעודי ובביטוח אובדן כושר עבודה, מחושבת התחייבות ביטוחית בהתאם למשך תקופת התשלום הצפויה, כשהיא מהוונת לפי שיעור ריבית תעריפית.

ההתחייבויות הביטוחיות בתוכנית הביטוח הסיעודי שנרכשו במסגרת עסקת רכישת פעילות אליהו מחושבת בשיטת "Net Premium Reserve" לאור המאפיינים השונים של תוכנית זו, ביחס לתוכניות הקיימות בהראל.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכונים ביטוחיים (המשך)

- 1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)**
- ב. השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)**
5. התחייבויות בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בביטוח סיעודי ובביטוח אובדן כושר עבודה, מחושבות על בסיס הערכה פרטנית לכל תביעה המבוססת על הפרמטרים הבאים: סכום הפיצוי החודשי, תקופה המכסימלית לתשלום התביעה, ותק התביעה וסטטוס התביעה. לסכום זה מתווספת עתודה בגין IBNR המחושבת באופן סטטיסטי על בסיס ניסיון העבר.
6. ההתחייבות הביטוחית בגין ביטוח קבוצתי מורכבת מעתודה ל-IBNR (תביעות אשר אירעו אך טרם דווחו), עתודה להמשכיות והפרשה להפסדים עתידיים, ככל שנדרשת.
7. התחייבויות בגין תביעות תלויות בביטוח בריאות מחושבות בהתאם לניסיון החברה.
8. ההתחייבות בגין תביעות תלויות בביטוח חיים כוללות בעיקר הפרשות לתביעות תלויות עבור מקרי מוות.
9. ההתחייבויות בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR) בביטוח חיים ובביטוח בריאות מחושבות בדרך כלל בהתאם לניסיון החברה.
10. הפרשה מיוחדת נרשמת במידה ובדיקת נאותות העתודה (Liability Adequacy Test) המתוארת בבאור 37 מעלה שיש צורך בכך.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכונים ביטוחיים (המשך)

1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

ג. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

1. שיעור ההיוון

בגין תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה ("מסורתית") (ראה 1ב לעיל) ומוצרי סיכון טהור עם פרמיה קבועה הריבית המשמשת להיוון הינה כדלקמן:

- בתוכניות ביטוח המגובות בחלקן באגרות חוב מיועדות ריבית תעריפית בשיעורים של בין 3% ל-5% צמודה;
 - בגין מוצרים תלויי תשואה, שהונפקו בשנים 1991 ואילך ריבית תעריפית בשיעור 2.5%, צמודה. בהתאם לתנאי התוכנית שינויים בריבית יזקפו למבוטחים. שיעור ההיוון יכול להשתנות כתוצאה משינויים מהותיים בשיעור ריבית השוק לטווח ארוך.
- בדבר עדכון שיעורי ההיוון ראה באור 3.ג.

2. שיעורי תמותה ותחלואה

א. שיעורי התמותה ששימשו לחישוב התחייבויות ביטוחיות בגין תמותה של מבוטחים לפני הגיעם לגיל פרישה (כלומר לא כולל תמותה של מבוטחים מקבלי קצבאות זקנה ומקבלי פיצוי חודשי אי כושר עבודה או סיעוד) זהים, בדרך כלל, לשיעורים אשר שימשו לקביעת התעריף.

ב. ההתחייבות לקצבאות המשולמות לכל החיים למבוטחים המקבלים קצבה, מחושבת בהתאם ללוחות תמותה עדכניים שפורסמו על ידי אקטואר האוצר. לוחות אלה משמשים גם בחישובי התמותה למבוטחים שטרם החלו לקבל קצבה החל מהמועד הצפוי לקבלת הקצבה. עד המועד הצפוי לקבלת הקצבה מבוצע שימוש בלוח תמותה עדכני המחושב על בסיס נסיון החברה.

לוחות התמותה שפורסמו על ידי אקטואר האוצר, משמשים גם בעת ביצוע בדיקת נאותות העתודה (Liability Adequacy Test) המתוארת בבאור 3.ג.

עליה בהנחה של שיעור התמותה, עקב עליה בשיעור התמותה בפועל לרמה העולה על ההנחה הקיימת, תביא לגידול בהתחייבויות ביטוחיות בגין תמותה של מבוטחים לפני הגיעם לגיל פרישה ולקטיון ההתחייבות לקצבאות המשולמות לכל החיים. יצוין כי בעשורים האחרונים קיימת מגמה הפוכה של הגדלת תוחלת החיים וקטיון בשיעור התמותה. הנחת התמותה המשמשת לחישוב ההתחייבות לקצבה לוקחת בחשבון הנחה בגין גידול עתידי בתוחלת החיים.

ג. שיעורי התחלואה מתייחסים לשכיחות של מקרי תביעה בגין תחלואה ממחלות קשות, אובדן כושר עבודה, סיעוד, ניתוחים ואשפוז, נכות מתאונה וכיוצ"ב. שיעורים אלה נקבעו על בסיס ניסיון החברה.

ככל שההנחה לגבי שיעור התחלואה תעלה כך תגדל ההתחייבות הביטוחית בגין תחלואה ממחלות קשות, אובדן כושר עבודה, סיעוד, ניתוחים ואשפוז, נכות מתאונה.

3. שיעורי לקיחת גמלא

חוזי ביטוח חיים, הכוללים מרכיב חיסכון, התנהלו, בגין כספים שהופקדו עד שנת 2008 בשני מסלולים: מסלול הוני או מסלול קצבתי. החל משנת 2008 כל התוכניות הן לקצבה. בחלק מהחוזים המבוטח רשאי לבחור את המסלול במועד הפרישה. היות וסכום ההתחייבות הביטוחית שונה בכל אחד משני מסלולים אלו, מוטל על החברה לקבוע את שיעור תוכניות הביטוח בהן יבחרו המבוטחים במסלול הגמלא. שיעור זה נקבע על פי הנחיות רשות שוק ההון, הביטוח והחיסכון תוך התאמה לניסיון החברה. לפרטים נוספים ראה סעיף 2 להלן.

4. שיעורי ביטולים

שיעור הביטולים משפיע על ההתחייבויות הביטוחיות, בגין חלק מביטוחי הבריאות וכן על קצבאות המשולמות לכל החיים בתקופה שלפני התחלת התשלומים. ביטולי חוזי ביטוח יכולים לנבוע מביטול היזום על ידי החברה עקב הפסקת תשלומי הפרמיות או פדיונות לבקשת בעליהן. ההנחות לגבי שיעורי הביטולים מבוססות על ניסיון החברה והן מבוססות על סוג המוצר, משך החיים של המוצר ומגמות מכירה.

5. שיעורי המשכיות

ישנם ביטוחים בהם זכאים המבוטחים להמשיך ולהיות מבוטחים גם אם החוזה הקולקטיבי לא יחודש. בגין אופציה זו של המבוטחים קיימת לחברה התחייבות המבוססת על הנחות לגבי שיעורי המשכיות של הביטוחים הקולקטיבים ושיעורי המשכיות של החוזים עם המבוטחים לאחר סיום החוזה הקולקטיבי. ככל ששיעור ההסתברות שהחוזה הקולקטיבי לא יחודש (שיעור המשכיות גבוה יותר) כך גדלה ההתחייבות הביטוחית עקב המשך ביטוח בתנאים קודמים, ללא התאמת החיתום לשינוי במצבו הבריאותי של המבוטח.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכונים ביטוחיים (המשך)

1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

ג. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

6. ניתוחי רגישות בביטוח חיים ובריאות

ניתוחי הרגישות מתייחסים להנחות העומדות בבסיס חישוב ההתחייבויות הביטוחיות בספרים.

ליום 31 בדצמבר 2019

שיעור לקיחת גמלא*		שיעור תמורה		שיעור תחלואה		שיעור הביטולים (פידיונות, סילוקים והקטנות)		רווח (הפסד)
-5%	+5%	-10%	+10%	-10%	+10%	-10%	+10%	
מיליוני ש"ח								
98	(211)	(1,170)	903	517	(566)	(99)	80	

ליום 31 בדצמבר 2018

שיעור לקיחת גמלא*		שיעור תמורה		שיעור תחלואה		שיעור הביטולים (פידיונות, סילוקים והקטנות)		רווח (הפסד)
-5%	+5%	-10%	+10%	-10%	+10%	-10%	+10%	
מיליוני ש"ח								
61	(61)	(379)	516	387	(434)	(122)	99	

* לסכום העתודה המשלימה לגמלאות ראה באור 19א.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכונים ביטוחיים (המשך)

2. שינויים בהנחות העיקריות ששימשו בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות במגזר ביטוח חיים ובמגזר ביטוח בריאות

במהלך שנת הדוח, עודכנו חלק מההנחות המשמשות לבדיקת העתודות, בהתאם לניסיון המצטבר שרכשה החברה. להלן השפעת השינויים העיקריים על התוצאות הכספיות במגזרי החיים והבריאות:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2017	2018	2019	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
-	-	(91)	יישום חוזר בעניין עדכון לוחות התמותה
-	-	(27)	עדכון הנחות ביטולים
-	(38)	-	עדכון הנחות בקשר עם מממשי גמלא
-	33	-	עדכון שיעור הוצאות בגין תביעות גמלא
-	(71)	-	עדכון שיעור הזכאות לאג"ח חץ עדכני ועתידי
59	-	-	עדכון הנחות תחלואה בענף מחלות קשות
59	(76)	(118)	סך הכל השפעת השינויים בהנחות העיקריות במגזר ביטוח חיים
			מגזר ביטוח בריאות
			בריאות פרט
(82)	(107)	-	עדכון הנחות בקשר עם שיעור ביטולים
-	245	112	עדכון הנחות בקשר עם שיעור תחלואה
(16)	-	-	עדכון שיעור הוצאות
(98)	138	112	
			סיעוד פרט
-	-	70	יישום חוזר בעניין עדכון לוחות התמותה
25	(42)	-	עדכון הנחות בקשר עם שיעור ביטולים
(29)	12	-	עדכון הנחות בקשר עם שיעור תחלואה
-	12	-	עדכון שיעור הוצאות
(4)	(18)	70	
(102)	120	182	סך הכל השפעת השינויים בהנחות העיקריות במגזר ביטוח בריאות
(43)	44	64	סך הכל השפעת השינויים בהנחות העיקריות במגזרים חיים ובריאות לפני מס
(28)	29	42	סך הכל השפעת השינויים בהנחות העיקריות במגזרים חיים ובריאות לאחר מס

* ביום 6 בנובמבר 2019 פורסם על ידי רשות שוק ההון ביטוח וחסכון (להלן: "הרשות") חוזר ביטוח 2019-1-10 שעניינו "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבות – עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ועדכון מודל שיפורי תמותה לחברות ביטוח ולקרנות הפנסיה" (להלן: "החוזר"). לחוזר נלווה נייר עמדה אשר מעדכן את ההנחות הדמוגרפיות העומדות בבסיס הערכות לעניין מקדמי קצבה במועד פרישה בפוליסות ביטוח חיים ובקרנות הפנסיה. השינויים המרכזיים בחוזר כוללים, בין היתר, הפחתת שיעורי התמותה למבוטח פעיל עד למועד תחילת תשלום קצבה, עדכון שיעורי תמותה החל ממועד תחילת תשלום קצבה ושינוי שיטה ביחס לשיפורים עתידיים בתמותה. החוזר כולל גם לוחות תמותה אשר נערכו ע"י הרשות בהתבסס על ניסיון חברות הביטוח והפנסיה. בעקבות יישום החוזר הגדילה החברה בתקופת הדוח את ההתחייבויות הביטוחיות במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח בסך של כ-91 מיליוני ש"ח והקטינה את הרווח לפני מס ואת הרווח הכולל לפני מס בסכום האמור ובמגזר בריאות הקטינה החברה בתקופת הדוח את ההתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-70 מיליוני ש"ח והגדילה את הרווח לפני מס ואת הרווח הכולל לפני מס בסכום האמור.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)**ה. סיכונים ביטוחיים (המשך)****3. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי**

להלן תיאור מוצרי הביטוח השונים, השיטות וההנחות המשמשות לחישוב ההתחייבויות בגינם בהתאם לסוג המוצר.

לקבוצה חוזי ביטוח בתחומי הביטוח הכללי בעיקר בענפי רכב חובה, חבויות, רכב קסקו וביטוח רכוש.

פוליסת ביטוח רכב חובה מכסה את בעל הפוליסה והנוהג מפני כל חבות שהם עשויים לחוב לפי חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה-1975 בשל נזק גוף שנגרם כתוצאה משימוש ברכב מנועי לנהג ברכב, לנוסעים ברכב, או להולכי רגל שנפגעו על ידי הרכב. תביעות ברכב חובה מתאפיינות ב "זנב ארוך" דהיינו לעיתים חולף זמן רב ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

ביטוחי חבויות מיועדים לכיסוי חבותו של מבוטח בגין נזק שהוא עלול לגרום לצד שלישי. סוגי הביטוח העיקריים הינם: ביטוח אחריות כלפי צד ג', ביטוח אחריות מעבידים, ביטוח חבויות אחרות כגון אחריות מקצועית, חבות מוצר ואחריות דירקטורים ונושאי משרה. עיתוי הגשת תביעות וסילוקן מושפע ממספר גורמים כגון סוג הכיסוי, תנאי הפוליסה, חקיקה ותקדימים משפטיים. בדרך כלל תביעות בתחום החבויות מתאפיינות ב "זנב ארוך".

פוליסה לביטוח נזקי רכב ולנזקי רכב רכוש צד ג' מעניקים למבטוח כיסוי לנזק רכוש. הכיסוי בדרך כלל מוגבל לשווי הרכב שניזוק. התעריף לביטוח רכב רכוש מחייב אישור, כמו גם אישור הפוליסה בכללותה, על ידי הממונה והינו תעריף אקטוארי ובחלקו דיפרנציאלי (שאינו אחיד לכלל המבוטחים ומותאם לסיכון). התעריף האמור מבוסס על מספר פרמטרים, הן אלה הקשורים לרכב המבוטח בפוליסה (כגון סוג הרכב, שנת ייצור, וכיו"ב) והן אלה הקשורים לאפיוני המבוטח (גיל הנהג, ניסיון תביעות וכו'). תהליך החיתום מתבצע בחלקו באמצעות התעריף עצמו ובחלקו באמצעות מערכת נהלים שנועדו לבדוק את ניסיון התביעות של המבוטח הכוללים הצגת אישור העדר תביעות ממבטח קודם במשך שלוש שנים אחרונות, הצגת אישור מיגון עדכני וכו', ומשולבים באופן ממוכן בתהליך ההפקה של הפוליסות.

במרבית המקרים, הפוליסות בביטוחי רכב רכוש מונפקות לפרק זמן של שנה. כמו כן, במרבית המקרים, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח.

ביטוחי רכוש מיועדים להעניק למבטוח כיסוי כנגד נזק פיזי לרכושו ואובדן רווחים עקב הנזק לרכושו.

הסיכונים העיקריים המכוסים בפוליסות רכוש הינם סיכונים אש, התפוצצות, פריצה, רעידת אדמה ונזקי טבע. ביטוחי הרכוש כוללים לעיתים כיסוי לנזקי אובדן רווחים עקב הנזק הפיזי שנגרם לרכוש. ביטוחי רכוש מהווים נדבך חשוב בביטוחי דירות, ביטוחי בתי עסק, ביטוחים הנדסיים, מטענים בחובלה (ימית, יבשתית, אווירית) וכו'. במרבית המקרים, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכונים ביטוחיים (המשך)

3. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

א. עקרונות חישוב ההערכה האקטוארית בביטוח כללי

כללי

(א) ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי כוללות את המרכיבים העיקריים הבאים:

- הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה
- פרמיה בחסר
- תביעות תלויות
- ובניכוי - הוצאות רכישה נדחות

ההפרשה לפרמיה שטרם הורווחה והוצאות הרכישה הנדחות מחושבים בדרך שאינה תלויה בהנחות כל שהן ולכן אינן חשופות לסיכון הרזרבה. לעניין האופן בו מחושבות הפרשות אלה ראה באור מדיניות חשבונאית.

(ב) בהתאם להוראות הממונה, בענפים המקובצים ובענפים שאינם מקובצים התביעות התלויות מחושבות על ידי אקטואר ממונה בביטוח כללי, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות באופן עקבי לשנה הקודמת. בחירת השיטה האקטוארית המתאימה לכל ענף ביטוח ולכל שנת אירוע/חיתום, נקבעת על סמך שיקול דעת לפי מידת ההתאמה של השיטה לענף ולעיתים נעשה שילוב בין השיטות השונות. ההערכות מתבססות בעיקרן על ניסיון העבר של התפתחות תשלומי התביעות ו/או התפתחות סכום התשלומים וההערכות הפרטניות. ההערכות כוללות הנחות בדבר עלות התביעה הממוצעת, עלויות הטיפול בתביעות ושכיחות התביעות. הנחות נוספות יכולות להתייחס לשינויים בשערי הריבית, ובעיתוי ביצוע התשלומים. תשלומי התביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישוב תביעות, בניכוי שיבובים והשתתפויות עצמיות.

(ג) השימוש בשיטות אקטואריות המבוססות על התפתחות התביעות מתאים בעיקר כאשר קיים מידע יציב ומספק בתשלומי התביעות ו/או בהערכות הפרטניות כדי להעריך את סך עלות התביעות הצפויה. כאשר המידע הקיים בניסיון התביעות בפועל אינו מספק, משתמש האקטואר לעיתים, בחישוב המשקלל בין אומדן ידוע (בחברה ו/או בענף) כגון L/R לבין התפתחות התביעות בפועל. משקל גדול יותר ניתן להערכה המבוססת על ניסיון. ככל שהזמן עובר מצטבר מידע נוסף על התביעות.

(ד) כן נכללות הערכות איכותיות ושיקול דעת באשר לאפשרות שמגמות העבר לא ימשכו בעתיד. לדוגמה: עקב אירוע חד פעמי, שינויים פנימיים, כגון שינוי בתמהיל התיק, במדיניות החיתום ונוהלי הטיפול בתביעות וכן בגין השפעת גורמים חיצוניים כגון פסיקה משפטית, חקיקה וכו'. כאשר שינויים כאמור לעיל, לא באו לידי ביטוי באופן מלא בניסיון העבר, האקטואר מעדכן את המודלים ו/או מבצע הפרשות ספציפיות על סמך הערכות סטטיסטיות ו/או משפטיות לפי העניין.

(ה) בענפים אחרים שבהם לא יושם מודל אקטוארי, העתודה נקבעת (בברוטו ובשייר) על סמך חוות דעת מומחי החברה, ובהתאם להמלצות יועציהם המשפטיים.

(ו) חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות נאמד בהתחשב בסוג ההסכם (יחסי /בלתי יחסי), ניסיון התביעות בפועל והפרמיה שהועברה למבטחי משנה.

(ז) הערכת התביעות התלויות עבור חלק החברה בפול, בעסקים נכנסים וביטוחים משותפים המתקבלים מחברות ביטוח אחרות (מבטחים מובילים) התבססה על חישוב שבוצע על ידי הפול או על ידי המבטחים האחרים.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)**ה. סיכונים ביטוחיים (המשך)****3. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)****ב. פירוט השיטות האקטואריות בענפי הביטוח העיקריים**

הערכות האקטואריות מבוססות בעיקרן על מסדי הנתונים בגין התביעות המשולמות וההערכות הפרטניות הכוללות גם הוצאות ישירות ליישוב תביעות, בניכוי שיבובים והשתתפות עצמית. יצויין כי בהתאם להוראות הממונה תיכללנה בהפרשות גם עלויות עקיפות ליישוב תביעות בגין כל שנות החיתום.

(א) ענף אובדן רכוש (למעט ביטוח עבודות קבלניות ונזקי טבע וטרור) ומקיף דירות (כולל בנקים למשכנתאות)

המודלים בהם משתמשת הקבוצה הינם: מודל התפתחות תשלומים, התפתחות תשלומים ותלויות ומודל התפתחות כמות התביעות תוך שימוש בשיטות: Link Ratios, Chain Ladder, וממוצעים לתקופת התפתחות עד שנתיים וחצי בתוספת זנב לתקופות התפתחות מעבר לזה. בגין תביעות פתוחות ישנות (עם שנת נזק קודמת לשנתיים וחצי), לוקחת הקבוצה את התביעות התלויות כפי שהוערכו באגף התביעות בביטוח כללי. קיימת התייחסות נפרדת לאירועים חריגים.

בענף בנקים למשכנתאות בביטוחים שהחברה אינה ה"לידר" ההפרשה נלקחה כפי שדווחה על ידי המבטח המוביל. החישוב נעשה בברוטו לפני חלק מבטחי משנה. חלק מבטחי משנה בחוזים היחסיים מחושב בהתאם להסכמים.

בענף מקיף דירות (כולל בנקים למשכנתאות) מתבצע שימוש במודל סטוכסטי להערכת הרזרבה (מודל Bootstrap) וזאת לצורך עמידה בדרישות עמדת הממונה לגבי הנוהג המיטבי לחישוב עתודות בביטוח כללי.

(ב) ענף רכב רכוש

(1) תאונות

המודלים בהם משתמשת הקבוצה הינם: מודל התפתחות תשלומים ומודל התפתחות כמות התביעות תוך שימוש בשיטות: Link Ratios, Chain Ladder, וממוצעים לתקופת התפתחות עד שנתיים וחצי בתוספת זנב לתקופות התפתחות מעבר לזה. בגין תביעות פתוחות ישנות (עם שנת נזק קודמת לשנתיים וחצי), לוקחת הקבוצה את התביעות התלויות כפי שהוערכו באגף התביעות בביטוח כללי. קיימת התייחסות נפרדת לאירועים חריגים.

(2) נזק טוטלי/גניבות

לגבי תביעות ידועות, התביעות התלויות כפי שהוערכו באגף התביעות בביטוח כללי. לגבי תביעות שטרם דווחו, כמות התביעות שטרם דווחה נקבעת לפי שיטות Link Ratios, Chain Ladder. עלות התביעות נקבעת לפי שיטת הממוצעים. החישוב נעשה בברוטו לפני חלק מבטחי משנה. חלק מבטחי משנה בחוזים היחסיים מחושב בהתאם להסכמים.

בענף רכב רכוש מתבצע שימוש במודל סטוכסטי להערכת הרזרבה (מודל Bootstrap) וזאת לצורך עמידה בדרישות עמדת הממונה לגבי הנוהג המיטבי לחישוב עתודות בביטוח כללי.

(ג) ענף רכב חובה

המודלים בהם משתמשת הקבוצה הינם: מודל התפתחות תשלומים, התפתחות תשלומים ותלויות ומודל התפתחות כמות התביעות תוך שימוש בשיטות: Link Ratios, Chain Ladder, וממוצעים לתקופת התפתחות של עד 17 שנה בתוספת זנב לתקופות התפתחות מעבר לזה. עבור שנות החיתום המאוחרות משתמשת החברה בשיטת (BF) Bornhuetter - Ferguson. כמו כן מחושבות סטיות תקן לפי שיטת Thomas Mack.

בגין תביעות פתוחות ישנות, לוקחת החברה את סכום התביעות התלויות כפי שהוערכו באגף התביעות בביטוח כללי. העתודה עבור חלק החברה בגין הסדר ביטוח שיוירי (הפול) מבוססת על החישוב שבוצע ע"י הפול.

שימוש במודל סטוכסטי להערכת הרזרבה (מודל Bootstrap) וזאת לצורך עמידה בדרישות עמדת הממונה לגבי הנוהג המיטבי לחישוב עתודות בביטוח כללי.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכונים ביטוחיים (המשך)

3. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

ב. פירוט השיטות האקטואריות בענפי הביטוח העיקריים (המשך)

(ד) ענפי חבויות - אחריות מעבידים, אחריות כלפי צד ג' (כולל תביעות פקולטטיביות), אחריות מקצועית (כולל אחריות רופאים ואחריות מנהלים) ואחריות למוצרים פגומים.

המודלים בהם משתמשת הקבוצה הינם: מודל התפתחות תשלומים, התפתחות תשלומים ותלויות ומודל התפתחות כמות התביעות תוך שימוש בשיטות: Link Ratios, Chain Ladder, וממוצעים לתקופת התפתחות עד 17 שנה בתוספת זנב לתקופות התפתחות מעבר לזה. עבור שנות החיתום המאוחרות משתמשת החברה בשיטת (BF) Bornhuetter - Ferguson. כמו כן מחושבות סטיות תקן לפי שיטת Thomas Mack.

בגין תביעות פתוחות ישנות, נלקח סכום התביעות התלויות כפי שהוערכו באגף התביעות בביטוח כללי. בענפי החבויות, למעט אחריות כלפי צד ג', ההפרשה בגין תביעות פקולטטיביות הינה המקסימום מבין סכום התביעות התלויות שהוערכו פרטנית באגף התביעות בביטוח כללי ובין סכום התביעות התלויות לפי המודל האקטוארי הני"ל. בענף צד ג' מתבצעת ההפרשה בגין תביעות פקולטטיביות בהתאם למודל אקטוארי נפרד.

החישוב נעשה בברוטו לפני חלק מבטחי משנה. חלק מבטחי משנה מחושב בהתאם להסכמים. בביטוח משנה מסוג XOL מתחשבת החברה בהערכות של התביעות הגדולות הידועות וכן בפרמיה ששולמה למבטחי משנה בשנים האחרונות.

שימוש במודל סטוכסטי להערכת הרזרבה (מודל Bootstrap) וזאת לצורך עמידה בדרישות עמדת הממונה לגבי הנוהג המיטבי לחישוב עתודות בביטוח כללי.

(ה) הפרשות על בסיס הערכות אחרות (לא אקטואריות)

בהתאם להנחיות הממונה בחנה הראל ביטוח חישוב הפרשות אקטואריות גם בענפים הבאים: עבודות קבלניות, נזקי טבע, נזקי טרור וערבויות מכר, עקב העדר מובהקות סטטיסטית לא יושם מודל אקטוארי בענפים אלו. התביעות התלויות בענפים אלו נכללו על בסיס הערכות הכוללות את המרכיבים הבאים:

(1) תביעות תלויות ידועות הכוללות הפרשה מתאימה לסילוק והוצאות הטיפול עד לסוף התקופה ואשר טרם שולמו לתאריך הדוחות הכספיים. הפרשה זו מתבססת בעיקרה על הערכה פרטנית לכל תביעה לפי חוות דעת שנתקבלה מעורכי דין ומומחי החברה שמטפלים בתביעות.

(2) הפרשה בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו לחברה (IBNR) והפרשות בגין תביעות שדווחו בחסר (IBNER) על פי ניסיון בפועל של הראל ביטוח.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכונים ביטוחיים (המשך)

3. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

ג. ההנחות העיקריות שנלקחו לצורך ההערכה האקטוארית

(1) המודלים האקטואריים מבוססים על נתונים מותאמים ליום הדוח תחת ההנחה הבסיסית של גידול עתידי בעלות התביעות בגובה העלייה במדד והיוון ההפרשות בהתאם להוראות הנוהג המיטבי ולפי עקום הריבית חסרת הסיכון המותאם לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות, ובהתחשב בפער בין השווי ההוגן והערך בספרים של הנכסים הלא סחירים.

(2) נכללת תוספת בגין מרווח לסיכון בענפי החבויות המבוססת על חישוב סטיות תקן לפי שיטת Thomas Mack.

(3) זנב התפתחות התביעות - שימוש בזנב כפי שתואר לעיל.

4. שינויים בהנחות העיקריות ששימשו בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות בגין חוזי ביטוח כללי

לעניין עדכון שיעורי הריבית המשמשת להיוון, ראה באור 33.

בשנה האחרונה לא נעשו שינויים אחרים מהותיים במודל ובהנחות האקטואריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

1. סיכונים במסגרת פעילות הפיננסיים

פעילות הפיננסיים חושפת את הקבוצה לסיכונים פיננסיים שונים, המרכזיים בהם הינם: סיכון שוק (לרבות סיכון מטבע וסיכון שווי הוגן בגין שיעור ריבית וסיכון מדד), סיכון אשראי, סיכון נזילות וסיכון תפעולי.

1. סיכון שוק

חברות הבנות בתחום הפיננסיים, עוסקות במישרין או בעקיפין בתחום ניהול ההשקעות, ניהול תיקים, מוצרים פיננסיים ניהול קרנות נאמנות וניהול קרנות גידור, בשוק ההון המתאפיין בתנודתיות, בין היתר, בשל השפעות גורמים מדיניים, פוליטיים, ביטחוניים וכלכליים בארץ ובעולם, אשר לחברות הקבוצה אין שליטה עליהם. לתנודתיות כאמור, כמו גם לעובדה כי חלק מהחברות פועלות לכיסוי התחייבויותיהן באמצעות נגזרים, אשר הינם תנודתיים יותר, השפעה על היקף פעילות הציבור בשוק ההון ועל מחירי ניירות הערך. סיכון שוק מוגדר כ"סיכון להפסדים על פוזיציות מאזניות וחץ מאזניות הנובעים משינויים במחירי השוק".

2. סיכון אשראי

החברות חשופות לסיכונים אשראי של גופים שונים הכוללים גופים בהם מופקדים מזומנים, ניירות ערך ובאמצעותם מבוצעת השאלות ניירות ערך, אשר הינם נכסי החברות המאוחדות, או נכסי לקוחותיהן, וכן של גופים אשר הנפיקו נגזרים הנרכשים על ידי חברת מאוחדת. במקרה בו מפקידות חברות מאוחדות ניירות ערך בתאגיד בנקאי או ברוקר זר, קיימת חשיפה כי במקרה של חדלות פירעון של התאגיד הבנקאי או הברוקר זר, עלול לחלוף פרק זמן משמעותי עד שיעלה בידי החברות המאוחדות לקבל לידיהן את ניירות הערך שהופקדו כאמור, אם בכלל.

3. סיכונים תפעוליים

סיכון תפעולי מוגדר כ"סיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות או כתוצאה מאירועים חיצוניים".

הסיכון התפעולי שלוב בכלל הפעילויות, המוצרים, המערכות ותהליכי העבודה המבוצעים בחברה. לפיכך, קיימת חשיבות למודעות ולניהול הסיכון התפעולי בכל הרמות.

האחריות על הניהול השוטף של הסיכון התפעולי וביצוע הפעילויות למזעור הסיכון חלה על מנהלים בדרגות הניהול השונות בחברה, בתמיכה מקצועית של מחלקת בקרה וניהול סיכונים. חלק מהסיכונים התפעוליים מנוהלים על-ידי גורמי בקרה נוספים, כגון קצינת הציות, אחראי אבטחת מידע ואחראי הערכות לשעת משבר.

החברה בוחנת באופן שוטף את החשיפה לסיכונים תפעוליים ונוקטת באמצעים להפחתת רמתם.

4. סיכון נזילות

קבוצת הראל פיננסיים פועלת לשמר את היחס הקיים בין קבלת מימון מתמשך לבין הגמישות הקיימת, באמצעות שימוש במשיכות יתר והלוואות מבנקים ואחרים.

סיכון נזילות משקף חשיפה למצב בו ישנו מחסור במזומן או במקורות אשראי זמינים לצורך ביצוע פעולות, בעיתות בהן נדרש המנפיק באופן מיידי לנכסים נזילים.

5. סיכון שיעור ריבית

כמו כן בתחומי הפעילות במכשירים פיננסיים קיימים סיכונים הנובעים משינויים בשיעורי הריבית. שיעורי הריבית הינם לעיתים פרמטרים בתמחור מכשירים פיננסיים נגזרים, בהם עשויה הקבוצה להשתמש לניהול השקעותיה. שינוי בלתי צפוי בשיעורי הריבית עשוי לגרום לקבוצה רווח או הפסד הנובע מהחזקתה במכשירים פיננסיים אשר מחיריהם השתנו בעקבות השינוי האמור בריבית.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכונים במסגרת פעילות הפיננסיים (המשך)

6. סיכון בגין שינויים בנכסי הבסיס ובמדדים

החברה והחברה הבת שואפות בפעילותן בניירות ערך, בסחורות, במכשירים פיננסיים ובנכסים נגזרים לגדר את החשיפה לשינויים בנכסי הבסיס (מדדי מניות, מדדי אגרות חוב, מניות, סחורות ו/או חוזים עתידיים), אולם כאמור פעילות זו אינה נטולת סיכונים. כאמור לעיל, חשופה החברה בפעילותה לשינויים בנכסי הבסיס כאמור, אשר תמציתם מפורטת להלן:

שינוי בשערי נכסי הבסיס - שינוי בשערי נכסי הבסיס חושף את החברה ו/או חברת הבת להפסדים או רווחים על סכומים בהם תהיה חשופה החברה מעת לעת לאותם נכסי בסיס.

תנודות חדות בנכס הבסיס - תנודות חדות בנכס הבסיס לנכסים הנגזרים בזמן קצר גוררות עליה בפרמיות המשולמות בגין רכישת אופציות, המשקפות את אי הוודאות הקיימת בשוק ועלולות להשפיע על היקף נכסיה והתחייבויותיה של החברה ו/או החברה הבת בגין אופציות שתצורנה ו/או שתרכושנה, דבר העלול להשפיע לחיוב או לשלילה, על התוצאות העסקיות הנובעות מפעילות זו.

הפסקת מסחר וקשיי סחירות - הפסקת המסחר ו/או קשיי סחירות אחרים בנכסי הבסיס או באופציות או בחוזים עתידיים, כגון היקפי מסחר נמוכים, עלולים למנוע אפשרות של ביצוע עסקאות ו/או המרות ועלולים ליצור מצב שבו לא ניתן לסגור פוזיציות פתוחות ולא ניתן לבצע פעולות איזון יומיות.

7. שינויים בשערי ריבית

בתחומי הפעילות במכשירים פיננסיים קיימים סיכונים הנובעים משינויים בשערי הריבית בישראל ו/או בחו"ל ומשינויים בגובה הריבית על פיקדונות בישראל ו/או בחו"ל. שיעורי הריבית משמשים כפרמטרים בתמחור מכשירים פיננסיים ונגזרים בהם עשויה החברה להשתמש לניהול השקעותיה. שינויים בלתי צפויים בשיעורי הריבית עשויים לגרום לחברה ו/או לחברת הבת רווח או הפסד הנובע מהחזקה במכשירים פיננסיים, אשר מחיריהם השתנו בעקבות השינוי האמור בריבית. לצורך צמצום חשיפת החברה לשינויים בשערי הריבית, שמרה לעצמה החברה את הזכות לשנות את שערי הריבית המופחתים ממחירי התעודות או המתווספים למחירי התעודות אותן הנפיקה החברה לציבור.

8. שינויים בסטיית תקן

שינויים בסטיית התקן הגלומה באופציות על המדדים אחריהם עוקבות התעודות שהונפקו על ידי החברה או על כל מרכיב ממרכיביהם או על החוזים העתידיים או על מניות אחריהם עוקבות התעודות שהונפקו על ידי החברה, עלולים להשפיע, הן במקרים של רכישה והן במקרים של מכירה, על התוצאות העסקיות הנובעות מפעילות זו. שינויים אלו נגרמים לעיתים, מעודף או חוסר תנודתיות בנכס הבסיס. לצורך צמצום חשיפתה של החברה לשינויים בסטיית התקן כאמור מגדרת החברה ומצמצמת את חשיפתה בפעילותה באמצעות אופציות שאינן חלק מחוזים מלאים.

9. פגיעה במעקב אחר השינויים בנכס הבסיס

פגיעה ביכולת המעקב של החברה אחר השינויים בנכס הבסיס או בניירות הערך הכלולים בנכס הבסיס, לפי העניין, עלולה ליצור מצב שבו החברה לא תצליח לגדר את החשיפה לשינויים בנכס הבסיס האמור. לאור העובדה שפגיעה כאמור לעיל עלולה להתרחש, בין היתר, כתוצאה מכשל במערכות המיחשוב בהם עושה החברה שימוש, פועלת החברה לצימצום החשיפה כאמור, בין היתר, על ידי מערכות גיבוי אותם מפעילה החברה.

10. שינוי משקל ניירות במדד במסגרת אירועי מדדים

במועדים ידועים מראש הבורסה מבצעת התאמת משקולות ושינוי תמהיל המדד על-פי קריטריונים ידועים מראש. כאשר החברה לא מבצעת התאמת משקל כנדרש, עשויה להיווצר לחברה חשיפה אשר עלולה לגרום להפסדים.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכונים במסגרת פעילות הפיננסיים (המשך)

11. שינויים בתשואה על עודפי מזומנים

שימוש במכשירים נגזרים לצורך כיסוי התחייבויות החברה כלפי מחזיקי התעודות, יוצר עודפי מזומנים המושקעים במכשירים פיננסיים המספקים תשואה שונה בהתאם לתמחור הנכסים הנגזרים. שינוי בתשואה המתקבלת על עודפי המזומנים בין אם כתוצאה מהפחתה ו/או העלאה של שערי הריבית בישראל ו/או בחו"ל, או בין אם כתוצאה משינוי מרווחי הריבית הנהוגים בישראל ו/או בחו"ל, עלולים להשפיע לחיוב או לשלילה על התוצאות העסקיות של החברה וכן על יכולת תשלום תמורת ההמרה או תמורת המימוש למחזיקי התעודות מסדרה כלשהי. לצורך צמצום חשיפת החברה לשינויים בשערי הריבית, שמרה לעצמה החברה את הזכות לשנות את שערי הריבית המופחתים ממחירי התעודות או המתווספים למחירי התעודות אותן הנפיקה החברה לציבור.

12. שינויים בשחקנים ושכלול שוק ההון

בכפוף למגבלות המוטלות על פעילות החברה ו/או החברה הבת, בתחום המכשירים הפיננסיים, פועלת החברה ו/או החברה הבת לניצול הזדמנויות מסוג של פערי מחירים הנובעים מאי שכלולו של שוק ההון. כניסתם הצפויה של גורמים נוספים למסחר במכשירים פיננסיים ושכלולו של שוק ההון, עלולים לצמצם הזדמנויות כאמור, דבר שעלול להשפיע לרעה על תוצאותיה העסקיות של החברה.

13. פערי מחירים בין נכסים נגזרים לבין נכסי הבסיס

לעניין מוצרי מדדים אשר ביחס אליהם (ולנכסי הבסיס שלהם) קיימים נכסים נגזרים והחברה מתכסה באופן מלא או חלקי ביחס למוצרי מדדים אלו באמצעות הנגזרים האמורים, קיים סיכון להיווצרות פערי מחירים בין הנכסים הנגזרים על נכסי הבסיס הרלוונטיים לבין נכסי הבסיס הרלוונטיים, וכפועל יוצא, הדבר עלול להשפיע לרעה על התוצאות העסקיות של החברה וכן על יכולת תשלום סכומי ההמרה או המימוש או תמורת ההמרה למחזיקי מוצרי המדדים האמורים.

14. ביצוע פעולות במסחר בחסר

ביצוע פעולות במסחר בחסר (short) מגביר את חשיפתה של החברה לגבי ניירות ערך בהם קיימת סחירות נמוכה, הפסקת מסחר או קשיי סחירות אחרים. כדי לצמצם את הסיכון לחברה כאמור לעיל אימצה החברה מדיניות לצימצום חשיפתה לניירות ערך ונכסי הבסיס.

15. המרה לא צפויה או מימוש לא צפוי על ידי חלק ניכר ממחזיקי התעודות

במקרה בו חלק ניכר ממחזיקי תעודות מסדרה מסוימת יבקשו להמיר/לממש את התעודות במועד בו החברה לא תצפה זאת מראש, קיים סיכון באשר ליכולת החברה להמיר/לממש את מלוא הנכסים ולהעביר למחזיקי התעודות את מלוא תמורת ההמרה/תמורת המימוש באותו מועד.

16. אירוע הפרה הקשור לתעודות מסדרה אחת

קיים סיכון כי אירוע הפרה הקשור לתעודות מסדרה אחת ישפיע על מחזיקי התעודות מהסדרות האחרות. לצורך צמצום החשיפה החמורה פועלת החברה ליצירת הפרדה משפטית בין התחייבויות החברה כלפי מחזיקי כל אחת מסדרות מוצרי המדדים המונפקים על ידה, בין היתר באמצעות שיעבוד הנכסים הרלוונטיים לכל אחת מהסדרות לטובת התחייבויות החברה בקשר עם אותה סדרה.

17. רישיונות

הואיל ופעילות החברה הינה בהחזקת מכשירים העוקבים אחר מדדים או חוזים עתידיים, טעון השימוש במדד או בחוזה העתידי רישיון. הפסקת תוקף הרישיון לשימוש במדד או בחוזה עתידי כלשהו, עשויה לגרום לכך שהחברה תבצע המרה כפויה או מימוש כפוי, לפי העניין, של התעודה הרלוונטית.

18. שינוי במינוף תעודות מורכבות

בתעודות ממונפות בנקודות, אחוז השינוי הינו תנודתי - מופחת עם עליית נכס הבסיס ועולה בירידתו. תעודות מורכבות אלו עלולות ליצור חשיפת שוק ולגרום להפסדים כתוצאה משינוי חד בנכס הבסיס. בנוסף, בתעודות המורכבות ממספר נכסי בסיס, עליה בנכס אחד עלולה לגרום לעליה במשקלו היחסי מסך התעודה ולהקטין את משקל שאר נכסי הבסיס, ולהיפך, דבר שיכול ליצור תמהיל שונה מהתמהיל הבסיסי של התעודה ולפיכך, לסיכון שונה בהחזקתה. בנוסף, בעת מועד האיזון הרבעוני החברה נדרשת לביצוע פעולות להתאמת המשקולות של הנכס המגבה בהתאם למשקולות הבסיס. אי ביצוע פעולה זו במועד, יוצר חשיפה לנכס הבסיס.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכונים במסגרת פעילות הפיננסיים (המשך)

19. סיכון כתוצאה משינויים רגולטוריים

פרסומם והפצתם של מוצרי החברה בקרב ציבור המשקיעים כפופים למגבלות רגולטוריות, אשר עשויות לעכב את הרחבת פעילות החברה והחדרת מוצריה לנתח השוק של המשקיעים הפרטיים. כמו כן, לשינויים בחקיקה ותקינה בתחום ניירות הערך בכלל ובתחום המוצרים הפיננסיים בפרט עלולה להיות השפעה לרעה על יכולת החברה לפעול בתחום פעילותה ועל רווחיות פעילות החברה בתחום זה, לרבות כתוצאה מעלויות אשר יוצרו לחברה כתוצאה משינויים רגולטוריים אלו, כגון במקרה של דרישה להעמדת הון עצמי נוסף.

20. חשיפה מטבעית

בתעודות בהן נכס הבסיס אינו נסחר בש"ח, תיתכן חשיפה מט"חית עודפת או חסרה, אשר יכולה לגרום להפסדים או רווחים (במונחי ש"ח) כתוצאה מתנודה בשער חליפין. בנוסף, תעודות מנוטרלות מטבע מאופיינות בסיכון הקוואנטו – לפרטים ראה סעיף 21 להלן.

21. סיכון חשיפה בגין קוואנטו

במקרים בהם הנכס המגבה אינו צמוד למטבע התעודה, שינויים בשער הנכס המגבה או במטבע אליו צמוד הנכס המגבה יצרו פוזיציות בנכס הבסיס או במטבע אליו צמוד הנכס המגבה.

ז. מידע בדבר סיכונים אשראי

1. חלוקת נכסי חוב על פי מיקומם

ליום 31 בדצמבר 2019

סחירים	שאינם סחירים	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
10,122	14,123	24,245
1,187	719	1,906
11,309	14,842	26,151

בארץ
בחו"ל
סך כל נכסי החוב

ליום 31 בדצמבר 2018

סחירים	שאינם סחירים	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
7,195	12,915	20,110
1,305	601	1,906
8,500	13,516	22,016

בארץ
בחו"ל
סך כל נכסי החוב

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ז. מידע בדבר סיכונים אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים

1. נכסי חוב בארץ

דירוג מקומי*				
ליום 31 בדצמבר 2019				
ס"ב	לא מדורג	נמוך מ-BBB	A+ עד BBB-	AA- ומעלה
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
5,821	-	-	-	5,821
4,301	16	14	681	3,590
10,122	16	14	681	9,411
נכסי חוב בארץ				
נכסי חוב סחירים				
אגרות חוב ממשלתיות				
אגרות חוב קונצרניות				
סך הכל נכסי חוב סחירים בארץ				
נכסי חוב שאינם סחירים				
אגרות חוב ממשלתיות				
אגרות חוב קונצרניות				
פיקדונות בבנקים ובמוסדות פיננסיים				
נכסי חוב אחרים לפי בטחונות:				
משכנתאות				
הלוואות על פוליסות				
הלוואות בשעבוד מניות המקנות שליטה				
בטחונות אחרים				
ללא בטחונות				
5,214	-	-	-	5,214
1,146	1	14	18	1,113
2,171	-	-	-	2,171
810	810	-	-	-
16	16	-	-	-
192	-	-	70	122
4,572	1,118	-	1,881	1,573
2	2	-	-	-
14,123	1,947	14	1,969	10,193
24,245	1,963	28	2,650	19,604
1,367	-	14	850	503
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בארץ				
סך הכל נכסי חוב בארץ				
מזה- נכסי חוב בדירוג פנימי**				

* המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג שאישר הממונה. נתוני הדירוג הומרו לסמלי הדירוג של S&P בהתאם למקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטוחים, לדוגמא: דירוג A כולל בתוכו A- ועד A+.

** בהתאם לחוזרי הממונה 15-9-2007 ו-16-9-2007 קיימת בקבוצה תשתית ארגונית וניהולית לניהול האשראי, במסגרת זו מבצעת החברה מעקב ובחינה על כל נכסי החוב בהם השקיעה. לנכסי חוב להם לא קיים דירוג חיצוני שניתן על ידי חברה מדרגת, מבוצע דירוג פנימי על ידי הקבוצה, ראה סעיף 31 להלן.

נכסי החוב המוצגים בטבלאות שלהלן כנכסים בדירוג פנימי הנם אלו שלהם לא קיים דירוג חיצוני כאמור.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

- ז. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)
2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)
1. נכסי חוב בארץ (המשך)

דירוג מקומי*				
ליום 31 בדצמבר 2018				
ס"ב	לא מדורג	נמוך מ-BBB	A+ עד BBB-	AA ומעלה
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
3,332	-	-	-	3,332
3,863	12	-	844	3,007
7,195	12	-	844	6,339
נכסי חוב בארץ				
נכסי חוב סחירים				
אגרות חוב ממשלתיות				
אגרות חוב קונצרניות				
סך הכל נכסי חוב סחירים בארץ				
נכסי חוב שאינם סחירים				
אגרות חוב ממשלתיות				
אגרות חוב קונצרניות				
פיקדונות בבנקים ובמוסדות פיננסיים				
נכסי חוב אחרים לפי בטחונות:				
משכנתאות				
הלוואות על פוליסות				
הלוואות בשעבוד מניות המקנות שליטה				
בטחונות אחרים				
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בארץ				
סך הכל נכסי חוב בארץ				
מזה- נכסי חוב בדירוג פנימי**				

* המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג שאישר הממונה. נתוני הדירוג הומרו לסמלי הדירוג של S&P בהתאם למקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל בתוכו A- ועד A+.

** בהתאם לחוזרי הממונה 15-9-2007 ו-16-9-2007 קיימת בקבוצה תשתית ארגונית וניהולית לניהול האשראי, במסגרת זו מבצעת החברה מעקב ובחינה על כל נכסי החוב בהם השקיעה. לנכסי חוב להם לא קיים דירוג חיצוני שניתן על ידי חברה מדרגת, מבוצע דירוג פנימי על ידי הקבוצה, ראה סעיף 3 להלן.

נכסי החוב המוצגים בטבלאות שלהלן כנכסים בדירוג פנימי הנם אלו שלהם לא קיים דירוג חיצוני כאמור.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ז. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

2. נכסי חוב בחו"ל

דירוג בינלאומי*				
ליום 31 בדצמבר 2019				
A- ומעלה	BBB עד +BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
94	8	100	-	202
63	862	33	27	985
157	870	133	27	1,187
-	-	96	-	96
225	12	-	386	623
225	12	96	386	719
382	882	229	413	1,906
225	12	-	-	237

נכסי חוב בחו"ל

נכסי חוב סחירים

אגרות חוב ממשלתיות

אגרות חוב קונצרניות

סך הכל נכסי חוב סחירים בחו"ל

נכסי חוב שאינם סחירים

פקדונות בבנקים ומוסדות פיננסיים

נכסי חוב אחרים

סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בחו"ל

סך הכל נכסי חוב בחו"ל

מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי**

דירוג בינלאומי*				
ליום 31 בדצמבר 2018				
A- ומעלה	BBB עד +BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
108	-	45	-	153
131	968	53	-	1,152
239	968	98	-	1,305
-	-	90	-	90
192	58	-	261	511
192	58	90	261	601
431	1,026	188	261	1,906
192	7	-	-	199

נכסי חוב בחו"ל

נכסי חוב סחירים

אגרות חוב ממשלתיות

אגרות חוב קונצרניות

סך הכל נכסי חוב סחירים בחו"ל

נכסי חוב שאינם סחירים

פקדונות בבנקים ומוסדות פיננסיים

נכסי חוב אחרים

סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בחו"ל

סך הכל נכסי חוב בחו"ל

מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי**

* המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על-ידי הממונה S&P, Moody's ו-Fitch. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

** בהתאם לחוזרי הממונה 15-9-2007 ו-16-9-2007 קיימת בקבוצה תשתית ארגונית וניהולית לניהול האשראי, במסגרת זו מבצעת החברה מעקב ובחינה על כל נכסי החוב בהם השקיעה. לנכסי חוב להם לא קיים דירוג חיצוני שניתן על ידי חברה מדרגת, מבוצע דירוג פנימי על ידי הקבוצה, ראה סעיף 33 להלן.

נכסי החוב המוצגים בטבלאות שלהלן כנכסים בדירוג פנימי הנם אלו שלהם לא קיים דירוג חיצוני כאמור.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ז. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

3. סיכון אשראי בגין נכסים אחרים בארץ

דירוג מקומי*				
ליום 31 בדצמבר 2019				
AA- ומעלה	A+ עד BBB-	נמוך מ-BBB-	לא מדורג	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
-	-	-	21	21
431	-	-	548	979
12	-	-	-	12
186	-	-	-	186
121	20	-	1,238	1,379
1,677	136	5	-	1,818
2,427	156	5	1,807	4,395

הלוואות לחברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני **
 חייבים ויתרות חובה (1)
 נכסי מסים נדחים
 נכסי מסים שוטפים
 השקעות פיננסיות אחרות
 מזומנים ושווי מזומנים

דירוג מקומי*				
ליום 31 בדצמבר 2018				
AA- ומעלה	A+ עד BBB-	נמוך מ-BBB-	לא מדורג	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
-	-	-	23	23
817	-	2	422	1,241
13	-	-	-	13
29	-	-	-	29
65	22	-	1,031	1,118
1,296	181	-	-	1,477
2,220	203	2	1,476	3,901

הלוואות לחברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני **
 חייבים ויתרות חובה (1)
 נכסי מסים נדחים
 נכסי מסים שוטפים
 השקעות פיננסיות אחרות
 מזומנים ושווי מזומנים

* המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג שאישר הממונה. נתוני הדירוג הומרו לסמלי הדירוג של S&P בהתאם למקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטוחים, לדוגמא: דירוג A כולל בתוכו A- ועד A+.

** כלול בסעיף השקעה בחברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני.

(1) מתוך הסכום האמור, סך של כ-436 מיליוני ש"ח וסך של כ-695 מיליוני ש"ח לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018, בהתאמה הינו בגין נכסים עבור חוזים תלויי תשואה.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ז. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

4. סיכון אשראי בגין נכסים אחרים בחו"ל

דירוג בינלאומי*				
ליום 31 בדצמבר 2019				
A- ומעלה	עד BBB +BBB	נמוך מ-BBB-	לא מדורג	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
-	-	-	324	324
-	325	-	33	358
4	-	-	1,477	1,481
113	-	125	-	238
117	325	125	1,834	2,401

הלוואות לחברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני **
חייבים ויתרות חובה (1)
השקעות פיננסיות אחרות
מזומנים ושווי מזומנים

דירוג בינלאומי*				
ליום 31 בדצמבר 2018				
A- ומעלה	עד BBB +BBB	נמוך מ-BBB-	לא מדורג	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
-	-	-	368	368
-	282	-	49	331
37	-	-	1,303	1,340
23	5	116	-	144
60	287	116	1,720	2,183

הלוואות לחברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני **
חייבים ויתרות חובה
השקעות פיננסיות אחרות
מזומנים ושווי מזומנים

* המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על-ידי הממונה S&P, Moody's ו-Fitch. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

** כלול בסעיף השקעה בחברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני.

(1) מתוך הסכום האמור, סך של כ- 8 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019 הינו בגין נכסים עבור חוזים תלויי תשואה.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ז. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

5. סיכוני אשראי בגין מכשירים חוץ מאזניים בארץ

דירוג מקומי*				
ליום 31 בדצמבר 2019				
AA- ומעלה	A+ עד BBB-	נמוך מ-BBB-	לא מדורג	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
199	276	-	35	510
-	49	-	-	49
199	325	-	35	559
דירוג מקומי*				
ליום 31 בדצמבר 2018				
AA- ומעלה	A+ עד BBB-	נמוך מ-BBB-	לא מדורג	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
192	299	-	89	580
-	51	-	-	51
192	350	-	89	631

מסגרות אשראי בלתי מנוצלות***
 ערבויות שניתנו שלא מטופלות כחוזי
 ביטוח**
 סך הכל חשיפת אשראי בגין ערבויות
 ומסגרות אשראי בלתי מנוצלות

מסגרות אשראי בלתי מנוצלות***
 ערבויות שניתנו שלא מטופלות כחוזי
 ביטוח**
 סך הכל חשיפת אשראי בגין ערבויות
 ומסגרות אשראי בלתי מנוצלות

* המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג שאישר הממונה. נתוני הדירוג הומרו לסמלי הדירוג של S&P בהתאם למקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל בתוכו A- ועד A+.

בקשר עם חשיפת אשראי חוץ מאזני יצוין כי הטבלה לעיל אינה כוללת ערבויות אשר הנפיקו תאגידיים בנקאיים, לבקשת חברות הקבוצה, לטובת צד ג', לשם קיום מחויבויותיה במסגרת מכרזים בהם השתתפו החברות ובמסגרת פעילותן השוטפת.

** ליום 31 בדצמבר 2019 אין ערבויות שהועמדו לחברות בחו"ל (ליום 31 בדצמבר 2018 אין ערבויות שהועמדו לחברות בחו"ל).

*** עיקר הניירות הינם בדירוג פנימי.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ז. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

6. סיכוני אשראי בגין מכשירים חוץ מאזניים בחו"ל

דירוג בינלאומי*				
ליום 31 בדצמבר 2019				
סה"כ	לא מדורג	נמוך מ-BBB	עד BBB + BBB	A- ומעלה
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
192	143	-	48	1
192	143	-	48	1

מסגרות אשראי בלתי מנוצלות

דירוג בינלאומי*				
ליום 31 בדצמבר 2018				
סה"כ	לא מדורג	נמוך מ-BBB	A+ עד BBB-	AA- ומעלה
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
133	128	-	4	1
133	128	-	4	1

מסגרות אשראי בלתי מנוצלות

* המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על-ידי הממונה S&P, Moody's ו-Fitch. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטוחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

3. מידע נוסף בדבר סיכוני אשראי

1. בהמשך לאישור הממונה מיום 11 בנובמבר 2015 תוכל הראל ביטוח להקצות הון בשל נכסי חוב בלתי סחירים אשר דורגו על פי המודל הפנימי לדירוג אשראי לפי תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מינמאלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח 1998, וזאת החל מהרבעון הרביעי לשנת 2015.

עוד נקבע באישור הממונה מיום 11 בנובמבר 2015 כי הדירוג הפנימי של החברה אינו תקף להערכת אשראי לא סחיר למוסדות פיננסיים לרבות בנקים וחברות ביטוח; אשראי מגובה נכס בסיס; אשראי לחברות העוסקות בנדל"ן יזמי ואשראי לא סחיר למימון פרויקטים וכי בגין כל הנ"ל לא תהא רשאית הראל ביטוח להפחית את הקצאת ההון העודפת.

עוד נקבע באישור כי אם קיים להלוואה דירוג חיצוני, יש להקצות הון לפי הנמוך מבין הדירוגים.

2. קיים שוני בסולמות דירוג בין נכסי חוב בארץ לבין נכסי חוב בחו"ל. במהלך שנת 2009 פורסם סולם המרה בין הדירוג המקומי לבין סולם הדירוג הבינלאומי על-ידי חברות הדירוג.

3. מידע בדבר סיכוני אשראי בבאור זה אינו כולל את הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה המוצגים בבאור נפרד.

4. לעניין יתרות מבטחי משנה ראה סעיף ט נכסי ביטוח משנה.

5. לעניין יתרות פרמיה לגבייה ראה באור 11.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ז. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

4. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות בנכסי חוב פיננסיים סחירים ושאינם סחירים

ליום 31 בדצמבר 2018			ליום 31 בדצמבר 2019			ענף משק
חוץ מאזני	סיכון אשראי מאזני		חוץ מאזני	סיכון אשראי מאזני		
מיליוני ש"ח	% מסה"כ	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	% מסה"כ	מיליוני ש"ח	
-	1.5%	340	-	1.1%	275	תעשייה
513	22.1%	4,859	488	19.6%	5,146	בינוי ונדל"ן
61	4.8%	1,060	83	3.6%	933	חשמל ומים
-	0.8%	167	-	0.6%	144	מסחר
4	0.2%	53	4	0.2%	54	מלונאות ותיירות
-	1.4%	313	28	1.0%	257	תחבורה ואחסנה
8	3.2%	711	4	1.8%	465	תקשורת ושירותי מחשב
-	16.0%	3,523	-	19.2%	5,010	בנקים
72	2.4%	526	54	2.0%	536	שירותים פיננסיים
9	3.1%	688	7	3.3%	876	שירותים עסקיים אחרים
46	0.8%	166	34	0.6%	147	שירותים ציבוריים
-	5.2%	1,152	-	4.0%	1,037	אנשים פרטיים
-	0.2%	35	-	0.0%	34	אחר
713	61.7%	13,593	702	57.0%	14,914	
-	38.3%	8,423	-	43.0%	11,237	אג"ח מדינה
713	100%	22,016	702	100%	26,151	

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ז. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

5. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות במכשירים הוניים

ליום 31 בדצמבר 2019						
נסחרות במדד ת"א 125	נסחרות במדד המניות היתר	לא סחיר	בחו"ל	סך הכל	% מסה"כ	
מיליוני ש"ח						
115	-	21	122	258	20.2%	ענף משק
152	9	56	39	256	20.0%	תעשייה
45	11	-	13	69	5.4%	בינוי ונדל"ן
53	19	-	2	74	5.8%	חשמל ומים
-	-	-	2	2	0.2%	מסחר
-	-	-	6	6	0.5%	מלונאות ותיירות
82	-	59	79	220	17.2%	תחבורה ואחסנה
233	-	-	-	233	18.2%	תקשורת ושירותי מחשב
19	6	-	14	39	3.1%	בנקים
35	21	64	-	120	9.4%	שירותים פיננסיים
734	66	200	277	1,277	100%	שירותים עסקיים אחרים
						סך הכל
ליום 31 בדצמבר 2018						
נסחרות במדד ת"א 125	נסחרות במדד המניות היתר	לא סחיר	בחו"ל	סך הכל	% מסה"כ	
מיליוני ש"ח						
123	-	11	160	294	25.3%	ענף משק
82	8	45	39	174	14.9%	תעשייה
35	12	-	12	59	5.1%	בינוי ונדל"ן
38	12	-	-	50	4.3%	חשמל ומים
-	-	1	1	2	0.2%	מסחר
98	1	39	33	171	14.7%	תחבורה ואחסנה
195	-	-	18	213	18.3%	תקשורת ושירותי מחשב
41	3	-	-	44	3.8%	בנקים
56	63	20	18	157	13.4%	שירותים פיננסיים
668	99	116	281	1,164	100%	שירותים עסקיים אחרים
						סך הכל

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ח. סיכונים גיאוגרפיים

ליום 31 בדצמבר 2019									
אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	מניות	קרנות סל	קרנות נאמנות	נדל"ן להשקעה	השקעות אחרות (*)	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סה"כ
מיליוני ש"ח									
-	114	1	6	2	125	366	614	13	627
-	1	38	7	4	-	1,308	1,358	5	1,363
-	448	304	125	-	68	2,593	3,538	200	3,738
10,833	5,443	783	-	604	1,865	10,100	29,628	(13)	29,615
116	426	148	71	311	-	3,153	4,225	30	4,255
10,949	6,432	1,274	209	921	2,058	17,520	39,363	235	39,598

פירוט מדינות/ אזורים שהחשיפה להם עולה על 1% מסך ההשקעות:

בריטניה

גרמניה

ארה"ב

ישראל

אחר

סך הכל

ליום 31 בדצמבר 2018									
אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	מניות	תעודות סל	קרנות נאמנות	נדל"ן להשקעה	השקעות אחרות (*)	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סה"כ
מיליוני ש"ח									
-	113	-	10	3	101	409	636	21	657
-	71	33	7	3	-	1,755	1,869	21	1,890
-	508	293	101	41	79	2,616	3,638	382	4,020
8,170	5,197	666	15	437	1,667	8,408	24,560	(84)	24,476
55	496	167	82	137	-	2,604	3,541	134	3,675
8,225	6,385	1,159	215	621	1,847	15,792	34,244	474	34,718

פירוט מדינות/ אזורים שהחשיפה להם עולה על 1% מסך ההשקעות:

בריטניה

גרמניה

ארה"ב

ישראל

אחר

סך הכל

* השקעות אחרות כוללות נכסי ביטוח משנה, השקעות בחברות כלולות, מזומנים והשקעות פיננסיות אחרות שלא נכללו בטורים האחרים.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ט. ביטוח משנה

1. כללי

הקבוצה מבטחת חלק מעסקיה בביטוח משנה, שרובו נעשה באמצעות מבטחי משנה בחו"ל. עם זאת, ביטוח המשנה אינו משחרר את המבטחים הישירים מחובתם כלפי מבטחיהם על פי פוליסות הביטוח.

הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי וודאות לגבי יכולת מבטחי המשנה לשלם את חלקם בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח (נכסי ביטוח המשנה) ואת חובותיהם בגין תביעות ששולמו. חשיפה זו מנוהלת על ידי מעקב שוטף אחר מצבו של מבטח המשנה בשוק העולמי וכן אחר קיום התחייבויותיו הכספיות.

הקבוצה חשופה לריכוז סיכון אשראי למבטח משנה בודד, עקב מבנה שוק ביטוח המשנה והכמות המוגבלת של מבטחי משנה בעלי דירוג מספק.

בהתאם להנחיית הממונה קובעים דירקטוריונים של חברות הביטוח בקבוצה, אחת לשנה, מסגרות חשיפה מרביות למבטחי המשנה, עימם התקשרה ו/או תתקשר הקבוצה, המבוססות על דירוגם הבינלאומי. חשיפות אלו מנוהלות בקבוצה על ידי הערכה פרטנית של כל אחד ממבטחי המשנה באופן נפרד.

כמו כן, חשיפות החברה מפוזרות בין מבטחי משנה שונים, והעיקריות שבהן הינן למבטחי משנה המדורגים בדירוגים בינלאומיים גבוהים.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ט. ביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכונים אשראי של מבטחי משנה

ליום 31 בדצמבר 2019

סך פרמיות		ייתרות								
למבטחי	בחובה	נכסי ביטוח משנה				פקדונות	סה"כ	חובות		
משנה	(זכות)	בביטוח	בביטוח	בביטוח	בביטוח	מבטחי	חשיפה	בין חצי		
לשנת 2019	נטו(ב)	חיים	בריאות	רכוש	חבויות	משנה	(א) (ג)	שנה לשנה	דירוג	
מיליוני ש"ח										
AA-	381	(13)	-	4	219	720	24	906	-	
AA-	175	(42)	112	80	39	501	164	526	-	
+AA	8	15	-	-	13	352	126	254	-	
AA-	204	34	15	538	29	68	508	176	-	
	306	(45)	78	248	152	122	323	232	1	
	1,074	(51)	205	870	452	1,763	1,145	2,094	1	
+A	-	-	-	-	-	185	-	185		
-A	13	(3)	-	-	-	80	-	77		
A	90	(3)	-	2	81	28	26	82		
+A	34	4	-	-	14	29	1	46		
+A	8	2	-	-	6	27	-	35		
	408	(75)	7	72	235	140	138	241	-	
	553	(75)	7	74	336	489	165	666	-	
	61	(9)	1	1	36	36	6	59	-	
	1,694	(135)	213	946	831	2,291	1,316	2,830	1	

קבוצת דירוג (ד)

AA- ומעלה

Zurich Insurance Company

Swiss Re

National Indemnity

Scor

אחרים

A

LEXINGTON

Watford Re

Korean Re

LLOYDS UNDERWRITER

EVEREST

אחרים

נמוך מ- BBB – או לא מדורג

(א) סה"כ החשיפה למבטחי המשנה הינה: יתרות בחובה (זכות) נטו, נכסי ביטוח משנה, בניכוי הפיקדונות ובניכוי סכום כתבי האשראי שנתקבלו ממבטחי המשנה כערבות להתחייבויותיהם. היתרות אינן כוללות יתרות של חברות ביטוח בגין ביטוח משותף.

(ב) לאחר הפחתת הפרשה לחובות מסופקים בסך של 4.1 מיליוני ש"ח.

(ג) סך-כל ההפרשות לחובות מסופקים בתוספת הקטנת חלקם של מבטחי משנה בתביעות תלויות ובעתודות מסתכם בסך של 4.1 מיליוני ש"ח.

(ד) הדירוגים נקבעו בהתאם לדירוג שניתן על ידי חברות דירוג מוכרות, כגון, S&P, Moody's וכו', הדירוגים השונים הומרו לסולם הדירוג של S&P לפי מפתח שנקבע בתקנות דרכי ההשקעה.

(ה) סך-כל החשיפה של מבטחי המשנה לאירוע רעידת אדמה בהסתברות נזק של כ-2% (MPL) הינה כ-12,903 מיליוני ש"ח, ממנה חלקו של מבטח המשנה המשמעותי ביותר בחשיפה זו הינו 26.2%.

(ו) לא קיימים מבטחי משנה נוספים על אלו אשר פורטו לעיל אשר החשיפה בגינם עולה על 10% מהחשיפה הכוללת של מבטחי משנה או שהפרמיה בגינם עולה על 10% מסך הפרמיות לביטוח משנה לשנת 2019.

(ז) בקבוצה הלא מדורגת נכללות יתרות בגין תביעות תלויות באמצעות ברוקרים עד וכולל שנת 2003 אשר החשיפה בגינם הנה כ-47 אלפי ש"ח.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

ט. ביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכונים אשראי של מבטחי משנה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2018

דירוג	סך פרמיות למבטחי משנה לשנת 2018	יתרות בחובה (זכות) נטו(ב)	נכסי ביטוח משנה				פקדונות מבטחי משנה	סה"כ חשיפה (א) (ג)	
			בביטוח חיים	בביטוח בריאות	בביטוח רכוש	בביטוח חבויות			
			מיליוני ש"ח						
AA-	391	(16)	-	5	235	640	27	837	קבוצת דירוג (ד) AA- ומעלה Munich Reinsurance Zurich Insurance Company National Indemnity Swiss Re Scor אחרים
AA-	71	(23)	53	66	14	520	105	525	
AA+	8	18	-	-	20	472	166	344	
AA-	134	(35)	118	15	44	178	128	192	
AA-	63	(5)	15	22	31	77	30	110	
	265	(46)	38	507	128	103	500	230	
	932	(107)	224	615	472	1,990	956	2,238	
A+	-	-	-	-	-	197	-	197	A Lexington Watford Re Korean Re Everest אחרים
A-	15	(1)	-	-	-	85	-	84	
A	101	(2)	-	3	86	24	28	83	
A+	6	2	-	1	6	41	-	50	
	416	(45)	8	78	237	159	127	310	
	538	(46)	8	82	329	506	155	724	
	79	(12)	1	2	45	42	6	72	BBB
	1,549	(165)	233	699	846	2,538	1,117	3,034	נמוך מ- BBB – או לא מדורג

(א) סה"כ החשיפה למבטחי המשנה הינה: יתרות בחובה (זכות) נטו, נכסי ביטוח משנה, בניכוי הפיקדונות ובניכוי סכום כתבי האשראי שנתקבלו ממבטחי המשנה כערבות להתחייבויותיהם. היתרות אינן כוללות יתרות של חברות ביטוח בגין ביטוח משותף.

(ב) לאחר הפחתת הפרשה לחובות מסופקים בתוספת הקטנת חלקם של מבטחי משנה בתביעות תלויות ובעתודות מסתכם בסך של 4.4 מיליוני ש"ח.

(ג) סך-כל ההפרשות לחובות מסופקים בתוספת הקטנת חלקם של מבטחי משנה בתביעות תלויות ובעתודות מסתכם בסך של 4.4 מיליוני ש"ח. מסך החשיפה.

(ד) הדירוגים נקבעו בהתאם לדירוג שניתן על ידי חברות דירוג מוכרות, כגון, Moody's, S&P וכו', הדירוגים השונים הומרו לסולם הדירוג של S&P לפי מפתח שנקבע בתקנות דרכי ההשקעה.

(ה) סך-כל החשיפה של מבטחי המשנה לאירוע רעידת אדמה בהסתברות נזק של כ-2% (MPL) הינה כ-10,354 מיליוני ש"ח, ממנה חלקו של מבטח המשנה המשמעותי ביותר בחשיפה זו הינו 27.7%.

(ו) לא קיימים מבטחי משנה נוספים על אלו אשר פורטו לעיל אשר החשיפה בגינם עולה על 10% מהחשיפה הכוללת של מבטחי משנה או שהפרמיה בגינם עולה על 10% מסך הפרמיות לביטוח משנה לשנת 2018.

(ז) בקבוצה הלא מדורגת נכללות יתרות בגין תביעות תלויות באמצעות ברוקרים עד וכולל שנת 2003 אשר החשיפה בגינם הנה כ-47 אלפי ש"ח.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

י. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר 2019					
בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו*	פריטים לא פיננסיים ואחרים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
-	-	-	1,685	-	1,685
-	-	-	12	-	12
-	-	54	2,438	3	2,495
-	-	-	1,399	-	1,399
-	-	-	1,437	-	1,437
-	-	-	-	1,769	1,769
-	-	-	2,058	-	2,058
396	3,362	213	-	310	4,281
368	4	529	-	436	1,337
-	186	-	-	-	186
144	785	274	-	225	1,428
-	-	-	-	61,562	61,562
2,691	7,291	1,327	-	-	11,309
4,508	9,435	899	-	-	14,842
-	-	-	1,277	-	1,277
107	4	2	2,747	-	2,860
7,306	16,730	2,228	4,024	-	30,288
-	-	-	-	2,897	2,897
1,634	-	422	-	-	2,056
9,848	21,067	3,720	13,053	67,202	114,890

נכסים

נכסים בלתי מוחשיים

נכסי מסים נדחים

הוצאות רכישה נדחות

רכוש קבוע

השקעות בחברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני

נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה

נדל"ן להשקעה אחר

נכסי ביטוח משנה

חייבים ויתרות חובה

נכסי מסים שוטפים

פרמיות לגבייה

השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה

השקעות פיננסיות אחרות:

נכסי חוב סחירים

נכסי חוב שאינם סחירים

מניות

אחרות

סך הכל השקעות פיננסיות אחרות

מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה

מזומנים ושווי מזומנים אחרים

סך כל הנכסים

* מרבית הביטוחים שמבצעת הקבוצה נקובים בשקלים וחשיפתה לשינויים בשערי החליפין איננה מהותית. במקום בו קיימת חשיפה לשערי חליפין היא נובעת בעיקרה מחשיפה לדולר ולאירו.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

י. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2019					
בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו*	פריטים לא פיננסיים ואחרים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
-	-	-	6,456	-	6,456
1,301	27,203	835	-	-	29,339
-	-	-	-	66,539	66,539
-	-	-	1,133	-	1,133
282	-	-	-	-	282
2,700	8	500	-	485	3,693
-	11	-	-	-	11
4,977	2,303	5	3	149	7,437
9,260	29,525	1,340	1,136	67,173	108,434
9,260	29,525	1,340	7,592	67,173	114,890
588	(8,458)	2,380	5,461	29	-
788	3,994	(5,028)	246	-	-
1,376	(4,464)	(2,648)	5,707	29	-

סך כל ההון

התחייבויות

התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה

התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

התחייבויות מסים נדחים

התחייבות בשל הטבות לעובדים, נטו

זכאים ויתרות זכות

התחייבויות בגין מסים שוטפים

התחייבויות פיננסיות

סך כל ההתחייבויות

סך כל ההון וההתחייבויות

סך כל חשיפה מאזנית, נטו

חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא

סה"כ חשיפה

* מרבית הביטוחים שמבצעת הקבוצה נקובים בשקלים וחשיפתה לשינויים בשערי החליפין איננה מהותית. במקום בו קיימת חשיפה לשערי חליפין היא נובעת בעיקרה מחשיפה לדולר ולאירו.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

י. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2018						
בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו*	פריטים לא פיננסיים ואחרים	תעודות סל הצמדה למדדים שונים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
-	-	-	1,578	-	-	1,578
-	-	-	13	-	-	13
-	-	54	2,418	-	3	2,475
-	-	-	1,326	-	-	1,326
-	-	-	1,536	-	-	1,536
-	-	-	-	-	1,628	1,628
-	-	-	1,847	-	-	1,847
396	3,539	253	-	-	128	4,316
312	1	568	-	-	691	1,572
-	29	-	-	-	-	29
146	788	293	-	-	206	1,433
-	-	-	-	-	51,891	51,891
השקעות פיננסיות אחרות:						
1,891	5,168	1,441	-	-	-	8,500
3,110	9,584	822	-	-	-	13,516
-	-	-	1,164	-	-	1,164
16	21	18	2,403	-	-	2,458
5,017	14,773	2,281	3,567	-	-	25,638
-	-	-	-	35	-	35
-	-	-	-	-	3,083	3,083
1,321	-	300	-	-	-	1,621
7,192	19,130	3,749	12,285	35	57,630	100,021

* מרבית הביטוחים שמבצעת הקבוצה נקובים בשקלים וחשיפתה לשינויים בשערי החליפין איננה מהותית. במקום בו קיימת חשיפה לשערי חליפין היא נובעת בעיקרה מחשיפה לדולר ולאירו.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

י. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2018

בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו*	פריטים לא פיננסיים ואחרים	תעודות סל		התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	סה"כ מיליוני ש"ח
				הצמדה למדדים שונים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה		
				מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
-	-	-	5,920	-	-	-	5,920
1,247	25,543	844	-	-	-	-	27,634
-	-	-	-	-	56,742	-	56,742
-	-	-	-	33	-	-	33
-	-	-	864	-	-	-	864
254	-	-	-	-	-	-	254
2,707	9	420	-	-	119	-	3,255
-	51	-	-	-	-	-	51
2,286	2,288	151	26	-	517	-	5,268
6,494	27,891	1,415	890	33	57,378	-	94,101
6,494	27,891	1,415	6,810	33	57,378	-	100,021
698	(8,761)	2,334	5,475	2	252	-	-
723	4,033	(5,244)	488	-	-	-	-
1,421	(4,728)	(2,910)	5,963	2	252	-	-

סך כל ההון
התחייבויות

התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה

התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

התחייבויות בגין תעודות סל ואופציות כיסוי

התחייבויות מסים נדחים

התחייבות בשל הטבות לעובדים, נטו

זכאים ויתרות זכות

התחייבויות בגין מסים שוטפים

התחייבויות פיננסיות

סך כל ההתחייבויות

סך כל ההון וההתחייבויות

סך כל חשיפה מאזנית, נטו

חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא

סה"כ חשיפה

* מרבית הביטוחים שמבצעת הקבוצה נקובים בשקלים וחשיפתה לשינויים בשערי החליפין איננה מהותית. במקום בו קיימת חשיפה לשערי חליפין היא נובעת בעיקרה מחשיפה לדולר ולאירו.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

יא. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה

1. הרכב ההשקעות לפי בסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר 2019					
בש"ח	בש"ח	במטבע חוץ	פריטים לא	פיננסים	
לא צמוד	צמוד למדד	או בהצמדה	ואחרים	סה"כ	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
-	-	-	1,769	1,769	נדל"ן להשקעה
2,040	-	857	-	2,897	מזומנים ושווי מזומנים
9,300	10,038	3,276	-	22,614	נכסי חוב סחירים
7,502	5,188	2,186	-	14,876	נכסי חוב בלתי סחירים
-	-	-	11,298	11,298	מניות
258	-	5	12,511	12,774	השקעות פיננסיות אחרות
660	311	-	3	974	אחר
19,760	15,537	6,324	25,581	67,202	סך כל הנכסים
9,015	(55)	(15,214)	6,254	-	חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא
ליום 31 בדצמבר 2018					
בש"ח	בש"ח	במטבע חוץ	פריטים לא	פיננסים	
לא צמוד	צמוד למדד	או בהצמדה	ואחרים	סה"כ	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
-	-	-	1,628	1,628	נדל"ן להשקעה
2,483	-	600	-	3,083	מזומנים ושווי מזומנים
7,649	8,402	3,258	-	19,309	נכסי חוב סחירים
6,199	5,061	1,823	-	13,083	נכסי חוב בלתי סחירים
-	-	-	8,922	8,922	מניות
33	-	38	10,506	10,577	השקעות פיננסיות אחרות
897	128	-	3	1,028	אחר
17,261	13,591	5,719	21,059	57,630	סך כל הנכסים
7,413	(60)	(13,742)	6,389	-	חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

יא. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

2. סיכון אשראי עבור נכסים בארץ

דירוג מקומי*				
ליום 31 בדצמבר 2019				
AA- ומעלה	A+ עד BBB-	נמוך מ-BBB-	לא מדורג	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
14,837	-	-	-	14,837
3,326	1,277	36	109	4,748
4,638	4,469	24	4,175	13,306
22,801	5,746	60	4,284	32,891
1,214	2,166	24	-	3,404

נכסי חוב בארץ:

אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים – סחירים

נכסי חוב אחרים – בלתי סחירים

סך כל נכסי החוב בארץ

מזה – נכסי חוב בדירוג פנימי

דירוג מקומי*				
ליום 31 בדצמבר 2018				
AA- ומעלה	A+ עד BBB-	נמוך מ-BBB-	לא מדורג	סה"כ
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
11,531	-	-	-	11,531
2,717	1,888	8	169	4,782
3,968	4,259	28	3,810	12,065
18,216	6,147	36	3,979	28,378
734	1,764	28	-	2,526

נכסי חוב בארץ:

אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים – סחירים

נכסי חוב אחרים – בלתי סחירים

סך כל נכסי החוב בארץ

מזה – נכסי חוב בדירוג פנימי

הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המרבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מרבי.

* המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות" ו"מדורג". נתוני חברת מדורג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 37 - ניהול סיכונים (המשך)

יא. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

3. סיכון אשראי עבור נכסים בחו"ל

דירוג בינלאומי*				
ליום 31 בדצמבר 2019				
סה"כ	לא מדורג	נמוך מ-BBB	עד BBB +BBB	A- ומעלה
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
4,599	781	329	2,388	1,101
705	-	-	35	670

נכסי חוב בחו"ל:

סך כל נכסי החוב בחו"ל

מזה- נכסים מדורגים בדירוג פנימי

דירוג בינלאומי*				
ליום 31 בדצמבר 2018				
סה"כ	לא מדורג	נמוך מ-BBB	עד BBB +BBB	A- ומעלה
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
4,014	290	297	2,244	1,183
508	-	-	12	496

נכסי חוב בחו"ל:

סך כל נכסי החוב בחו"ל

מזה- נכסים מדורגים בדירוג פנימי

הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המרבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מרבי.

* המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על-ידי הממונה S&P, Moody's ו-Fitch. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים**א. בעלי שליטה וחברות בנות**

נכון לתאריך הדוח, בעלי השליטה בחברה, ה"ה יאיר המבורגר, גדעון המבורגר ונורית מנור (להלן: "בעלי השליטה"), מחזיקים בכ- 46.49% מזכויות ההצבעה ומהון המניות המונפק של החברה. בעלי השליטה מחזיקים בחברה באמצעות "ג.י.ן ייעוץ כלכלי וניהול השקעות 2017 שותפות מוגבלת" אשר נמצאת בשליטתם ובעלותם המלאה, בה הם מחזיקים, כשותפים מוגבלים, באמצעות חברות פרטיות בבעלותם המלאה של כל אחד מבעלי השליטה (להלן: "השותפות ג.י.ן") וכן מחזיקים בשותף הכללי בשותפות ג.י.ן.

במהלך תקופת הדוח בעלי השליטה מכרו, בעסקה מחוץ לבורסה, 3% ממניות החברה אשר הוחזקו באמצעות השותפות ג.י.ן.

במהלך העסקים הרגיל שלה, החברה וחברות המוחזקות על ידה, מבצעות עסקאות עם מי שנחשבים בעלי השליטה או שלמי שנחשבים בעלי השליטה יש בהן עניין אישי לרבות עסקאות עם חברות שבעלי השליטה בחברה הם בעלי עניין בהן, וכן התחייבויות לביצוע עסקאות שהינן בתנאים מסחריים רגילים, במסגרת אספקת שירותי הקבוצה לבעלי השליטה ולחברות המוחזקות על ידם (כגון: ביטוחים, מוצרי חיסכון ארוך טווח ושירותים פיננסיים). ככל שעסקאות אלו מהוות עסקאות זניחות בהתאם לנוהל שאימצה החברה, כקבוע בתקנה 41 (א3) (1) לתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010, הרי שאינן מתוארות בנפרד בדוחות אלה.

ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה קבעו ביום 22 במרץ 2020 וביום 31 במרץ 2020, בהתאמה, כי עסקת בעל שליטה, תחשב כעסקה זניחה, אם יתקיימו בה כל התנאים הבאים:

א. היא איננה עסקה חריגה (כמשמעות המונח בחוק החברות).

ב. לגבי עסקאות ביטוח, חסכון ארוך טווח ופיננסיים: הן נעשו תחת אותם כללי הטבות שניתנים לכלל עובדי הקבוצה, כפי שאושרו ע"י דירקטוריון החברה.

ג. סכום הביטוח בשייר עצמי של החברה בכל פוליסה אינו עולה על 10 מיליוני ש"ח, וסכום הביטוח ברוטו בכל פוליסה אינו עולה על 50 מיליוני ש"ח. המגבלה האמורה לא תחול על פוליסות חיסכון.

ד. התקשרויות אחרות שעלותן השנתית המצטברת לקבוצה אינה עולה על 100,000 ש"ח.

מובהר בזאת, כי כל עסקה למתן שירותים על ידי בעל שליטה או קרובו, לא תסווג כעסקה זניחה. עוד יובהר, כי עסקאות נפרדות, אשר מתקיימת ביניהן תלות, כך שבפועל הינן חלק מאותה התקשרות, יבחנו כעסקה אחת. עסקאות שתעמודנה בפרמטרים של זניחות כאמור לא תידרשנה לאישורים מיוחדים.

ב. תגמולים והטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים)

נושאי המשרה הבכירים בקבוצה זכאים בנוסף לשכר, להטבות שלא במזומן (רכב וכדומה). הקבוצה מפקידה עבורם כספים במסגרת תכנית הטבה מוגדרת ותוכנית הפקדה מוגדרת לצורך תשלומים אחר סיום העסקה.

במסגרת אישור מדיניות התגמול של החברה ע"י האסיפה הכללית ביום 30 בנובמבר 2017 נקבע כי המדיניות חלה על דירקטורים המכהנים בחברה ו/או בחברות בנות שלה, כך שהם זכאים לתגמול עבור כהונתם בדירקטוריון ובוועדות שממונות על ידי הדירקטוריון, בהתאם לקבוע בתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), תש"ס – 2000 והם אינם זכאים למענקים או לתגמול נוסף. בנוסף להוראות הקבועות בתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), תש"ס – 2000, התגמול לדירקטורים חיצוניים המכהנים בחברה ובחברות בנות שלה, כפוף גם להוראות הקבועות בתקנה 2 לתקנות החברות (עניינים שאינם מהווים זיקה), תשס"ז-2006. במקרה שבו דירקטור ימונה לתפקיד נוסף שאינו חברות בדירקטוריון ו/או בוועדות שממונות על ידי הדירקטוריון, ייקבע התגמול בהתאם לאופי התפקיד ויובא לאישור האסיפה הכללית.

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)**ב. תגמולים והטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)****1. מדיניות התגמול של החברה**

מדיניות התגמול נועדה לשמש לצורך הנעת המנהלים הבכירים והכוונתם בהתאם ליעדי החברה ותכניתה האסטרטגית, מתוך דגש על הגברת התחרותיות בגיוס ובשימור כוח אדם איכותי בתפקידי ניהול בכירים בקבוצה. כל זאת, במטרה ליצור ערך כלכלי ארוך טווח לחברה ולבעלי מניותיה. מדיניות התגמול נערכה בהתחשב, בין היתר, בגודל החברה ואופי פעילותה, בקידום מטרות החברה, האסטרטגיה, תכנית העבודה לטווח הארוך ומדיניות ניהול הסיכונים, וכן בתנאי ההעסקה והמענקים שהיו נהוגים בחברה לנושאי המשרה בשנים קודמות, רמות שכר ותנאי כהונה והעסקה המקובלים בתאגידי ביטוח ופיננסיים בישראל ובבנקים הגדולים בישראל, וכן על בסיס שיקולים ארגוניים ובכלל זה עלויות השכר של קבוצות עובדים שונות ופערי השכר הרצויים ביניהם.

מדיניות התגמול מתייחסת לסוגים שונים של נושאי משרה, ביניהם גם לאופן התגמול של הדירקטורים המכהנים בחברה.

מדיניות התגמול עוסקת במכלול תנאי ההעסקה של נושאי המשרה שאינם דירקטורים ובכלל זה ברכיבים הבאים: (א) התגמול הקבוע שייקבע לגבי כל נושא משרה בהתאם לוותק, הידע, הניסיון, הכישורים שלו והתרומה שלו לתוצאות של הקבוצה, ובהתבסס על קבוצת ההשוואה שנקבעה; (ב) נקבע כי יישמר פער בין השכר של מנכ"ל החברה לשכר של יתר נושאי המשרה שכפופים למנכ"ל; (ג) נקבעו יחסים מינימאליים בין הרכיבים הקבועים בתנאי ההעסקה לבין סך תנאי ההעסקה; (ד) נקבע כי ניתן לשלם רכיב שכר קבוע שאינו מזכה בתנאים סוציאליים; (ה) נקבעו הוראות לעניין המענקים השנתיים מותני הביצועים, לרבות היקף מקסימאלי של מענקים לגבי המנכ"לים ולגבי נושאי המשרה הכפופים למנכ"לים; (ו) נקבעו הוראות לעניין אפשרות לתשלום של מענקים מיוחדים, שאינם קשורים למענקים השנתיים, וזאת עבור ביצועים יוצאים מן הכלל בפרויקטים ייחודיים. מענקים מיוחדים כאמור מיועדים לנושאי משרה שאינם המנכ"ל ואינם בעלי השליטה והם מוגבלים בתקציב בסכום שאינו מהותי; (ז) נקבעו הוראות לעניין מענק הוני, שיכול שיינתן אך ורק למנכ"לים; (ח) נקבעו הוראות לעניין ביטוח ושיפוי לנושאי משרה ודירקטורים; (ט) נקבעו הוראות לעניין סיום תנאי העסקה, הכוללות התייחסות לרכיבים הבאים: (i) פיצויים, שיהיו בשיעור מקסימאלי של עד 200% (100% מעבר למתחייב על פי דין), בכפוף להשלמת ותק ותנאים נוספים. (ii) תקופת הודעה מוקדמת שלא תעלה על 6 חודשים. (iii) מענק הסתגלות של עד 6 משכורות. (iv) תגמול עבור התחייבות לאי תחרות. נקבע, כי התקשרות בהסכם אי תחרות תיעשה במקרים חריגים בלבד ובכפוף לתנאים שנקבעו במדיניות התגמול.

פרטים לגבי המענקים השנתיים: נקבעו הוראות לפיהן תשלום מענקים מותני תוצאות ייעשה רק בשנים בהן השיגה החברה תוצאות משביעות רצון. כמו כן, על מנת למנוע נטילת סיכונים קצרי טווח, הוגבל היקף המענקים מותני התוצאות, לפי מכפלה של משכורות. בנוסף נקבע, כי המענקים יחושבו לפי עמידה ביעדים ארוכי טווח ולא חד פעמיים של השנה השוטפת בלבד. לשם כך נקבע בתכנית התגמול, כי הפרמטרים השונים יחושבו בנפרד לגבי השנה השוטפת ולגבי השנתיים שקדמו לה, כאשר משקל הפרמטרים השונים בגין השנה השוטפת, בקביעת הציון הכולל לשם חישוב המענק השנתי, יהיה 50%, משקל השנה שקדמה לה יהיה 30% ומשקל השנה שקודמת לה יהיה 20%.

במסגרת המענק השנתי תלוי התוצאות קיים רכיב של שיקול דעת, שהינו מוגבל ל- 20% לגבי המנכ"ל¹ ולגבי נושאי המשרה האחרים (למעט לגבי נושאי משרה בתפקידי בקרה ופיקוח).

במסגרת מדיניות התגמול נקבעה הוראה, לפיה ככלל החברה תכבד הסכמים קיימים, אפילו במקום שבו הם סוטים ממדיניות התגמול, אלא אם כן נקבעה הוראה מפורשת שונה במדיניות התגמול.

מדיניות התגמול כוללת תקרה לעלות ההעסקה השנתית החזויה של נושאי משרה בחברה.

בהתאם לחוק תגמול נושאי משרה במוסדות פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג) תשע"ו-2016 ("חוק תגמול נושאי משרה"), נקבעה במדיניות התגמול עלות העסקה שנתית חזויה מקסימלית לבעלי תפקידים מרכזיים (להלן יצוינו ההוראות הרלוונטיות לנושאי המשרה המכהנים במועד דוח זה):

¹ נכון למועד זה, תגמול המנכ"ל אינו כולל רכיב של מענק משתנה.

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ב. תגמולים והטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)

1. מדיניות התגמול של החברה (המשך)

ביחס למנכ"ל החברה - עלות העסקתו השנתית החזויה של מנכ"ל החברה לא תעלה על עלות העסקה אשר ההוצאה השנתית החזויה בגינה, לפי עלות משרה מלאה, שווה ליחס של פי 35 מההוצאה השנתית החזויה בשל התגמול הנמוך ביותר, לפי עלות משרה מלאה, ששולם לעובד החברה, בשנה הקלנדרית הקודמת לשנה שעברה מחושבת עלות ההעסקה החזויה של מנכ"ל החברה. החברה תישא בעלות המס הנובעת מ"ההוצאה העודפת" (קרי, מכך ש"ההוצאה העודפת" לא תותר בניכוי לצרכי מס לחברה) כאמור בסעיף 4 לחוק תגמול נושאי משרה.

ביחס ליו"ר הדירקטוריון - בהתאם לאישור האסיפה הכללית של החברה, עלות העסקתו השנתית החזויה של יו"ר דירקטוריון החברה אינה עולה על 2.5 מיליון ש"ח בשנה. החברה תישא בעלות המס הנובעת מ"ההוצאה העודפת" (קרי, מכך ש"ההוצאה העודפת" לא תותר בניכוי לצרכי מס לחברה) כאמור בסעיף 4 לחוק תגמול נושאי משרה.

ביחס ליתר נושאי המשרה והעובדים בקבוצה נקבע במדיניות התגמול כי עלות העסקתם השנתית החזויה לא תעלה על 2.5 מיליון ש"ח, וזאת אלא אם יאשרו זאת ועדת התגמול והדירקטוריון מנימוקים מיוחדים. הקבוצה תישא בעלות המס הנובעת מההוצאה העודפת (ככל שעלות ההעסקה השנתית החזויה, לרבות פיצויי פיטורין על פי דין וכן תגמולי מעביד יעלו על 2.5 מיליון ש"ח).

ביום 30 בנובמבר 2017 אישרה האסיפה הכללית של החברה, לאחר שאישרו זאת דירקטוריון החברה וועדת התגמול של החברה, את מדיניות התגמול המעודכנת של החברה (להלן: "מדיניות תגמול מעודכנת"). במדיניות התגמול המעודכנת בוצע עדכון לשיטת החישוב של המדדים הליניאריים, המשמשים לקביעת החלק הכמותי בתגמול המשתנה של נושאי משרה בחברה. לפרטים נוספים אודות העדכונים ראה דיווח מיידי של החברה מיום 25 באוקטובר 2017 אסמכתא: 2017-01-093856.

במדיניות התגמול של החברה נקבע, כי היא תשמש כמדיניות מנחה (אך לא מחייבת) גם בחברות הבנות העיקריות של החברה. לפרטים בדבר מדיניות התגמול שאומצה בגופים המוסדיים בקבוצה, ראה סעיף 2 להלן.

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)**ב. תגמולים והטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)****2. מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה**

בנובמבר 2013 אימצו החברות הבנות של החברה, שהינן גופים מוסדיים (להלן: "הגופים המוסדיים"), מדיניות תגמול המבוססת על מדיניות התגמול של החברה. מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה עודכנה מספר פעמים לאורך השנים בהתאם להוראות רגולטוריות מעודכנות אשר פורסמו.

ביום 11 ביולי 2019 פרסם הממונה חוזר שעניינו "תיקון הוראות החוזר המאוחד חלק 1 שער 5, פרק 5 שכותרתו "תגמול" (להלן: "החוזר"), המעדכן ומבטל את חוזר "מדיניות תגמול בגופים מוסדיים" וחוזר "מדיניות תגמול בגופים מוסדיים- תיקון" (להלן: "חוזר מדיניות תגמול"), ומשלבם בחוזר המאוחד, בהתאם לאסדרה רלוונטית שהתגבשה בתחום ובכלל זה בהתאם להוראות חוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצורכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016, לתיקון הוראות חוק החברות, התשנ"ט-1999 ובתקנות לפיו, והוראות המפקח על הבנקים שעודכנו על רקע זה.

בהמשך לפרסום החוזר, ביום 25 באוגוסט 2019 וביום 29 באוגוסט 2019 אישרו ועדת התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה ודירקטוריון הראל ביטוח, בהתאמה, את עדכון מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצת הראל.

מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים חלה גם על חלק מנושאי המשרה בחברה אשר מכהנים גם כנושאי משרה בהראל ביטוח.

במדיניות שאושרה עודכנו, בין היתר, הנושאים הבאים:

- (א) צומצמה רשימת בעלי התפקידים הכפופים למדיניות התגמול, בהתאם להוראות החוזר.
- (ב) נקבע כי שינוי לא מהותי בתנאי התגמול של נושא משרה שכפוף למנכ"ל, לא יצריך אישור דירקטוריון או ועדת תגמול וניתן יהיה להסתפק באישורו של המנכ"ל, ככל שהשינוי עולה בקנה אחד עם מדיניות התגמול.
- (ג) בוטלה החובה לקביעת יחס ההכפלה בתגמול היו"ר ונקבע שתגמול יושב ראש הדירקטוריון יקבע בהתחשב בתגמול דירקטור חיצוני ובשיעור המשרה של היו"ר, ובשיקולים נוספים המפורטים במדיניות.
- (ד) קריטריונים לקביעה של רכיב משתנה- נקבע כי ניתן יהיה להעניק לבעל תפקיד מרכזי רכיב משתנה על פי שיקול דעת, בהתחשב בטיב עבודתו ותרומתו, ובלבד ששכריו של מרכיב זה לא יעלה על שלוש משכורות חודשיות בשנה. כמו כן, הוחרגו פונקציות הבקרה מההוראה למדידת הרכיב המשתנה באמצעות משתנים פיננסיים, משתני שוק ומשתנים חשבונאיים.
- (ה) דחיה - בהתאם להוראות החוזר, נקבע כי הראל ביטוח לא תדחה ולא תפרוס תשלום של רכיב משתנה שהוענק לבעל תפקיד מרכזי בשנה קלנדרית מסוימת, ובלבד שסך התגמול בגין שנה זו אינו עולה על התקרה לתשלום (כהגדרתה בפקודת מס הכנסה [נוסח חדש]) וסך הרכיב המשתנה אינו עולה על 40% מהרכיב הקבוע באותה שנה.
- (ו) נקבע כי הראל ביטוח תהא רשאית להעניק מענק חתימה בעד שנת עבודתו הראשונה של בעל התפקיד בגוף המוסדי, וזאת כתגמול משתנה שאינו מותנה ביצועים.
- (ז) נקבע כי הראל ביטוח תהיה רשאית להעניק תגמולים משתנים שאינם מותני ביצועים גם כמענק שימור, לעובד שהוגדר במדיניות התגמול כ"עובד מפתח" שאינו "נושא משרה" כהגדרתו בחוק החברות.
- (ח) מענקי פרישה – בהתאם לחוזר, נמחקה ההוראה במדיניות הדורשת כי מענקי פרישה יותנו בביצועים בפועל, וכן נקבעה הקלה המאפשרת שלא לדחות ולפרוס מענק פרישה (אם צריך יהיה לפרוס אותו, לפי הוראות החוזר והמדיניות), ככל שסך מענק הפרישה אינו עולה על שלוש משכורות.

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)**ב. תגמולים והטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)****3. תנאי העסקה - בעלי השליטה**

ביום 30 בנובמבר 2017 אישרה האסיפה הכללית של החברה את תנאי ההעסקה של בעלי השליטה בחברה (לאחר שאלו אושרו ביום 19 באוקטובר 2017 על ידי ועדת התגמול של החברה וביום 25 באוקטובר 2017 על ידי דירקטוריון החברה). במסגרת האישור מחדש של ההתקשרויות עם בעלי השליטה, לא בוצע כל שינוי לעומת תנאי העסקתם הקיימים. יובהר, כי תנאי העסקתם של בעלי השליטה, הינם נמוכים משמעותית מתנאי ההעסקה שאושרו לבעלי השליטה באסיפה הכללית של החברה מיום 17 בנובמבר 2014, וזאת עקב הודעת הויתור שהעבירו בעלי השליטה לחברה, כמפורט להלן. בהתאם לדין הקיים במועד דוח זה, היא צורך באישור מחדש של ההתקשרויות עם בעלי השליטה בחלוף שלוש שנים ממועד תחילת ההתקשרות (30 בנובמבר 2020), וזאת בשל היותם בעלי שליטה בחברה. יצוין כי עובר לקיומה של האסיפה הכללית כאמור, אשר אישרה את תנאי ההעסקה המעודכנים של בעלי השליטה, ביום 22 בספטמבר 2016, התקבלו אצל החברה הודעות ויתור מאת מר יאיר המבורגר, מר גדעון המבורגר ומר יואב מנור, בעלי השליטה בחברה, כי לאור חוק תגמול נושאי משרה, הם מוותרים על המענקים השנתיים להם הם זכאים בהתאם לתנאי העסקתם, וכן על זכותם לגילום מלא של עלות החזקת רכב, וזאת החל מיום 12 באוקטובר 2016 (להלן: "המועד הקובע"), כך שהחל מהמועד הקובע עלות העסקתו השנתית החזויה של מר יאיר המבורגר לא תעלה על 2.5 מיליון ש"ח בשנה ועלות העסקתם השנתית החזויה של כל אחד מה"ה גדעון המבורגר ויואב מנור, לא תעלה על 80% מעלות העסקתו השנתית החזויה של מר יאיר המבורגר. בהתאם לאמור, מענק בעלי השליטה בגין שנת 2016, שיקף כבר את האמור בהודעות הויתור. בהתאם לתנאי ההעסקה המעודכנים של בעלי השליטה, כמפורט בסעיף זה לעיל, בעלי השליטה אינם זכאים לקבלת מענק כלשהו בגין שנת 2019.

א. תנאי העסקה - מר יאיר המבורגר:

מר יאיר המבורגר, עומד בראש קבוצת הראל ביטוח ופיננסים, מאז היווסדה ומכהן כיו"ר דירקטוריון החברה וכן כיו"ר דירקטוריון הראל ביטוח. בנוסף, מכהן מר יאיר המבורגר בדירקטוריונים של החברות הבאות בקבוצה: Interasco, Turk, Nippon, הראל פיננסים, הראל קרנות נאמנות בע"מ, יו"ר דירקטוריון הראל הנפקות, חבר בוועדת השקעות שאינן תלויות תשואה (נוסטרו) של הגופים המוסדיים בקבוצה ודירקטור בחברות נוספות בקבוצה. מר יאיר המבורגר מכהן בחברה ובחברות הבנות שלה במשרה מלאה, ואינו עוסק בתפקידים עסקיים אחרים מעבר לתפקידיו בקבוצת הראל. המשכורת החודשית של מר יאיר המבורגר הינה 160,000 ש"ח (להלן בסעיף זה: "המשכורת"). המשכורת צמודה למדד המחירים לצרכן ומעודכנת בהתאם לגובה עליית המדד אחת לשנה בגין שכר ינואר בכל שנה. החברה מפרישה בגין המשכורת הפרשות סוציאליות כמקובל. יאיר המבורגר זכאי ל - 22 ימי חופשה שנתיים. ימי חופשה שלא נוצלו, לרבות בגין תקופת העסקתו של מר יאיר המבורגר החל ממועד העסקתו בחברה, ייצברו וייפדו בתום העסקתו בחברה. מר יאיר המבורגר זכאי ל-30 ימי מחלה בשנה, וכן יהיה זכאי לצבור ימים אלו, אולם הוא לא יהיה זכאי לפדותם במועד סיום העסקתו בחברה. מר המבורגר זכאי ל-13 ימי הבראה בשנה. כמו כן, מר המבורגר זכאי להפרשות לקרן השתלמות בגין המשכורת (7.5% מהמשכורת על חשבון המעסיק ו-2.5% על חשבון העובד).

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)**ב. תגמולים והטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)****3. תנאי העסקה - בעלי השליטה (המשך)****א. תנאי העסקה - מר יאיר המבורגר: (המשך)**

מר יאיר המבורגר זכאי על חשבון החברה, לרכב בעלות של עד 650,000 ש"ח, צמוד למדד דצמבר 2011 (סך של 675,265 ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2019). ככל שיבחר לרכוש רכב בעלות גבוהה יותר, יישא מר יאיר המבורגר ביתרת העלות. כאמור במבוא לסעיף 3 זה לעיל, בהתאם להודעות הויתור שהעבירו בעלי השליטה לחברה ביום 22 בספטמבר 2016, החל מיום 12 באוקטובר 2016 מר יאיר המבורגר אינו זכאי לגילום מלא של עלות החזקת רכבו.

מר יאיר המבורגר אינו זכאי להשתתף בתכניות להענקת אופציות על ידי החברה. בנוסף, מובהר, כי מר יאיר המבורגר אינו זכאי לתגמול נוסף בגין כהונתו כדירקטור בחברות הקבוצה.

למר יאיר המבורגר הוענק כתב שיפוי, במסגרת החלטות החברה כפי שאושרו על ידי האסיפה הכללית של החברה ביולי 2006. מר המבורגר כלול בביטוח נושאי משרה ודירקטורים אשר החברה עורכת, בתנאים זהים ליתר הדירקטורים ונושאי המשרה בחברה.

כאמור במבוא לסעיף 3 זה לעיל, בהתאם להודעות הויתור שהעבירו בעלי השליטה לחברה ביום 22 בספטמבר 2016, החל מיום 12 באוקטובר 2016 מר יאיר המבורגר אינו זכאי למענק השנתי.

עם סיום יחסי עובד-מעביד מכל סיבה שהיא, יהא מר יאיר המבורגר זכאי לפיצויים בגובה הפיצויים המגיעים על פי דין במקרה של פטורים, בניכוי הסכומים שנצברו לטובת מר יאיר המבורגר בגין פיצויי פטורים בקופות הגמל/ביטוח המנהלים וכן תועבר למר יאיר המבורגר הבעלות בקופות הגמל/ביטוח המנהלים אשר בהן נעשו ההפרשות כאמור לזכותו (להלן: "פיצויי פרישה").

מר יאיר המבורגר זכאי במועד סיום העסקתו בחברה לכפל פיצויי פרישה, דהיינו פיצויים בשיעור של 100% נוספים (מעבר לפיצויים המחויבים על פי דין).

בהתאם להוראות מדיניות התגמול המעודכנת של הגופים המוסדיים בקבוצה, תבוצע פרישה של חלק מהפיצויים הנוספים (מעבר ל-100%) (להלן: "מענק הפרישה"), אשר יצברו בגין תקופת העסקה שלאחר 31 בדצמבר 2016, כאשר הפרישה תיעשה כדלקמן: 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 12 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר יאיר המבורגר; 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 24 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר יאיר המבורגר; 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 42 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר יאיר המבורגר. סכומים שנדחו ישולמו במועדים הקבועים לעיל, בכפוף להתקיימות התנאים המצטברים הבאים: לא התגלו טעויות בחישוב סכום המענק וכן לא התגלה שהמענק ניתן בהתבסס על רמת סיכון שבדיעבד התברר שלא שיקפה באופן מהותי את החשיפה בפועל של הגוף המוסדי או של כספי העמיתים; בהתאם לדוחות הכספיים האחרונים שפורסמו לפני מועד התשלום, הראל ביטוח עומדת בדרישות ההון החלות עליה; הראל ביטוח הציגה רווח כולל בדוחות הכספיים האחרונים שפרסמה (רבעוניים או שנתיים) בטרם מועד התשלום. לא התקיים איזה מבין שני התנאים האחרונים האמורים, יידחה התשלום עד המועד בו יתקיימו שני התנאים כאמור.

מר יאיר המבורגר התחייב לאי תחרות בחברה ובעסקי החברה, לרבות באמצעות העסקה או מתן שירותים לתאגיד המתחרה בעסקי החברה, וזאת לתקופה בת 36 חודשים, מתום העסקתו בחברה.

מובהר, כי תקופת ההודעה המוקדמת תהא 30 יום בלבד. מר יאיר המבורגר לא יהיה זכאי לתקופת הסתגלות או לדמי הסתגלות.

ב. תנאי העסקה - מר גדעון המבורגר:

מר גדעון המבורגר מכהן בקבוצת הראל בתפקידים בכירים, מאז היווסדה ומכהן כיום בתפקידים העיקריים הבאים: חבר בדירקטוריון החברה ונשיא הראל, חבר בדירקטוריון Interasco, הראל פיננסיים והראל הנפקות. בנוסף, מר גדעון המבורגר עוסק בנושאי ביטוח משנה, וזאת הן עבור הראל ביטוח והן עבור חברות הביטוח האחרות בקבוצה. מר גדעון המבורגר מכהן בחברה ובחברות הבנות שלה במשרה מלאה, ואינו עוסק בתפקידים עסקיים אחרים מעבר לתפקידיו בקבוצת הראל.

המשכורת החודשית של מר גדעון המבורגר הינה בסך 127,000 ש"ח (להלן בסעיף זה: "המשכורת"). המשכורת צמודה ומעודכנת בהתאם לגובה עליית המדד אחת לשנה בגין שכר ינואר בכל שנה. החברה מפרישה בגין המשכורת הפרשות סוציאליות כמקובל. מר גדעון המבורגר זכאי ל-22 ימי חופשה שנתיים. ימי חופשה שלא נוצלו, לרבות בגין תקופת העסקתו של מר גדעון המבורגר החל ממועד העסקתו בחברה, ייצברו וייפדו בתום העסקתו בחברה. מר גדעון המבורגר זכאי ל-30 ימי מחלה בשנה, וכן יהיה זכאי לצבור ימים אלו, אולם הוא לא יהיה זכאי לפדותם במועד סיום העסקתו בחברה. מר המבורגר זכאי ל-13 ימי הבראה בשנה. כמו כן, מר המבורגר זכאי להפרשות לקרן השתלמות בגין המשכורת (7.5% מהמשכורת על חשבון המעסיק ו-2.5% על חשבון העובד).

מר גדעון המבורגר זכאי על חשבון החברה לרכב בעלות של עד 650,000 ש"ח, צמוד למדד דצמבר 2011 (סך של 675,265 ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2019). ככל שיבחר לרכוש רכב בעלות גבוהה יותר, יישא מר גדעון המבורגר ביתרת העלות. כאמור במבוא לסעיף 3 זה לעיל, בהתאם להודעות הויתור שהעבירו בעלי השליטה לחברה ביום 22 בספטמבר 2016, החל מיום 12 באוקטובר 2016 מר גדעון המבורגר אינו זכאי לגילום מלא של עלות החזקת רכבו.

מר גדעון המבורגר אינו זכאי להשתתף בתכניות להענקת אופציות על ידי החברה. בנוסף, מובהר, כי מר גדעון המבורגר אינו זכאי לתגמול נוסף בגין כהונתו כדירקטור בחברות הקבוצה.

למר גדעון המבורגר הוענק כתב שיפוי, במסגרת החלטות החברה כפי שאושרו על ידי האסיפה הכללית של החברה בחודש יולי שנת 2006. מר המבורגר כלול בביטוח נושאי משרה ודירקטורים אשר החברה עורכת, בתנאים זהים ליתר הדירקטורים ונושאי המשרה בחברה.

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)**ב. תגמולים והטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)****3. תנאי העסקה - בעלי השליטה (המשך)****ב. תנאי העסקה - מר גדעון המבורגר: (המשך)**

כאמור במבוא לסעיף 3 זה לעיל, בהתאם להודעות הויתור שהעבירו בעלי השליטה לחברה ביום 22 בספטמבר 2016, החל מיום 12 באוקטובר 2016 מר גדעון המבורגר אינו זכאי למענק השנתי.

עם סיום יחסי עובד-מעביד מכל סיבה שהיא, יהא מר גדעון המבורגר זכאי לפיצויים בגובה כפל הפיצויים המגיעים על פי דין במקרה של פיטורים (דהיינו: פיצויים בשיעור של 100% מעבר לפיצויים המחויבים על פי דין), בניכוי הסכומים שנצברו לטובת מר גדעון המבורגר בגין פיצויי פיטורים בקופות הגמל/ביטוח המנהלים וכן תועבר למר גדעון המבורגר הבעלות בקופות הגמל/ביטוח המנהלים אשר בהן נעשו ההפרשות כאמור לזכותו (להלן: "פיצויי פרישה").

בהתאם להוראות מדיניות התגמול המעודכנת של הגופים המוסדיים בקבוצה, תבוצע פריסה של חלק מהפיצויים הנוספים (מעבר ל-100%) (להלן: "מענק הפרישה"), אשר יצברו בגין תקופת העסקה שלאחר 31 בדצמבר 2016, כאשר הפריסה תיעשה כדלקמן: 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 12 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר גדעון המבורגר; 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 24 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר גדעון המבורגר; 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 42 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר גדעון המבורגר. סכומים שנדחו ישולמו במועדים הקבועים לעיל, בכפוף להתקיימות התנאים המצטברים הבאים: לא התגלו טעויות בחישוב סכום המענק וכן לא התגלה שהמענק ניתן בהתבסס על רמת סיכון שבדיעבד התברר שלא שיקפה באופן מהותי את החשיפה בפועל של הגוף המוסדי או של כספי העמיתים; בהתאם לדוחות הכספיים האחרונים שפורסמו לפני מועד התשלום, הראל ביטוח עומדת בדרישות ההון החלות עליה; הראל ביטוח הציגה רווח כולל בדוחות הכספיים האחרונים שפרסמה (רבעוני או שנתי) בטרם מועד התשלום. לא התקיים איזה מבין שני התנאים האחרונים האמורים, יידחה התשלום עד המועד בו יתקיימו שני התנאים כאמור.

מר גדעון המבורגר התחייב לאי תחרות בחברה ובעסקי החברה, לרבות באמצעות העסקה או מתן שירותים לתאגיד המתחרה בעסקי החברה, וזאת לתקופה בת 36 חודשים, מתום העסקתו בחברה.

מובהר, כי תקופת ההודעה המוקדמת תהא 30 יום בלבד. מר גדעון המבורגר לא יהיה זכאי לתקופת הסתגלות או לדמי הסתגלות.

ג. תנאי העסקה - מר יואב מנור:

מר יואב מנור מכהן בתפקידים בכירים בקבוצת הראל מאז היווסדה. כיום משמש מר מנור כיו"ר פעיל של דירקטוריון הראל המשמר מחשבים, שהינה חברה המעניקה שירותי מיכון ומחשוב לחברות השונות בקבוצת הראל, וכדירקטור בחברות הבאות בקבוצה: הראל השקעות, הראל ביטוח, בהראל פיננסים, הראל הנפקות ובחברות בנות נוספות של החברה. מר מנור מכהן בחברה ובחברות הבנות שלה במשרה מלאה, ואינו עוסק בתפקידים עסקיים אחרים מעבר לתפקידיו בקבוצת הראל.

המשכורת החודשית של מר יואב מנור הינה בסך 127,000 ש"ח (להלן בסעיף זה: "המשכורת"). המשכורת צמודה למדד המחירים לצרכן ומעודכנת בהתאם לגובה עליית המדד אחת לשנה בגין שכר ינואר בכל שנה.

החברה מפרישה בגין המשכורת הפרשות סוציאליות כמקובל. יואב מנור זכאי ל-22 ימי חופשה שנתיים. ימי חופשה שלא נוצלו, לרבות בגין תקופת העסקתו של מר יואב מנור החל ממועד העסקתו בחברה, ייצברו וייפדו בתום העסקתו בחברה. מר יואב מנור זכאי ל-30 ימי מחלה בשנה, וכן יהיה זכאי לצבור ימים אלו, אולם הוא לא יהיה זכאי לפדותם במועד סיום העסקתו בחברה. מר מנור זכאי ל-13 ימי הבראה בשנה. כמו כן, מר מנור זכאי להפרשות לקרן השתלמות בגין המשכורת (7.5% מהמשכורת על חשבון המעסיק ו-2.5% על חשבון העובד).

מר יואב מנור זכאי על חשבון החברה לרכב בעלות של עד 650,000 ש"ח, צמוד למדד דצמבר 2011 (סך של 675,265 ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2019). ככל שיבחר לרכוש רכב בעלות גבוהה יותר, יישא מר יואב מנור ביתרת העלות. כאמור במבוא לסעיף 3 זה לעיל, בהתאם להודעות הויתור שהעבירו בעלי השליטה לחברה ביום 22 בספטמבר 2016, החל מיום 12 באוקטובר 2016 מר יואב מנור אינו זכאי לגילום מלא של עלות החזקת רכבו.

מר יואב מנור אינו זכאי להשתתף בתכניות להענקת אופציות על ידי החברה. בנוסף, מובהר, כי מר יואב מנור אינו זכאי לתגמול נוסף בגין כהונתו כדירקטור בחברות הקבוצה.

למר יואב מנור הוענק כתב שיפוי, במסגרת החלטות החברה כפי שאושרו על ידי האסיפה הכללית של החברה בחודש יולי שנת 2006. מר מנור כלול בביטוח נושאי משרה ודירקטורים אשר החברה עורכת, בתנאים זהים ליתר הדירקטורים ונושאי המשרה בחברה.

כאמור במבוא לסעיף 3 זה לעיל, בהתאם להודעות הויתור שהעבירו בעלי השליטה לחברה ביום 22 בספטמבר 2016, החל מיום 12 באוקטובר 2016 מר יואב מנור אינו זכאי למענק השנתי.

עם סיום יחסי עובד-מעביד מכל סיבה שהיא, יהא מר יואב מנור זכאי לפיצויים בגובה כפל הפיצויים המגיעים על פי דין (דהיינו פיצויים בסך 100% מעבר לפיצויים המחויבים על פי דין) במקרה של פיטורים, בניכוי הסכומים שנצברו לטובת מר יואב מנור בגין פיצויי פיטורים בקופות הגמל/ביטוח המנהלים וכן תועבר למר יואב מנור הבעלות בקופות הגמל/ביטוח המנהלים אשר בהן נעשו ההפרשות כאמור לזכותו (להלן: "פיצויי פרישה").

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)**ב. תגמולים והטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)****3. תנאי העסקה - בעלי השליטה (המשך)****ג. תנאי העסקה - מר יואב מנור: (המשך)**

בהתאם להוראות מדיניות התגמול המעודכנת של הגופים המוסדיים בקבוצה, תבוצע פריסה של חלק מהפיצויים הנוספים (מעבר ל-100%) (להלן: "מענק הפרישה"), אשר יצברו בגין תקופת ההעסקה שלאחר 31 בדצמבר 2016, כאשר הפריסה תיעשה כדלקמן: 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 12 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר יואב מנור; 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 24 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר יואב מנור; 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 42 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר יואב מנור. סכומים שנדחו ישולמו במועדים הקבועים לעיל, בכפוף להתקיימות התנאים המצטברים הבאים: לא התגלו טעויות בחישוב סכום המענק וכן לא התגלה שהמענק ניתן בהתבסס על רמת סיכון שבדיעבד התברר שלא שיקפה באופן מהותי את החשיפה בפועל של הגוף המוסדי או של כספי העמיתים; בהתאם לדוחות הכספיים האחרונים שפורסמו לפני מועד התשלום, הראל ביטוח עומדת בדרישות ההון החלות עליה; הראל ביטוח הציגה רווח כולל בדוחות הכספיים האחרונים שפרסמה (רבעוני או שנתי) בטרם מועד התשלום. לא התקיים איזה מבין שני התנאים האחרונים האמורים, יידחה התשלום עד המועד בו יתקיימו שני התנאים כאמור.

מר יואב מנור התחייב לאי תחרות בחברה ובעסקי החברה, לרבות באמצעות העסקה או מתן שירותים לתאגיד המתחרה בעסקי החברה, וזאת לתקופה בת 36 חודשים, מתום העסקתו בחברה. מובהר, כי תקופת ההודעה המוקדמת תהא 30 יום בלבד. מר יואב מנור לא יהיה זכאי לתקופת הסתגלות או לדמי הסתגלות.

4. תנאי העסקה מנכ"ל החברה ומנכ"ל הראל ביטוח - מר מישל סיבוני

מר סיבוני מכהן כמנכ"ל הראל ביטוח החל משנת 2009, וכן כיהן כמנכ"ל משותף של החברה (בנוסף לתפקידו כמנכ"ל הראל ביטוח) משנת 2011 ועד תום שנת 2015, מועד בו הוחלט כי מר סיבוני יתרכז בתפקידו המרכזי כמנכ"ל הראל ביטוח, וזאת על מנת להוביל מהלך של שינוי אסטרטגי בקבוצה, ועקב כך הפסיק לכהן כמנכ"ל החברה ומונה מנכ"ל לחברה במקומו. בינואר 2017, הסכים מר סיבוני לקחת על עצמו שוב גם את תפקיד מנכ"ל החברה, וזאת ללא כל תמורה נוספת בגין כהונה נוספת זו². בעקבות עדכון מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה, עודכן הסכם ההעסקה של מנכ"ל הראל ביטוח מיום 25 באוגוסט 2013, באופן התואם את מדיניות התגמול המעודכנת של הגופים המוסדיים ואת הוראות חוק תגמול נושאי משרה. עדכון הסכם ההעסקה חל החל מיום 12 באוקטובר 2016 (להלן: "מועד העדכון"). ככלל תנאי ההעסקה המעודכנים תואמים את מדיניות התגמול של החברה, תוך שמירה על רכיבים שקיימים בתנאי ההעסקה הקודמים. להלן פירוט תנאי ההעסקה הנוכחיים של מר מישל סיבוני:

תקופת ההעסקה

הוראות הסכם ההעסקה חלות לתקופה בלתי קצובה. על אף האמור, כל אחד מהצדדים רשאי לסיים את ההסכם בכל עת, בהודעה מוקדמת של 180 יום מראש.

שכר שוטף

משכורתו החדשית של מר סיבוני החל מינואר 2018 עומדת על סך של כ- 248 אלפי ש"ח.

תנאים נלווים

מר מישל סיבוני זכאי להחזר הוצאות סבירות שיוצאו על ידו במסגרת מילוי תפקידו, לרבות החזקת טלפון / טלפון סלולרי, דמי חבר לאגודות מקצועיות, מנוי לעיתונים וספרות מקצועית, ביטוח אחריות מקצועית, בדיקות סקר תקופתיות, פוליסת ביטוח בריאות / שיניים קבוצתית לעובדי קבוצת הראל, פוליסת ריסק קבוצתית לבכירים בקבוצת הראל, פוליסת אובדן כושר עבודה קבוצתית לעובדים בקבוצת הראל, השתתפות בהשתלמויות ונסיעות תמרוץ לסוכנים (כולל ב/ת זוג), פעילויות רווחה כמקובל בקבוצת הראל (כגון: שי לחג, נופש, ארוחות, ימי גיבוש וכיוצא"ב), רכישת מוצרי ביטוח של קבוצת הראל בתנאים הניתנים לעובדי הקבוצה, רכישת מוצרים פיננסיים של הראל פיננסיים בתנאים הניתנים לעובדי הקבוצה. מר מישל סיבוני יהיה רשאי, בכל עת, לקבל מהראל ביטוח רכב לשימוש, כמקובל לגבי מנכ"ל החברה. במקרה שיבחר לקבל רכב כאמור לשימוש, שווי הרכב ייזקף במסגרת המשכורת השוטפת וההווה חלק מהבסיס להפרשות לפי הוראות הסכם ההעסקה.

החברה תפריש בגין המשכורת הפרשות סוציאליות כמקובל לתגמולים, פיצויים ואובדן כושר עבודה. כמו כן, מר מישל סיבוני זכאי להפרשות לקרן השתלמות בגין המשכורת (7.5% מהמשכורת על חשבון המעסיק ו- 2.5% על חשבון העובד). מר מישל סיבוני זכאי ל-10 ימי הבראה בשנה בהתאם לתעריף המתפרסם על ידי לשכת התיאום של הארגונים הכלכליים (ללא שינוי מהסכם ההעסקה הקיים).

מר מישל סיבוני זכאי לחופשה בת 35 ימי עבודה בשנה. מר מישל סיבוני זכאי ל-30 ימי מחלה בשנה, וכן יהיה זכאי לצבור ימים אלו עד לסך של 180 ימים, אולם הוא לא יהיה זכאי לפדותם במועד סיום העסקתו בחברה. למר מישל סיבוני הוענק כתב שיפוי, במסגרת החלטות החברה כפי שאושרו על ידי האסיפה הכללית של החברה בחודש יולי שנת 2006 ובאסיפה הכללית של החברה בחודש מרץ 2012.

² בהתאם, לא ישתנה תגמולו של מר סיבוני אם מסיבה כלשהי, יחדל מר סיבוני מלכהן כמנכ"ל החברה וימשיך בכהונתו כמנכ"ל הראל ביטוח.

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)**ב. תגמולים והטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)****4. תנאי העסקה מנכ"ל החברה ומנכ"ל הראל ביטוח - מר מישל סיבוני (המשך)****סיום העסקה**

מר סיבוני יהיה זכאי לשכר עבור 8 חודשי הסתגלות. מר מישל סיבוני יהיה זכאי לפיצויים בגובה 200% (100% מעל הפיצויים ע"פ דין) בגין התקופה שחלה ביום 1 באוגוסט 2009 ועד למועד עדכון הסכם ההעסקה (אוקטובר 2016). בגין התקופה מתחילת העסקתו בחברה ועד ליום 31 ביולי 2009 (מועד מינויו לתפקיד מנכ"ל הראל ביטוח) יהיה מר סיבוני זכאי לפיצויי פיטורים בגובה 150% (בהסכם ההעסקה הנוכחי הזכאות היא ל-100% בגין תקופה זו).

מר מישל סיבוני התחייב לאי תחרות בתום העסקתו, וזאת לתקופה של 7 שנים מתום העסקתו בחברה, תמורת מענק אי תחרות בסכום של 5,000,000 ש"ח. בהתאם להתחייבות לאי תחרות מר סיבוני התחייב, כי במהלך תקופת אי התחרות הוא לא ישמש כמנכ"ל של חברת ביטוח בישראל, בין כשכיר ובין כנותן שירותים וכן התחייב שלא לעשות שימוש בידע שנצבר ושייצבר לו בחברה בתחום ביטוחי הבריאות ובהתאם לכך הוא התחייב שלא לשמש כיועץ לחברות ביטוח בתחום ביטוחי בריאות. בהתאם למדיניות התגמול של החברה, מר סיבוני יהיה זכאי, יחד עם בני משפחתו, להמשיך ולהיכלל בפוליסות הביטוח הקבוצתיות של עובדי הראל, לאחר סיום ההעסקה, תוך תשלום הפרמיות, בהתאם לסכומים שיהיו מקובלים לגבי כלל עובדי הקבוצה.

זכויות העבר של מנכ"ל הראל ביטוח, שנצברו והופרשו בעבר בדוחות הכספיים של הראל ביטוח, בגין סכום הפיצויים המוגדלים שיגיעו למנכ"ל הראל ביטוח עד למועד העדכון וכן דמי ההסתגלות, הופקדו בנאמנות לטובת מנכ"ל הראל ביטוח בפוליסות חסכון, והם ישוחררו למנכ"ל הראל ביטוח בהתקיים הזכאות לקבלת הכספים כאמור בסיום העסקתו בהראל ביטוח. הראל ביטוח הופטרה במועד ההפקדה מכל התחייבויותיה כלפי מנכ"ל הראל ביטוח בקשר עם סכומים אלו, בהגיע מועד סיום העסקתו של מנכ"ל הראל ביטוח.

לפרטים אודות התקשרות החברה עם מר סיבוני בעסקת "המצפן – שותפים לדרך בע"מ" - ראה באור 38ה'.

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ב. תגמולים והטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)

5. תגמולים והטבות בגין העסקת אנשי מפתח ניהוליים (לרבות יושב ראש הדירקטוריון) כוללות:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2017		2018		2019	
מיליוני ש"ח	מס' אנשים	מיליוני ש"ח	מס' אנשים	מיליוני ש"ח	מס' אנשים
21	10	20	9	21	9
2	10	2	9	2	9
23		22		23	

הטבות לעובדים לטווח קצר *

הטבות לאחר סיום העסקה

סה"כ עלות שכר

* הנתונים לעיל, כוללים אומדן שערכה החברה למענק שישולם לאנשי מפתח עליהם חלה מדיניות התגמול עבור שנת הדוח. החישוב הסופי של סכום המענקים, עבור שנת הדוח, ייערך בחודש אפריל, לאחר שיהיו בידי החברה הנתונים ההשוואתיים של חברות אחרות (תשואה על ההון, תשואת נוסטרו וכו'). לפיכך עשוי להיות פער בין האומדן לבין החישוב הסופי של סכום המענקים.

6. תגמולים והטבות בגין אנשי מפתח ניהוליים אשר הינם דירקטורים שלא מועסקים בחברה:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2017		2018		2019	
מיליוני ש"ח	מס' אנשים	מיליוני ש"ח	מס' אנשים	מיליוני ש"ח	מס' אנשים
2	6	2	7	2	7

שכר דירקטורים*

* מתייחס לשכר דירקטורים המתקבל ישירות מהחברה בלבד.

7. החברה משתתפת (עבורה ועבור חברות הקבוצה) בביטוח דירקטורים ונושאי משרה הנרכש מאת הראל ביטוח

הסכום ששולם עבור החברה ועבור חברות הקבוצה:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2017	2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
1	2	3

עבור ביטוח דירקטורים ונושאי משרה

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. יתרות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

ליום 31 בדצמבר 2019	
בעל עניין* וצדדים קשורים אחרים	בעל שליטה
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח

4	-
712	-
158	-
11	17

נכסים

חייבים ויתרות חובה
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
השקעות פיננסיות אחרות
נכסי חוב שאינם סחירים
התחייבויות
התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו

ליום 31 בדצמבר 2018	
בעל עניין* וצדדים קשורים אחרים	בעל שליטה
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח

2	-
734	-
**171	-
8	17

נכסים

חייבים ויתרות חובה
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
השקעות פיננסיות אחרות
נכסי חוב שאינם סחירים
התחייבויות
התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו

* יתרת נכסי חוב הגבוהה ביותר במשך השנה של בעלי עניין הסתכמה לסך של 956 מיליוני ש"ח (בשנת 2018 סך של 1,010 מיליוני ש"ח).

** הצגה מחדש לא מהותית של מספרי השוואה.

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ד. עסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	בעל שליטה
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח

40	-

8	-

73	-

26	7

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019

רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון

הכנסות דמי ניהול

עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

הוצאות הנהלה וכלליות

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	בעל שליטה
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח

**65	-

8	-

72	-

**28	7

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018

רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון

הכנסות דמי ניהול

עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

הוצאות הנהלה וכלליות

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	בעל שליטה
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח

21	-

12	-

73	-

**28	7

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017

הפסדים מהשקעות, נטו והכנסות מימון

הכנסות דמי ניהול

עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

הוצאות הנהלה וכלליות

* נושאי משרה בחברה עשויים לרכוש, מידי פעם, חוזי ביטוח, חוזי השקעה או מוצרים פיננסיים אחרים שהונפקו על ידי הקבוצה וזאת בתנאי שוק ובמהלך העסקים הרגיל. ככל שעסקאות אלו נכללות בגדר "עסקאות זניחות" לא מובא לגביהן פירוט בדוחות הכספיים.

** הצגה מחדש לא מהותית של מספרי השוואה.

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)**ה. התקשרויות עם בעלי שליטה ונושאי משרה****1. התקשרות עם אדריכל**

החברה התקשרה בחודש ינואר 2011 בהסכם, אשר תוקן בחודש ינואר 2016, בחודש דצמבר 2017 ובחודש דצמבר 2018, לקבלת שירותי אדריכלות מאת מר מיקי קורנהויזר, שהינו אחיה של אשתו של מר יאיר המבורגר, בעל השליטה ויו"ר דירקטוריון החברה (להלן: "ההסכם" ו/או "ההתקשרות"). במסגרת ההסכם, מעניק מר קורנהויזר שירותי אדריכלות שוטפים לחברה ולחברות בנות שלה בפרויקטים שונים של החברה.

ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה אישרו תיקון להסכם, לפיו תקופת ההתקשרות בהסכם תוארך עד ליום 31 בדצמבר 2020, והתמורה החודשית בגין שירותי האדריכלות תשאר בסך של 28,000 ש"ח. לפרטים נוספים אודות ההתקשרות ראה דיווח מיידי של החברה מיום 25 בדצמבר 2019 (אסמכתא: 2019-01-113613).

2. מענק בגין שנת 2019 לנושאי משרה

בחודש אפריל 2020, יובאו לאישור דירקטוריון החברה וחברות הבנות מענקים לנושאי המשרה בחברה ולנושאי המשרה שנכללו בתוכנית התגמול. המענקים הכלולים בדוח זה, חושבו על בסיס נתונים בפועל וכן על בסיס אומדנים, המתייחסים בעיקר לנתונים השוואתיים לתוצאות הפעילות של חברות ביטוח אחרות הנכללות בקבוצת ההשוואה. התחשיב הסופי למענקים וכן אישורם, יבוצע עד תום אפריל 2020.

3. מענק בגין שנת 2018 לנושאי משרה

בחודש אפריל 2019, אישר דירקטוריון החברה, לאחר שנתקבל אישור ועדת התגמול של החברה, מענקים לנושאי המשרה בחברה ולבעלי התפקיד הנכללים בתוכנית התגמול. המענקים חושבו על בסיס נתונים בפועל וכן על בסיס אומדנים, המתייחסים בעיקר לנתונים השוואתיים לתוצאות הפעילות של חברות ביטוח אחרות הנכללות בקבוצת ההשוואה.

4. ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה

פוליסת ביטוח אחריות דירקטורים חלה על נושאי משרה ודירקטורים בחברה ובחברות הבנות של החברה המכהנים כיום וכן שיכהנו בחברה ו/או בחברות הבנות מעת לעת (לרבות נושאי משרה בחברה או בחברות הבנות הנחשבים לבעלי שליטה או קרוביהם וכן לרבות נושאי משרה שבעל השליטה בחברה עשוי להיחשב כבעל עניין אישי בהענקת כתבי השיפוי להם).

ביום 25 באוגוסט 2019 וביום 29 באוגוסט 2019 אישרו ועדת התגמול של החברה וכן דירקטוריון החברה, בהתאמה, בהתאם להוראות מדיניות התגמול של החברה, את חידוש פוליסת אחריות דירקטורים ונושאי משרה החל מיום 1 באוקטובר 2019, למשך שנה, כך שסכום הביטוח יעמוד על 220 מיליוני דולר ארה"ב וסכום הפרמיה לא יעלה על 1 מיליוני דולר ארה"ב.

5. התחייבות לשיפוי נושאי משרה ודירקטורים

ביום 29 בינואר 2012 וביום 30 בינואר 2012 אישרו ועדת הביקורת של החברה וכן דירקטוריון החברה, בהתאמה, מתן כתבי שיפוי מתוקנים לנושאי משרה ודירקטורים בחברה, לרבות דירקטורים שהינם בעלי השליטה בחברה. ביום 5 במרץ 2012 אישרה האסיפה הכללית מתן כתבי השיפוי המתוקנים לדירקטורים ונושאי משרה בחברה, לרבות לבעלי השליטה. כתבי השיפוי המתוקנים, הינם ללא שינוי בגבול האחריות של החברה, אך כוללים אפשרות שיפוי בהתאם לשיפוי המותר, לפי חוק סמכויות אכיפה מנהלית. כתבי השיפוי יינתנו לנושאי משרה בחברה המכהנים כיום וכן שיכהנו בחברה מעת לעת (לרבות נושאי משרה בחברה הנחשבים לבעלי שליטה או קרוביהם וכן לרבות נושאי משרה שבעל השליטה בחברה עשוי להיחשב כבעל עניין אישי בהענקת כתבי השיפוי להם). יובהר, כי ההחלטה לאישור כתבי השיפוי המתוקנים, אינה מבטלת את כתבי השיפוי הקיימים, אלא רק באה להוסיף להם.

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ה. התקשרויות עם בעלי שליטה ונושאי משרה (המשך)

6. אופציות

במהלך השנים 2017 ו-2018 מומשו ו/או חולטו 35,070 ו-2,320 אופציות, בהתאמה, שהיוו את יתרת סך האופציות הקיימות במחזור ושהוענקו במהלך שנים 2009 – 2012 על-ידי החברה למנהלים ועובדים בחברה ובחברות מאוחדות במסגרת תכניות אופציות "תכנית 2009", תכנית 2010 ו"תכנית 2011". במהלך השנים המדווחות לא נזקפו סכומים כלשהם לרווח והפסד בגין האופציות האמורות.

7. התקשרות בהסכם עם נכדו של בעל השליטה בחברה

בהתאם להוראות תקנה 1ב(א)(4) לתקנות החברות (הקלות בעסקאות עם בעלי עניין), תש"ס-2000 (להלן: "תקנות ההקלות"), ביום 27 במאי 2019 וביום 30 במאי 2019, אישרו ועדת התגמול של החברה וכן דירקטוריון החברה, בהתאמה, התקשרות בין החברה הבת - הראל פיננסים לבין מר עידן טמיר, נכדו של מר יאיר המבורגר שהינו מבעלי השליטה בחברה ומכהן כיו"ר דירקטוריון החברה. במסגרת ההתקשרות כאמור, מר טמיר יועסק בתפקיד אנליסט בהראל פיננסים.

במסגרת העסקתו בהראל פיננסים, מר טמיר יהיה זכאי למשכורת חודשית בסך של 8,500 ש"ח בתוספת החזר עבור נסיעות ותנאים סוציאליים נוספים כמקובל לעובדים בדרג זה בקבוצת הראל.

במסגרת אישור ההתקשרות אישרו ועדת התגמול והדירקטוריון כי ההתקשרות עומדת בהוראות תקנה 1ב(א)(4) לתקנות ההקלות שכן השכר החודשי המשולם למר טמיר, אינו עולה על השכר החודשי הממוצע במשק, והוא סביר בהתחשב בהיקף ההעסקה, באופי התפקיד ובכישורי מר טמיר לביצוע התפקיד.

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)**ה. התקשרויות עם בעלי שליטה ונושאי משרה (המשך)****8. הסכמים למתן שירותים**

א. על-פי הסכם בין החברה לחלק מהחברות המוחזקות שלה, זכאית החברה לקבל דמי ניהול בשיעור של 0.5% מהפרמיה שגובות חברות הביטוח, דמי ניהול בשיעור של 3% מדמי הניהול שגובות החברות המנהלות של קופות הגמל ודמי ניהול בשיעור של 0.5% מדמי הגמולים שמתקבלים אצל החברות המנהלות של קרנות הפנסיה בקרנות הפנסיה המקיפות שבניהולן, וזאת בתמורה לשירותי ניהול וייעוץ שמעניקה החברה לחברות כאמור בתחומי שיווק, פיננסיים, תכנון עסקי, השתתפות בדירקטוריונים ותחומי ניהול נוספים. תוקף ההסכם מיום 1 בינואר 2009, והוא ניתן לביטול בתום כל שנה קלנדרית. בהתאם לתנאי ההסכם, דמי הניהול בשיעור שנתי של 0.5% מדמי הגמולים השנתיים לא משולמים בגין דמי גמולים שיתקבלו מזה"ל. במסגרת אישור ההתקשרות כאמור, נקבעה לדמי הניהול שמשלמת הראל פנסיה להראל השקעות, תקרה בסך של 50 מיליוני ש"ח לשנה.

ב. ביום 23 במרץ 2016 וביום 22 במרץ 2016 אישרו הדירקטוריונים של הראל ביטוח ושל הראל פנסיה, בהתאמה, את עדכון הסכם ההתקשרות שבין הראל ביטוח להראל פנסיה לשירותי הניהול והתפעול שמעניקה הראל ביטוח להראל פנסיה. בהתאם לעדכון ההתקשרות כאמור, דמי הניהול והתפעול יקבעו בהתבסס על הוצאות בפועל בהן עמדה הראל ביטוח בגין השירותים כאמור. הסכם הניהול החדש כולל הקצאה של הוצאות ישירות והעמסה של הוצאות עקיפות בהתאם לשיעור מסוים מהיקף הנכסים המנוהלים. למעט נכסי עמיתים שלגביהם חל ההסדר הפנסיוני עם צה"ל, כל עוד הינם עמיתים פעילים במסגרת ההסדר כאמור וזכאים לדמי הניהול הקבועים בו. שינוי ההסכם כאמור מביא להקצאת הוצאות סבירה יותר עבור כל שנת התקשרות. יחד עם זאת, אין לשינוי ההסכם השפעה מהותית בטווח הארוך. ליישום ההסכם לא צפויה להיות השפעה על תוצאות הפעילות של הקבוצה.

ג. בחודש אפריל 2013 התקשרה הראל ביטוח בהסכם עם בססח, לפיו מעניקה הראל ביטוח לבססח שירותים שונים ובכללם ייעוץ משפטי, שירותי back office, ניהול סיכונים, קשרי לקוחות ועוד. עבור שירותים אלו התחייבה בססח לשלם להראל ביטוח סך של 80,000 ש"ח לחודש. ההסכם הינו לתקופה של 5 שנים, כאשר לכל צד יש זכות לבטל את ההסכם בהודעה מראש בת 90 יום. בחודש אוגוסט 2016 אושרה תוספת להסכם זה כך שיכלול גם שירותי לוגיסטיקה, הכוללים בעיקר שירותים כגון: דואר, טיפול ברכבים, ליסינג וטלפונים בגינם ישולמו להראל ביטוח 8,000 ש"ח נוספים לחודש. בחודש ינואר 2019 אושרה תוספת נוספת להסכם במסגרתה הווארד תוקפו של ההסכם לחמש שנים נוספות ונקבע כי: (1) החל מחודש נובמבר 2018 השירותים שיוענקו לבססח ע"י הראל ביטוח לא יכללו עריכת פרוטוקולים, תיאום ישיבות דירקטוריון וועדותיו והפצת חומרי רקע לישיבות אלו; (2) התמורה החודשית הכוללת שתשולם על ידי בססח להראל ביטוח עבור כלל השירותים המוענקים על ידה במסגרת ההסכם תהיה 80,000 ש"ח. בחודש מרץ 2019 אושרה תוספת נוספת להסכם, במסגרתה הוקצו לבססח על ידי הראל ביטוח 75% משרה לניהול סיכונים. בהמשך לאמור, התמורה החודשית שתשולם על ידי בססח להראל ביטוח עבור כלל השירותים שיוענקו לה עודכנה לסך של 91,000 ש"ח.

ד. ביום 23 במרץ 2016 אישר דירקטוריון הראל ביטוח התקשרות עם הראל פיננסיים ובססח שהן חברות אחיות של הראל ביטוח, לפיה תתקשר הראל ביטוח עם בססח והראל פיננסיים בהסכמי שכר דירה להשכרת שטחי משרד וחניות בבית המ.א.ה, נכס הנמצא בבעלות הראל ביטוח.

ה. התקשרות למתן שירות סילוק תביעות

הטיפול בתביעות בגין פוליסות אחריות מקצועית רפואית נעשה באמצעות חברת MCI, שהינה בשליטה מלאה של מדנס סוכנות לביטוח בע"מ (בה מחזיקה החברה כ- 25%), וזאת לאור ידע וניסיון ייחודיים שיש לחברה זו בניהול וטיפול בתביעות בתחום הרשלנות הרפואית. החל מחודש דצמבר 2015, יישוב חלק מתביעות האחריות המקצועית הרפואית בגין שנות חיתום מסוימות, נעשה על ידי חברה משותפת בבעלות הראל (5%) ומבטחי המשנה Munich Re (75%) ו-Swiss Re (20%).

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)**ה. התקשרויות עם בעלי שליטה ונושאי משרה (המשך)****8. הסכמים למתן שירותים (המשך)**

1. בחודש דצמבר 2015 התקשרה בססח עם הראל המשמר מחשבים בע"מ. מהות ההתקשרות הינה לצורך קבלת שירותי מחשוב לצורך פעולתה השוטפת וניהול עסקיה הכוללים של בססח, בין היתר, שירותי תשתית, תפעול, תמיכה, תחזוקה, אבטחת מידע והמשכיות עסקית. ההתקשרות הינה למשך 10 שנים כאשר כל צד רשאי להביא לסיומה במתן הודעה מוקדמת של שנה מראש.

2. בהתאם להסכם שאושר על ידי דירקטוריון החברה ביום 30 במרץ 2014, EMI משלמת לחברה דמי ניהול שנתיים בסך של 250 אלפי ש"ח, וזאת עבור מגוון שירותים שהיא מקבלת מהחברה וכן עבור כהונה של נושאי משרה בהראל השקעות כדירקטורים ב-EMI. הסכם זה מחליף הסכם דמי ניהול קודם שהסתיים ביום 31 בדצמבר 2013 ולא חודש.

9. הקמת חברת המצפן והתקשרות עם מנכ"ל החברה בעסקת "המצפן" - שותפים לדרך בע"מ

בתקופת הדוח התקשרה החברה עם "אלון המצפן שותפות מוגבלת" (להלן: "שותפות אלון") בהסכם להקמת חברת "המצפן" - שותפים לדרך בע"מ" (להלן: "המצפן") במטרה לפעול בתחום המימון לעסקים קטנים או בינוניים, לרבות הענקת הלוואות מזנין לעסקים קטנים או בינוניים כך שחלקה של החברה בהמצפן יהיה 80% מהון המניות המונפק והנפרע ושותפות אלון תחזיק את יתרת 20% מהונה המונפק והנפרע.

בתקופת הדוח התקשרה החברה עם מנכ"ל החברה, מר מישל סיבוני, בהסכם, לפיו מכרה החברה למר מישל סיבוני מניות בהמצפן המהוות 10% מהונה המונפק והנפרע של המצפן, על הזכויות והחובות הנלוות להן בהתאם להוראות הסכם המייסדים שנחתם בין בעלי המניות בהמצפן, כפי שתוקן בעקבות כניסתו של מר מישל סיבוני כבעל מניות בהמצפן. לאחר המכירה כאמור מחזיקה החברה 70% מהונה המונפק והנפרע של המצפן. מכיוון שהמצפן טרם החלה את פעילותה במועד מכירת המניות והיא נעדרה, במועד חתימת ההסכם כאמור, כל פעילות עסקית, וטרם הועמד לה ההון העצמי בגין המניות הנמכרות, התבצעה השקעתו של מר מישל סיבוני בהמצפן על פי שווי ההון העצמי של המצפן באותה העת. בהתאם לחוות דעת כלכלית שקבלה החברה, השקעתו של מר מישל סיבוני בהמצפן לפי שווי ההון העצמי אינה מהווה הטבה.

במסגרת ההתקשרות כאמור, נחתם הסכם מייסדים חדש בין בעלי המניות של המצפן, אשר במסגרתו נוסף מר מישל סיבוני כבעל מניות נוסף בהמצפן וקיבל זכויות וחובות של בעל מניות מיעוט בהמצפן, בדומה לתנאים להם זכאית שותפות אלון. במסגרת זו מר מישל סיבוני זכאי לזכויות סירוב והצטרפות, במקרה של מכירת מניות המצפן על ידי החברה (לאחר ארבע שנים ראשונות שבהן אף אחד מבין בעלי המניות לא יחא רשאי למכור את מניותיו בהמצפן), זכות למנות דירקטור בהמצפן וכן ניתנה למר מישל סיבוני אופציית PUT למכירת מניותיו בהמצפן להחברה, ובמקביל לחברה ניתנה אופציית CALL לרכישת מניותיו מר מישל סיבוני בהמצפן, בדומה לאופציות שניתנו לשותפות אלון, אשר תהיינה ניתנות למימוש בתקופות ובתנאים המפורטים בהסכמים.

במקביל, התמנה מר מישל סיבוני ליו"ר הדירקטוריון של המצפן, מבלי שיהא זכאי לתמורה נוספת כלשהי בגין הכהונה כאמור. כן סיכמו הצדדים במסגרת הסכם המייסדים מנגנון לפיו תממן המצפן את פעילותה, לפיו התחייבו הצדדים להזרים בשלב הראשון להמצפן 40 מיליוני ש"ח בדרך של העמדת הלוואות בעלים, כל אחד כפי חלקו בהמצפן וכן נקבע, כי שותפות אלון ומר מישל סיבוני היו זכאים לקבל מהחברה לצורך העמדת הלוואות הבעלים, כאמור לעיל, הלוואות Non Recourse בסך 5.4 מיליוני ש"ח לשותפות אלון ו- 2.7 מיליוני ש"ח למר מישל סיבוני, כאשר ההלוואה ששותפות אלון תקבל מאת החברה תישא ריבית שנתית של 1.8% ואילו ההלוואה שמר מישל סיבוני יקבל מאת החברה תישא ריבית שנתית של 3.8%. ההלוואות כאמור ניתנו במהלך חודש נובמבר 2019.

בנוסף, היה ודירקטוריון המצפן יקבע כי נדרש להגדיל את ההון העצמי של המצפן מעבר לאמור לעיל, לשם הרחבת פעילותה העסקית של המצפן, יעמידו בעלי המניות של המצפן את ההון הנדרש כאמור, כאשר החברה תעמיד לשותפות אלון ולמר מישל סיבוני את חלקם היחסי בסכומים שידרשו כאמור, כהלוואות Non Recourse נוספות, וזאת כך שההון העצמי של המצפן יעמוד בדרישות ההון לשם העמדת תיק אשראי על ידי המצפן בסכומים הקבועים בהסכם המייסדים החדש. ההלוואות הנוספות תישאנה ריבית שנתית של 1.8% לשותפות אלון ו- 3.8% למר מישל סיבוני כאשר מדובר בהלוואות לשם העמדת תיק אשראי על ידי המצפן בסכומים הקבועים בהסכם המייסדים החדש, וכאשר מדובר בהלוואות לשם העמדת תיק אשראי על ידי המצפן מעבר לסכומים כאמור, הריבית תקבע על ידי החברה בהתאם להערכה כלכלית חיצונית שתוזמן באותה עת, אם וכאשר, על ידי החברה.

באור 38 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)**ה. התקשרויות עם בעלי שליטה ונושאי משרה (המשך)****9. הקמת חברת המצפן והתקשרות עם מנכ"ל החברה בעסקת "המצפן" - שותפים לדרך בע"מ" (המשך)**

בהסכם המייסדים נקבעו גם הוראות לגבי העמדת מימון נוסף להמצפן, לפיהן במקרה שדירקטוריון המצפן יחליט כי המימון הנוסף יגויס מהמייסדים, הם יעמידו את חלקם כהלוואות בעלים פרו-ראטה ביחס להחזקותיהם בהמצפן, ובמקרה ויימנע מי מהמייסדים מלהעמיד את חלקו, יהיו המייסדים האחרים רשאים להעמיד את חלקו במקומו כהלוואה למשך שנה, אשר ככל שלא תוארך ניתן יהיה לראות ביתרתה שלא נפרעה כתקבולים על חשבון מניות של החברה ולדלל את החזקותיו בעל המניות בהמצפן לפי שווי חברה של 90% מהערכת השווי של המצפן באותה העת. זאת, בהתאם למנגנון הקבוע בהסכם המייסדים לעניין זה.

כל הלוואות ה-Non Recourse תיפרענה מתוך דיבידנדים ותשלומים נוספים להם יהיו זכאים שותפות אלו ומר מישל סיבוני מאת המצפן או מתוך תמורת מכירת מניותיהם בהמצפן. בנוסף, להבטחת החזר ההלוואות, תשועבדנה מלוא מניותיהם של שותפות אלו ומר מישל סיבוני בהמצפן, בשעבוד ראשון בדרגה ובהמחאה על דרך השעבוד, וכן על הפירות והזכויות, אשר יגיעו מכוח מניות אלו.

על פי חוות דעת כלכלית חיצונית שקיבלה החברה, הלוואת ה-Non Recourse בריבית של 3.8% שקיבל מר מישל סיבוני מהווה הטבה אל מול הלוואה רגילה בשיעור דומה ללא מרכיב ה-Non Recourse. שוויה של ההטבה למר מישל סיבוני מצוי בטווח שבין (3,959) ש"ח לבין 249,480 ש"ח. החברה העריכה את שווי ההטבה בכ-180 אלפי ש"ח. מר מישל סיבוני נשא בעלותה של הטבה זו, באופן שמלוא עלותה הופחתה מעלות שכרו הכוללת של מר מישל סיבוני.

ההתקשרות כאמור אושרה על ידי ועדת הביקורת, ועדת התגמול ודירקטוריון החברה, וכן על ידי האסיפה הכללית של החברה, אשר התקיימה ביום 31 באוקטובר 2019.

בחודש דצמבר 2019 התקשרה המצפן עם הראל ביטוח בהסכם לקבלת מסגרת אשראי בסך 150 מיליון ש"ח לצורך העמדת אשראי ללקוחותיה. כבטוחה להעמדת מסגרת אשראי זו חתמה החברה על כתב התחייבות להשקיע בהון המצפן את הסכומים הנדרשים מעת לעת על מנת שההון העצמי של המצפן לא יפחת בכל עת מ-15% מסך המאזן של המצפן.

במהלך שנת 2019 הזרימה החברה הון לחברת המצפן בסך של 28 מיליון ש"ח.

באור 39 - התחייבויות תלויות, ערבויות והתקשרויות

א. התחייבויות תלויות

קיימת חשיפה כללית, אשר לא ניתן להעריכה ו/או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הקבוצה למבוטחיה וללקוחותיה. מורכבות הסדרים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות פרשניות ואחרות, בין היתר, עקב פערי מידע בין חברות הקבוצה לבין הצדדים האחרים לחוזה הביטוח ויתר מוצרי הקבוצה, הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטוריים. לא ניתן לצפות מראש את סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם מוצרי הקבוצה, המועלות במסגרת הליכים משפטיים שונים, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

פרשנות חדשה לאמור בפוליסות ביטוח ובמוצרים פנסיוניים ארוכי טווח עלולה לעיתים להשפיע על הרווחיות העתידית של הקבוצה בגין התיק הקיים, זאת בנוסף לחשיפה הגלומה בדרישות לפיצוי ללקוחות בגין פעילות העבר. כמו כן קיימת חשיפה בשל שינויים רגולטוריים והנחיות של הממונה, בחוזרים שהינם בתוקף ובטיטות חוזרים שעדיין מתקיימים דיונים לגביהן, וכן "עמדות ממונה" ו"הכרעות עקרוניות" בנושאים שונים, שחלקם בעלי השלכות תפעוליות ומשפטיות נרחבות. חשיפה זו מוגברת בתחומי החסכון הפנסיוני והביטוח ארוך טווח, לרבות ביטוח בריאות. בתחומים אלו ההתקשרויות עם המבוטחים, העמיתים והלקוחות הינן לאורך שנים רבות במהלכן עשויים להתרחש שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקת בתי המשפט. זכויות אלו מנוהלות באמצעות מערכות מיכניות מורכבות, אשר לאור השינויים כאמור, יש צורך להתאימן באופן שוטף. כל אלו יוצרים חשיפה תפעולית ומיכנית מוגברת בתחומים אלו. לגופים המוסדיים בקבוצה תכנית אכיפה במסגרתה הם פועלים לבדיקת עמידה בהוראות רגולטוריות ותיקון ליקויים ככל שמתגלים כאלו.

במסגרת שינויים רגולטוריים אלו, בשנת 2011 פרסם הממונה חוזר שעניינו טיוב נתוני זכויות עמיתים בגופים מוסדיים. החוזר מפרט את מסגרת הפעולות שעל גוף מוסדי לבצע על מנת להבטיח שרישום זכויות עמיתים במערכות המידע יהיה מהימן, שלם, זמין וניתן לאחזור. במסגרת החוזר נקבעו שלבי ביצוע פרויקט הטיוב. סיום פרויקט הטיוב נקבע ליום 30 ביוני 2016. החברה סיימה נכון למועד האמור את פעולות הטיוב במרבית הנושאים אשר נכללו במסגרת תכנית העבודה של הפרויקט. יחד עם זאת, נותרו מספר נושאים אשר הטיפול בהם נמשך וימשך באופן שוטף גם לאחר המועד הקבוע לסיום הפרויקט. בנוסף עוסקת החברה, בהתאם לדרישות החוזר, בטיוב שוטף ובשימור של פעולות הטיוב שבוצעו במסגרת הפרויקט.

בנוסף, קיימת חשיפה כללית, הנובעת מכך שכנגד הגופים המוסדיים בקבוצה מוגשות מעת לעת תלונות לממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר ביחס לזכויות מבוטחים על פי פוליסות ביטוח ו/או הדין. תלונות אלו מטופלות באופן שוטף על ידי אגף תלונות הציבור בחברה. הכרעות רשות שוק ההון, הביטוח והחיסכון בתלונות אלה, אם וככל שתינתן בהן הכרעה, עלולות להינתן אף כהכרעות רוחביות, החלות על קבוצות רחבות של מבוטחים. בנוסף, לעיתים, הגורמים המתלוננים אף מאיימים כי ינקטו בהליכים ביחס לתלונתם במסגרת תביעה ייצוגית. לעת הזו, לא ניתן להעריך אם קיימת חשיפה בגין תלונות אלו ולא ניתן להעריך אם תינתן הכרעה רוחבית של הממונה בענין תלונות כני"ל ו/או אם תוגשנה תביעות ייצוגיות כתוצאה מהליכים שכאלו וכן לא ניתן להעריך את החשיפה הפוטנציאלית לתלונות כני"ל. לפיכך, לא נכללה הפרשה בגין החשיפה האמורה. בנוסף, במסגרת המדיניות שמיישמת רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר, להעמקת הבקורות והביקורות בגופים מוסדיים, רשות שוק ההון, הביטוח והחיסכון מקיימת מעת לעת ביקורות מעמיקות לגבי פעילותם של הגופים המוסדיים בקבוצה, במגוון תחומי הפעילות. בעקבות ביקורות אלו עלול משרד האוצר להטיל קנסות ו/או עיצומים כספיים וכן עלול ליתן הוראות לביצוע שינויים ביחס לפעולות שונות שנעשו, וזאת הן כלפי העתיד והן כלפי העבר. במקרים של הוראות כאמור לגבי העבר, עלולה רשות שוק ההון, הביטוח והחיסכון לדרוש השבת כספים או שינוי בתנאים כלפי המבוטחים ו/או העמיתים באופן שעלול להטיל חבויים כספיות על החברות הבנות של החברה ו/או להגדיל את החשיפה של החברות הבנות שהינן מבטח למגוון רחב יותר של אירועים ביטוחיים שיהיו מכוסים בשל ההנחיות כאמור בפוליסות שהונפקו.

במסגרת הביקורות שעורכת רשות שוק ההון, הביטוח והחיסכון התקיימו ומתקיימות בתקופת הדוח מספר ביקורות מעמיקות בתחומי ביטוח בריאות, ביטוח כללי, שירות לקוחות, ביטוח חיים, מערכות מידע, יישוב תביעות, הלבנת הון ואקטואריה.

במסגרת השקעות חברות הקבוצה בנכסי חוב, חתומות החברות המשקיעות על כתבי שיפוי, שאינם מוגבלים בסכום, אל מול הנאמנים לנכסי החוב. בכתבי שיפוי אלו, התחייבו חברות הקבוצה (כמו גם יתר המשקיעים באותם נכסי חוב) כלפי הנאמנים, לשפות את הנאמנים בגין כל הוצאה שתושט עליהם במסגרת הטיפול בהסדרי חוב, ככל שמטופלים על ידם וככל שהוצאה כאמור לא תשולם על ידי החברה שבבעלותה מצויים הנכסים. חברות הקבוצה מחזיקות במספר נכסי חוב מצויים בהליך הסדר, החשיפה בגין כתבי השיפוי שניתנו בגין נכסי חוב אלו, אינה מהותית.

באור 39 - התחייבויות תלויות, ערבויות והתקשרויות

א. התחייבויות תלויות (המשך)

בקשר עם מיזוג הפעילות הביטוחית של דקלה להראל ביטוח, ובהתאם לבקשת קופת חולים כללית, אשר הנה הלקוח העיקרי של דקלה ואשר במסגרת ההתקשרות מולה, מעמידה דקלה שירותי תפעול וניהול של תוכנית השב"ן ושל התוכנית הסיעודית לחברי הקופה, חתמה הראל ביטוח על כתב שיפוי, במסגרתו התחייבה לשפות את שירותי בריאות כללית בגין נזקים שיגרמו לכללית, אם וככל שייגרמו, כתוצאה מפיצול הפעילות, בתנאים המפורטים בכתב השיפוי.

להלן פרטים על החשיפה בגין תובענות ייצוגיות ובקשות להכרה בתובענות כייצוגיות שהוגשו כנגד החברה ו/או החברות בקבוצה.

בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות המפורטות להלן, אשר בהן, להערכת ההנהלה, המתבססת, בין היתר, על חוות דעת משפטיות שקיבלה, אין זה יותר סביר מאשר לא ("more likely than not"), כי טענות ההגנה של החברה (או חברה בת) תידחנה ואישור התובענה כייצוגית יתקבל, או שקיימים סיכויים של 50% ומעלה כי בסופו של ההליך התקבלנה טענותיה של החברה (או חברה בת) שסביר כי הסדר פשרה מוצע, אשר אינו כולל התחייבות מהותית לתשלום כספי יתקבל, לא נכללה הפרשה בדוחות הכספיים. בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות בהן, ביחס לתביעה, כולה או חלקה, יותר סביר מאשר לא כי טענות ההגנה של החברה עלולות להדחות, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות לכיסוי החשיפה המוערכת על ידי הנהלת החברה ו/או הנהלות חברות מאוחדות. להערכת הנהלת החברה, המתבססת בין היתר על חוות דעת משפטיות שקיבלה, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות נאותות, במקום בו נדרשו הפרשות, לכיסוי החשיפה המוערכת על ידי החברה ו/או חברות מאוחדות.

בבקשות לאישור תובענה כייצוגית בסעיפים 49, 50, ו-51 להלן, לא ניתן בשלב ראשוני זה להעריך את סיכויי הבקשה לאישור התובענה כייצוגית, ולפיכך לא נכללה בדוחות הכספיים הפרשה בגין תובענות אלו.

1. בחודש ינואר 2008 הוגשה נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד 4 חברות ביטוח נוספות (להלן ביחד: "הנתבעות") תובענה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית. עניינה של התובענה בטענה כי הנתבעות גבו "תשלום גורם תת שנתיות" (תשלום אותו רשאיות חברות הביטוח לגבות כאשר תעריך הביטוח נקבע בסכום שנתי, אולם התשלום בפועל מבוצע במספר תשלומים) שלא כדין. לטענת התובעים, הנזק שנגרם לתובעים מסתכם לסך של 1,683.54 ש"ח לכל שנת ביטוח. להערכת התובעים, סכום התביעה בגין כל חברי הקבוצה אותה הם מבקשים לייצג כנגד כלל הנתבעות הינו כ-2.3 מיליארדי ש"ח, מתוך זה סך של כ-307 מיליוני ש"ח כנגד החברה הראל ביטוח. ביום 1 בפברואר 2010 אישר בית המשפט בקשה להסדר דיוני בין הצדדים, לפיה התובע ימחק מהבקשה והתובענה את הטענה כי הראל ביטוח גבתה שיעור תשלום גורם תת שנתיות העולה על השיעור המותר גם בגין פוליסות שהונפקו לפני 1992. בהתאם להוראת בית המשפט, התובע הגיש תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית מתוקנת. ביום 29 בדצמבר 2013 הגיש הממונה את עמדתו, התומכת בעמדת הנתבעות כי אין מניעה לגבות תת שנתיות על גורם הפוליסה, על רכיב החסכון בביטוח חיים המשולב בחסכון ועל פוליסות ריסק אחרות, לרבות סיעוד, אבדן כושר עבודה ונכות מתאונה. ביום 19 ביולי 2016 אישר בית המשפט המחוזי בתל אביב את ניהול התביעה כתובענה ייצוגית בקשר עם גביית גורם תת שנתיות על רכיב הפרמיה המכונה גורם הפוליסה ועל רכיב החסכון בפוליסות ביטוח חיים משולבות בחסכון, וכן בקשר עם גביית גורם תת שנתיות בפוליסות בריאות, נכות, מחלות קשות, אובדן כושר עבודה וסיעוד. בחודש דצמבר 2016 הוגשה בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי בתל-אביב. בעקבות החלטת בית המשפט העליון מחודש ינואר 2017 השיבו המשיבים לבקשה למתן רשות ערעור על ההחלטה לאישור התובענה כייצוגית והבקשה נשמעה בפני הרכב. בחודש אפריל 2017 נעתר בית המשפט העליון לבקשה לעיכוב ביצוע שהגישו הנתבעות וקבע כי הדיון בערכאה הדיונית יעוכב עד להכרעה בבקשת רשות ערעור ובערעור. ביום 31 במאי 2018 קיבל בית המשפט העליון את בקשת רשות הערעור, דן בה כבערעור וקיבל אותו תוך ביטול פסק דינו של בית המשפט המחוזי ודחיית בקשת אישור התובענה כייצוגית. ביום 26 ביוני 2018 הומצאה להראל ביטוח בקשה לקיום דיון נוסף בפסק הדין, אשר הגישו התובעים לבית המשפט העליון. בהחלטתו מיום 2 ביולי 2019 הורה בית המשפט העליון על קיום דיון נוסף בפסק הדין בפני הרכב של שבעה שופטים. בחודש נובמבר 2019 הודיע היועץ המשפטי לממשלה על התייצבותו בהליך ובחודש פברואר 2020 הגיש את עמדתו לפיה, הוא תומך בקביעות פסק הדין ובמגמה המשתקפת בו לחיזוק המשקל שיש ליתן לעמדתו המקצועית של המאסדר בפרשנות הנחיותיו וכי אין לשיטתו מקום להתערב בהכרעה שנקבעה בפסק הדין נשוא ההליך באשר לאימוץ עמדתה הפרשנית של רשות שוק ההון.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

2. בחודש אפריל 2010 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז בפתח תקווה תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד 4 חברות ביטוח נוספות (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי במקרה של הפסקת הביטוח במהלך חודש כלשהו, לאחר שפרמיית הביטוח בגין חודש זה נגבתה על ידי הנתבעות מראש, נמנעות כביכול הנתבעות מלהחזיר למבוטחים את החלק היחסי, העודף, של פרמיית הביטוח בגין אותו חודש או לחילופין הן מחזירות, כביכול, את פרמיית הביטוח בערכים נומינליים בלבד. הנזק הכולל לכלל חברי הקבוצה, הנתבע במצטבר מכל הנתבעות, מסתכם להערכת המבקשים בסכום של כ-225 מיליוני ש"ח לתקופה של 10 שנים (התובעים לא ייחסו סכום ספציפי לכל אחת מהנתבעות בנפרד). סכום התביעה האישית של התובעים מהראל ביטוח הינו בסך של 80 ש"ח. בחודש דצמבר 2011 הורה בית המשפט על מחיקת טענות התובעים בכל הקשור לסעיף 28 א' לחוק חוזה הביטוח ובכל הקשור למבוטחים שהפוליסה שלהם פקעה חלקית או זמנית. בחודש נובמבר 2014 הוגשה לבית המשפט עמדת הממונה, כי הוראות הפוליסה הן המחייבות לעניין אופן גביית הפרמיה לאחר פטירת המבוטח או בתקופה שלאחר ביטול הפוליסה וכי חוות הדעת האקטוארית שהוגשה לבית המשפט מטעם הנתבעות אינה מלאה לצורך ההוכחה כי הנתבעות תמחרו את הפרמיה באופן שמעיד שהן לקחו בחשבון את העובדה כי פרמיות הביטוח לא יוחזרו למבוטחים בגין התקופה שלאחר פטירת המבוטח או בתקופה שלאחר ביטול הפוליסה. ביום 23 ביוני 2015 אישר בית המשפט המחוזי מרכז-לוד באופן חלקי את ניהול התביעה כתובענה ייצוגית. נגד הראל ביטוח אישר בית המשפט את ניהולה של התובענה כתובענה ייצוגית, אך ורק בנושא צירוף הפרשי הצמדה וריבית בעת השבת דמי הביטוח שנגבו בחודשים שלאחר חודש ביטול חוזה הביטוח או שלאחר קרות מקרה הביטוח. בחודש ספטמבר 2016 הוגש לאישורו של בית המשפט הסכם פשרה, במסגרתו, הוסכם, בין היתר, כי הראל ביטוח תתרום 60% מסכום ההחזר הכולל שלה ביחס לעילה הראשונה, כפי שהוגדרה בהסכם הפשרה ובהתאם לדוח הבדק שימונה לבחינת הסכם הפשרה, ו- 80% מסכום ההחזר הכולל שלה בגין העילה השנייה, כפי שהוגדרה בהסכם הפשרה ובהתאם לדוח הבדק שימונה כאמור. כמו כן, נקבעו בהסכם הפשרה הוראות ביחס להתנהלות עתידית במקרים של ביטול פוליסות נשוא התביעה. תוקפו של הסכם הפשרה מותנה באישור בית המשפט. בחודש מרץ 2017 הגיש היועץ המשפטי לממשלה את עמדתו ביחס להסדר הפשרה, הכוללת הערות שונות ובהן, בין היתר, כי יש למנות בודק אשר יבחן את הסכם הפשרה טרם אישורו וכי הוא מבקש להגיש עמדה משלימה לאחר קבלת חוות דעת הבדק ובחינתה. בחודש יוני 2017 הורה בית המשפט על מינוי בודק להסכם הפשרה. בחודש דצמבר 2019 הוגשה לבית המשפט חוות דעת הבדק ביחס להראל ביטוח ולפיה הסכם הפשרה הוא ראוי, הוגן וסביר בהתחשב בעניינם של חברי הקבוצה.

3. בחודש מאי 2011 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד 3 חברות ביטוח נוספות (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה כי הנתבעות גובות שלא כדין, כביכול, תשלום הקרוי "גורם פוליסה" ו/או "דמי ניהול אחרים" בשיעור נכבד מן הפרמיה המשולמת ללא הסכמתם או ידיעתם וללא קיומו של תנאי המאפשר גבייה כאמור בהוראות הפוליסות. התובעים טוענים, כי בהתאם להוראות הממונה ברשות שוק ההון, הביטוח והחיסכון ("הממונה") הותר לחברות לגבות "גורם פוליסה" בתנאים מסוימים, אך לטענתם בנוסף על אישור הממונה כאמור, על הנתבעות לעגן את גביית "גורם הפוליסה" בהסכמה חוזית מול המבוטח. הנזק הנתען הכולל לכלל חברי הקבוצה נגד כלל הנתבעות מסתכם להערכת התובעים בסכום של 2,325 מיליוני ש"ח ונגד הראל ביטוח, בהתאם לחלקה בשוק בכ-386 מיליוני ש"ח. ביום 10 ביוני 2015 הוגשה לבית המשפט בקשה לאישור הסדר פשרה מטעם הצדדים. בית המשפט מינה בודק להסדר הפשרה. על פי הסכם הפשרה שהוצע, התחייבו הנתבעות להשיב לחברי הקבוצה סכום כולל של מאה מיליוני ש"ח, בגין גביית גורם פוליסה בעבר. חלקה של הראל ביטוח בסכום האמור שווה לארבעה-עשר מיליוני ש"ח. בנוסף, כל אחת מן הנתבעות התחייבה להפחית את הגבייה העתידית מחברי קבוצה אלו, בגין גורם הפוליסה, בשיעור של 25% ביחס לסכום הגבייה בפועל. כן הסכימו הנתבעות לשאת בגמול לתובע הייצוגי ובשכר טרחת בא כוחו, בסכום שייפסק על ידי בית המשפט. בהחלטתו מיום 21 בנובמבר 2016 דחה בית המשפט את הסדר הפשרה ואישר באופן חלקי את ניהול התביעה כתובענה ייצוגית בעילה של הפרת פוליסת הביטוח בשל גביה ללא בסיס משפטי של עמלת "גורם הפוליסה" באופן שפגע בחיסכון שנצבר לטובת המבוטח החל משבע שנים קודם למועד הגשת התביעה. הסעדים שיתבעו במסגרת התובענה הייצוגית יהיו תיקון ההפרה על דרך של עדכון החיסכון הצבור לטובת המבוטח בסכום החיסכון הנוסף שהיה נצבר לטובתו אילו לא היה נגבה גורם הפוליסה או פיצוי המבוטח בסכום האמור, וכן הפסקת גביית גורם הפוליסה מעתה ואילך. הקבוצה שבשמה תנוהל התובענה הייצוגית הינה מבוטחי הנתבעות בפוליסות ביטוח חיים משולבות חיסכון שנערכו בין השנים 1992-2003, אשר החיסכון שנצבר לטובתם נפגע בשל גביית גורם הפוליסה. בחודש מאי 2017, הגישו הנתבעות, לבית המשפט העליון, בקשת רשות ערעור על ההחלטה במסגרתה נדחה הסדר הפשרה ואושרה באופן חלקי הבקשה לאישור התביעה כייצוגית. בחודש ספטמבר 2018 הוגשה תשובת היועץ המשפטי לממשלה לבקשת רשות הערעור, לפיה עמדתו של היועץ המשפטי לממשלה הינה כי צדק בית המשפט המחוזי מרכז בהחלטתו שלא לאשר את הסדר הפשרה ולאשר באופן חלקי את הבקשה לאישור התביעה כייצוגית. בחודש פברואר 2019 נמחקה בקשת רשות הערעור, לאחר שהנתבעות קיבלו את המלצת בית המשפט העליון למשיכת בקשת רשות הערעור תוך שמירת מלוא טענותיהן וזכויותיהן. הצדדים מנהלים הליך גישור.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

4. בחודש יולי 2012 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה להכיר בה כתובענה ייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד ארגון נכי צה"ל (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי בפוליסה קבוצתית לביטוח חיים לחברי ארגון נכי צה"ל קיים, כביכול, כיסוי ביטוחי כאשר מקרה הביטוח מתרחש במהלך השנה שבין הגיע המבוטח לגיל 75 ועד הגיעו לגיל 76, בעוד שהראל ביטוח מעניקה כיסוי למקרי ביטוח שמתרחשים עד הגיע המבוטח לגיל 75 בלבד. הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה, מסתכם להערכת התובעת בסכום של כ- 46 מיליוני ש"ח. ביום 5 ביוני 2014 אישר בית המשפט המחוזי בתל אביב את ניהול התביעה כתובענה ייצוגית. הקבוצה שאושרה הינה כל המוטבים של נכי צה"ל שנפטרו בין השנים 2006 ועד 2012, לאחר שמלאו להם 75 שנים ובטרם מלאו להם 76 שנים, אשר אירע להם מקרה ביטוח לאחר הגיעם לגיל 75 ובטרם מלאו להם 76 שנים ואשר לא קיבלו את תגמולי הביטוח מהראל ביטוח. ביום 6 ביולי 2014 הגישו הנתבעות, לבית המשפט העליון, בקשת רשות ערעור על החלטה זו. בחודש נובמבר 2014 הורה בית המשפט העליון על עיכוב ההליכים בבית המשפט המחוזי בתל אביב עד למתן החלטה אחרת. בהתאם להמלצת בית המשפט משכו הנתבעות בחודש דצמבר 2015 את בקשת הערעור. לפיכך, הופסק עיכובם של ההליכים בבית המשפט המחוזי. בהחלטתו מיום 20 במרץ 2016 הורה בית המשפט המחוזי בתל אביב על הרחבת הקבוצה כך שתכלול גם את מוטביהם של נכי צה"ל שנפטרו בין השנים 2013 עד 2016. בית המשפט הורה על קבלת עמדת הממונה במחלוקת נשוא התובענה. בחודש ספטמבר 2018 התקבלה עמדת הממונה, לפיה מאחר ומדובר במחלוקת הנוגעת לפרשנות מסמכי הפוליסה, רשות שוק ההון לא רואה לנכון להביע עמדתה בעניין.

5. בחודש דצמבר 2012 הוגשה לבית המשפט המחוזי תל אביב תובענה ובקשה להכיר בה כתובענה ייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל משלמת, כביכול, את גמלת הביטוח הסיעודי החודשית, למבוטחים בפוליסה הקבוצתית של הסתדרות המורים בישראל ("הפוליסה"), בהתאם למדד הידוע בתחילת החודש ולא לפי המדד הידוע במועד התשלום. בנוסף נטען, כי הראל משלמת, כביכול, את גמלת הסיעוד ללא הצמדה למדד הבסיס המופיע בפוליסה אלא על פי מדד הבסיס שפורסם חודשיים מאוחר יותר, וזאת, לכאורה, בניגוד להוראות הפוליסה. התובעת אינה מציינת בבקשה את סכום הנזק הכולל הנטען על ידה לגבי כלל חברי הקבוצה. בחודש דצמבר 2018 הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסכם פשרה במסגרתו הוסכם, כי ישולמו למבוטחים בפוליסה הפרשי מדד בגין תגמולי סיעוד שחושבו שלא על פי מדד הבסיס הקבוע בפוליסה, וכן כי ישולמו הפרשי מדד בגין תגמולי סיעוד שחושבו שלא על פי המדד הידוע במועד התשלום בפוליסות שנקבע בהן, כי התשלום יהיה צמוד למדד הידוע במועד התשלום. כמו כן נקבעו הוראות לעניין אופן ביצוע תשלומים בעתיד לחברי הקבוצה. תוקפו של הסכם הפשרה מותנה באישור בית המשפט. בחודש יולי 2019 הגיש היועץ המשפטי לממשלה את עמדתו ביחס להסדר הפשרה, הכוללת הערות שונות ובהן, בין היתר, כי יש למנות בודק אשר יבחן את הסכם הפשרה טרם אישורו, וכן הערות ביחס לאופן ביצוע ההשבה לחברי הקבוצה וכן ביקש להגיש עמדה נוספת לאחר קבלת חוות דעת הבודק ובחינתה.

6. בחודש מאי 2013 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה כי הראל נמנעת, כביכול, מלשלם תגמולי ביטוח למבוטחיה, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית, החל ממועד קרות מקרה הביטוח ועד מועד תשלום תגמולי הביטוח, ולחילופין, החל מחלוף 30 יום מהגשת הדרישה לקבלת תגמולי ביטוח ועד למועד תשלום תגמולי הביטוח. הנזק הנטען הכולל לכלל חברי הקבוצה מסתכם בסכומים שנעים בין כ-168 מיליוני ש"ח לכ-807 מיליוני ש"ח. הליך הגישור שהתנהל בין הצדדים לא צלח והדיון בתובענה שב להתנהל בבית המשפט. ביום 30 באוגוסט 2015 קיבל בית המשפט המחוזי בתל-אביב באופן חלקי את בקשת האישור, באופן שניהולה של התביעה כתובענה ייצוגית אושר ביחס לטענה בדבר אי תשלום ריבית כנדרש בסעיף 28 (א) לחוק חוזה הביטוח ("החוק") והבקשה נדחתה ככל שהיא מתייחסת לטענה כי הראל ביטוח אינה מצמידה את תגמולי הביטוח בהתאם להוראות סעיף 28(א) לחוק. הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה ביחס לחברה על פי כתב התביעה המתוקן, מסתכם להערכת התובעים בסכום של כ-120 מיליוני ש"ח. בחודש אוקטובר 2015 הוגשה בקשת רשות ערעור על ההחלטה לאשר את הבקשה כייצוגית. בהתאם להמלצת בית המשפט משכו הנתבעות בחודש אוגוסט 2016 את בקשת רשות הערעור.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

7. בחודש יולי 2013 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל ביטוח נמנעה, כביכול, מלפרסם באתר האינטרנט שלה מידע מלא בקשר לסכומי הביטוח שישולמו למבוטחים כפיצוי כאשר הניתוח מומן על ידי גורם אחר שאינו המבטח, וזאת כביכול בניגוד להוראות חוזר הממונה "פירוט תגמולי ביטוח בתוכניות לביטוח בריאות" ובמטרה, לכאורה, להפחית את סכומי תגמולי הביטוח המגיעים למבוטחים על פי הפוליסות. הנזק הנטען הכולל לכלל חברי הקבוצה מסתכם בסכום של כ-35 מיליוני ש"ח. בחודש מרץ 2016 הוגש הסכם פשרה לאישור בית המשפט. בחודש יוני 2016 הוגש הסכם פשרה מתוקן לאישורו של בית המשפט בהתאם להערות בית המשפט. בחודש ספטמבר 2016 הוגשה לבית המשפט עמדת היועץ המשפטי לממשלה לפיה הוא אינו מתנגד להסדר הפשרה ומותיר את ההכרעה לאישורו בידי בית המשפט. במסגרת עמדתו העיר היועץ המשפטי לממשלה מספר הערות בנוגע לנוסח ההסדר. בחודש ינואר 2017 מינה בית המשפט בודק להסדר הפשרה. בחודש נובמבר 2017 הוגשה לבית המשפט חוות דעת הבדוק ולפיה מנגנון הפיצוי שנקבע בהסדר הפשרה סביר והוגן. בחודש אוגוסט 2018 הוגשה לבקשת בית המשפט חוות דעת משלימה של הבדוק בנושאים שונים ולפיה מנגנון הפיצוי שנקבע בהסדר הפשרה הינו סביר והוגן. בחודש מרץ 2019 הוגש הסדר פשרה מעודכן לאישורו של בית המשפט. בחודש אוגוסט 2019 הוגשה לבית המשפט עמדת היועץ המשפטי לממשלה במסגרתה חזר על חלק מההערות אשר ציין בעמדתו מחודש ספטמבר 2016 וכן כלל הערות נוספות ביחס לאופן ביצוע ההשבה לחברי הקבוצה.
8. בחודש אוקטובר 2013 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל ביטוח נמנעה, כביכול, מלשלם למבוטחים שביצעו ניתוחים במימון מלא או חלקי של קופת החולים שלהם פיצוי בשיעור מחצית מהסכום שנחסך לה מעלות המלאה של הניתוח בשל השתתפות קופת החולים. הנזק הנטען הכולל לכלל חברי הקבוצה מסתכם בסכום של כ-14 מיליוני ש"ח. בחודש מרץ 2016 הוגש הסכם פשרה לאישור בית המשפט. בחודש יוני 2016 הוגש הסכם פשרה מתוקן לאישורו של בית המשפט בהתאם להערות בית המשפט. בחודש ספטמבר 2016 הוגשה לבית המשפט עמדת היועץ המשפטי לממשלה לפיה הוא אינו מתנגד להסדר הפשרה ומותיר את ההכרעה לאישורו בידי בית המשפט. במסגרת עמדתו העיר היועץ המשפטי לממשלה מספר הערות בנוגע לנוסח ההסדר. בחודש ינואר 2017 מינה בית המשפט בודק להסדר הפשרה. בחודש נובמבר 2017 הוגשה לבית המשפט חוות דעת הבדוק ולפיה מנגנון הפיצוי שנקבע בהסדר הפשרה סביר והוגן. בחודש אוגוסט 2018 הוגשה לבקשת בית המשפט חוות דעת משלימה של הבדוק בנושאים שונים ולפיה מנגנון הפיצוי שנקבע בהסדר הפשרה הינו סביר והוגן. בחודש מרץ 2019 הוגש הסדר פשרה מעודכן לאישורו של בית המשפט. בחודש אוגוסט 2019 הוגשה לבית המשפט עמדת היועץ המשפטי לממשלה במסגרתה חזר על חלק מההערות אשר ציין בעמדתו מחודש ספטמבר 2016 וכן כלל הערות נוספות ביחס לאופן ביצוע ההשבה לחברי הקבוצה.
9. בחודש אפריל 2014 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה הבת דקלה סוכנות לביטוח בע"מ (בשמה הקודם "דקלה חברה לביטוח בע"מ") ("דקלה"). עניינה של התובענה בטענה, כי דקלה משלמת, כביכול, את תגמולי הביטוח למבוטחים בפוליסת ביטוח בריאות קבוצתית "מושלם לעובד גמלאים" של גמלאי קופ"ח כללית ובני משפחותיהם ("הפוליסה"), בהתאם למדד הידוע בתחילת החודש ולא לפי המדד הידוע במועד התשלום בניגוד להוראות הדין ("העילה הראשונה") וכן כי דקלה העלתה, כביכול, למבוטחים בפוליסה את דמי הביטוח, כביכול, ללא כל ביסוס ובניגוד כביכול להוראות הפוליסה והדין ("העילה השנייה"). הנזק הנטען הכולל לכלל חברי הקבוצה מסתכם בסכום של כ-21.5 מיליוני ש"ח (סך של כ-19 מיליוני ש"ח ביחס לעילה הראשונה וסך של כ-2.5 מיליוני ש"ח ביחס לעילה השנייה).
10. בחודש אפריל 2014 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה, בין היתר, בטענה, כי הראל ביטוח משלמת למבוטחים בפוליסת ביטוח אובדן כושר עבודה וסיעוד משתתפת ברווחים מסוג "חיונית" (להלן: "הפוליסה") סכום פיצוי חודשי (המורכב מ"פיצוי חודשי" ו-"יתרת הבונוס"), המחושב, לכאורה, בניגוד להוראות הפוליסה וכן כי הראל ביטוח אינה משלמת, לכאורה, למבוטחים בפוליסה את הבונוס שהצטבר להם עד למועד תשלום הפיצוי החודשי הראשון על פי הפוליסה. הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה מבקש התובע לייצג, מסתכם לסכום של כ-381 מיליוני ש"ח. בחודש מרץ 2019 אישר בית המשפט המחוזי בתל אביב את ניהול התביעה כתובענה ייצוגית ("ההחלטה"). הקבוצה שבשמה תנוהל התובענה הייצוגית הינה כל המבוטחים בפוליסות ביטוח חיים משתתפות ברווחים המנוהלות בהראל ביטוח, אשר במסגרתן תגמולי הביטוח משולמים על יסוד נוסחת Rm. ביום 17 ביולי 2019 הגישה הראל ביטוח לבית המשפט העליון, בקשת רשות ערעור על ההחלטה. ביום 22 ביולי 2019 הומצא להראל ביטוח ערעור לבית המשפט העליון, אשר הוגש על-ידי המבקש בבקשת האישור, על חלקה של ההחלטה במסגרתה החליט בית המשפט המחוזי שלא לאשר את ניהול התביעה כייצוגית בעילת הטעיה וכן על כך שלא כלל במסגרת הגדרת הקבוצה בתובענה הייצוגית גם מבוטחי עבר לרבות מוטבים ויורשים של מבוטחים בפוליסות הביטוח לגביהן אושרה התביעה כייצוגית. בחודש אוקטובר 2019 הורה בית המשפט העליון על עיכוב ההליכים בפני בית המשפט המחוזי עד להודעה אחרת.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

11. בחודש יוני 2014 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה הבת דקלה סוכנות לביטוח בע"מ (בשמה הקודם "דקלה חברה לביטוח בע"מ") ("דקלה"). עניינה של התובענה בטענה, כי בהתאם להוראות פוליסת הביטוח הסייעודי הקבוצתית לחברי שירותי בריאות כללית "סייעודי מושלם פלוס" (להלן: "הפוליסה") דקלה אינה משלמת למבוטחים, המצויים במצב סיעודי, תגמולי ביטוח בגין הימים בהם היו מאושפזים בבית חולים כללי או שיקומי וכי ימים אלו אינם נכללים במניין הימים לחישוב תקופת ההמתנה הקבועה בפוליסה, וזאת, כביכול, בניגוד להוראות הממונה ולהוראות הדין. הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה מבקשת התובענה לייצג, מסתכם, להערכת התובעת, לסכום של כ-35 מיליוני ש"ח. בית המשפט העביר את הבקשה לקבלת עמדת הממונה ביחס למחלוקות נשוא הבקשה לאישור התובענה כייצוגית. בחודש ינואר 2016 הוגשה עמדת הממונה במסגרתה הובהר כי אין בהגדרת מקרה הביטוח בפוליסה משום הפרה של הוראות רשות שוק ההון, הביטוח והחיסכון וכי הפוליסה מושהה הבקשה אושרה באופן פרטני על ידי רשות שוק ההון, הביטוח והחיסכון. בחודש דצמבר 2018 דחה בית המשפט את הבקשה לאשר את התביעה כייצוגית בטענה כי אי תשלום תגמולי הביטוח בגין תקופת האשפוז עומדת בניגוד להוראות הממונה, אך אישר את ניהולה כתובענה ייצוגית בעילה של הפרת חוזה ביטוח שעניינו גילוי נאות למבוטח בעת ההצטרפות לפוליסות לביטוח בריאות. הקבוצה שבשמה תנוהל התובענה הייצוגית הינה כל מבוטחי דקלה, אשר רכשו פוליסת ביטוח סיעודי לאחר יום 1.10.2001, אשר כמה להם זכות תביעה לתגמולי ביטוח בתקופה שבין 29.5.2011 ועד ליום 29.5.2014 ואשר בטופס הגילוי הנאות שצורף לפוליסה שרכשו אין ציון/הפניה לסעיף הקובע כי מועד קרות מקרה הביטוח הוא המועד שבו נכנס המבוטח לראשונה למצב מזכה, או המועד שבו שוחרר המבוטח מאשפוז בבית חולים כללי או שיקומי, לפי המאוחר מבניהם. בחודש מאי 2019 הגישה דקלה לבית המשפט העליון בקשת רשות ערעור על ההחלטה. בחודש יוני 2019 הוגש על-ידי המבקשת בבקשת האישור, ערעור לבית המשפט העליון על החלטתו של בית המשפט המחוזי שלא לאשר את ניהול התביעה כייצוגית בעילת תביעה לפיה אי תשלום תגמולי הביטוח בגין תקופת האשפוז עומד בניגוד להוראות הממונה וכן על כך שלא הכריע, לטענת המבקשת, בעילת תביעה נטענת נוספת של הפרת חוזה.

12. בחודש יולי 2014 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד בקשה לאישור תביעה כתובענה ייצוגית נגד הראל ניהול קרנות פנסיה בע"מ ונגד ארבע חברות מנהלות אחרות של קרנות פנסיה (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי הנתבעות מעלות את דמי הניהול, המשולמים על ידי עמיתים בקרנות פנסיה מתוך החיסכון שהצטבר (יתרה צבורה), לשיעור המקסימלי המותר על פי הדין, במועד בו העמיתים הופכים לפנסיונרים, מקבלים גמלת זקנה והם אינם יכולים עוד לנייד את החיסכון הפנסיוני שלהם. באופן כזה, הנתבעות, כביכול, מפעילות את זכותן החוזית, המוקנית להן על פי הוראות תקנון קרן הפנסיה, באופן פסול, חסר תום לב ובניגוד להוראות הדין. הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה מבקשות התובעות לייצג, מסתכם, להערכת התובעות, לסכום של כ-48 מיליוני ש"ח כנגד כלל הנתבעות. בית המשפט העביר את הבקשה לקבלת עמדת הממונה בשאלות העולות מבקשת האישור. בחודש ספטמבר 2017 הוגשה עמדת הממונה התומכת בעמדת הנתבעות לפיה אין להשוות בין שיעור דמי הניהול הנגבים מעמית בתקופת החיסכון לשיעור דמי הניהול הנגבים ממקבל קצבה לאחר פרישתו, היות שמדובר בשתי תקופות שונות ובעלות מאפיינים שונים. דמי הניהול לאחר הפרישה נקבעים מחדש בעת הפרישה וללא קשר לשיעור דמי הניהול בטרם הפרישה ולכן אין מדובר בהעלאה של דמי הניהול, אלא בקביעת שיעור של דמי ניהול לתקופת הפרישה. לפיכך, "חוזר דמי ניהול" המתייחס לחובת מתן הודעה לעמיתים על ידי החברות המנהלות כלל אינו חל ביחס לקביעת דמי ניהול לפנסיונרים; וחובת מתן ההודעה על שינוי בדמי הניהול מכוח החוזר לא חלה על החברות המנהלות שעה שמדובר במקבלי קצבה. הליך הגישור שהתנהל בין הצדדים לא צלח והדיון בתובענה שב להתנהל בבית המשפט.

13. בחודש נובמבר 2014 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד בקשה לאישור תביעה כתובענה ייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח וסטנדרד ביטוחים בע"מ וכן נגד חברת ביטוח נוספת וסוכנות ביטוח נוספת (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי במקרים בהם מחזיקי כרטיסי אשראי של ישראל כרטיס וקאל מתקשרים למוקד המכירות של חברות הביטוח הנתבעות, על מנת להפעיל פוליסה לביטוח נסיעות לחו"ל, אותה הם זכאים לקבל ללא עלות ("הפוליסה הבסיסית"), הנתבעות משווקות להן, כביכול, "הרחבות" או "תוספות" לפוליסה הבסיסית, כאשר למעשה, נמכרות להם, כביכול, פוליסות מדף מלאות המקנות כיסוי מן השקל הראשון וכוללות כיסויים חופפים לכיסויים הכלולים בפוליסה הבסיסית. זאת, בעלות מלאה וללא הפחתת שוויה של הפוליסה הבסיסית. בכך, לטענת התובעים, בין היתר, מטעות הנתבעות, לכאורה, את המבוטחים, מפרות את חובות הגילוי, פועלות בניגוד להוראות הדין ועושות עושר ולא במשפט. בהתאם לתובענה, הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה מבקשים התובעים לייצג מסתכם, להערכת התובעים, לסכום כולל של כ-270 מיליוני ש"ח. בחודש אוגוסט 2018 הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסכם פשרה במסגרתו הוסכם, כי הראל ביטוח תעמיד לרשות חברי הקבוצה הזכאים, כהגדרתם בהסכם הפשרה, כמות מוגדרת של ימי ביטוח נסיעות לחו"ל ללא תשלום, אשר יהיו ניתנים לניצול בהתאם להוראות הסכם הפשרה. תוקפו של הסכם הפשרה מותנה באישור בית המשפט. בחודש נובמבר 2019 הגיש היועץ המשפטי לממשלה את עמדתו ביחס להסדר הפשרה, לפיה אין מקום לאשר את הסדר הפשרה במתכונתו הנוכחית וכי יש להורות על תיקונו בהתאם להערותיו.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

14. בחודש אוגוסט 2015 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה הבת דקלה סוכנות לביטוח בע"מ (בשמה הקודם "דקלה חברה לביטוח בע"מ") ("דקלה"). עניינה של התובענה בטענה, כי בעת יישוב תביעות בביטוח סיעודי, מפצלת דקלה, כביכול, לצורך בחינת קיומו של מקרה הביטוח, את פעולות היומיום לחלקי גוף, תוך בחינה כמותית דווקנית של יכולת המבוטח לבצע כל אחת מן הפעולות. זאת, באופן המרוקן, כביכול, מתוכן את חוזרי הממונה, אשר על פיהם עליה לבצע, כביכול, בחינה מהותית של יכולת זו, ובניגוד לעמדת הממונה בנושא זה מחודש ינואר 2015. בכך מפרה דקלה, לטענת התובעת, את הוראות פוליסת הביטוח, מתארת תיאור מטעה את עסקת הביטוח, עושה עושר ולא במשפט ומפרה חובה חקוקה. נזקה האישי הנטען של התובעת מוערך בסך של כ-59 אלפי ש"ח והנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה מבקשת התובעת לייצג, מסתכם, להערכת המבקשת, לסכום של כ-75.6 מיליוני ש"ח.
15. בחודש ספטמבר 2015 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד החברה הבת דקלה סוכנות לביטוח בע"מ (בשמה הקודם "דקלה חברה לביטוח בע"מ") ("דקלה") ונגד שלוש חברות ביטוח אחרות (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי הנתבעות אימצו, כביכול, עמדה פרשנית לפיה לצורך הכרה במבוטח במסגרת בירור תביעת סיעוד כמי שמתקיים לגביו מצב של "אי שליטה על סוגרים", על מצב זה להיות תוצאה של מחלה או ליקוי אורולוגיים או גסטרואנטרולוגיים בלבד. זאת, כביכול, בניגוד להוראות פוליסות הביטוח. התובעים אינם מכמתים את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הם מבקשים לייצג, אך הם מעריכים אותו במאות מיליוני שקלים. הליך הגישור שהתנהל בין הצדדים לא צלח והדיון בתובענה שב להתנהל בבית המשפט.
16. בחודש ספטמבר 2015 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד הראל ניהול קרנות פנסיה בע"מ ונגד 4 חברות נוספות (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי הנתבעות הפרו, כביכול, את חובות הנאמנות שהן חבות כלפי העמיתים בקופות הגמל שבניהולן בכך שתיגמלו את סוכני הביטוח בעמלות בשיעור הנגזר מדמי הניהול, הנגבים על-ידיהן מן העמיתים ובכך תיגמלו את הסוכנים בסכום הגדל ככל שגדלים דמי הניהול ובטענה כי הנתבעות, עשו, כביכול, עושר ולא במשפט בכך שיצרו, כביכול, מנגנון שמטרתו להעלות את דמי הניהול לטובת הסוכנים והחברות המנהלות. התובעים מעריכים את הנזק לכלל חברי הקבוצה אותה הם מבקשים לייצג בסך של כ-300 מיליוני ש"ח לשנה מאז שנת 2008 ובסך הכל כ-2 מיליארד ש"ח.
17. בחודש פברואר 2016 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית נגד הראל ניהול קרנות פנסיה בע"מ ונגד ארבע חברות מנהלות אחרות של קרנות פנסיה (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי הנתבעות מתחילות לגבות ממקבלי קצבאות נכות ושאיירים, בעת שהם מתחילים לקבל קצבאות ואינם יכולים עוד לנייד את כספיהם לקרן פנסיה אחרת, דמי ניהול בשיעור המקסימלי המותר על פי הדין, מבלי שניתנת להם הודעה מראש על כך. זאת, תוך הפרה, כביכול, של חובת הגילוי היזום המוטלת עליהן, של חובות חקוקות, ושל חובות הנאמנות השליחות והזהירות ותוך ניצול לרעה ושימוש בחוסר תום לב בזכות חוזית, עשיית עושר ולא במשפט והתנהלות קרטליסטית. התובעת אינה מכמתת את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה היא מבקשת לייצג, אולם היא מעריכה אותו באומדן ראשוני כמיליארד ש"ח כנגד כלל הנתבעות. בחודש ינואר 2018 הורה בית המשפט על העברת הדיון לבית הדין האזורי לעבודה.
18. בחודש פברואר 2016 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי עמדתה של הראל ביטוח הינה שפוליסת ביטוח מקיף לכלי רכב מסוג מונית אינה מכסה ירידת ערך, לרבות ירידת ערך הנגרמת כתוצאה ממקרה ביטוח, זאת, כביכול, בניגוד להוראות הפוליסה, וכי בכך מפרה הראל ביטוח את ההסכם בינה לבין מבוטחיה, עושה עושר ולא במשפט, ומפרה את החובות המוגברות החלות עליה כחברת ביטוח ובכלל זה מטעה את לקוחותיה. התובע מעריך את גובה הנזק שנגרם לחברי הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג בכ-10 מיליוני ש"ח. בחודש מרץ 2017 אישר בית המשפט את בקשת התובע לתיקון הגדרת הקבוצה כך שתכלול מבוטחים שרכשו פוליסה לכלי רכב כבד או מסחרי מעל 3.5 טון (לרבות מוניות) ולא רק מבוטחים שרכשו פוליסת ביטוח לרכב מסוג מונית. הצדדים מנהלים הליך גישור.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

19. בחודש מרץ 2016 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל ביטוח משלמת, כביכול, למוטבים של מבוטחים בביטוח חיים, כספים מכוח פוליסות ביטוח חיים, כשהם צמודים, החל מן המועד בו נודע לה על פטירתו של המבוטח, למדד המחירים לצרכן ולא למדד ההשקעות הרלבנטי למסלול ההשקעה שבחר המבוטח. בכך, טוענת התובעת, מפרה הראל ביטוח את ההסכם בינה לבין מבוטחיה, עושה עושר ולא במשפט, מפרה חובה חקוקה ומפרה את חובת הגילוי היזום. נזקה האישי הנטען של התובעת מוערך בסך של 33,729 ש"ח. התובעת אינה מכמתת את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה היא מבקשת לייצג, אולם היא מעריכה אותו בעשרות מיליוני שקלים. בחודש פברואר 2017 העביר בית המשפט את הבקשה לקבלת עמדת הממונה בשאלות העולות מבקשת האישור. בחודש מאי 2017 הגיש הממונה את עמדתו, לפיה כספי חסכון פנסיוני המשולמים למוטבים בעקבות מוות בתקופת העבודה אינם תגמולי ביטוח ולא חל עליהם סעיף 28 לחוק חוזה הביטוח ועל הראל ביטוח להצמיד מעתה ואילך את כספי החיסכון הפנסיוני למדד ההשקעות גם בתקופה שלאחר מות מבוטח ועד להעברת הכספים למוטבים. עוד ציין הממונה כי לשיטתו לא מתקיימת במקרה דנן עילת עשיית עושר ולא במשפט. בחודש נובמבר 2019 הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסכם פשרה במסגרתו הוסכם, בין היתר, כי הראל ביטוח תשלם לחברי הקבוצה שהוגדרו בהסכם הפשרה פיצוי בשיעור שנקבע בהסכם הפשרה בגין נזק נטען שעניינו ההפרש בין סך כספי החיסכון אילו היו צמודים למדד ההשקעה אליו הוצמדו הכספים טרם פטירת המבוטח בניכוי דמי ניהול, לבין הסך ששולם בפועל, וכן כי החל מהמועד שנקבע בהסכם הפשרה תנהל הראל ביטוח את כספי החיסכון בפוליסות של חברי הקבוצה שהוגדרו בהסכם הפשרה, גם לאחר פטירת המבוטח, במסגרת מסלול ההשקעה שבו נוהלו טרם פטירתו. תוקפו של הסכם הפשרה מותנה באישור בית המשפט.

20. בחודש אוגוסט 2016 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד הראל ניהול קרנות פנסיה בע"מ ("הראל פנסיה"). עניינה של התובענה בטענה, כי הראל פנסיה גובה, כביכול, מעמיתיה, בנוסף לדמי הניהול, תשלום בגין רכיב הוצאות ניהול השקעות (רכיב הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות), אשר גבייתו מותרת על פי דין, ללא הוראה חוזית המאפשרת לה לגבותו. בכך, מפרה הראל פנסיה, לטענת התובע, את הוראות תקנון קרן הפנסיה ואת חובות האמון והגילוי המוגברות החלות עליה, פועלת בחוסר תום לב במשא ומתן ומוסרת תיאור מטעה ללקוחותיה. הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה מבקש התובע לייצג, מסתכם, להערכת התובע, לסכום של כ-132 מיליוני ש"ח. בחודש אפריל 2017 הורה בית המשפט על העברת הדיון בבקשה לבית הדין האזורי לעבודה בתל אביב. בחודש פברואר 2018 הורה בית הדין לממונה להגיש את עמדתו ביחס להליך. בחודש יוני 2018 הוגשה עמדת רשות שוק ההון התומכת בעמדת הראל פנסיה.

21. בחודש ספטמבר 2016 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל ביטוח גובה, כביכול, מבעלי פוליסת החיסכון "הראל מגוון השקעות אישי" תשלום בגין רכיב "הוצאות ניהול השקעות", אשר גבייתו מותרת על פי דין, ללא הסכמה חוזית בתנאי הפוליסה המתירה לה לגבותו. בכך, מפרה הראל ביטוח, לטענת התובע, את הוראות הפוליסה הפרה יסודית, מפרה את חובת הנאמנות החלה עליה ומטעה את מבוטחיה. התובע מעריך את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג בכ-27.8 מיליוני ש"ח. בחודש מאי 2019 אישר בית המשפט המחוזי בתל אביב את ניהול התביעה כתובענה ייצוגית בעילה של הפרת פוליסת הביטוח בשל גביה שלא כדין של הוצאות ניהול השקעות. הקבוצה שבשמה תנוהל התובענה הייצוגית הינה כל בעלי פוליסת הראל מגוון השקעות אישי של הראל ביטוח בהווה ובשבע השנים שקדמו למועד הגשת הבקשה. בחודש ספטמבר 2019 הגישה הראל ביטוח לבית המשפט העליון, בקשת רשות ערעור על ההחלטה. בחודש נובמבר 2019 קבע בית המשפט העליון כי הבקשה למתן רשות ערעור מצריכה תשובה וכן הורה ליועץ המשפטי לממשלה להגיש את עמדתו בכתב בבקשה.

22. בחודש ספטמבר 2016 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד שלוש חברות ביטוח נוספות (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי הנתבעות גובות, כביכול, מן המבוטחים, פרמיות גבוהות בגין פוליסות ביטוח בריאות הכוללות כיסויים אשר למבוטחים אין, לכאורה, צורך בהם משום שהם מחזיקים בביטוח בריאות משלים של קופת החולים אליה הם משתייכים. בנוסף, טוענים התובעים, כי הנתבעות אינן מגלות למבוטחים, כי מדובר, כביכול, בכיסויים מיותרים, ואז מתנות שירות בשירות שכן הן אינן מאפשרות למבוטחים לרכוש פוליסה מצומצמת הכוללת רק כיסויים שאינם כלולים בביטוחי הבריאות המשלימים של קופות החולים, ובכך יוצרות מצב של כפל ביטוח. בכך, טוענים התובעים, הנתבעות מפרות את חובת תום הלב המוגברת החלה עליהן, מפרות חובה חקוקה, מפרות את הוראות הדין, מפרות הסכם, מטעות את מבוטחיהן ועושות עושר ולא במשפט. הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה מבקשים התובעים לייצג כנגד הראל ביטוח, מסתכם לסכום של כ-2.2 מיליארד ש"ח, וכנגד כלל הנתבעות לסכום של כ-4.45 מיליארד ש"ח.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

23. בחודש אוקטובר 2016 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל ביטוח לא גילתה, כביכול, למבוטחיה, אשר רכשו פוליסת ביטוח סיעודי בפרמיה משתנה מהי הפרמיה, שתיגבה מהם החל מגיל 65 וזאת עד לדיווח השנתי בגין שנת 2015 ועל אף, שלטענת התובעת, בגיל 65 מתייקרת הפרמיה בפוליסה זו במאות אחוזים. בכך, טוענת התובעת, הראל ביטוח מפרה חובה חקוקה, מפרה את חובת הגילוי, מפרה הסכם, פועלת בחוסר תום לב, עושה עושר ולא במשפט ופועלת ברשלנות. עוד טוענת התובעת, כי חיוב מבוטחים בתשלום פרמיות עתידיות על פי תעריפים שאינם ידועים להם הינו תנאי מקפח בחוזה אחיד. התובעת אינה מכמתת את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה היא מבקשת לייצג כנגד הראל ביטוח, אולם היא מעריכה אותו במיליוני שקלים. בחודש יולי 2017 אישר בית המשפט את בקשת התובעת לתקן את בקשת האישור כך שתתייחס גם לטענה לפיה הראל ביטוח לא הציגה, לכאורה, בפני מבוטחיה טרם מועד הצטרפותם את הפרמיה שתשולם על ידם החל מגיל 65 על אף שהיא מחויבת לעשות כן על פי חוזר הממונה. בחודש אוגוסט 2017 הוגשה בקשה מתוקנת לאישור תובענה כייצוגית. עניינה של הבקשה המתוקנת בטענה כי הראל ביטוח לא הציגה, לכאורה, למבוטחיה בפוליסת ביטוח סיעודי בפרמיה משתנה את הפרמיה שתשולם על ידם מגיל 65 ואילך טרם הצטרפותם לביטוח במסגרת טופס ההצטרפות ו/או במסמך התנאים הכלליים. בחודש מרץ 2019 הורה בית המשפט על העברת הבקשה לקבלת עמדת הממונה ביחס למחלוקת מושא בקשת האישור. בחודש נובמבר 2019 התקבלה עמדת הממונה לפיה, הוראות חוזר 2001/9 'גילוי נאות למבוטח בעת ההצטרפות לפוליסות לביטוח בריאות ("החוזר") של הרשות כמו גם הוראות הדין, מחייבות מבטח להציג למועמד לביטוח את אופן השתנות הפרמיה במעמד רכישת הביטוח, אך אין בנוסח החוזר התייחסות לשאלה איך יש למלא חובה זו טרם ההצטרפות והאם הדרך היחידה למלא אותה היא דווקא בכתב.

24. בחודש אוקטובר 2016 הוגשה לבית הדין האזורי לעבודה בירושלים תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה הנכדה קרן החיסכון לצבא הקבע - חברה לניהול קופות גמל בע"מ ("קחצ"ק"). עניינה של התובענה בטענה, כי קחצ"ק גובה, כביכול, מהעמיתים בקרן, הוצאות ניהול השקעות, אשר גבייתן מותרת על פי דין, ללא הסכמה חוזית בתקנון הקרן המתירה לה לגבות. בכך, פועלת קחצ"ק, לטענת התובע, בניגוד להוראות הדין ולחובת הנאמנות המיוחדת החלה עליה. התובע מעריך את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג בכ-30.1 מיליוני ש"ח. בחודש ינואר 2018 הוחלט לאחד את הדיון יחד עם בקשות נוספות לאישור תובענה ייצוגית תלויות ועומדות שעניינן הוצאות ישירות בקופות גמל וקרנות השתלמות. בחודש פברואר 2018 קבע בית הדין כי יש לקבל את עמדת הממונה ביחס להליך. בחודש מאי 2018 הוגשה לבית הדין עמדת הממונה התומכת בעמדת התובע ולפיה גופים מוסדיים רשאים לגבות הוצאות ישירות מאת העמיתים או המבוטחים, גם אם הדבר אינו מצוין באופן מפורש בתקנון הגוף המוסדי, ובלבד שהדבר נעשה בהתאם להוראות תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות), התשס"ח-2008 ("התקנות"). הממונה העיר במסגרת העמדה כי היא רלבנטית, בשינויים המחייבים, גם לחברות ביטוח המנהלות ביטוחים תלויי תשואה.

25. בחודש דצמבר 2016 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה הנכדה, הראל פנסיה וגמל בע"מ ("הראל פנסיה וגמל"). עניינה של התובענה בטענה, כי הראל פנסיה וגמל מעלה, כביכול, את דמי הניהול הנגבים מעמיתיה בקרן הפנסיה המקיפה מבלי שניתנת להם על כך הודעה כדן, וכי היא גובה מהם, כביכול, בעת הפקדת כספיהם בקרן הפנסיה הכללית עקב הפקדה מצטברת בקרן הפנסיה המקיפה העולה על התקרה הקבועה לכך בחוק, דמי ניהול בשיעור העולה על שיעור דמי הניהול שלהם בקרן הפנסיה המקיפה, מבלי שניתנת להם הודעה על כך. נזקו האישי הנתבע של התובע מוערך בכ-265 ש"ח והוא מצוין, כי אין ביכולתו להעריך את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג. הדיון בבקשת האישור הועבר לבית הדין לעבודה. בחודש אפריל 2019 אישר בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב באופן חלקי את ניהול התביעה כתובענה ייצוגית בשאלת גובה דמי הניהול שנגבו מעמיתים שהופקדו להם כספים בקרן הפנסיה הכללית עקב הפקדה מצטברת בקרן הפנסיה המקיפה העולה על התקרה הקבועה לכך בחוק ודחה את יתר טענות המבקשים. הקבוצה שבשמה תנוהל התובענה הייצוגית הינה כל עמית של הראל פנסיה וגמל, שבמהלך התקופה שמיום 12.12.2009 ועד ליום 30.4.2019 נפתחה עבורו קרן פנסיה כללית, לאחר שחצה את תקרת ההפקדות הסטטוטורית בקרן הפנסיה המקיפה, ושחויב, באופן אוטומטי ובלא שנמסרה לו הודעה על כך, בדמי הניהול המקסימליים האפשריים על פי דין בגין הפקדותיו לקרן הכללית, זאת, אף שבהתאם להסדר הנחות שהיה בתוקף בעניינו הוא היה זכאי להנחה בדמי הניהול בקרן המקיפה. הצדדים מנהלים הליך גישור. בחודש ינואר 2020 הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסכם פשרה במסגרתו הוסכם, בין היתר, כי הראל פנסיה וגמל תשלם לחברי הקבוצה, כפי שנקבעו בהחלטת האישור, סכום הנגזר מההפרש בין דמי הניהול שנגבו מהם בפועל לבין אלו שהיו נגבים מהם לו היו מוחלים עליהם דמי הניהול הרלבנטיים בקרן הכללית, והתשואה בגינו, על פי המנגנון המפורט בהסכם הפשרה. תוקפו של הסכם הפשרה מותנה באישור בית המשפט.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

26. בחודש דצמבר 2016 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל ביטוח מפחיתה, לכאורה, שלא כדין, את תשלום דמי הביטוח למבוטחים בפוליסת נכות מתאונה בגין מקרי ביטוח שעניינם נכות בגפיים, עיניים ואוזניים על יסוד טבלת שיעורי נכויות הקבועה בפוליסת הביטוח, השונה מטבלת שיעורי הנכויות שבתקנות הביטוח הלאומי ועל יסוד נוסחת התאמה הקבועה בפוליסה הביטוח. נזקו האישי הנתבע של התובע הינו כ-12,500 ש"ח והוא מעריך את הנזק הכולל הנתען לכלל חברי הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג בכ-100 מיליוני ש"ח.
27. בחודש ינואר 2017 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל ביטוח אינה מגלה (לא בעצמה ולא באמצעות סוכני הביטוח מטעמה) למבוטחיה בביטוח רכב, אשר עומדים לחצות מדרגת גיל או וותק נהיגה במהלך תקופת הביטוח, כי באפשרותם לעדכן את גיל הנהג או את וותק הנהיגה ולקבל החזר פרמיה, וכי כתוצאה מכך משלמים מבוטחיה הנ"ל פרמיה ביתר נוכח העדר עדכון הפרמיה במהלך תקופת הביטוח בעקבות שינוי מדרגת הגיל או הוותק. התובעים מעריכים את הנזק שנגרם לחברי הקבוצה אותה הם מבקשים לייצג לכל הפחות בכ-12.25 מיליוני ש"ח.
28. בחודש ינואר 2017 הוגשה לבית הדין האזורי לעבודה בתל-אביב תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית נגד החברה הבת דקלה סוכנות לביטוח בע"מ ("דקלה"). עניינה של התובענה בטענה, כי דקלה הפקידה, כביכול, עבור עובדיה, תשלומים לפנסיה על פי הוראות צו ההרחבה הכללי במשק בנושא פנסיה ("צו ההרחבה הכללי") ולא על פי צו ההרחבה בענף היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות ("צו ההרחבה בענף היבוא"), חרף חובתה, הנתענת, לפעול בהתאם להוראות צו ההרחבה בענף היבוא. הנזק הכולל הנתען לכלל חברי הקבוצה אותה מבקש התובע לייצג, מסתכם, להערכת התובע, לסכום של כ-1.4 מיליוני ש"ח. בחודש מרץ 2020 הוגשה לבית הדין האזורי לעבודה בתל אביב בקשה מוסכמת להסתלקות המבקשת מבקשת האישור נגד דקלה, במסגרתה מתבקש בית המשפט לאשר את הסתלקות המבקשת מבקשת האישור ומהתובענה. בקשת ההסתלקות כפופה לאישור בית המשפט.
29. בחודש פברואר 2017 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה הנכדה, הראל פנסיה וגמל בע"מ ונגד החברה המאוחדת הראל ביטוח (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי הנתבעות גובות תשלומים שונים בגין הקמת הלוואות ו/או הטיפול בהן וזאת לכאורה, בניגוד להוראות הדין, בהיעדר הרשאה חוקית ובניגוד לעמדת הממונה. התובעת מעריכה את הנזק שנגרם לחברי הקבוצה אותה היא מבקשת לייצג בכ-5.9 מיליוני ש"ח. בחודש ינואר 2020 הגישו הצדדים לבית המשפט המחוזי בתל אביב בקשה לאישור הסכם פשרה, במסגרתו הוסכם, בין היתר, כי הנתבעות יעבירו סך השווה לשיעור של 75% מדמי הטיפול שנגבו על-ידיהן, כהגדרתם בהסכם הפשרה, בתקופה הרלבנטית, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית, לקופות הגמל הרלבנטיות מהן ניתנו ההלוואות לגביהן נגבו דמי טיפול או למסלול הרלוונטי, המוגדר בהסכם הפשרה, כאשר מדובר בהלוואה מכספי מבוטחים. תוקפו של הסכם הפשרה מותנה באישור בית המשפט.
30. בחודש פברואר 2017 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב (המחלקה לעניינים כלכליים) תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה הנכדה, הראל פנסיה וגמל בע"מ ("הראל פנסיה וגמל") ונגד חברה מנהלת נוספת (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי הנתבעות גובות מעמיתיהן, אשר נוטלים מהן הלוואות, תשלומים שונים בגין טיפול באותן הלוואות וזאת, לכאורה, בניגוד להוראות הדין ולעמדת הממונה על שוק ההון ביטוח וחסכון. התובעים מעריכים את הנזק שנגרם לחברי הקבוצה אותה הם מבקשים לייצג בכ-44.75 מיליוני ש"ח. בהחלטתו מחודש אפריל 2017 קבע בית המשפט כי למחלקה הכלכלית אין סמכות עניינית לדון בבקשת האישור וכי התובענה תישמע כהליך אזרחי. בחודש ינואר 2020 הגישו הצדדים לבית המשפט המחוזי בתל אביב בקשה לאישור הסכם פשרה, במסגרתו הוסכם, בין היתר, כי הנתבעות יעבירו סך השווה לשיעור של 75% מדמי הטיפול שנגבו על-ידיהן, כהגדרתם בהסכם הפשרה, בתקופה הרלבנטית, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית, לקופות הגמל הרלבנטיות מהן ניתנו ההלוואות לגביהן נגבו דמי טיפול או למסלול הרלוונטי, המוגדר בהסכם הפשרה, כאשר מדובר בהלוואה מכספי מבוטחים. תוקפו של הסכם הפשרה מותנה באישור בית המשפט.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

31. בחודש מרץ 2017 הוגשה לבית הדין האזורי לעבודה בירושלים תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית נגד החברה הנכדה הראל פנסיה וגמל בע"מ ("הראל פנסיה וגמל"). עניינה של התובענה בטענה, כי הראל פנסיה וגמל גבתה עד סוף שנת 2015, כביכול, מהעמיתים בקופת הגמל הראל עוצמה תעוז, הוצאות ניהול השקעות, אשר גבייתן מותרת על פי דין, ללא הסכמה חוזית בתקנון קופת הגמל, אשר התירה לה לגבות. התובעת מעריכה את הנזק שנגרם לכלל חברי הקבוצה אותה היא מבקשת לייצג בכ-127.1 מיליוני ש"ח. בחודש ינואר 2018 הוחלט לאחד את הדיון יחד עם בקשות נוספות לאישור תובענה ייצוגית תלויות ועומדות שעניינן הוצאות ישירות בקופות גמל וקרנות השתלמות. בחודש פברואר 2018 קבע בית הדין כי יש לקבל את עמדת הממונה ביחס להליך. בחודש מאי 2018 הוגשה לבית הדין עמדת הממונה התומכת בעמדת הנתבעות ולפיה גופים מוסדיים רשאים לגבות הוצאות ישירות מאת העמיתים או המבוטחים, גם אם הדבר אינו מצוין באופן מפורש בתקנון הגוף המוסדי, ובלבד שהדבר נעשה בהתאם להוראות תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות), התשס"ח-2008 ("התקנות"). הממונה העיר במסגרת העמדה כי היא רלבנטית, בשינויים המחייבים, גם לחברות ביטוח המנהלות ביטוחים תלויי תשואה.
32. בחודש ספטמבר 2017 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל ביטוח משלמת למבוטחיה גמלאות חודשיות במועד מאוחר מהמועד שנקבע לכך בפוליסת הביטוח ללא תוספת ריבית בגין הפיגור בתשלום. התובע אינו מכמת את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג אך הוא מעריך כי הוא עולה על סך של 2.5 מיליוני ש"ח. בחודש פברואר 2019 הורה בית המשפט על העברת הדיון לבית הדין האזורי לעבודה.
33. בחודש ספטמבר 2017 הוגשה לבית המשפט המחוזי בירושלים תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד 12 חברות ביטוח נוספות (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי במקרים בהם הנתבעות משלמות סכומים שנפסקו נגדן על ידי רשויות שיפוטיות לאחר המועד שנקבע לפרעונם, הן אינן מוסיפות להם הפרשי הצמדה, ריבית, וריבית צמודה כנדרש, כביכול, על פי הוראות סעיף 5(ב) לחוק פסיקת ריבית והצמדה, תשכ"א-1961 ("החוק"). התובעים אינם מכמתים את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הם מבקשים לייצג אולם הם מעריכים אותו בעשרות מיליוני שקלים. הצדדים מנהלים הליך גישור.
34. בחודש אוקטובר 2017 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל ביטוח גובה, כביכול, ממבוטחיה דמי ביטוח בגין תקופת אכשרה, על אף שלא ניתן למבוטח כיסוי ביטוחי במהלכה. התובע מעריך את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג בכ-42 מיליוני ש"ח.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

35. בחודש דצמבר 2017 הוגשה לבית המשפט המחוזי בירושלים תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח, נגד שתי חברות ביטוח נוספות, נגד שירותי בריאות כללית ("הכללית"), ונגד מכבי שירותי בריאות ("מכבי") (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי הנתבעות מסרבות, כביכול, לבטח בביטוח סיעודי אנשים המצויים על הספקטרום האוטיסטי, או שקובעות תנאים בלתי סבירים לקבלתם לביטוח, מבלי שהחלטותיהן אלו נסמכות על נתונים סטטיסטיים אקטואריים או רפואיים רלבנטיים לסיכון הביטוחי ומבלי לנמק את החלטתן, כנדרש בחוק. התובעים אינם מכמתים את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הם מבקשים לייצג אולם הם מעריכים אותו בעשרות עד מאות מיליוני ש"ח. בחודש יוני 2019 הורה בית המשפט על העברת הבקשה לקבלת עמדת היועץ המשפטי לממשלה בשאלות העולות מבקשת האישור. בחודש ינואר 2020 הודיע היועץ המשפטי לממשלה כי עמדתו זהה לעמדה אשר הגיש בתיק מקביל ואשר תומכת בטענות הראל ביטוח.
36. בחודש ינואר 2018 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד חמש חברות ביטוח נוספות (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי הנתבעות נמנעות, כביכול, שלא כדין, מלשלם תגמולי ביטוח למבוטחים, לצדדי ג' ולמוטבים בגין רכיב המע"מ החל על עלות הנזקים במקרים בהם הנזקים לא תוקנו בפועל. התובעת מעריכה את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה היא מבקשת לייצג נגד הראל ביטוח בסך של כ-19 מיליוני ש"ח בגין כל שנה והתקופה בגינה היא מבקשת לתבוע הינה מיום 4 ביוני 2001 ולחילופין החל מ-7 שנים לפני מועד הגשת התביעה הקודמת ו/או 7 שנים לפני מועד הגשתה של בקשה זו. התובענה והבקשה לאישור הינן באותה עילה בגינה הוגשה תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית קודמות כנגד הנתבעות, אשר ביום 3 בינואר 2018 נדחה על ידי בית המשפט העליון ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי מרכז-לוד מיום 20 בפברואר 2017, במסגרתו נמחקה הבקשה.
37. בחודש מרץ 2018 הוגשה לבית הדין האזורי לעבודה בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה הנכדה, הראל פנסיה וגמל בע"מ ("הראל פנסיה וגמל") ונגד חמש חברות מנהלות נוספות (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי הנתבעות אינן מבהירות לעמיתים, המצטרפים לקרנות הפנסיה שבניהולן, אשר אין להם שארים, כי אין להם צורך בכיסוי ביטוחי לסיכונים מוות ועל כן אין טעם כי יצטרפו למסלול ביטוח הכולל כיסוי ביטוחי לסיכונים מוות, וכן, כי אין מבהירות למצטרפים אלו, כי שנתיים לאחר מועד ההצטרפות יעברו באופן אוטומטי למסלול ביטוח הכולל כיסוי ביטוחי לסיכונים מוות ועל כן ככל שמצבם המשפחתי לא ישתנה יהיה עליהם להודיע לקרן שאינם מעוניינים בכך. התובעים מציינים כי אין ביכולתם להעריך את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הם מבקשים לייצג.
38. בחודש אפריל 2018 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל ביטוח משלמת, כביכול, למבוטחים בפוליסות ניתוחים שאינן מקנות פיצוי בשיעור מחצית מההוצאות הנחשבות במקרה שהניתוח מבוצע במימון קופת חולים, אך ניתנה להם על-ידיה התחייבות לתשלום פיצוי כאמור, סכומים הנמוכים בפועל ממחצית ההוצאות שנחסכו לה עקב כך ובכך היא מפרה, כביכול, את התחייבותה כלפיהם. התובעת מעריכה את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה היא מבקשת לייצג בלמעלה מ-7 מיליוני ש"ח.
39. בחודש יוני 2018 הוגשה לבית המשפט המחוזי בירושלים תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד חברת ביטוח נוספת (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי הנתבעות מסרבות להכיר בניתוח שקיים צורך רפואי לבצעו, כמקרה ביטוח על פי תנאי פוליסות ביטוח הבריאות שלהן, בטענה שמדובר בניתוח מניעתי. התובעת אינה מעריכה את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה היא מבקשת לייצג.
40. בחודש דצמבר 2018 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח, נגד שתי חברות ביטוח נוספות (להלן ביחד: "חברות הביטוח הנתבעות") ונגד ארבעה בנקים (ביחד "הבנקים הנתבעים"). עניינה של התובענה בטענה, כי חברות הביטוח הנתבעות מפיקות, כביכול, לבעלי מבנים, המשועבדים לצורך הבטחת משכנתא, פוליסות ביטוח מבנה, למרות שבעת הפקתן של הפוליסות, כבר קיימת, בין אם אצל אותה חברת ביטוח ובין אם אצל חברת ביטוח אחרת, פוליסה המבטחת את אותו המבנה ביחס לאותה תקופה. זאת, כביכול, תוך הפרה של הוראות דין מפורשות ותוך הטעייתם של מבוטחים. התובעים מעריכים את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הם מבקשים לייצג, בסך נומינלי כולל של 280 מיליון ש"ח.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

41. בחודש פברואר 2019 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל ביטוח דרשה ממבוטחים בפוליסת ביטוח קבוצתית לעובדי חברת חשמל, אשר קיבלו תגמולי ביטוח שלא נוכו מהם מסים במקור, להשיב לה את סכומי הכסף ששולמו על ידיה בגין תשלומי מס אלו. התובע אינו מכמת את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג אך הוא מעריך כי הוא עולה על סך של 3 מיליוני ש"ח.
42. בחודש מאי 2019 הוגשה לבית משפט השלום בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל ביטוח מסרבת, לכאורה, ליתן למבוטחים, אשר ניתן להם כיסוי ביטוחי לבדיקה באמצעות מעבדת אונקוטסט בהקשר למחלת הסרטן פעם אחת, כיסוי ביטוחי בגין בדיקה נוספת במעבדות אונקוטסט. התובעת מעריכה את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה היא מבקשת לייצג בכ-1.8 מיליון ש"ח. בחודש ינואר 2020 הוגשה לבית משפט השלום בתל אביב בקשה מוסכמת להסתלקות המבקשת מבקשת האישור נגד הראל ביטוח, במסגרתה התבקש בית המשפט לאשר את הסתלקות המבקשת מבקשת האישור ומהתובענה ולהורות על מחיקת בקשת האישור ועל דחיית תביעתה האישית של המבקשת. בקשת ההסתלקות כפופה לאישור בית המשפט.
43. בחודש יוני 2019 הוגשה לבית הדין האזורי לעבודה בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל ביטוח גובה, כביכול, ממבוטחים בפוליסות ביטוחי חיים המשלבות רכיב ביטוח למקרה מוות ורכיב של חסכון ("ביטוחי מנהלים") תשלום בגין רכיב "הוצאות ניהול השקעות", אשר גבייתו מותרת על פי דין, ללא הסכמה חוזית בתנאי הפוליסה המתירה לה לגבות. התובע מעריך את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג בכ-365.3 מיליון ש"ח.
44. בחודש יוני 2019 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד שלוש חברות ביטוח נוספות (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי הנתבעות נמנעות, כביכול, מלשלם ריבית בגין תגמולי ביטוח למבוטחייהן, החל מתום 30 יום ממועד מסירת התביעה. תובענה ובקשה זו עוסקות באותה עילה בה עוסקות תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית קודמת ("התביעה הראשונה") אשר אושרה לניהול כתביעה ייצוגית באופן חלקי ביום 30 באוגוסט 2015 ("החלטת האישור") על ידי בית המשפט המחוזי בתל-אביב ואשר מתבררת כעת לגופה (ראה סעיף (א) (7) לעיל), אך הן מתייחסות לתקופה שונה מזו שלגביה אושרה התביעה הראשונה והיא הוגשה לטענת המבקשים למען הזהירות ובמקביל לבקשתם להרחיב את הקבוצה המיוצגת במסגרת התביעה הראשונה גם לתקופה שממתן החלטת האישור ועד מועד מתן פסק דין. התובעים מעריכים את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הם מבקשים לייצג כנגד הראל ביטוח בסכום של כ-90 מיליוני ש"ח, וכנגד כלל הנתבעות בסכום של כ-264.4 מיליון ש"ח.
45. בחודש יולי 2019 הוגשה לבית הדין האזורי לעבודה בירושלים תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה הנכדה הראל פנסיה וגמל בע"מ ("הראל פנסיה וגמל"). עניינה של התובענה בטענה, כי הראל פנסיה וגמל גובה, כביכול, מעמיתים בקרן ההשתלמות "הראל השתלמות" תשלום בגין רכיב "הוצאות ניהול השקעות", אשר גבייתו מותרת על פי דין, ללא עיגון הסכמי בתקנון קרן ההשתלמות. התובע מעריך את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג בכ-56.8 מיליון ש"ח.
46. בחודש אוגוסט 2019 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה. עניינה של התובענה בטענה, כי החברה אינה מקיימת, כביכול, את הוראות הדין לעניין איתור עמיתים שהקשר עמם נותק ולעניין איתור ויידוע מוטבים ויורשים של עמיתים אשר הלכו לעולמם. עוד נטען, כי החברה גבתה, כביכול, דמי ניהול ביתר באופן המנוגד להוראות הדין. התובעות אינן מכמתות את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הן מבקשות לייצג אולם הן מעריכות אותו בעשרות ואף במאות מיליוני שקלים. בחודש פברואר 2020 הגישה החברה לבית המשפט בקשה לסילוק על הסף של הבקשה לאישור התביעה כתובענה ייצוגית.
47. בחודש אוגוסט 2019 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד שתי חברות ביטוח נוספות (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה בטענה, כי בפוליסות ביטוח רכוש לציד מכוני הנדסי ("הציד"), הנתבעות קובעות, לכאורה, את שווי הציד לצורך חישוב פרמיית הביטוח ללא התחשבות בגיל הציד ואילו במקרה של אובדן גמור לציד הן קובעות, לכאורה, את גובה תגמולי הביטוח לפי השווי האמיתי של הציד במועד קרות האירוע הביטוחי, תוך התחשבות בגיל הציד. התובעות אינן מכמתות את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הן מבקשות לייצג אולם הן מעריכות אותו במיליוני שקלים.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

תובענות שהוגשו בתקופת הדוח

48. בחודש אוקטובר 2019 הוגשה לבית משפט השלום בירושלים תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח, שעניינה בטענה, כי הראל ביטוח דוחה, כביכול, תביעות ביטוח בביטוח נסיעות לחו"ל, שעניין ביטול נסיעה לחו"ל או קיצורה עקב מוות או אשפוז של בן משפחה קרוב, בהתבסס על חריגים בפוליסה שאינם עונים, על פי הנטען, על הוראות חוק חוזה הביטוח, תשמ"א-1981 ואינם נכללים, על פי הנטען, ברשימת הביטוח המועברת על-ידי הראל ביטוח למבוטחים. התובע מעריך את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג בכמיליון וחצי שקלים.

49. בחודש דצמבר 2019 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח שעניינה בטענה, כי הראל ביטוח גילתה, כביכול, למבוטחיה אשר רכשו פוליסת ביטוח חיים בפרמיה משתנה מסוג "מגן 1" ו/או פוליסת אובדן כושר עבודה מסוג "הראל לעתיד", במעמד רכישת הביטוח, את הפרמיה אותה ישלמו רק עבור שנים ספורות ולא עבור כל תקופת הביטוח. התובע אינו מכמת את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג אולם הוא מעריך אותו במאות מיליוני שקלים.

תובענות שהוגשו לאחר תקופת הדוח

50. בחודש ינואר 2020 הוגשה לבית המשפט המחוזי בבאר שבע תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד קרנות השוטרים בישראל בע"מ. עניינה של התובענה בטענה, כי הראל ביטוח לא המציאה, כביכול, למבוטחיה בפוליסת ביטוח חיים קבוצתי את פוליסות הביטוח וכי לא גילתה להם, כביכול, אודות שינויים שבוצעו בפוליסה אגב חידושה. התובעים לא מכמתים את הנזק הממוני הנטען לכלל חברי הקבוצות אותן הם מבקשים לייצג אולם מעריכים את הנזק הלא ממוני הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצות בכ- 400 מיליוני שקלים.

51. בחודש ינואר 2020 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד שתי חברות ביטוח נוספות וחברת שרותי דרך ("הנתבעות") בטענה, כי הנתבעות מספקות, כביכול, ללקוחותיהן שמשות חלופיות שאינן מקוריות ואינן נושאות תו תקן, וזאת, כביכול, בניגוד להתחייבויותיהן כלפי לקוחותיהן בהסכמים עימם. התובעים לא מכמתים את הנזק הכולל הנתבע עבור כלל חברי הקבוצות אותן הם מבקשים לייצג, אך הם מעריכים כי הוא עולה במידה ניכרת על סך של 2.5 מיליוני שקלים.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)**א. התחייבויות תלויות (המשך)****טבלה מסכמת:**

להלן טבלה מסכמת של הסכומים הנתבעים במסגרת בקשות תלויות לאישור תובענות כייצוגיות, תובענות שאושרו כתביעה ייצוגית ותביעות מהותיות אחרות נגד החברה ו/או חברות המאוחדות, כפי שצויינו על-ידי התובעים בכתבי הטענות שהוגשו מטעמם. מובהר, כי הסכום הנתבע אינו מהווה בהכרח כימות של סכום החשיפה המוערכת על-ידי החברה, שכן המדובר בהערכות מטעם התובעים אשר דינן להתברר במסגרת ההליך המשפטי.

סוג	כמות תביעות	הסכום הנתבע במיליוני ש"ח
<u>תובענות שאושרו כתביעה ייצוגית:</u>		
צוין סכום המתייחס לחברה ו/או לחברות מאוחדות	6	996
התביעה מתייחסת למספר חברות ולא יוחס סכום ספציפי לחברה ו/או לחברות מאוחדות	1	225
לא צוין סכום התביעה	1	
<u>בקשות תלויות לאישור תובענות כייצוגיות:</u>		
צוין סכום המתייחס לחברה ו/או לחברות מאוחדות	24	4,360
התביעה מתייחסת למספר חברות ולא יוחס סכום ספציפי לחברה ו/או לחברות מאוחדות	5	3,598
לא צוין סכום התביעה	14	

סכום ההפרשה הכולל בגין התביעות שהוגשו כנגד החברה כמפורט לעיל ליום 31 בדצמבר 2019 ו- 31 בדצמבר 2018 מסתכם בכ- 134 מיליוני ש"ח וכ- 130 מיליוני ש"ח, בהתאמה.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

ב. התחייבויות תלויות אחרות שהגיעו לסימון לאחר תקופת הדוח

בחודש יוני 2004 הוגשה תביעה בבית המשפט המחוזי בתל-אביב ובקשה לאישורה כתביעה נגזרת כנגד החברה המאוחדת, ידידים הולדינג וניהול (1984) בע"מ (להלן: "ידידים"), יושב הראש לשעבר ומנכ"ל ידידים לשעבר וכנגד חברה מאוחדת נוספת, הראל שירותי ניהול קרנות פנסיה (1987) בע"מ, שהיתה במועד הגשת התביעה בעלת שליטה בידידים (להלן: "הנתבעים"), על ידי בעלי מניות המיעוט בלעתידי חברה לניהול קרנות פנסיה בע"מ, שהיתה במועד הגשת התביעה חברת בת של ידידים (להלן: לעתיד) בסכום של 15,605 אלפי ש"ח. עניינה של התביעה הינו פיצוי עתידית קופת פנסיה בע"מ (להלן: "עתידית"), קרן פנסיה בניהול לעתיד, בגין שימוש במשאבים שונים של עתידית, כגון: שימוש בתשתית התפעול ובמוניטין, שימוש בקניינה של עתידית, בגין נטילת קרן פנסיה ממשיכה ואובדן רווחים. בנוסף תובעים התובעים תמלוגים בסך של 3,177 אלפי ש"ח במסגרת התביעה האישית שלהם. בחודש יולי 2010 לאחר שנערכו חקירות והוגשו סיכומים בכתב במסגרת הבקשה לאישור התביעה הנגזרת, נתקבלה על-ידי בית המשפט וניתנה לתובעים האפשרות לתבוע את הנתבעים בשם לעתיד בגין זכויות שלטונותם זכאית להן לעתיד. בחודש אוגוסט 2015 דחה בית המשפט את טענות התובעים בעניין התביעה הנגזרת וקבע כי הם מנועים מלטעון לעניין הזכויות הנובעות מהקמת קרן הפנסיה החדשה וכי לעתיד איננה זכאית לפיצוי בגין שימוש במשאביה של עתידית לצורך הקמת הקרן החדשה. בית המשפט קיבל את תביעתם האישית של התובעים לקבלת תמלוגים. בחודש אוקטובר 2015 הגישו התובעים לבית המשפט העליון הודעת ערעור על פסק הדין בתביעה הנגזרת, במסגרתה ביקשו התובעים לבטל את פסק הדין ולקבל את התביעה הנגזרת ולחילופין להשיב את התיק לבית המשפט המחוזי על מנת שידון בשאלת גובה הנזק. במהלך החודשים ספטמבר-דצמבר 2015 העבירה לעתיד לתובעים את הסכומים המשקפים להערכתה את מלוא הסכום אותו היא חייבת לתובעים בהתאם להוראות פסק הדין, אולם התובעים טענו כי הסכום שהועבר אינו מהווה את הסך הסופי לו הם זכאים בהתאם לפסק הדין. בהתאם לכך, מונה מומחה מטעם בית המשפט לצורך הכרעה בסוגיות הכספיות שבמחלוקת. עיקר המחלוקת שבין הצדדים נגעה לעניין הריביות שיש להוסיף על סכום הקרן. במסגרת פגישה שהתקיימה עם המומחה שמונה נתגלו מחלוקות נוספות בין הצדדים. בהתאם לכך הוגשה בקשה לבית המשפט מטעם התובעים במסגרתה ביקשו כי המומחה יתייחס גם לסוגיית העמלות בגינה קיימת מחלוקת. לאחר שהתקיים דיון בעניין הגיעו הצדדים להסכמה לפיה המומחה יבדוק גם את עניין העמלות ובעניין הריבית התבקש בית המשפט ליתן החלטה במחלוקת שבין הצדדים. בחודש אוגוסט 2016 ניתנה החלטת בית המשפט, המקבלת את עמדת הנתבעים, כי הריבית לפיה יבצע המומחה את הבדיקה ויערוך את תחשיב התמלוגים היא הריבית בגין איחור בהעברת כספים מהמערכת הבנקאית. בכל הנוגע לתביעה האישית, בחודש ינואר 2017 הוגשה לבית המשפט חוות דעת חלקית של המומחה מטעם בית המשפט, בנושא התמלוגים ובנושא שכר הדיקטורים. בעקבות הכרעת המומחה בנושאים האמורים שולם סכום העומד על 322,356 ש"ח לתובעים. המומחה טרם השלים את חוות דעתו בנושא העמלות אשר הצדדים הגיעו להסכמה כי הוא ידון בעניין זה גם כן. בחודש מאי 2017 התקיים דיון בבית המשפט המחוזי בעניין מתווה הבדיקה של המומחה בסוגיית העמלות ובסיומו הוסכם בין הצדדים על מתווה להשלמת חוות דעתו. בחודש פברואר 2018 הגיש המומחה את חוות דעתו הסופית לבית המשפט לפיה דחה את טענות התובעים בנוגע לנושא העמלות. בחודש מרץ 2018 הוגש על ידי התובעים ערעור על חוות דעת המומחה מטעם בית המשפט, המתייחס לתשלום העמלות להם זכאים התובעים. בחודש מאי 2018 הגישו התובעים תגובה לערעור. הפער בין עמדות הצדדים עמד נכון לאותו מועד על כ-171 אלפי ש"ח (כולל ריבית). בחודש יולי 2018 נערך דיון בערעור אשר בסופו הגיעו הצדדים להסכמות לפיהן החברה תשלם לתובעים סך של 110 אלפי ש"ח והתובעים יוותרו על כל טענותיהם במסגרת הערעור. בחודש אוקטובר 2018 הגישה החברה ערעור לבית המשפט העליון על החלק הנוגע לתביעה האישית. הערעור נסב על שני רכיבים, דחיית הטענות ביחס להפחתת שיעורי הרבית ודחיית הטענות לעניין הקיזוז. בחודש פברואר 2020 התקיים דיון בערעורי הצדדים, במסגרתו קיבלו שני הצדדים את המלצת בית המשפט וחזרו בהם מערעוריהם. בהתאם לכך, שני הערעורים נדחו.

ג. תביעות שהגיעו לסימון בתקופת הדוח

1. בחודש נובמבר 2015 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד חברת ביטוח נוספת (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה היה בטענה, כי הנתבעות מפחיתות, כביכול, מסכומי הנזק הנתבעים על-ידי צד שלישי עקב רשלנותו של מבטוח, סכומים שונים באופן שרירותי. זאת, כביכול, בנימוק כללי של "רשלנות תורמת" של הצד השלישי ללא הנמקה, כנדרש בהוראות הדין. בכך, מפרות הנתבעות, לטענת התובעים, את הוראות הדין, לרבות חוזרי הממונה, מפרות חובה חקוקה, פועלות בחוסר תום לב, ועושות עושר ולא במשפט. בחודש אפריל 2018 הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסכם פשרה ובחודש יולי 2018 הגישו הסכם פשרה מתוקן. בחודש ינואר 2019 ולאחר שהיועץ המשפטי לממשלה הודיע כי אינו מתנגד להסכם הפשרה המתוקן, ניתן על ידי בית המשפט תוקף של פסק דין להסכם הפשרה המתוקן, במסגרתו הוסכם, בין היתר, כי הראל ביטוח תשלח לחברי הקבוצה מכתבים בהם יפורטו הנימוקים, אשר עמדו בבסיס הפחתת תגמולי הביטוח עקב טענת הרשלנות התורמת וכי ככל שבמסגרת זו ימצאו מקרים בהם יש מקום לצמצם או לבטל את הפחתת הסכומים שנעשתה מחמת רשלנות תורמת, הראל ביטוח תפעל להשיב את הסכומים הרלבנטיים לחברי הקבוצה. כמו כן נפסקו לתובע ולבא כוחו גמול ושכר טרחה בסכומים שאינם מהותיים.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

ג. תביעות שהגיעו לסיומן בתקופת הדוח (המשך)

2. בחודש דצמבר 2017 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה היה בטענה, כי הראל ביטוח אינה מקיימת את הוראות הדין לעניין איתור מוטבים ויורשים של מבוטחים בביטוח חיים, אשר הלכו לעולמם וכי היא אינה משלמת ליורשי או מוטבי מבוטחים בביטוח סיעודי הכולל תשלום פיצוי כספי חד פעמי בעת פטירת מבוטח המצוי במצב סיעודי, את מלוא הכספים המגיעים להם על פי פוליסת הביטוח. בחודש דצמבר 2018 הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסכם פשרה במסגרתו הוסכם, כי במקרים שבהם לא עשתה כן, הראל תפעל לאיתור מוטבים ו/או יורשים של מבוטחים בפוליסות סיעוד, הזכאים לתשלום סכום חד פעמי של תגמולי ביטוח, ושל מבוטחים בביטוח חיים למקרה מוות בפוליסות קבוצתיות, הזכאים לקבלת תגמולי ביטוח, ולתשלום הסכומים להם הם זכאים, וכן תשלם ריבית והצמדה, ככל שלא שולמו, למוטבים ו/או ליורשים של מבוטחים בביטוח חיים למקרה מוות בפוליסות קבוצתיות, אשר תהליך איתורם החל באיחור. בחודש מאי 2019 ניתן על ידי בית המשפט תוקף של פסק דין להסכם הפשרה. כמו כן נפסקו לתובע ולבא כוחו גמול ושכר טרחה בסכומים שאינם מהותיים.
3. בחודש נובמבר 2016 הומצאה לחברה בקשה מתוקנת לאישור תובענה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח, נגד כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "כלל ביטוח") ונגד עמותת גמלאי קרן פנסיה "נתיב" דרום ומרכז ("עמותת גמלאי נתיב"), אשר הוגשה לבית המשפט המחוזי בירושלים במסגרת בקשה לאישור תובענה כייצוגית, המתנהלת החל מחודש מאי 2015 נגד כלל ביטוח ועמותת גמלאי נתיב. עניינה של התובענה היה בטענה, כי כלל ביטוח ביטלה באופן חד צדדי ולא כדין את פוליסת ביטוח החיים הקבוצתית לגמלאי עמותת קרן פנסיה "נתיב" דרום ומרכז, בטענה כי הפוליסה אינה רווחית. צירופה של הראל ביטוח לבקשת האישור (אשר הוחלפה בשנת 2017 בהראל פנסיה וגמל בע"מ "הראל פנסיה וגמל") התבקש, לטענת התובע, נוכח תפקידה של הראל ניהול קרנות פנסיה בע"מ ("הראל פנסיה"), ביחד עם עמותת גמלאי נתיב, לגבות מחברי העמותה את דמי הביטוח החודשיים ונוכח עמדתה של הראל פנסיה, כי לא ניתנו לה הרשאות חברי העמותה לגביית סכומים גבוהים יותר מקצבותיהם. בחודש מאי 2019 דחה בית המשפט המחוזי בירושלים את הבקשה לאישור התובענה כייצוגית נגד הראל פנסיה וגמל.
4. בחודש ספטמבר 2018 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח, נגד חברת ביטוח נוספת (להלן: "הנתבעות") ונגד שתי סוכנויות ביטוח (להלן ביחד: "הסוכנויות הנתבעות"). עניינה של התובענה היה בטענה, כי הסוכנויות הנתבעות משווקות, כביכול, פוליסות ביטוח, בין היתר, של חברות הביטוח הנתבעות, במסגרת פגישות עם המועמדים לביטוח באמצעות נציגים שאינם סוכנים מורשים. זאת, בניגוד, כביכול, להוראות הדין. בחודש יוני 2019 נענה בית המשפט לבקשת חברות הביטוח הנתבעות והסוכנויות הנתבעות לסלק על הסף את הבקשה לאישור התביעה כתובענה ייצוגית והורה על סילוק התובענה והבקשה לאישורה כייצוגית על הסף מחמת העדר בסיס עובדתי ו/או משפטי ו/או עילת תביעה מבוססת המצדיקים את ניהול התובענה.
5. בחודש מאי 2017 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד שתי חברות ביטוח נוספות (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה היה בטענה, כי במסגרת פוליסות הביטוח המשווקות על-ידי הנתבעות במסגרת מרכז ביטוח הרכב לעובדי המדינה של אגף החשב הכללי במשרד האוצר, מתעלמות, לכאורה, הנתבעות מהעבר הביטוחי של המבוטחים לצורך חישוב פרמיית הביטוח בביטוח רכב מקיף וכי פרמיית הביטוח של חברי הקבוצה מגלמת, לפיכך, לכאורה, סיכון גבוה יותר שאינו רלבנטי לחברי הקבוצה, דבר המוביל לכך שפרמיית הביטוח הנקבעת להם גבוהה מזו שהיה עליהם לשלם נוכח עברם הביטוחי. בחודש יולי 2019 אישר בית המשפט את בקשת המבקשים להסתלק מבקשת האישור והורה על דחיית תביעתם האישית של המבקשים וכן על מחיקת בקשת האישור. כמו כן נפסקו על-ידי בית המשפט למבקשים ולבא כוחם גמול ושכר טרחה בסכומים שאינם מהותיים.
6. בחודש ספטמבר 2017 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה היה בטענה, כי בניגוד, כביכול, להוראות פוליסות הביטוח, הראל ביטוח משפה, את מבוטחיה בביטוח בריאות, בגין עדשות, אשר הושטלו במהלך ניתוח לתיקון קטרקט עד גובה עלותה של עדשה רגילה בלבד אף כאשר העדשה שהושטלה הינה עדשת פרימיום. בחודש יולי 2019 אישר בית המשפט את בקשת המבקשת להסתלק מבקשת האישור ומהתובענה והורה על דחיית תביעתה האישית של המבקשת וכן על מחיקת בקשת האישור. כמו כן נפסקו על-ידי בית המשפט למבקשת ולבא כוחה גמול ושכר טרחה בסכומים שאינם מהותיים.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

ג. תביעות שהגיעו לסיומן בתקופת הדוח (המשך)

7. בחודש ספטמבר 2015 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה היה בטענה, כי הראל ביטוח מפצה מבוטחים, שעברו ניתוח בבית חולים ציבורי בסכום השווה ל- 25% בלבד משכר מנתח הסכם של הראל ביטוח בעוד שלפי הוראות הפוליסה, עליה לפצותם, לכאורה, בסכום השווה ל- 50% משכר מנתח הסכם בגין הניתוח הרלבנטי. בכך, מפרה הראל ביטוח, לטענת התובע, את הוראות הפוליסה, פועלת ברשלנות, בחוסר תום לב והטעיה ומפרה את הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א - 1981. בחודש אוגוסט 2019 דחה בית המשפט המחוזי בתל אביב את הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.
8. בחודש אוקטובר 2017 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה היה בטענה, כי הראל ביטוח מפרה, כביכול, את הוראות כתב השירות "מרכז פרטי לאבחון רפואי מהיר" ואינה עומדת במועדים הקבועים בו, במקרים בהם מבוטחיה נדרשים לעבור בדיקות שאינן מבוצעות על-ידי ספק השירות. זאת, כביכול, על אף שלא קיים חריג ביחס לבדיקות אלו בכתב השירות. בחודש ספטמבר 2019 אישר בית המשפט המחוזי במחוז מרכז את הסתלקות המבקש מבקשת האישור והורה על מחיקת בקשת האישור ועל דחיית תביעתו האישית של המבקש.
9. בחודש פברואר 2016 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד הראל ניהול קרנות פנסיה בע"מ ("הראל פנסיה"). עניינה של התובענה היה בטענה, כי הראל פנסיה גובה, כביכול, מעמיתיה, המבצעים הפקדות חד פעמיות לקרן הפנסיה, כספים, בגין ביטוח לסיכונים נכות וביטוח למקרה מוות בגין תקופה שכבר חלפה ביום הגביה, וכאשר ידוע, כי הסיכון בגינו נגבו הכספים לא התממש ולא יכול עוד להתממש. בכך, מפרה הראל פנסיה, לטענת התובע, את הוראות חוק חוזה ביטוח, תשמ"א - 1981, הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) התשמ"א - 1981, את חובת הגילוי היזום ואת חוק החוזים (חלק כללי) התשל"ג - 1973, וכן עושה היא, לטענת התובע, עושר ולא במשפט, ומנצלת את חוסר ניסיונם של עמיתיה. בחודש מרץ 2017 הורה בית המשפט על העברת הדיון לבית הדין האזורי לעבודה. בחודש ספטמבר 2019 דחה בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב, את הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.
10. בחודש אפריל 2008 הוגשה לבית הדין האזורי לעבודה בירושלים, נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח ונגד שלוש חברות ביטוח נוספות (להלן ביחד: "הנתבעות"), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית. עניינה של התובענה היה בטענה, כי הנתבעות נוהגות לזכות מבוטחות נשים, בהגיען לגיל פרישה, בגין פוליסות ביטוח מנהלים ישנות שנמכרו עד שנת 2000, בגמלה חודשית נמוכה מזו שמקבל מבוטח גבר בתנאים זהים, וזאת בשל הנימוק, כי תוחלת החיים של נשים גבוהה יותר. לעומת זאת, הנתבעות גובות מהנשים פרמיית "ריסק" בשיעור זהה לזה שהן גובות מגברים על אף ששיעור התמותה של נשים, בתקופת כיסוי "הריסק", לכאורה, נמוך יותר. התובעות טענו, כי התנהלות זו של הנתבעות יוצרת אפליה של מבוטחות שהינן נשים, בניגוד להוראות הדין. ביום 17 באוגוסט 2014 אישר בית הדין האזורי לעבודה בירושלים את ניהול התביעה כתובענה ייצוגית. הקבוצה שאושרה לעניין התובענה הייצוגית כוללת נשים שיש להן או שהיה להן פוליסות ביטוח אצל ארבע המשיבות, ואשר בחישוב פרמיית הריסק שלהן לא נעשתה אבחנה בין תעריפי נשים לתעריפי גברים. בחודש דצמבר 2014 הנתבעות הגישו לבית הדין הארצי לעבודה בירושלים, בקשת רשות ערעור על החלטה זו. במקביל, בית הדין האזורי לעבודה קיבל את בקשת הנתבעות לעכב את ההליך בפניו עד להחלטה בבקשת רשות ערעור. בחודש אפריל 2015 החליט בית הדין הארצי לעבודה ליתן לנתבעות רשות ערעור על ההחלטה. במסגרת הדיון שהתקיים בערעור הורה בית הדין על העברת החומר לממונה לצורך קבלת עמדתו. בחודש דצמבר 2016 הוגשה לבית המשפט עמדת הממונה התומכת בעמדת חברות הביטוח ולפיה אין מקום לדון בתובענה כתביעה ייצוגית משאין מדובר באפליה פסולה. ביום 3 בדצמבר 2019 קיבל בית הדין הארצי לעבודה את ערעור הנתבעות וביטל את החלטת בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב מיום 17 באוגוסט 2014 לאחר את ניהולה של התביעה כייצוגית. ביום 30 בדצמבר 2019 הורה בית הדין על דחיית התביעות האישיות של המבקשות.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

תביעות שהסתיימו לאחר תקופת הדוח

11. בחודש נובמבר 2015 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה הבת דקלה סוכנות לביטוח בע"מ (בשמה הקודם "דקלה חברה לביטוח בע"מ") ("דקלה") ונגד שירותי בריאות כללית ("כללית") (להלן ביחד: "הנתבעות"). עניינה של התובענה היה בטענה כי בפוליסת הביטוח הסייעודי הקבוצתית לחברי שירותי בריאות כללית "סייעודי מושלם פלוס" ("הפוליסה"), לטענת התובע, במקרים בהם קיים מעבר מתקופת זכאות אחת ("תקופת הזכאות הראשונה"), לתקופת זכאות אחרת, בה זכאי המבוטח לתגמולי ביטוח מופחתים ביחס לתקופת הזכאות הראשונה ("תקופת הזכאות השנייה"), וכאשר המעבר בין תקופות הזכאות נעשה לאחר ה-1 לחודש קלנדרי, משולמים לו תגמולי ביטוח על פי הסכום המופחת, עבור כל החודש בו נעשה המעבר כאמור ("עילת התביעה הראשונה"). כך, שלטענת התובע נגרעים ממנו תגמולי ביטוח, בגובה ההפרש שבין תגמולי הביטוח בגין התקופה הראשונה לבין תגמולי הביטוח בגין התקופה השנייה כפול החלק היחסי של החודש בגינו הוא זכאי לתגמולי הביטוח בגין התקופה הראשונה. עוד טען התובע כי לחברי הקבוצה ששרדו את מלוא תקופות הזכאות המצטברות לא שולמו כלל תגמולי ביטוח עבור החלק היחסי החסר מהחודש הקלנדארי הראשון לזכאותם וכי הם זכאים לקבלת תגמולי ביטוח בגין אותו חלק יחסי של החודש ("עילת התביעה השנייה"). בכך עשתה דקלה, לטענת התובע, עושר ולא במשפט, הפרה את הוראות חוק חוזה הביטוח, התשמ"א - 1981, את הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א - 1981 ואת הוראות פוליסת הביטוח. בחודש נובמבר 2016 הוגשה על ידי התובע בקשה למתן פסק דין חלקי בבקשה לאישור. בחודש מרץ 2017 דחה בית המשפט את בקשת התובע למתן פסק דין חלקי בבקשה לאישור. בדיון שהתקיים בחודש יולי 2017, אישר בית המשפט את הסכמת הצדדים לסיום ההליך במתווה במסגרתו מונה רואה החשבון המבקר של החברה כמומחה מטעם בית המשפט לשם בדיקת נאותות הליך החזר התשלום על ידי דקלה. בחודש ינואר 2018 הוגשה לבית המשפט חוות דעת המומחה. בחודש אוקטובר 2018, ובהמשך להודעתה של דקלה, כי היא פעלה לתיקונה של התקלה המתוארת בעילת התביעה הראשונה ולתשלום ההפרשים לזכאים לכך וכן להסכמתם של הצדדים בדבר אופן סיומו של ההליך, אושרה התובענה כייצוגית על-ידי בית המשפט המחוזי בתל אביב בעילת התביעה הראשונה ונדחתה הבקשה לאישורה של התובענה כייצוגית ביחס לעילת התביעה השנייה. בנוסף, נפסקו למבקש ולבאי כוחו שכר טרחה וגמול בסכומים שאינם מהותיים. בהמשך לכך, ניתן ביום 27 בפברואר 2020 פסק דין בתובענה, אשר מורה על תרומתם של יתרת הסכומים, אשר לא עלה בידה של דקלה לשלם לזכאים בגין עילת התביעה הראשונה ואשר מהווה מיצוי של מלוא הטענות והתביעות בגין עילת תביעה זו וכן מעשה בית דין בגין עילת התביעה השנייה, אשר נדחתה.

12. בחודש ספטמבר 2016 הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית נגד החברה המאוחדת הראל ביטוח. עניינה של התובענה היה בטענה, כי הראל ביטוח אינה מגלה, לכאורה, באתר האינטרנט שלה מידע מלא ומדויק אודות תקרות סכומי השיפוי המגיעים למבוטחיה בביטוחי בריאות בגין הוצאות ניתוחים המכוסים בפוליסות ביטוח הבריאות המשווקות על ידה. זאת, טוענת התובעת, במטרה להפחית את סכומי השיפוי המגיעים למבוטחיה. בכך, טוענת התובעת, הראל ביטוח מפרה חוזה, מפרה את הוראות הממונה, נמנעת מלתת גילוי נאות של סכומי השיפוי המגיעים למבוטחים ופועלת בתרמית. בחודש יוני 2017 הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסכם פשרה במסגרתו הוסכם אופן חישוב סכום תגמולי הביטוח לחברי הקבוצה שיגישו, לאחר מועד אישור ההסדר, תביעת ביטוח לחברה לשיפוי בגין הוצאות ניתוח שיעברו וכן מנגנון השלמת סכומי תגמולי ביטוח לחברי קבוצה, אשר קיבלו שיפוי כאמור בעבר. בחודש נובמבר 2017 הוגשה לבית המשפט עמדת היועץ המשפטי לממשלה, לפיה הוא אינו מתנגד להסכם הפשרה. במסגרת עמדתו העיר היועץ המשפטי לממשלה מספר הערות בנוגע להסכם, הביע את תמיכתו בבקשת הצדדים למינוי בודק להסכם וכן ביקש להגיש עמדה משלימה לאחר קבלת חוות דעת הבודק. בחודש נובמבר 2017 מינה בית המשפט בודק להסדר הפשרה. בחודש אוגוסט 2018 הוגשה לבית המשפט חוות דעת הבודק ולפיה מנגנון השיפוי שנקבע בהסדר הפשרה הינו סביר והוגן. בחודש מאי 2019 הוגש הסדר פשרה מעודכן לאישורו של בית המשפט. בחודש נובמבר 2019 הוגשה לבית המשפט עמדת היועץ המשפטי לממשלה, לפיה הגורמים המקצועיים במדינה לא מצאו לנכון להביע עמדה ביחס לבקשה לאישור הסדר הפשרה, לחיוב או לשלילה. ביום 15 במרץ 2020 ניתן על ידי בית המשפט תוקף של פסק דין להסכם הפשרה המעודכן.

13. בחודש מרץ 2016 הוגשה נגד סטנדרד ביטוחים בע"מ ("סטנדרד"), לבית הדין האזורי לעבודה בתל-אביב תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית ("בקשת האישור"). עניינה של התובענה היה בטענה, כי סטנדרד לא העניקה לעובדיה, כביכול, את הזכויות הקבועות בצו ההרחבה בענף היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות ("צו ההרחבה בענף היבוא"), אלא על פי צווי ההרחבה והדינים הכלליים החלים על כלל העובדים במשק, ובכלל זה הפקידה עבורם תשלומים לפנסיה על פי הוראות צו ההרחבה הכללי במשק בנושא פנסיה ("צו ההרחבה הכללי") ולא על פי צו ההרחבה בענף היבוא, לא שילמה להם הפרשי חופשה ותשלומי חגים וימי בחירה מכוח צו ההרחבה בענף היבוא, ולא הפקידה עבורם תשלומים לפנסיה בגין רכיב דמי חגים, חופשה ומחלה בהתאם לצו ההרחבה בענף היבוא. זאת, לטענת התובע, תוך הפרה של זכויות מכח חוקי המגן. בחודש מרץ 2020 הוגשה לבית הדין האזורי לעבודה בתל אביב בקשה מוסכמת להסתלקות המבקש מבקשת האישור נגד סטנדרד, במסגרתה מתבקש בית המשפט לאשר את הסתלקות המבקש מבקשת האישור ומהתובענה. ביום 16 במרץ 2020 אישר בית הדין לעבודה את בקשת המבקש להסתלק מבקשת האישור.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)**ד. התקשרויות**

1. פוליסת סיעוד קבוצתי לחברי שירותי בריאות כללית
הראל ביטוח הינה המבטחת בפוליסת הסיעודי הקבוצתית לחברי שירותי בריאות כללית. בחודש מאי 2018 שירותי בריאות כללית פרסמה מכרז לביטוח סיעודי קבוצתי לחברי הקופה. הראל ביטוח הגישה מועמדותה למכרז. בחודש ספטמבר 2018 הראל ביטוח קיבלה הודעה על זכייתה במכרז.
2. זכייה במכרז חשכ"ל
ביום 6 בספטמבר 2018 נמסר להראל ביטוח על זכייתה במכרז שפרסם החשכ"ל בכ- 35% מהיקף ביטוחי רכב רכוש ורכב חובה של עובדי מדינה לשנת 2019-2020. לתוצאות המכרז כאמור לא צפויה להיות השפעה מהותית על תוצאות הפעילות של הראל ביטוח.
3. התחייבות להשקעה בקרנות השקעה
לחברה ולחברות בנות של החברה התחייבות להשקעה בקרנות השקעה בסך של כ- 11,408 מיליוני ש"ח, מתוכם סך של כ- 10,317 מיליוני ש"ח מכספי פוליסות משתתפות ברווחים, פנסיה וגמל.

ה. חכירות שבהן הקבוצה היא המחכירה

דמי החכירה המינימאליים העתידיים להתקבל בגין חוזי חכירה מסחריים שאינם ניתנים לביטול ליום 31 בדצמבר 2019 ו-2018 הינם:

2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
196	208
533	578
391	410
1,120	1,196

שנה ראשונה

שנה שנייה עד חמש שנים

יותר מחמש שנים

ו. נושאים נוספים

1. תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות) (תיקון), התשע"ח-2018
ביום 28 בנובמבר 2019 פורסמה טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות) (הוראת שעה), התש"ף-2019, המציעה להאריך עד סוף שנת 2021 את תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות) (תיקון והוראת שעה), התשע"ח-2018, שבמסגרתן הוארכה עד סוף שנת 2019 הוראת השעה המגדירה סוגים נוספים של הוצאות כהוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות בנכסי קופת גמל וקובעת להוצאות ישירות מסוימות תקרה של 0.25% מסך השווי המשוער של נכסי המשקיע המוסדי.
- ביום 2 בינואר 2020 פרסמה רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון מכתב הבהרה כי בהתאם להוראות סעיף 38 לחוק יסוד: הכנסת, הוראת השעה תעמוד בתוקפה עד תום שלושה חודשים מיום התכנסות הכנסת ה-23.

באור 39 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)**1. נושאים נוספים (המשך)**

2. הסדרת פעילות תעודות הסל תחת חוק השקעות משותפות בנאמנות, התשנ"ד-1994

ביום 3 באוגוסט 2017 פורסם חוק השקעות משותפות בנאמנות (תיקון מס' 28), התשע"ז-2017. על פי התיקון, תעודות הסל יהפכו לקרנות נאמנות מחקות סגורות (נסחרות) ויחולו עליהן הוראות חוק השקעות משותפות בנאמנות, בשינויים המתחייבים וכן הסדרים ייחודיים שייקבעו בתקנות או בהוראות של רשות ניירות ערך, לגבי קרנות סל. ביום 12 ביולי 2018 פורסמו תקנות שונות במסגרת התיקון. החוק והתקנות נכנסו לתוקף ביום 3 באוקטובר 2018. בהתאם, החל מהדוח השנתי לשנת 2018, חדלה הראל פיננסיים מלכלול בדוחותיה הכספיים את נכסי והתחייבויות תעודות הסל. משכך, החל מהמועד כאמור הצטמצמו נכסי והתחייבויות הראל פיננסיים בהיקף משמעותי. ראה גם באור 18.

3. הטמעת האסטרטגיה ושינוי מבני בהראל ביטוח

בשנים האחרונות יושמה באופן מוצלח התוכנית האסטרטגית של הראל, המבוססת על פיתוח יכולות הדיגיטל של הראל תוך ניתוח הדאטה הקיימת בהראל, באופן שהראל הטמיעה בכל תחומי פעילותה כלים ותהליכים דיגיטליים מתקדמים, מתוך ראייה של צורכי הלקוח. לאור השינויים במאפייני הצריכה של הלקוחות, הפעילות ברשתות החברתיות והאופן שבו הלקוחות מתקשרים וצורכים מידע, קיימה הראל תהליך אסטרטגי, במסגרתו הוחלט על ביצוע קפיצת מדרגה נוספת, המהווה המשך טבעי ליכולות שפותחו על ידי הראל, שעיקרה התמקדות בלקוחות השונים, צרכיהם ומאפייניהם, בכל המגעים של הלקוח עם הראל ועם סוכני הראל: פיתוח מוצרים מותאמים לצרכים הספציפיים של לקוחות ספציפיים וחיזוק הקשר עם הלקוח ומתן שירות מותאם לצרכיו, וזאת בדגש על תהליכים טכנולוגיים מתקדמים. כחלק מהטמעת האסטרטגיה כאמור, ביום 30 באוקטובר 2019 אישר דירקטוריון הראל ביטוח, שינוי מבני בהראל ביטוח.

באור 40 - אירועים מהותיים לאחר תאריך הדוחות הכספיים**א. תנודתיות בעקום הריבית**

לאחר תקופת הדוח, נרשמה תנודתיות קיצונית בעקום הריבית. לתנודתיות בעקום הריבית עשויה להיות השפעה על ההתחייבויות הביטוחיות וכן על שוויים של הנכסים הפיננסיים של החברה. בסמוך לתאריך פרסום הדוחות הכספיים, עקום הריבית חסרת הסיכון עלה מעבר לרמתו ביום 31 דצמבר 2019.

ב. התפרצות נגיף הקורונה

לאחר תקופת הדוח, בעקבות התפרצות נגיף הקורונה בעולם, נרשמו ירידות חריגות במדדי המניות, הסחורות והאג"ח המובילים בעולם ובישראל אשר משפיעות לרעה על תוצאות הפעילות של החברה. בסמוך לתאריך פרסום הדוחות הכספיים, השפעת הירידות החדות בשוקי ההון בגין התיק הסחיר שאינו מוחזק כנגד התחייבויות תלויות תשואה, מוערכת בהפסדי השקעות ברוטו בסך של כ-870 מיליוני ש"ח (לפני מס). כמו כן, חל קיטון המוערך בכ-11% בשווי הנכסים המנוהלים על ידי הקבוצה אשר צפוי להשפיע על היקף דמי הניהול שהקבוצה תיגבה.

בנוסף, בהתאם למנגנון גביית דמי הניהול הקבוע בהסדר התחיקתי, חברת ביטוח לא תגבה דמי ניהול משתנים בגין פוליסות תלויות תשואה שנמכרו בין השנים 2003-1991 עד להשגת רווחי השקעה בגין הנכסים העומדים כנגד התחייבויות תלויות תשואה, שיכסו את הפסדי ההשקעה שנצברו. בהתאם למנגנון שתואר לעיל, בשל תשואות ריאליות שליליות בפוליסות משתתפות ברווחים שנמכרו בין השנים 2003-1991, הראל ביטוח לא רשמה דמי ניהול משתנים מתחילת שנת 2020, אלא דמי ניהול קבועים בלבד. כל עוד לא תושג תשואה ריאלית חיובית שתכסה את הפסדי ההשקעות שנצברו לחובת המבוטחים, לא תוכל הראל ביטוח לגבות דמי ניהול משתנים. סמוך לתאריך פרסום הדוחות הכספיים, אומדן דמי הניהול שלא יגבו בשל התשואה הריאלית השלילית עד להשגת תשואה חיובית מצטברת, הסתכם בסך של כ-320 מיליוני ש"ח.

כאמור בבאור 40 לעיל, בסמוך למועד פרסום הדוח, עקום הריבית חסרת הסיכון עלה מעבר לרמתו ביום 31 בדצמבר 2019, דבר העשוי לגרום לקיטון בהתחייבויות הביטוחיות. מנגד, עליה של עקום הריבית עשויה להשפיע לשלילה על שוויים של הנכסים הפיננסיים ונכסים אחרים של החברה באופן שעשוי להפחית את ההשפעה האמורה לעיל. יש לציין כי המידע המתואר לעיל אינו מהווה הערכה לגבי תוצאותיה הכספיות של החברה. מידע זה הינו חלקי בלבד ואינו כולל מרכיבים אחרים של רווחים או הפסדים מהשקעות והשפעות נוספות.

באור 40 - אירועים מהותיים לאחר תאריך הדוחות הכספיים (המשך)**ב. התפרצות נגיף הקורונה (המשך)**

כמו כן, המשך הפגיעה בשוקי ההון בארץ ובעולם, עלול להשפיע על הנזילות בשווקים ולפגוע בתנאי הריבית של מוצרים עתידיים של פעילות מגזר השירותים הפיננסיים של הקבוצה.

נכון לתאריך פרסום הדוחות הכספיים קיימות בקשות לפדיון כספים פנסיונים מקרנות הפנסיה ומקופות הגמל, וכן בקשות להעברות בין מסלולי ההשקעה השונים, אולם ניתן לומר כי באופן כללי ציבור החוסכים מגלה איפוק ביחס לאמור והיקף הבקשות כאמור אינו משמעותי. בתחום קרנות ההשתלמות, המאופייין בטווח יעד קצר משמעותית לחסכון, ניכרת עליה של פדיון החסכונות הנזילים. בתחום קרנות הנאמנות, המאופייין אף הוא בטווח יעד קצר משמעותית לחסכון, ניכרת עליה משמעותית מאוד של פדיונות. כמו כן, המשבר עשוי להביא לעליה בחשיפה לכשלי אשראי במסגרת פעילות ביטוח אשראי של הקבוצה.

בנוסף, עשויות להיות למצב הכלכלי בארץ ובעולם השפעות על תחומי הביטוח השונים בהן פועלת הקבוצה. לאור העובדה כי מדובר במשבר, המאופייין באי וודאות רבה, לגבי משכו והצעדים שיינקטו על ידי המדינה ומדינות אחרות בעולם, הקבוצה אינה יכולה להעריך את היקף ההשפעות האמורות על פעילות הקבוצה בכלל ועל פעילות מגזר השירותים הפיננסיים של הקבוצה בפרט, בזמן הקצר והארוך, לרבות על ברות ההשבה של הנכסים הבלתי מוחשיים של החברה. הקבוצה עוקבת אחר ההתפתחויות בנושא ובוחנת את כלל ההשלכות באופן שוטף ויומיומי תוך מתן מענה שוטף למצב המשתנה.

ג. שינוי מבנה - הראל פנסיה וגמל

ביום 29 באוגוסט 2019 אישרו הדירקטוריונים של החברה ושל הראל ביטוח (וכן בסמוך לכך אישר הדירקטוריון של הראל פנסיה וגמל) את העברת הזכויות של הראל ביטוח בתיקי הלקוחות והמוניטין של פעילות הגמל, להראל פנסיה וגמל, ומיד לאחר מכן העברת מלוא החזקותיה של הראל ביטוח בהראל פנסיה וגמל לחברה (להלן בפסקה זו: "השינוי המבני"). העברת החזקות כאמור לחברה במסגרת השינוי המבני, תטופל כדיבידנד בעין מאת הראל ביטוח לחברה, מתוך רווחים ראויים לחלוקה. השינוי המבני עתיד להתבצע בהתאם להוראות סעיף 104א ו-104ג לפקודת מס הכנסה, בכפוף לקבלת כל האישורים הנדרשים, לרבות אישור רשות המסים. השינוי המבני צפוי להיכנס לתוקף החל מיום 1 באפריל 2020. ראה גם ביאור 2'18.

ד. שינוי מבנה – העברת מלוא הון המניות של סטנדרד להראל ביטוח לצורך מיזוג סטנדרד להראל ביטוח

במהלך חודש פברואר 2020 אישרו האורגנים הרלוונטיים של החברה, של הראל ביטוח ושל סטנדרד את ביצוע המיזוג אשר במסגרתו יועברו מלוא החזקותיה של החברה בסטנדרד להראל ביטוח כנגד הקצאת מניות הראל ביטוח לחברה. האמור יבוצע כחלק משינוי מבני בקבוצה שסופו מיזוג מלא של סטנדרד אל ולתוך הראל ביטוח וחיסולה של סטנדרד. מיזוג סטנדרד יאפשר ריכוז פעילות השיווק בחברה והינו חלק מהמהלכים האסטרטגיים המיושמים בקבוצה לריכוז פעילויות דומות ולפישוט המבנה הארגוני בקבוצה. טרם התקבלו כל האישורים הרגולטוריים לביצוע המיזוג כאמור. המיזוג צפוי להיכנס לתוקף החל מיום 1 באפריל 2020, בכפוף להתקיימות כל התנאים המוקדמים. כצעד מקדים וכחלק בלתי נפרד מביצוע המיזוג הועברו ביום 1 בינואר 2020 כלל עובדי סטנדרד תחת הראל ביטוח. ההעברה כאמור הינה לכל דבר ועניין וזאת ברצף זכויות מלא ובהתאם לתנאי העסקתם בסטנדרד.

ה. תשקיף מדף – הראל הנפקות

בחודש פברואר 2020 פורסם תשקיף המדף של הראל הנפקות. מכח תשקיף מדף זה הראל הנפקות תוכל להנפיק סוגי ניירות ערך שונים, בהתאם להוראות הדין. תשקיף מדף זה החליף תשקיף מדף קודם של החברה מחודש פברואר 2017 שהיה בתוקף עד לחודש פברואר 2020. מובהר, כי נכון למועד פרסום דוח זה, לא קיימת החלטה קונקרטית בדבר הנפקה על בסיס תשקיף המדף האמור.

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ

נספחים לדוחות הכספיים

נספח א - הראל חברה לביטוח בע"מ, מידע נוסף אודות השקעות פיננסיות אחרות*

א. נכסי חוב סחירים

ליום 31 בדצמבר			
2019	2019	2018	2018
הערך בספרים	עלות מופחתת	הערך בספרים	עלות מופחתת
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
14	11	14	12
5,759	5,458	3,294	3,316
5,773	5,469	3,308	3,328
172	143	196	179
79	79	117	117
4,888	4,593	4,545	4,588
5,139	4,815	4,858	4,884
10,912	10,284	8,166	8,212
-		2	

אגרות חוב ממשלתיות

מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה

זמינות למכירה

סך הכל אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים

שאינם ניתנים להמרה

מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה

מוחזקים לפדיון

זמינים למכירה

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

סך הכל נכסי חוב סחירים

יתרות ירידות ערך שהוכרו ברווח והפסד בגין נכסי חוב המוצגים כזמינים למכירה

ב. מניות

ליום 31 בדצמבר			
2019	2019	2018	2018
הערך בספרים	עלות	הערך בספרים	עלות
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
855	636	730	659
374	272	267	203
1,229	908	997	862
87		79	

סחירות

שאינן סחירות

סך כל המניות

יתרות ירידות ערך שהוכרו ברווח והפסד בגין מניות שהוצגו כזמינות למכירה

* הנספח מתייחס להראל ביטוח סולו ולחברות מוחזקות שאינן חברות ביטוח.

נספח א - הראל חברה לביטוח בע"מ, מידע נוסף אודות השקעות פיננסיות אחרות* (המשך)

ג. השקעות פיננסיות אחרות

ליום 31 בדצמבר					
2018	2018	2019	2019		
עלות	הערך בספרים	עלות	הערך בספרים		
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח		
-	-	-	-	סחירות	
239	261	391	419	מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה	
-	1	-	4	זמינות למכירה	
				מכשירים נגזרים	
239	262	391	423	סך הכל השקעות פיננסיות סחירות	
				שאינן סחירות	
78	75	47	43	מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה	
1,058	1,434	1,181	1,527	זמינות למכירה	
-	52	-	107	מכשירים נגזרים	
1,136	1,561	1,228	1,677	סך הכל השקעות פיננסיות שאינן סחירות	
1,375	1,823	1,619	2,100	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות	
	142		126	יתרות ירידת ערך בגין השקעות פיננסיות אחרות שהוצגו כזמינות למכירה	
	487		364	מכשירים נגזרים המוצגים בהתחייבויות פיננסיות	

* הנספח מתייחס להראל ביטוח סולו ולחברות מוחזקות שאינן חברות ביטוח.

נספח ב - אי.אם.איי. עזר לביטוח משכנתאות בע"מ, מידע נוסף אודות השקעות פיננסיות אחרות

א. נכסי חוב סחירים

ליום 31 בדצמבר			
2019	2019	2018	2018
הערך בספרים	עלות מופחתת	הערך בספרים	עלות מופחתת
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
121	118	123	123
121	118	123	123
124	116	141	140
124	116	141	140
245	234	264	263

אגרות חוב ממשלתיות

זמינות למכירה

סך הכל אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים

שאינם ניתנים להמרה

זמינים למכירה

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

סך הכל נכסי חוב סחירים

ב. מניות

ליום 31 בדצמבר			
2019	2019	2018	2018
הערך בספרים	עלות	הערך בספרים	עלות
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
44	36	58	55
44	36	58	55
2		5	

סחירות

סך כל המניות

יתרות ירידות ערך שהוכרו ברווח והפסד בגין מניות שהוצגו
כזמינות למכירה

נספח ב - אי.אם.איי. עזר לביטוח משכנתאות בע"מ, מידע נוסף אודות השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ג. השקעות פיננסיות אחרות

ליום 31 בדצמבר			
2019	2019	2018	2018
הערך בספרים	עלות	הערך בספרים	עלות
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
21	19	21	19
21	19	21	19
31	15	30	16
2	-	1	-
33	15	31	16
54	34	52	35
1		1	
-		18	

סחירות

זמינות למכירה

סך הכל השקעות פיננסיות סחירות

שאינן סחירות

זמינות למכירה

מכשירים נגזרים

סך הכל השקעות פיננסיות שאינן סחירות

סך הכל השקעות פיננסיות אחרות

יתרות ירידת ערך בגין השקעות פיננסיות אחרות שהוצגו
כזמינות למכירה

מכשירים נגזרים המוצגים בהתחייבויות פיננסיות

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ

פרק 4

**נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים
המיוחסים לחברה עצמה**

תוכן העניינים

עמוד

4-3	דוח מיוחד של רואה החשבון המבקר על מידע כספי נפרד לפי תקנה 9' לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידים), התש"ל-1970

דוחות כספיים נפרדים

4-4	נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על המצב הכספי
4-5	נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על הרווח והפסד
4-6	נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על הרווח (ההפסד) הכולל
4-7	נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על השינויים בהון
4-9	נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על תזרימי המזומנים
4-11	באורים

לכבוד

בעלי המניות של הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ

רח' אבא הלל 3

רמת-גן

א.ג.ג.,

הנדון: דוח מיוחד של רואי החשבון המבקרים על מידע כספי נפרד לפי תקנה 9' לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידיים), התש"ל - 1970

ביקרנו את המידע הכספי הנפרד המובא לפי תקנה 9' לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידיים), התש"ל - 1970 של הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ (להלן: "החברה") לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018 ולכל אחת משלוש השנים שהאחרונה שבהן שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019 ואשר נכלל מעמוד 4-4 (כולל) עד עמוד 17-4 (כולל) לדוח התקופתי של החברה. המידע הכספי הנפרד הינו באחריות הדירקטוריון והנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דעה על המידע הכספי הנפרד בהתבסס על ביקורתנו.

לא ביקרנו את הדוחות הכספיים של חברות מוחזקות ועסקה משותפת המטופלות לפי שיטת השווי המאזני אשר ההשקעה בהן הינה כ-1,019 מיליוני ש"ח וכ-2,111 מיליוני ש"ח לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018 בהתאמה, וחלקה של החברה ברווחיהן הינו כ-75 מיליוני ש"ח, כ-173 מיליוני ש"ח וכ-111 מיליוני ש"ח לכל אחת משלוש השנים שהאחרונה שבהן הסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019. הדוחות הכספיים של אותן חברות ועסקה משותפת בוקרו על ידי רואי חשבון אחרים שדוחותיהם הומצאו לנו וחוות דעתנו, ככל שהיא מתייחסת לסכומים שנכללו בגין אותן חברות ועסקה משותפת, מבוססת על דוחות רואי החשבון האחרים.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל. על פי תקנים אלה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצע במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין במידע הכספי הנפרד הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובפרטים הכלולים במידע הכספי הנפרד. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שיושמו בעריכת המידע הכספי הנפרד ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על ידי הדירקטוריון והנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה של המידע הכספי הנפרד. אנו סבורים שביקורתנו ודוחות רואי החשבון האחרים מספקים בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, בהתבסס על ביקורתנו ועל הדוחות של רואי החשבון האחרים, המידע הכספי הנפרד ערוך, מכל הבחינות המהותיות, בהתאם להוראות תקנה 9' לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידיים), התש"ל - 1970.

סומך חייקין

רואי חשבון

31 במרץ 2020

נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על המצב הכספי ליום 31 בדצמבר

2018	2019		
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	באור	
			נכסים
1	28		רכוש קבוע
5,414	5,943	7	השקעות בחברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני
351	352	7	הלוואות לחברות מוחזקות
22	23		נדל"ן להשקעה
13	25		חייבים ויתרות חובה
		4	השקעות פיננסיות אחרות
419	591		אחרות
419	591		סך כל ההשקעות הפיננסיות האחרות
235	77	3	מזומנים ושווי מזומנים
6,455	7,039		סך כל הנכסים
			הון
359	359		הון מניות ופרמיה על מניות
(123)	(123)		מניות באוצר
431	957		קרנות הון
5,247	5,245		עודפים
5,914	6,438		סך כל ההון
			התחייבויות
-	2		התחייבויות בגין מסים נדחים
17	17		התחייבויות בשל הטבות לעובדים
128	41		זכאים ויתרות זכות
4	9	6	התחייבויות מסים שוטפים
392	532	5	התחייבויות פיננסיות
541	601		סך כל ההתחייבויות
6,455	7,039		סך כל ההתחייבויות וההון

אריק פרץ
מנהל הכספיםמישל סיבוני
מנהל כללייאיר המבורגר
יו"ר הדירקטוריון

תאריך אישור הדוחות : 31 במרץ 2020

נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על הרווח וההפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

<u>2017</u>	<u>2018</u>	<u>2019</u>	
<u>מיליוני ש"ח</u>	<u>מיליוני ש"ח</u>	<u>מיליוני ש"ח</u>	<u>באור</u>
15	16	24	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
103	111	129	הכנסות מדמי ניהול
118	127	153	סך כל ההכנסות
18	17	15	הוצאות הנחלה וכלליות
18	16	15	הוצאות מימון
36	33	30	סך כל ההוצאות
622	562	144	חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני
704	656	267	רווח לפני מסים על ההכנסה
20	22	28	6 מסים על ההכנסה
684	634	239	רווח לשנה המיוחס לבעלים של החברה

נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על הרווח הכולל לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

<u>2017</u>	<u>2018</u>	<u>2019</u>	
<u>מיליוני ש"ח</u>	<u>מיליוני ש"ח</u>	<u>מיליוני ש"ח</u>	
684	634	239	רווח לשנה
			פריטי רווח כולל אחר שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועברו או יועברו לרווח והפסד
1	(1)	8	שינוי נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה
-	-	(1)	שינוי נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
(7)	(12)	(20)	הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילות חוץ
167	(80)	535	חלק הקבוצה ברווח (הפסד) כולל של חברות מוחזקות
-	-	(1)	מסים על הכנסה המתייחסים לנכסים פיננסיים זמינים למכירה
161	(93)	521	סהכ רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועבר או יועבר לרווח והפסד, נטו ממס
			פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד
2	1	-	מדידה מחדש של תכנית הטבה מוגדרת
(1)	-	-	מסים על ההכנסה בגין פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד
1	1	-	רווח כולל אחר לתקופה שלא יועבר לרווח והפסד, נטו ממס
162	(92)	521	רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה, נטו ממס
846	542	760	סך כל הרווח הכולל לתקופה המיוחס לבעלים של החברה

סך הכל	יתרת עודפים	קרן הון בגין שיערוך רכוש קבוע	קרן הון בגין עסקאות עם בעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	מניות באוצר	קרן הון בגין תשלום מבוסס מניות	קרן תרגום של פעילויות חוץ	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	הון מניות ופרמיה
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
5,914	5,247	256	(49)	(123)	1	(89)	312	359
239	239	-	-	-	-	-	-	-
521	(5)	19	-	-	-	(56)	563	-
760	234	19	-	-	-	(56)	563	-
(236)	(236)	-	-	-	-	-	-	-
6,438	5,245	275	(49)	(123)	1	(145)	875	359

יתרה ליום 1 בינואר 2019

סך הרווח (ההפסד) הכולל לשנה

רווח לשנה

רווח (הפסד) כולל אחר

סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לשנה

דיבידנד שחולק

יתרה ליום 31 בדצמבר 2019

הון מניות ופרמיה	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרן תרגום של פעילויות חוץ	קרן הון בגין תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין עסקאות עם בעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	קרן הון בגין שיערוך רכוש קבוע	יתרת עודפים	סך הכל
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
351	330	(80)	4	(158)	164	4,599	5,161
יתרה ליום 1 בינואר 2017							
סך הרווח (ההפסד) הכולל לשנה							
-	-	-	-	-	-	684	684
רווח לשנה							
-	150	(49)	-	-	62	(1)	162
רווח (הפסד) כולל אחר							
-	150	(49)	-	-	62	683	846
סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לשנה							
-	-	-	-	-	-	(461)	(461)
דיבידנד שחולק							
-	-	-	-	(18)	-	-	(18)
רכישת מניות באוצר							
(15)	-	-	-	45	-	-	30
הנפקה מחדש של מניות באוצר							
3	-	-	(3)	-	-	-	-
מימוש אופציות							
339	480	(129)	1	(131)	226	4,821	5,558
יתרה ליום 31 בדצמבר 2017							
סך הרווח (ההפסד) הכולל לשנה							
-	-	-	-	-	-	634	634
רווח לשנה							
-	(168)	40	-	-	30	6	(92)
רווח (הפסד) כולל אחר							
-	(168)	40	-	-	30	640	542
סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לשנה							
-	-	-	-	-	-	(214)	(214)
דיבידנד שחולק							
19	-	-	-	9	-	-	28
רכישת מניות באוצר							
-	-	-	-	(7)	-	-	(7)
הנפקה מחדש של מניות באוצר							
1	-	-	-	6	-	-	7
מימוש אופציות							
359	312	(89)	1	(123)	256	5,247	5,914
יתרה ליום 31 בדצמבר 2018							

הבאורים המצורפים למידע הכספי הנפרד מהווים חלק בלתי נפרד ממנו.

נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על תזרימי המזומנים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2017	2018	2019	נספח	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח		
				תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת
77	97	101	א	לפני מסים על ההכנסה
(12)	(23)	(21)		מס הכנסה ששולם
65	74	80		מזומנים נטו שנבעו מפעילות שוטפת
				תזרימי מזומנים מפעילות השקעה
-	-	(29)		השקעה בחברות מוחזקות
(1)	-	-		השקעה ברכוש קבוע
-	1	1		תמורה ממימוש רכוש קבוע
512	217	143		דיבידנד וריבית מחברות מוחזקות
(108)	(62)	(158)		השקעות פיננסיות, נטו
-	-	(1)		הלוואות ושטרי הון שניתנו לחברות מוחזקות
15	99	15		פירעון הלוואות ושטרי הון שניתנו לחברות מוחזקות
418	255	(29)		מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) השקעה
				תזרימי מזומנים מפעילות מימון
(49)	(50)	137		גיוס (פרעון) הלוואות מתאגידים בנקאיים ואחרים
-	-	(3)		פרעון התחייבויות חכירה
(461)	(107)	(343)		דיבידנד לבעלי החברה
(510)	(157)	(209)		מזומנים נטו ששימשו לפעילות מימון
(27)	172	(158)		עליה (ירידה) נטו במזומנים ושווי מזומנים
90	63	235		מזומנים ושווי מזומנים לתחילת תקופה
63	235	77		מזומנים ושווי מזומנים לסוף תקופה

נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על תזרימי המזומנים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר (המשך)

2017	2018	2019	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
684	634	239	נספח א - תזרימי מזומנים בפעילות שוטפת לפני מסים על הכנסה רווח לשנה
			פריטים שאינם כרוכים בתזרימי מזומנים
(622)	(562)	(144)	חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני
1	2	(7)	הפסדים (רווחים), נטו מהשקעות פיננסיות
-	(1)	(1)	שינוי בשווי הוגן של נדל"ן להשקעה
(1)	(3)	2	הוצאות (הכנסות) מימון, נטו
20	22	28	מסים על ההכנסה
-	-	1	פחת והפחתות
			שינויים בסעיפים מאזניים אחרים
7	(3)	(12)	חייבים ויתרות חובה
(12)	8	(5)	זכאים ויתרות זכות
(607)	(537)	(138)	סך ההתאמות הדרושות להצגת תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת
77	97	101	סך הכל תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת לפני מסים על הכנסה

באור 1 - כללי

להלן נתונים כספיים מתוך הדוחות הכספיים המאוחדים של הקבוצה ליום 31 בדצמבר 2019 (להלן: "דוחות מאוחדים") המפורסמים במסגרת הדוחות התקופתיים, המיוחסים לחברה עצמה (להלן: "מידע כספי נפרד"), המוצגים בהתאם לתקנה 99 (להלן: "התקנה") והתוספת העשירית לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970 (להלן: "התוספת העשירית") בעניין מידע כספי נפרד של התאגיד. יש לקרוא את המידע הכספי הנפרד ביחד עם הדוחות המאוחדים.

במידע כספי נפרד זה -	הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ.
החברה -	
חברות מוחזקות	- חברות מאוחדות וחברות, לרבות שותפויות שהשקעת החברה בהן כלולה, במישרין או בעקיפין, בדוחות הכספיים על בסיס השווי המאזני.
הממונה	- הממונה על הביטוח כמשמעותו בחוק הפיקוח, או הממונה כמשמעותו בחוק קופות הגמל, לפי העניין.
תאריך הדוח	- תאריך הדוח על המצב הכספי.

באור 2 - עיקרי המדיניות החשבונאית שיושמה במידע הכספי הנפרד

למעט המפורט בסעיף ג להלן, כללי המדיניות החשבונאית אשר פורטו בדוחות המאוחדים יושמו בעקביות לכל התקופות המוצגות במידע הכספי הנפרד על ידי החברה, לרבות האופן בו סווגו הנתונים הכספיים במסגרת הדוחות המאוחדים בשינויים המתחייבים מהאמור להלן:

א. הצגת הנתונים הכספיים

- נתונים על המצב הכספי**
נתונים אלו כוללים מידע בדבר סכומי הנכסים וההתחייבויות הכלולים בדוחות המאוחדים המיוחסים לחברה עצמה (למעט בגין חברות מוחזקות), תוך פירוט לפי סוגי הנכסים וההתחייבויות. כמו כן, נכלל במסגרת הנתונים הללו, מידע בדבר סכום נטו, בהתבסס על הדוחות המאוחדים, המיוחס לבעלי החברה עצמה, של סך הנכסים בניכוי סך ההתחייבויות, בגין חברות מוחזקות, לרבות מוניטין.
- נתונים על רווח והפסד ורווח כולל אחר**
נתונים אלו כוללים מידע בדבר סכומי ההכנסות והוצאות הכלולים בדוחות המאוחדים, בפילוח בין רווח או הפסד ורווח כולל אחר, המיוחסים לחברה עצמה (למעט בגין חברות מוחזקות), תוך פירוט לפי סוגי ההכנסות וההוצאות. כמו כן הנתונים כוללים, מידע בדבר סכום נטו, בהתבסס על הדוחות המאוחדים המיוחסים לבעלי החברה עצמה, של סך ההכנסות בניכוי סך ההוצאות בגין תוצאות פעילות של חברות מוחזקות, לרבות ירידת ערך מוניטין, ירידת ערך השקעה בחברה כלולה או ביטולה, וכן ירידת ערך השקעה בחברה בשליטה משותפת המטופלת לפי שיטת השווי המאזני או ביטולה.
- נתונים על תזרימי המזומנים**
נתונים אלו כוללים פירוט של סכומי תזרימי המזומנים הכלולים בדוחות המאוחדים המיוחסים לחברה עצמה (למעט בגין חברות מוחזקות), כשהם לקוחים מתוך הדוח על תזרימי המזומנים המאוחד, בפילוח לפי תזרים מפעילות שוטפת, פעילות השקעה ופעילות מימון תוך פירוט מרכיביהם. תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת, פעילות השקעה ופעילות מימון בגין עסקאות עם חברות מוחזקות מוצגים בנפרד בנטו, במסגרת הפעילות המתאימה, בהתאם למהות העסקה.

ב. עסקאות בין החברה לחברות מוחזקות

- הצגה**
יתרות הדדיות בקבוצה והכנסות והוצאות הנובעות מעסקאות הדדיות, אשר בוטלו במסגרת הכנת הדוחות המאוחדים, הוצגו בנפרד מהיתרה בגין חברות מוחזקות והרווח בגין חברות מוחזקות, יחד עם יתרות דומות מול צדדים שלישיים. רווחים והפסדים שטרם מומשו הנובעים מעסקאות בין החברה לחברות מוחזקות שלה, הוצגו במסגרת היתרה בגין חברות מוחזקות ובמסגרת הרווח בגין חברות מוחזקות.
- מידה**
עסקאות שבוצעו בין החברה לחברות מוחזקות שלה נמדדו בהתאם לעקרונות ההכרה והמידה הקבועים בתקני דיווח כספי בינלאומיים ("IFRS"), המתווים את הטיפול החשבונאי בעסקאות מעין אלה המבוצעות מול צדדים שלישיים.

באור 2 - עיקרי המדיניות החשבונאית שיושמה במידע הכספי הנפרד (המשך)**ג. יישום לראשונה של תקנים חדשים**

החל מיום 1 בינואר 2019, החברה מיישמת לראשונה את תקן דיווח כספי בינלאומי IFRS 16, חכירות ואת IFRIC 23, עמדות מס לא וודאיות. להרחבה ראה באור 2 לדוחות המאוחדים.

באור 3 - מזומנים ושווי מזומנים

ליום 31 בדצמבר	
2019	2018
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
77	235
77	235

מזומנים ופקדונות למשיכה מיידית בתאגידים בנקאיים

עודפי מזומנים מופקדים מעת לעת בפקדונות בנקאיים לתקופות של בין שבוע לשלושה חודשים הנושאים ריבית בשיעור שנתי של כ-0.2% בשנת 2019 (כ-0.2% בשנת 2018).

באור 4 - מכשירים פיננסיים**א. פילוח לפי קבוצות של נכסים פיננסיים**

כל ההשקעות הפיננסיות האחרות של החברה מסווגות כזמינות למכירה.

ב. פרטים בדבר הצמדה

ליום 31 בדצמבר 2019			
מכשירים פיננסיים לא כספיים	בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד	סך הכל
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
588	3	-	591
588	3	-	591

השקעות פיננסיות אחרות
סה"כ

ליום 31 בדצמבר 2018			
מכשירים פיננסיים לא כספיים	בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד	סך הכל
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
419	-	-	419
419	-	-	419

השקעות פיננסיות אחרות
סה"כ

באור 5 - התחייבויות פיננסיות

ערך בספרים		שווי הוגן	
ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר	
2019	2018	2019	2018
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
530	359	557	373
-	31	-	31
2	2	2	2
532	392	559	406

הלוואות מתאגידים בנקאיים

הלוואות מתאגידים שאינם בנקאיים

הלוואות מצדדים קשורים

1. לחברה הלוואות מבנקים, כדלקמן:

א. הלוואה מבנק בסך 200 מיליוני ש"ח שערכה בספרים הינו כ- 98 מיליוני ש"ח וכ- 114 מיליוני ש"ח לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018, בהתאמה. החברה התחייבה לעמוד באמות מידה פיננסיות מסוימות, ביחס להלוואה האמורה, לרבות אמות מידה המתייחסות להונה העצמי והחזקותיה בחברות בנות, כדלקמן: (1) התחייבות שלא לשעבד נכסים מהותיים; (2) אי העברת שליטה בחברות מהותיות; (3) שליטה מלאה בהראל ביטוח; (4) דירוג גבוה מ-BBB לאג"ח שהונפק על ידי הראל ביטוח; (5) יחס בין החוב הפיננסי נטו להשקעה בחברות מוחזקות לא יעלה על 0.35; (6) היחס בין החוב הפיננסי נטו לבין ההון העצמי לא יעלה על 0.5. נכון למועד פרסום הדוחות הכספיים עומדת החברה באמות המידה הפיננסיות שנקבעו.

הלוואה מבנק בסך של 250 מיליוני ש"ח שערכה בספרים הינו כ- 242 מיליוני ש"ח וכ- 245 מיליוני ש"ח לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2018, בהתאמה. החברה התחייבה לעמוד באמות מידה פיננסיות מסוימות ביחס להלוואה האמורה, כדלקמן: (1) אי משכון נכסים מהותיים; (2) אי מכירת או העברת חברות מהותיות או את הפעילות העיסוקית העיקרית שלהן; (3) יחס בין החוב הפיננסי נטו להשקעה בחברות מוחזקות לא יעלה על 0.35; (4) היחס בין החוב הפיננסי נטו לבין ההון העצמי לא יעלה על 0.5; (5) הראל השקעות תשמור כרית מזומנים בגובה של כשתי חלויות שנתיות. במידה והראל תרד מסכום כרית המזומנים, יופקד הסכום כאמור, בתוספת ריבית, בחשבון משועבד (כ- 100 מיליוני ש"ח, בתוספת ריבית). כמו כן נקבע בהסכם, כי אם בעלי השליטה יחדלו מלהחזיק בגרעין השליטה הרגולטורי לפי הוראות הממונה על שוק ההון ביטוח וחיסכון במשרד האוצר, יהווה הדבר עילה להעמדה לפירעון מיידי. נכון למועד פרסום הדוחות הכספיים החברה עומדת באמות המידה הפיננסיות שנקבעו.

ב. הלוואות מבנק בסך של 190 מיליוני ש"ח שערכן בספרים הינו כ- 190 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019

בהמשך להחלטת דירקטוריון החברה מיום 29 באוגוסט 2019 בדבר גיוס חוב לחברה בסך של עד כ-190 מיליוני ש"ח, ביום 25 בנובמבר 2019, נטלה החברה שתי הלוואות מבנק בסך כולל של 190 מיליוני ש"ח: הלוואה אחת בסך של 90 מיליוני ש"ח, נושאת ריבית קבועה של 2.55% לשנה והלוואה שניה בסך של 100 מיליוני ש"ח, נושאת ריבית משתנה של פריים+0.3% לשנה. בגין שתי ההלוואות האמורות, הקרן והריבית משולמים ב-14 תשלומים חצי שנתיים רצופים ושווים החל מיום 25 במאי 2020. במסגרת הסכמי ההלוואות האמורות, התחייבה החברה לעמוד באמות מידה פיננסיות מסוימות, כדלקמן: (1) התחייבות שלא לשעבד נכסים מהותיים; (2) אי העברת שליטה בחברות מהותיות; (3) היחס בין החוב הפיננסי נטו להשקעה בחברות מוחזקות לא יעלה על 0.35; (4) היחס בין החוב הפיננסי נטו להון העצמי לא יעלה על 0.5; (5) שמירה על יתרת מזומנים, השקעות מסוג מק"מ, קרנות שקליות ו/ממשלתיות ואג"ח ממשלתי, בגובה של 100 מיליוני ש"ח; במידה והחברה תרד מהסכום כאמור, היא מתחייבת להפקיד בתוך שבעה ימי עסקים מיום הפרת ההתחייבות האמורה, פיקדונות כספיים שקליים שסכום הקרן שלהם לא יפחת בכל עת מהסכום השווה לסף החלויות השוטפות (קרן וריבית) ל-12 החודשים העוקבים למועד ההפרה. נכון למועד פרסום הדוחות הכספיים החברה עומדת באמות המידה הפיננסיות שנקבעו.

באור 6 - מסים על הכנסה

א. מרכיבי הוצאות מסים על הכנסה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2017	2018	2019
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
20	22	28
20	22	28

הוצאות מסים שוטפים

ב. נכסי והתחייבויות מסים נדחים שהוכרו

התנועות במסים הנדחים ומסים בגין שנים קודמות לשנת 2019 אינן מהותיות וקטנות ממיליון ש"ח.

באור 7 - קשרים, התקשרויות ועסקאות מהותיות עם חברות מוחזקות

א. הלוואות ושטרי הון עיקריים שניתנו על ידי החברה לחברות המוחזקות

יתרה ליום 31 בדצמבר			מועד ההענקה	החברה הלווה
2018	2019	ערך נקוב		
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח		
3	3	3	5.8.2013	סטנדרד ביטוחים בע"מ (1)
3	2	2	30.6.2010	בר תוואי חברה לנכסים בע"מ (1)
61	61	61	1.7.2004	הראל פיננסים אחזקות בע"מ (1)
16	16	16	20.3.2012	הראל פיננסים אחזקות בע"מ (1)
22	22	22	1.1.2012	הראל פיננסים אחזקות בע"מ (1)
36	36	36	10.2.2011	הראל פיננסים אחזקות בע"מ (1)
83	83	83	4.4.2013	הראל פיננסים אחזקות בע"מ (1)
194	179	179	9.9.2008	הראל קרנות נאמנות בע"מ (1)
50	51	50	31.3.2014	הראל חברה לביטוח בע"מ (2)
301	301	300	15.12.2014	הראל חברה לביטוח בע"מ (2)
769	754	752		

(1) שטרי ההון אינם צמודים ואינם נושאים ריבית.

(2) שטרי ההון צמודים למדד ונושאים ריבית.

באור 7 - קשרים, התקשרויות ועסקאות מהותיות עם חברות מוחזקות (המשך)

ב. עסקאות מהותיות עם חברות מוחזקות

1. הלוואות ושטרי הון לחברות מוחזקות

במהלך תקופת הדוח פרעה הראל קרנות נאמנות בע"מ, חברה בת של הראל פיננסיים, חברה בבעלות מלאה של החברה פירעון חלקי של שטר הון בסך 15 מיליוני ש"ח. הפירעון נעשה ממקורותיה העצמאיים של הראל קרנות נאמנות בע"מ.

2. לעניין הסכמים למתן שירותים ראה באור 38 בדוחות הכספיים המאוחדים.

3. חלוקת דיבידנד לחברה

א. ביום 29 באפריל 2019 אישר דירקטוריון הראל ביטוח חלוקת דיבידנד במזומן בסך של 125 מיליוני ש"ח. החלטת הדירקטוריון התקבלה לאחר שהובאו בחשבון התוצאות הכספיות של הראל ביטוח ליום 31 בדצמבר 2018, הוצג סכום העודפים הראויים לחלוקה של הראל ביטוח ליום 31 בדצמבר 2018, ונבחנו עודפי ההון וצרכי ההון של הראל ביטוח, בהתאם למדיניות ניהול ההון של הראל ביטוח ובהתחשב בהוראות סולבנסי 2. הדיבידנד שולם ביום 15 במאי 2019.

ב. ביום 30 ביוני 2019 חילקה Harel UK דיבידנד לחברה בסך של כ-380 אלפי דולר.

ג. ביום 28 בנובמבר 2019 חילקה Harel UK דיבידנד לחברה בסך של כ-200 אלפי דולר.

באור 8 - דרישות הון עצמי של חברות מוחזקות

בהתאם להיתר לשליטה ולהחזקת אמצעי שליטה במבטחים ובחברות המנהלות, התחייבה החברה להשלים בכל עת את ההון העצמי של חברות הביטוח הנמנות על הגופים המוסדיים שבשליטתה, לרבות בססח, לסכום הקבוע בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998 או כל תקנה או דין אחר שיבואו במקומן וכן להשלים בכל עת את ההון העצמי של החברות המנהלות של קופות הגמל וקרנות הפנסיה שבשליטתה, לסכום הקבוע בתקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל) התשכ"ה-1965 או כל תקנה או דין אחר שיבואו במקומן. התחייבות זו היא בלתי הדירה, ותהיה תקפה כל עוד החברה שולטת במישרין או בעקיפין בגופים המוסדיים.

באור 9 - אירועים מהותיים בתקופת הדוח

1. דיבידנדים

א. ביום 29 באפריל 2019 אישר דירקטוריון החברה חלוקת דיבידנד במזומן בסך של כ- 129 מיליוני ש"ח (0.6 ש"ח למניה). החלטת הדירקטוריון התקבלה לאחר שהובאו בחשבון התוצאות הכספיות של החברה ליום 31 בדצמבר 2018. בפני הדירקטוריון הוצגו הרווחים הראויים לחלוקה, עודפי ההון בחברות הבנות של החברה וצרכי המזומנים של הקבוצה, בתרחישים שונים. הדירקטוריון בחן את עמידת החברה במבחן הרווח ובמבחן יכולת הפירעון הקבועים בסעיף 203 (א) לחוק החברות. לאחר בחינה זו אישר הדירקטוריון את עמידת החברה במבחן החלוקה. הדיבידנד שולם ביום 20 במאי 2019.

ב. ביום 14 ביולי 2019 אישר דירקטוריון החברה חלוקת דיבידנד במזומן בסך של כ- 107 מיליוני ש"ח (0.5 ש"ח למניה). החלטת הדירקטוריון התקבלה לאחר שהובאו בחשבון התוצאות הכספיות של החברה ליום 31 במרץ 2019. בפני הדירקטוריון הוצגו הרווחים הראויים לחלוקה, עודפי ההון בחברות הבנות של החברה וצרכי המזומנים של הקבוצה, בתרחישים שונים. הדירקטוריון בחן את עמידת החברה במבחן הרווח ובמבחן יכולת הפירעון הקבועים בסעיף 203 (א) לחוק החברות. לאחר בחינה זו אישר הדירקטוריון את עמידת החברה במבחן החלוקה. הדיבידנד שולם ביום 30 ביולי 2019.

2. לעניין הקמת חברת המצפן והתקשרות עם מנכ"ל החברה בעסקת "המצפן - שותפים לדרך בע"מ", ראה באור 38 בדוחות המאוחדים.

3. לעניין עדכון מדיניות תגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה, ראה באור 38 בדוחות המאוחדים.

4. לעניין ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה, ראה באור 38 בדוחות המאוחדים.

5. לעניין הנפקה והרחבת אג"ח סדרה א' על ידי חברה נכדה של החברה, ראה באור 25 בדוחות המאוחדים.

6. לעניין שינוי מבני בהראל ביטוח, ראה באור 39 בדוחות המאוחדים.

7. לעניין תגמולים והטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים), ראה באור 38 בדוחות המאוחדים.

8. לעניין מדיניות התגמול של החברה, ראה באור 38 בדוחות המאוחדים.

9. לעניין התקשרות עם אדריכל, ראה באור 38 בדוחות המאוחדים.

10. לעניין מענק בגין השנים 2018 ו-2019 לנושאי משרה, ראה באור 38 בדוחות המאוחדים.

11. לעניין מכירת 3% ממניות החברה ע"י בעלי השליטה בחברה, ראה באור 38 בדוחות המאוחדים.

באור 10 - אירועים מהותיים לאחר תקופת הדוח

1. לעניין תנודתיות בעקום הריבית, ראה באור 40 בדוחות המאוחדים.
2. לעניין התפרצות נגיף הקורונה, ראה באור 40 בדוחות המאוחדים.
3. לעניין שינוי מבנה - העברת מלוא הון המניות של סטנדרד להראל ביטוח לצורך מיזוג סטנדרד להראל ביטוח, ראה באור 40 בדוחות המאוחדים.
4. לעניין שינוי מבנה – הראל פנסיה וגמל, ראה באור 40 בדוחות המאוחדים.
5. לעניין פרסום תסקיף מדף באמצעות הראל הנפקות, ראה באור 40 בדוחות הכספיים המאוחדים.

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ

פרק 5

פרטים נוספים על החברה

תוכן עניינים

5-4.....	תקנה 10 א - דוחות תוצאתיים רבעוניים
5-6.....	תקנה 11 - רשימת השקעות בחברות בת ובחברות קשורות
5-8.....	תקנה 12 - שינויים בהשקעות בחברות בנות ובחברות קשורות
5-8.....	תקנה 13 - הכנסות של חברות בנות וקשורות והכנסות החברה מהן
5-10.....	תקנה 20 - מסחר בבורסה - ני"ע שנרשמו למסחר- מועדי סיבות הפסקת המסחר
5-11.....	תקנה 21 (א)- תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה
5-18.....	תקנה 21א - השליטה בתאגיד
5-18.....	תקנה 22 עסקאות עם בעל שליטה
5-22.....	תקנה 24 - מניות המוחזקות ע"י בעלי עניין ונושאי משרה בכירה בתאגיד
5-23.....	תקנה 24א - הון רשום, הון מונפק וניירות ערך המירים
5-23.....	תקנה 24ב - מרשם בעלי המניות של התאגיד
5-23.....	תקנה 26 - הדירקטורים של התאגיד
5-28.....	תקנה 26 א -נושאי משרה בכירה של התאגיד (מלבד דירקטורים)
5-29.....	תקנה 26ב - מורשה חתימה של התאגיד
5-29.....	תקנה 27 - רואה חשבון של התאגיד
5-29.....	תקנה 28 -שינויים בתזכיר ובתקנון
5-30.....	תקנה 29 - המלצות והחלטות דירקטוריון ואסיפה כללית מיוחדת
5-30.....	תקנה 29א - החלטות התאגיד

פרטים נוספים על החברה

שם החברה : הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ

מספר חברה ברשם : 52-003398-6

כתובת : אבא הלל 3 רמת גן

טלפון : 03-7547575

פקס : 03-7547100

תאריך המאזן : 31 בדצמבר 2019

תאריך הדוח : 31 במרץ 2020

תקנה 10 א - דוחות תוצאתיים רבעוניים
תמצית דוחות רווח והפסד רבעוניים מאוחדים לשנת 2019 (במיליוני ש"ח)

סה"כ 2019	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון	
15,104	3,727	4,015	3,666	3,696	פרמיות שהורווחו ברוטו
1,745	432	448	437	428	פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
13,359	3,295	3,567	3,229	3,268	פרמיות שהורווחו בשייר
7,921	2,273	856	1,861	2,931	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
1,487	436	369	322	360	הכנסות מדמי ניהול
358	81	88	95	94	הכנסות מעמלות
23,125	6,085	4,880	5,507	6,653	סך הכל הכנסות
20,163	5,187	4,786	4,394	5,796	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו
1,229	328	320	200	381	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
18,934	4,859	4,466	4,194	5,415	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, בשייר
2,729	687	691	687	664	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
1,211	303	308	299	301	הוצאות הנהלה וכלליות
16	4	5	3	4	הוצאות אחרות
163	41	16	84	22	הוצאות מימון, נטו
23,053	5,894	5,486	5,267	6,406	סך הכל הוצאות
160	57	14	81	8	חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני
232	248	(592)	321	255	רווח (הפסד) לפני מסים על הכנסה
(7)	79	(227)	71	70	מסים על הכנסה (הטבת מס)
239	169	(365)	250	185	רווח (הפסד) לתקופה

תמצית דוחות על הרווח הכולל מאוחדים לשנת 2019 (במיליוני ש"ח)

סה"כ 2019	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון	
239	169	(365)	250	185	רווח (הפסד) לתקופה
					פריטי רווח (הפסד) כולל אחר שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועברו או יועברו לרווח והפסד
950	213	259	173	305	שינוי נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה
(127)	(24)	(35)	(41)	(27)	שינוי נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
31	5	10	13	3	הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
(69)	17	(29)	(20)	(37)	הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילות חוץ
(291)	(66)	(79)	(49)	(97)	(מסים על הכנסה) המתייחסים לנכסים פיננסיים זמינים למכירה
					הטבת מס (מסים על הכנסה) המתייחסים לרכיבים אחרים של רווח כולל אחר שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועברו או יועברו לרווח והפסד
13	(9)	9	4	9	
507	136	135	80	156	סה"כ רווח כולל אחר לתקופה שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועבר או יועבר לרווח והפסד, נטו ממס
					פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד
26	-	1	22	3	קרן הערכה מחדש לגבי פריטי רכוש קבוע
(7)	7	(9)	-	(5)	מדידה מחדש של תכנית הטבה מוגדרת
(5)	(3)	3	(6)	1	הטבת מס (מסים על הכנסה) בגין פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד
14	4	(5)	16	(1)	
521	140	130	96	155	רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה שלא יועבר לרווח והפסד, נטו ממס
					סך רווח כולל אחר לתקופה
760	309	(235)	346	340	סך הרווח (הפסד) הכולל לתקופה

תקנה 11 - רשימת השקעות בחברות בת ובחברות קשורות

להלן יפורטו השקעות בחברות בנות ובחברות קשורות שערכן בדוח הכספי הנפרד הינו מעל 1 מיליוני ש"ח:

שם החברה	סוג מניה	מספר המניות (באלפים)	ע.נ. (באלפים)	ערך בדוח הכספי הנפרד (במיליוני ש"ח)	שיעור החזקה (באחוזים)
הראל חברה לביטוח בע"מ	מניות	103,866	103,866	4,673	100
	שטרי הון	-	-	352	-
יהודה חברה לביטוח בע"מ	רג'	4,500	450	14	100
וריס סוכנויות לביטוח בע"מ	רג'	1.2	1.2	2	100
אי. בי. סי. אוטומוטיב בע"מ	רג'	0.5	0.5	15	50
	הלוואה	-	-	2	-
	שטר הון	-	-	7	-
תכנון מתקדם - סוכנות לביטוח פנסיוני (2013) בע"מ	רג'	100	100	2	100
קרן החיסכון לצבא הקבע - חברה לניהול קופות גמל בע"מ	רג'	44	44	15	100
אלדן פיתוח מפעלי תיירות בע"מ	רג'	825	825	16	25
ידידים הולדינג וניהול (1984) בע"מ	רג'	18	0.02	2	100
לעתיד חברה לניהול קרנות פנסיה בע"מ	רג'	8	8	12	79
הראל פנסיה וגמל בע"מ	רג'	11,715	11,715	585	100
החזקות במשכנתאות ישראל בע"מ	רג'	10	10	312	100
אי.אם.איי - עזר חברה לביטוח משכנתאות בע"מ	רג'	13	13	194	100
קינגסווי 22	רג'	10	1	29	50
בית אייבקס בע"מ	רג'	500	50	15	50
HAREL SURREY STREET COMPANY)Nostro(1 LMT	רג'	0.1	0.01	25	100
HAREL SURREY STREET COMPANY)Nostro(2 LMT	רג'	0.1	0.01	10	100
Harel Leipzig BV	רג'	18	324	164	100
Harel 3990 ESSEX LP	שותפות - אין מניות	-	-	12	28
Harel IDS Minneapolis	שותפות - אין מניות	-	-	98	36
Harel 200 West monroe LP	שותפות - אין מניות	-	-	23	17
Harel 230 West Monroe, LP	שותפות - אין מניות	-	-	15	17
Harel 50 Beale Street SF, LP	שותפות - אין מניות	-	-	273	100
Harel Westwood NJ, LP	שותפות - אין מניות	-	-	44	100
.Songbird 1 ApS	רג'	8	8	20	7
.Songbird 2 ApS	רג'	8	8	20	7
Joysun 1 BV	רג'	0.1	0.1	4	7
Harel 1515 Market, LP	שותפות - אין מניות	-	-	16	21
HGHQK 2 Sarl	רג'	6	6	59	41
Harel Deasil LP	שותפות - אין מניות	-	-	25	21
Harel Mercury I LP	שותפות - אין מניות	-	-	36	21
Harel 7700 Parmer LP	שותפות - אין מניות	-	-	22	10
AXA logistics	רג'	276	276	8	10
ACC SABAN	שותפות - אין מניות	-	-	18	9
Leonardo Haymarket	רג'	1	1	5	9
LPKC	שותפות - אין מניות	-	-	20	9

שם החברה	סוג מניה	מספר המניות (באלפים)	ע.נ. (באלפים)	ערך בדוח הכספי הנפרד (במיליוני ש"ח)	שיעור החזקה (באחוזים)
One Cal	שותפות - אין מניות	-	-	23	9
Harel Turtle Creek LP	שותפות - אין מניות	-	-	19	8
Harel Fuse 9 LP	שותפות - אין מניות	-	-	34	100
TCB co-invest Sarl	רג'	100	1	11	8
Europa UK Debt LP	שותפות - אין מניות	-	-	15	9
ויתניה	רג'	2,271	23	33	5
אזוריט בילו סנטר	רג'	1	0.001	49	8
אורסט	שותפות - אין מניות	-	-	38	5
HAREL 55 2ND LP RH	שותפות - אין מניות	-	-	29	17
Market Center RH	שותפות - אין מניות	-	-	12	7
River Ouest Paris	שותפות - אין מניות	-	-	18	3
Europa UK Debt II	שותפות - אין מניות	-	-	3	8
ב.ס.ס.ח. החברה הישראלית לביטוח אשראי בע"מ					
Interasco Societe Anonyme General Insurances S.A.G.I	רג'	5,187	5,187	124	50
Turk Nippon Sigorta A.S	***	***	***	50	94
המשמר סוכנות לבטוח בע"מ	***	***	***	65	100
דקלה סוכנות בע"מ	רג'	26	26	5	100
	רג'	30,000	30,000	39	100
הראל פיננסים אחזקות בע"מ					
מניות	רג'	226	1	122	100
שטרי הון		-	-	397	-
הראל מסחר מדדים בע"מ (לשעבר: הראל חיתום והנפקות בע"מ)	רג'	1	1	4	100
הראל סל מטבעות בע"מ	רג'	2	1	2	100
הראל קרנות נאמנות בע"מ (לשעבר: הראל פיא קרנות נאמנות בע"מ)	רג'	808	1	418	100
הראל פיננסים ניהול השקעות בע"מ	רג'	23	1	18	100
הראל פיננסים שירותי תפעול בע"מ	רג'	1	1	1	100
הראל פיננסים מסחר מוסדי בע"מ	רג'	3	1	13	100
אלפא טק ניהול השקעות בע"מ	רג'	2	0.01	1	100
הראל פיננסים אלטרנטיב נדל"ן בע"מ	רג'	1	0.01	13	100
הראל פיקדון סחיר בע"מ	רג'	0.1	1	2	100
Harel UK LTD					
מדנס סוכנות לביטוח בע"מ	רג'	345	345	19	25
ש. מדנס סוכנות לביטוח (1989) בע"מ	רג'	-	-	4	25
מדיקל קונסולטנס אינטרנשיונל (אמ.סי.אי.) בע"מ	רג'	567	567	7	25
סטנדרד בטוחים בע"מ	רג'	2,881	0.3	15	100
ציון החזקות בע"מ					
ציון נדל"ן בע"מ	רג'	43	0.04	29	100

שם החברה	סוג מניה	מספר המניות (באלפים)	ע.נ. (באלפים)	ערך בדוח הכספי הנפרד (במיליוני ש"ח)	שיעור החזקה (באחוזים)
בר תוואי חברה לנכסים בע"מ	רג'	60	0.06	29	100
ידידים הסדרים פנסיוניים סוכנות לביטוח בע"מ	רג'	0.1	0.1	10	100
בית ישראל לנאמנות בע"מ	רג'	0.2	0.2	2	100
תשתיות ישראל ניהול 3 בע"מ	רג'	40	4	1	39
המצפן שותפים לדרך בע"מ	רג'	1	1	26	70

תקנה 12 - שינויים בהשקעות בחברות בנות ובחברות קשורות

ראה ביאור 8 לדוחות הכספיים.

תקנה 13 - הכנסות של חברות בנות וקשורות והכנסות החברה מהן (במיליוני ש"ח)

להלן יפורטו רווח (הפסד), לפני ואחרי מס, דיבידנד, דמי ניהול ורביית והצמדה שקיבלה החברה או שהיא זכאית לקבל מחברות בנות וחברות קשורות שערכן בדוח הכספי הנפרד ליום 31 בדצמבר 2019 הינו מעל 1 מיליוני ש"ח:

שם החברה	רווח (הפסד) לשנה (א) לפני מס	רווח (הפסד) כולל אחר (א) לפני מס	רווח (הפסד) כולל (א) אחרי מס	דיבידנד (ב)	דמי ניהול	רביית והצמדה
הראל חברה לביטוח בע"מ	16	813	607	125	69	-
יהודה חברה לביטוח בע"מ	48	-	37	-	-	-
וריסט סוכנויות לביטוח בע"מ	(0.08)	-	(0.1)	-	-	-
אי. בי. סי. אוטומוטיב בע"מ	9	-	7	-	-	-
תכנון מתקדם- סוכנות לביטוח פנסיוני (2013) בע"מ	(1)	-	(1)	-	-	-
קרן החיסכון לצבא הקבע - חברה לניהול קופות גמל בע"מ	1	0.4	1	-	1	-
אלדן פיתוח מפעלי תיירות בע"מ	9	-	9	6	-	-
לעתיד חברה לניהול קרנות פנסיה בע"מ	3	0.4	2	-	-	-
הראל פנסיה וגמל בע"מ	56	7	41	-	47	-
החזקות במשכנתאות ישראל בע"מ	83	27	74	-	-	-
אי.אם.איי - עזר חברה לביטוח משכנתאות בע"מ	73	16	58	-	0.3	-
קינגסווי 22	1	-	1	0.4	-	-
בית אייבקס בע"מ	(6)	-	(6)	28	-	1
HAREL SURREY STREET COMPANY)Nostro(1 LMT	(0.4)	-	(0.4)	-	-	2
HAREL SURREY STREET COMPANY)Nostro(2 LMT	(0.2)	-	(0.2)	-	-	0.9
Harel Leipzig BV	12	-	12	63	-	-
Harel 3990 ESSEX LP	(7)	-	(7)	-	-	-
Harel IDS Minneapolis	(16)	-	(16)	-	-	6
Harel 200 West monroe LP	(25)	-	(25)	-	-	-

שם החברה	רווח (הפסד) לשנה (א) לפני מס	רווח (הפסד) כולל אחר (א) לפני מס	רווח (הפסד) כולל (א) אחרי מס	דיבידנד (ב)	דמי ניהול	רביית והצמדה
Harel 230 West Monroe, LP	(24)	-	(24)	-	-	-
Harel 50 Beale Street SF, LP	80	-	80	-	-	25
Harel Westwood NJ, LP	(2)	-	(2)	-	-	0.002
.Songbird 1 ApS	2	-	2	-	-	0.3
.Songbird 2 ApS	3	-	3	-	-	0.3
Joysun 1 BV	(3)	-	(3)	-	-	0.1
Harel 1515 Market, LP	(8)	-	(8)	-	-	0.8
HGHQK 2 Sarl	14	-	14	-	-	2
Harel Deasil LP	17	-	17	-	-	45
Harel Mercury I LP	2	-	2	-	-	0.1
Harel 7700 Parmer LP	8	-	8	-	-	0.7
AXA logistics	(11)	-	(11)	-	-	0.3
ACC SABAN	(35)	-	(35)	-	-	-
Leonardo Haymarket	(2)	-	(2)	-	-	0.2
LPKC	0.8	-	0.8	-	-	0.8
One Cal	(48)	-	(48)	-	-	0.01
Harel Turtle Creek LP	8	-	8	-	-	0.7
Harel Fuse 9 LP	2	-	2	-	-	-
TCB co-invest Sarl	2	-	2	-	-	-
Europa UK Debt LP	(0.1)	-	(0.1)	-	-	-
ויתניה	76	-	76	1	-	-
אזוריט בילו סנטר	118	-	118	0.7	-	-
אורסט	108	-	108	0.4	-	-
Harel 55 2nd LP RH	(3)	-	(3)	-	-	-
Market Center RH השקעה נוסטר	(1)	-	(1)	-	-	-
River Ouest Paris נוסטר	(2)	-	(2)	-	-	-
Europa UK Debt II	0.5	-	0.5	-	-	-
ב.ס.ס.ח החברה הישראלית לביטוח אשראי בע"מ	60	-	32	-	-	-
Interasco Societe Anonyme General Insurances S.A.G.I	9	(6)	2	-	-	-
.Turk Nippon Sigorta A.S	23	(7)	9	-	-	-
המשמר סוכנות לבטוח בע"מ	2	-	1	-	-	-
דקלה סוכנות בע"מ	2	(0.8)	0.3	-	-	-
הראל פיננסים אחזקות בע"מ	0.5	-	0.5	-	-	-
הראל מסחר מדיים בע"מ (לשעבר: הראל חיתום והנפקות בע"מ)	5	-	3	-	-	-
הראל סל מטבעות בע"מ	(0.3)	-	(0.3)	-	-	-
הראל קרנות נאמנות בע"מ (לשעבר: הראל פיא קרנות נאמנות בע"מ)	26	-	17	-	-	-
הראל פיננסים ניהול השקעות בע"מ	0.4	-	0.4	-	-	-
הראל פיננסים שירותי תפעול בע"מ	0.5	-	0.1	-	-	-
הראל פיננסים מסחר מוסדי בע"מ	(0.4)	-	(0.4)	-	-	-
אלפא טק ניהול השקעות בע"מ	(2)	-	(2)	-	-	-

שם החברה	רווח (הפסד) לשנה (א) לפני מס	רווח (הפסד) כולל אחר (א) לפני מס	רווח (הפסד) כולל (א) אחרי מס	דיבידנד (ב)	דמי ניהול	רביית והצמדה
הראל פיננסים אלטרנטיב נדל"ן בע"מ	(0.5)	-	(0.5)	-	-	-
הראל פיקדון סחיר בע"מ	0.01	-	0.01	-	-	-
Harel UK Ltd	2	(2)	-	2	-	-
מדנס סוכנות לביטוח בע"מ	4	-	1	-	2	-
ש. מדנס סוכנות לביטוח (1989) בע"מ	0.2	-	0.1	-	-	-
מדיקל קונסלטנס אינטרנשיונל (אמ.סי.אי.) בע"מ	4	-	3	-	0.4	-
סטנדרד ביטוחים בע"מ	3	-	2	-	-	-
ציון החזקות בע"מ	9	-	9	-	-	-
ציון נדל"ן בע"מ	9	-	9	-	-	-
בר תוואי חברה לנכסים בע"מ	11	-	9	-	-	-
ידידים הסדרים פנסיוניים סוכנות לביטוח בע"מ	3	-	2	-	-	-
בית ישראל לנאמנות בע"מ	44	-	34	-	-	-
תשתיות ישראל ניהול 3 בע"מ	1	-	0.9	0.7	2	-
המצפן שותפים לדרך בע"מ	(5)	-	(5)	-	-	-
(א) משקף את רווחי (הפסדי) החברה המוחזקת במלואם.						
(ב) דיבידנד שחולק על ידי החברה המוחזקת ישירות לחברה.						

תקנה 20 - מסחר בבורסה - ני"ע שנרשמו למסחר - מועדי סיבות הפסקת המסחר

בשנת הדיווח לא נרשמו למסחר ניירות ערך שהנפיקה החברה ולא חלה הפסקת מסחר בבורסה, למעט רישום למסחר של מניות הנובעות ממימושי אופציות שהוענקו לעובדים, במסגרת תכניות האופציות של החברה.

תקנה 21 (א) - תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה

(1) גמול לנושאי משרה בכירים

פרטי מקבל התגמולים		תגמולים בעבור שירותים ^{1,2}		תגמולים אחרים	
שם	תפקיד	שיעור היקף החזקה בהון משרה התאגיד (3)	תשלום	דמי מבוטס	דמי ריבית שכירות אחר
			שכר מענק (4) מניות ניהול ייעוץ עמלה אחר (5)		סה"כ
מישל סיבוני (6)	מנכ"ל החברה ומנכ"ל הראל ביטוח	100%	3,071	428	3,499
טל קדם	מנכ"ל הראל פיננסיים	100%	2,176	156	2,885
יאיר המבורגר (7)	יו"ר דירקטוריון החברה ויו"ר דירקטוריון הראל ביטוח	100% 18.80%	2,458	401	2,859
ניר כהן	משנה למנכ"ל הראל ביטוח ומנהל חטיבת מטה	100%	2,024	149	2,659
אלון אלירז	משנה למנכ"ל הראל ביטוח ומנהל חטיבת הבריאות	100%	1,747	210	2,525

(2) גמול לנושאי משרה בחברה

פרטי מקבל התגמולים		תגמולים בעבור שירותים ^{1,2}		תגמולים אחרים	
שם	תפקיד	שיעור היקף החזקה בהון משרה התאגיד	תשלום	דמי מבוטס	דמי ריבית שכירות אחר
			שכר מענק (4) מניות ניהול ייעוץ עמלה אחר (5)		סה"כ
נטלי משען זכאי	משנה למנכ"ל הראל ביטוח, היועצת המשפטית ומנהלת חטיבת השירות בהראל ביטוח	100%	1,826	566	2,521

(3) גמול לבעלי עניין נוספים

פרטי מקבל התגמולים		תגמולים בעבור שירותים ^{1,2}		תגמולים אחרים	
שם	תפקיד	שיעור היקף החזקה בהון משרה התאגיד (3)	תשלום	דמי מבוטס	דמי ריבית שכירות אחר
			שכר מענק מניות ניהול ייעוץ עמלה אחר (5)		סה"כ
יואב מנור (8)	דירקטור בחברה, בהראל ביטוח ויו"ר הראל המשמר מחשבים	100% 13.84%	1,990	318	2,308
גדעון המבורגר (9)	דירקטור ונשיא קבוצת הראל	100% 13.84%	1,952	318	2,270

הערות לטבלאות

- (1) מענקים מובטחים ורכיבי תגמול קבועים אחרים נכללים במסגרת השכר.
- (2) התגמול המפורט בטבלה הינו עבור הכהונה בכלל החברות בקבוצת הראל. חלק מנושאי המשרה מקבלים שכר מחברות בנות שהינן "מוסד כספי". הנתונים דלעיל אינם כוללים מס שכר שמשולם על-ידי המוסדות הכספיים.
- (3) ההחזקה במרביתה הינה באמצעות ג.י.ן ייעוץ כלכלי וניהול השקעות 2017 שותפות מוגבלת. לפרטים נוספים ראו תקנה 21א להלן.
- (4) בהתאם לתכנית התגמול של החברה, המענק השנתי מחושב, בין היתר, על בסיס פרמטרים השוואתיים לתוצאות קבוצות הביטוח הגדולות האחרות, ובכלל זה לתשואה על ההון ולנתונים נוספים הנכללים בדוחות הכספיים. מאחר שנתונים אלו ניתנים לחישוב רק לאחר פרסום הדוחות הכספיים על ידי כל קבוצות הביטוח הגדולות ובהתבסס על כך שלגבי שנת הדוח בידי החברה נתונים המצביעים על כך שתנאי הסף שנקבעו בתכנית התגמול לתשלום מענקים התקיימו, וכן על כך שלגבי שנת הדוח חלק מהנתונים המשמשים לחישוב הינם סופיים, ערכה החברה אומדן של סכומי המענקים שישולמו בגין שנת הדוח, והנתונים המופיעים בעמודות המענק מהווים אומדן. לפיכך, סכום המענק בגין שנת הדוח, בהתאם לחישוב שייערך על בסיס הנתונים שיפורסמו על ידי חברות ההשוואה, עשוי להיות שונה מהאומדן שנערך. ההפרש בין אומדן המענק לבין המענק ששולם בפועל, לאחר שהתבררו מלוא הפרמטרים המשפיעים על המענק, מוכר בדוחות הכספיים של השנה העוקבת (לרבות תחת סעיף "מענק" בטבלה בתקנה 21).
- (5) הסכום כולל הפרשות בגין פיצויי פיטורים.
- (6) מכהן גם כיו"ר דירקטוריון הראל פנסיה וגמל, יו"ר דירקטוריון קחצ"ק, יו"ר דירקטוריון המצפן וכדירקטור בחברות בנות בקבוצה. לפרטים בדבר תנאי העסקתו, ראו סעיף 4 להלן. בנוסף, הסכום המופיע תחת "אחר" כולל גם סך של 180 אלפי ש"ח שהינו שווי ההטבה המיוחסת למר סיבוני בגין הלוואת ה-Non Recourse שקיבל במסגרת התקשרות עם החברה לרכישת 10% ממניות חברת המצפן- שותפים לדרך בע"מ. בהתאמה, סכום זה קוזז מסעיף "שכר", באופן שסך עלות שכרו של מר מישל סיבוני לא עלתה כתוצאה מההתקשרות כאמור. לפרטים נוספים ראה באור 38(ה) בדוחות הכספיים.
- (7) מכהן כדירקטור במספר חברות נוספות בקבוצת הראל, מכהן בוועדת השקעות נוסטרו של הגופים המוסדיים בקבוצת הראל.
- (8) הינו בעלה של נורית מנור וגיסם של יאיר המבורגר וגדעון המבורגר. ההחזקה הינה של נורית מנור.
- (9) מכהן גם כדירקטור במספר חברות נוספות בקבוצת הראל.

תנאי העסקה כלליים1. מדיניות תגמול לנושאי משרה

מדיניות התגמול נועדה לשמש לצורך הנעת המנהלים הבכירים והכוונתם בהתאם ליעדי החברה ותכניתה האסטרטגית, מתוך דגש על הגברת התחרותיות בגיוס ובשימור כוח אדם איכותי בתפקידי ניהול בכירים בקבוצה. כל זאת, במטרה ליצור ערך כלכלי ארוך טווח לחברה ולבעלי מניותיה. מדיניות התגמול נערכה בהתחשב, בין היתר, בגודל החברה ואופי פעילותה, בקידום מטרות החברה, האסטרטגיה, תכנית העבודה לטווח הארוך ומדיניות ניהול הסיכונים, וכן בתנאי ההעסקה והמענקים שהיו נהוגים בחברה לנושאי המשרה בשנים קודמות, רמות שכר ותנאי כהונה והעסקה המקובלים בתאגידי ביטוח ופיננסים בישראל ובבנקים הגדולים בישראל, וכן על בסיס שיקולים ארגוניים ובכלל זה עלויות השכר של קבוצות עובדים שונות ופערי השכר הרצויים ביניהם.

מדיניות התגמול מתייחסת לסוגים שונים של נושאי משרה, ביניהם גם לאופן התגמול של הדירקטורים המכהנים בחברה.

מדיניות התגמול עוסקת במכלול תנאי ההעסקה של נושאי המשרה שאינם דירקטורים ובכלל זה ברכיבים הבאים: (א) התגמול הקבוע שייקבע לגבי כל נושא משרה בהתאם לוותק, הידע, הניסיון, הכישורים שלו והתרומה שלו לתוצאות של הקבוצה, ובהתבסס על קבוצת ההשוואה שנקבעה; (ב) נקבע כי יישמר פער בין השכר של מנכ"ל החברה לשכר של יתר נושאי המשרה שכפופים למנכ"ל; (ג) נקבעו יחסים מינימאליים בין הרכיבים הקבועים בתנאי ההעסקה לבין סך תנאי ההעסקה; (ד) נקבע כי ניתן לשלם רכיב שכר קבוע שאינו מזכה בתנאים סוציאליים; (ה) נקבעו הוראות לעניין המענקים השנתיים מותני הביצועים, לרבות היקף מקסימאלי של מענקים לגבי המנכ"לים ולגבי נושאי המשרה הכפופים למנכ"לים; (ו) נקבעו הוראות לעניין אפשרות לתשלום של מענקים מיוחדים, שאינם קשורים למענקים השנתיים, וזאת עבור ביצועים יוצאים מן הכלל בפרויקטים ייחודיים. מענקים מיוחדים כאמור מיועדים לנושאי משרה שאינם המנכ"ל ואינם בעלי השליטה והם מוגבלים בתקציב בסכום שאינו מהותי; (ז) נקבעו הוראות לעניין מענק הונאי, שיכול שיינתן אך ורק למנכ"לים; (ח) נקבעו הוראות לעניין ביטוח ושיפוי לנושאי משרה ודירקטורים; (ט) נקבעו הוראות לעניין סיום תנאי העסקה, הכוללות התייחסות לרכיבים הבאים: (i) פיצויים, שהיו בשיעור מקסימאלי של עד 200% (100% מעבר למתחייב על פי דין), בכפוף להשלמת ותק ותנאים נוספים. (ii) תקופת הודעה מוקדמת שלא תעלה על 6 חודשים. (iii) מענק הסתגלות של עד 6 משכורות. (iv) תגמול עבור התחייבות לאי תחרות. נקבע, כי התקשרות בהסכם אי תחרות תיעשה במקרים חריגים בלבד ובכפוף לתנאים שנקבעו במדיניות התגמול.

פרטים לגבי המענקים השנתיים: נקבעו הוראות לפיהן תשלום מענקים מותני תוצאות ייעשה רק בשנים בהן השיגה החברה תוצאות משביעות רצון. כמו כן, על מנת למנוע נטילת סיכונים קצרי טווח, הוגבל היקף המענקים מותני התוצאות, לפי מכפלה של משכורות. בנוסף נקבע, כי המענקים יחושבו לפי עמידה ביעדים ארוכי טווח ולא חד פעמיים של השנה השוטפת בלבד. לשם כך נקבע בתכנית התגמול, כי הפרמטרים השונים יחושבו בנפרד לגבי השנה השוטפת ולגבי השנתיים שקדמו לה, כאשר משקל הפרמטרים השונים בגין השנה השוטפת, בקביעת הציון הכולל לשם חישוב המענק השנתי, יהיה 50%, משקל השנה שקדמה לה יהיה 30% ומשקל השנה שקודמת לה יהיה 20%.

במסגרת המענק השנתי תלוי התוצאות קיים רכיב של שיקול דעת, שהינו מוגבל ל- 20% לגבי המנכ"ל ולגבי נושאי המשרה האחרים (למעט לגבי נושאי משרה בתפקידי בקרה ופיקוח).

במסגרת מדיניות התגמול נקבעה הוראה, לפיה ככלל החברה תכבד הסכמים קיימים, אפילו במקום שבו הם סוטים ממדיניות התגמול, אלא אם כן נקבעה הוראה מפורשת שונה במדיניות התגמול.

מדיניות התגמול כוללת תקרה לעלות ההעסקה השנתית החזויה של נושאי משרה בחברה.

בהתאם לחוק תגמול נושאי משרה במוסדות פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג) תשע"ו-2016 ("חוק תגמול נושאי משרה"), נקבעה במדיניות התגמול עלות העסקה שנתית חזויה מקסימלית לבעלי תפקידים מרכזיים (להלן יצוינו ההוראות הרלוונטיות לנושאי המשרה המכהנים במועד דוח זה):

ביחס למנכ"ל החברה - עלות העסקתו השנתית החזויה של מנכ"ל החברה לא תעלה על עלות העסקה אשר ההוצאה השנתית החזויה בגינה, לפי עלות משרה מלאה, שווה ליחס של פי 35 מההוצאה השנתית החזויה בשל התגמול הנמוך ביותר, לפי עלות משרה מלאה, ששולם לעובד החברה, בשנה הקלנדרית הקודמת לשנה שעברה מחושבת עלות ההעסקה החזויה של מנכ"ל החברה. החברה תישא בעלות המס הנובעת מ"ההוצאה העודפת" (קרי, מכך ש"ההוצאה העודפת" לא תותר בניכוי לצרכי מס לחברה) כאמור בסעיף 4 לחוק תגמול נושאי משרה.

ביחס ליו"ר הדירקטוריון - בהתאם לאישור האסיפה הכללית של החברה, עלות העסקתו השנתית החזויה של יו"ר דירקטוריון החברה אינה עולה על 2.5 מיליון ש"ח בשנה. החברה תישא בעלות המס הנובעת מ"ההוצאה העודפת" (קרי, מכך ש"ההוצאה העודפת" לא תותר בניכוי לצרכי מס לחברה) כאמור בסעיף 4 לחוק תגמול נושאי משרה.

ביחס ליתר נושאי המשרה והעובדים בקבוצה נקבע במדיניות התגמול כי עלות העסקתם השנתית החזויה לא תעלה על 2.5 מיליון ש"ח, וזאת אלא אם יאשרו זאת ועדת התגמול והדירקטוריון מנימוקים מיוחדים. הקבוצה תישא בעלות המס הנובעת מההוצאה העודפת (ככל שעלות ההעסקה השנתית החזויה, לרבות פיצויי פיטורין על פי דין וכן תגמולי מעביד יעלו על 2.5 מיליון ש"ח).

ביום 30 בנובמבר 2017 אישרה האסיפה הכללית של החברה, לאחר שאישרו זאת דירקטוריון החברה וועדת התגמול של החברה, את מדיניות התגמול המעודכנת של החברה ("מדיניות תגמול מעודכנת"). במדיניות התגמול המעודכנת בוצע עדכון לשיטת החישוב של המדדים הליניאריים, המשמשים לקביעת החלק הכמותי בתגמול המשתנה של נושאי משרה בחברה. לפרטים נוספים אודות העדכונים ראה דיווח מיידי של החברה מיום 25 באוקטובר 2017 אסמכתא: 2017-01-093856.

במדיניות התגמול של החברה נקבע, כי היא תשמש כמדיניות נמחה (אך לא מחייבת) גם בחברות הבנות העיקריות של החברה. לפרטים בדבר מדיניות התגמול שאומצה בגופים המוסדיים בקבוצה, ראה סעיף 2 להלן.

2. מדיניות תגמול בגופים המוסדיים בקבוצה

בנובמבר 2013 אימצו החברות הבנות של החברה, שהינן גופים מוסדיים ("הגופים המוסדיים"), מדיניות תגמול המבוססת על מדיניות התגמול של החברה. מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה עודכנה מספר פעמים לאורך השנים בהתאם להוראות רגולטוריות מעודכנות אשר פורסמו.

ביום 11 ביולי 2019 פרסם הממונה חוזר שעניינו "תיקון הוראות החוזר המאוחד חלק 1 שער 5, פרק 5 שכותרתו "תגמול" ("החוזר"), המעדכן ומבטל את חוזר "מדיניות תגמול בגופים מוסדיים" וחוזר "מדיניות תגמול בגופים מוסדיים- תיקון" ("חוזר מדיניות תגמול"), ומשלבם בחוזר המאוחד, בהתאם לאסדרה רלוונטית שהתגבשה בתחום ובכלל זה בהתאם להוראות חוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016, לתיקון הוראות חוק החברות, התשנ"ט-1999 ובתקנות לפיו, והוראות המפקח על הבנקים שעודכנו על רקע זה.

בהמשך לפרסום החוזר, ביום 25 באוגוסט 2019 וביום 29 באוגוסט 2019 אישרו ועדת התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה ודירקטוריון הראל ביטוח, בהתאמה, את עדכון מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצת הראל.

מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים חלה גם על חלק מנושאי המשרה בחברה אשר מכהנים גם כנושאי משרה בהראל ביטוח.

במדיניות שאושרה עודכנו, בין היתר, הנושאים הבאים:

- (א) צומצמה רשימת בעלי התפקידים הכפופים למדיניות התגמול, בהתאם להוראות החוזר.
- (ב) נקבע כי שינוי לא מהותי בתנאי התגמול של נושא משרה שכפוף למנכ"ל, לא יצריך אישור דירקטוריון או ועדת תגמול וניתן יהיה להסתפק באישורו של המנכ"ל, ככל שהשינוי עולה בקנה אחד עם מדיניות התגמול.
- (ג) בוטלה החובה לקביעת יחס ההכפלה בתגמול היו"ר ונקבע שתגמול יושב ראש הדירקטוריון יקבע בהתחשב בתגמול דירקטור חיצוני ובשיעור המשרה של היו"ר, ובשיקולים נוספים המפורטים במדיניות.
- (ד) קריטריונים לקביעת רכיב משתנה- נקבע כי ניתן יהיה להעניק לבעל תפקיד מרכזי רכיב משתנה על פי שיקול דעת, בהתחשב בטיב עבודתו ותורמתו, ובלבד ששכרו של מרכיב זה לא יעלה על שלוש משכורות חודשיות בשנה. כמו כן, הוחרגו פונקציות הבקרה מההוראה למדידת הרכיב המשתנה באמצעות משתנים פיננסיים, משתני שוק ומשתנים חשבונאיים.
- (ה) דחיה - בהתאם להוראות החוזר, נקבע כי הראל ביטוח לא תדחה ולא תפרוס תשלום של רכיב משתנה שהוענק לבעל תפקיד מרכזי בשנה קלנדרית מסוימת, ובלבד שסך התגמול בגין שנה זו אינו עולה על התקרה לתשלום (כהגדרתה בפקודת מס הכנסה [נוסח חדש]) וסך הרכיב המשתנה אינו עולה על 40% מהרכיב הקבוע באותה שנה.

¹ נכון למועד דוח זה, תגמול המנכ"ל אינו כולל רכיב של מענק משתנה.

- (ו) נקבע כי הראל ביטוח תהא רשאית להעניק מענק חתימה בעד שנת עבודתו הראשונה של בעל התפקיד בגוף המוסדי, וזאת כתגמול משתנה שאינו מותנה ביצועים.
- (ז) נקבע כי הראל ביטוח תהיה רשאית להעניק תגמולים משתנים שאינם מותני ביצועים גם כמענק שימור, לעובד שהוגדר במדיניות התגמול כ"עובד מפתח" שאינו "נושא משרה" כהגדרתו בחוק החברות.
- (ח) מענקי פרישה – בהתאם לחוזר, נמחקה ההוראה במדיניות הדורשת כי מענקי פרישה יותנו בביצועים בפועל, וכן נקבעה הקלה המאפשרת שלא לדחות ולפרוס מענק פרישה (אם צריך יהיה לפרוס אותו, לפי הוראות החוזר והמדיניות), ככל שסך מענק הפרישה אינו עולה על שלוש משכורות.

3. תנאי העסקה - בעלי השליטה:

ביום 30 בנובמבר 2017 אישרה האסיפה הכללית של החברה את תנאי העסקה של בעלי השליטה בחברה (לאחר שאלו אושרו ביום 19 באוקטובר 2017 על ידי ועדת התגמול של החברה וביום 25 באוקטובר 2017 על ידי דירקטוריון החברה).

במסגרת האישור מחדש של ההתקשרויות עם בעלי השליטה, לא בוצע כל שינוי לעומת תנאי העסקתם הקיימים. יובהר, כי תנאי העסקתם של בעלי השליטה, הינם נמוכים משמעותית מתנאי העסקה שאושרו לבעלי השליטה באסיפה הכללית של החברה מיום 17 בנובמבר 2014, וזאת עקב הודעת הויתור שהעבירו בעלי השליטה לחברה, כמפורט להלן.

בהתאם לדין הקיים במועד דוח זה, יהא צורך באישור מחדש של ההתקשרות עם בעלי השליטה בחלוף שלוש שנים ממועד תחילת ההתקשרות (30 בנובמבר 2020), וזאת בשל היותם בעלי שליטה בחברה.

יצוין כי עובר לקיומה של האסיפה הכללית כאמור, אשר אישרה את תנאי העסקה המעודכנים של בעלי השליטה, ביום 22 בספטמבר 2016, התקבלו אצל החברה הודעות ויתור מאת מר יאיר המבורגר, מר גדעון המבורגר ומר יואב מנור, בעלי השליטה בחברה, כי לאור חוק תגמול נושאי משרה, הם מוותרים על המענקים השנתיים להם הם זכאים בהתאם לתנאי העסקתם, וכן על זכותם לגילום מלא של עלות החזקת רכב, וזאת החל מיום 12 באוקטובר 2016 ("המועד הקובע"), כך שהחל מהמועד הקובע עלות העסקתו השנתית החזויה של מר יאיר המבורגר לא תעלה על 2.5 מיליוני ש"ח בשנה ועלות העסקתם השנתית החזויה של כל אחד מה"ה גדעון המבורגר ויואב מנור, לא תעלה על 80% מעלות העסקתו השנתית החזויה של מר יאיר המבורגר. בהתאם לאמור, מענק בעלי השליטה בגין שנת 2016, שיקף כבר את האמור בהודעות הויתור.

בהתאם לתנאי העסקה המעודכנים של בעלי השליטה, כמפורט בסעיף זה לעיל, בעלי השליטה אינם זכאים לקבלת מענק כלשהו בגין שנת 2019.

א. תנאי העסקה - מר יאיר המבורגר:

מר יאיר המבורגר, עומד בראש קבוצת הראל ביטוח ופיננסים, מאז היווסדה ומכהן כיו"ר דירקטוריון החברה וכן כיו"ר דירקטוריון הראל ביטוח. בנוסף, מכהן מר יאיר המבורגר בדירקטוריונים של החברות הבאות בקבוצה: Interasco, Turk Nippon, הראל פיננסים, הראל פיא, יו"ר דירקטוריון הראל הנפקות, חבר בוועדת השקעות שאינן תלויות תשואה (נוסטרו) של הגופים המוסדיים בקבוצה ודירקטור בחברות נוספות בקבוצה.

מר יאיר המבורגר מכהן בחברה ובחברות הבנות שלה במשרה מלאה, ואינו עוסק בתפקידים עסקיים אחרים מעבר לתפקידיו בקבוצת הראל.

המשכורת החדשית של מר יאיר המבורגר הינה 160,000 ש"ח (להלן בסעיף זה: "המשכורת"). המשכורת צמודה למדד המחירים לצרכן ומעודכנת בהתאם לגובה עליית המדד אחת לשנה בגין שכר ינואר בכל שנה. החברה מפרישה בגין המשכורת הפרשות סוציאליות כמקובל. יאיר המבורגר זכאי ל- 22 ימי חופשה שנתיים. ימי חופשה שלא נוצלו, לרבות בגין תקופת העסקתו של מר יאיר המבורגר החל ממועד העסקתו בחברה, ייצברו ויפדו בתום העסקתו בחברה. מר יאיר המבורגר זכאי ל-30 ימי מחלה בשנה, וכן יהיה זכאי לצבור ימים אלו, אולם הוא לא יהיה זכאי לפדותם במועד סיום העסקתו בחברה. מר המבורגר זכאי ל-13 ימי הבראה בשנה. כמו כן, מר המבורגר זכאי להפרשות לקרן השתלמות בגין המשכורת (7.5% מהמשכורת על חשבון המעסיק ו-2.5% על חשבון העובד).

מר יאיר המבורגר זכאי על חשבון החברה, לרכב בעלות של עד 650,000 ש"ח, צמוד למדד דצמבר 2011 (סך של 675,265 ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2019). ככל שיבחר לרכוש רכב בעלות גבוהה יותר, יישא מר יאיר המבורגר ביתרת העלות. כאמור במבוא לסעיף 3 זה לעיל, בהתאם להודעות הויתור שהעבירו בעלי השליטה לחברה ביום 22 בספטמבר 2016, החל מיום 12 באוקטובר 2016 מר יאיר המבורגר אינו זכאי לגילום מלא של עלות החזקת רכבו.

מר יאיר המבורגר אינו זכאי להשתתף בתכניות להענקת אופציות על ידי החברה. בנוסף, מובהר, כי מר יאיר המבורגר אינו זכאי לתגמול נוסף בגין כהונתו כדירקטור בחברות הקבוצה.

למר יאיר המבורגר הוענק כתב שיפוי, במסגרת החלטות החברה כפי שאושרו על ידי האסיפה הכללית של החברה ביולי 2006. מר המבורגר כלול בביטוח נושאי משרה ודירקטורים אשר החברה עורכת, בתנאים זהים ליתר הדירקטורים ונושאי המשרה בחברה.

כאמור במבוא לסעיף 3 זה לעיל, בהתאם להודעות הויתור שהעבירו בעלי השליטה לחברה ביום 22 בספטמבר 2016, החל מיום 12 באוקטובר 2016 מר יאיר המבורגר אינו זכאי למענק השנתי.

עם סיום יחסי עובד-מעביד מכל סיבה שהיא, יהא מר יאיר המבורגר זכאי לפיצויים בגובה הפיצויים המגיעים על פי דין במקרה של פיטורים, בניכוי הסכומים שנצברו לטובת מר יאיר המבורגר בגין פיצויי פיטורים בקופות הגמל/ביטוח המנהלים וכן תועבר למר יאיר המבורגר הבעלות בקופות הגמל/ביטוח המנהלים אשר בהן נעשו ההפרשות כאמור לזכותו ("פיצויי פרישה").

מר יאיר המבורגר זכאי במועד סיום העסקתו בחברה לכפל פיצויי פרישה, דהיינו פיצויים בשיעור של 100% נוספים (מעבר לפיצויים המחויבים על פי דין).

בהתאם להוראות מדיניות התגמול המעודכנת של הגופים המוסדיים בקבוצה, תבוצע פריסה של חלק מהפיצויים הנוספים (מעבר ל-100%) ("מענק הפרישה"), אשר יצברו בגין תקופת העסקה שלאחר 31 בדצמבר 2016, כאשר הפריסה תיעשה כדלקמן: 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 12 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר יאיר המבורגר; 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 24 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר יאיר המבורגר; 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 42 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר יאיר המבורגר. סכומים שנדחו ישולמו במועדים הקבועים לעיל, בכפוף להתקיימות התנאים המצטברים הבאים: לא התגלו טעויות בחישוב סכום המענק וכן לא התגלה שהמענק ניתן בהתבסס על רמת סיכון שבדיעבד התברר שלא שיקפה באופן מהותי את החשיפה בפועל של הגוף המוסדי או של כספי העמיתים; בהתאם לדוחות הכספיים האחרונים שפורסמו לפני מועד התשלום, הראל ביטוח עומדת בדרישות ההון החלות עליה; הראל ביטוח הציגה רווח כולל בדוחות הכספיים האחרונים שפרסמה (רבעוניים או שנתיים) בטרם מועד התשלום. לא התקיים איזה מבין שני התנאים האחרונים האמורים, יידחה התשלום עד המועד בו יתקיימו שני התנאים כאמור.

מר יאיר המבורגר התחייב לאי תחרות בחברה ובעסקי החברה, לרבות באמצעות העסקה או מתן שירותים לתאגיד המתחרה בעסקי החברה, וזאת לתקופה בת 36 חודשים, מתום העסקתו בחברה.

מובהר, כי תקופת ההודעה המוקדמת תהא 30 יום בלבד. מר יאיר המבורגר לא יהיה זכאי לתקופת הסתגלות או לדמי הסתגלות.

ב. תנאי העסקה - מר גדעון המבורגר:

מר גדעון המבורגר מכהן בקבוצת הראל בתפקידים בכירים, מאז היווסדה ומכהן כיום בתפקידים העיקריים הבאים: חבר בדירקטוריון החברה ונשיא הראל, חבר בדירקטוריון Interasco, הראל פיננסים והראל הנפקות. בנוסף, מר גדעון המבורגר עוסק בנושאי ביטוח משנה, וזאת הן עבור הראל ביטוח והן עבור חברות הביטוח האחרות בקבוצה.

מר גדעון המבורגר מכהן בחברה ובחברות הבנות שלה במשרה מלאה, ואינו עוסק בתפקידים עסקיים אחרים מעבר לתפקידיו בקבוצת הראל.

המשכורת החודשית של מר גדעון המבורגר הינה בסך 127,000 ש"ח (להלן בסעיף זה: "המשכורת"). המשכורת צמודה ומעודכנת בהתאם לגובה עליית המדד אחת לשנה בגין שכר ינואר בכל שנה. החברה מפרישה בגין המשכורת הפרשות סוציאליות כמקובל. מר גדעון המבורגר זכאי ל-22 ימי חופשה שנתיים. ימי חופשה שלא נוצלו, לרבות בגין תקופת העסקתו של מר גדעון המבורגר החל ממועד העסקתו בחברה, ייצברו ויפדו בתום העסקתו בחברה. מר גדעון המבורגר זכאי ל-30 ימי מחלה בשנה, וכן יהיה זכאי לצבור ימים אלו, אולם הוא לא יהיה זכאי לפדותם במועד סיום העסקתו בחברה. מר המבורגר זכאי ל-13 ימי הבראה בשנה. כמו כן, מר המבורגר זכאי להפרשות לקרן השתלמות בגין המשכורת (7.5% מהמשכורת על חשבון המעסיק ו-2.5% על חשבון העובד).

מר גדעון המבורגר זכאי על חשבון החברה לרכב בעלות של עד 650,000 ש"ח, צמוד למדד דצמבר 2011 (סך של 675,265 ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2019). ככל שיבחר לרכוש רכב בעלות גבוהה יותר, יישא מר גדעון המבורגר ביתרת העלות. כאמור במבוא לסעיף 3 זה לעיל, בהתאם להודעות הויתור שהעבירו בעלי השליטה לחברה ביום 22 בספטמבר 2016, החל מיום 12 באוקטובר 2016 מר גדעון המבורגר אינו זכאי לגילום מלא של עלות החזקת רכבו.

מר גדעון המבורגר אינו זכאי להשתתף בתכניות להענקת אופציות על ידי החברה. בנוסף, מובהר, כי מר גדעון המבורגר אינו זכאי לתגמול נוסף בגין כהונתו כדירקטור בחברות הקבוצה.

למר גדעון המבורגר הוענק כתב שיפוי, במסגרת החלטות החברה כפי שאושרו על ידי האסיפה הכללית של החברה בחודש יולי שנת 2006. מר המבורגר כלול בביטוח נושאי משרה ודירקטורים אשר החברה עורכת, בתנאים זהים ליתר הדירקטורים ונושאי המשרה בחברה.

כאמור במבוא לסעיף 3 זה לעיל, בהתאם להודעות הויתור שהעבירו בעלי השליטה לחברה ביום 22 בספטמבר 2016, החל מיום 12 באוקטובר 2016 מר גדעון המבורגר אינו זכאי למענק השנתי.

עם סיום יחסי עובד-מעביד מכל סיבה שהיא, יהא מר גדעון המבורגר זכאי לפיצויים בגובה כפל הפיצויים המגיעים על פי דין במקרה של פיטורים (דהיינו: פיצויים בשיעור של 100% מעבר לפיצויים המחויבים על פי דין), בניכוי הסכומים שנצברו לטובת מר גדעון המבורגר בגין פיצויי פיטורים בקופות הגמל/ביטוח המנהלים וכן תועבר למר גדעון המבורגר הבעלות בקופות הגמל/ביטוח המנהלים אשר בהן נעשו ההפרשות כאמור לזכותו ("פיצויי פרישה").

בהתאם להוראות מדיניות התגמול המעודכנת של הגופים המוסדיים בקבוצה, תבוצע פריסה של חלק מהפיצויים הנוספים (מעבר ל-100%) ("מענק הפרישה"), אשר יצברו בגין תקופת העסקה שלאחר 31 בדצמבר 2016, כאשר הפריסה תיעשה כדלקמן: 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 12 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר גדעון המבורגר; 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 24 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר גדעון המבורגר; 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 42 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר גדעון המבורגר. סכומים שנדחו ישולמו במועדים הקבועים לעיל, בכפוף להתקיימות התנאים המצטברים הבאים: לא התגלו טעויות בחישוב סכום המענק וכן לא התגלה שהמענק ניתן בהתבסס על רמת סיכון שבדיעבד התברר שלא שיקפה באופן מהותי את החשיפה בפועל של הגוף המוסדי או של כספי העמיתים; בהתאם לדוחות הכספיים האחרונים שפורסמו לפני מועד התשלום, הראל ביטוח עומדת בדרישות ההון החלות עליה; הראל ביטוח הציגה רווח כולל בדוחות הכספיים האחרונים שפרסמה (רבעוני או שנתי) בטרם מועד התשלום. לא התקיים איזה מבין שני התנאים האחרונים האמורים, יידחה התשלום עד המועד בו יתקיימו שני התנאים כאמור.

מר גדעון המבורגר התחייב לאי תחרות בחברה ובעסקי החברה, לרבות באמצעות העסקה או מתן שירותים לתאגיד המתחרה בעסקי החברה, וזאת לתקופה בת 36 חודשים, מתום העסקתו בחברה.

מובהר, כי תקופת ההודעה המוקדמת תהא 30 יום בלבד. מר גדעון המבורגר לא יהיה זכאי לתקופת הסתגלות או לדמי הסתגלות.

ג. תנאי העסקה - מר יואב מנור:

מר יואב מנור מכהן בתפקידים בכירים בקבוצת הראל מאז היווסדה. כיום משמש מר מנור כיו"ר פעיל של דירקטוריון הראל המשמר מחשבים, שהינה חברה המעניקה שירותי מיכון ומחשוב לחברות השונות בקבוצת הראל, וכדירקטור בחברות האבות בקבוצה: הראל השקעות, הראל ביטוח, הראל פיננסים, הראל הנפקות ובחברות בנות נוספות של החברה.

מר מנור מכהן בחברה ובחברות הבנות שלה במשרה מלאה, ואינו עוסק בתפקידים עסקיים אחרים מעבר לתפקידיו בקבוצת הראל. המשכורת החדשית של מר יואב מנור הינה בסך 127,000 ש"ח (להלן בסעיף זה: "המשכורת"). המשכורת צמודה למדד המחירים לצרכן ומעודכנת בהתאם לגובה עליית המדד אחת לשנה בגין שכר ינואר בכל שנה.

החברה מפרישה בגין המשכורת הפרשות סוציאליות כמקובל. יואב מנור זכאי ל-22 ימי חופשה שנתיים. ימי חופשה שלא נוצלו, לרבות בגין תקופת העסקתו של מר יואב מנור החל ממועד העסקתו בחברה, ייצברו ויפדו בתום העסקתו בחברה. מר יואב מנור זכאי ל-30 ימי מחלה בשנה, וכן יהיה זכאי לצבור ימים אלו, אולם הוא לא יהיה זכאי לפדותם במועד סיום העסקתו בחברה. מר מנור זכאי ל-13 ימי הבראה בשנה. כמו כן, מר מנור זכאי להפרשות לקרן השתלמות בגין המשכורת (7.5% מהמשכורת על חשבון המעסיק ו-2.5% על חשבון העובד).

מר יואב מנור זכאי על חשבון החברה לרכב בעלות של עד 650,000 ש"ח, צמוד למדד דצמבר 2011 (סך של 675,265 ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2019). ככל שיבחר לרכוש רכב בעלות גבוהה יותר, יישא מר יואב מנור ביתרת העלות. כאמור במבוא לסעיף 3 זה לעיל, בהתאם להודעות הויתור שהעבירו בעלי השליטה לחברה ביום 22 בספטמבר 2016, החל מיום 12 באוקטובר 2016 מר יואב מנור אינו זכאי לגילום מלא של עלות החזקת רכבו.

מר יואב מנור אינו זכאי להשתתף בתכניות להענקת אופציות על ידי החברה. בנוסף, מובהר, כי מר יואב מנור אינו זכאי לתגמול נוסף בגין כהונתו כדירקטור בחברות הקבוצה.

למר יואב מנור הוענק כתב שיפוי, במסגרת החלטות החברה כפי שאושרו על ידי האסיפה הכללית של החברה בחודש יולי שנת 2006. מר מנור כלול בביטוח נושאי משרה ודירקטורים אשר החברה עורכת, בתנאים זהים ליתר הדירקטורים ונושאי המשרה בחברה.

כאמור במבוא לסעיף 3 זה לעיל, בהתאם להודעות הויתור שהעבירו בעלי השליטה לחברה ביום 22 בספטמבר 2016, החל מיום 12 באוקטובר 2016 מר יואב מנור אינו זכאי למענק השנתי.

עם סיום יחסי עובד-מעביד מכל סיבה שהיא, יהא מר יואב מנור זכאי לפיצויים בגובה כפל הפיצויים המגיעים על פי דין (דהיינו פיצויים בסך 100% מעבר לפיצויים המחויבים על פי דין) במקרה של פיטורים, בניכוי הסכומים שנצברו לטובת מר יואב מנור בגין פיצויי פיטורים בקופות הגמל/ביטוח המנהלים וכן תועבר למר יואב מנור הבעלות בקופות הגמל/ביטוח המנהלים אשר בהן נעשו ההפרשות כאמור לזכותו ("פיצויי פרישה").

בהתאם להוראות מדיניות התגמול המעודכנת של הגופים המוסדיים בקבוצה, תבוצע פרישה של חלק מהפיצויים הנוספים (מעבר ל-100%) ("מענק הפרישה"), אשר יצברו בגין תקופת ההעסקה שלאחר 31 בדצמבר 2016, כאשר הפרישה תיעשה כדלקמן: 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 12 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר יואב מנור; 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 24 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר יואב מנור; 1/3 מהסכום שנדחה ישולם 42 חודשים מתום השנה שבה יפרוש מר יואב מנור. סכומים שנדחו ישולמו במועדים הקבועים לעיל, בכפוף להתקיימות התנאים המצטברים הבאים: לא התגלו טעויות בחישוב סכום המענק וכן לא התגלה שהמענק ניתן בהתבסס על רמת סיכון שביעבד התברר שלא שיקפה באופן מהותי את החשיפה בפועל של הגוף המוסדי או של כספי העמיתים; בהתאם לדוחות הכספיים האחרונים שפורסמו לפני מועד התשלום, הראל ביטוח עומדת בדרישות ההון החלות עליה; הראל ביטוח הציגה רווח כולל בדוחות הכספיים האחרונים שפרסמה (רבעוני או שנתי) בטרם מועד התשלום. לא התקיים איזה מבין שני התנאים האחרונים האמורים, יידחה התשלום עד המועד בו יתקיימו שני התנאים כאמור.

מר יואב מנור התחייב לאי תחרות בחברה ובעסקי החברה, לרבות באמצעות העסקה או מתן שירותים לתאגיד המתחרה בעסקי החברה, וזאת לתקופה בת 36 חודשים, מתום העסקתו בחברה.

מובהר, כי תקופת ההודעה המוקדמת תהא 30 יום בלבד. מר יואב מנור לא יהיה זכאי לתקופת הסתגלות או לדמי הסתגלות.

4. תנאי העסקה מנכ"ל החברה ומנכ"ל הראל ביטוח - מר מישל סיבוני

מר סיבוני מכהן כמנכ"ל הראל ביטוח החל משנת 2009, וכן כיהן כמנכ"ל משותף של החברה (בנוסף לתפקידו כמנכ"ל הראל ביטוח) משנת 2011 ועד תום שנת 2015, מועד בו הוחלט כי מר סיבוני יתרכז בתפקידו המרכזי כמנכ"ל הראל ביטוח, וזאת על מנת להוביל מהלך של שינוי אסטרטגי בקבוצה, ועקב כך הפסיק לכהן כמנכ"ל החברה ומונה מנכ"ל לחברה במקומו. בינואר 2017, הסכים מר סיבוני לקחת על עצמו שוב גם את תפקיד מנכ"ל החברה, וזאת ללא כל תמורה נוספת בגין כהונה נוספת זו².

בעקבות עדכון מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה, עודכן הסכם ההעסקה של מנכ"ל הראל ביטוח מיום 25 באוגוסט 2013, באופן התואם את מדיניות התגמול המעודכנת של הגופים המוסדיים ואת הוראות חוק תגמול נושאי משרה. עדכון הסכם ההעסקה חל החל מיום 12 באוקטובר 2016 ("מועד העדכון"). ככלל תנאי ההעסקה המעודכנים תואמים את מדיניות התגמול של החברה, תוך שמירה על רכיבים שקיימים בתנאי ההעסקה הקודמים.

להלן פירוט תנאי ההעסקה הנוכחיים של מר מישל סיבוני:

תקופת ההעסקה

הוראות הסכם ההעסקה חלות לתקופה בלתי קצובה. על אף האמור, כל אחד מהצדדים רשאי לסיים את ההסכם בכל עת, בהודעה מוקדמת של 180 יום מראש.

שכר שוטף

משכורתו החדשית של מר סיבוני החל מינואר 2018 עומדת על סך של כ-248 אלפי ש"ח.

תנאים נלווים

מר מישל סיבוני זכאי לחזור הוצאות סבירות שיוצאו על ידו במסגרת מילוי תפקידו, לרבות החזקת טלפון / טלפון סלולרי, דמי חבר

² בהתאם, לא ישתנה תגמולו של מר סיבוני אם מסיבה כלשהי, יחדל מר סיבוני מלכהן כמנכ"ל החברה וימשיך ככהונתו כמנכ"ל הראל ביטוח.

לאגודות מקצועיות, מנוי לעיתונים וספרות מקצועית, ביטוח אחריות מקצועית, בדיקות סקר תקופתיות, פוליסת ביטוח בריאות / שיניים קבוצתית לעובדי קבוצת הראל, פוליסת ריסק קבוצתית לבכירים בקבוצת הראל, פוליסת אובדן כושר עבודה קבוצתית לעובדים בקבוצת הראל, השתתפות בהשתלמויות ונסיעות תמרוץ לסוכנים (כולל בן/ת זוג), פעילויות רווחה כמקובל בקבוצת הראל (כגון: שי לחג, נופש, ארוחות, ימי גיבוש וכיוצ"ב), רכישת מוצרי ביטוח של קבוצת הראל בתנאים הניתנים לעובדי הקבוצה, רכישת מוצרים פיננסיים של הראל פיננסיים בתנאים הניתנים לעובדי הקבוצה.

מר מישל סיבוני יהיה רשאי, בכל עת, לקבל מהראל ביטוח רכב לשימוש, כמקובל לגבי מנכ"ל החברה. במקרה שיבחר לקבל רכב כאמור לשימוש, שווי הרכב ייזקף במסגרת המשכורת השוטפת ויהווה חלק מהבסיס להפרשות לפי הוראות הסכם ההעסקה.

החברה תפריש בגין המשכורת הפרשות סוציאליות כמקובל לתגמולים, פיצויים ואובדן כושר עבודה. כמו כן, מר מישל סיבוני זכאי להפרשות לקרן השתלמות בגין המשכורת (7.5% מהמשכורת על חשבון המעסיק ו- 2.5% על חשבון העובד).

מר מישל סיבוני זכאי ל-10 ימי הבראה בשנה בהתאם לתעריף המתפרסם על ידי לשכת התיאום של הארגונים הכלכליים (ללא שינוי מהסכם ההעסקה הקיים).

מר מישל סיבוני זכאי לחופשה בת 35 ימי עבודה בשנה. מר מישל סיבוני זכאי ל-30 ימי מחלה בשנה, וכן יהיה זכאי לצבור ימים אלו עד לסך של 180 ימים, אולם הוא לא יהיה זכאי לפדותם במועד סיום העסקתו בחברה.

למר מישל סיבוני הוענק כתב שיפוי, במסגרת החלטות החברה כפי שאושרו על ידי האסיפה הכללית של החברה בחודש יולי שנת 2006 ובאסיפה הכללית של החברה בחודש מרץ 2012.

לפרטים נוספים אודות התקשרות החברה עם מר מישל סיבוני, בהסכם, לפיו מכרה החברה למר מישל סיבוני מניות בחברת המצפן-שותפים לדרך בע"מ- ראה באור 38(ה) לדוחות הכספיים.

סיום העסקה

מר סיבוני יהיה זכאי לשכר עבור 8 חודשי הסתגלות. מר מישל סיבוני יהיה זכאי לפיצויים בגובה 200% (100% מעל הפיצויים ע"פ דין) בגין התקופה שחלה ביום 1 באוגוסט 2009 ועד למועד עדכון הסכם ההעסקה (אוקטובר 2016). בגין התקופה מתחילת העסקתו בחברה ועד ליום 31 ביולי 2009 (מועד מינויו לתפקיד מנכ"ל הראל בביטוח) יהיה מר סיבוני זכאי לפיצויי פיטורים בגובה 150% (בהסכם ההעסקה הנוכחי הזכאות היא ל-100% בגין תקופה זו). מר מישל סיבוני התחייב לאי תחרות בתום העסקתו, וזאת לתקופה של 7 שנים מתום העסקתו בחברה, תמורת מענק אי תחרות בסכום של 5,000,000 ש"ח. בהתאם להתחייבות לאי תחרות מר סיבוני התחייב, כי במהלך תקופת אי התחרות הוא לא ישמש כמנכ"ל של חברת ביטוח בישראל, בין שכיר ובין כנותן שירותים וכן התחייב שלא לעשות שימוש בידע שנצבר ושייצבר לו בחברה בתחום ביטוחי הבריאות ובהתאם לכך הוא התחייב שלא לשמש כיועץ לחברות ביטוח בתחום ביטוחי בריאות.

בהתאם למדיניות התגמול של החברה, מר סיבוני יהיה זכאי, יחד עם בני משפחתו, להמשיך ולהיכלל בפוליסות הביטוח הקבוצתיות של עובדי הראל, לאחר סיום ההעסקה, תוך תשלום הפרמיות, בהתאם לסכומים שיהיו מקובלים לגבי כלל עובדי הקבוצה.

זכויות העבר של מנכ"ל הראל בביטוח, שנצברו והופרשו בעבר בדוחות הכספיים של הראל בביטוח, בגין סכום הפיצויים המוגדלים שיגיעו למנכ"ל הראל בביטוח עד למועד העדכון וכן דמי ההסתגלות, הופקדו בנאמנות לטובת מנכ"ל הראל בביטוח בפוליסות חסכון, והם ישוחררו למנכ"ל הראל בביטוח בהתקיים הזכאות לקבלת הכספים כאמור בסיום העסקתו בהראל בביטוח. הראל בביטוח הופטרה במועד ההפקדה מכל התחייבויותיה כלפי מנכ"ל הראל בביטוח בקשר עם סכומים אלו, בהגיע מועד סיום העסקתו של מנכ"ל הראל בביטוח.

5. נושאי משרה אחרים:

5.1. אלון אלירז

מר אלון אלירז מכהן כמחנה למנכ"ל הראל בביטוח וכמנהל חטיבת בריאות בהראל בביטוח. המענק השנתי של מר אלירז, נקבע בהתאם לפרמטרים המפורטים במדיניות התגמול ועל יסוד עמידה ביעדים שונים, לרבות יעדים ארוכי טווח שפורטו במדיניות התגמול. נתוני התגמול של מר אלירז, כוללים אומדן לגבי המענק השנתי שישולם לו. האומדן כאמור עשוי להשתנות לאחר שיפורסמו הנתונים ההשוואתיים של החברות האחרות, שעל בסיסם מחושבים הפרמטרים הכמותיים הכלולים בנוסחת חישוב המענק השנתי של מר אלירז.

5.2. ניר כהן

מר ניר כהן מכהן כמחנה למנכ"ל הראל בביטוח וכמנהל חטיבת מטה בהראל בביטוח. בנוסף מכהן מר כהן כיו"ר דירקטוריון לעתיד חברה לניהול קרנות פנסיה בע"מ. המענק השנתי של מר כהן, נקבע בהתאם לפרמטרים המפורטים במדיניות התגמול ועל יסוד עמידה ביעדים שונים, לרבות יעדים ארוכי טווח שפורטו במדיניות התגמול. נתוני התגמול של מר כהן, כוללים אומדן לגבי המענק השנתי שישולם לו. האומדן כאמור עשוי להשתנות לאחר שיפורסמו הנתונים ההשוואתיים של החברות האחרות, שעל בסיסם מחושבים הפרמטרים הכמותיים הכלולים בנוסחת חישוב המענק השנתי של מר כהן.

5.3. נטלי משען-זכאי

גב' נטלי משען-זכאי מכהנת כמחנה למנכ"ל הראל בביטוח, כיועצת המשפטית של הקבוצה וכמנהלת חטיבת השירות בהראל בביטוח. המענק השנתי של הגב' משען-זכאי, נקבע בהתאם לפרמטרים המפורטים במדיניות התגמול ועל יסוד עמידה ביעדים שונים, לרבות יעדים ארוכי טווח שפורטו במדיניות התגמול. נתוני התגמול של הגב' משען-זכאי, כוללים אומדן לגבי המענק השנתי שישולם לה. האומדן כאמור עשוי להשתנות לאחר שיפורסמו הנתונים ההשוואתיים של החברות האחרות, שעל בסיסם מחושבים הפרמטרים הכמותיים הכלולים בנוסחת חישוב המענק השנתי של הגב' משען-זכאי.

6. שכר דירקטורים שאינם מכהנים גם כנושאי משרה

השכר הכולל לשולם לדירקטורים המכהנים בחברה בתקופת הדוח, עבור כהונתם בדירקטוריון החברה ובוועדות הדירקטוריון השונות, הסתכם לסך של כ-2,272 אלפי ש"ח. הסכום האמור אינו כולל את התשלומים ששולמו לבעלי עניין (ה"ה יאיר המבורגר, גדעון המבורגר ויואב מנור), המכהנים גם כנושאי משרה בחברה ובחברות הבנות שלה.

במסגרת אישור מדיניות התגמול של החברה ע"י האסיפה הכללית ביום 30 בנובמבר 2017 נקבע כי המדיניות חלה על דירקטורים המכהנים בחברה ו/או בחברות בנות שלה, כך שהם זכאים לתגמול עבור כהונתם בדירקטוריון ובוועדות שממונות על ידי הדירקטוריון, בהתאם לקבוע בתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), תש"ס – 2000 והם אינם זכאים למענקים או לתגמול נוסף. בנוסף להוצאות הקבועות בתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), תש"ס – 2000, התגמול לדירקטורים חיצוניים המכהנים בחברה ובחברות בנות שלה, כפוף גם להוצאות הקבועות בתקנה 2 לתקנות החברות (עניינים שאינם מהווים זיקה), תשס"ז-2006. במקרה שבו דירקטור ימונה לתפקיד נוסף שאינו חברות בדירקטוריון ו/או בוועדות שממונות על ידי הדירקטוריון, ייקבע התגמול בהתאם לאופי התפקיד ויובא לאישור האסיפה הכללית.

תקנה 21א - השליטה בתאגיד

בעלי השליטה בחברה, ה"ה יאיר המבורגר, גדעון המבורגר ונורית מנור ("בעלי השליטה"), מחזיקים בכ-46.49% מזכויות ההצבעה ומהון המניות המונפק של החברה. בעלי השליטה מחזיקים בחברה באמצעות "ג.י.ן ייעוץ כלכלי וניהול השקעות 2017 שותפות מוגבלת" אשר נמצאת בשליטתם ובעלותם המלאה, בה הם מחזיקים, כשותפים מוגבלים, באמצעות חברות פרטיות בבעלותם המלאה של כל אחד מבעלי השליטה ("השותפות ג.י.ן") וכן מחזיקים בשותף הכללי בשותפות ג.י.ן.

תקנה 22 עסקאות עם בעל שליטה

להלן פרטים, למיטב ידיעת החברה, אודות עסקאות עם בעלי השליטה בחברה או שלבעלי השליטה יש עניין אישי באישורן, אשר החברה ו/או חברות הקבוצה התקשרו בהן בשנת הדוח או במועד מאוחר לסוף שנת הדוח ועד למועד פרסום דוח זה או שאושרו קודם לתקופת הדוח והינן בתוקף בתקופת הדוח.

1. התקשרות עם אדריכל

החברה התקשרה בחודש ינואר 2011 בהסכם, אשר תוקן בחודש ינואר 2016, בחודש דצמבר 2017 ובחודש דצמבר 2018, לקבלת שירותי אדריכלות מאת מר מיקי קורנהויזר, שהינו אחיה של אשתו של מר יאיר המבורגר, בעל השליטה ויו"ר דירקטוריון החברה ("ההסכם" ו/או "ההתקשרות"). במסגרת ההסכם, מעניק מר קורנהויזר שירותי אדריכלות שוטפים לחברה ולחברות בנות שלה בפרויקטים שונים של החברה.

ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה אישרו תיקון להסכם, לפיו תקופת ההתקשרות בהסכם תוארך עד ליום 31 בדצמבר 2020, והתמורה החודשית בגין שירותי האדריכלות תשאר בסך של 28,000 ש"ח. לפרטים נוספים אודות ההתקשרות ראה דיווח מיידי של החברה מיום 25 בדצמבר 2019 (אסמכתא: 2019-01-113613).

2. התקשרות בהסכם העסקה עם נכדו של בעל השליטה

ביום 27 במאי 2019 וביום 30 במאי 2019, אישרו ועדת התגמול של החברה וכן דירקטוריון החברה, בהתאמה, התקשרות בין החברה הבת - הראל פיננסים לבין מר עידן טמיר, נכדו של מר יאיר המבורגר שהינו מבעלי השליטה בחברה ומכהן כיו"ר דירקטוריון החברה. במסגרת ההתקשרות כאמור, מר טמיר מועסק בתפקיד אנליסט בהראל פיננסים. במסגרת העסקתו בהראל פיננסים, מר טמיר זכאי למשכורת חודשית בסך של 8,500 ש"ח בתוספת החזר עבור נסיעות ותנאים סוציאליים נוספים כמקובל לעובדים בדרג זה בקבוצת הראל. במסגרת אישור ההתקשרות, אישרו ועדת התגמול והדירקטוריון כי ההתקשרות עומדת בהוראות תקנה 1ב(4) לתקנות ההקלות שכן השכר החודשי המשולם למר טמיר, אינו עולה על השכר החודשי הממוצע במשק, והוא סביר בהתחשב בהיקף ההעסקה, באופי התפקיד ובכישורי מר טמיר לביצוע התפקיד.

3. עסקאות המנויות בסעיף 270 (4) לחוק החברות

לפירוט אודות תנאי העסקה של בעלי השליטה ראה תקנה 21 לעיל.

3.1 ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה

פוליסת ביטוח אחריות דירקטורים חלה על נושאי משרה ודירקטורים בחברה ובחברות הבנות של החברה המכהנים כיום וכן שיכנהו בחברה ו/או בחברות הבנות מעת לעת (לרבות נושאי משרה בחברה או בחברות הבנות הנחשבים לבעלי שליטה או קרוביהם וכן לרבות נושאי משרה שבעל השליטה בחברה עשוי להיחשב כבעל עניין אישי בהענקת כתבי השיפוי להם).

ועדת התגמול והדירקטוריון אישרו, בהתאם להוראות מדיניות התגמול של החברה, את חידוש פוליסת אחריות דירקטורים ונושאי משרה החל מיום 1 באוקטובר 2019, למשך שנה, כך שסכום הביטוח יעמוד על 220 מיליוני דולר ארה"ב וסכום הפרמיה לא יעלה על 1 מיליוני דולר ארה"ב.

הנימוקים העיקריים של ועדת התגמול והדירקטוריון היו: (א) הפרמיה נקבעה לפי עלות ביטוח המשנה של הראל ביטוח, אליה מועבר הסיכון הביטוחי, ולכן בהגדרה היא משקפת תנאי שוק; (ב) רכישת הפוליסה כאמור הינה לטובת החברה, שכן היא מצמצמת את החשיפה של החברה בשל כתבי השיפוי שניתנו לדירקטורים ולנושאי המשרה והיא מאפשרת לנושאי המשרה למלא את תפקידם

כראוי ולטובת החברה, בהתחשב בסיכונים הכרוכים בכך ובאחריות המוטלת עליהם על פי דין; (ג) הפוליסה, מעניקה כיסוי סביר בנסיבות העניין, בהתחשב בגודלה של החברה, היקפי ותחומי פעילותה ותכניתיה העסקיות; (ד) כיסוי ביטוחי כאמור נעשה במהלך העסקים הרגיל של החברה והינו מקובל בחברות ציבוריות בישראל בכלל ובחברות שעוסקות בתחומי הביטוח והפיננסים בפרט; (ה) רכישת הפוליסה כאמור תואמת את מדיניות התגמול של החברה; (ו) ההתקשרות הינה בתנאי שוק ואינה עשויה להשפיע באופן מהותי על רווחיות החברה, רכוש או התחייבויותיה.

3.2. שיפוי

ביום 12 ביולי 2006 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה מספר תיקונים לתקנון החברה, לרבות תיקונים בקשר עם כתבי שיפוי לנושאי משרה בחברה. כמו כן, אישרה האסיפה הכללית, בהמשך לאישור ועדת הביקורת והדירקטוריון, ליתן התחייבות מראש לשיפוי לדירקטורים ונושאי משרה בחברה. ההתחייבות לשיפוי הינה רק לאחר מיצוי הזכויות על פי פוליסת הביטוח. סכום השיפוי מוגבל ל- 20% מההון העצמי לפי הדוחות הכספיים האחרונים שיפורסמו לפני מועד תשלום השיפוי. בחודש ינואר 2011 פורסם חוק אכיפה מנהלית, המאפשר לרשות ניירות ערך, בין היתר, לאכוף הוראות מכוחו של חוק ניירות ערך בהליכים שונים, ובמסגרת כך להטיל סנקציות שונות על נושאי משרה ודירקטורים בחברה. חוק אכיפה מנהלית קובע, בין היתר, כי על אף האיסור שנקבע במסגרתו על ביטוח ושיפוי של נושא משרה בגין עיצומים כספיים או קנסות המוטלים במסגרת אכיפה מנהלית, ניתן לבטח או לשפות אדם בגין שני סוגי התשלומים הבאים: (1) תשלום לפיצוי נפגעי הפרת חוקי ניירות ערך שהוטל במסגרת הליך אכיפה מנהלית; (2) הוצאות שהוציא אדם בקשר עם הליך אכיפה מנהלית שהתנהל בעניינו, לרבות הוצאות התדיינות סבירות, ובכלל זה שכר טרחת עורכי דין. השיפוי יכול להתבצע גם בדרך של מתן התחייבות מראש. במסגרת החוק נקבע שעל מנת שהחברה תוכל לבטח או לשפות את נושאי המשרה בגין האמור לעיל, יש לתקן את תקנון החברה כך שיכלול את האפשרות למתן ביטוח ושיפוי כאמור.

כאמור לעיל, בהתאם להחלטת האסיפה הכללית של החברה מיום 12 ביולי 2006 (לאחר שהתקבלו אישורי ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה), העניקה החברה מעת לעת, לנושאי משרה בה כתבי שיפוי על פיהם התחייבה מראש למתן שיפוי בגין העניינים המפורטים בהם, ובכפוף לתנאים שנקבעו בהם, כאשר גובה השיפוי מוגבל ל- 20% מהון החברה על פי הדוח הכספי האחרון שפורסם לפני מועד תשלום השיפוי בפועל וזאת לכל אחד מנושאי המשרה ולכולם יחד, למקרה בודד ובמצטבר.

ביום 29 בינואר 2012 וביום 30 בינואר 2012 אישרו ועדת הביקורת של החברה וכן דירקטוריון החברה, בהתאמה, מתן כתבי שיפוי מתוקנים לנושאי משרה ודירקטורים בחברה, לרבות דירקטורים שהינם בעלי השליטה בחברה. ביום 5 במרץ 2012 אישרה האסיפה הכללית מתן כתבי השיפוי המתוקנים לדירקטורים ונושאי משרה בחברה, לרבות לבעלי השליטה. כתבי השיפוי המתוקנים, הינם ללא שינוי בגבול האחריות של החברה, אך כוללים אפשרות שיפוי בהתאם לשיפוי המותר, לפי חוק סמכויות אכיפה מנהלית. כתבי השיפוי יינתנו לנושאי משרה בחברה המכהנים כיום וכן שיכהנו בחברה מעת לעת (לרבות נושאי משרה בחברה הנחשבים לבעלי שליטה או קרוביהם וכן לרבות נושאי משרה שבעל השליטה בחברה עשוי להיחשב כבעל עניין אישי בהענקת כתבי השיפוי להם).

יובהר, כי ההחלטה לאישור כתבי השיפוי המתוקנים, אינה מבטלת את כתבי השיפוי הקודמים, אלא באה להוסיף להם. בהמשך להחלטות כאמור הוצאו לדירקטורים ונושאי משרה בחברה כתבי שיפוי, בנוסח שאושר בהתאם למפורט לעיל.

4. נהלים לאישור עסקאות עם בעלי שליטה

חוק החברות, קובע הליכי אישור של עסקאות חריגות עם בעל השליטה בחברה וכן אישור של עסקאות של נושא משרה (ובכלל דירקטור) יש בהן עניין אישי. בהתאם לכך, אושרו בחברה ובחברות הבנות נהלי עבודה אשר מקלים על זיהוי העסקאות עם בעלי העניין כאמור וקובעים את תהליך אישורן, כמפורט להלן.

4.1. קביעת עסקאות זניחות

במהלך העסקים הרגיל שלה, החברה וחברות המוחזקות על ידה, מבצעות עסקאות עם בעלי השליטה, במסגרת אספקת שירותי החברה לבעלי השליטה ולחברות המוחזקות על ידם (כגון: ביטוחים, מוצרי חסכון ארוך טווח ושירותים פיננסיים שונים). ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה קבעו ביום 22 במרץ 2020 וביום 31 במרץ 2020, בהתאמה, כי עסקת בעל שליטה, תחשב כעסקה זניחה, אם יתקיימו בה כל התנאים הבאים:

- א. היא איננה עסקה חריגה (כמשמעות המונח בחוק החברות וכמפורט בסעיף 4.2 להלן).
- ב. לגבי עסקאות ביטוח, חסכון ארוך טווח ופיננסים: הן נעשו תחת אותם כללי הטבות שניתנים לכלל עובדי הקבוצה, כפי שאושרו ע"י דירקטוריון החברה.
- ג. סכום הביטוח בשייר עצמי של החברה בכל פוליסה אינו עולה על 10 מלש"ח, וסכום הביטוח בכל פוליסה אינו עולה על 50 מלש"ח. המגבלה האמורה לא תחול על פוליסות חיסכון.
- ד. התקשרויות אחרות שעלותן השנתית המצטברת לקבוצה אינה עולה על 100,000 ש"ח.

מובהר בזאת, כי כל עסקה למתן שירותים על ידי בעל שליטה או קרובו, לא תסווג כעסקה זניחה. עוד יובהר, כי עסקאות נפרדות, אשר מתקיימת ביניהן תלות, כך שבפועל הינן חלק מאותה התקשרות, יבחנו כעסקה אחת. עסקאות שתעמודנה בפרמטרים של זניחות כאמור לא תידרשנה לאישורים מיוחדים.

4.2. עסקאות שאינן חריגות

בהתאם להוראות סעיף 117 לחוק החברות, ועדת הביקורת של חברה ציבורית היא הגוף המוסמך להחליט בדבר סיווגן של עסקאות לפי סעיף 270 לחוק החברות, כעסקאות חריגות או כעסקאות שאינן חריגות.

ככל שוועדת הביקורת קבעה כי מדובר בעסקה שאינה חריגה, ועדת הביקורת תהיה הגורם המוסמך לאשר את ההתקשרות בעסקה כאמור.

בהתאם להוראות סעיף 117(א) לחוק החברות, רשאית ועדת הביקורת להחליט לגבי סוג של עסקאות אם הן עסקאות חריגות או עסקאות שאינן חריגות, לפי אמות מידה שתקבע אחת לשנה מראש.

בהתאם לכך קבעו ועדת הביקורת של הראל ביטוח ושל החברה ביום 22 במרץ 2020 שהעסקאות המפורטות להלן עם בעל השליטה בחברה או עם תאגידים בשליטתו או עסקאות עם נושאי משרה בחברה או עם חברות שבהן נושאי משרה בחברה מכהנים כדירקטורים או נושאי משרה ("בעלי העניין"), לרבות קרוביהם של כל אחד מאלה, לא יחשבו כ"עסקה חריגה" כמשמעותו של מונח זה בחוק החברות, וזאת בכפוף לתנאים המצטברים המפורטים להלן:

4.2.1. מדובר בעסקה מבין העסקאות הבאות: (1) התקשרויות עם בעלי העניין להפקת פוליסות ביטוח, מכל סוגי הפוליסות המוצעות על ידי החברה, באמצעות חברות בנות של החברה (לרבות פוליסות ביטוח קולקטיב); (2) התקשרויות עם בעלי העניין לרכישת מוצרי חסכון ארוך טווח, לרבות קרנות פנסיה וקופות גמל ולרבות שירות ייעוץ פנסיוני המבוצע על ידי סוכנויות בבעלותה של הקבוצה; (3) פתיחת חשבונות לבעלי העניין בחברת ניהול התיקים, שהינה חלק מחברות הקבוצה; (4) השקעה בקרנות השקעה המנוהלות על ידי חברות הקבוצה; (5) התקשרות בהסכם סוכן; (6) התקשרות בהסכם ספק (ויובהר, כי לעניין ספק שהינו בעל השליטה בחברה או קרובו יידרש אישור ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה, על אף האמור בסעיף זה); (7) העמדת הלוואות לנושאי משרה; (8) השכרת נכסי נדל"ן שבבעלות הקבוצה. עסקאות אלו מבוצעות במהלך עסקיה הרגיל והשוטף של החברה.

4.2.2. היקף כל עסקה כאמור לעיל אינו מהותי לחברה, וכן היקף העסקאות הכולל כאמור לעיל (למעט העסקאות הקולקטיביות) במצטבר אף הוא אינו מהותי לחברה. מובהר, כי בחישוב היקף העסקאות כאמור לעיל יובאו בחשבון כל התמורות, הפרמיות, העמלות ודמי הניהול, שישולמו לחברה בקשר עם העסקאות כאמור בשנה רלוונטית. לאור היקף עסקי החברה, אין בעסקאות כאמור לעיל כדי להשפיע באופן מהותי על רווחיות החברה, רכוש או התחייבויותיה. מובהר, כי "סכום מהותי לחברה" ייחשב עלות התקשרות שנתית בסכום של 5% מהרווח השנתי (לאחר מסים) של החברה, דהיינו סכום של 26 מל"ח או יותר.

בנוסף, כאשר מדובר בהתקשרויות האמורות בסעיף 4.2.1(6) לעיל (הסכם ספק) – מדובר בהתקשרות שעלותה לחברה אינה עולה על 1 מיליון ש"ח כאשר מדובר בהתקשרות חד פעמית או בהתקשרות שעלותה לחברה אינה עולה על 5 מיליון ש"ח בשנה, כאשר מדובר בהתקשרות שוטפת. מגבלת הסכומים האמורה של 1 מיליון ש"ח או 5 מיליון ש"ח לא תחול כאשר מדובר בהתקשרות עם משרדי עורכי דין, משרדי שמאים ומשרדי חקירות.

4.2.3. העסקה תבוצע בתנאי שוק. לעניין זה תנאי שוק ייקבעו כדלקמן:

4.2.3.1. לעניין התקשרויות כאמור בסעיפים 4.2.1(1), (2) ו-(3) לעיל (הפקת פוליסות ביטוח, מכירת מוצרי חסכון ארוך טווח, לרבות קרנות פנסיה וקופות גמל; פתיחת חשבונות לבעלי העניין בחברת ניהול התיקים וייעוץ פנסיוני) – עסקה בתנאי שוק תיחשב כעסקה שתנאיה עונים על הפרמטרים הבאים: (1) תחת אותם כללי הטבות שניתנים לכלל עובדי הקבוצה בבואם לרכוש את אותו המוצר ("תנאי עובדי הקבוצה"), או שאינם מטיבים יותר עם בעל העניין מאשר התנאים האמורים. יובהר, כי תנאי עובדי הקבוצה הינם זהים לכלל העובדים בקבוצה, וכן קיימות לקבוצה התקשרויות עם לקוחות עסקיים, אשר ההטבות הניתנות להם עולות על תנאי עובדי הקבוצה. על כן, החברה רואה את תנאי עובדי הקבוצה כתנאי שוק. התנאים מהם נהנים כל עובדי הקבוצה נקבעו בהחלטה של ועדת הביקורת, שאושרה על ידי דירקטוריון החברה; או (2) בתעריפי הספר של החברה. מובהר, כי למנהל האגף העסקי הרלוונטי סמכות לאשר סטיה של 10% מתעריפי הספר שנקבעו עבור העובדים, וזאת כמקובל במשא ומתן, ולאשר סטיה כוללת של עד 25% מתעריפי הספר, במקרה שבו קיימת הצעה נגדית של חברת ביטוח/נציג פנסיוני אחר, ובלבד שלא יינתן תעריף נמוך מההצעה הנגדית או (3) לעניין התקשרויות כאמור בסעיף 4.2.1(1) לעיל שעניינן ביטוח עסקי או ביטוח רכבי יוקרה, עסקה בתנאי שוק תיחשב כעסקה, שאחד מהבאים: ראש חטיבת ביטוח כללי, סגן ראש חטיבת ביטוח כללי, מנהל מחוז או אגף בחטיבת ביטוח כללי או החתם הראשי, יאשר בכתב כי מדובר בתנאי שוק, דהיינו מתקיים אחד מהתנאים הבאים לפחות: (1) קיימות אצלו לפחות שתי דוגמאות לעסקאות דומות עם צדדים שאינם קשורים, באותם תנאים; או (2) קיימת הצעה מתחרה מגורם אחר, בתנאים שאינם טובים יותר עבור המבטח, לעומת הצעת החברה; או (3) קיים ביטוח משנה פקולטטיבי לעסקה,

בתנאים סבירים; או (4) לעניין התקשרויות כאמור בסעיף 4.2.1 (1) לעיל, שעניין ביטוח קולקטיבי, עסקה בתנאי שוק תיחשב עסקה שמנהל החטיבה יאשר בכתב כי מדובר בתנאי שוק, דהיינו קיימות אצלו לפחות שתי דוגמאות לעסקאות דומות עם צדדים שאינם קשורים, באותם תנאים.

4.2.3.2. לעניין התקשרויות כאמור בסעיף 4.2.1 (4) לעיל (השקעה בקרנות השקעה המנוהלות על ידי חברות הקבוצה) - העסקאות כאמור, הן כאשר הן נעשות מול החברה המנהלת והן כאשר הן נעשות מול חברת הבת כעסקאות מתואמות במהלך המסחר בבורסה, נעשות במחירים זהים עבור בעלי העניין ועבור כל משקיע אחר. על כן, כל העסקאות כאמור תיחשבה כעסקאות בתנאי שוק.

4.2.3.3. לעניין התקשרויות כאמור בסעיף 4.2.1 (5) לעיל (התקשרות בהסכם סוכן) - ההתקשרויות כאמור נעשות בתנאים דומים לתנאים בהם קשורים סוכנים שאינם בעלי עניין עם החברה, ומנהל החטיבה הרלוונטית אישר כי מדובר בתנאי שוק.

4.2.3.4. לעניין התקשרויות כאמור בסעיף 4.2.1 (6) לעיל (התקשרות בהסכם ספק) - ההתקשרויות כאמור נעשות בתנאים דומים לתנאים בהם קשורה החברה עם ספקים לשירותים דומים אחרים, שאינם בעלי עניין בחברה, קיימת הצעה אחת לפחות או חוות דעת מאת צד ג', למתן השירות האמור, בתנאים שאינם טובים יותר לחברה. לעניין התקשרויות עם משרדי עורכי דין, משרדי שמאים ומשרדי חקירות לא יידרש לקבל הצעה מתחרה או חוות דעת כאמור, ויסיק לעניין זה אישור בכתב מאת מנהל החטיבה הרלוונטית כי מדובר בתנאי שוק.

4.2.3.5. לעניין התקשרויות כאמור בסעיף 4.2.1 (7) לעיל (העמדת הלוואות לנושאי משרה) - העמדת הלוואות כאמור נעשית באותם תנאים בהם מועמדות הלוואות לעובדי החברה.

4.2.3.6. לעניין התקשרויות כאמור בסעיף 4.2.1 (8) לעיל (השכרת נכסי נדל"ן) - העמדת הלוואות כאמור נעשית באותם תנאים בהם מוזכרים נכסי נדל"ן של הקבוצה לצדדים שלישיים בלתי קשורים, בהתאם לאישור מנהל אגף הנכסים בחטיבת ההשקעות.

עסקאות אשר תבוצענה בטווח המתואר לעיל, וכן בהתאם לנוהלי החברה לעניין התקשרויות עם צד קשור, לא תהיינה טעונות אישורים פרטניים של האורגנים המוסמכים של החברה, וזאת לטווח זמן מוגבל של עד תום שנה ממועד אישור זה. יתר העסקאות שאינן חריגות ואינן ידרשו אישורים פרטניים, כאמור בסעיף 4.3 להלן.

יובהר, כי כאמור בנוהל התקשרויות עם בעלי עניין של החברה: (1) תשלום מענקים בהתאם לתכנית התגמול שאושרה על ידי דירקטוריון החברה ודירקטוריון הראל ביטוח, וכן עדכוני שכר שוטפים בשיעורים שלפי מדיניות התגמול של החברה אינם מצריכים אישורים מיוחדים לא יהיו עסקה חריגה ולא יצריכו אישורים מיוחדים מעבר לאישורים הנדרשים על פי מדיניות התגמול של החברה; (2) תשלום תביעה לבעל עניין מכח פוליסה קיימת בחברה שאינו חורג מתנאי הפוליסה לא ייחשב כהתקשרות עם בעל עניין ולא יצריך אישור מיוחד. תשלום תביעה לפנים משורת הדין בהתאם למקובל בעת סילוק תביעות, אינו מחייב אישור פרטני, כל עוד האישור הינו בסכום של עד 5,000 ש"ח. כל תשלום תביעה לבעל עניין שאינו בהתאם לתנאי הפוליסה והעולה על 5,000 ש"ח יובא לאישור, טרם התשלום, לוועדת ביקורת.

4.3. עסקה שאינה זניחה ואינה חריגה

בסעיף 117(א2) לחוק החברות נקבע, בין היתר, כי על ועדת הביקורת לקבוע את אופן האישור של עסקאות שאינן זניחות, ובכלל זה לקבוע סוגי עסקאות כאמור שיהיו טעונות את אישורה. לעניין זה "עסקה שאינה זניחה" היא עסקה חריגה של חברה ציבורית עם בעל שליטה בה או אדם אחר שלבעל השליטה בה יש בה עניין אישי שוועדת הביקורת החליטה לגביה, כי היא עסקה שאינה חריגה וכן סיווגה אותה כעסקה שאינה זניחה.

ועדת הביקורת של החברה קבעה ביום 22 במרץ 2020 כי התקשרויות בעסקאות בעלי שליטה, שאינן חריגות ואינן זניחות, תאושרנה על ידי ועדת הביקורת של החברה בלבד לעניין אופן האישור וההליך התחרוטי שיתקיים - ראה סעיף 4.4 להלן.

מובהר, כי אין באמור כדי לגרוע מהאמור בסעיף 4.2 לעיל, לעניין עסקאות המאושרות מראש על ידי ועדת הביקורת והדירקטוריון, ושלגביהן אין צורך לקבל אישורים נוספים, מעבר לאישורי המסגרת השנתיים.

4.4. קיום הליך תחרותי בעסקאות עם בעל השליטה

בסעיף 117(ב1) לחוק החברות, הוטל על ועדת הביקורת לקבוע לגבי עסקאות עם בעל השליטה או שלבעל השליטה עניין אישי בהן, אף אם אינן חריגות, חובה לקיים הליך תחרותי, בפיקוח הוועדה או מי שתקבע לעניין זה ולפי אמות מידע שתקבע, או לקבוע כי קיומיו "הליכים אחרים" שתקבע ועדת הביקורת בטרם ההתקשרות בעסקה, והכל בהתאם לסוג העסקה. לעניין זה, ועדת הביקורת רשאית לקבוע אמות מידה אחת לשנה מראש.

התיקון לחוק אינו כולל הגדרת מהותו של ההליך התחרותי, ומשאיר שיקול דעת לוועדת הביקורת. גם אם הוחלט בוועדת

הביקורת על קיומם של "הליכים אחרים", חובתה של ועדת הביקורת הינה לצקת אל "ההליכים האחרים" תוכן ההולם את מטרתה של החובה החדשה, שהיא קביעת מנגנון שיבטיח התקשרות בעסקה המשרתת באופן האופטימלי את טובת החברה, ובכלל זה ההכרח בבחינת האפשרויות האחרות העומדות לחברה לצד זו המוצעת על ידי בעל השליטה.

הליכי האישור שנקבעו ע"י ועדת הביקורת והדירקטוריון:

נקבע כי עסקאות של החברה עם בעלי שליטה או עם אדם אחר שלבעל השליטה יש בה עניין אישי, למעט עסקאות שהוגדרו כעסקאות זניחות (כאמור בסעיף 4.1 לעיל), ולמעט עסקאות שאושרו מראש כעסקאות שאינן חריגות ושאינן טעונות אישורים נוספים (כאמור בסעיף 4.2 לעיל), יאושרו בהתאם למפורט להלן:

כאשר מדובר בהתקשרות שעלותה הכוללת לחברה, כולל העלות בגין תקופות אופציה או הארכה, אינה עולה על 10 מלש"ח, יחולו ההוראות הבאות:

- כאשר מדובר בשירותים או טובין בהם קיימים מספר ספקים שיכולים לספק את השירות באותה רמת שירות, זמינות ופרמטרים נוספים, ככלל, ההליך התחרותי יהיה באמצעות פניה של המחלקה הרלוונטית של הראל לשני ספקים נוספים לפחות לשם קבלת הצעות בכתב. יצוין כי הפניה תבוצע במקביל (ככל שניתן) ובאופן שיאפשר הליך נאות ויעיל לקביעת ההצעה להתקשרות הרלוונטית.
- כאשר מדובר בשירותים או טובין אשר בשל אופיים או טיבם או בשל שיקולי איכות קיימת בעייתיות לעריכת הליך של פניה לקבלת הצעות בכתב, תיבחר אחת מבין האפשרויות הבאות:
 - קבלת חוות דעת משני גורמים בלתי תלויים מומחים בתחום הרלוונטי לגבי תנאי השוק (שלא ראו קודם לכן את הצעת המחיר של בעל השליטה או קרובו).
 - פניה לספקים בתחום תוך מתן משקל מראש לפרמטרים איכותיים שייקבעו לפני תחילת ההליך על ידי מנהל הכספים של החברה.
- לאחר קיום ההליך כאמור יידרש אישור ועדת הביקורת לעסקה. הדיון בוועדת הביקורת יתקיים לאחר קיום ההליך התחרותי כאמור על ידי הגורם בחברה או בחברה הבת שיום את ההתקשרות.
- בכל מקרה בו מדובר בהתקשרות מעל לסכום של 10 מלש"ח, יחולו ההוראות הבאות:
- יתקיים דיון מקדמי בוועדת הביקורת לשם קביעת ההליך התחרותי או ההליך האחר שייבחר על ידי ועדת הביקורת מראש, לצורך בחינת ההתקשרות.
- יבוצע ההליך התחרותי או ההליך האחר שייקבע על ידי ועדת הביקורת, והוא ינוהל על ידי מי שיוסמך לכך בהחלטת ועדת הביקורת.
- תוצאות ההליך התחרותי יובאו בפני ועדת הביקורת אשר תקיים דיון בהתקשרות על בסיס תוצאות ההליך שהתקיים.
- לאחר אישור ועדת הביקורת תובא ההתקשרות לאישור הדירקטוריון.

תקנה 24 - מניות המוחזקות ע"י בעלי עניין ונושאי משרה בכירה בתאגיד

- א. **החזקות בעלי עניין במניות החברה**
ראה פירוט בדיווח שפרסמה החברה באתר המגנ"א ביום 2 בינואר 2020, אסמכתא: 2020-01-001101
 - ב. **הסכמים בין בעלי עניין בחברה**
לא קיימים הסכמים בין בעלי עניין בחברה (למעט הסכמי השותפות המסדירים את החזקת בעלי השליטה (בעקיפין) בשותפות ג.י.י.). בעלי השליטה בחברה הינם יאיר המבורגר, גדעון המבורגר ונורית מנור. לפרטים נוספים ראו תקנה 21א' לעיל.
 - ג. **מניות וניירות ערך אחרים המוחזקים על ידי בעל עניין בתאגיד בחברות בנות וקשורות**
ראה פירוט בדיווח שפרסמה החברה באתר המגנ"א ביום 5 בינואר 2020, אסמכתא: 2020-01-001836.
 - ד. **החזקות נושאי משרה בכירה בתאגיד**
ראה פירוט בדיווח שפרסמה החברה באתר המגנ"א ביום 2 בינואר 2020, אסמכתא: 2020-01-001101.
 - ה. **שינויים בהחזקות בעלי השליטה במניות החברה**
ביום 27 בנובמבר 2019 מכרו בעלי השליטה בחברה, בעסקה מחוץ לבורסה, 3% ממניות החברה אשר הוחזקו באמצעות השותפות ג.י.י. לפרטים אודות מכירת המניות כאמור, ראה דיווח שפרסמה החברה באתר המגנ"א ביום 27 בנובמבר 2019, אסמכתא: 2019-01-103344.
- לפרטים אודות החזקות בעלי השליטה בחברה, ראה תקנה 21א' לעיל.

תקנה 24א - הון רשום, הון מונפק וניירות ערך המירים

ההון הרשום של החברה הינו 500,000,000 מניות רגילות בנות 0.1 ש"ח. נכון למועד פרסום הדוח ההון המונפק של החברה הינו 222,836,923 מניות רגילות בנות 0.1 ש"ח ערך נקוב כל אחת, מתוכן 8,458,150 מניות רדומות אשר אינן מקנות זכויות כלשהן. ההון המונפק של החברה בניכוי המניות הרדומות הינו 214,378,773 מניות רגילות בנות 0.1 ש"ח.

תקנה 24ב - מרשם בעלי המניות של התאגיד

שם בעל המניות הרשום	מספר זיהוי/ח.פ.	מען	סוג המניה	ערך נקוב	כמות המניות	האם מחזיק כנאמן
החברה לרישומים של הבורסה לניירות ערך בת"א בע"מ	515736817	אחוזות בית 2 תל אביב	רגילה	0.1 ש"ח	138,779,683	כן
המבורגר גדעון	7048663	פנקס 64 תל אביב	רגילה	0.1 ש"ח	680	לא
המבורגר יאיר	7048671	דרך הגנים 29 כפר שמריהו	רגילה	0.1 ש"ח	690	לא
מנור נורית	51171312	פנקס 62 תל אביב	רגילה	0.1 ש"ח	680	לא
ג.י. יעוץ כלכלי וניהול השקעות 2017 שותפות מוגבלת	550272587	אבא הלל 3 רמת גן	רגילה	0.1 ש"ח	84,054,570	לא
ברלב יהודה	64837123	טולקובסקי 3א תל אביב	רגילה	0.1 ש"ח	410	לא
שליסל יעקב	54072079	בילו 52 רעננה ת.ד. 453	רגילה	0.1 ש"ח	10	לא
פסטרנק שאול	1069144079	הרצל 82 לוד	רגילה	0.1 ש"ח	50	לא
נוימן מיכאל	58463365	יוזמה סוכנות לביטוח ת.ד. 2114 י-ם 91020	רגילה	0.1 ש"ח	50	לא
לביא אריה	65385276	נחשון 14 רמת השרון	רגילה	0.1 ש"ח	50	לא
פניני ישראל	10644995	האשל 53 הרצליה פיתוח	רגילה	0.1 ש"ח	20	לא
גבריאלי עמורן	059111195	ישראל גליל 8/8, תל אביב	רגילה	0.1 ש"ח	30	לא
סה"כ					222,836,923	

תקנה 26 - הדירקטורים של התאגיד

- לעניין תקנה זו:
- חברות הקבוצה - החברה וחברות מוחזקות שלה.
 - "כשירות מקצועית" ו"מומחיות חשבונאית ופיננסית", כמשמעותם בתקנות החברות (תנאים ומבחנים לדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית ולדירקטור בעל כשירות מקצועית), התשס"ו – 2005 ("תקנות הכשירות").

יאיר המבורגר

7048671

27.6.1946

דרך הגנים 29, כפר שמריהו.

ישראלית.

כן. ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה (נוסטרו).

לא.

לא.

כן. יו"ר הדירקטוריון בחברה, יו"ר דירקטוריון הראל ביטוח, יו"ר דירקטוריון הראל הנפקות דירקטור בהראל פיננסיים, דירקטור בהראל קרנות נאמנות, דירקטור

שם:

מספר ת.ז.

תאריך לידה:

מען להמצאת כתבי בי-דין:

נתינות:

חברות בוועדת דירקטוריון:

דירקטור חיצוני:

בעל מיומנות חשבונאית ופיננסית:

האם עובד של התאגיד, חברה בת חברה קשורה או של בעל ענין:

ב-INTERASCO, דירקטור ב-TURK NIPPON, דירקטור בחברות נוספות בקבוצת הראל.

20.4.1982

מועד תחילת כהונה :

השכלה :

עיסוקים בחמש שנים אחרונות :

BA בכלכלה ומדעי המדינה, האוניברסיטה העברית בירושלים. דירקטור בדקלה חברה לביטוח בע"מ (עד ליום 31.12.2015), חבר בחבר נאמנים במכללה האקדמית נתניה (עד 2017), יו"ר מכבי העולמי (עד 2019) וכהונה בחברות קבוצת הראל כמפורט לעיל.

קאדיד בע"מ, קידן בע"מ, יו"ר המועצה הציבורית אלן-בית נועם, דירקטור בקרן התזמורת הפילהרמונית, חבר נאמנים באוניברסיטת תל-אביב, חבר ועד מנהל חינוך לפסגות, יו"ר אגודת הידידים הישראלית של הספריה הלאומית, סגן יו"ר קרן פורום העתיד ישראל-גרמניה, חבר נאמנים האגודה לסכרת נעורים (סוג 1), יו"ר איגוד חברות הביטוח, יו"ר התאחדות חברות לביטוח חיים.

אחיהם של גדעון המבורגר ונורית מנור, גיסו של יואב מנור.

תאגידים (מלבד חברות הקבוצה) בהם משמש כדירקטור :

האם בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד :

גדעון המבורגר

7048663

9.6.1944

פנקס 64, תל-אביב.

ישראלית.

לא.

לא.

לא.

כן. דירקטור בחברה, נשיא קבוצת הראל ביטוח ופיננסים, דירקטור בהראל פיננסים, דירקטור בהראל הנפקות, דירקטור ב-INTERASCO, דירקטור בחברות נוספות בקבוצת הראל.

20.4.1982

אקדמאית. בוגר Charters Insurance Institute, לונדון, בתואר FCII.

כהונה בחברות קבוצת הראל כמפורט לעיל.

דירקטור בחג שבט בע"מ, דירקטור בחג. המבורגר השקעות בע"מ, דירקטור במכון ויצמן, חבר בחבר נאמנים באוניברסיטת בר אילן, נשיא לשכת המסחר ישראל שוויץ וליכטנשטיין ונשיא כבוד וחבר הנהלת וראיטי ישראל.

אחיהם של יאיר המבורגר, נורית מנור וגיסו של יואב מנור.

שם :

מספר ת.ז.

תאריך לידה :

מען להמצאת כתבי בי-דין :

נתינות :

חברות בוועדת דירקטוריון :

דירקטור חיצוני :

בעל מיומנות חשבונאית ופיננסית :

האם עובד של התאגיד, חברה בת חברה

קשורה או של בעל ענין :

מועד תחילת כהונה :

השכלה :

עיסוקים בחמש שנים אחרונות :

תאגידים (מלבד חברות הקבוצה) בהם

משמש כדירקטור :

האם בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד :

יואב מנור

00551168

4.1.1950

פנקס 62, תל אביב.

ישראלית.

לא.

לא.

לא.

כן. דירקטור בחברה, יו"ר דירקטוריון הראל המשמר מחשבים, דירקטור בהראל ביטוח, דירקטור בהראל פיננסים, דירקטור בהראל הנפקות, דירקטור בחברות נוספות בקבוצת הראל.

20.4.1982

הנדסת אלקטרוניקה ומחשבים. תואר BSC באוניברסיטת תל אביב.

כהונה בחברות קבוצת הראל כמפורט לעיל.

מנורים בע"מ.

בעלה של נורית מנור, גיסם של יאיר המבורגר וגדעון המבורגר.

שם :

מספר ת.ז.

תאריך לידה :

מען להמצאת כתבי בי-דין :

נתינות :

חברות בוועדת דירקטוריון :

דירקטור חיצוני :

בעל מיומנות חשבונאית ופיננסית :

האם עובד של התאגיד, חברה בת חברה

קשורה או של בעל ענין :

מועד תחילת כהונה :

השכלה :

עיסוקים בחמש שנים אחרונות :

תאגידים (מלבד חברות הקבוצה) בהם

משמש כדירקטור :

האם בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד :

דורון כהן

069418945

9.8.1964

אגוז 2, רעות 71908.

שם :

מספר ת.ז.

תאריך לידה :

מען להמצאת כתבי בי-דין :

נתינות :	ישראלית.
חברות בוועדת דירקטוריון :	כן. ועדת ביקורת.
דירקטור חיצוני :	לא.
בעל מיומנות חשבונאית ופיננסית :	כן.
האם עובד של התאגיד, חברה בת חברה קשורה או של בעל ענין :	לא.
מועד תחילת כהונה :	12.7.2006
השכלה :	בוגר כלכלה ומנהל עסקים ומוסמך במנהל עסקים (התמחות ראשית במימון), האוניברסיטה העברית ירושלים.
עיסוקים בחמש שנים אחרונות :	דירקטור בחברה, דירקטור בהראל פיננסים, סגן יו"ר ועדת השקעות תלויות תשואה (עמיתים) של קבוצת הראל, דירקטור בהראל פיננסים אלטרנטיב (החל מיום 23.10.2018), דירקטור בהראל ביטוח (עד 7.10.2018), יו"ר דירקטוריון אי.אם.איי (עד 7.10.2018) יו"ר ועדת אשראי של קבוצת הראל (עד ליום 29.2.2016). ייעוץ כלכלי ועסקי.
תאגידים (מלבד חברות הקבוצה) בהם משמש כדירקטור :	צימפיון מוטורס בע"מ, אמקול בע"מ, טריגר די.סי. אחזקות בע"מ וטריגר די.סי. בע"מ.
האם בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד :	לא.
דירקטוריון החברה הקבע, כי דורון כהן הינו בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית, בהתאם לתקנות הכשירות וזאת לאור השכלתו ונסיונו המקצועיים.	

שם :	יוסף צ'חנובר
מספר ת.ז.	5991468
תאריך לידה :	1.10.1933
מען להמצאת כתבי-דין :	אמירים 12, סביון.
נתינות :	ישראלית.
חברות בוועדת דירקטוריון :	לא.
דירקטור חיצוני :	לא.
בעל מיומנות חשבונאית ופיננסית :	לא.
האם עובד של התאגיד, חברה בת חברה קשורה או של בעל ענין :	לא.
מועד תחילת כהונה :	21.1.1995
השכלה :	בעל תואר M.Juris במשפטים מאוניברסיטת ירושלים, תואר LLM משפטים מטעם אוניברסיטת ברקלי בקליפורניה, בוגר מינהל עסקים באוניברסיטה העברית (ללא הגשת עבודת גמר), Phd בפילוסופיה מאוניברסיטת בוסטון.
עיסוקים בחמש שנים אחרונות :	דירקטור בחברה, דירקטור בהראל פיננסים אלטרנטיב (החל מיום 5.3.2019), דירקטור בהראל פיננסים (החל מיום 5.3.2019) דירקטור בקבוצת עזריאלי בע"מ (עד 2019).
תאגידים (מלבד חברות הקבוצה) בהם משמש כדירקטור :	יו"ר ונשיא עתידים ניהול קרנות בע"מ, יו"ר ונשיא ע.י.צ בע"מ, דירקטור במוזיאון ישראל (חל"צ), חבר קרן אלי ויזל-ישראל, יו"ר קרן יעקב איסלר, ראש חבר הנאמנים במרכז דיין-אוניברסיטת תל אביב, דירקטור במפעל הפיס (חל"צ), דירקטור בעמותת הקרן הלאומית למדע, יו"ר י.צ עטרה מיזמים בע"מ, חבר בעמותה לגנטיקה קלינית, דירקטור בתעשייה האווירית לישראל בע"מ.
האם בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד :	לא.

שם :	פרופ' ישראל גלעד
מספר ת.ז.	050629005
תאריך לידה :	17.11.1951
מען להמצאת כתבי-דין :	מירון 9, מבשרת ציון.
נתינות :	ישראלית.
חברות בוועדת דירקטוריון :	כן. יו"ר ועדת ביקורת ויו"ר ועדת תגמול.
דירקטור חיצוני :	כן.
בעל מיומנות חשבונאית ופיננסית :	כן.
האם עובד של התאגיד, חברה בת חברה קשורה או של בעל ענין :	לא.
מועד תחילת כהונה :	18.1.2012
השכלה :	בוגר (ראשון במחזור), משפטים, האוניברסיטה העברית.
	בוגר (בהצטיינות), כלכלה, האוניברסיטה העברית.
	דוקטור, משפטים, האוניברסיטה העברית.
	קורס "חשבונאות למנהלים" במסגרת לימודי MBA באוניברסיטה הפתוחה.

עיסוקים בחמש שנים אחרונות: דירקטור חיצוני בחברה, דירקטור חיצוני בהראל ביטוח, יו"ר הועדה לניהול סיכונים של קבוצת הראל, פרופסור מן המניין במרכז האקדמי שערי מדע ומשפט חבר במועצה להשכלה גבוהה.
לא.

תאגידים (מלבד חברות הקבוצה) בהם משמש כדירקטור: האם בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד: לא.
דירקטוריון החברה קבע, כי פרופ' ישראל גלעד הינו בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית, בהתאם לתקנות הכשירות וזאת לאור השכלתו ונסיונו המקצועיים.

שם: חוה פרידמן-שפירא
מספר ת.ז. 026742155
תאריך לידה: 22.9.1954
מען להמצאת כתבי בי-דין: אוריאל אופק 3, הרצליה.
נתינות: ישראלית.
חברות בוועדת דירקטוריון: כן. ועדת ביקורת וועדת תגמול.
דירקטור חיצוני: כן.
בעל מיומנות חשבונאית ופיננסית: כן.
האם עובד של התאגיד, חברה בת חברה קשורה או של בעל ענין: לא.
מועד תחילת כהונה: 17.11.2014
השכלה: בוגרת המכללה לביטוח, תקשורת וניהול (B.Sc.) Adelphi University-New York, תואר שני במנהל עסקים (MBA) New York Institute of Technology-New York וכן תואר שני בדיפלומטיה ויישוב סכסוכים מהמרכז הבינתומי בהרצליה.
עיסוקים בחמש שנים אחרונות: דירקטורית חיצונית בחברה ודירקטורית חיצונית ב-EMI.
תאגידים (מלבד חברות הקבוצה) בהם משמש כדירקטור: חברה בועד המנהל בחבר הנאמנים של המכללה האקדמית להנדסה אורט בראודה בכרמיאל ודירקטורית באוה הולדינגס בע"מ.
האם בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד: לא.
דירקטוריון החברה קבע, כי חוה פרידמן שפירא הינה בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית, בהתאם לתקנות הכשירות וזאת לאור השכלתה ונסיונה המקצועיים.

שם: בן המבורגר
מספר ת.ז. 032254625
תאריך לידה: 14.3.1975
מען להמצאת כתבי בי-דין: Cavendish Place, W1G 9DJ London, UK 14
נתינות: אנגליה.
חברות בוועדת דירקטוריון: לא.
דירקטור חיצוני: לא.
בעל מיומנות חשבונאית ופיננסית: כן.
האם עובד של התאגיד, חברה בת חברה קשורה או של בעל ענין: לא.
מועד תחילת כהונה: 17.1.2017
השכלה: בוגר כלכלה וחשבונאות, אוניברסיטת תל אביב. מוסמך MBA התמחות במימון, Columbia Business School, N.Y.
עיסוקים בחמש שנים אחרונות: דירקטור בחברה, מנכ"ל חברת נדל"ן משפחתית באנגליה HLO Advisory Limited.
תאגידים (מלבד חברות הקבוצה) בהם משמש כדירקטור: דירקטור בחברות נדל"ן משפחתיות נוספות באנגליה.
האם בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד: בן המבורגר הוא בנו של מר גדעון המבורגר ואחיינם של יאיר המבורגר ונורית מנור. יאיר המבורגר, גדעון המבורגר ונורית מנור הינם בעלי השליטה בחברה.
דירקטוריון החברה קבע, כי בן המבורגר הינו בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית, בהתאם לתקנות הכשירות וזאת לאור השכלתו וניסיונו המקצועיים.

שם: פרופ' אודי ניסן
מספר ת.ז. 012141594
תאריך לידה: 28.9.1967
מען להמצאת כתבי בי-דין: משה קול 23, ירושלים.
נתינות: ישראלית.

חברות בוועדת דירקטוריון :	כן. ועדת ביקורת, ועדת תגמול, ויו"ר ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה (נוסטרו).
דירקטור חיצוני :	כן.
בעל מיומנות חשבונאית ופיננסית :	כן.
האם עובד של התאגיד, חברה בת חברה קשורה או של בעל ענין :	לא.
מועד תחילת כהונה :	1.4.2017
השכלה :	תואר ראשון ושני בכלכלה ומנהל עסקים, האוניברסיטה העברית בירושלים, דוקטורט בכלכלה ציבורית מהאוניברסיטה העברית בירושלים.
עיסוקים בחמש שנים אחרונות :	דירקטור חיצוני בחברה, דירקטור חיצוני בהראל ביטוח חבר הועדה לניהול סיכונים של הראל ביטוח, חבר בוועדת המשנה לאשראי של קבוצת הראל, פרופסור מרצה בביה"ס "פדרמן" למדיניות ציבורית באוניברסיטה העברית, יו"ר ודירקטור במספר חברות מקבוצת דלק (עד 2016) ויו"ר דירקטוריון בהתנדבות מדרשת שדה בוקר (עד 2016).
תאגידים (מלבד חברות הקבוצה) בהם משמש כדירקטור :	דירקטור ברקח תעשיה פרמצבטית בע"מ, דירקטור באלביט מערכות בע"מ, חבר ועד מנהל ויושב ראש בהתנדבות של ועדת הכספים באקדמיית "בצלאל", דירקטור בהתנדבות בגן החיות התנכ"י בירושלים ודירקטור בטלניס בע"מ.
האם בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד :	לא.
דירקטוריון החברה קבע, כי אודי ניסן הינו בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית, בהתאם לתקנות הכשירות וזאת לאור השכלתו ונסיונו המקצועיים.	

שם :	מירי לנט שריר
מספר ת.ז.	54075239
תאריך לידה :	28.8.1956
מען להמצאת כתבי בי- דין :	אפרים קציר 6, הוד השרון.
נתינות :	ישראלית.
חברות בוועדת דירקטוריון :	כן. ועדת ביקורת וועדת תגמול.
דירקטור חיצוני :	כן.
בעל מיומנות חשבונאית ופיננסית :	כן.
האם עובד של התאגיד, חברה בת חברה קשורה או של בעל ענין :	לא.
מועד תחילת כהונה :	1.1.2018
השכלה :	תואר ראשון בכלכלה בהצטיינות, אוניברסיטת תל אביב ותואר שני במנהל עסקים עם התמחות במימון וחשבונאות, אוניברסיטת תל אביב.
עיסוקים בחמש שנים אחרונות :	דירקטורית חיצונית בחברה, דירקטורית חיצונית בהראל ביטוח, דירקטורית חיצונית בלעתיד, דירקטורית ברוזבאד נדל"ן בע"מ (עד 2016), דירקטורית באחוזות בית רעננה דיור מוגן בע"מ (עד 2016), דירקטורית בשומרה חברה לביטוח (עד 2015) ודירקטורית בבנק אגוד לישראל בע"מ (עד 2015) ודירקטורית בתיא חברה להשקעות בע"מ (עד 2015).
תאגידים (מלבד חברות הקבוצה) בהם משמש כדירקטור :	דירקטורית במגה אור החזקות בע"מ (החל מ-2016), דירקטורית באינטרגאמא חברה להשקעות בע"מ (החל מ-2011), דירקטורית במ.א. שריר ניהול בע"מ ודירקטורית במירי לנט שריר בע"מ.
האם בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד :	לא.
דירקטוריון החברה קבע, כי מירי לנט שריר הינה בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית, בהתאם לתקנות הכשירות וזאת לאור השכלתה ונסיונה המקצועיים.	

שם :	אלי דפס
מספר ת.ז.	052016631
תאריך לידה :	31.7.1953
מען להמצאת כתבי בי- דין :	הזית 24, מזכרת בתיה.
נתינות :	ישראלית.
חברות בוועדת דירקטוריון :	כן. ועדת ביקורת, ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה (נוסטרו).
דירקטור חיצוני :	לא.
בעל מיומנות חשבונאית ופיננסית :	כן.
האם עובד של התאגיד, חברה בת חברה קשורה או של בעל ענין :	לא.
מועד תחילת כהונה :	2.5.2018
השכלה :	תואר ראשון במדע המדינה, סוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת בר אילן ברמת-גן ותואר שני במדע המדינה/בטחון לאומי, אוניברסיטת חיפה והמכללה לביטחון

עיסוקים בחמש שנים אחרונות: לאומי צה"ל.
 דירקטור בחברה, דירקטור בהראל ביטוח, חבר הועדה לניהול סיכונים של הראל ביטוח, מנכ"ל שירותי בריאות כללית (עד 2017), יו"ר דירקטוריון בחברות בנות של שירותי בריאות כללית (עד 2017).
 תאגידים (מלבד חברות הקבוצה) בהם משמש כדירקטור: יו"ר דירקטוריון אל- על נתיבי ישראל בע"מ, יו"ר דירקטוריון מ.ר.ב. מרכז רפואי האם בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד: לא.
 דירקטוריון החברה קבע, כי אלי דפס הינו בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית, בהתאם לתקנות הכשירות וזאת לאור השכלתו ונסיונו המקצועיים.

תקנה 26 א - נושאי משרה בכירה של התאגיד (מלבד דירקטורים)

שם: מישל סיבוני
 מספר ת.ז. 027065697
 תאריך לידה: 9.4.1959
 מועד תחילת כהונה: 2009 (כיהן בתפקידים אחרים בקבוצת הראל החל משנת 1993).
 התפקיד בתאגיד, בחברה בת של התאגיד או בבעל ענין בו: מנכ"ל החברה, מנכ"ל הראל ביטוח, יו"ר דירקטוריון פנסיה וגמל, יו"ר דירקטוריון קחצ"ק ודירקטור בחברות נוספות בקבוצת הראל, דירקטור בהמצפן- שותפים לדרך בע"מ.
 האם בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר בתאגיד: לא.
 השכלה: תואר ראשון במדעי הטבע- פיסיקה ואטמוספירה, האוניברסיטה העברית בירושלים ולימודי תעודה בתחום מנהל עסקים למהנדסים, מל"ן.
 עיסוקים בחמש שנים אחרונות: כהונה בחברות בקבוצת הראל כמפורט לעיל.

שם: נטלי משען-זכאי
 מספר ת.ז. 31781180
 תאריך לידה: 8.9.1974
 מועד תחילת כהונה: 20.8.2014
 התפקיד בתאגיד, בחברה בת של התאגיד או בבעל ענין בו: היועצת המשפטית של הקבוצה, מנהלת חטיבת השירות ומשנה למנכ"ל הראל ביטוח, חברת ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה (נוסטרו).
 האם בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר בתאגיד: לא.
 השכלה: תואר ראשון במשפטים מאוניברסיטת תל אביב, בהצטיינות.
 עיסוקים בחמש שנים אחרונות: תואר שני במשפט מסחרי מאוניברסיטת תל אביב, תכנית תל אביב – ברקלי, בהצטיינות.
 כהונה בקבוצת הראל כמפורט לעיל.

שם: סמי בבקוב
 מספר ת.ז. 58378985
 תאריך לידה: 10.9.1963
 מועד תחילת כהונה: 2007
 התפקיד בתאגיד, בחברה בת של התאגיד או בבעל ענין בו: מנהל תחום השקעות בקבוצת הראל, משנה למנכ"ל ומנהל חטיבת השקעות בהראל ביטוח, דירקטור בחברות בקבוצת הראל.
 האם בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר בתאגיד: לא.
 השכלה: מוסמך מנהל עסקים אוניברסיטת בר אילן.
 עיסוקים בחמש שנים אחרונות: בוגר כלכלה אוניברסיטת תל אביב.

מנכ"ל הראל פיננסיים (עד 30.11.2016), מנכ"ל הראל פיא (עד 30.11.2016), יו"ר דירקטוריון הראל ניהול השקעות (עד 30.11.2016), יו"ר דירקטוריון הראל סל (עד 30.11.2016), יו"ר דירקטוריון הראל סל מטבעות (עד 30.11.2016), יו"ר דירקטוריון הראל מוצרים פיננסיים (עד 30.11.2016) וכהונה בחברות בקבוצת הראל כמפורט לעיל.

שם: מספר ת.ז. 027105212
תאריך לידה: 6.1.1974
מועד תחילת כהונה: 1.3.2017
התפקיד בתאגיד: מנכ"ל הראל פיננסים אחזקות בע"מ. דירקטור בחברות בזרוע הפיננסית בקבוצת הראל.
בבעל ענין בו: האם בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר בתאגיד: לא.
השכלה: תואר ראשון במנהל עסקים, המכללה למנהל.
עיסוקים בחמש שנים אחרונות: M.A במשפטים, אוניברסיטת בר אילן.
 משנה בכיר למנכ"ל וראש חטיבת הלקוחות בפסגות בית השקעות (עד 2016), מנכ"ל סוכנות "אומגה" (עד 2016).

שם: מספר ת.ז. 031761257
תאריך לידה: 22.7.1974
מועד תחילת כהונה: 15.4.2017
התפקיד בתאגיד: מנהל הכספים של החברה, מנהל חטיבת כספים ומשאבים בהראל ביטוח ומשנה למנכ"ל הראל ביטוח, יו"ר דירקטוריון אי. אמ. איי ודירקטור בחברות נוספות בקבוצת הראל.
בבעל ענין בו: האם בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר בתאגיד: לא.
השכלה: תואר ראשון בחשבונאות וכלכלה (B.A), האוניברסיטה העברית בירושלים.
 תואר שני במנהל עסקים (M.B.A), האוניברסיטה העברית בירושלים.
 תואר ראשון במשפטים (L.L.B), האוניברסיטה העברית בירושלים.
 תואר שני במשפטים (L.L.M), האוניברסיטה העברית בירושלים.
עיסוקים בחמש שנים אחרונות: סמנכ"ל כספים ומטה במיטב דש בע"מ (עד 2017), דירקטור בחברות קשורות למיטב דש בע"מ כגון: מיטב דש נכסים בע"מ, מיטב דש ברוקראז, מיטב דש בנפיט, מיטב דש שווקים גלובלים, גלובל בע"מ ותכלית מדדים בע"מ.

שם: מספר ת.ז. 23096233
תאריך לידה: 19.11.1967
מועד תחילת כהונה: 1.2.2014
התפקיד בתאגיד: מבקרת הפנים בחברה ובחברות בקבוצת הראל.
בבעל ענין בו: האם בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר בתאגיד: לא.
השכלה: בוגרת כלכלה ומנהל עסקים אוניברסיטת תל אביב, מוסמכת כרואת חשבון.
עיסוקים בחמש שנים אחרונות: כהונה בחברות קבוצת הראל כמפורט לעיל.

תקנה 26 - מורשה חתימה של התאגיד

לחברה אין מורשי חתימה עצמאיים.

תקנה 27 - רואה חשבון של התאגיד

סומך חייקין
 מגדל המילניום רחוב הארבעה 17, תל אביב 64739.

תקנה 28 - שינויים בתזכיר ובתקנון

בשנת הדוח לא בוצע שינוי בתזכיר או בתקנון ההתאגדות של החברה.

תקנה 29 - המלצות והחלטות דירקטוריון ואסיפה כללית מיוחדת

א. החלטות דירקטוריון שאינן טעונות אישור אסיפה כללית

לעניין חלוקת דיבידנדים - ראה באור 15 לדוח הכספי.

ב. החלטות האסיפה הכללית שנתקבלו שלא בהתאם להמלצות הדירקטורים

אין.

ג. החלטות אסיפות כלליות מיוחדות

ביום 31 באוקטובר 2019 האסיפה הכללית של החברה אישרה את התקשרות החברה עם מר מישל סיבוני המכהן כמנכ"ל החברה. במסגרת ההתקשרות האמורה רכש מר מישל סיבוני מהחברה 10% מחברת המצפן – שותפים לדרך בע"מ ("המניות הנמכרות"), חברה חדשה אשר החברה החזיקה 80% ממניותיה, ובמסגרת זו הועמדה לו הלוואת Non-recourse על ידי החברה לצורך העמדת חלק מהלוואת הבעלים שיהיה עליו להעמיד לחברה החדשה כאמור בעקבות רכישת המניות הנמכרות. לפרטים נוספים אודות ההתקשרות ראה דיווח מידי של החברה מיום 31 באוקטובר 2019, אסמכתא 2019-01-093132 וכן באור 38(ה) בדוחות הכספיים.

תקנה 29א - החלטות התאגיד

החברה התקשרה בחוזה לביטוח, לפיהם מבוטחים נושאי המשרה בחברה ובחברות הבנות שלה בביטוח דירקטורים ונושאי משרה. סכום הביטוח הוא עד ל- 220 מיליון דולר למקרה או במצטבר לתקופת ביטוח. נכון למועד אישור הדוח, פוליסת הביטוח בתוקף עד ליום 1 באוקטובר 2020.

רמת-גן, 31 במרץ 2020

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ

על ידי:

יאיר המבורגר, יו"ר הדירקטוריון

מישל סיבוני, מנכ"ל

שאלון ממשל תאגידי¹

עצמאות הדירקטוריון			
לא נכון	נכון		
	✓	1. בכל שנת הדיווח כיהנו בתאגיד שני דירקטורים חיצוניים או יותר. בשאלה זו ניתן לענות "נכון" אם תקופת הזמן בה לא כיהנו שני דירקטורים חיצוניים אינה עולה על 90 ימים, כאמור בסעיף 363א.(ב)(10) לחוק החברות, ואולם בכל תשובה שהיא (נכון/לא נכון) תצוין תקופת הזמן (בימים) בה לא כיהנו בתאגיד שני דירקטורים חיצוניים או יותר בשנת הדיווח (ובכלל זה גם תקופת כהונה שאושרה בדיעבד, תוך הפרדה בין הדירקטורים החיצוניים השונים): דירקטור א': ישראל גלעד דירקטור ב': חוה פרידמן שפירא דירקטור ג': אודי ניסן דירקטור ד': מירי לנט שריר מספר הדירקטורים החיצוניים המכהנים בתאגיד נכון למועד פרסום שאלון זה: 4	

¹ פורסם במסגרת הצעות חקיקה לשיפור הדוחות ביום 16.3.2014.

2.		שיעור² הדירקטורים הבלתי תלויים³ המכהנים בתאגיד נכון למועד פרסום שאלון זה: 4/11. שיעור הדירקטורים הבלתי תלויים שנקבע בתקנון⁴ התאגיד⁵: בתקנון נקבע כי שיעור הדירקטורים הבלתי תלויים יהיה כהגדרת חוק החברות, לפי סעיף 21(2) לתוספת הראשונה לחוק החברות- בחברה ציבורית שיש בה בעל שליטה – יהיו שליש מבין חברי הדירקטוריון, לפחות, דירקטורים בלתי תלויים. ☐ לא רלוונטי (לא נקבעה הוראה בתקנון).	_____	_____
3.		בשנת הדיווח נערכה בדיקה עם הדירקטורים החיצוניים (והדירקטורים הבלתי תלויים) ונמצא כי הם קיימו בשנת הדיווח את הוראת סעיף 240(ב) ו-ו(ו) לחוק החברות לעניין היעדר זיקה של הדירקטורים החיצוניים (והבלתי תלויים) המכהנים בתאגיד וכן מתקיימים בהם התנאים הנדרשים לכהונה כדירקטור חיצוני (או בלתי תלוי).	✓	
4.		כל הדירקטורים אשר כיהנו בתאגיד במהלך שנת הדיווח, אינם כפופים⁶ למנהל הכללי, במשרין או בעקיפין (למעט דירקטור שהוא נציג עובדים, אם קיימת בתאגיד נציגות לעובדים). אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, הדירקטור כפוף למנהל הכללי כאמור) - יצוין שיעור הדירקטורים שלא עמדו במגבלה האמורה: _____.	✓	
5.		כל הדירקטורים שהודיעו על קיומו של ענין אישי שלהם באישור עסקה שעל סדר יומה של הישיבה, לא נכחו בדיון ולא השתתפו בהצבעה כאמור (למעט דיון ו/או הצבעה בנסיבות המתקיימות לפי סעיף 278(ב) לחוק החברות): אם תשובתכם הינה "לא נכון" -	✓	

² בשאלון זה, "שיעור" - מספר מסוים מתוך הסך הכל. כך לדוגמה 3/8.

³ לרבות "דירקטורים חיצוניים" כהגדרתם בחוק החברות.

⁴ לענין שאלה זו - "תקנון" לרבות על פי הוראת דין ספציפית החלה על התאגיד (לדוגמה בתאגיד בנקאי - הוראות המפקח על הבנקים).

⁵ חברת איגרות חוב אינה נדרשת לענות על סעיף זה.

⁶ לעניין שאלה זו - עצם כהונה כדירקטור בתאגיד מוחזק הנמצא בשליטת התאגיד, לא ייחשב כ"כפיפות", מאידך, כהונת דירקטור בתאגיד המכהן בנושא משרה (למעט דירקטור) ו/או עובד בתאגיד המוחזק שבשליטת התאגיד ייחשב כ"כפיפות" לעניין שאלה זו.

		האם היה זה לשם הצגת נושא מסוים על ידו בהתאם להוראות סעיף 278(א) סיפה : ☐ כן ☐ לא יצוין שיעור הישיבות בהם דירקטורים כאמור נכחו בדיון ו/או השתתפו בהצבעה למעט בנסיבות כאמור בס"ק א : _____.		
	✓	1. בעל השליטה (לרבות קרובו ו/או מי מטעמו), שאינו דירקטור או נושא משרה בכירה אחר בתאגיד, לא נכח בישיבות הדירקטוריון שהתקיימו בשנת הדיווח. אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, בעל שליטה ו/או קרובו ו/או מי מטעמו שאינו חבר דירקטוריון ו/או נושא משרה בכירה בתאגיד נכח בישיבות הדירקטוריון כאמור) – יצוינו הפרטים הבאים לגבי נוכחות כל אדם נוסף בישיבות הדירקטוריון כאמור : _____. זהות : _____. תפקיד בתאגיד (ככל וקיים) : _____. פירוט הזיקה לבעל השליטה (אם מי שנכח אינו בעל השליטה עצמו) : _____. האם היה זה לשם הצגת נושא מסוים על ידו : ☐ כן ☐ לא שיעור נוכחות⁷ בישיבות הדירקטוריון שהתקיימו בשנת הדיווח לשם הצגת נושא מסוים על ידו : __, נוכחות אחרת : __ ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).	6.	

⁷ תוך הפרדה בין בעל השליטה, קרובו ו/או מי מטעמו.

כשירות וכישורי הדירקטורים				
לא נכון	נכון			
	✓	7.	בתקנון התאגיד לא קיימת הוראה המגבילה את האפשרות לסיים מיידית את כהונתם של כלל הדירקטורים בתאגיד, שאינם דירקטורים חיצוניים (לעניין זה – קביעה ברוב רגיל אינה נחשבת מגבלה) ⁸ . אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, קיימת מגבלה כאמור) יצוין –	
		א.	פרק הזמן שנקבע בתקנון לכהונת דירקטור: _____.	
		ב.	הרוב הדרוש שנקבע בתקנון לסיום כהונתם של הדירקטורים: _____.	
		ג.	מנין חוקי שנקבע בתקנון באסיפה הכללית לשם סיום כהונתם של הדירקטורים: _____.	
		ד.	הרוב הדרוש לשינוי הוראות אלו בתקנון: _____.	
	✓	8.	התאגיד דאג לעריכת תוכנית הכשרה לדירקטורים חדשים, בתחום עסקי התאגיד ובתחום הדין החל על התאגיד והדירקטורים, וכן דאג לעריכת תכנית המשך להכשרת דירקטורים מכהנים, המותאמת, בין השאר, לתפקיד שהדירקטור ממלא בתאגיד. אם תשובתכם הינה "נכון" – יצוין האם התוכנית הופעלה בשנת הדיווח: כן ✓ לא	

⁸ חברת איגרות חוב אינה נדרשת לענות על סעיף זה.

9.	א. א.	בתאגיד נקבע מספר מזערי נדרש של דירקטורים בדירקטוריון שעליהם להיות בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית. אם תשובתכם הינה "נכון" - יצוין המספר המזערי שנקבע: 2.	✓	
	ב.	מספר הדירקטורים שיהיו בתאגיד במהלך שנת הדיווח - בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית⁹: 7. בעלי כשירות מקצועית¹⁰: 11. במקרה שהיו שינויים במספר הדירקטורים כאמור בשנת הדיווח, יינתן הנתון של המספר הנמוך ביותר (למעט בתקופת זמן של 60 ימים מקרות השינוי) של דירקטורים מכל סוג שיהיו בשנת הדיווח.		
10.	א.	בכל שנת הדיווח כלל הרכב הדירקטוריון חברים משני המינים. אם תשובתכם הינה "לא נכון" - יצוין פרק הזמן (בימים) בו לא התקיים האמור: _____. בשאלה זו ניתן לענות "נכון" אם תקופת הזמן בה לא כיהנו דירקטורים משני המינים אינה עולה על 60 ימים, ואולם בכל תשובה שהיא (נכון/לא נכון) תצוין תקופת הזמן (בימים) בה לא כיהנו בתאגיד דירקטורים משני המינים: _____.	✓	
	ב.	מספר הדירקטורים מכל מין המכהנים בדירקטוריון התאגיד נכון למועד פרסום שאלון זה: גברים: 9, נשים: 2.	_____	_____

⁹ לאחר הערכת הדירקטוריון, בהתאם להוראות תקנות החברות (תנאים ומבחנים לדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית ולדירקטור בעל כשירות מקצועית), התשס"ו – 2005.

¹⁰ ר' ה"ש 9.

ישיבות הדירקטוריון (וכינוס אסיפה כללית)				
לא נכון		נכון		
_____	_____	מספר ישיבות הדירקטוריון שהתקיימו במהלך כל רבעון בשנת הדיווח:		.11
		רבעון ראשון (שנת 2019): 4		
		רבעון שני: 2		
		רבעון שלישי: 4 (כולל השתלמות דירקטורים).		
		רבעון רביעי: 3		
_____	_____	לצד כל אחד משמות הדירקטורים שביצעו בתאגיד במהלך שנת הדיווח, יצוין שיעור ¹¹ השתתפותו בישיבות הדירקטוריון (בס"ק זה - לרבות ישיבות ועדות הדירקטוריון בהן הוא חבר, וכמצוין להלן) שהתקיימו במהלך שנת הדיווח (ובהתייחס לתקופת כהונתו):		.ב.
		(יש להוסיף שורות נוספות לפי מספר הדירקטורים).		

11 ר' הי"ש 2.

		טבלה המפרטת את דרישות הסעיף מצורפת כנספח א' לשאלון.							
		שם הדירקטור	שיעור השתתפותו בשיבות הדירקטוריון	שיעור השתתפותו בשיבות ועדת ביקורת ¹²	שיעור השתתפותו בשיבות הוועדה לבחינת הדוחות כספיים ¹³	שיעור השתתפות ו בשיבות ועדת תגמול ¹⁴	שיעור השתתפותו בשיבות ועדות דירקטוריון נוספות בהן הוא חבר (תוך ציון שם הוועדה)		
		¹ בשנת הדיווח קיים הדירקטוריון דיון אחד לפחות לעניין ניהול עסקי התאגיד בידי המנהל הכללי ונושאי המשרה הכפופים לו, בלא נוכחותם וניתנה להם הזדמנות להביע את עמדתם.							12.
	✓								

¹² לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.

¹³ לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.

¹⁴ לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.

הפרדה בין תפקידי המנהל הכללי ויושב ראש הדירקטוריון				
לא נכון	נכון			
	✓	בכל שנת הדיווח כיהן בתאגיד יו"ר דירקטוריון. בשאלה זו ניתן לענות "נכון" אם תקופת הזמן בה לא כיהן בתאגיד יו"ר דירקטוריון אינה עולה על 60 ימים כאמור בסעיף 363א(2) לחוק החברות, ואולם בכל תשובה שהיא (נכון/לא נכון) תצוין תקופת הזמן (בימים) בה לא כיהן בתאגיד יו"ר דירקטוריון כאמור: _____.	13.	
	✓	בכל שנת הדיווח כיהן בתאגיד מנהל כללי. בשאלה זו ניתן לענות "נכון" אם תקופת הזמן בה לא כיהן בתאגיד מנכ"ל אינה עולה על 90 ימים כאמור בסעיף 363א(6) לחוק החברות, ואולם בכל תשובה שהיא (נכון/לא נכון) תצוין תקופת הזמן (בימים) בה לא כיהן בתאגיד מנכ"ל כאמור: _____.	14.	
לא רלוונטי	לא רלוונטי	בתאגיד בו מכהן יו"ר הדירקטוריון גם כמנכ"ל התאגיד ו/או מפעיל את סמכויותיו, כפל הכהונה אושר בהתאם להוראות סעיף 121(ג) לחוק החברות ¹⁵ . ✓ לא רלוונטי (ככל שלא מתקיים בתאגיד כפל כהונה כאמור).	15.	
	✓	המנכ"ל אינו קרוב של יו"ר הדירקטוריון. אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, המנכ"ל הנו קרוב של יו"ר הדירקטוריון) –	16.	
_____	_____	א. תצוין הקרבה המשפחתית בין הצדדים: _____.		
_____	_____	ב. הכהונה אושרה בהתאם לסעיף 121(ג) לחוק החברות ¹⁶ : ☐ כן		

¹⁵ בחברת איגרות חוב – אישור בהתאם לסעיף 121(ד) לחוק החברות.

¹⁶ בחברת איגרות חוב – אישור בהתאם לסעיף 121(ד) לחוק החברות.

		☐ לא		
	✓	בעל שליטה או קרובו <u>אינו</u> מכהן כמנכ"ל או כנושא משרה בכירה בתאגיד, למעט כדירקטור. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).		
ועדת הביקורת				
לא נכון	נכון			
—	—	בועדת הביקורת <u>לא</u> כיהן בשנת הדיווח -		
	✓	א. בעל השליטה או קרובו. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).		
	✓	ב. יו"ר הדירקטוריון.		
	✓	ג. דירקטור המועסק על ידי התאגיד או על ידי בעל השליטה בתאגיד או בידי תאגיד בשליטתו.		
	✓	ד. דירקטור הנותן לתאגיד או לבעל השליטה בתאגיד או תאגיד בשליטתו שירותים דרך קבע.		
	✓	ה. דירקטור שעיקר פרנסתו על בעל השליטה. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).		

19.		מי שאינו רשאי להיות חבר בוועדת ביקורת, ובכלל זה בעל שליטה או קרובו, לא נכח בשנת הדיווח בישיבות ועדת הביקורת, למעט בהתאם להוראות סעיף 115(ה) לחוק החברות.	✓	
20.		מניין חוקי לדיון ולקבלת החלטות בכל ישיבות ועדת הביקורת שהתקיימו בשנת הדיווח היה רוב של חברי הועדה, כאשר רוב הנוכחים היו דירקטורים בלתי תלויים ואחד מהם לפחות היה דירקטור חיצוני. אם תשובתכם הינה "לא נכון" - יצוין שיעור הישיבות בהן לא התקיימה הדרישה כאמור : _____.	✓	
21.		ועדת הביקורת קיימה בשנת הדיווח ישיבה אחת לפחות בנוכחות המבקר הפנימי ורואה החשבון המבקר ובלא נוכחות של נושאי משרה בתאגיד שאינם חברי הועדה, לעניין ליקויים בניהול העסקי של התאגיד.	✓	
22.		בכל ישיבות ועדת הביקורת בה נכח מי שאינו רשאי להיות חבר הועדה, היה זה באישור יו"ר הועדה ו/או לבקשת הועדה (לגבי היועץ המשפטי ומזכיר התאגיד שאינו בעל שליטה או קרוב).	✓	
23.		בשנת הדיווח היו בתוקף הסדרים שקבעה ועדת הביקורת לגבי אופן הטיפול בתלונות של עובדי התאגיד בקשר לליקויים בניהול עסקיו ולגבי ההגנה שתינתן לעובדים שהתלוננו כאמור.	✓	
24.		ועדת הביקורת (ו/או הועדה לבחינת הדוחות הכספיים) הניחה את דעתה כי היקף עבודתו של רואה החשבון המבקר ושכר טרחתו ביחס לדוחות הכספיים בשנת הדיווח, היו נאותים לשם ביצוע עבודת ביקורת וסקירה ראויים	✓	

תפקידי הועדה לבחינת הדוחות הכספיים (להלן - הועדה) בעבודתה המקדימה לאישור הדוחות הכספיים				
נכון		לא נכון		
25.	א.	יצוין פרק הזמן (בימים) אותו קבע הדירקטוריון כזמן סביר להעברת המלצות הועדה לקראת הדיון בדירקטוריון לאישור הדוחות הכספיים : 2.		
	ב.	מספר הימים שחלפו בפועל בין מועד העברת ההמלצות לדירקטוריון למועד הדיון בדירקטוריון לאישור הדוחות הכספיים : דוח רבעון ראשון (שנת 2019) : 7. דוח רבעון שני : 14. דוח רבעון שלישי : 6. דוח שנתי : 9.		
	ג.	מספר הימים שחלפו בין מועד העברת טיוטת הדוחות הכספיים לדירקטורים למועד הדיון בדירקטוריון לאישור הדוחות הכספיים : דוח רבעון ראשון (שנת 2019) : 7. דוח רבעון שני : 7. דוח רבעון שלישי : 5. דוח שנתי : 11.		

26.	רואה החשבון המבקר של התאגיד השתתף בכל ישיבות הועדה והדירקטוריון, בה נדונו הדוחות הכספיים של התאגיד המתייחסים לתקופות הנכללות בשנת הדיווח. אם תשובתכם הינה "לא נכון", יצוין שיעור השתתפותו : _____		✓	
27.	בועדה התקיימו בכל שנת הדיווח ועד לפרסום הדוח השנתי, כל התנאים המפורטים להלן :		_____	_____
	א.	מספר חבריה לא פחת משלושה (במועד הדיון בועדה ואישור הדוחות כאמור).	✓	
	ב.	התקיימו בה כל התנאים הקבועים בסעיף 115(ב) ו-(ג) לחוק החברות (לענין כהונת חברי ועדת ביקורת).	✓	
	ג.	יו"ר הועדה הוא דירקטור חיצוני.	✓	
	ד.	כל חבריה דירקטורים ורוב חבריה דירקטורים בלתי תלויים.	✓	
	ה.	לכל חבריה היכולת לקרוא ולהבין דוחות כספיים ולפחות אחד מהדירקטורים הבלתי תלויים הוא בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.	✓	
	ו.	חברי הוועדה נתנו הצהרה עובר למינוים.	✓	
	ז.	המניין החוקי לדיון ולקבלת החלטות בוועדה היה רוב חבריה ובלבד שרוב הנוכחים היו דירקטורים בלתי תלויים ובהם דירקטור חיצוני אחד לפחות.	✓	
	אם תשובתכם הנה "לא נכון" לגבי אחד או יותר מסעיפי המשנה של שאלה זו, יצוין ביחס לאיזה דוח (תקופתי/רבעוני) לא התקיים התנאי האמור וכן התנאי שלא התקיים : _____.		_____	_____

ועדת תגמול				
לא נכון	נכון			
	✓	28.	הועדה מנתה, בשנת הדיווח, לפחות שלושה חברים והדירקטורים החיצוניים היוו בה רוב (במועד הדיון בועדה). ☐ לא רלוונטי (לא התקיים דיון).	
	✓	29.	תנאי כהונתם והעסקתם של כל חברי ועדת הגמול בשנת הדיווח הינם בהתאם לתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), התש"ס-2000.	
—	—	30.	בועדת התגמול לא כיהן בשנת הדיווח -	
	✓		א. בעל השליטה או קרובו. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).	
	✓		ב. יו"ר הדירקטוריון.	
	✓		ג. דירקטור המועסק על ידי התאגיד או על ידי בעל השליטה בתאגיד או בידי תאגיד בשליטתו.	
	✓		ד. דירקטור הנותן לתאגיד או לבעל השליטה בתאגיד או תאגיד בשליטתו שירותים דרך קבע.	

	✓	ה. דירקטור שעיקר פרנסתו על בעל השליטה. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).		
	✓	בעל שליטה או קרובו לא נכחו בשנת הדיווח בישיבות ועדת התגמול, למעט אם קבע יו"ר הועדה כי מי מהם נדרש לשם הצגת נושא מסוים.		31.
	✓	ועדת התגמול והדירקטוריון לא עשו שימוש בסמכותם לפי סעיפים 267א(ג), 272(ג) ו-272(1)(ג) לאישור עסקה או מדיניות תגמול, למרות התנגדותה של האסיפה הכללית. אם תשובתכם הנה "לא נכון" יצוין – סוג העסקה שאושרה כאמור: _____ מספר הפעמים בהן נעשה שימוש בסמכותם בשנת הדיווח: _____		32.

מבקר פנים		
לא נכון	נכון	
	✓	33. יו"ר הדירקטוריון או מנכ"ל התאגיד הוא הממונה הארגוני על המבקר הפנימי בתאגיד.
	✓	34. יו"ר הדירקטוריון או ועדת הביקורת אישרו את תכנית העבודה בשנת הדיווח. בנוסף, יפורטו נושאי הביקורת בהם עסק המבקר הפנימי בשנת הדיווח: נושאי הביקורת בקבוצת הראל נגזרים מתוכנית העבודה הרב שנתית של הראל השקעות וחברות הבנות. תכנית העבודה הרב שנתית מתבססת על סקרי סיכונים המבוצעים באופן תקופתי וכן על תוצאות ביקורות, שינויים ואירועים ארגוניים, עדכוני רגולציה וכיו"ב, בקבוצת הראל הנושאים כוללים את תחומי הפעילות השונים של הקבוצה בהם ביטוח חיים, ביטוח כללי, השקעות, פיננסים, מערכות מידע ועוד.
—	—	35. היקף העסקת המבקר הפנימי בתאגיד בשנת הדיווח (בשעות ¹⁷): בהיקף משרה מלאה.
	✓	בשנת הדיווח התקיים דיון (בועדת הביקורת או בדירקטוריון) בממצאי המבקר הפנימי.
	✓	36. המבקר הפנימי אינו בעל ענין בתאגיד, קרובו, רו"ח מבקר או מי מטעמו וכן אינו מקיים קשרים עסקיים מהותיים עם התאגיד, בעל השליטה בו, קרובו או תאגידים בשליטתם.

¹⁷ כולל שעות עבודה שהושקעו בתאגידים מוחזקים ובביקורת מחוץ לישראל, ולפי העניין.

עסקאות עם בעלי עניין			
לא נכון	נכון		
✓		37. בעל השליטה או קרובו (לרבות חברה שבשליטתו) אינו מועסק על-ידי התאגיד או נותן לו שירותי ניהול. אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, בעל השליטה או קרובו מועסק על ידי התאגיד או נותן לו שירותי ניהול) יצוין – - מספר הקרובים (לרבות בעל השליטה) המועסקים על-ידי התאגיד (לרבות חברות שבשליטתם ו/או באמצעות חברות ניהול): 4. - האם הסכמי העסקה ו/או שירותי הניהול כאמור אושרו בידי האורגים הקבועים בדין : כן ☒ לא ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה). _____.	
	✓	38. למיטב ידיעת התאגיד, לבעל השליטה אין עסקים נוספים בתחום פעילותו של התאגיד (בתחום אחד או יותר). אם תשובתכם הינה " לא נכון" – יצוין האם נקבע הסדר לתיחום פעילויות בין התאגיד ובעל השליטה בו : כן ☐ לא ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה). ☐	

נספח א'

שם הדירקטור	דירקטוריון*	ועדת ביקורת	ועדה לבחינת דוחות**	ועדת תגמול	ועדת השקעות
יאיר המבורגר	13/13	לא מכהן	לא מכהן	לא מכהן	24/29
גדעון המבורגר	12/13	לא מכהן	לא מכהן	לא מכהן	לא מכהן
יואב מנור	11/13	לא מכהן	לא מכהן	לא מכהן	לא מכהן
בן המבורגר	9/13	לא מכהן	לא מכהן	לא מכהן	לא מכהן
ישראל גלעד	13/13	6/6	4/4	3/3	לא מכהן
אודי ניסן	13/13	6/6	4/4	3/3	26/29
צ'חנובר יוסף	13/13	לא מכהן	לא מכהן	לא מכהן	לא מכהן
דורון כהן	13/13	6/6	4/4	לא מכהן	לא מכהן
חוה פרידמן שפירא	13/13	6/6	3/4	3/3	לא מכהנת
אלי דפס	12/13	5/6	3/4	לא מכהן	25/29
מירי לנט שריר	13/13	6/6	4/4	3/3	לא מכהנת

*כולל השתלמות דירקטורים

** החל מיום 1.1.2020 ועדת הביקורת משמשת גם כוועדה לבחינת נאותות הדוחות הכספיים.

יאיר המבורגר, יו"ר הדירקטוריון: _____ ישראל גלעד, יו"ר ועדת הביקורת: _____

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ

פרק 6

**דוח בדבר אפקטיביות הבקרה הפנימית
על הדיווח הכספי ועל הגילוי**

דוח שנתי בדבר אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי לפי תקנה 9ב(א):

ההנהלה, בפיקוח הדירקטוריון של הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ (להלן - התאגיד), אחראית לקביעתה והתקיימותה של בקרה פנימית נאותה על הדיווח הכספי ועל הגילוי בתאגיד.

לעניין זה, חברי ההנהלה הם:

1. מר מישל סיבוני - מנכ"ל התאגיד, מנכ"ל הראל חברה לביטוח בע"מ ויו"ר הדירקטוריון של חברות בנות בקבוצה שהינן גופים מוסדיים.
2. מר אריק פרץ, סמנכ"ל הכספים של התאגיד, משנה למנכ"ל ומנהל חטיבת כספים ומשאבים של הראל חברה לביטוח בע"מ.
3. גבי נטלי משען-זכאי, יועצת משפטית של התאגיד ושל חברות בקבוצה, משנה למנכ"ל הראל חברה לביטוח בע"מ.
4. מר סמי בבקוב, סמנכ"ל בתאגיד ומנהל תחום ההשקעות בקבוצה, משנה למנכ"ל ומנהל חטיבת השקעות בהראל חברה לביטוח בע"מ.
5. גבי אסנת מנור זיסמן, מבקרת הפנים של התאגיד ושל חברות בקבוצה.
6. מר טל קדם, מנכ"ל הראל פיננסיים אחזקות בע"מ.

בקרה פנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי כוללת בקרות ונהלים הקיימים בתאגיד, אשר תוכנו בידי המנהל הכללי ונושא המשרה הבכיר ביותר בתחום הכספים או תחת פיקוחם, או בידי מי שמבצע בפועל את התפקידים האמורים, בפיקוח דירקטוריון התאגיד, אשר נועדו לספק מידע סבירה של ביטחון בהתייחס למהימנות הדיווח הכספי ולהכנת הדוחות בהתאם להוראות הדין, ולהבטיח כי מידע שהתאגיד נדרש לגלות בדוחות שהוא מפרסם על פי הוראות הדין נאסף, מעובד, מסוכם ומדווח במועד ובמתכונת הקבועים בדין.

הבקרה הפנימית כוללת, בין השאר, בקרות ונהלים שתוכנו להבטיח כי מידע שהתאגיד נדרש לגלותו כאמור, נצבר ומועבר להנהלת התאגיד, לרבות למנהל הכללי ולנושא המשרה הבכיר ביותר בתחום הכספים או למי שמבצע בפועל את התפקידים האמורים, וזאת כדי לאפשר קבלת החלטות במועד המתאים, בהתייחס לדרישת הגילוי.

בשל המגבלות המבניות שלה, בקרה פנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי אינה מיועדת לספק ביטחון מוחלט שהצגה מוטעית או השמטת מידע בדוחות תימנע או תתגלה.

ההנהלה, בפיקוח הדירקטוריון, ביצעה בדיקה והערכה של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי בתאגיד והאפקטיביות שלה; הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי והגילוי שבוצע ע"י ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון כללה את יישום העקרונות המנחים להערכת אפקטיביות של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי והגילוי על ידי הדירקטוריון וההנהלה שפורסמו על ידי רשות ניירות ערך ביום 23 לנובמבר 2010, תוך התייחסות לרכיבי הבקרה הבאים:

לגבי החברה עצמה: מזומנים, התחייבויות פיננסיות והשקעות פיננסיות אחרות (מבוסס על המבוצע במסגרת הראל חברה לביטוח בע"מ).

לגבי הדוח המאוחד: בקרות ברמת הארגון (ELC), עריכת דוחות כספיים, ITGC (IT General Controls) - בקרות שנועדו לתמוך בניהול ובקרת פעילויות בטכנולוגית המידע ובסביבת המחשוב.

לגבי חברת בת- הראל פיננסיים אחזקות: בקרות ברמת הארגון (ELC), עריכת דוחות כספיים ו- ITGC.

לגבי הראל קרנות נאמנות: בקרות ברמת הארגון (ELC), עריכת דוחות כספיים, ITGC, נכסים לא מוחשיים, ניהול קרנות ועמידה ברגולציה והנחיות הרשות וטיפול בהיבטי הבקורות מול לשכת שירות.

לגבי הראל פקדון סחיר, שהינו תאגיד מדווח: בקרות ברמת הארגון (ELC), עריכת דוחות כספיים, ITGC ומימוש/המרת כתבי התחייבות.

לגבי הראל מימון והנפקות, שהינה תאגיד מדווח: בקרות ברמת הארגון (ELC), עריכת דוחות כספיים, ITGC וכתבי התחייבויות.

הראל חברה לביטוח בע"מ וחברות בנות של התאגיד, הינן גופים מוסדיים אשר חלות עליהם הוראות הממונה על אגף שוק הון, ביטוח וחשכון במשרד האוצר, בדבר הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית על דיווח כספי.

ביחס לחברות הבנות האמורות, ביצעה ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון בדיקה והערכה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי והאפקטיביות שלה, בהתבסס על:

- חוזר גופים מוסדיים 2010-9-7 חוזר מנובמבר 2010 "בקרה פנימית על דיווח כספי - הצהרות, דוחות וגילויים";
- חוזר גופים מוסדיים 2010-9-6 חוזר מנובמבר 2010 "אחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי - תיקון" (תיקון לחוזר גופים מוסדיים 2009-9-10);
- חוזר גופים מוסדיים 2009-9-10, חוזר מיוני 2009 "אחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי".

בהתבסס על הערכה זו, הדירקטוריון והנהלת התאגיד הגיעו למסקנה, כי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי, בהתייחס לבקרה הפנימית בגופים המוסדיים ליום 31 בדצמבר 2019 היא אפקטיבית.

בהתבסס על הערכת האפקטיביות שביצעה ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון כמפורט לעיל, הדירקטוריון והנהלת התאגיד הגיעו למסקנה, כי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי בתאגיד ליום 31 בדצמבר 2019 היא אפקטיבית.

הצהרה

אני, מישל סיבוני, מצהיר כי:

- (1) בחנתי את הדוח התקופתי של הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ (להלן - התאגיד) לשנת 2019 (להלן - הדוחות);
 - (2) לפי ידיעתי, הדוחות אינם כוללים כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בהם מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בהם, לאור הנסיבות שבהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופת הדוחות;
 - (3) לפי ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוחות משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות ותזרימי המזומנים של התאגיד לתאריכים ולתקופות שאליהם מתייחסים הדוחות;
 - (4) גיליתי לרואה החשבון המבקר של התאגיד, לדירקטוריון ולוועדות הביקורת והדוחות הכספיים של התאגיד, בהתבסס על הערכתי העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי:
 - (א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי העלולים באופן סביר להשפיע לרעה על יכולתו של התאגיד לאסוף, לעבד, לסכם או לדווח על מידע כספי באופן שיש בו להטיל ספק במהימנות הדיווח הכספי והכנת הדוחות הכספיים בהתאם להוראות הדין; וכן -
 - (ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, שבה מעורב המנהל הכללי או מי שכפוף לו במישרין או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי;
 - (5) אני, לבד או יחד עם אחרים בתאגיד:
 - (א) קבעתי בקורות ונהלים, או וידאתי קביעתם וקיומם של בקורות ונהלים תחת פיקוחי, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לתאגיד, לרבות חברות מאוחדות שלו כהגדרתן בתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010, מובא לידיעתי על ידי אחרים בתאגיד ובחברות המאוחדות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוחות; וכן -
 - (ב) קבעתי בקורות ונהלים, או וידאתי קביעתם וקיומם של בקורות ונהלים תחת פיקוחי, המיועדים להבטיח באופן סביר את מהימנות הדיווח הכספי והכנת הדוחות הכספיים בהתאם להוראות הדין, לרבות בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים;
 - (ג) הערכתי את האפקטיביות של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי, והצגתי בדוח זה את מסקנות הדירקטוריון וההנהלה לגבי האפקטיביות של הבקרה הפנימית כאמור למועד הדוחות.
- אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

מישל סיבוני

מנכ"ל

31 במרץ 2020

הצהרה

אני, אריק פרץ, מצהיר כי:

- (1) בחנתי את הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוחות של הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ (להלן - התאגיד) לשנת 2019 (להלן - הדוחות);
- (2) לפי ידיעתי, הדוחות הכספיים והמידע הכספי האחר הכלול בדוחות אינם כוללים כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בהם מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בהם, לאור הנסיבות שבהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופת הדוחות;
- (3) לפי ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוחות משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות ותזרימי המזומנים של התאגיד לתאריכים ולתקופות שאליהם מתייחסים הדוחות;
- (4) גיליתי לרואה החשבון המבקר של התאגיד, לדירקטוריון ולוועדות הביקורת והדוחות הכספיים של התאגיד, בהתבסס על הערכתי העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי:
- (א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי ככל שהיא מתייחסת לדוחות הכספיים ולמידע הכספי האחר הכלול בדוחות, העלולים באופן סביר להשפיע לרעה על יכולתו של התאגיד לאסוף, לעבד, לסכם או לדווח על מידע כספי באופן שיש בו להטיל ספק במהימנות הדיווח הכספי והכנת הדוחות הכספיים בהתאם להוראות הדין; וכן -
- (ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, שבה מעורב המנהל הכללי או מי שכפוף לו במישרין או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי;
- (5) אני, לבד או יחד עם אחרים בתאגיד:
- (א) קבעתי בקורות ונהלים, או וידאתי קביעתם וקיומם של בקורות ונהלים תחת פיקוחי, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לתאגיד, לרבות חברות מאוחדות שלו כהגדרתן בתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010, ככל שהוא רלוונטי לדוחות הכספיים ולמידע כספי אחר הכלול בדוחות, מובא לידיעתי על ידי אחרים בתאגיד ובחברות המאוחדות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוחות; וכן -
- (ב) קבעתי בקורות ונהלים, או וידאתי קביעתם וקיומם של בקורות ונהלים תחת פיקוחנו, המיועדים להבטיח באופן סביר את מהימנות הדיווח הכספי והכנת הדוחות הכספיים בהתאם להוראות הדין, לרבות בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים;
- (ג) הערכתי את האפקטיביות של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי, ככל שהיא מתייחסת לדוחות הכספיים ולמידע הכספי האחר הכלול בדוחות למועד הדוחות; מסקנותי לגבי הערכתי כאמור הובאו בפני הדירקטוריון וההנהלה ומשולבות בדוח זה.

אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

אריק פרץ

סמנכ"ל כספים

31 במרץ 2020

הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ

פרק 7

נספחים

1. הראל חברה לביטוח בע"מ - הצהרה לגבי הגילוי בדוח הכספי ודוח בדבר הבקרה הפנימית על דיווח כספי
2. הראל חברה לביטוח בע"מ - הצהרת האקטואר בענפי ביטוח כללי
3. הראל חברה לביטוח בע"מ - הצהרת האקטואר בענף ביטוח בריאות
4. הראל חברה לביטוח בע"מ - הצהרת האקטואר ביטוח חיים

נספח 1

הראל חברה לביטוח בע"מ - הצהרה לגבי הגילוי בדוח הכספי ודוח בדבר הבקרה הפנימית על
דיווח כספי

הצהרה (certification)

אני הח"מ, מישל סיבוני, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של הראל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "חברת הביטוח") לשנת 2019 (להלן: "הדוח").
 2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.
 3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של חברת הביטוח למועדים ולתקופות המכוסים בדוח.
 4. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולבקרה הפנימית על דיווח כספי של חברת הביטוח; וכן-
 - (א) קבענו בקורות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקורות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברת הביטוח, לרבות חברות מאוחדות שלה, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בחברת הביטוח ובאותן חברות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;
 - (ב) קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי, או פיקחנו על קביעת בקרה פנימית על דיווח כספי, המיועדת לספק מידה סבירה של ביטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לתקני דיווח בינלאומיים (IFRS) ולהוראות הממונה על שוק ההון;
 - (ג) הערכנו את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של חברת הביטוח והצגנו את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן-
 - (ד) גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי; וכן-
 5. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולוועדת הביקורת של הדירקטוריון של חברת הביטוח, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:
 - (א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של חברת הביטוח לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן-
 - (ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי.
- אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

מישל סיבוני
מנהל כללי

31 במרץ 2020

¹ כהגדרתם בהוראות חוזר גופים מוסדיים לעניין בקרה פנימית על דיווח כספי – הצהרות, דוחות וגילויים.

הצהרה (certification)

אני הח"מ, אריק פרץ, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של הראל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "חברת הביטוח") לשנת 2019 (להלן: "הדוח").
 2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.
 3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של חברת הביטוח למועדים ולתקופות המכוסים בדוח.
 4. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולבקרה הפנימית על דיווח כספי¹ של חברת הביטוח; וכן-
 - (א) קבענו בקורות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקורות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברת הביטוח, לרבות חברות מאוחדות שלה, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בחברת הביטוח ובאותן חברות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;
 - (ב) קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי, או פיקחנו על קביעת בקרה פנימית על דיווח כספי, המיועדת לספק מידה סבירה של ביטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לתקני דיווח בינלאומיים (IFRS) ולהוראות הממונה על שוק ההון;
 - (ג) הערכנו את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של חברת הביטוח והצגנו את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן-
 - (ד) גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי; וכן-
 5. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולוועדת הביקורת של הדירקטוריון של חברת הביטוח, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:
 - (א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של חברת הביטוח לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן-
 - (ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי.
- אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

אריק פרץ
משנה למנכ"ל
ומנהל חטיבת כספים ומשאבים

31 במרץ 2020

¹ כהגדרתם בהוראות חוזר גופים מוסדיים לעניין בקרה פנימית על דיווח כספי – הצהרות, דוחות וגילויים.

דוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר הבקרה הפנימית על דיווח כספי

ההנהלה, בפיקוח הדירקטוריון, של הראל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "חברת הביטוח") אחראית לקביעתה וקיומה של בקרה פנימית נאותה על דיווח כספי. מערכת הבקרה הפנימית של חברת הביטוח תוכננה כדי לספק מידה סבירה של ביטחון לדירקטוריון ולהנהלה של חברת הביטוח לגבי הכנה והצגה נאותה של דוחות כספיים המפורסמים בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) והוראות הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון. ללא תלות בטיב רמת התכנון שלהן, לכל מערכות הבקרה הפנימית יש מגבלות מובנות. לפיכך גם אם נקבע כי מערכות אלו הינן אפקטיביות הן יכולות לספק מידה סבירה של בטחון בלבד בהתייחס לעריכה ולהצגה של דוח כספי.

ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון מקיימת מערכת בקורות מקיפה המיועדת להבטיח כי עסקאות מבוצעות בהתאם להרשאות ההנהלה, הנכסים מוגנים, והרישומים החשבונאיים מהימנים. בנוסף, ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון נוקטת צעדים כדי להבטיח שערוצי המידע והתקשורת אפקטיביים ומנטרים (monitor) ביצוע, לרבות ביצוע נהלי בקרה פנימית.

הנהלת חברת הביטוח בפיקוח הדירקטוריון העריכה את אפקטיביות הבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2019, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במודל הבקרה הפנימית של COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission). בהתבסס על הערכה זו, ההנהלה מאמינה (believes) כי ליום 31 בדצמבר 2019, הבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי הינה אפקטיבית.

יו"ר הדירקטוריון:	יאיר המבורגר	(חתימה)
מנכ"ל:	מישל סיבוני	(חתימה)
משנה למנכ"ל ומנהל חטיבת כספים ומשאבים:	אריק פרץ	(חתימה)

תאריך אישור הדוח: 31 במרץ 2020

נספח 2

הראל חברה לביטוח בע"מ - הצהרת האקטואר בענפי ביטוח כללי

הצהרת האקטואר בענפי ביטוח כללי

פרק א' - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי הראל חברה לביטוח בע"מ להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בענפי ביטוח כללי עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן-ההפרשות) הראל חברה לביטוח בע"מ ליום 31 בדצמבר 2019, כפי שמפורט להלן.

אני עובד שכיר של המבטח. אינני בעל עניין במבטח, בחברת בת שלו או בחברה קשורה ואין לי קשרים עסקיים עם המבטח, עם בעל עניין בו או עם בן משפחה של בעל עניין בו או עם חברת בת שלו או חברה קשורה אליו. כמו כן, אינני עובד או יועץ קבוע של חברת בת של המבטח או של חברה הקשורה למבטח או של גורם אחר המספק למבטח שירותים שונים.

התמניתי לתפקיד ביום 1 באוגוסט 2003.

פרק ב' - היקף חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים.

בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדו"ח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות בסעיף ו' להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

ד. לצורך חישוב השייר, ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח משנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

1. ההפרשה שחושבה בגין הסדר ביטוח שיורי (הפול) התבססה על החישוב שבוצע על ידי הפול.

2. ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל בוצעה על ידי, למעט בענף בנקים למשכנתאות בו התבססה ההפרשה על החישוב שבוצע על ידי המבטחים המובילים של הביטוחים המשותפים.

3. לא נלקח בחשבון העדר מתאם בין הענפים השונים לצורך הפחתת סך ההפרשה הכוללת בגין תביעות תלויות עבור כל הענפים הכלולים בהערכת.

ו. להלן הערכת סכום ההפרשות ליום 31 בדצמבר 2019 :

ההפרשה ברוטו (מיליוני ₪)	ההפרשה בשייר (מיליוני ₪)		
		תביעות תלויות	
		ענפים שאינם מקובצים :	(1.א)
13	89	מקיף דירות כולל בנקים למשכנתאות	
197	205	רכב רכוש	
2,464	2,581	רכב חובה	
627	668	אחריות מעבידים	
393	1,125	אחריות כלפי צד ג'	
2,125	3,398	אחריות מקצועית (כולל אחריות רופאים ואחריות מנהלים)	
41	111	אחריות למוצרים פגומים	
5,859	8,178	סה"כ ענפים שאינם מקובצים	
5,882	8,348	סה"כ ענפים שאינם מקובצים וענפים מקובצים*	(1.ב)
146	146	הוצאות עקיפות בגין כל הענפים בהם עוסקת החברה בביטוח כללי	(2.ו)
426	522	פרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות**	
		פרמיה בחסר	(3.ו)
***	לא נדרש להצהיר	רכב חובה	
אין	לא נדרש להצהיר	רכב רכוש	
אין	לא נדרש להצהיר	מקיף דירות	
5,602	7,972	סה"כ התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי המחושבות לפי הערכה אקטוארית	

*ענפים מקובצים כוללים: אובדן רכוש, מקיף בתי עסק, הנדסי, חקלאי, מטענים והובלות כלי תיסי וכלי שיט.

**בענף רכב חובה ובענפי חבויות חישוב העתודה לתביעות תלויות וההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן כולל בתוכו את מלוא החשיפה בגין כל שנות החיתום, ולכן כולל את ההפרשה בגין סיכונים שטרם חלפו, בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

*** בענף רכב חובה, פרמיה בחסר בשייר בסך 6.8 מיליוני ₪ כבר כלולה בתביעות התלויות.

פרק ג' - חוות הדעת

חוות דעת חיובית

אני מצהיר ומאשר כי בענפים הבאים: מקיף דירות (כולל בנקים למשכנתאות), רכב רכוש, רכב חובה, אחריות מעבידים, אחריות כלפי צד ג', אחריות מקצועית (כולל אחריות מנהלים ואחריות רופאים) אחריות למוצרים פגומים, אובדן רכוש, מקיף בתי עסק, הנדסי, חקלאי, מטענים והובלות, כלי טייס וכלי שייט ועסקים נכנסים:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
 - א. הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א – 1981;
 - ב. הוראות והנחיות הממונה על שוק ההון;
 - ג. עמדת הממונה בנושא חישוב עתודות בביטוח כללי;
 - ד. כללים אקטואריים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות לתביעות תלויות המפורטות בפרק ב', בגין הענפים שאינם מקובצים, מקיף דירות (כולל בנקים למשכנתאות), רכב רכוש, רכב חובה, אחריות מעבידים, אחריות כלפי צד ג', אחריות מקצועית (כולל אחריות מנהלים ואחריות רופאים) ואחריות למוצרים פגומים, מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות, המוגדרות לעיל, בכל ענף שפורט בנפרד, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
5. סך ההפרשות לתביעות תלויות המפורטות בפרק ב', מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות בענפים המקובצים ושאינם מקובצים בכללותם, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
6. ההפרשה להוצאות עקיפות המפורטות בפרק ב', מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הוצאות עקיפות ליישוב התביעות, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
7. ההפרשות לפרמיה בחסר המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הפער בין הסיכונים שטרם חלפו והפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר (ככל שקיים) בענפים שפורטו, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' - הערות, הבהרות

אי-וודאות סטטיסטית

ישנה אי-וודאות סטטיסטית מובנית בתהליך החישוב האקטוארי. לכן, גם אם אין שינוי בהתפלגות התביעות, העלות הסופית של התביעות עשויה להיות שונה מהערכה האקטוארית, וזאת על אף שבהערכה האקטוארית נלקחו בחשבון התנודתיות והשונות של החישוב עצמו.

חשיפה להתפתחויות ולשינויים עתידיים

יתרה מזאת, בעתיד יתכנו שינויים שונים, בסיכונים, בהתנהגות המבוטחים, בגורמים חברתיים וסביבתיים, בפסיקות ותקדימים בבתי-המשפט ושינויים כלכליים אשר לא ניתן לחזות אותם מראש, ואינם בשליטתו של המבטח. כל אלו עשויים להשפיע על ההערכה האקטוארית ועל העלות הסופית של התביעות.

אחריות מקצועית רופאים

תת-ענף זה מאופיין על ידי טיפול ממושך בתביעה והדבר מגדיל את אי-הוודאות והסטייה האפשרית הקיימים בניתוח אקטוארי. בקביעת ההפרשה להוצאות עקיפות נלקחה בחשבון גם העובדה שהטיפול בתביעות נעשה ע"י גורמים חיצוניים.

ענפים שלא נכללו בהערכה אקטוארית

הערכה אקטוארית היא תהליך סטטיסטי בו התאמת המודל הסטטיסטי כפופה לרף מסוים של נתונים היסטוריים מספקים לפי קבוצות הומוגניות. בענפי הביטוח הבאים, לא ניתן לבצע הערכה אקטוארית עקב הסיבות המפורטות:

בענף קבלנים השונות הגדולה בכסויים, בסוג ובגובה התביעות ביחס לגודל הענף לא מאפשרת חלוקה לקבוצות הומוגניות מספיק גדולות.
בענפים נזקי טבע, טרור, ערבויות מכר וענפים נכנסים אחרים התיק קטן ואין מספיק נתונים היסטוריים לביסוס מודל אקטוארי.

המלצות ועדת וינוגרד / ועדת קמיניץ

המלצות ועדת וינוגרד בנושא ריבית היוון לצורך חישוב תגמולים מביטוח לאומי נלקחו בחשבון בהערכות האקטואריות.

על פי בקשת בית המשפט העליון, בחודש אפריל 2018 הוקמה ועדה בין משרדית בראשות מר ארז קמיניץ, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה (משפט אזרחי) לבחינת סוגיית ההיוון בפיצוי הנזיקין על כל השלכותיה ("ועדת קמיניץ") בחודש יוני 2019 פורסמו מסקנותיה הסופיות של ועדת קמיניץ, במסגרתן נקבע, בין היתר, שיעור היוון אחיד של 3% (התשואה

הניתנת באפיקי השקעה בסיכון נמוך), וכן נקבע מנגנון קשיח לעדכון ריבית ההיוון שיעשה, במידת הצורך בידי החשב הכללי. לשם כך החליטה ועדת קמיניץ על קביעת "רצועת ניוד" של $\pm 1\%$ עם שיעור ההיוון האחיד 3% באמצעה. חריגה מרצועת הניוד תפעיל עדכון כמעט אוטומטי של ריבית ההיוון. לצורך הבחינה האם התרחשה חריגה מ"רצועת הניוד" יבחן החשב הכללי אחת לשנתיים מהי התשובה המתקבלת מהשקעה באג"ח קונצרני AA לתקופה של 25 שנים, כאשר אם במשך חצי השנה האחרונה שלפני מועד הבחינה תחרוג התשובה ביותר מ- $\pm 1\%$, יופעל העדכון כאמור.

ביום 24 ביוני 2019 התקיים דיון בבית המשפט העליון במסגרתו הציע בית המשפט כי (1) ריבית ההיוון לפי תקנות המל"ל תעמוד על 3% (2) יותקנו תקנות על-ידי שר האוצר לפיהן המל"ל יקבל מהמבטחים סכום קבוע, אשר מביא בחשבון ריבית היוון של 3% (3) עד לתיקון תקנות ההיוון של המל"ל, חברות הביטוח החברות באיגוד נכונות לקבל עליהן את הצעת בית המשפט, לפיה גמלאות המל"ל ינוכו מן הפיצויים שהן ישלמו לניזוקים לפי שיעור הריבית המשמש להיוון הפיצויים, קרי, 3% - וזאת לעניין תביעות שטרם ניתן בהן פסק דין וכל עוד ריבית ההיוון לפי תקנות המל"ל עומדת על 2%

ביום 8 באוגוסט, 2019 התקבלה החלטת בית המשפט העליון ביחס לריבית ההיוון של הפיצויים בנוזקי גוף בנוזקין לפיה שיעור ההיוון האמור ימשיך לעמוד על 3% וזאת עד להכרעה אחרת של המחוקק ואלא אם יוכח צורך בשינויים בהתאם למנגנון אשר הוצע לשם כך בדוח ועדת קמיניץ כדלעיל. בעקבות ההחלטה נרשם בתקופת בדוח בדו"חות הכספיים של 30/6/2019 קיטון בהתחייבויות הביטוחיות בסך של כ-260 מיליוני ש"ח בשייר לפני מס מתוכן בענף רכב חובה סך של כ-158 מיליוני ש"ח בשייר ובענף חבויות אחרות סך של כ-102 מיליוני ש"ח בשייר.

ביום 18 באוגוסט 2019 הוגשה בקשה על ידי התובע להארכת המועד להגשת עתירה לדיון נוסף בסוגיה.

שינוי מנגנון ההתחשבות בין המוסד לביטוח לאומי לחברות הביטוח

ביום 18 בינואר 2019 פורסם תזכיר חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנת 2019), התשע"ח-2019, במסגרתו שינוי מנגנון התחשבות בין המוסד לביטוח לאומי לבין חברות הביטוח לגבי תאונות דרכים, כך שתבוטל זכות השיבוב הקיימת למוסד בגין תאונות דרכים, וייקבע הסדר התחשבות כולל במסגרתו יועבר מדי שנה למוסד סכום קבוע מחברות הביטוח. שר האוצר יקבע בתקנות הוראות לעניין הסכום שיועבר למוסד לביטוח לאומי.

ביחס לתאונות דרכים שהתרחשו בין התאריכים 1 בינואר 2014 ועד 31 בדצמבר 2018 ואשר טרם הוגשה לגביהן תביעה או דרישה מצד המוסד עד ליום 1 בינואר 2019, יקבע שר האוצר בתקנות, סכום חד פעמי כולל שישלמו חברות הביטוח למוסד בגין התביעות או הדרישות כאמור, פריסתו, ואת הסכום שעל כל חברת ביטוח לשלם מתוך הסכום האמור. לא ידוע בשלב זה מה הסכום שהחברה אמורה להעביר למוסד לביטוח לאומי אך בסעיף תביעות התלויות (בענף רכב החובה) מגולמת הפרשה המבוססת על ניסיון העבר.

עמדת המפקח - נוהג המיטבי

עמדת הממונה בנושא הנוהג המיטבי לחישוב עתודות בביטוח כללי קובעת, בין היתר, כי "עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח" כפי שנדרש בפרק ג' לעיל, פירושה כי קיים סיכוי סביר למדי כי העתודה שנקבעה בשייר תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח. בענפי ביטוח חובה ובענפי החבויות הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכוון לאומדן הסתברות של לפחות 75%. ריבית ההיוון המתאימה היא על פי עקום ריבית חסרת סיכון המותאם לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות. כמו כן, יש להתחשב באופן שערך הנכסים בדוחות הכספיים העומדים כנגד ההתחייבויות.

הממונה ציין כי ככל שישנן מגבלות בניתוח הסטטיסטי של גורמי הסיכון והמרווח הנדרש, יפעיל האקטואר שיקול דעת וייתכן שימוש בשיטות אקטואריות מקובלות. הממונה אף ציין כי במועד פרסום העמדה קיימת מגבלה לנתח את הסיכון הסיסטמי באופן סטטיסטי.

בהיעדר מודלים סטטיסטיים מתאימים, חישוב הסיכון הסיסטמי דורש רמה גבוהה של שיקול דעת בהתייחס לרמת ההשפעה הפוטנציאלית של גורמים העלולים להתרחש ולהשפיע בעתיד על גובה ההתחייבות מזוויות שונות. ככל שיכולתי, הפעלתי שיקול דעת בקבלת ההחלטות עבור האומדן לסיכון זה. מובן שקיימת דרגה גבוהה של סובייקטיביות בהערכתי ולפיכך, אקטואר אחר הפועל תחת אותן הנסיבות, עשוי להגיע לאומדן שונה ואף שונה מהותית עבור אותה רמת בטחון של 75%.

השפעת הנוהג המיטבי בהתחשב בירידה של עקום הריבית חסרת הסיכון בתקופת הדו"ח, ובפער בין השווי ההוגן והערך בספרים של הנכסים הלא סחירים, הביאה לגידול בהתחייבויות הביטוחיות בענפי החבויות ובענף רכב החובה בסך של כ- 183 מיליון ש"ח בשייר לפני מס.

31 במרץ 2020

תאריך

ג'פרי כהן F.I.A., F.I.L.A.A

נספח 3

הראל חברה לביטוח בע"מ - הצהרת האקטואר בענף ביטוח בריאות

הצהרת האקטואר בענפי ביטוח בריאות

פרק א' - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי הראל חברה לביטוח בע"מ (להלן - המבטח) להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח בריאות עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן - ההפרשות) הראל חברה לביטוח בע"מ ליום 31 בדצמבר 2019, כפי שמפורט להלן.

אני עובד שכיר של המבטח. אין לי קשרים עסקיים עם בעל עניין במבטח או עם בן משפחה של בעל עניין במבטח או חברה בת של המבטח או עם חברה קשורה למבטח. כמו כן, למעט האמור להלן, אינני עובד או יועץ קבוע של חברה בת של החברה או של חברה הקשורה לחברה או של גורם אחר המספק לחברה שירותים שונים.

את המינוי לאקטואר ממונה קיבלתי ביום 7 באפריל 2013.

פרק ב' - היקף חוות הדעת האקטוארית

1. חוות הדעת האקטוארית

לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוואתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים :

ההפרשה שחושבה בגין עסקים נכנסים מחברת Interasco לא בוצעה על ידי ואיננה מהותית. ההפרשה שחושבה בגין עסקים נכנסים מחברת כלל חברה לביטוח בע"מ התבססה על חישוב שנתקבל מאקטואר חברת כלל.

לעניין זה, "עסקים נכנסים" כהגדרתם בתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה – 1984.

2. נתוני הערכה של חוות הדעת האקטוארית

א. להלן הערכת סכום ההפרשות (באלפי ש"ח), הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר

הפרשות ברוטו

ענף	סוג	פרט **	קבוצתי **	סה"כ
חיים (ללא סיעוד)	תנאי חזרה הביטוח *	28,118	-	28,118
	הוצאות עקיפות	-	-	-
	תביעות תלויות כולל IBNR	63,085	-	63,085
	סה"כ חיים	91,203	-	91,203
בריאות	תנאי חזרה הביטוח *	835,632	105,986	941,618
	הוצאות עקיפות	10,769	6,915	17,684
	תביעות תלויות כולל IBNR	423,674	380,653	804,327
	סה"כ בריאות	1,270,075	493,554	1,763,629
סה"כ		1,361,278	493,554	1,854,832

הפרשות בשייר

ענף	סוג	פרט **	קבוצתי **	סה"כ
חיים (ללא סיעוד)	תנאי חזרה הביטוח *	28,118	0	28,118
	הוצאות עקיפות	0	0	0
	תביעות תלויות כולל IBNR	49,050	0	49,050
	סה"כ חיים	77,168	0	77,168
בריאות	תנאי חזרה הביטוח *	832,735	105,986	938,721
	הוצאות עקיפות	10,769	6,915	17,684
	תביעות תלויות כולל IBNR	405,732	350,401	756,133
	סה"כ בריאות	1,249,236	463,302	1,712,538
סה"כ		1,326,404	463,302	1,789,706

* כולל רווחיות עתידית אשר יוחסה להתחייבויות בעקבות רכישת תיק אליהו בשנת 2013.

** הנתונים אינם כוללים פרמיה לא מרווחת בסך כ-139 מיליון ש"ח בברוטו וכ-111 מיליון ש"ח בשייר.

ב. השפעת שינויים על ההפרשות

1. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון, סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס העתודות אינו מהותי עבור עסקים המדווחים בעסקי ביטוח בריאות.

עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון, סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס העתודות אינו מהותי עבור עסקים המדווחים בעסקי ביטוח חיים (ללא סיעוד).

2. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון, סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים עבור עסקים המדווחים בעסקי ביטוח בריאות: קיטון של כ- 112 מיליון ₪ כמפורט בהמשך בפרק ד'.

עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון, סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים עבור עסקים המדווחים בעסקי ביטוח חיים (ללא סיעוד), אינו מהותי.

פרק ג' - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בתת ענפי ביטוח הבריאות הבאים, הוצאות רפואיות, עובדים זרים, מחלות קשות, שיניים, נסיעות לחו"ל ותאונות אישיות:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:

א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א – 1981 והתקנות לפיו;

ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;

ג. כללים אקטוארים מקובלים.

2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.

3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.

4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח בריאות השייכים לתתי ענפי ביטוח הבריאות שפורטו לעיל, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' - הערות, הבהרות

מגבלות סטטיסטיות

ישנה אי-וודאות סטטיסטית מובנת בתהליך החישוב האקטוארי. לכן, גם אם אין שינוי בהתפלגות התביעות, העלות הסופית של התביעות עשויה להיות שונה מההערכה האקטוארית, וזאת על אף שבהערכה האקטוארית נלקחו בחשבון התנודתיות והשונות של החישוב עצמו.

חשיפה להתפתחויות ולשינויים עתידיים

בביטוח בריאות ישנה אי-וודאות בתחזית עלות התביעות המושפעת ממספר פרמטרים שלא ניתנים לחיזוי מראש, כגון: שינוי בתמותה, שינוי בתחלואה, ביטולים, שינויים בסל הבריאות, אינפלציה רפואית, מדיניות האוצר, מדיניות מבטחי משנה וגורמים חברתיים וסביבתיים.

השינויים המהותיים

א. החברה עדכנה את הנחת התמותה בענף הוצאות רפואיות, בעקבות חוזר ביטוח 2019-1-10 שענינו "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ועדכון מודל שיפורי תמותה לחברות ביטוח ולקרנות הפנסיה". כתוצאה מכך, חל גידול ביתרת העתודות ברוטו בסך של כ- 28 מיליוני ₪.

ב. החברה עדכנה את הנחת התחלואה בענף הוצאות רפואיות, בעקבות ביצוע מחקר בשנת 2019. כתוצאה מכך, חל קיטון בעתודות בסך של כ- 140 מיליוני ₪.

31 במרץ 2020

תאריך

יונתן ברודי F.I.L.A.A

נספח 4

הראל חברה לביטוח בע"מ - הצהרת האקטואר ביטוח חיים

הצהרת האקטואר ביטוח חיים

פרק א' - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי הראל חברה לביטוח בע"מ (להלן המבטח) להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח חיים עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – ההפרשות) ליום 31 בדצמבר 2019, כפי שמפורט להלן.

אני עובד שכיר של המבטח. אינני בעל עניין במבטח, בחברה בת שלו או בחברה קשורה ואין לי קשרים עסקיים עם המבטח, עם בעל עניין בו או עם בן משפחה של בעל עניין בו או עם חברת בת שלו או חברה קשורה אליה. כמו כן, אינני עובד או יועץ קבוע של חברה בת של המבטח או של חברה הקשורה למבטח או של גורם אחר המספק למבטח שירותים שונים.

מוניתי לתפקיד על ידי המבטח ביום 22 ביוני 2017.

פרק ב' - היקף חוות הדעת האקטוארית

1. היקף חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניין הבא:

אין למבטח עסקים נכנסים. לעניין זה, "עסקים נכנסים" כהגדרתם בתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה – 1984.

עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל, חישוב העתודה התבסס על החישוב שבוצע על ידי האקטוארים של המבטחים המובילים.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. בטפסים 12 א' ו-12 ב' המצורפים מפורטים סכומי ההפרשות, באלפי ₪, הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר, כדלהלן:

(1) הפרשה לתביעות תלויות (תביעות שאירעו אך טרם שולמו במלואן, בין אם אושרו ובין אם לאו, למעט תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי, אובדן כושר עבודה והכנסה למשפחה) וללא ההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח).

(2) הפרשה (עתודה) הנובעת מתנאי חוזה הביטוח בביטוח חיים בנפרד, לרבות:

(א) עתודה לתכנית עם צבירה;

(ב) הפרשה הנדרשת כאשר חלק מהפרמיה הנגבית בשנים המוקדמות של החוזה מיועדת למתן כיסוי עתידי במועד מאוחר יותר, כגון: הפרשה בגין פרמיה קבועה, ברות ביטוח והמשכיות;

(3) חלק העתודה בגין תביעות בתשלום, לרבות תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי, אובדן כושר עבודה והכנסה למשפחה.

(4) השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה – לאחר בדיקה הגעתי למסקנה שקיים צורך בהשלמה של כ- 720 מיליון ₪ בביטוח חיים וכ- 425 מיליון ₪ בביטוח סיעודי.

(5) הפרשות נוספות לפי הוראות המפקח, כגון: חישוב העתודות לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים על פי חוזר ביטוח 2013-1-2, מיום 6 במרץ 2013.

ב. השפעת השינויים המפורטים להלן על ההפרשות, הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר:

(1) עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון – סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה: לא נדרשת התאמה כזאת.

(2) עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון – סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות: גידול בסך של כ- 578 מיליון ₪ בעתודות ברוטו.

פרק ג' - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בענף ביטוח חיים :

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי :

א. הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), תשמ"א – 1981 התקנות לפיו ;

ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח ;

ג. כללים אקטוארים מקובלים.

2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.

3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.

4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח חיים, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' - הערות והבהרות

1. הערות והבהרות

א. הרווחיות העתידית בתיק ביטוח החיים שנרכש מאליהו חברה לביטוח בע"מ הופחתה מסכום העתודה שחושבה על ידי. לא בוצעו התאמות נוספות בהתחייבויות הביטוחיות שחושבו על ידי.

ב. פרטים אודות סוגי העתודות, שיעורי ריבית וכו' נכללים בביאורים לדוחות הכספיים.

ג. הרכב הנתונים, שמופיע בטפסים 12 א' ו- 12 ב', מבוסס על הפרדת מרכיבי הפוליסות (כיסויים הנמכרים בפוליסה). הרכב זה אינו בהכרח מתאים להרכב המופיע בדוחות הכספיים של החברה ובביאורים, הואיל והרכב זה מבוסס על נתונים ברמת הפוליסה.

ד. בטפסים מוצגות סה"כ ההתחייבויות, ללא חברות בת, בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ולפני הורדת ההתחייבויות בגין ביטוח לעובדי החברה, הורדה הנדרשת בהתאם לסעיף 4 (ב), IFRS 4.

ה. מגבלות סטטיסטיות

ישנה אי-וודאות סטטיסטית מובנת בתהליך החישוב האקטוארי. לכן, גם אם אין שינוי בהתפלגות התביעות, העלות הסופית של התביעות עשויה להיות שונה מהערכה האקטוארית, וזאת על אף שנלקחו בחשבון התנודתיות והשונות של החישוב עצמו.

ו. חשיפה להתפתחויות ולשינויים עתידיים

בעתיד יתכנו התפתחויות ושינויים בכל הקשור לשוק הביטוח בישראל, עקב שינוי רגולציה, החלטות בתי דין, התפתחויות טכנולוגיות ושינויים חברתיים או סביבתיים, שלא ניתנים לחיזוי ועשויים להשפיע על ההערכה האקטוארית של ההפרשות. ישנה אי-וודאות בתחזית עלות התביעות שמושפעות

מכמה פרמטרים שלא ניתן לחזות מראש כמו: שינוי בתמותה ו/או תחלואה, ביטולים, שינויים בסל הבריאות ואינפלציה רפואית, מדיניות האוצר, מדיניות מבטחי משנה, גורמים חברתיים וסביבתיים.

2. השינויים המהותיים

בתקופת הדוח התרחשו השינויים הבאים:

- א. החברה עדכנה את הנחת הביטולים בענף חיים, בעקבות ביצוע מחקר בשנת 2019. כתוצאה מכך, חל גידול בעתודות ברוטו בסך של כ- 27 מיליוני ₪.
- ב. החברה עדכנה את הנחת התמותה בענף חיים, בעקבות חוזר ביטוח 10-1-2019 שענינו "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ועדכון מודל שיפורי תמותה לחברות ביטוח ולקרנות הפנסיה". כתוצאה מכך, חל גידול בעתודות ברוטו בסך של כ- 91 מיליוני ₪.
- ג. החברה עדכנה את הנחת התמותה בענף סיעוד, בעקבות חוזר ביטוח 10-1-2019 שענינו "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ועדכון מודל שיפורי תמותה לחברות ביטוח ולקרנות הפנסיה". כתוצאה מכך, חל קיטון בעתודות ברוטו בסך של כ- 98 מיליוני ₪.
- ד. החברה עדכנה את הנחת הריבית בענף סיעוד, בעקבות ירידת הריבית במשך בשנת 2019. כתוצאה מכך, חל גידול בעתודות ברוטו בסך של כ- 558 מיליוני ₪.

חתימה

יונתן ברודי F.I.L.A.A.
שם האקטואר הממונה

31/03/2020
תאריך

מצ"ב:

טופס 12 א': תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - ברוטו
טופס 12 ב': תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל – בשייר

טופס 12א'

תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - ברוטו

שם החברה: הראל חברה לביטוח בע"מ

נתונים ברוטו

31/12/19

באלפי ₪

כיסויים (אחרים 1)	סיעודי		אכ"ע	סיכון מוות טהור או מרכיב סיכון מוות בפוליסה		חיסכון טהור או מרכיב החיסכון (פוליסות (עדיף, מסלול)		חיסכון וסיכון מוות (קלאסי, מסורתי)		סה"כ	
	קבוצתי	פרט		קבוצתי	פרט	משתתף	מבטיח תשואה	משתתף	מבטיח תשואה		
6	5ב	5א	4	3ב	3א	2ב	2א	1ב	1א		
81,434	0	0	0	81,816	121,328	92,789	6,641	6,257	17,983	408,248	1 תביעות תלויות
115,216	5,235,838	4,438,686	1,793,319	83,403	249,050	59,371,119	8,737,403	1,078,065	2,209,264	83,311,362	2 עתודה (סה"כ שורות 1א עד 6)
1,571	0	0	7,471	0	2,228	178,104	4,556,050	8,535	1,473,468	6,227,428	1א2 פוליסות הכוללות
6,305	0	0	72,536	0	4,602	20,798,514	0	997,973	0	21,879,930	מרכיב חיסכון (לרבות נספחים)
3,871	0	0	122,804	0	11,273	35,112,853	30,218	67	0	35,281,086	2א2 פוליסות שהונפקו עד שנת 1990
11,747	0	0	202,812	0	18,103	56,089,471	4,586,268	1,006,576	1,473,468	63,388,444	פוליסות שהונפקו בין השנים 1991-2003
103,469	1,961,208	3,278,565	133,161	83,403	230,094	0	0	0	0	5,789,899	3א2 לפי מועד הנפקת
0	3,274,630	735,256	1,457,347	0	853	2,882,312	2,869,191	57,495	624,044	11,901,127	4א2 הפוליסה:
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2ב פוליסות שאינן כוללות מרכיב חיסכון
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3 חלק העתודה בגין תביעות בתשלום
0	0	424,865	0	0	0	0	720,166	0	0	1,145,032	4 השתתפות ברווחים
0	0	0	0	0	0	399,336	561,778	13,995	111,752	1,086,860	5 השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6 אחר
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7 עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל
(1) כיסויים אחרים, לרבות: נמיות, כפל תאונה וכד'											
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8א השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים חדשים
0	6,825	453,366	0	0	0	55,731	43,146	1,234	18,192	578,494	1ב8 שינויים בהנחות
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2ב8 שינויים בשיטות
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3ב8 הבדלים בגובה הפרמיה
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4ב8 שינויים קיימים

טופס 12ב'

תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - בשייר

שם החברה: הראל חברה לביטוח בע"מ

31.12.2019

באל גימ

מנכ"ל בשייר

כיסויים (אחרים 1)	סיעודי		אכ"צ	סיכון מוות טרור או מרכיב סיכון מוות בפוליסה		חסכון טרור או מרכיב החיסכון בפליסות (עד יף, מסלול)		חסכון וסיכון מוות (קלאסי, מסורתי)		ס ה"כ	
	קבוצתי	פרט		קבוצתי	פרט	משתתף	מבטיח תשאה	משתתף	מבטיח תשאה		
6	5ב	5א	4	3ב	3א	2ב	2א	1ב	1א		
63,841	0	0	0	81,816	115,964	92,215	6,641	6,257	17,198	383,932	1 תביעות תלויות
105,302	5,050,420	3,756,836	1,619,765	83,403	245,365	59,370,529	8,737,225	1,078,047	2,209,059	82,255,950	2 עתודה (ס"כ שירות 1א עד 6
1,571	0	0	7,471	0	2,228	178,104	4,556,050	8,535	1,473,468	6,227,428	1א2 פוליסות החללות פוליסות שהונפקו עד שנת 1990
6,305	0	0	72,536	0	4,602	20,798,514	0	997,973	0	21,879,930	2א2 מרכיב חסכון (לרבות ספחים) 2003 פוליסות שהונפקו בין השנים 1991 -
3,871	0	0	122,804	0	11,273	35,112,853	30,218	67	0	35,281,086	3א2 לפי מעד הנפקת פוליסות שהונפקו לאחר שנת 2004
11,747	0	0	202,812	0	18,103	56,089,471	4,586,268	1,006,576	1,473,468	63,388,444	4א2 הפוליסה: ס"כ (1א עד 2א)
103,469	1,957,545	2,869,391	133,161	83,403	230,094	0	0	0	0	5,377,061	2ב פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון
-9,914	3,092,875	462,580	1,283,792	0	-2,831	2,881,721	2,869,013	57,477	623,839	11,258,553	3 חלק העתודה בגין תביעות בתשלום
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4 השתתפות ברווחים
0	0	424,865	0	0	0	0	720,166	0	0	1,145,032	5 השלמה המבצעת מבדיקת סאותות העתודה
0	0	0	0	0	0	399,336	561,778	13,995	111,752	1,086,860	6 אחר
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7 עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל
(1) כיסויים אחרים, לרבות: נכוזות, נפל תאונה ונד'											
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8א השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים חדשים
0	6,809	423,646	0	0	0	55,731	43,146	1,234	18,192	548,758	12א שינויים בהנחות
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	22א שינויים בשיטות
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	32א ההפרשות בגין הבדלים בגובה הפרמיה
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	42א עסקים קיימים